سره د حوالو او تخریجه

مُکمّله او مُدلّله

فتاویٰ یوسفیه

مشهوره په

ستاسو جدید مسائل او د هغې حل

دویم جلد

تالیف

حضرت مولانا محمد یوسف هیانوي رحمه الله

مفتي اعظم پاکستان

تقریظونه

شیخ الحدیث حضرت مولانا

سید شیر علی شاه مدني رحمه الله

سابق شیخ الحدیث دار العلوم حقانیه اکوړه خټک

شیخ الحدیث حضرت مولانا محمد ادریس صاحب مدظله

شیخ الحدیث دار العلوم نعمانیه اتمانزئی

جدید مکتبه رشیدیه

جاده میوند سر چوک مارکیت مرحوم حاجي حسین گل کابل

0782690850 | 0775681606

بسم الله الرحمن الرحيم

فتاوی یوسفیه

مشهوره په

ستاسو جدید مسائل او دهغې حل

مکمل او مدلل

سره د حوالو او تخريجه

د دويم جلد اجمالي فهرست

تاليف

حضرت مولانا محمد يوسف لدهيانوى رحمه الله

مفتي اعظم پاکستان

تقريضونه

شيخ الحديث حضرت مولانا

سيد شير علي شاه مدني رحمه الله

سابق شيخ الحديث دار العلوم حقانيه اکوړه خټک

شيخ الحديث حضرت مولانا محمد ادريس صاحب مدظله

شيخ الحديث دار العلوم نعمانيه اتمانزئي

جديد مكتبه رشيديه

جاده ميوند سر چوک مارکيت مرحوم حاجي حسين ګل کابل

0782690850 | 0775681606

بسم الله الرحمن الرحيم

د کتاب نوم : ستاسو جدید مسائل او د هغې حل

مؤلف : حضرت مولانا محمد یوسف لدهیانوی رحمه الله

ترجمه کونکي : دار الترجمه عبدالغني مارکیټ پشاور

جلد : دویم

صفحات : ۵۸۴

تاریخ : ۲۰۱۷ء

د چاپ زیار : مولانا سید محمد پرواني

جدید مکتبه رشیدیه

جاده میوند سر چوک مارکیټ مرحوم حاجي حسین گل کابل

0782690850 | 0775681606

د کتاب تر لاسه کولو ځایونه

- پشاور
- اکوړه خټک
- کوټه
- پروان
- کندوز
- غزني
- جلال آباد
- قندهار
- بغلان
- لوګر
- خوست

فهرست

مضمون	صفحه

❖ قادیاني فتنه ❖

❖ کافرانوسره تعلقات ❖

مضمون	صفحه
د کافرو سره خوراک، څښاک او ملاقات	۱۱۹
د کافرو مذهبي پروګرامونه (اخترونه)	۱۲۰
کافر سره ډوډۍ خوړل جائزدي، مرتدسره جائزنه دي	۱۲۰
ايا کافرانوسره په خوراك کولو خو ايمان نه کمزوری کيږي	۱۲۰
د کافر په لاس دپخ شوي شي خوړل	۱۲۱
د چينايانو او نورو کافرانو په هوټلونو کې له حلالې پرته شی خوړل	۱۲۱
د مختلفو مذهبونو خلکو په يوځای خوراك کول	۱۲۲
دداسې لوښو استعمال چې کافران يې هم استعمالوي	۱۲۲
د هندوانوخوراك د هغوی په لوښوکې خوړل	۱۲۳
دهندو ګټه چې حلاله وي دهغه دعوت خوړل جائزدي	۱۲۳
بهنګي (چوړې) چې پاکو لاسونو سره خوراك کوي نو لوښي نه پليتيږي	۱۲۳
دشيعه ګانو او قاديانانو د کور خوراك	۱۲۳
شيعه ګانو سره دوستي کول څنګه دي	۱۲۴
دَ عيسايي د لاس وينځل شوي جامې او جوړه شوی لوښي	۱۲۴
د کافر هديه قبلول	۱۲۵
دکافر سره مرسته (امداد)کول	۱۲۵
د کافرو په درمسال يا ګرجه جوړولو کې مرسته کول	۱۲۵
د يومسلمان دځان بچ کولو له پاره هغه ته دکافر وينه ورکول	۱۲۶
د مرتدو خلک و له جوماتونو نه د ويستلوحکم	۱۲۶
د بتانو د نذر خوراك حرام دی	۱۲۷
کافر اوخاصې عهدې	۱۲۷
دچاچې مسلماني معلومه نه وي هغه ته سلام اچول نه دي پکار	۱۲۷
کافر استاد ته سلام کول	۱۲۸
د کافرانوله پاره د ايمان اوهدايت دعا غوښتل جائزدي	۱۲۸
دنرګس اداکارې مرتد کيدوسره د هغې جنازه جائزنه وه	۱۲۹
د شرعي احکامو نه د منکروحاکمانو جنازه کول	۱۲۹
د کافر له نوم نه وروسته مرحوم ليکل ناجائزدي	۱۳۰
کافر ته شهيد ويل	۱۳۰
په کافر مړي تلاوت، دعا او استغفار کول ګناه ده	۱۳۱

❖ له ګناهو نه توبه ❖

صفحه	مضمون

❖ تعویذ، کوډې او جادو ❖

❖ پیریان ❖

مضمون	صفحه

❖ رسومات (رواجونه) ❖

❖ وهم پرستي ❖

صفحه	مضمون
۳۰۳	د صفر میاشت سپیره ګڼل څنګه دي
۳۰۳	په شعبان کې واده جائزدی
۳۰۳	ایا په محرم،صفر کې ودونه کول دغم او تکلیف سبب وي
۳۰۴	د وړوکي اختر او لوی اختر په مینځ کې واده کول
۳۰۴	ایا د سې شنبې او چارشنبې په ورځ رانجه لګول جائز دي
۳۰۴	د نوروز داختر له اسلام سره هیڅ تعلق نشته
۳۰۵	د شپې جارو وهل
۳۰۶	د مازدیګر نه وروسته جارو وهل او دپیزار له پاسه پیزار کیښودل څنګه دي
۳۰۶	د وهم پرستي څو مثالونه
۳۰۶	التہ(چپه) پیزار سمول
۳۰۶	استخاره کول حق دي خو فال ایستل ناجائز دي
۳۰۷	د قرآن مجید نه فال ویستل ناجائز اوحرام دي او دا فال د الله حکم ګڼل غلط دي
۳۱۱	د لاس نښې (لکیرې) پیژندل او اسلام
۳۱۲	د لاس د نښې پیژندلو ګټه خوړل
۳۱۲	د ستورو علم
۳۱۲	په نجوم باندې عقیده ساتل کفردی
۳۱۳	په نجومیانو اعتماد کول صحیح نه دي
۳۱۳	په برجونو او ستورو کې ذاتي اثرنشته
۳۱۴	نجومي ته لاس ښودل
۳۱۴	څوك چې دنجومي نه دمستقبل دحال پوښتنه وکړي نودهغه څلویښت ورځې لمونځ نه قبلیږي
۳۱۴	د ستورو په ذریعه فال ویستل
۳۱۵	په علم الاعداد باندې یقین ساتل ګناه ده
۳۱۶	د لاس په کرښو یقین ساتل صحیح نه دي
۳۱۶	کونګ او سپیره توب
۳۱۶	په واده کې دروازه باندې د تیلو اچولو رسم
۳۱۷	د بد نظر نه د بچ کولو له پاره ماشوم ته تور تار تړل یا پرې درانجو خال لګول
۳۱۷	د لمر پریوتو نه وروسته فورا ډیوه بلول
۳۱۷	د نهې(سې شنبې) اوجمعې په ورځ جامې وینځل
۳۱۷	لاس ښودلو سره قسمت معلومول ګناه ده او په دې باندې یقین کول کفردی

❖ متفرقې مسئلې ❖

❖ د اوادسه مسائل ❖

❖ په کوموشیانو سره چې اودس ماتیږي ❖

❖ داوبو احکام ❖

❖ د نوکانو د رنګ مسئلې ❖

❖ په پاکوالي او ناپاکوالي کې تلاوت، دعا او اذکار ❖

❖ دلمانځه وختونه ❖

مضمون	صفحه

صفحه	مضمون

❖ د جوماتـ مسائل ❖

.....

پیش لفظ

بِسمِ اللّٰہِ الرَّحمٰنِ الرَّحِیمِ

الحمد لله وسلام على عباده الذين اصطفى اما بعد!

الحمدلله د ,,ستاسومسائل اودهغوحل،، ددويم جلد كولوسعادت حاصليږي، اول جلد د رمضان المبارك مياشت ۱۴۰۹هـ كال كې چې كله عام منظر ته راغى، نوعلماء كرامو، مشائخو اواخلاص مندو مسلمانانوكې ښه مقبول شو او اول ايډيشن لاس په لاس ختم اوله هر طرفه غوښتنه وشوه چې ددې كتاب دويم ايډيشن اوپاتې برخې هم زرتر زره دعلمي تندې ماتولو له پاره مكمل شي، امېد همدا و چې د اول جلدنه وروسته دويم جلد چې دهغه څه برخه تياره شوې هم وه، زرتر زره چاپ شي او لوستونكوته ورسيږي، خود ,,عرفت ربي بفسخ العزائم،، مصداق تقدير په تدبير باندې غالب شو اودبېړې دټولوكوششونو دعلماء كرامو، مشائخو، مخلصينو او محبينو دټينګار سره سره ددويم جلد په تكميل باندې دوه كاله ولګېدل، داهم خالص دالله تعالى فضل، كرم اواحسان دى چې دهغه توفيق اومدد شامل حال شو اودعلم دومره عظيمه ذخيره دعلم دتږو لاسونوته ورسيده، فالحمدلله على منه واحسانه.

په ۱۹۷۸م كې (جنګ)ورځپاڼې په انقلابي ميدان كې قدم كيښود، كله چې ميرشكيل الرحمن صاحبزاده او ميرخليل الرحمن دصحافت په ميدان كې عملي برخه واخيستله اود روزنامه جنګ كراچۍ ذمه داري يې پر غاړه شوه، دې ځوان دصحافت په ميدان كې نوې نوې تجربې شروع كړې، په دې تجربوكې يوه تجربه داسلامي صحفې اغاز و، دختم نبوت مسئلې سره د دلچسپې له وجې قدوة الاتقياء شيخ المشائخ رئيس المحدثين شيخنا حضرت مولاناسيد محمد يوسف بنوري نورالله مرقده سره تعلق اومحبت و، له دې وجې ددې صحفې د ترتيب اوتدوين له پاره يې دحضرت شيخ محترم متعلقينو طرف ته نظر پورته شو اودهمدې عظيم خدمت له پاره يې زموږ شيخ اومربي اومشرمولانامحمديوسف لدهيانوي رحمه الله ته درخواست وكړ، تصنيف اوتاليف، درس وتدريس، مجلس تحفظ ختم نبوت، ماهنامه بينات او نورعلمي مشاغل اواخباري كارسره دطبعي ميلان نه كېدوله وجې حضرت شيخ ددې ذمه داري نه معذرت وكړ، خودحضرت شيخ بنوري رحمه الله دجانشين بقية السلف حضرت اقدس مولانا مفتي احمدالرحمن په ټينګار باندې دوى دا ذمه داري قبوله كړه اود (۱۹۷۸م) دمى دمياشتې نه دوى په اسلامي صفحه (اقراء) كې دتحريري كاراغاز وكړ ,,نوربصيرت،، ـ ,,ستاسو مسائل اودهغوحل،، ـ ,,افتتاحيه،، عنواناتوسره يې مستقلې سلسلې شروع كړلې ,,افتتاحيه،، ادارتي كالم باندې مشتمل يو قلمي جهاد و، چې په دې كې به دوى هره هفته دحكمرانانو د افعالو اواعمالو ګرفت اودمختلفو لاديني

نظرياتو خلاف خپله نظريه مسلمانانو ته وړاندې کوله، دحالاتو تجزيه اود امت مسلمه د ذمه داريو احساس به يې ورکولو،داکالم ډېرزيات مقبول اوخوښ کړل شو، خاص طورسره ددوی اداريه ,,ايا اسلام نافذشوی دی؟،، ډېرخوښ کړل شو، خوحق کليمه حکمرانانوکله خوښه کړې ده چې داسلسله به يې خوښه کړې وي،دجنګ اخبارپه دې اداريه باندې سخت نوټس واخستل شو ډېرځل اشتهاربندشو،داخباربندولودړکې ورکړل شوې،اخرداچې مير خليل الرحمن صاحب ددې دړکو برداشت ونه کړای شواودا سلسله مجبورا بنده کړل شوه.

,,نوربصيرت،، دخاتم النبين ﷺ داحاديثو اومباركو الفاظو تشريح اوتوضيح سره متعلق وه، دحديث شريف دالفاظو طباعت په اخبارکې مشكل اودبې حرمتي سبب جوړيده اويوازې په ترجمه باندې اكتفاء كول خوښ نه و، له دې وجې دا سلسله بنده شوه.

,,ستاسومسائل اودهغو حل،، دجنګ اخباردټولونه زيات خوښ اومقبول كالم دی، چې دا هره جمعه دټولونه مخکې لوستل کيږي اوالله تعالی دې سلسلې ته داسې مقبوليت ورکړ چې په لکونو خلک هره جمعه نه يوازې ددې منتظروو، بلکې دخپل ژوند له پاره يې لازمي برخه ګڼله اودبې شميره خلکوپه ژوندکې يې انقلاب پيداکړی و، په زرګونوخلکو ددې کالم له وجې خپل شکلونه دنبي کريم ﷺ د صورت مطابق جوړکړي وو، په سوال اوجواب باندې مشتمله دا فقهي سلسله دموجوده دورهغه انقلابي سلسله ده چې دې په لکونوخلک په ,,**طلب العلم فريضة علی كل مسلم**،، باندې عملي طور راوستي وو، الله تعالی دې داسلسله دغه شان قبوليت عامه سره تراخره پورې جاري ساتي.

لکه څنګه چې پورته ذکرکړل شوچې ددې سلسلې دشروع نه د علماءكرامو،مشائخو او لوستونکو ټينګار و، چې په كتابي شکل کې دامحفوظ کړل شي چې ترقيامته پورې راروان نسلونه ددې نه فائده واخلي، دلوستونکو په اصرارباندې اول جلد تقريبا لس كاله وروسته د نظرثاني نه وروسته منظرعام ته راغی اوددې نه پوره دوه كاله وروسته دا دويم جلد دفقهي د ترتيب په لحاظ سره دكتاب الطهارت اوكتاب الصلوة په احكامو باندې مشتمل دی، اګرچې د نورو كتابونوپه شان کې ترتيب وارمسئلې نشته، خود کومو جزئياتو متعلق چې سوالات شوي دي دهغه د ترتيب خاص خيال او اهتمام شوی دی.

ددې كتاب د تدوين اوچاپ په مرحلوکې جناب ډاکټر شهيرالدين علوي صاحب، مولانا محمدجميل خان (انچارج اسلامي صفحه اقراء)، مولانا محمدنعيم امجد سليمي، عبداللطيف طاهر، مولانا سعيداحمد جلال پوري او محمد وسيم غزالي ډېر مدد وکړ، الله تعالی دې ټولو حضراتوته له خپله لوري جزاء خيرورکړي او زما له پاره او زما د ادارې له پاره دې داكتاب صدقه جاريه جوړه کړي. **وماتوفيقي الا بالله** (ناشر)

بسم الله الرحمن الرحيم

په خپله نه بدليږي او قران بدلوي

سوال: تاسو ته زحمت درکوم ،روزنامه ،،نوائے وقت،، اتوار۱۰جون ۱۹۹۰ کې (دنور بصيرت) دمستقل عنوان دلاندې ميا عبدالرشيدصاحب، ،بازاراوبړهيا،،په عنوان سره يو تحريرليکلى و ،(هغه څه درليږم) په کوم چې زمادعلم مطابق مصنف دحديث نبوي دنفي، جهادبالسيف اودجهادباللسان په باره کې خپله رايه اودمسواک (سنت رسول ﷺ) په باره کې هرزه سرايي نه کاراخيستى دى،تاسوته خواست دى چې دميا عبدالرشيددکم علمي او هرزه سرائي مدلل ځواب ورکړئ چې داحقريې په دې روزنامه که خپره کړي او د ډيرو مسلمانانو شکونه کوم چې دمصنف په تحريرسره پيداشوي دي ليرې شي،الله تعالى به تاسوته اجرعظيم درکړي.

دنوربصيرت په عنوان سره ليکل شوى دميا عبدالرشيدپورته ذکر شوى مضمون دادى:

بازاوبوډۍ

رومي رحمة الله عليه يوحکايت ليکلى دى چې ديوې بوډۍ دکورپه چت باندې يوبازکېناست اواتفاق سره دبوډۍ لاس ته ورغى، بوډۍ دهغه سره مينه کوله اودهغه منبوکې ته يې وکتل، نوويې ويل ،هاى افسوس!منبوکه دې دومره اوږده شوې ده اودمخې ظرف ته کږه شوې ده،بيادهغه پنجې ته يې وکتل، نوډيرافسوس يې وکړ،چې نوکونه يې دومره لوى شوي دي،بوډۍ قينچې راواخستله اول يې دباز منبوکه کټ کړه، بيايې دهغه پنجې پرې کړلې، بيايې دهغه وزرې کټ کړلې اوله دې نه وروسته په خوشالۍ سره يې وويل :اوس ښه ښکارې!

رومي رحمة الله عليه له دې نه دانتيجه اخلي، چې ځينې خلک ښه ښه شيان بيکاره اوفضول کړي اوداګڼي چې هغوى ددى اصلاح کړې ده. همدغه څه زمونږ داسلام سره روان دي،چې يوطرف ته ددې ددننه نه دجهادشوق ويستل کيږي، نودويم طرف ته رسمونوباندې زوراچول کيږي اوداعمال بې روحه جوړولو کوششونه روان دي،دکومې له وجې نه چې په مسلمانانو کې تنګ نظري، تعصب اوفرقه پرستي خبريږي،دريم طرف ته مسلمانان په قيصو راګيروي، چې دهغه په نتيجه کې دحقيقت نه ليرې کيږي.

يو فوځي افسر ماته وويل چې دهغه د دفترسره کوم جومات دى په هغه کې د ماسپښين دلمانځه نه وروسته يوکتاب لوستل کيږي،يوه ورځ دابن ماجه په حوالې سره دا حديث بيان شو ،چې دوه کسان و په هغوى کې يوکس دشهادت مرګ وموندلو اودويم کس په

طبعي مرګ مړشو. چا په خوب کې ولیدل چې طبعي مرګ باندې مړکیدونکی څوکاله وړاندې دشهیدنه جنت ته داخل شو، په پوښتنه باندې معلومه شوه چې طبعي مرګ باندې مړکیدونکي لمونځونه اوروژې زیاتې نیولې وې له دې وجې نه هغه ته په شهیدباندې فوقیت حاصل شو .دادمنلوخبره ده؟ ایاداخبره داسلام دتعلیم بالکل خلاف نه ده؟ متفقه مسئله ده چې دشهادت مرګ افضل ترین مرګ دی. شهیدپرته دڅه حساب کتاب نه جنت ته داخلیږي.ایا د فوځیانو ددننه دشهادت دشوق ختمولویوکوشش نه دی؟

دسورة الصف په څلورم ایت کې دي چې یقینا الله تعالی هغه کسان خوښوي چې دالله تعالی په لارکې جنګیږي، لکه چې هغوی د اوسپنې دیوالونه وي.

داپه واضح ډول دجنګ په باره کې دی.خو دې افسرماته وویل چې هلته داایت پریښودل شوی دی دایت ۱۱ تفسیرهمدارنګه بیان شوی دی، کوم خلک چې دالله تعالی په لاره کې (جهادنه بلکې) کوشش کوي په خپلو مالونو اوجانونوسره.

ظاهره ده چې ددې کوشش نه مرادپه تبلیغي دوره باندې تلل دي

یوبل فوجي افسرراته واقعه واوروله چې دبهاولپورطرف دهغوی درې ټینکونه په نهرکې غورځیدلي وو،ځوانانوهغه ولټول،دوه پیداشول خودریم پیدا نه شو. مابنام کې کرنل صاحب چاچې ماشاءالله ددې پرهیزګاره جماعت سره تعلق لاره،ځوانان راغونډکړل او ویې ویل چې معلومیږي چې نن تاسومسواک په صحیح طریقې سره نه و استعمال کړی .له دې وجې نه ټینک (ټانګ) پیدانه شو،سباپه ښه طریقې سره مسواک وکړئ او راشئ،په دویمه ورځ چې ځوانانوپه ښه طریقې سره مسواک وکړ اونهرته کوزشول نودریم ټینک هم پیداشو.

جواب: میا صاحب چې درومي رحمة الله علیه په حوالې سره کوم حکایت ،،بازاوبوډی،،نقل کړی دی هغه هم په ځای ده اوددې په نقل کولوسره دمیا صاحب داویناهم په سر سترګوچې:

هم دغهٔ څه زموږ داسلام سره کیږي

دمیا صاحب زیرنظرمضمون هم ددې یوښه مثال دی،په کوم کې دګڼو ازخونونه د ،،روایتي بوډی،، کردار ادا شوی دی:

اول: د یوامتي چې دحضور صلی الله علیه وسلم سره کوم تعلق دی دهغه غوښتنه داده چې د حضور صلی الله علیه وسلم ارشادګرامي اوریدلوسره دهغه سرښکته شي اودهغه له پاره دهیڅ اګر، خو ګنجائش پاتې نه شي،ځکه چې دادیوامتی له پاره،که هغه واقعتاً خپل ځان دحضور صلی الله علیه وسلم امتی ګڼي،دټولونه اخري فیصله دحضور صلی الله علیه وسلم فیصله کیدای شي اودحضور صلی الله علیه وسلم دارشادنه وروسته بایدهیڅ داګر اوخو ګنجائش باقي پاتې نه شي اونه دحضور صلی الله علیه وسلم دفیصلې خلاف اپیل کیدای شي ،په قران کریم کې ارشاددی:

"فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا". (النساء :۶۵)

ترجمه: ستا په رب مې دې قسم وي! چې دا خلق به ترهغه ایمان نه رواړي، ترڅوچې په خپلو جګړوکې ستا حکم ونه مني او بیا چې ته فیصله وکړې، نو دوی په خپلو زړونوکې په هغه فیصله کې هیڅ بوج ورته نه وي او هغه فیصله پوره ومني. (ترجمه حضرت تهانوی)

خو دارشادرباني مطابق، دحضورﷺ فیصله اوریدلوسره دمیا صاحب سرنه ښکته کیږي بلکې هغه دې لره ، ،دجهادجوش اودشهادت شوق ویستل اویواځې په رسمونوباندې زور ورکول اواعمال پرته دروح نه جوړولوغلطي سره تعبیرکوي، هغه داحدیث نبويﷺ، داسلام اوږده شوې منسوکه ګڼي اودروایتي بوډۍ په شان فوراً داقینچي سره کټ کوي اوداسلام دادکټ کوټ عمل ددوی په نظرکې ورته، ،نوربصیرت ، ،وایي،حالانکه دروایتي بوډۍ په شان نه دوی ته دامعلومه ده چې ددې حدیث شریف مقصدڅه دی؟اونه په دې خبردي چې دجذبه جهاداوشوق شهادت صحیح مفهوم څه دی،هغه داحدیث شریف دجذبه جهاداوشوق شهادت مخالف ګڼي اوهغوی ته داحدیث شریف هم هغه شان فالتوپه نظرراځي څنګه چې بوډۍ ته دبازمنسوکه اونوکونه اوږده په نظرراغلي وو.

دویم:میا صاحب دیوفوځې افسرپه حوالې سره مور ته وایي چې: ددوی په جومات کې دماسپښین له لمانځه وروسته یوکتاب لوستل کیږي ،یوه ورځ هلته دابن ماجه په حوالې سره داحدیث بیان کړل شو.

داکتاب چې دماسپښین نه وروسته بیانیده دحضرت شیخ الحدیث مولانا محمد زکریا مهاجرمدني نورالله مرقده کتاب، ،فضائل نماز، ،دی اوپه دې کې داحدیث یواځې دابن ماجه په حوالې سره نه دی ذکرشوی بلکې ددې دحوالوله پاره لاندې ذکرشوي کتابونه دي:١:موطاامام مالک.٢:مسنداحمد.٣:ابوداود.٤:نسائي.٥:ابن ماجه. ٦:صحیح ابن خزیمه. ٧:صحیح ابن حبان.٨:مستدرک حاکم.٩:بیهقي.١٠:ترغیب وترهیب منذري.١١:درمنثور.

خو دې فوځې افسر وویل چې دابن ماجه حوالې سره داحدیث بیان کړل شو اومیا صاحب پرته دتحقیق نه په خپله کالم کې دننه کړ،ښائدمیا صاحب دروایتي بوډۍ په شان دقران کریم ذکر ایت هم (نعوذبالله)فالتوګڼي:

"يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَإٍ فَتَبَيَّنُوا أَن تُصِيبُوا قَوْمًا بِجَهَالَةٍ فَتُصْبِحُوا عَلَىٰ مَا فَعَلْتُمْ نَادِمِينَ". (الحجرات:۶)

ترجمه: اې ایمان والاوو! که یوشرارتي کس تاسو ته خبرراوړي، نوښه تحقیق یې

کوئ، چې چرته په ناداني کې يوقوم ته نقصان ونه رسوئ او بيا په هغه باندې پښيمانه ئي. (ترجمه حضرت تهانوی رحمه الله)

ميا صاحب پرته دتحقيق نه په دې خبرباندې باور وکړ اوداحديث شريف يې دخپل ناروا تنقيدنښه کړ.

دريم: داحديث کوم چې دميا صاحب دقول مطابق دابن ماجه په حوالې سره لوستل کيده، دلاندينوصحابه کرامونه مروي دي:

۱: حضرت سعدبن ابي وقاص رضي الله عنه: موطاامام مالک ص: ۱۲۱، مسنداحمدج: ۱ ص: ۱۷۰، صحيح ابن خزيمه ج: ۱ ص: ۱۲۰، مستدرک حاکم ج: ۱ ص: ۲۰۰.

امام حاکم رحمه الله دادخپل سندسره نقل کولوکې فرمايي: صحيح الإسناد، امام ذهبي رحمه الله په تلخيص مستدرک کې فرمايي: داحديث صحيح دی، امام نورالدين هيثمي رحمه الله دادامسنداامام احمد اوطبراني په حوالې سره نقل کړی اوفرمايي: دمسنداحمدټولو راويان صحيح راويان دي.

۲: حضرت عبيدبن خالد رضي الله عنه: مسنداحمد، ج: ۳ ص: ۵۰۰، ج: ۴ ص: ۲۱۹، ابوداود ج: ۱ ص: ۳۴۲، نسائي ج: ۱ ص: ۲۸۱، سنن کبری بيهقي ج: ۳ ص: ۳۷۱، مصباح السنة ج: ۳ ص: ۴۴۲، مشکوة ص: ۴۵۱، داحديث صحيح دی اوددې ټولو راويان ثقه دي.

۳: حضرت طلحه بن عبيدالله رضي الله عنه: مسنداحمد ج: ۱ ص: ۱۲۳، ابن ماجه ص: ۲۸۱ سنن کبری بيهقي ج: ۳ ص: ۳۷۲، مسندابويعلی ج: ۲ ص: ۹ صحيح ابن حبان ج: ۵ ص: ۲۷۷ مسندبزار (کشف الاستارعن زوائدالبزار ج: ۴ ص: ۲۲۷).

امام نورالدين هيثمي رحمه الله داحديث دمسنداحمد، مسندابويعلی اومسندبزار په حوالې سره نقل کړی اوفرمايي چې ددې ټولو روايان صحيح دي (مجمع الزوائد ج: ۱۰ ص: ۲۰٤)

۴: حضرت ابوهريره رضي الله عنه: مسنداحمدج: ۲ ص: ۳۳۳.

امام هيثمي رحمه الله فرمايي: بإسنادحسن، (مجمع الزوائدج: ۱۰ ص: ۲۰۴) اوهمدغه خبره شيخ دامام منذري نه هم نقل ده.

۵: مسنداحمدج: ۱ ص: ۱۲۳ مشکوة ص: ۴۵۱، مجمع الزوائد ج: ۱۰ ص: ۲۰۴

(حضرت شيخ هم ددې ټولو حديثونوطرف ته اشاره کړې ده.)

تاسوګورئ چې داحديث دڅلورصحابه کرامو نه مروي دی، ائمه حديث ددې تخريج کړی دی اود دې دراويانو يې توثيق اوتعديل هم کړی دی، خو زموږ دميا صاحب په نزدباندې شائد دحضراتومحدثينوجرح اوتعديل اوتصحيح اوتحسين هم يوفالتوشی وي اودوی يې دادروايتي بوډی په شان کټ کول غواړي.

څلورم: دصحابه کرامو ددور نه ترنن دور پورې اهل علم داحديث اوري او اوروي يې لولي يې اودرس کې يې، خو دچاپه زړه کې هم داخيال رانغی چې دې سره جذبه جهاد او د

شوق شهادت نفي کيږي. البته په حديث کې دلمونځ فضيلت او طاعت او عبادت سره اوږد عمر ورکول سعادت باندې ضرور استدلال وکړل شو. صاحب مصابيح السنة او صاحب مشکوة داحديث، باب استحباب المال والعمر للطاعة، دلاندې ذکر کړی دی، امام نورالدين هيثمي رحمه الله دا يو ځل د. دلمونځ دفضيلت، په بيان کې او په دويم ځل، باب طال عمره من المسلمين، دلاندې ذکر کړی دی او په صحيح ابن حبان کې دا حديث دلاندينې عنوان ترلاندې ذکر شوی دی.

ذكر البيان بأن من طال عمره وحسن عمله قد يفوق الشهيد في سبيل الله تبارك وتعالى.

ترجمه: ددې امر بيان چې دکوم کس عمر اوږد وي او عمل يې ښه وي هغه کله د شهيد في سبيل الله نه هم مخکې شي.

غرض داچې دجهاد في سبيل الله او شهادت في سبيل الله بې شميره فضائل دي، خو په دې څوک پوه نه دي چې جهاد فرض کفايه دی او لمونځ فرض عين دلمونځ په پريښودونکي باندې دکفر اطلاق شوی دی او هم دلمونځ په باره کې فرمايل شوي دي چې لمونځ ددين ستن ده، چاچې دا قائم کړ دين يې قائم کړ او چاچې دا وغورځولو هغه دين وغورځولو. په اسلام کې دداخليدو نه وروسته ددين دټولو نه لوی او اهم رکن لمونځ دی، دلمونځ ددې فضائلو ذکر کولو سره داچېرته لازم راغلل چې جذبه جهاد او شوق شهادت ورسره ختميږي او کوم کس چې لمونځ نه کوي (څنګه چې زموږ دمعاشرې داکثريت حال دی او په کوموکې چې فوځي افسران او ځوانان هم شامل دي) هغوی به دالله تعالی په لاره کې جهاد څنګه وکړي؟ او دهغه په زړه کې به څنګه دشهادت شوق وي؟ خو دميا صاحب په خيال کې شائد جذبه جهاد او شوق شهادت په مقابله کې لمونځ، روژه او ددين نوراعمال او شعائر فالتو شيان وي، ځکه که حضور صلی الله عليه وسلم ديو شي فضيلت له شهادت في سبيل الله نه زيات بيان کړي، نوميا صاحب به دهغه دمنلوله پاره هم تيارنه وي او س انصاف وکړئ چې داسلام سره درواياتي بوډۍ کردار څوک اداکوي؟

ميا صاحب دسورة الصف دڅلورم ايت ذکر کولو کې دفوځي افسر په حوالې سره موږ ته وايي چې: هلته داايت پريښودل شوی او دايت نمبر ۱۱ تفسير داسې بيان شوی دی. څوک چې دالله تعالی په لاره کې (جهاد نه بلکې) کوشش کوي په خپلو مالونو سره او په خپلو جانونو سره،

ظاهره ده چې دکوشش نه مراد په تبليغي دوروه باندې تلل دي.

ما اول دقران ايت حواله درکړې ده چې پرته د تحقيق نه يواځې په اوريدل شوې خبره باندې کاروايي کول پکار نه دي او ميا صاحب دفوځي افسر د روايت حال هم پورته معلوم شوی دی، چې حضرت شيخ رحمه الله ديو حديث له پاره ديو درجن کتابونو حواله ورکوي او ددې

فوځي افسر، ،حافظه يواځې ، ،يواځې ابن ماجه مشکل نوم اوچت کړې شو، هم ددې اندازه لګيدلی شي چې خبره به چېرته روانه وي اودميا صاحب راوي به دادڅه نه څه ګڼلې وي؟

کومه خبره چې روانه وي اوکيږي هغه به داوي چې ددين په دعوت اوتبليغ اود مسلمانانوپه اسلامي شعائروقائمولوکې چې کوم محنت هم وي په دې باندې دفي سبيل الله، اطلاق کيږي، په خپله جهادهم دفي سبيل الله ددې محنت يوشکل دی، ټولوته معلومه ده چې دجهادنه مخکې دمسلمانانواميرلشکردطرف نه کافرانوته دادعوت ورکول کيږي:

❁: تاسواسلام قبول کړئ،ستاسوحقوق به هماغه وي کوم چې زموږ دي او ستاسو ذمه واري به هم هغه وي کومه چې زموږ ذمه واري ده.

❁:که تاسواسلام رانه وړئ ، نوموږ چې کوم داسلام دقانون نظام نافذکړی دی دهغه دلاندې اوسيدل قبول کړئ اوددې له پاره جزيه ورکړئ.

❁:اوکه جزيه ورکول اوداسلام دلاندې اوسيدل درته قبول نه وي، نودمقابلې له پاره ميدان ته راشئ، توره به زموږه اوستاسوترمينځه فيصله وکړي[1].

داسلامي جهاد دادفعات هريوطالب علم ته معلوم دي،دکوم نه چې واضح ده چې جهادهم دعوت الی الله داعلاء کلمة الله له پاره وي، له دې نه وروسته ددعوت اوتبليغ په ، ،في سبيل الله، ،کيدوکې څه شک پاتې کيږي،حضراتومفسرينو ،دفي سبيل الله په تفسير کې چې کوم څه ليکلي دي چې هغه وکتل شي دکوم نه به چې معلومه شي چې ددين دعلم حاصلولوله پاره په سفرباندې تلل هم په ، ،في سبيل الله، ،کې داخل دي اوحج اوعمره هم په في سبيل الله کې شامل دی اوس يوکس داوايي چې ددين دسربلندي له پاره اوداسلام د ترقي له پاره چې کوم کوششونه وکړل شي، هغه هم په في سبيل الله کې داخل دي اوپه دې باندې به هم هغه ثواب اواجرورکول کيږي، کوم چې دفي سبيل الله له پاره موعود دی، نواياده‌غه داخبره بې ځايه ده؟[2]

زه دميا صاحب نه داپوښتنه کوم چې په تبليغي سفرونه باندې تلل خوستاسوپه خيال کې په ، ،في سبيل الله، ،کې داخل نه دي ،خو دجهادفي سبيل الله هغه درې دفعات کوم چې ماذکرکړي دي اياهغه تاسوپوره کړي دي؟

---

[1] وَإِذَا دَخَلَ الْمُسْلِمُونَ دَارَ الْحَرْبِ فَحَاصَرُوا مَدِينَةً أَوْ حِصْنًا دَعَوْهُمْ إلَى الْإِسْلَامِ) لِمَا رَوَى ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا " { أَنَّ النَّبِيَّ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ مَا قَاتَلَ قَوْمًا حَتَّى دَعَاهُمْ إلَى الْإِسْلَامِ } قَالَ (فَإِنْ أَجَابُوا كَفُّوا عَنْ قِتَالِهِمْ) لِحُصُولِ الْمَقْصَدِ ، وَقَدْ قَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ { أُمِرْت أَنْ أُقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَقُولُوا لَا إلَهَ إلَّا اللَّهُ } الْحَدِيثَ.(وَإِنْ امْتَنَعُوا دَعَوْهُمْ إلَى أَدَاءِ الْجِزْيَةِ) (فَإِنْ بَذَلُوهَا فَلَهُمْ مَا لِلْمُسْلِمِينَ وَعَلَيْهِمْ مَا عَلَى الْمُسْلِمِينَ) (هداية ج:۲،ص:۵۵۹،کتاب السير)

[2] فى الدرالمختار: فى سبيل الله وهو منقطع الغزاة وقيل الحاج وقيل طلبة العلم وفسره فى البدائع بجميع القرب (الدرالمختار مع الردالمحتار ج:۲،ص:۳۴۳باب المصرف)

ايا زموږ فوځي افسران کافرانو ته دادعوت ورکوي چې تاسو هم زموږ په دين کې داخل شئ او زموږ ورونه جوړ شئ؟

ايادا دعوت ورکول کيږي چې که اسلام نه قبلوئ، نو د اسلام نظام کوم چې موږ قائم کړي دی، جزيه ورکړئ او ددې ماتحتي قبوله کړئ؟او ايا زموږ په ملک کې په يقين سره اسلامي نظام هم نافذ دی؟ دکوم په ماتحتي کې چې يو کافر قوم ته دعوت ورکړل شي؟ ترڅو پورې چې تاسو اسلامي نظام قائم نه کړئ ددې دعوت به څنګه ورکړئ؟ او ترڅو پورې چې ددې دعوت ورنه کړل شي، اسلامي جهاد به څنګه وي؟ او په دې باندې به د اسلامي جهاد فضائل څنګه مرتب کيږي؟ ايا ميا صاحب به دا معما حل کړای شي؟

او د مسواک په باره کې چې ميا صاحب کومې خبرې کړې دي ددی ځواب په خپله دهغوی په تحرير کې په اخره کې موجود دی چې:

په دويمه ورځ چې کله ځوانانو په ښې طريقې سره مسواک وکړاو نهر ته کوزشول ، نو دريم ټينک (ټانک) هم پيدا شو.

که په سنت نبوي(على صاحبها الف الف صلوة وسلام) باندې عمل کولو سره دالله تعالى مدد شامل شي ،نو په دې کې هيڅ حيرانتيا نشته او ترڅو پورې چې مجاهدين اسلام د سنت نبوي پابند نه وي دهغوی سره دالله تعالى نصرت او مدد نه شي کيدای ، دصحابه کرامو رضوان الله اجمعين حالات په دې باندې ګواه دي او په خپله ميا صاحب چې کوم واقعه نقل کړې ده هغه هم ددې روښانه دليل دی، خو کيدای شي چې دميا صاحب په زړه کې درسول الله ﷺ دسنتو څه خاص اهميت نه وي، له دې وجې نه هغوی ددې صحيح واقعې پورې ټوکې کول غواړي او ددې روايتي بودی په شان وزرونه کټ کول غواړي، حق تعالى شانه دې ورته فهم سليم ورکړي.

قران کريم او حديث قدسي

سوال: ماد خطبات بهاولپور مصنفه ډاکټر محمد حميد الله صاحب لوستل شروع کړي دي، صفحه ٦٢ باندې يې ديو سوال ځواب ورکړی دی، هغه سوال او ځواب دلته نقل کوم:

سوال: نمبر ١٠: حديث قدسي دالله تعالى الفاظ دي، نو حديث قدسي په قران پاک کې ولې نه دی شامل شوی؟ وضاحت وکړئ!

جواب: رسول الله ﷺ مناسب نه دي ګڼلي، هم دا اصل ځواب دی، ځکه چې دقران مجيد د اوږدولو ضرورت نه و، بهتردا و چې قران کريم مختصر وي او د ضرورت ټول شيان دې کې موجود دي او وخت په وخت سره دې باندې زوراچولو له پاره حضور ﷺ نور شيان هم بيانول، کوم حديث چې راغلي دي او که حديث قدسي دي، له هغه نه موږ فائده اخستی شو، خود هغه په قران کې دشاملولو ضرورت حضور ﷺ نه دی محسوس کړی، دحديث قدسي چې کوم

کتابونه دي، په هغو کې داسې څه شی‌نشته کوم چې قران کې اضافه ګڼل کیږي، بلکې هم دقران ځینو خبروباندې په نوروالفاظو کې زور ورکولوسره بیان شوي دي.
زه دلته کې ونښتلم، ځکه چې دډاکټرصاحب خیال زما د بنیادي عقیدې خلاف معلومیږي، زماایمان دی چې قران کریم مکمل طورباندې په لوح محفوظ باندې لیکل شوی دی او جبریل علیه السلام دالله تعالی دفرمان مطابق هغه په حضور ﷺ باندې نازل کړ، حضور ﷺ به یاداوه اوحضور ﷺ به هغه لیکه اوصحابه کرامو رضی الله عنهم باندې به یې یادولو، داخبره چې څنګه په قران مجید کې شامل کړل شي اوڅنګه دحضور ﷺ په اختیار کې نه وه، که چیرې موږدا ومنوچې قران کریم په هغه ایتونوباندې مشتمل دی، کوم چې حضور ﷺ مناسب ګڼلي دي، نوزموږکتاب به هم دبائبل په شان شي، تاسوته خواست دی چې دې باره کې زماراهنمائي وکړئ.
جواب: ستاسوداخیال صحیح دی، دقران کریم الفاظ اومعنا دالله تعالی دطرف نه دي[1] او حدیث قدسي مضمون خودالله تعالی له طرفه دی، خوهغه مضمون حضور ﷺ په خپلو الفاظو کې بیان کړی دی[2]، قران مجید کې څه کمی زیاتی نه شي کیدای، په دې وجه باندې داسې ویل چې قدسي حدیثونه حضور ﷺ په قران شریف کې نه دي شامل کړي، غلطه خبره ده، ډاکټرحمیدالله صاحب ته چې څه په خوله ورځي هغه وایي، هغه داستاذ علم نه دی حاصل کړی اوپه خطبات بهال پور کې هم ډیرې غلطیانې دي[3].

د فکري تنظیم په خلاف اواز پورته کول

سوال: موږ دیوې دیني مدرسې دشورا ممبران یو، دشورا مجلس رجسټرډدی، مهتمم صاحب، دحضرت مولاناخیرمحمدصاحب رحمه الله خلیفه دی، قانون او اصول لیکل شوي دي چې دامدرسه به دحضرت مولانا نانوتوي رحمه الله اومولاناتهانوي رحمه الله دمسلک اومشرب مطابق وي، دمهتمم صاحب دوه زامن دفکري تنظیم سره تعلق ساتي اودشورا دمجلس دناګوارۍ باوجودمهتمم صاحب هغوی په مدرسه کې نوکران کړي دي، دپلاردسادګۍ نه فائده اخستوسره دهغه زامنودلیرې لیرې نه نوراستاذان رااوغوښتل اودځان په شان خیالات لرونکي خلک یې برتی کړل اوخپل پلار(مهتمم صاحب) یې دصدرپه شان بې اختیاره

---

[1] فالقرآن منزل على الرسول صلى الله عليه وسلم ....وهو النظم والمعنى جميعاً فى قول عامة العلماء وهو الصحيح.........الخ (حسامى ص:٦)
[2] ....لان القرآن وحى كله بالفاظه ومعانيه نزل به الروح الامين على قلبه،واما السنة فالفاظها من عندالرسول صلى الله عليه وسلم وان كانت السنة كلها ارائة من الله تعالى .....الخ (ما تمس اليه الحاجة على ابن ماجة ص:٥،للشيخ نعمانى)
[3] ''خطبات بهاول پور كا علمى جائزه،، مكتبه لدهيانوى شائع كړى دى.

کولوسره مدرسې باندې خپل اثرقائم کړی دی، څنګه به چې ستاسوعلم کې وي چې داحضرات دحضرت شاه ولي اللهؒ اومولاناعبيدالله سندهيؒ نوم اخستلوخلک خپل ځان طرف ته متوجه کوي، دهغوی ديواستاذ درپورټ مطابق دغه خلک دخپل ملکيت قايل نه دي، دخميني مداح، دافغانستان دجهاد خلاف اودروسي نظام خوښونکي، دښځې دمشرۍ قايل، تبليغي جماعت ته ګمراه وايي، په دې وجه باندې دهغوی دذهنيت خلاف استاذان پريشانه کولوسره په وتلوباندې مجبوروي اوکوم طالبان چې دهغوی دخيالاتومنونکي جوړنه شول، هغوی يې هم له مدرسې نه وايستل، دپيښورداخبارنجات مارچ ۱۹۹۸ء مطابق ددې تنظيم ذهن لرونکوطالبانوداخله يې دصوبه سرحدپه مدرسوکې بندکړې ده، مولاناسرفرازصاحب صفدرنصرت العلوم والاوو هم ديوسوال په ځواب کې دوی ته داسلافوخلاف ويلي دي اودشيطان دشراودهغه ددوستانونه يې پناه غوښتې ده،له دې نه پرته په حساب کتاب کې هم څه ګړبړ شروع شوی دی، دمجلس شورا کې مهتمم صاحب اوشيخ الحديث صاحب جامعه خيرالمدارس ملتان، مدرسه خيرالعلوم خيرپورټاميوالي مهتمم اومدرسې ناظم جامعه عباسيه صادقيه منچن آباد نه پرته څه مقامي خلک دي، مهتمم صاحب خودامني چې زمادزامنونظريې صحيح نه دي،خووايي چې داولاد کيدوپه وجه باندې مجبوريم، دهغوی خلاف څه نه شم کولی، دبچوپه وجه باندې مهتمم صاحب دشورا اجلاس راغوښتل بند کړي دي، دقانون اواصولوخلاف، جمع شوې پيسې په خپل ذاتي اکاؤنټ کې جمع کوي اودخپلې خوښې مطابق يې استعمالوي، که چېرې دشورا ممبران دهغوی نه پوښتنه کول پريږدي ،نوخپل نظر به نور هم خپرول شروع کړي، دپوښتنې په وجه باندې بيالږشان احتياط کوي، ددې مثالي اوښې مدرسې په صحيح لارباندې راوستلو له پاره دهغوی له مدرسې نه ويستل ضروري دي، پوښتنه داکول غواړم چې ددې مسئلې په نزدباندې مورږدمجلس شورا ممبران دهغوی دويستلوکوشش وکړواوکه چپ پاتې شو؟ مهتمم صاحب داهم وايي چې مانن پورې دهغوی پيرصاحب سره دهغه دغلطوعقيدوپه وجه باندې لاس نه دی ورکړی.

جواب: زمامسلک خودخپل اکابرينوپه شان دی، دمدرسې داحضرات که چېرې مدرسه کې دخپلواکابرينودمسلک مطابق عمل کوي، نو دنيا اواخرت کې به هغوی ته برکتونه نصيب شي،که نه بيابيابواځې ويره ده.

پاتې شوه داچې ستاسوحضراتودهغوی خلاف اواز پورته پکاردي اوکه چپ پاتې کيدل پکاردي؟ دې باره کې خواست دی که چېرې ستاسواوازپورته کول فائده کولی شي نواواز ضرورر پورته کول پکاردي اوکه چېرې دفتنې اوفساد ويره وي، نوالله تعالى نه دعاغواړئ چې الله تعالى خپل بندګان دهغوی دشرنه محفوظ وساتي.

حقا که بنائی لا اله است حسین

سوال: خواست دی چې دحضرت خواجه معین الدین اجمیري رحمه الله طرف ته منسوب شوې يوه رباعي کومه چې دشیعه ګانونه پرته داهل سنت والجماعة دمقررینواوعالمانوپه ژبه وي، زمامراددی:

شاه است حسین بادشاه است حسین　　دین است حسین دین پناه است حسین
سر داد ونداد در دست یزید　　حقا که بنائے لااله است حسین

همدارنګه دعلامه اقبال مرحوم يوشعردی:

بهر حق درخاک وخون غلطیده است　　تا بنائے لااله گردیده است

اوظفرعلي خان مرحوم دشعراخري برخه:

اسلام زندہ ہوتا ہے ہر کربلا کے بعد

داشعرونه اودا پورته بیان شوي شعرونه کوموته چې کربنه ورکړل شوې ده، دې باندې ډیرحیران یم، زمادناقص علم مطابق دقران اوسنت علم سره مطابقت نه لري، یادساتل پکاردي چې د حضرت حسین رضی الله عنه مقام زماپه زړه کې ډیرزيات اوچت دی. تاسومهرباني وکړئ داسلام دتعلیماتوپه رڼاکې دلیل سره ځواب راکړئ چې داصحیح دي اوکه غلط؟

که چېرې بنائے لااله حسین رضی الله عنه نه دی، نودشریعت په نزدباندې لا اله څه دی؟ ددین يوعالم فرمایي چې دارباعي دملامعین کاشفي رافضي ده، دحضرت خواجه اجمیري رحمه الله علیه نه ده. چونکه دادهغوی په رسالونواودیوان کې نشته، ځواب دلیل اوتفصیل سره بیان کړئ.

جواب: دظفرعلي خان مرحوم په شعرکې خوهیڅ مشکل نشته،دهر کربلانه مراد ،هرشهادت ګاه ده اودشعرمطلب دادی چې قرباني او شهادت داسلام دژوندذریعه ده.

دکوم حدپورې چې دلوړې ذکرشوې رباعي اوداقبال دشعر تعلق دی،داخالص داشیعه ګانوترجماني کوي.دخواجه اجمیري رحمه الله علیه طرف ته ددې رباعي منسوب کول غلط دي اوداقبال **شعرفي کل واديهيمون**،په شان دی، مزه داده چې رباعي کې سردادونه داددست دردست یزید ، ته. اوداقبال په شعرکې "بهرحق درخاک وخون غلطیدن، ته بنائے لا اله، کیدو علت ګرځول شوی دی، حالانکه دتوحیدچې څه مفهوم دی، لا اله دالله تعالی صفت دی، دانسان يوصفت دالله تعالی دتوحیداويواځې والی علت څنګه کیدای شي؟ اوکوم خلک چې په معصومانواوامامانوکې دالله تعالی دصفاتوقایل وي، دهغوی نه داسې مبالغه مستعبدنه ده. غرض داچې دارباعي چرته دشیعه ده اوداقبال شعردهغه غلا ده. والله اعلم!

د ځمکې او اسمان په تخليق کې د تدريج حکمت

سوال: د سونو احتراماتو لائق جناب يوسف لدهيانوي صاحب!

السلام عليکم:

" الله تعالى په دوو ورځوکې ځمکه جوړه کړه،په دوو ورځوکې يې په دې کې دننه قوتونه اوبرکت کيښوده او په دوو ورځوکې يې اسمان جوړکړ(حم سجده ايت٩تا١٢) حواله:تفسير عثماني رحمة الله عليه).

" الله تعالى چې څه شى پيدا کول غواړي، نوهغه ته ووايي چې :وشه ! هغه شى وشي.
(ال عمران،ايت نمبر٤٧)،(حواله :تفسير مولانااشرف على تهانوى رحمة الله عليه)

ددې اياتونو په باره کې يوشيطاني خيال ماڅه مودې نه پريشانه کوي،چې دځمکې او آسمان د وجود په راتلوکې شپږ ورځې ولې لګيدلې چې کله زموږ ايمان دى چې دځمکې او اسمان پيداکولو له پاره دالله پاك يوه اشاره هم کافي ده اوهغه به فوراً په وجودکې راشي.مهرباني وکړئ او په دې اشکال ليرې کولو کې زما سره مرسته وکړئ چې زه ددې شيطاني خيال نه خلاص شم.

جواب: د يوشي تدريجاً(په مزه مزه) وجودکې راوستل ددې دوه وجې کيداى شي،يوه دا چې فاعل دهغه په يوځل وجودته راوستلو باندې قادر نه وي ځکه هغه مجبور دى چې دا شى په مزه مزه وجودته راولي او دويم صورت دا دى چې فاعل ددې شي سمدستي وجود ته په راوستلو باندې خوقادر وي ،خو دڅه حکمت په بناء باندې يې هغه وجودته سمدستي نه راولي،بلکې په مزه مزه يو خاص مقرره موده کې يې وجود ته راولي،الله پاك چې ځمکه او اسمان په دوو دوو ورځوکې پيدا کړل ددې وجه لومړى نه وه بلکې دويمه وه په دى وجه ستاسوسوال خوختميږي البته داسوال کيدلى شي چې هغه کوم حکمت و چې دهغه په بناء باندې دځمکې او اسمان تخليق تدريجاً وشو،نو ددې ځواب دادى چې دالله دافعالو دحکمت احاطه څوك کولى شي په دې کې چې هرڅنګه حکمتونه هم ملحوظ وي هغه به تول خير وي،مثلاً يوحکمت بندګانو ته دتدريج اوپه مزه مزه دکولوتعليم ورکول کيداى شي چې هرکله موږ دقادر مطلق کيدلو باوجود خپل تخليق کې دتدريج خيال ساتلى دى، نوستاسو له پاره خوپه څه کارکولوکې په اولى درجه کې دتدريج نه کار اخستل پکاردي،يامثلاً داحکمت کيداى شي چې ددې دنيا نظام به داسبابو اومسبباتودتدريجي سلسلې دلاندى چليږي ،څنګه چې الله تعالى قادر دى چې انسان يې په يوه لمحه کې پيداکړى واى او نيغ يې ژوندي درولي واى خو نه! دهغه حکمت ديوخاص نظام دلاندى تدريجاً دهغه پالنه کوي،هم دا حال دنباتاتو وغيره هم دى او که چېرې غور وکړل شي ، نوددې دنياټول ترقيات دتدريج دلاندى چليږي څه تعجب دى چې داسمان اوځمکې ترديجي تخليق کې دا حکمت هم ملحوظ وي.

دانسان سپوږمۍ ته رسیدل

سوال: زموږ د دوستانو په مینځ کې نن سبا یو بحث کیږي اوهغه داچې انسان سپوږمۍ ته ختلی دی اوکه نه؟ او ځمکه ګردش کوي یانه؟ زماخیال خودا دی چې انسان سپوږمۍ ته ختلی دی او ځمکه ګردش کوي،موجوده نوي دورته د ټیکنالوجي دور وایي اوپه دې دور کې یوه خبره هم ناممکنه نه ده پاتې شوې چې کله په خلاء کې مصنوعي سیارې پریښودل کیږي، نوبیا سپوږمۍ ته ختل ولې ممکن نه دي په دې سلسله کې چې کله موږدخپل جومات د موذن صاحب نه پوښتنه وکړه ، نوهغه وویل چې دقران اوحدیث په رڼا کې دا خبره بالکل ناممکن ده. چې انسان سپوږمۍ ته وخیږي او ځمکه ګردش کوي.
تاسومهرباني وکړی د قران اوحدیث په رڼا کې زموږ معلوماتو کې اضافه وکړئ چې دا خبره څومره پورې ومنل شي چې انسان سپوږمۍ ته رسیدلی دی او دا چې ځمکه ګردش کوي؟

جواب: انسان سپوږمۍ ته خو رسیدلی دی او دنوي تحقیق مطابق ځمکه هم ګردش کوي ،خو داخبره په پوهه کې نه راځي چې ستاسو دوست په دې نکته باندې مجلس مذاکره ولې منعقد کوي اوددې بحث حاصل څه دی، ستاسود موذن صاحب دا ویل چې دقران او حدیث په رڼاکې دانسان سپوږمۍ ته رسیدل ناممکن دي بالکل غلطه ده! نبي کریم ﷺ خو سپوږمۍ ته نه بلکې عرش پورې رسیدلی او راغلی و ،سپوږمۍ ته رسیدل ولې ناممکن شول؟

ځمکه او اسمان په څو ورځو کې پیدا شوي دي

سوال: دجمعې په ورځ باندې "الله تعالی کی نشانیان، په عنوان باندې دمختلف سورتونو دیو څو ایتونو ترجمه وړاندې کیږي، دسوره حم السجده د ۹ تر ۱۲ ایتونوپه بیان کې لیکل شوي دي چې ځمکه دوه ورځوکې پیدا شوه او دوه ورځوکې اووه اسمانونه جوړکړل شول، دسورت ق په بیان کې لیکل شوي دي چې ځمکه اسمان اوټول مخلوقات په شپږ ورځوکې پیدا شول، اوسه پورې خوموږ داسې اوریدلی و چې ځمکه اواسمان په اووه ورځوکې پیداشوي دي اوداهم صحیح دي چې الله تعالی لفظ کن وویل اوهرڅه وشول، کله چې دکن په ویلوباندې هرڅه شوي دي، نوددې دوه ورځو ،شپږورځواواووه ورځوضرورت ولې پیښ شو؟ ددې وضاحت وکړئ.

جواب: دلته دیو څو خبروذکرکول ضروري دي:
۱: ځمکه او اسمان وغیره په اووه ورځوکې نه دي پیدا شوي بلکې په شپږورځوکې شوي دي، څنګه چې تاسودسورت ق په حواله باندې لیکلي دي دپیداکولوشروع دهفتې په ورځ باندې شوې وه اودزیارت(پانشنبې) په ماښام باندې ختمه شوه.

۲: الله تعالی یوځمکه او یو اسمان څنګه، په زرګونو جهانونه په یومنټ کې پیداکولی شي.
خوشېږو ورځوکې پیداکولوکې یې حکمت و، څنګه چې ماشوم په یوه لمحه کې پیدا کولو باندې قدرت لري، خو دمور په خېټه کې هغه په نهه میاشتوکې جوړوي.
۳: دکن ویلو په وجه هر یوشی پیداکیږي، خوکوم یوشی چې سمدستي پیداکول غواړي هغه پیداشي اوکوم چې څه وخت وروسته پیداکول غواړي هغه څه وخت وروسته پیداشي.
۴: دوه ورځوکې اسمان، دوه ورځوکې ځمکه او دوه ورځوکې ځمکه کې موجودټول شیان یې پیداکړي دي.
۵: دې جوړولوکې ترتیب څنګه و؟ دې باره کې دعامو مفسرینو خیال دی چې مخکې دځمکې ماده جوړه کړل شوه، بیا اسمان جوړ کړل شو، بیا ځمکه خوره کړل شوه او بیا ځمکه کې موجود شیان جوړ کړل شول. والله اعلم!

❖ دکفر، شرک او ارتداد تعریف او احکام ❖

شرک څه ته وایي

سوال: شرک څه ته وایي؟
جواب: دالله پاك په ذات او صفاتوکې څوك شریکولو ته شرك وایي، دشرك ډېر قسمونه دي، لنډه دا چې کومه معامله د الله پاك سره کېدل پکار ده، هغه یو مخلوق سره کول شرك دی.[۱]

د شرک حقیقت څه دی

سوال: شرك یوه داسې ګناه ده چې هغه الله پاك هیڅ کله هم نه معاف کوي، خوکه داسړی ددمرګ نه مخکې توبه وکړي، نو بیا یې دا ګناه معاف کېدای شي، اوس سوال دادی که یوسړی په ناپوهي سره په شرك کې مبتلاوي او په دې حالت کې مړشي، نو دده ګناه به الله تعالی معاف کړي او که نه هیڅ کله به هم ده ته بښنه نه کیږي؟
جواب: دشرك معنا دالله تعالی په الوهیت کې یادهغه په خاصو صفتونوکې بل څوك شریکول ده[۲] او دا یوه داسې ګناه ده چې پرته د توبې نه دمعافي قابله نه ده[۳] او په ناپوهي سره شرك کې مبتلا کېدل زما په پوهه کې نه راځي ددې تشریح وکړئ!

۱] الاشراك هو اثبات الشريك فى الالوهية ووجوب الوجود كما للمجوس او بمعنى استحقاق العبادة كما لعبدة الاوثان. (شرح العقائد ص۱۴۶ طبع ایچ ایم سعید) ایضاً شرك الانسان فى الدين......... وهو اثبات شريك لله تعالى وهو على اربعة انحاء: الشرك فى الالوهية، والشرك فى وجوب الوجود، والشرك فى التدبير، والشرك فى العبادة، (قواعد الفقه ص:۳۳۷، طبع صدف پبلشرز کراچی)۔

۲] الشرك على ثلاث مراتب وكله محرم، واصله اعتقاد شريك لله فى الوهيته وهو الشرك الاعظم......الخ (تفسير قرطبى ج۵ ص۱۱۸، طبع بيروت)۔

۳] ان الله لا يغفر ان يشرك به ويغفر ما دون ذلك لمن يشآء،، الآية (النسآء: ۱۱۶)۔

غير عادي كارونه او شرك

سوال: ايا الله پاك انبياء، اولياء او فرښتوته اختيارات او قدرتونه وركړي دي؟ لكه څنګه چې انبياء كرامو به مړي ژوندي كول، له دې نه پرته څه فرښتې هواګانې چلوي. څه باران اوروي اوداسې نور....،خو په "درس توحيد" كتاب كې دي چې دنيكي اوبدي دنفع اونقصان اختيار د الله نه پرته بل چاسره نشته، كه هغه نبي وي ياولي وي، دالله د ذات نه پرته دبل چاله لوري نفع اونقصان منل شرك دي.

جواب: كوم كارونه چې له عادتي سببونوسره تعلق لري، مثلاً يو وږى سړى له چانه ډوډۍ وغواړي، نو داشرك نه دى، باقي د انبياءعليهم السلام اويا د اولياءكرامو په لاس چې خلاف عادت څه واقعات ښكاره كيږي، نو هغه معجزې اوكرامات دي[۱]، په هغو كې چې څه كيږي، هغه دالله په قدرت سره كيږي، مثلاً عيسى عليه السلام به مړي ژوندي كول،دادهغه په قدرت سره نه، بلكې دالله تعالى په قدرت سره كېدل، داهم شرك نه دى، هم داحال دهغه فرښتودى كومې چې په مختلفوكارونوباندې مقررې دي، په خلاف عادت كارونوكې يونبي او ولي تصرف كونكى منل شرك دى.[۲]

د كافر اومشرك په مينځ كې فرق

سوال: دكافر اودمشرك په مينځ كې څه فرق دى؟ اوبل داچې دكافر او دمشرك سره دوستي كول، ډوډۍ خوړل اودسلام جواب وركول جائزدي او كه نه؟ اوكه دسلام جواب وركول جائزوي، نوڅنګه جواب وركول پكار دي؟

جواب: دنبي كريم صلى الله عليه وسلم دراوړل شوي دين ديوې خبرې نه كه څوك انكاروكړي، نوهغه ته كافر ويل كيږي[۳]اوچې كوم څوك دالله په ذات،دهغه په صفاتوكې،دهغه په كارونوكې بل څوك

۱]كرامات الاولياء حق........ وكرامته ظهور امر خارق للعادة من قبله غير مقارن لدعوى النبوة....... ومايكون مقرونا بدعوى النبوة يكون معجزة. (شرح عقائد ص: ۱۴۵، طبع ايچ ايم سعيد)۔

۲] حقيقة الشرك ان يعتقد انسان فى بعض المعظمين من الناس ان الآثار العجيبة الصادرة منه انما صدرت بكونه متصفاً بصفة من صفات الكمال مما لم يعهد فى جنس الانسان بل يختص بالواجب جل مجده لايوجد فى غيره الا ان يخلع هو خلعة الالوهية على غيره او يفنى غيره فى ذاته ويبقى بذاته او نحو ذالک مما يظنه هذا المعتقد من انواع الخرافات كما ورد فى الحديث ان المشركين كانوا يلبون بهذه الصيغة لبيک لبيک لا شريک لک الا شريكاً هو لک تملكه وما ملک فيتذلل عنده اقصى التذلل ويعامل معه معاملة العباد مع الله تعالى (حجة الله البالغة ج:۱، ص:٦١، باب اقسام الشرک)۔

۳]والكفر لغة الستر، وشرعاً تكذيبه صلى الله عليه وسلم فى شئ مما جاء به من الدين ضرورة. (درمختار ج : ٤ ص :۲۲۳)۔

شریك وګڼي، نو هغه ته مشرك ویل کیږي [۱] د کافرانو سره دوستي کول منع دي، خو د ضرورت په وخت کې د هغه سره ډوډۍ خوړلو کې څه باك نشته، د نبي علیه السلام په دسترخوان باندې کافرانو ډوډۍ خوړلې ده [۲] او کافر ته پخپله، خو سلام مه کوئ که چېرې هغه سلام وکړ، نو په جواب کې یوازې "وعلیکم" ووایئ. [۳]

د کافرانو او مشرکانو پلیتوالی معنوي دی

سوال: "ستاسو مسئایل او د هغه حل" په کالم کې ستاسو یو جواب و، چې د غیرمسلمو مثلاً: د عیسایانو سره په یوه کاسه (پلیټ) کې خوراك کول جائز دي، خو داسې نه چې د کفرنه دې نفرت هم نه وي" د قران مجید په لسمه سپاره کې د توبه سورت د اته ویشتم ایت ترجمه ده: "اې د ایمان والاوو! دا مشرکان پلیت دي، دوی مسجد حرام ته نژدې مه پرېږدئ"

د دې ایت نه زما په شان کم علمه دا نتیجه واخیستله چې مشرکان پلیت دي، لکه څنګه چې سپي او خنزیر پلیت دی، نه د سپي او خنزیر سره په یوه کاسه کې خوراك کول جائز دي او نه د مشرکانو سره په یوه کاسه کې خوراك کول جائزدي، ځکه چې په ګډ خوراك سره مسلمان هغه پلیت خوراك (چې هغه د کافر او د مشرك په لاس لګېدو سره پلیت شوی دی) خوري او کوم سړی چې پلیت شی خوري د هغه د لمانځه به څه حکم وي، د مسلمان خوکه د بدن له پاسه هم پلیتي لګېدلې وي، نو لمونځ ونه یې نه کیږي، داسې خلك چې د غیرمسلمو سره تګ راتګ ساتي، د هغوی ژوند که په غور سره وګورئ، نو معلومه به شي چې د دوی یوازې د نوم مسلمانان پاتې شوي دي، عمل ته د وی نژدې هم نه دي تېرشوي، ځیني خلك خپل دې عمل ته وسعت فکري وايي، خو دا د هغوی وسیع فکر نه، بلکې دا یې د غرقېدو عمل دی.

قبله وکعبه مولاناصاحب! عرض دادی چې د دې دومره دلائلو باوجود که زه په غلطه یم، نو امیددی چې زما ګستاخي به معاف کړئ او مدلل او تفصیل سره به زما تصحیح وکړئ.

جواب: د کافرانو او مشرکانو په پلیت کېدو کې، خو هیڅ شك نشته دا خو د قران کریم فیصله ده، خو د دوی دا پلیتي ظاهري نه ده معنوي ده، نو له دې وجې نه که د کافر او مشرك لاس

۱] الاشراك هو اثبات الشريك فى الالوهية ووجوب الوجود كما للمجوس او بمعنى استحقاق العبادة كما لعبدة الاوثان. (شرح العقائد ص۱۴۶، طبع ایچ ایم سعید) ايضاً شرك الانسان فى الدين...... وهو اثبات شريك لله تعالى وهو على اربعة انحاء: الشرك فى الالوهية، والشرك فى وجوب الوجود، والشرك فى التدبير، والشرك فى العبادة، (قواعد الفقه ص:۳۳۷، طبع صدف پبلشرز کراچی)۔

۲]والنزل وفد عبد القيس فى دار رملة بنت الحارث واجرى عليهم ضيافة وقاموا عشرة ايام: (طبقات ابن سعد ج:۱ ص :۳۱۵)۔

۳] عن انس بن مالک قال :قال النبى صلى الله عليه وسلم : اذا سلم عليكم اهل الكتاب فقولوا : وعليكم :(صحيح بخارى ج :۲ ص :۹۲۵، باب كيف الرد على اهل الذمة بالسلام، نور محمد اصح المطابع)۔

او خله پاك وي، نو هغه سره خوراك كول جائز دي.[۱]
د نبي كريم ﷺ په دسترخوان باندې كافرانو هم ډوډۍ خوړلې ده[۲]. البته د دوی سره دوستانه تعلقات جائزنه دي[۳] د سپي او د خنزير جوټه خوراك پليت دی[۴] او د كافرانو جوټه پاكه ده.[۵]

شرك او بدعت څه ته وايي؟

سوال: د شرك او د بدعت تعريف څه دی؟ په مثالونو سره يې وضاحت وكړئ!

جواب: د الله تعالى په ذات او صفاتو تصرف او اختيار كې بل څوك شريك ګڼلو ته شرك وايي[۶]. او كوم كار چې حضور ﷺ، صحابه وو او تابعينو نه وي كړی، بلكې د دين په نوم باندې وروسته ايجاد شوی وي، هغه عبادت ګڼل او كول بدعت دی[۷]. د دې اصولو په رڼا كې مثالونه تاسو پخپله هم مقررولی شئ.

آيا خاوند ته بنده ويل شرك دی؟

سوال: په ځينې ځايونو كې خاوند ته بنده ويل كيږي مثلاً: شاهد د راحلې بنده دی. د غه راز

۱] انَّمَا الْمُشْرِكُوْنَ نَجَسٌ ....ودلت هذه الآية الكريمة على نجاسة المشرك كما ورد فى الصحيح : المؤمن لا ينجس، واما نجاسة بدنه فالجمهور على انه ليس ينجس البدن والذات لان الله تعالى احل طعام اهل الكتاب. (تفسير ابن كثير ج :۳ ص : ۳۸۲، طبع رشيديه، كوئټه سوره توبه آيت : ۲۹)۔

۲]وانزل وفد عبد القيس فى دار رملة بنت الحارث واجرى عليهم ضيافة وقاموا عشرة ايام. (طبقات ابن سعد ج :۱ ص :۳۱۵)۔

۳]يٰاَيها الَّذِينَ اٰمَنُوْا لَا تَتَّخِذُوْا عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمْ اَوْلِيَاءَ تُلْقُوْنَ اِلَيْهِمْ بِالْمَوَدَّةِ(الممتحنة : ۱)۔

۴]وسؤر خنزير وكلب. ......نجس مغلظ. ..الخ. (درمختار ج:۱ ص:۲۲۳، كتاب الطهارة، فصل فى البئر)۔

۵] (فسؤر آدمى مطلقا) ولو جنبا او كافراً ....طاهر طهور بلا كراهة. وفى الشرح : قوله طاهر اى فى ذاته طهور: اى مطهر لغيره من الاحداث والاخباث. ..الخ. (الدر المختار مع الرد ج:۱ ص :۲۲۲، باب المياه، فصل فى البشر)

۶]الاشراك هو اثبات الشريك فى الالوهية ووجوب الوجود كما للمجوس او بمعنى استحقاق العبادة كما لعبدة الاوثان. (شرح العقائد ص :۱۴۶، طبع ايچ ايم سعيد)۔

۷]بدعة وهى اعتقاد خلاف المعروف عن الرسول لا بمعاندة بل بنوع شبهة. .....الخ وفى الشرح : وحينئذ فيساوى تعريف الشمنى لها بانها ما احدث على خلاف الحق المتلقى عن رسول الله صلى الله عليه وسلم من علم او عمل او حال بنوع شبهة واستحسان، وجعل ديناً قويماً وصراطاً مستقيماً (الدرر المختار مع الردالمختار ج:۱ ص : ۵۶۰، مطلب البدعة خمسة اقسام) ايضاً البدعة : هى الامر المحدث الذى لم يكن عليه الصحابة والتابعون ولم يكن مما اقتضاه الدليل الشرعى قاله السيد (التعريفات الفقهية فى قواعد الفقه لمفتى عميم الاحسان ص :۲۰۴،طبع الصدف كراچى)

که يوې ښځې نه دهغې دخاوند متعلق پوښتنه وشي چې داخوك دى هغه وايي چې دازمابنده ديى، محترمه داواضحه کړئ چې يوانسان ته دښځې بنده ويل صحيح دي؟ ځکه چې ټول انسانان دالله بندګان دي اويوازې دهغه بنده کې کوي اوکه چيرې دبنده نسبت دښځې طرف ته وشي؛نوپه دې کې دشرك څو څه احتمال نه راځي؟ لکه څنګه چې علماء ددې نومونو دايښودلونه منع فرمايي، عبدالرسول، عبدالنبي، عبدالحسن،پير، داتا اوديته ورته نور... چې دادشرك نومونه دي.

جواب: په دې محاوره کې د"بنده" نه مرادخاوندوي په دې وجه داشرك نه دى،دا داسې ده لکه (ميا) لفظ چې څنګه دآقا، سردار او خداى له پاره استعماليږي، دغه شان د خاوند له پاره هم استعماليږي، لکه څنګه چې خاوند له پاره (د ميا) لفظ استعمالول شرك نه دى، دغسې د خاوند له پاره د ''بنده،، لفظ استعمالول هم شرك نه دى، ځکه چې په محاوره کې دا الفاظ په دې معنا کې هم استعماليږي.

د کافر، زنديق اومرتد ترمنځ فرق

سوال: (۱) په کافراومرتد کې څه فرق دى؟
(۲): کوم څوک چې ددروغودنبوت د دعوه کونکي منونکى وى، هغه ته به کافرويل کيږي که مرتد؟ (۳): په اسلام کې دمرتدڅه سزاده؟ اود کافرڅه سزاده؟

جواب: کوم څوک چې له سره اسلام نه مني هغه ته خو اصلي کافرويل کيږي،کوم څوک چې اسلام قبول کړي اوبياترې واپس شي ده ته مرتدوايي اوکوم څوک چې دعوه داسلام کوي،خو عقائد د کفر ساتي اودقرآن اوحديث په ظاهري احکاموکې تحريف وکړي اوهغه په خپلو کفريه عقائدو باندې د برابرولوکوشش کوي، ده ته"زنديق" ويل کيږي ،څنګه چې وړاندې به معلومه شي.دده حکم هم د مرتدپشان دى، بلکې له هغه نه هم سخت دى.[۱]
۲:ختم نبوت داسلام يوقطعي او مضبوطه عقيده ده،په دې وجه کوم خلك چې داسلام ددعوې باوجود د دروغو پيغمبرمني اودقران اوحديث هغه ظاهري دلائل په دغه دروغژن پيغمبر منطبق کوي، نوهغه مرتد او زنديق دى.[۲]

۱] قد ظهر ان الکافر اسم لمن لا ايمان له. ....وان طرء کفره بعد الاسلام خص باسم المرتد لرجوعه عن الاسلام. ....وان کان مع اعترافه بنبوة النبى صلى الله عليه وسلم واظهاره شعائر الاسلام يبطن عقائد هى کفر بالاتفاق خص باسم الزنديق.....الخ (شرح المقاصد ج :۲ ص :۲۶۸، طبع دار المعارف النعمانية)_
۲] قوله : اذا لم يعرف ان محمداً صلى الله عليه وسلم آخر الانبياء فليس بمسلم لانه من الضروريات يعنى والجهل بالضروريات فى باب المکفرات لايکون عذرا......الخ (الاشباه والنظائر مع شرحه للحموى ص۲۹۶ طبع کراچى) وان کان مع اعترافه بنبوة النبى صلى الله عليه وسلم واظهاره شعائر الاسلام يبطن عقائد هى کفر بالاتفاق خص باسم الزنديق. (شرح مقاصد ج۲ ص۲۶۸، طبع دارالمعارف النعمانية)_

۳: دمرتدحکم دادی چې هغه ته به درې ورځې مهلت ورکړل شي اودهغه دشبهاتو لیرې کولو کوشش به وشي، که چېرې په دې درې ورځوکې دننه هغه دخپل ارتدادنه توبه وکړه او صحیح رینبتینی مسلمان شواو وعده یې وکړه، نودده توبه به قبوله کړل شي اوازاد به کړل شي اوکه چېرې هغه توبه ونکړه نوداسلام نه دبغاوت کولو په جرم دې هغه قتل کړل شي[۱]، دجمهورو امامانوپه نزد باندې سړی وي اوکه ښځه د دواړو یوحکم دی[۲]،یوازې دامام ابوحنیفه رحمه الله په نزدباندې که چېرې مرتد ښځه وه اوتوبه ونه باسی نودقتل په ځای دې ورته همیشه دقید سزا ورکړل شي.[۳]

زندیق هم دمرتدپشان واجب القتل دی، خوکه چېرې هغه توبه اوباسي، نو دهغه قتل به معاف کیږي اوکه نه؟ امام شافعی رحمه الله فرمایي چې که چېرې هغه توبه وکړي، نونه به قتل کیږي[۴]. امام مالک رحمه الله فرمایي چې دده دتوبې هیڅ اعتبار نشته،هغه په هرحال کې واجب القتل دی[۵]. امام احمد رحمه الله نه دوه روایتونه نقل شوي دي،یودا چې که هغه توبه اوباسي، نو نه به قتلیږي او دویم روایت دا دی چې دزندیق سزا په هرحال کې قتل دی.اګر که هغه توبه ښکاره هم کړي[۶]او د احنافو غوره مذهب دادی چې که چېرې زندیق دګرفتاري نه مخکې په خپله اراده توبه اوباسي،نودده توبه به قبلیږي اود قتل سزابه ورته معاف کیږي،خود ګرفتاري نه پس دهغه دتوبې اعتبارنشته،ددې تفصیل نه معلومه شوه چې زندیق د مرتدنه هم زیات ناکاره دی، ځکه چې دمرتد توبه بالاتفاق قبلیږي ،خو د زندیق

۱] واذا ارتد المسلم عن الاسلام والعياذ بالله عرض عليه الاسلام، فان كانت له شبهة كشفت عنه ويحبس ثلاثة ايام فان اسلم والا قتل...... الخ، (هدايه ج۲ ص۵۸۰)۔

۲]والمراد اذا ظفر به قبل ان يحارب، فاتفقوا على انه يقتل الرجل لقوله عليه الصلاة والسلام: من بدّل دينه فاقتلوه، واختلفوا فى قتل المراة......فقال الجمهور : تقتل المراة وقال ابوحنيفة : لا تقتل، وشبهها بالكافرة الاصلية، والجمهور اعتمدوا العموم الوارد فى ذلک (بداية المجتهد ج:۲،ص : ۳۴۳، شرح المهذب ج:۱۹،ص : ۲۲۸، المغنى ج:۱۰،ص : ۷۴)۔

۳] واما المرأة فلا يباح دمها اذا ارتدت ولا تقتل عندنا ولكنها تجبر على الاسلام واجبارها على الاسلام ان تحبس وتخرج فى كل يوم فتستاب ويعرض عليها الاسلام فان اسلمت والا حبست ثانياً هكذا الى ان تسلم او تموت ....الخ (البدائع الصنائع ج:۷،ص :۱۳۵،طبع ايچ ايم سعيد)

۴]والزنديق. .....فانه يستتاب وان تاب والا قتل فان استتيب فتاب قبلت توبته (المجموع شرح المهذب ج:۱۹، ص : ۲۳۳ طبع بيروت)۔

۵]الزنديق. .....لم يستتب ويقتل ولو اظهر توبته لان اظهار التوبة لا يخرجه عما يبديه من عادته ومذهبه........الخ (مواهب الجليل شرح مختصر الخليل ج:۶،ص : ۲۸۲)۔

۶]اذا تاب قبلت توبته ولم يقتل اى كفر كان وسواء كان زنديقاً. ....والرواية الاخرى لا تقبل توبة الزنديق. ......الخ (المغنى لابن قدامه ج:۱۰،ص :۷۸، الشرح الكبير ج:۱۰،ص :۸۹)۔

دتوبې په قبليدو کې اختلاف دی.[۱]

د پيغمبر ﷺ له وفات نه وروسته چې کوم خلک مرتد شول

سوال: دحضرت عبدالله بن مسعود رضی الله عنه نه روايت دی چې رسول پاك ﷺ فرمايلي دي،چې زه به په حوض کوثر باندې ستاسو استقبال کوم او ستاسونه به څه خلک زمامخې ته راوستل شي تردې پورې چې زه به هغوی ته دکوثرپياله ورکول اوغواړم،نوهغه خلک به زماله خوانه ليرې کړل شي زه به عرض وکړم چې اې الله! داخلک خوزماصحابه دي،نوالله تعالی به وفرمايي چې ته يې نه پيژنې چې دوی ستانه وروسته څه څه بدعتونه کړي دي (صحيح بخاري)
دابن عباس رضی الله عنهما نه روايت دی چې رسول پاك ﷺ وفرمائيل چې دټولونه مخکې به حضرت ابراهيم عليه السلام ته جامې واغوستل شي او هوښيار اوسئ څوکسان به زمادامت نه راوستل شي دغه وخت به زه ووايم چې اې ربه! داخوزما صحابه دي، دالله پاك له طرف نه به اواز راشي چې تاته پته نشته چې دوی ستانه وروسته څه وکړل، داخلک ستانه وروسته مرتدشوي وو (صحيح بخاري)
پورته ذکرشوي دوه حديثونه ماستاسو په خدمت کې پيش کړل په دې احاديثو کې چې کومو اصحابوته په صفاالفاظو کې مرتد او بدعتي ويل شوي دي هغه اصحاب څوك وو؟

جواب: دهغه دله ټولو نه اول مصداق هغه خلک دي چې هغوی دنبي کريم ﷺ نه پس مرتد شوي وو او دهغوی خلاف حضرت ابوبکر صديق رضی الله عنه جهاد کړی و،دله دې نه پرته هغه ټول خلک هم په دې کې داخل دي چې هغوی په دين کې ګډ وډې وکړه،نوې نظرې او بدعتونه يې ايجاد کړل.[۲]

د مرتد توبه قبوله ده

سوال: زماتره له نن نه ديرش کاله مخکې يوې عيسايي ښځې سره نکاح کړې وه اودهغوی د پادري شرطونه يې منلي وو،دين اسلام يې پرېښوداودعيسايانو مذهب يې اختيارکړی و.اوخپل لوري اسلامي نوم عبدالجباريې ختم کړی و اودعيسايانو نوم يې ايل مارټن يې په ځان ايښی و، دهغه درې زامن هم دي چې ځانونه مسلمانان بولي، خودهغوی نومونه هم دعيسايانوپشان دي، اوس زمورږ دا تره وايي چې زه دوباره مسلمان شوی يم اوهغه خپل لوري نوم عبدالجبار بيااختيار کړی دی اوهغه اوس په پابندي سره دسحر لمونځ اودجمعې

۱] لا تقبل توبة الزنديق فی ظاهر المذهب......وفی الخانية قالوا ان جاء الزنديق قبل ان يوخذ فاقر انه زنديق فتاب عن ذلک تقبل توبته وان اخذثم تاب لم تقبل توبته ويقتل.....الخ (البحر الرائق ج:۵، ص :۱۳۶)۔
۲] قال الکرمانی : وهم اما المرتدون واما العصاة.......الخ (عمدة القاری شرح بخاری ج:۱۲، ص : ۱۳۷ طبع دار الفکر بيروت)۔

لمونځ هم ادا کوي او د هغه پيژندګلوي خلک وايي چې دی جومات ته د راتلو حقدار نه دی ځکه چې دی اوس په ټول عمر کې مسلمان کيدای نشي او د هغه ښځې هم اسلام قبول کړی دی او خپل اسلامي نوم يې راحيله ايښی دی،تاسو ته درخواست دی چې د شريعت او حديثو په رڼا کې وفرمايئ چې ايا د ا ښځه او خاوند به اوس مسلمان کنل کيږي او که نه؟

جواب: کوم سړی چې (نعوذبالله) د دين اسلام نه واوړي او بل مذهب اختيار کړي نو هغه ته مرتد ويل کيږي[۱] او مرتد که چېرې په ريښتيني زړه سره توبه وکړي او دوباره اسلام قبول کړي نو د ده توبه صحيح ده[۲] او هغه به مسلمان ګڼل کيږي .نو له دې وجې نه که چېرې ستا تره د ښځې او بچو سره اسلام قبول کړی وي نو د دوی سره به د مسلمانانو معامله کيږي، د هغوی له جومات نه بندول غلط دي، د زامنو نومونه دې بدل کړي او د مسلمانانو نومونه دې ورباندې کيږدي او ټول خاندان ته پکار دي چې د پنځه وخته لمونځونه او نور فرائض او واجبات دې پوره پابندي سره کوي او د دين مسائل دې هم ضرور زده کړي[۳]

❖موجبات کفر(کفريه اقوال او افعال)❖

....

اسلامي حکومت کې چې کوم کافر د الله رسول ته کنځل وکړي نو هغه واجب القتل دی

سوال: که چېرې په اسلامی حکومت کې اوسيدونکی کافر د الله رسول ته کنځل وکړي، نو ايا د هغه ذمه نه ختميږي؟ په حديث شريف کې دي چې کوم ذمي د الله رسول ته کنځل وکړي، د هغه ذمه ختميږي هغه واجب القتل دی.

جواب: په فقه حنفي کې په دې باندې فتوا ده چې کوم سړی په ښکاره د پيغمبر ﷺ په شان کې ګستاخي وکړي هغه واجب القتل دی،درمختار او شامي کې يې د ده واجب القتل کيدل ډېر په تفصيل سره ذکر کړي دي[۴] او پخپله شيخ الاسلام حافظ ابن تيميه رحمه الله (چې هغه غيرمقلدين خپل امام کني) په کتاب"الصارم المسلول" کې هم د احنافو نه د ده واجب القتل

۱]وان طرا كفره بعد الاسلام خص باسم المرتد لرجوعه عن الاسلام...الخ (شرح المقاصد ج:۲،ص :۲٦٨)

۲]وكل مسلم ارتد فتوبته مقبولة......الخ(تنوير الابصار مع حاشية ردالمحتار ج:٤،ص :۲۳۱، باب المرتد)۔

۳] ما يكون كفراً اتفاقاً يبطل العمل والنكاح.......وما فيه خلاف يؤمر بالاستغفار والتوبة وتجديد النكاح (الدر المختار ج:٤،ص :۲٤٧)۔

٤]قوله وسب النبى صلى الله عليه وسلم اى اذا لم يعلن فلو اعلن بشتمه او اعتاده قتل ولو إمراة وبه يفتى.......الخ (فتاوى شامي ج:٤، ص :۲۱۳، مطلب فى حكم سب الذمى النبى صلى الله عليه وسلم)۔

کیدل نقل کړي دي[۱]، علامه ابن عابدین شامي رحمه الله په دې موضوع باندې مستقله رساله لیکلې ده چې دهغې نوم دی "تنبیه الولاة والحکام علی احکام شاتم خیرالانام او احد اصحابه الکرام علیه وعلیهم الصلوة والسلام"

دا رساله په مجموع رسائل د ابن عابدین کې شائع شوې ده، غرض دا چې دداسې ګستاخ واجب القتل کیدل دټولو امامانو په نزد متفق علیه دی. او دا بحث چې کیږي چې هغه سره دذمې وعده ماتیږي او که نه؟ دا یوازې یو نظریاتي بحث دی.

احناف وایي چې دنبي کریم ﷺ په شان کې ګستاخي کفر دی او کافر خو هغه دمخکې نه دی نو له دې وجې نه دده وعده خونه ماتیږي، خو دده داحرکت دقتل موجب دی او نور حضرات وایي چې دی ذمي پاتې نه شو، حربي شو، لهذا دا واجب القتل دی، په دواړو صورتونو کې د بحث هماغه یوه نتیجه راووتله. نظریاتي بحث یوازې دتوجیه او دعلت په بیانولو کې داختلاف پاتې شو. په حدیث کې هم دده واجب القتل کیدو ذکر فرمایل شوي دي، دهغه دوعدې ماتیدو ذکر په کې نشته، ځکه داحدیث داحنافو خلاف نه دی.[۲]

ددین له ضروریاتو نه منکر کافر دی

سوال: زمونږ علاقې ته اوس څو ورځې مخکې یوه ډله راغلې وه، چې هغوی به دسبا اود ماز دیګر اودماسخوتن لمونځ کولو په تپوس کولو سره پته ولګیده چې داخلک یوازې هغه لمونځونه کوي دکومو نوم چې په قران کې راغلی دی، پوښتنه داده چې داکومه فرقه ده چې یوازې دقران پاك خبره مني؟

جواب: دحدیث دنه منونکو لقب خومنکرین حدیث دی، پاتې پنځه وخته لمونځ هم داسې متواتر دی څنګه چې قران متواتر دی[۳] کوم سړی چې دپنځه وخته لمونځونو نه منکر دی هغه

۱] ولهذا افتی اکثرهم بقتل من اکثر من سب النبی صلی الله علیه وسلم من اهل الذمة وان اعلم بعد اخذه، وقالوا: یقتل سیاسة وهذا متوجه علی اصولهم (الصارم المسلول ص: ۱۲، طبع بیروت)۔

۲] (ویؤدب الذمی ویعاقب علی سبه دین الاسلام او القرآن او النبی صلی الله علیه وسلم) حاوی وغیره. قال العینی واختیاری فی السب ان یقتل اهـ وتبعه ابن الهمام. ......اذا طعن الذمی فی دین الاسلام طعناً ظاهراً جاز قتله لان العهد معه علی ان لا یطعن فاذا طعن فقد نکث عهده وخرج من الذمة. (فتاوی شامی ج:٤، ص:۲۱۲ تا ۲۱۵، باب المرتد)۔

۳] والصلوة المفروضات خمس وعدد رکعاتها لمن لا یجوز له القصر سبع عشرة ولمن جاز له القصر فی السفر احد عشرة، وهذا الخمس من اسقط وجوب بعضها او اسقط وجوبها کلها کفر (اصول الدین ص: ۱۸۹، ۱۹۰ طبع مکتبه عثمانیه لاهور) وفی البدائع الصنائع: واما عددها فالخمس ثبت ذلک بالکتاب والسنة واجماع الامة. ......(وبعد اسطر) واما عدد رکعات هذه الصلوات فالمصلی لا یخلو اما ان یکون مقیماً واما ان یکون مسافراً فان کان مقیماً فعدد رکعاتها سبعة عشر رکعتان واربع واربع وثلاث واربع........الخ (بدائع الصنائع ج:۱، ص: ۹۱)۔

دقران کریم نه هم منکر دی، د رسول اللهﷺ نه او له دین اسلام نه هم منکر دی[1]. داسې ټول دیني کارونه چې د هغو ثبوت د نبيﷺ نه په قطعي تواتر سره ثابت وي او د کوموچې په دین محمدیﷺ کې داخلیدل هر عام او خاص ته معلوم وي. دې ته "د دین ضروریات" ویل کیږي [2]، د اټول له څه تاویل پرته منل د اسلام له پاره شرط دي، په دې کې د یو انکار کول کفر دی په دې وجه کومه فرقه چې د دریو مونځونو قائله وي او پنځه لمونځونه نه مني۔ هغه له اسلام نه خارجه ده.[3]

دمفادو له پاره ځان ته غیرمسلم ویونکی کافر کیږي

سوال: په رمضان المبارك کې څه هوټلونه په ورځ کې هم خلاص وي ،له دې نه پرته د هندوانو په درمسالونوکې او دعیسایانو په ګرجو کې هوټلونه او کینټینونه هم دورځې خلاص وي، په دغو هوټلونوکې دغیرمسلمونه پرته مسلمانان روژه خواره هم په دهر شمېر سره په پټه خوراك کوي، که چېرې په دې دوران کې په یو هوټل باندې پولیس چاپه واچوي، نو روژه خواره مسلمانان پکې ونیول شي، نو هغوی دسزا له ویرې نه دپولیسو په مخکې دا اقرار وکړي چې زه مسلمان نه یم، بلکې زه هندو یا عیسائی یم،د روژه خورو دا زباني اقرار چې پولیس واوري، نو دوی پرېږدي. له دې نه پرته د یو سړي په بینك کې کافی رقم (روپۍ) جمع دي کله چې د حکومت له طرف نه بینك د دې رقم نه زکات وصولول غواړي، نو دا سړی د مسلمان کیدو باوجود د زکات ورکولو نه د بچ کیدو له پاره بینك ته لیکل شوې اقرار نامه ورکوي، چې زه غیرمسلم یم، مهرباني وکړئ داوښایئ چې دغسې که چېرې یو مسلمان تحریري یا زباني طور باندې د ځان د غیرمسلم کیدو اقرار وکړي، نو دهغه دایمان څه حیثیت پاتې کیږي؟

جواب: دې وینا سره چې "زه مسلمان نه یم" سړی د دین نه خارجیږي، مسلمان نه پاتې کیږي[4]. داسې خلکوله پاره د خپل ایمان او نکاح تجدید کول پکار دي[5] او اینده له پاره د دې ناکاره

۱]ومن رد حجة القرآن والسنة فهو كافر (اصول الدين ص :۱۶۳طبع مكتبه عثمانيه لاهور)۔
۲]والمراد بالضروريات على ما اشتهر فى الكتب : ما علم كونه من دين محمد صلى الله عليه وسلم بالضرورة بان تواتر عنه واستفاض، علمته العامة. ....كالبعث والجزاء ووجوب الصلوة.....الخ (اكفار الملحدين ص:۲، ۳ طبع پشاور)۔
۳] لا نزاع فى تكفير من انكر من ضروريات الدين (اكفار الملحدين ص :۱۲۱)۔
٤]ولو قيل له : الست بمسلم؟ فقال : لا، يكفر .اذ معناه عند الناس ان الفعالة ليست افعال المسلمين (جامع الفصولين ج:۲، ص :۳۱۰، طبع سلامى كتب خانه، بنورى ٹاؤن کراچی)۔
٥]ما يكون كفراً اتفاقاً يبطل العمل والنكاح. ....وما فيه خلاف يؤمر بالاستغفار والتوبة وتجديد النكاح (درمختار ج:٤، ص :۲٤٦، باب المرتد، كتاب الجهاد، طبع ايچ ايم سعيد)۔

حرکت نه توبه کول پکاردي،د روژې دپرېښودو نورعذرونه خوهم کيداى شي که يوسړى خامخا دروغ وايي نو هغه دې بله بانه وکړي، ځان ته کافر ويل دده بيوقوفي ده.

لمانځه نه انکارکونکى انسان کافردى

سوال: يوسړى چې هغه خپل ځان ته دالله خاص بنده وايي دهغه دوينامطابق زموږ کلمه نعوذبالله لااله الاالله محمدرسول الله نه ده کلمه داسې ده: الله اکبرالله اکبرلااله الاالله وحده لاشريك له

٢ په ټوله ورځ کې يوځل الله ته سجده کول ډېره ده،يعنې پنځه وخته لمونځ فرض نه دى اودلمونځ کولو رُخ دبيت الله مخالف طرف دى.٣:درمضان روژې فرض نه دي، بلکې ټولې ورځې دالله دي کله چې دې خوښه شي روژه نيسئ.۴:زکات اوسرسايه واجب نه دي.۵:دې وخت کې چې کوم حجونه کيږي هغه -نعوذبالله- يوه رياده اولغوه کاردى.٦: په بينك کې چې کومې پيسې فکسډېپازټ جمع کولوسره چې کوم سوديامنافع ملاوېږي داجائز دي.٧: نبي کريم ﷺ دالله نبي دى، خوپه دې خبره الله پاك ښه پوهيږي چې اينده به بل پيغمبرراځي اوکه نه.٨: په قران شريف کې تحريف(ردوبدل) شوى دى.٩: ولي الله دنبي دامت نه دى،دا مې يوازې يوڅو غټې غټې خبرې ليکلې دي،تفصيل يې ډېرزيات دى.

جواب: داسړى دچاچې تاسوعقائدليکلي دي،دنبي عليه السلام له دين نه منکر اوخالص کافردى[1]. دخاص بنده نه که چېرې دامراد وي چې ده ته د الله پاك له طرف نه احکام راځي، نوداسړى د نبوت مدعي اود مسيلمه کذاب اومرزاقادياني کشر رور دى اوډ نبوت دعوه کول کفردى.[2]

دپنځه لمونځونواومعراج منکر بزرګ نه دى، دانسان په شکل کې شيطان دى

سوال: وړاندې ورځو کې زماملاقات له يوبزرګ سره وشوچې په لېدوکې ډېر پرهيزګاره معلوميده، هغه په ما باندې داثابتول غوښتل چې په ورځ کې درې لمونځونه فرض دي اودا دقران نه ثابته دي اوپه دې سلسله کې هغه ماته دسورت هود (۱۱۴)ايت حواله راکړه او دهغه ترجمه يې راته وښودله چې له هغه نه دا ثابتيدل په نظرراتلل چې په ورځ کې درې لمونځونه فرض دي.

ماورته وويل چې دنبي کريم ﷺ هرعمل دقران مطابق واوهغه به پخپله پنځه وخته لمونځ کاو اوهغه ته داتحفه دمعراج په مبارکه موقعه ورکړل شوې وه، نوهغه وويل چې

[1] لا نزاع في تکفير من انکر من ضروريات الدين (اکفار الملحدين ص:۱۲۱ طبع پشاور)۔

[2] ودعوى النبوة بعد نبينا صلى الله عليه وسلم کفر بالاجماع (شرح فقه اکبر ص : ۲۰۲، طبع بمبى)۔

تاسره څه ثبوت دی چې پیغمبر ﷺ پنځه وخته لمونځ کړی دی او هرکله چې قران پاك وايي چې درې لمونځونه فرض دي. نو موږ خو ددې نه انکار نه شو کولی او هغه د معراج له واقعې منلو نه انکار وکړ او ويې ويل چې داسې هيڅ واقعه نه ده شوې، ما ورته د سورت اسراء حواله ورکړه. نو هغه وويل: چې په دې کې خوبې داليکلي دي چې "پاك دی هغه ذات چې خپل بنده يې له مسجد حرام نه مسجد اقصی ته بوته ،که دا ټول ريښتيا وای. نو الله تعالی به ضرور ددې ذکر کړی و، څکه چې دا دومره اهمه خبره وه او د سورت اسراء دا ايت نه دا نه معلوميږي چې نبي کريم ﷺ په يوه شپه کې اسمان ته تللی دی او بيا راغلی دی".

جواب: په څو خبرو باندې ځان بنه پوه کړه:

اول: د پنځه وخته لمونځونو په قران کې ذکر شته[۱] او په حديث شريف کې هم[۲] او د ټول اُمت په دې باندې اجماع او اتفاق هم دی[۳] دا خبره يوازې مسلمانان نه غيرمسلم يې هم پيژني، چې په مسلمانانو باندې پنځه وخته لمونځ فرض دی، له دې وجې نه پنځه وخته لمونځ اداکول فرض دي او ددې دفرضيت عقيده ساتل هم فرض دي او ددې نه انکار کول کفر دی.[۴]

دويم: يو بزرګ تاته د قران مجيد ترجمه وښودله او ته پريشانه شوې، د مسلمان داسې کچې عقيده نه ده پکار چې د يو نامعلوم سړي په معمولي وسوسې اچولو سره ګډه وډه شي، ستاله پاره که نور څه نه و، نو دا سوچ کول پکار و چې د قران حکيم د يو ايت د اُردو ترجمې په

۱] أَقِمِ الصَّلٰوةَ لِدُلُوْكِ الشَّمْسِ اِلٰي غَسَقِ الَّيلِ وَقُرْاٰنَ الْفَجْرِ اِنَّ قُرْاٰنَ الْفَجْرِ كَانَ مَشْهُوْدًا ....الاية (الاسراء :۷۸) مِنْ قَبْلِ صَلٰوةِ الْفَجْرِ وَحِيْنَ تَضَعُوْنَ ثِيَابَكُمْ مِّنَ الظَّهِيْرَةِ وَمِنْ بَعْدِ صَلٰوةِ الْعِشَاءِ (النور:۵۸) حٰفِظُوْا عَلَي الصَّلَوٰتِ وَالصَّلٰوةِ الْوُسْطٰي وَقُوْمُوْا لله قٰنِتِيْنَ (البقرة : ۲۳۸)۔

۲] عن معاذ بن جبل رضى الله عنه قال: سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: من لقى الله لا يشرك به شيئاً، ويصلى الخمس ويصوم رمضان غفر له. قلت افلا ابشرهم يا رسول الله صلى الله؟ قال دعهم يعملوا. (رواه احمد، مشكوة ص۱۶) عن ابى هريرة رضى الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم الصلوات الخمس والجمعة الى الجمعة ورمضان الى رمضان مكفرات لما بينهن اذا اجتنب الكبائر. (رواه مسلم، مشكوة ص۵۷، بخارى، باب الصلوات الخمس كفارة للخطايا اذا صلاهن لوقتهن فى الجماعة وغيرها ج۱ ص۷۶، ايضاً ابن كثير ج۴ ص۸۲، طبع رشيديه كوئته)۔

۳] فعلى هذا تكون هذه الآية دخل فيها اوقات الصلوات الخمسة فمن قوله لدلوك الشمس الى غسق اليل وهو ظلامه وقيل غروب الشمس اخذ منه الظهر والعصر والمغرب والعشاء وقوله وقرآن الفجر يعنى صلاة الفجر وقد ثبتت السنة عن رسول الله صلى الله عليه وسلم تواتراً من افعاله و اقواله بتفاصيل هذه الاوقات على ما عليه عمل اهل الاسلام اليوم مما تلقوه خلفاً عن سلف وقرناً بعد قرن كما هو مقدر فى مواضعه ولله الحمد (تفسير ابن كثير ج:۴، ص :۱۶۷ طبع رشيديه)۔

۴] واذا علمت هذا فنقول : الصلوة فريضة، واعتقاد فرضيتها فرض، وتحصيل علمها فرض، وجحدها كفر (اكفار الملحدين ص:۶، طبع پشاور)۔

مددسره تا دپوهیدو کوشش وکړ اوپریشانه شوې،داقران په لومړي ځل په تاباندې یاپه دغه بزرګ باندې نه دی نازل شوی، دا ستاسونه مخکې هم په دنیاکښې موجود و اود څوارلسو پېړیونه لوی ددین بزرګان چې دهغوی شپه اوورځ مشغله دقران کریم لوستل و اوهغوی دقران دپوهیدو له پاره داُردو یاانګریزي ترجمې محتاج نه و،هغوی ټول دپنځه وخته لمانځه دفرضیت قائل وو،داحضرات په قرآن کریم له تانه اوستاددغه بزرګ نه په هرحال ښه پوهیدل. بیادیونیم سړي غلطي هم کیدای شي ،خوداځنګه خبره ده چې په هردورکې اوپه هره زمانه کې مسلمانان که په مشرق کې وي یاپه مغرب کې، دوی ټولوپنځه وخته لمونځ فرض ګڼه، دا ټول په دې غلطي کې متفق ګڼلونه زیاته اسانه داده چې ستا دغه بزرګ تیندك خوړلی دی اوهغه ددې ایت په مطلب نه دی پوه شوی،کوم سړی چې ټولې دنیاته پاګل وایي،ایا هم داخبره دده ددماغي نقصان او لیونتوب دلیل نه ده؟

دریم: ددې صاحب داویل چې ددې څه ثبوت دی چې نبي کریم ﷺ پنځه وخته لمونځ کړی و،ددې په جواب کې له ده نه پوښتنه وکړه چې ددې څه ثبوت دی چې دی دخپل پلارپه کورکې دفلانۍ بي بي له خیټې نه پیداشوی دی،دڅوکسانوپه ویناسره تاخپل پلار، پلار اومور دې مورمنلې ده، حالانکه داهم ممکنه ده چې هغوی غلط وایي،خو دمشرق نه مغربه پورې ټول مسلمانان او غیرمسلم په هره زمانه کې داشهادت ورکوي چې نبي ﷺ پنځه وخته لمونځ کولو،داستاپه نزد ثبوت نه دی اوته ددې منلوته تیارنه یې،نوتاسره دخپل موراوپلار دزوی کېدو څه ثبوت دی؟ یابه ته دخپل نسب په باره کې هم دداسې شك او شبهې اظهاروکړې؟ ایاددین یقیني خبرې په داسې عبثیاتوسره ردکول د دماغوخرابي نه ده؟

څلورم: قرآن کریم کې داسراء ذکردی، خو ستاسوبزرګ صاحب فرمایي چې دا حقیقت نه ده، نو ایا دده په خیال کې الله تعالی بې حقیقته خبره بیان کړه؟

د"اسراء" ذکرپه قرآن کریم کې موجوددی[۱]اودهغې تفصیل په احادیثوکې راغلی دی[۲]. ددې نه منکر په حقیقت کې دالله او رسول اودقرآن اوحدیث نه انکاردی.

پنځم: مولانارومي رحمه الله فرمایي:

اے بسا ابلیس آدم روئے هست　　پس بهر دستی نبا ید دد دست

یعنې ډېرشیطانان دانسانانوپه شکل کې وي،ځکه ذهرچاپه لاس کې لاس ورکول نه دي

۱]سُبْحٰنَ الَّذِي اَسْرٰي بِعَبْدِهٖ لَيْلًا مِّنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ اِلَي الْمَسْجِدِ الْاَقْصَا الَّذِي بٰرَكْنَا حَوْلَه لِنُرِيَه مِنْ اٰيٰتِنَا انه هو السميع البصير ۵ (بنی اسرائیل: ۱)۔

۲]عن عبدالله قال : لما اسری برسول الله صلی الله علیه وسلم انتهی به الی سدرة المنتهی وهی فی السماء السادسة الیها ینتهی ما یعرج به من الارض. ....الخ (مشکوة ص : ۵۲۹، باب فی المعراج)۔

پکار، ستاد ابزرگ هم دانسان په جامه کې شيطان دی چې ددين په يقيني خبروکې وسوسې اچوي او خلک گمراه کوي.

کوم ملنګ او فقير چې لمونځ او روژه نه مني هغه مسلمان نه دی پوخ کافر دی

سوال: فقيران او ملنگان په پاکستان کې په زيارتونوکې ډېروي، هغوی خپل ځان دروژې اولمانځه نه يوطرفته کړي وي، دالله او د رسول خبرې کوي، چرس څښبي، ايادوی له پاره روژه اولمونځ معاف دي؟

جواب: کوم سړی چې دلمونځ روژې قائل نه وي، هغه مسلمان نه دی، بلکې پوخ کافر دی[1].

د کومو فقيرانو او ملنگانو چې تاسو ذکرکړی دی، هغوی اکثرهم داقسمه خلک وي.

له تحقيق پرته دحديث نه انکارکول

سوال: مايوحديث مبارك لوستلی و، چې هرکله يوسړی زنا کوي، نو دده نه ايمان وځي اوپه سر باندې يې ځوړند وي اوبياچې کله دی فارغ شي او پښيمانه شي، نوايمان بېرته ورته راشي.

داحديث مايودوست ته په هغه وخت کې واوراوچې دزنا په موضوع باندې بحث واو ورسره مې داهم وويل چې داحديث دی، نو هغه جواب راکړ چې پريږده! دادملايانودځان نه جوړې شوې خبرې دي.

لومړی پوښتنه داده چې داحديث مستند اومعتبردی يا ضعيف؟ دويمه پوښتنه داده چې زمادې دوست داوېناچې دا د ملايانو له ځانه جوړې شوې خبرې دي، دا ترکومې پورې صحيح ده؟ددې جواب لږ په وضاحت او تفصيل سره راکړئ!

جواب: داحديث په مشکوة شريف کې په اوولسمه (١٧) صفحه باندې دبخاري شريف په حواله سره نقل شوی دی[2]. ستا دوست دې ته دملايانوله ځانه جوړې شوې خبرې ويل دجهالت خبره ده، هغه ته ددې نه توبه کول پکاردي، اوله تحقيق پرته دداسې خبرونه پرهيزپکاردی. که نه ځينې وخت پرې ايمان ضائع شي[3].

١]لا نزاع فی تکفير من الکر من ضروريات الدين (اکفار الملحدين ص: ١٢١)ايضاً واذا علمت هذا فنقول :
الصلوة فريضة، واعتقادفرضيتها فرض، وتحصيل علمها فرض، وجحدها کفر (اکفار الملحدين ص:٦، طبع پشاور)
٢]وعنه (ای: ابی هريرة رضی الله عنه) قال: قال رسول الله صلی الله عليه وسلم: لايزنی الزانی حين يزنی وهو مؤمن......الخ. (مشکوة ج١ ص١٧، باب الکبائر وعلامات النفاق، کتاب الايمان)۔
٣] الفتاوی التاتارخانية ج٥ ص٣٤٤، والاستخفاف بالعلماء لکونهم علماء استخفاف بالعلم والعلم صفة الله ... خلقه علی شريعته ليا بةً عن رُسله....[بقيه حاشيه په راروانه صفحه...

د احاديثو نه انکار له دين نه انکار دی

سوال: يو صاحب وايي چې چونکه د احاديثو په وجه باندې مسلمانان په مختلفو فرقو کې تقسيم شوي دي، له دې وجې زه احاديث نه منم او هغه صاحب دا هم وايي چې الله تعالى د قران کريم د حفاظت ذمه اخيستې ده، خو د احاديثو د حفاظت ذمه يې نه ده اخيستې، په دې وجه باندې احاديث غلط هم کيدای شي، نو زه احاديث نه منم.

جواب: احاديث د حضور ﷺ ارشادات ته ويل کيږي، دا خو ښکاره خبره ده چې کوم کس په حضور ﷺ باندې ايمان لري هغه به د حضور ﷺ په مقدسو ارشاداتو باندې هم ايمان لري[1]، او څوک چې د حضور ﷺ له ارشاداتو نه انکار کوي، هغه له ايمان نه خارج دی[2]

د دغه صاحب دا سې ويل چې مسلمانانو کې فرقه بندي د احاديثو په وجه باندې ده، بالکل غلط دي، صحيح دا ده چې قران کريم باندې د حضور ﷺ او د صحابه کرامو ﷺ او د تابعينو رحمهم الله د ارشاداتو په رڼاکې د عمل نه کولو او خپلو خواهشاتو او بدعاتو مطابق عمل کولو په وجه باندې فرقې جوړې شوي دي، د خوارجو، معتزله وو، جهميه وو، روافضو او د نن سبا د حديث منکرانو جدا جدا خيالات د دې خبرې ګواهي ورکوي او د هغه صاحب دا ويل چې الله تعالى يوازې د قران کريم د حفاظت ذمه اخستې ده، د احاديثو د حفاظت ذمه يې نه ده اخستې، دا هم غلطه ده، د حضور ﷺ د ارشاداتو ضرورت چې څنګه د هغې زمانې خلکو ته و، د غه شان يې د وروستي امت د خلکو له پاره هم ضرورت دی او کله چې امت د خپل نبي ﷺ د ارشاداتو مطابق په خپل دين باندې نه شي پوهيدای، نو ضروري ده چې الله تعالى د وروستي امت له پاره د هغو د حفاظت انتظام هم کړی وي، او که چېرې د وروستي امت له پاره يوازې قران کافي دی او د حضور ﷺ د ارشاداتو ضرورت ورته نشته، نو د حضور ﷺ د زمانې خلکو ته به هم (نعوذ بالله) د حضور ﷺ د ارشاداتو ضرورت نه و، ګويا چې حضور ﷺ الله تعالى له ضرورت پرته مبعوث کړی و؟

...بقيه د تير مخ]. واستخفافه هذا يعلم انه الى من يعود؟(بزازية على هامش الهندية ج:٦ص :٣٣٦طبع رشيديه)، ايضاً قال الشامى :فلو بطريق الحقارة كفر لان اهانة اهل العلم كفر على المختار.(شامى ج:٤ص:٧٢، مطلب فى الجرح المجرد، طبع ايچ ايم سعيد)۔

١] الايمان وهو تصديق محمدصلى الله عليه وسلم فى جميع ما جاء به عن الله تعالى مما علم مجيئه ضرورة.(الدارالمختار ج۴، ص٢٢١)۔

٢] من رد حديثاً قال بعض مشائخنا يكفر، وقال المتاخرون ان كان متواتراً كفر، اقول:هذا هو الصحيح. (شرح فقه الاكبر ص٢٠٤،طبع مجتبائى دهلى)۔

آيا د حديث د صحت د پاره د زړه د ګواهي اعتبار دی

سوال: دحضرت ابي أُسيد رضي الله عنه نه روايت دی چې رسول الله ﷺ فرمايلي دي: کله چې تاسومانه روايت شوی حديث واورئ، اوهغه ستاسوزړونه ومني اوستاسوشعورنرم شي اوتاسوداخبره محسوس کړئ چې داخبره ستاسوذهنيت نه نژدې ده، نويقيناً ستاسوپه مقابله کې به زما ذهنيت ته نوره هم نژدې وي(يعنې هغه زماحديث کيدای شي) اوکه چېرې ستاسوزړونه پخپله باندې دهغه حديث نه انکارکوي اوهغه خبره ستاسودذهنيت اوشعورنه لرې وي، نوپوه شئ چې ستاسوپه نسبت به هغه زمادذهنيت نه ډېره لرې وي اوهغه به زماحديث نه وي. داحديث دکومې درجې دی؟ اودې کې حضور ﷺ چاته حکم کړی دی؟ ځکه چې هريوکس خوددې مخاطب نه شي کيدای، اودټولوخلکوذهنيت اوعلم هم يوشان نه شي کيدای.

دحضرت علي رضي الله عنه نه روايت دی چې: کله تاسويوحديث واورئ، نودهغه باره کې هماغه خيال کوئ، کوم خيال چې ډېر صحيح وي، ډېرمبارک اوډېرپاک وي ،ددې حديث سند څنګه دی؟

جواب: داحديث شريف مسنداحمد[1] کې دوه ځايونوکې(په يوه سند سره) روايت شوی دی (ج۵ ص۴۲۵، ج ۳ ص۹۷) مسندبزار (حديث۱۸۷) صحيح ابن حبان کې دی، هيثمي په مجمع الزوائد کې، امام ابن کثيرپه تفسيرکې، زبيدي شارح احياپه اتحاف کې اوابن عراقي په "**تنزيه الشريعة المرفوعة**،، کې دقرطبي په حواله باندې دې ته صحيح ويلي دي[2]، علامه ابن جوزي رحمه الله داپه موضوعاتوکې شمارکړی دی، اوعقيلي دې باندې جرح کړې ده، شوکاني په **الفوائدالمجموعة** کې وايي چې زمازړه په دې مطمئن نه دی.[3]

ستاسوداخبره صحيح ده چې هريوکس ددې مخاطب نه شي کيدای، ددې مخاطب يا خو صحابه کرام رضي الله عنهم وو، دکوموچې دحضور ﷺ دارشاداتوسره خاص مناسبت و، يا دهغوی نه وروسته محدثين حضرات دي، چې دهغوی په مزاج کې دحضور ﷺ دالفاظو د

۱]عن ابی حُميد وابی أُسيد ان النبی صلی الله عليه وسلم قال:اذا سمعتم الحديث عنی تعرفه قلوبكم وتلين له اشعاركم وابشاركم وترون انه منكم قريب فانا اولی به، واذا سمعتم الحديث عنی تنكره قلوبكم وتنفر منه اشعاركم وابشاركم وترون انه منكم بعيد فانا ابعدكم منه.(مسند احمد ج:۵ص:۴۲۵، ايضاً: ج:۳ص:۹۷،طبع بيروت)۔

۲]واذا سمعتم الحديث...الخ رواه الامام احمد والبزار فی مسنديهما وسنده صحيح كما قال القرطبی وغيره. (تنزيه الشريعة المرفوعة ج:۱ص:۶مقدمة الكتاب، وايضاً ج:۱ص:۲۶۴طبع دار لكتب العلمية بيروت)

۳] وهذا ان كان يشهد لذالک الحديث لكنی اقول:انكره قلبی، وشعری، وبشری وظننت انه بعيد من رسول الله صلی عليه وسلم(الفوائد المجموعة للشوكانی ص:۲۸۰،۲۸۱كتاب الفضائل طبع دارالباز مكةالمكرمة)

پېژندګلوي يوخاص طاقت پيداشوی و، په هرحال عام خلک ددې مخاطب نه دي اوداهم داسې دی څنګه چې په بل حديث کې فرمايل شوي دي(استفت قلبک ولوافتاک المفتون) يعنې دخپل زړه نه فتوا وغواړئ، (که چېرې مفتي هم تاسوته فتوې درکړي) او دا ارشاد د صفا زړه مالکانو له پاره دی، دهغوی له پاره نه دکوموخلکو زړونه چې ړانده وي.

د نبي ﷺ معمولي ګستاخي هم کفردی

سوال: دنبي کريم ﷺ په شان کې د ګستاخي باوجودهم اياخوك مسلمان پاتې کيدای شي؟

جواب: دنبي کريم ﷺ دويښتومبارکوتوهين کول هم کفردی،د فقهې په کتابونوکې يې دا مسئله ليکلې چې که چادنبي ﷺ دويښتو مبارکو له پاره دتصغيرصيغه استعمال کړه ،نوهغه هم کافرکيږي.[١]

د نبي ﷺ دمنکرڅه حکم دی؟

جواب: يوڅوک چې په الله تعالی باندې مکمل يقين ساتي اودالله سره هيڅوك هم شريك نه ګڼي اولمونځ هم کوي، خو هغه نبي کريم ﷺ نه مني، نواياداغه سړی دجنت حقداردی؟

جواب: کوم سړی چې نبي عليه السلام نه مني هغه په خدای باندې يقين څنګه ساتي؟[٢]

ايا درسول ﷺ ګستاخ ته حرامي ويل کېدای شي؟

سوال: ځينې خلک دقلم سورت د ديارلسم ايت(زنيم) نه دليل نيسي چې درسول صلی الله عليه وسلم ګستاخ ته حرامي ويل جائزدي،ايادا صحيح دی؟

جواب: دنبي عليه السلام يادبل کوم رسول ګستاخي کول بدترين کفردی[٣](نعوذبالله) خودقران کريم په دې ايت کې چې چاته"زنيم" ويل شوي دي دا ورته درسول دګستاخي په وجه نه دي ويل شوي،بلکې دادېوې واقعې بيان دی چې هغه سړی يقيني داسې بدنام اود مشکوك نسب

١] وفی المحيط:لوقال لشعر النبی صلی الله عليه وسلم:شُعَيْر يکفر عند بعض امشائخ،وعند البعض لايکفر الااذا قال ذالک بطريق الاهانة.(رسائل ابن عابدين ج:١ص٣٢٦)_

٢] اذا لم يعرف الرجل ان محمد صلی الله عليه وسلم آخر الانبياء فليس بمسلم.(الفتاوی التاتار خانية ج:٥ ص:٣٢٥قديمی) وايضًا انکار رسالته صلی الله عليه وسلم طعن فی الرب تبارک وتعالی ونسبة له الی الظلم والسفه تعالی الله عن ذالک علواکبيرا، بل جحد للرب بالکلية والنکار....الخ.(شرح العقيدة الطحاوية ص:١٦٥)_

٣]قال ابويوسف رحمه الله:وايما رجل مسلم سب رسول الله صلی الله عليه وسلم او کذبه او عابه او تنقصه فقد کفر بالله تعالی.(کتاب تنبيه الولاة والحکام علی احکام شاتم خير الانام،ملحقه رسائل ابن عابدين ج:١ص:٣٢٤)_

والا و[١]، په دې وجه ددې ايت نه دا اصول نشي راويستلی چې کوم سړی داسې دکفرجرم وکړي هغه ته حرامي ويل کيږي.

د قرآن پاك د توهين كونكي سزا

سوال: داميرخان دخپل کشر رور سره په څه وړه شان خبره باندې جګړه شوه، اميرخان او دهغه زامنو خپل کشر رور او دهغه کور والا ووهل او زخمي يې کړل،آخردا چې پوليسو ته خبره ورسيده، څه موده وروسته داميرخان کشر رور دجرګې سره قران راوړ اود مشر رور نه يې معافي وغوښتله چې ته زمامشررور يې کومې غلطيانې چې تاکړي دي، هغه هم زه په سراخلم، تاسودخدای له پاره اودقرآن پاك په خاطرمامعاف کړئ، خو اميرخان دټولې جرګې په وړاندې دقرآن مجيد په شان کې دا دسپکاوي نه ډك الفاظ استعمال کړل «چې قران مجيدڅه شی دی؟ دا خو يوازې ديوې چاپ خانې کتاب دی، له دې پرته هيڅ هم نه دی، يابه ماته اويازره روپۍ راکوې، يابه زماسره مقدمه کوې».

(**الف**): اياداسړی چې مړشي ،نو دده جنازه کول جائزدي اوکه نه؟

(**ب**) :داسې سړي سره ناسته پاسته اونيکي کول څنګه دي؟

جواب: دقرآن پاك سپکاوی کول کفردی[٢]داسړی ددې الفاظو په ويلو سره مرتدشو او نکاح يې ماته شوه[٣].په ده باندې توبه کول واجب دي، دمُرتد جنازه جائزنه ده[۴]. اونه له ده سره ناسته پاسته جائزده.[٥]

د دين د خبرې پورې ټوکې كول كفردی داسې كونكی دې دخپل ايمان او نكاح تجديد وكړي

سوال: يوسړی دکفرالفاظ وايي مثلاً داسې وايي چې: روژه به هغه سړی نيسي چې وږی وي ياروژه به هغه څوك نيسي چې په کور کې يې غنم نه وي،په لمانځه کې کيناستل پورته کېدل به څوك کوي؟ ياداسې نورې دکفرخبرې وکړي،نواياددهغه ايمان ختم شو؟اودهغه لمونځ، روژه،حج اوزکات ختميږي اودهغه نکاح ماتيږي.ده له پاره اوس څه پکاردي،ايانکاح به

١]‌(عن)سعيد بن المسيب وعكرمة هو ولد الزنا الملحق فى النسب بالقوم.(تفسير قرطبي ج:١٨ص:٣٢٤)_

٢]من استخف بالقرآن....كفر.(شرح فقه الاكبر ص:٢٠٥،طبع دهلى)_

٣]مايكون كفرًا اتفاقاً يبطل العمل والنكاح واولاده اولاد الزنا.(درمختار مع حاشيه رد المحتار ج:٤ص:٢٤٦)_

٤]وَلَا تُصَلِّ عَلَى اَحَدٍ مِنْهُمْ مَاتَ اَبَدًا وَلَا تَقُمْ عَلٰى قَبْرِه.(التوبة:٨٤)_

٥] يٰاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْالَا تَتَّخِذُوْا عَدُوِّيْ وَعَدُوَّكُمْ اَوْلِيَآءَ تُلْقُوْنَ اِلَيْهِمْ بِالْمَوَدَّةِ وَقَدْ كَفَرُوْا بِمَا جَآءَكُمْ مِنَ الْحَقِّ(الممتحنة:١)_

دوباره تازه کوي او توبه به څنګه کوي، که چېرې هغه توبه نه کوي او ښځې سره کوروالی کوي حالانکه ښځې سره يې نکاح ماته شوې ده، آيا هغه دزنا مجرم دی؟ اوس به هغه بيا څنګه مسلمانيږي؟ مهرباني وکړئ په تفصيل سره جواب راکړئ اپته نشته چې ځومره خلک په دې کې مبتلا دي؟

جواب: ددين يوې خبرې پورې ټوکې کول کفردی[۱]. دې سره ايمان ختميږي. داسې سړی به دخپلو کفريه خبرونه توبه کوي او کلمه شهادت به ووايي او خپل ايمان به تازه کوي، نکاح به هم دوباره وتړي. که له توبې اودنکاح له تازه کولو نه پرته دښځې سره کور والی کوي ، نو دزنا ګناه به ددواړو په ذمه وي.[۲]

په سُنتو پورې ټوکې کول کفردی

سوال: کوم سنت پورې ټوکې کول څنګه دي؟

جواب: سنت دپيغمبر ﷺ دطريقې نوم دی[۳]. دنبي ﷺ يوې طريقې پورې ټوکو کولو والا ښکاره کافر دی، که چېرې هغه دمخکې نه مسلمان و ، نو دې ټوکو کولو سره مرتد شو.[۴]

صحابه وو رضی الله عنهم پورې ټوکې کونکی ګمراه دی او د هغه په ايمان کې شک دی

سوال: کوم سړی چې دصحابه کرامو رضی الله عنهم پورې خنداکوي اودحضرت ابوهريره رضی الله عنه دنوم مبارک معنی پيشو سره کوي اوداهم وايي چې زه دهغه رضی الله عنه حديث نه منم، آيا هغه مسلمان دی؟

جواب: کوم سړی چې ديوخاص صحابي پورې خندا کوي هغه بدترين فاسق دی، په دې باندې هغه ته توبه وېستل پکاردي، که نه دهغه په حق کې د خرابې خاتمې ويره ده او کوم سړی چې ټول صحابه کرام رضوان الله عليهم اجمعين --- له يوڅونه پرته--- ګمراه ګڼي اوهغوی پورې خندا وکړي، هغه کافر او زنديق دی[۵]، اودا اووايي چې زه دفلاني صحابي

۱]الاستهزاء بحکم من احکام الشرع کفر.(شرح فقه الاکبر ص:۲۱۷، طبع دهلی)۔

۲] مايکون کفرًا اتفاقاً يبطل العمل والنکاح واولاده اولاد الزنا.........وما فيه خلاف يومر بالاستغفاروالتوبة وتجديد النکاح...الخ.(درمختار ردالمحتار ج:٤ص:٢٤٦، باب المرتد)۔

۳]وفی الشريعة:هی الطريقة المسلوکة فی الدين من غير افتراض ولا وجوب وايضاً ما صدر عن النبی صلی الله عليه وسلم من قول او فعل او تقرير علی وجه التاسي...الخ.(التعريفات الفقهية فی قواعد الفقه ص:۳۲۸)

٤]وقص الشارب من سنن الانبياء فتقبيحه کفربلا اختلاف بين العلماء(شرح فقه الاکبرلملاعلی القاری ص:۲۱۳)

٥]اذارأيت الرجل ينتقص احدًامن اصحاب رسول الله صلی الله عليه وسلم فاعلم انه زنديق(الاصابة ج:۱ص:۱۰)

حديث نه منم (نعوذ بالله) په هغه صحابي باندې د فسق تهمت لګول دي، حضرت ابو هريره رضي الله عنه جليل القدر صحابي دی، د دين يوه لويه برخه د هغه رضي الله عنه د روايت نه نقل ده، هغه رضي الله عنه پورې خندا کول او د هغه د روايت قبلولو نه انکار کول د نفاق شعبه او د دين نه د انحراف علامه ده.

صحابه وو رضي الله عنهم ته کافر ويلو والا کافر دی

سوال: زيد وايي چې صحابه وو ته کافر ويلو والا ملعون دی، د اهل سُنت والجماعت نه خارج نه دی. عمر وايي چې صحابه وو ته کافر ويونکی کافر دی، د چا خبره صحيح ده؟

جواب: صحابه وو رضي الله عنهم ته کافر ويلو والا کافر او د اهل سنت والجماعت نه بهر دی.[۱]

ټولو عالمانو ته بد وئيل

سوال: يوه ورځ په خبرو کې مې د يو صاحب سره جګړه شوه، هغه داسې چې: هغه صاحب ويل چې يو اسلام ملک هم له پاکستان نه مال نه غواړي او هغه په دې وجه باندې چې د پاکستان په مال کې د خنزيرزيات ملاوټ او دوکه وي، په دې وجه باندې هغوی د پاکستان نه مال نه غواړي، او دې باندې عالمان حضرات هيڅ نه وايي، بيايې وويل چې دا څنګه عالمان دي؟ چې يوه ورځ په اخبار کې يو شان خبر راشي، "د عالمانو متفقه فيصله"، په دويمه ورځ باندې د عالمانو د متفقې فيصلې ترديد راشي، چې دا فيصله غلطه ده، نو ويل يې چې دا څنګه عالمان دي کله څه وايي او کله څه، بيايې وويل چې د ټولې د خيټې مسئلې دي، خوراک څښاک کوي، عيش کوي، او د خلکو نه پيسې راټولوي، ماورته وويل چې تاسو د ټولو عالمانو لفظ مه استعمالوئ، که ستاسو د چانه شکايت وي، نو د هغه نوم اخستلو سره شکايت کوئ، د نوم اخستلو نه پرته عالمانو ته بد رد ويل د ايمان د ناقص کيدو نښه ده، مهرباني وکړئ، دې مسئلې باندې رڼا واچوئ، چې د هغه داسې ټولو عالمانو ته بد رد ويل صحيح دي؟

جواب: د عالمانو په ډله کې هم کمزوري کيداې شي، او ځينو عالمانو نه غلط کارهم کيداې شي، خو ټولو عالمانو ته بد رد ويل غلط دي او دې سره د ايمان د ضائع کيدو ويره وي، د دې نه توبه کول پکار دي.[۲]

۱] ويجب اكفارهم باكفار عثمان وعلى وطلحة وزبير وعائشةرضي الله تعالى عنهم...الخ.(عالمگيرية ج:٢ص:٢٦٤ وايضاً فى الشامية ج:٤ص:٢٣٦،وايضاً فى شرح العقائد ص:١٦٢،وايضاً فى شرح العقيدة الطحاوية ص:٥٢٨ طبع لاهور)۔

۲] قال صاحب البزازية تحت كلمات الكفر:والاستخفاف بالعلماء لكونهم علماء،استخفاف بالعلم والعلم صفةالله منحه فضلاً على خيار عباده ليدلوا خلقه على شريعته نيابةً عن رسله،واستخفافه هذا يعلم انه الى من يعود؟(فتاوى عالمگيرية مع بزازية ج:٦ص:٣٣٦).ايضاً قال الشامي: ..[بقيه حاشيه په زاروانه صفخه...

خاوند ته د بريتو په اخستلو بدرد ويلو سره
د سنتو د سپکوالي جرم وشو او دا کفر دی

سوال: يو سړي د سنتو موافق خپل بريت واخيستل. د هغه ښځې چې وليد، نو ويې ويل چې دادې څه سپيره شکل جوړ کړی دی او بيا يې وويل چې ايا دا د سړيو شکل دی؟ دې سړي ته چا وويل چې دا د کفر خبره ده، دې سره نکاح ماتيږي. لهذا هغه ته شك پيدا شو چې زمانکاح باقي ده او که نه ده. د شريعت په رڼاکې د دې حکم بيان کړئ چې دې سړي ته څه کول پکار دي؟
جواب: په دې سوال کې څو خبرې د غور قابل دي.

اول--- بريت پرېکول د انبياء کرامو عليهم السلام سنت دي، نبيﷺ امت ته د دې په تاکيدي الفاظو کې حکم کړی دی او د بريتو اوږدوالی يې د مجوسيانو او مشرکانو طريقه ګرځولې ده او کوم سړی چې بريت اوږده وي او د شونډو له پاسه ويښته نه پرېکوي هغه يې د خپل امت نه خارج ګڼلی دی.
څنګه چې د لاندې ذکر شويو روايتونو نه واضحه ده:

”**عن عائشة رضي الله عنها قالت قال رسول الله صلى الله عليه وسلم عشر من الفطرة قص الشارب واعفاء اللحية**،، الحديث(صحيح مسلم جلد١ص١٢٩، ابوداؤد، ترمذی،نسائی،ج٢ ص ٢٧٤)

،، **رواية عشرة من السنة.....الخ**،، (نسائي ج٢ ص٢٧٤)

ترجمه: د حضرت عائشې رضي الله عنها نه روايت دی چې رسول اللهﷺ فرمايلي دي چې لس شيان په فطرت کې داخل دي: بريت اخيستل او ږيره اوږدول او په يو روايت کې دي چې لس شيان د سنتو نه دي، مسواك کول، بريت اخستل او ږيره اوږدول الخ.

،، **وقال الخطابي فسر اكثرالعلماء الفطرة في الحديث با السنة (قلت كما في رواية النسائي المذكورة) وتأويله.ان هذه الخصال من سنن الانبياء الذين أمرنا ان نقتدى بهم**.(معالم السنن مع مختصرسنن ابی داؤدجلد١ص٤٢).

ترجمه: امام خطابي وايي چې اکثرو عالمانو په دې حديث کې د فطرت تفسير په سنتو سره کړی دی (او دا د نسائي په روايت کې ظاهر دي) چې د هغه مطلب دا دی چې دا خبرې د انبياء عليهم السلام د سنتو نه دي، چې د هغو د اقتداء مونږ ته حکم شوی دی.

...بقيه د تير مخ]..فلو بطريق الحقارة كفر لان اهانة اهل العلم كفر على المختار.(شامی ج:٤ص:٧٢طبع ايچ.ايم سعيد).ايضاً وفى الخلاصة:من ابغض عالماً من غير سبب ظاهر خيف عليه الكفر،قلت:الظاهر انه يكفر لانه اذا ابغض العالم من غير سبب دنيوى او اخروى فيكون بغضه لعلم الشريعة.(شرح فقه الاكبر ص:٢١٣)

وفي المرقاة قوله عشر من الفطرة اى عشر خصال من سنة الانبياء الذين امرنا ان نقتدي بهم فكانا فطرنا عليها.(حاشيه مشكواة صحه ٤٤).

ترجمه: او دمشكات په حاشيه كې دمرقات نه نقل كړي دي چې لس كارونه په فطرت كې داخل دي"ددې نه مراد دادي چې داكارونه دانبياء عليهم السلام سنت دي چې دهغو داقتداء موږ ته حكم شوى دى. نو داكارونه ګويا زموږ په فطرت كې داخل دي.

وفي مجمع البحار نقلا عن الكرماني اى من السنة القديمة التي اختارها الانبياء عليهم السلام واتفقت عليها الشرائع فكانها امر جبلي فطروا عليه منها قص الشارب فسبحانه ما استخف عقول قوم طولوا الشارب واحفوا اللحى عكس ما عليه فطرة جميع الامم قد بدلوا فطرتهم نعوذبالله.(مجمع البحار صفحه ١٥٥ جلد ٤ طبع جديد).

ترجمه: او په مجمع البحار كې دكرماني نه نقل دي چې ددې كارونو په فطرت كې داداخلېدو مطلب دادى چې داكارونه دهغه پخوانيو سنتونه دي چې هغه انبياء عليهم السلام اختيار كړي وو او ټول شريعتونه په دې باندې متفق دي، نو ګويادافطري كارونه دي چې دانسانانو په فطرت كې داخل دي، سبحان الله: هغه خلك څومره كم عقل دي چې دټولو امتونو دفطرت برعكس بريت اوږدوي او ږيره خريي، دې خلكو خپل فطرت وران كړ، موږ ددې دالله تعالى نه پناه غواړو.

عن ابن عباس رضي الله عنهما قال كان النبي ﷺ يقص اويأخذ من شاربه وكان ابراهيم خليل الرحمن صلوات الرحمن عليه يفعله.(رواه الترمذي مشكواة صفحه ٣٨١)

ترجمه: حضرت ابن عباس رضي الله عنه فرمايي چې نبي كريم ﷺ به بريت اخستل او حضرت ابراهيم خليل الرحمن على نبينا وعليه السلام به هم دغسې كول.

عن ابن عمر رضي الله عنهما قال رسول الله ﷺ خالفوا المشركين اوفروا اللحى واحفوا الشوارب.(متفق عليه مشكواة صفحه ٣٨٠)

ترجمه: حضرت ابن عمر رضي الله عنه نه روايت دي چې رسول الله ﷺ وفرمايل چې دمشركانو مخالفت وكړئ ږيرې اوږدوئ او بريت كموئ.

عن ابي هريرة رضي الله عنه قال قال رسول الله ﷺ جزوا الشوارب وارخوا اللحى خالفوا المجوس.(صحيح مسلم جلد ١ صفحه ١٢٩).

ترجمه: حضرت ابوهرة رضي الله عنه نه روايت دى چې رسول الله ﷺ فرمايلي دي چې بريت كموئ او ږيرې اوږدوئ، دمجوسو مخالفت وكړئ.

عن زيد بن ارقم رضي الله عنه ان رسول الله ﷺ قال من لم يأخذ من شاربه فليس منا.

(رواه احمدوالترمذی والنسائی،مشکواة صفحه ۳۸۱ واسناده جيدوقال الترمذی هذاحديث حسن صحيح کمافی حاشية جامع الاصول جلد ٤ صحه۷۶۵).

ترجمه: دحضرت زيدبن ارقم رضي الله عنه نه روايت دی چې رسول الله ﷺ فرمايلي دي چې چاخپل بريت وانه خستل هغه زموږ نه نه دي.

دويم : دنبي کريم ﷺ په سنتوپورې ټوکې کول ياپې سپک ګڼل کفردی.

ففی الشامية نقلاعن المسايرة كفر الحنفية بألفاظ كثيرة (الی) اواستقباحها كمن استقبح من اخر جعل بعض العمامة تحت حلقه اواحفاء شاربه. (جلد ٤ صفحه ۲۲۲)

ترجمه: څنګه چې دمسايره نه شامي نقل کړي دي چې "احنافو ډېرالفاظ دکفرمقررکړي دي مثلاً: يوسنت ته بدويل: لکه يوسړی دېټکي څه برخه دحلق نه لاندې کړي وي، يوسړی دابدوګڼي يا بريت کمول بدوګڼي، نوداکفردی."

وفی البحر الرائق وباستخفافه بسنة من السنن. (جلد۵صفحه ۱۳۰).

ترجمه: اوپه البحرالرائق کې دي چې "ديوسنت په سپکاوي کولوباندې سړی کافرکيږي".

وفی شرح الفقه الاکبرومن الظهيرية من قال لفقيه اخذشاربه مااعجب قبحااواشد قبحاقص الشارب ولف طرف العمامة تحت الذقن يکفر لانه استخفاف بالعلماء يعني وهومستلزم لاستخفاف الانبياء لان العلماء ورثة الانبياء وقص الشارب من سنن الانبياء فتقبيحه کفر بلا اختلاف بين العلماء. صفحه۲۱۳).

ترجمه: اوپه شرح فقه اکبرکې دفتاوی ظهيريه نه نقل شوي دي چې "يوفقيه عالم بريت اخستي و، چاورته وکتل او ويې ويل چې دا بريت اخستل اودزنې لاندې پټکی وروستل څومره بد ښکاري، نو ويلو والا کافرکيږي،ځکه چې دا دعلماء سپکوالی دی اودا د انبياء عليهم السلام سپکاوي ته رسيږي، ځکه چې علماء دانبياوو وارثان دي، ددوی سپکاوي دانبياوو سپکاوی دی اود انبياوو سپکاوی کفردی) دغسې بريت کمول دانبياوو دسنتونه دي،نو دې ته بدويل پرته له څه اختلاف نه کفردی.

دريم : کوم مسلمان چې دکفر خبره وکړي هغه مرتدشي، په ښځې اوخاوندکې چې هر يوه د کفرخبره وکړه، نونکاح يې ماتيږي، په هغه دايمان تجديد لازمي دی اودتوبې نه وروسته نکاح کول ضروري دي، څنګه چې په درمختارکې دي:

وفي شرح الوهبانية للشرنبلالي مايكون كفراً اتفاقاً يبطل العمل والنكاح واولاده اولاد زناً ومافيه خلاف يومر بالاستغفار والتوبة وتجديد النكاح.(شامي جلد ٤ صفحه ٢٤٦).

ترجمه: او په شرح دوهبانيه دشرنبلالي کې دي چې هرهغه شی چې په اتفاق سره کفروي په هغه سره ټول اعمال ختميږي اونکاح ماتيږي.(که چېرې په دې حالت کې يې دښځې سره صحبت کولو، نو) اولادبه يې حراميان وي اودکوم شي چې په کفرکېدوکې اختلاف وي دهغه نه توبه اواستغفار او په دويم ځل نکاح کول پکاردي.

په فتاوى عالمګيري کې دي: **ولواجرت كلمة الكفر على لسانها مغايظة لزوجها (الى قوله) تحرم على زوجها فتجبر على الاسلام ولكل قاض ان يجدد النكاح بادنى شئ ولو بدينار سخطت اورضيت وليس لها ان تتزوج الا بزوجها.**(جلد ١ صفحه ٢٣٩).

ترجمه: اوکه چېرې ښځې دخپل خاوندنه دنفرت اظهاروکړ اوپه ژبه باندې يې دکفر خبره وکړه، نو داپه خپل خاوندباندې حرامه شوه، دابه دايمان(اونکاح) په تازه کولو باندې مجبوريږي او هر قاضي ته داحق دی چې(په دې باندې دتوبې ايستلونه ورسته) په معمولي مهرباندې په دويم ځل نکاح وکړي،اګرکه مهريو دينار وي که ښځه راضي وي اوکه نه اودښځې دخپل خاوندنه پرته بل چاسره دنکاح کولوحق نشته.

دپورته تفصيل نه معلومه شوه چې په ذکرشوې پوښتنه کې دانښځه په سنت نبوي ﷺ اوپه سنت انبياء پورې ټوکو کولو او دسپکاوي په سبب سره مرتده شوه،دې ته دې دتوبې تلقين وکړل شي اودتوبې نه وروسته دې دنکاح تجديدوکړل شي، ترڅو پورې چې ښځې سره دخپلې غلطې احساس پيداشوی نه وي ، په رښتيني زړه يې توبه نه وي ايستلې اوپه دويم ځل نکاح ونه شي ترهغه وخته پورې دې خاوندله هغې سره کوروالی نه کوي.

لمونځ پورې ټوکې کونکی کافردی

سوال: يوې ښځې خپل خاوندته دلمانځه کولو وويل اودنورو خلکوپه ذريعه يې ورته هم وويل، نو خاوند جواب ورکړ چې ايا الله پاک د ډکواوتشومتيازو دڅای په اوچتولو باندې راضي کيږي، ښځې يې دلمانځه او روژې ډيره پابنده ده، هغې ته چاداويلي دي چې ستا دخاوندتاسره نکاح نه ده پاتې شوې، ځکه چې هغه عبادت پورې ټوکې کړي دي، که چېرې داصحيح وي، نوداشان به په دويم ځل نکاح سره دی هم اينده له پاره داسې حرکت نه کوي اونورخلک به هم دداسې خبرونه منع شي.

جواب: ددې سړي داويناچې ايا الله پاک دډکواوتشومتيازو دڅای په اوچتولو باندې راضي کيږي، دا د لمانځه سپکاوی اولمانځه پورې ټوکې کول دي اوددين ديوې خبرې

سپکاوی کول او هغه پورې ټوکې کول کفر دی[۱] .له دې وجې دا سړی د کفر کلمې ویلو سره مرتد شو او دده ښځه دده د نکاح نه بهر شوه، که چیرې دی د کفر د کلمې نه توبه وکړي او مسلمان شي. نو د نکاح تجدید کولی شي؟ [۲] او که چیرې دې په خپل کلمه کفر باندې پښیمانه نه وي او د دې نه توبه ونکړي، نو دده ښځه د عدت تیرولو نه پس بل ځای کې نکاح کولی شي؟

د یوې نام نهاده ادیبې له لوري د اسلامي شعائرو توهین

سوال: په اسلام اباد کې په تېرو ورځو کې یو بین الاقوامي سیرت کانفرس د ښځو له پاره منعقد شوی و. په هغه کې د عالم اسلام جیدو د دین عالمانو ښځو شرکت کړی و. په دې کانفرس کې چیرته چې د اسلام د مقاصدو دوړاندې کېدو له پاره کار و شو. هلته ځینې خبرې داسې هم وشوې چې د توجه قابلې دي، په ټیلي ویژن یوې ادیبې وویل چې په سړیو کې څه نا څه کوږوالی کېښودل شوی دی، دا د قدرت مصلحت دی ؛ چې د نبي کریم ﷺ زوی نه و او د حضرت عیسی علیه السلام پلار نه و ،(په حواله د روزنامه جسارت رپورټ صفحه نمبر ۳ مورخه ۲۵ دسمبر ۸۶ء)

تاسو مهرباني وکړئ د قران او سنت په رڼاکې وښیئ چې داسې ولې و؟ او په یوه اسلامي حکومت کې د داسې ښځو له پاره څه سزاده؟

جواب: حدیث شریف کې راغلي دي چې ښځه د کږې پښتۍ نه پیدا شوې ده، چې د دې نیغول ممکن نه دي، که چیرې د دې د نیغولو کوشش وکړل شي، نو ماتیږي.(مشکواة شریف ص ۲۸۰).[۳]

ادیبه صاحبه شاید چې د اجتماع په شرکت کونکو کې د یو لوس عالم دین په حیثیت سره راغلې وه، هغه پخپله د دې فقره کې د نبي ﷺ د ارشاد د مقابلې کولو کوشش کړی دی،د ادیبې صاحبې د عقل او هوښیارتیا حال دادی چې د نبي کریم ﷺ د زامنو عمرنه موندل او د حضرت عیسیٰ علیه السلام پرته له پلار نه پیدا کېدل د نقص او کوږوالي سره تعبیر کوي(انا لله وانا الیه راجعون) حالانکې د پوهې والا خلک پوهیږي چې دا دواړه شیان نقص نه کمال دی چې د هغه د تشریح دا موقعه نه ده، پاتې شوه دا خبره چې په اسلامي حکومت کې د داسې بدزبانه

۱]وصح بالنص ان کل من استهزاءبالله تعالی....اوبایةمن القرآن،اوبفریضة من فرائض الدین....فهو کافر....الخ. (کتاب الفصل ابن حزم ص:۲۵۵، ۲۵۷، اکفار الملحدین ص۶۴، طبع پشاور)_

۲]ما یکون کفرا اتفاقا یبطل العمل والنکاح......... ومافیه خلاف یؤمر بالاستغفاروالتوبة وتجدید النکاح. (درمختار باب المرتد، ج۴ ص۲۴۶، طبع ایچ ایم سعید)_

۳] د حدیث الفاظ دادی: وعنه (ای ابوهریرة رضی الله عنه)قال: قال رسول الله صلی الله علیه وسلم: ان المراة خلقت من ضلع لن تستقیم لك علی طریقة...وان ذهبت تقیمها کسرها.(مشکوة ج۱ ص۲۸۰،باب عشرة النساء)

ښځو څه سزاده؟ ددې جواب دادی چې شرعًا دداسې خلکوسزا دمرتدده اوواجب القتل دي.[۱]

په يواسلامي ملک کې دداسې زړه ورتوب شرعي حکم څه دی؟

سوال: دجناب توجه يوې داسې اهمې معاملې طرف ته راګرځول غواړم. چې دهغې تعلق ددين اسلام سره دی چې دهغې خلاف ګستاخانه اعتراض اوحملوسره ديومسلمان دين اوايمان نه يوازې لوټ کيږي. بلکې دقران دقانون اوزمونږ دملك دقانون مطابق دداسې سړي خلاف دغدارۍ په جرم کې مقدمه چليدای شي حقيقت دادی چې د"ډان" د۷جولائی۱۹۷۸ء په رساله کې يوه مقاله شائع شوې وه. په هغې کې مضمون ليکونکي دقران په قوانينوپورې ډېر په بې باکۍ سره ټوکې کړې دي دهغه دخيالاتوخلاصه داده:

۱: په قران کې يوازې درې څلور قوانين دي: مثلاً نکاح، طلاق، وراثت،داقانون خو د پيغمبر اسلام دراتلونه وړاندې په جاهلو عربوکې هم رايج و، پيغمبر پکې څه زياتوالی او اصلاح وکړه.

۲: قراني قانون اخري خبره ګڼل چې په دې کې څه بدلون او اصلاح نه شي کېدای. داسې نظريه ديوې خاصې ډلې ده چې صحيح نه ده، بلکې دداسې عقيدې بوج په خپلو اوږو باندې دګرځولوپه ځای چيرته غورځول پکاردي، ددې له پاره چې مونږ دموجوده زمانې دترقۍ موندونکو قومونو له رفتار سره ملګرتيا وکړل شو.

۳: مونږ دخپل زوړ مذهبي ذهنيت له وجې په خپل ځان دترقۍ لارې بندې کړې دي.

۴: زمونږ دڅلورو امامانوفيصلې هم اخري خبرې نه دي، هغوی به دحديث نه پرته دقياس په ذريعه فيصلې کولې.

۵: "مسلمان قوم په دنيا کې بهترين قوم دی"دداسې غلطې عقيدې له وجې مسلمانان په غرور کې راغی دا دقران مطابق صحيح نه دي.

۶: اوس وخت راغلی دی چې دقران دقوانينوپه دويم ځل نوې تشريح وکړل شي اوپه دې کې دې دننۍ مترقي زمانې دضرورتونو مطابق تبديلي او اصلاح و شي.

۷: قراني قوانين دبدرالدين طيب جي(ديمبۍ دهايي کورټ جج) په وينا نامکمل دی مثلاً: دوراثت قانون نامکمل دی،په دې کې اصلاح ضروري ده.

۱] قال ابو يوسف:وايما رجل مسلم سب رسول الله عليه وسلم اوكذبه اوعابه اوتنقصه فقد كفر بالله تعالى....فان تاب والاقتل وكذلك المراة.(رسائل ابن عابدين ج:۱ص۳۲۴،طبع سهيل اكيدمى)۔

۸: قراني قوانین نامکمل دي او ددې برعکس دنن سبا داینګلو سیکشن یادفرنچ قانون مکمل دی. او دهغو قانون دانانو دسوونو کلونو دکوششونواودخېړنوپه وجه دا قوانین نن په ټوله دنیا کې رایج دي،دهغو نه ډېرمواد داسلامي قانون له پاره راخیستل ضروري دي.

۹: مسلمانان په نن زمانه کې ددیارلس سوه کالوپخواني ژوندتیرولوباندې مجبوره کول زیاتی دی او داسې نور....

زما دا درخواست دی چې دداسې خیالاتووالا اوپه اخبار کې ددې خیالاتو خپرولو والا څنګه مسلمان کیدای شي؟ ایا دده خلاف اسلامي قانون اوزموږ دملك قانون په حرکت کې نه شي راتلی. زموږ دقانون وزارت او دمذهبی اُمورو وزارت دداسې سړي خلاف قانوني کاروايي نه ولې خاموش دي؟

ایا داسړی په داسې غیراسلامی پرچارسره په زرګونوساده مسلمانان نه ګمراه کوي؟ نن چې په ټول ملك کې داسلامی نظام درائج کولو مطالبه کیږي،ایاداسړی دهغو دلوټلو کوشش نه کوي؟ ایا دهغه داکوشش دنظریه پاکستان چې له برکته یې داملك په وجود کې راغلی دی،غیرقانوني اوغیراسلامي نه دی؟ زماپه خیال خو دې سړي ته دومره ازادي ورکول نه دي پکار،دداسې زهرجنې پروپیګنډې(افواه) په شروع کې ختمول پکاردي،څکه چې د اخو داسلام ددښمنانو داسلام خلاف یومنظم سازش دی اوزموږ په خاموشي سره دې ته ترقي ملاویږي.

جواب: تاسوچې دډان ورځپاڼې دمضمون لیکونکي کوم خیالات نقل کړي دي،داخالص کفر او الحاد دی[۱]،اوداسړی دزندیق اومرتد دسزا مستحق دی اوددې سره ډان اخبارهم دقران کریم دتوهین مجرم دی،په دې وجه دا اخبار بندول پکاردي اوددې مالکانو او ایډیټر (مدیر) ته د زندیقیت خپرولو سزاپکارده.

....

۱]لانزاع فی تکفیر من انکرمن ضروریات الدین.(اکفار الملحدین ص:۱۲۱،طبع پشاور)_

❖ قادياني فتنه ❖

د دروغژن پيغمبر انجام

سوال: د رسول الله ﷺ نه وروسته دنبوت په امکان باندې رڼا واچوئ او دا روښانه کړئ چې د دروغو دنبيانو به څه انجام وي او د مرزا قادياني انجام به څه وي؟

جواب: دنبي پاك ﷺ نه وروسته نبوت ممكن نه دى[١] ددروغو د پيغمبر انجام به د مرزا غلام قادياني پشان وي چې الله تعالى به په دنيا او اخرت کې هغه ذليله کړي. څنګه چې ټول دنبوت د دروغو مدعيان الله تعالى ذليله کړل، پخپله مرزا قادياني دهغه پخپله غوښتي دهيضې په مرګ مړشو او دزنکدن په وخت کې يې د دواړو لارو نه پليتي وتله.[٢]

دمسلمانانو او قاديانانو په کلمه او ايمان کې بنيادي فرق

سوال: انګريزي خوان طبقه او هغه حضرات چې د دين زيات علم نه لري، خودمسلمانانو په خپل مينځ کې دبې اتفاقي نه بيزاره دي، د قاديانانو په سلسله کې ډېر په تردد اوشک کې دي، يوطرف ته هغوى پوهيږي، چې يو کلمه ويونکي ته کافر نه دي ويل پکار، سره له دې چې قاديانانو ته د کلمې بيج لګولو هم اجازه نشته، بل طرف ته هغوى په دې هم پوهيږي چې مرزا غلام احمد قادياني د دروغو دنبوت دعوه کړې وه، مهرباني وکړئ تاسو داروښانه کړئ چې قاديانان چې دمسلمانانو کلمه وايي بياولې کافر دي؟

جواب: له قاديانانو نه داپوښتنه شوې وه چې که چېرې مرزا غلام احمد قادياني نبي وي څنګه چې دهغه دعوه ده، نوبياتاسو دمرزا صاحب کلمه ولې نه وايئ؟ د مرزا صاحب زوى مرزا بشير احمد صاحب ايم اې په خپله رساله "کلمة الفصل" کې ددې سوال دوه جوابونه ورکړي دي، دهغو دواړو جوابونو نه به تاسو ته معلومه شي چې دمسلمانانو او قاديانانو په کلمه کې څه فرق دى؟ او دا چې قاديانان د"محمد رسول الله" نه څه مطلب اخلي؟

دمرزا بشير احمد صاحب لومړى جواب دا دى چې:

"د محمدرسول الله نوم په کلمه کې ځکه ابښودل شوى و چې نبي عليه السلام دنبيانو سرتاج او خاتم النبيين دى او دهغه دنوم اخستلو سره باقي ټول نبيان پکې پخپله راغلل، دهريو جلا نوم

١] مَاكَانَ مُحَمَّدٌ اَبَآ اَحَدٍ من رِجَالِكُم وَلكن رَسُولَ الله وَخَاتَمَ النبيينَ.(الاحزاب:٢٠).وكونه صلى الله عليه وسلم خاتم النبيين مما نطق به الكتاب، وصدعت به السنة واجمعت عليه الامة فيكفر مدعى خلافة...الخ.(روح المعانى ج:٢٢ص:٣٩).عن ابى امامة الباهلي قال:سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول فى خطبته عام حجة الوداع:ايهاالناس!انه لانبى بعدى ولا امة بعدكم.(مجمع الزوائد ج:٨ص:٣٣٦باب لانبى بعده)۔

٢] سيرة المهدى حصه اول ص:١١ مصنفه:مرزابشيراحمد،ايم اے)۔

اخستلو ته ضرورت نشته،خو د حضرت مسح موعود (مرزا صاحب) دراتلو سره يو فرق ضرور پيدا شو. اوهغه دا چې دمسيح موعود(مرزا صاحب) دبعثت نه مخکې خو د محمد رسول الله ﷺ په مفهوم کې يوازې دهغوى نه مخکې تيرشوى انبياء شامل وو،خو د مسيح موعود (مرزا صاحب) د بعثت نه وروسته دمحمدرسول الله ﷺ په مفهوم کې ديوبل رسول زياتوالى وشو.

غرض دا چې اوس هم په اسلام کې دداخليدو له پاره هم دا کلمه ده، فرق يوازې دومره دى چې دمسيح موعود(مرزاصاحب) د راتلو سره دمحمدرسول الله په مفهوم کې ديو رسول زياتوالى وشو او بس".

داخو دمسلمانانو اوغيرمسلمه اقليت (قاديانانو) په کلمه کې لومړى فرق شو.چې دهغه حاصل دا دئ چې دقاديانانو دکلميې په مطلب کې مرزا قادياني هم شامل دى، او دمسلمانانو کليمه ددې نوي نبي دزياتوالي نه پاکه ده، اوس فرق واورئ! مرزا بشير احمد صاحب ايم اې ليکي:

"له دې پرته که چېرې موږ بالفرض دا خبره ومنو هم چې په کلمه کې دنبي کريم ﷺ نوم مبارك ځکه ايښودل شوى دى چې هغه اخري نبي دى، نوبيا هم حرج نه واقع کيږي او موږ ته دنوې کلميې ضرورت نه راپېښيږي،ځکه چې مسيح موعود(مرزا صاحب) دنبي کريم ﷺ نه څه جدا څيز نه دى څنگه چې هغه(مرزا صاحب) پخپله وايي:

"**صار وجودى وجوده**" (يعني زما وجود دمحمدرسول الله وجود جوړ شوى دى.ازناقل) اوبل دا چې "**من فرق بينى وبين المصطفى فما عرفنى ومارأى**".(يعني چاچې زه او مصطفى جدا جدا وګڼلو نوهغه زه و نه پېژندلم او نه يې وليدم.ناقل) او دا ځکه چې دالله تعالى وعده وه چې هغه به يوځل بل خاتم النبيين دنيا ته رالېږي.(نعوذبالله ناقل) څنګه چې وَاٰخَرِينَ مِنهُم ايت نه ظاهره ده.

نومسيح موعود(مرزاصاحب) پخپله محمدرسول الله دى چې د دين دخپرولو له پاره يې دوباره دنيا ته تشريف راوړ،ځکه موږ ته دبلې نوې کلميې ضرورت نشته،خو که چېرې دمحمد رسول الله په ځاى بل څوك راغلى واى، نوبيابه ضرورت واى.فتدبروا"

(کلمة الفصل ص١٥٨مندرجه رساله ريوليو آف ريليجنزجلد ١٤،نمبر٣،٤بابت ماه مارچ و اپريل ١٩١٥ء).

دادمسلمانانو او قاديانانو په کليمه کې دويم فرق شو چې دمسلمانانو په کليمه کې دمحمدرسول الله نه نبي کريم ﷺ مراد دى او قاديانان چې کله محمدرسول الله وايي، نو له دې نه مرزا غلام احمد قادياني مراد وي.

مرزا بشير احمدصاحب ايم اې چې څه ليکلي دي چې مرزا صاحب پخپله محمدرسول الله دى چې ددين د خپرولو له پاره يې دوباره دنياته تشريف راوړى دى، دا دقاديانانو بروزي

فلسفه ده چې د دې مختصر شان وضاحت دا دی چې د دوی په نزد باندې د نبي کریم ﷺ دوباره دنیا ته راتلل و، چنانچې مخکې نبي علیه السلام مکې مکرمې ته تشریف راوړ او دوباره نبي علیه السلام د مرزا غلام احمد په بروزي شکل کې (معاذالله) د مرزا غلام مرتضی په کورکې پیداشو، مرزا صاحب په تحفه ګولړویه، خطبه الهامیه او په نورو ډیرو کتابونوکې دا مضمون بیابیا راوړی دی. (وګورئ خطبه الهامیه ص ۱۷۱. ص ۱۸۰).

د دې نظریې مطابق قادیاني امت مرزا صاحب بعینه محمد ﷺ ګڼي. د دوی دا عقیده ده چې د نوم، کار، مقام او مرتبې په لحاظ سره د مرزا صاحب او د محمد رسول الله په مینځ کې هیڅ بیلوالی نشته. نه هغه دواړه جدا وجودونه دي، بلکې دواړه یو شان والا، یو مرتبې والا، یو منصب والا او یو نوم والا دي.

قادیانان (غیرمسلمه اقلیت) مرزا غلام احمد ته هغه ټول صفتونه، لقبونه، مرتبه او مقام ورکوي کوم چې د مسلمانانو په نزد یوازې او یوازې د محمد رسول الله ﷺ سره خاص دي، د قادیانانو په نزد باندې مرزا صاحب بعینه محمد رسول الله دی، محمد مصطفی دی[۱]، احمد مجتبی دی، خاتم الانبیاء دی، امام الرسل دی، رحمة للعلمین دی[۲]، صاحب کوثر دی[۳]، صاحب معراج دی، صاحب مقام محمود دی، صاحب دفتح مبین دی، ځکه زمانه، کائنات او مکان یوازې د مرزا صاحب د خاطره پیدا شو او د اسې نور.... [۴]

په دې باندې بسنه نه کوي بلکې د دوی په وینا د مرزا صاحب بروزي بعثت د نبي کریم ﷺ د اصل بعثت نه په روحانیت کې اعلی او اکمل دی[۵]، د نبي علیه السلام زمانه د روحاني ترقیاتو د شروع زمانه وه، او د مرزا صاحب زمانه د دغه ترقیاتو د انتها زمانه ده[۶]، هغه یوازې د تاییداتو او مصیبتونو د دفع کیدو زمانه وه او د مرزا صاحب زمانه د برکتونو زمانه وه. هغه وخت اسلام د لومړۍ شپې د سپوږمۍ پشان و (چې د هغې رڼا نه وي) او د مرزا صاحب زمانه د څوارلسمې شپې د سپوږمۍ سره مشابه ده[۷]، نبي کریم ﷺ ته درې زره (۳۰۰۰) معجزې ورکړل شوې وې[۸] او مرزا صاحب ته لس لکه، بلکې لس کروړه، بلکې بیشماره[۹]

۱] کلمة الفصل ص:۱۵۸ مندرجه ریویو آف ریلیجنز بابت مارچ\اپریل ۱۹۱۵ء)۔
۲] تذکره ص:۸۳ قادیانی مذهب ص:۲٦٤)۔
۳] تذکره، ص:۳۷٤)۔
٤] حقیقته الوحی ص:۹۹)۔
٥] خطبة الهامیه، روحانی خزائن ج:۱٦ ص:۲۷۱)۔
٦] خطبة الهامیه، روحانی خزائن ج:۱٦ ص:۲٦٦)۔
۷] خطبة الهامیه، روحانی خزائن ج:۱٦ ص:۲۷۵)۔
۸] تحفه گولرویه ص:٦۷، روحانی خزائن ج:۱۷ ص:۱۵۳)۔
۹] نصرة الحق ص:۷۲، روحانی خزائن ج:۲۱ ص:۷۲)۔

د نبي علیہ السلام ذهني ارتقاء هغه ځای ته نه ده رسيدلې کوم ځای ته چې د مرزا صاحب ذهن ترقي کړې ده، په نبي علیہ السلام باندې ډېر هغه رازونه نه دي ښکاره شوي کوم چې په مرزا صاحب باندې ښکاره شو.[1]

دمرزا صاحب په نبي کريم صلی اللہ علیہ وسلم باندې فضيلت او لوړ والي ته يې چې وکتل (دقاديانانو مطابق) الله تعالى دحضرت ادم علیہ السلام نه واخله د رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم پورې دټولو نبيانو نه وعده واخستله چې هغوی به مرزا صاحب باندې ايمان راوړي او دهغه به بيعت او نصرت کوي[2]

خلاصه دا چې د قاديانانو په نزد باندې نه يوازې د مرزا صاحب په شکل کې محمد رسول الله پخپله دوباره تشريف راوړی دی بلکې دمرزا غلام مرتضى په کورکې پيدا کيدونکی قادياني محمد رسول الله د اصلي محمد رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم نه په مرتبه کې ډېر لوړ دی (نعوذبالله استغفرالله)

چنانچې د مرزا صاحب يو مريد (په قادياني اصطلاح کې د مرزا صاحب صحابي قاضي ظهورالدين اکمل د مرزا صاحب په شان کې يو نعت چې هغه يې په ښه خط وليکه او په ښائسته فريم کې يې بند کړ او دقاديان په دربارِ رسالت کې يې پيش کړ. مرزا صاحب دخپل نعت خوان نه ډېر خوشاله شو او هغه ته يې ډېرې دُعاګانې وکړې، بيا وروسته دغه دنعتونو قصيده د مرزا صاحب ترجمان اخبار بدر جلد ۲ نمبر ۴۳ کې شائع شوه. هغه پرچه د راقم الحروف سره محفوظه ده. دهغې قصيدې څلور شعرونه ملاحظه کړئ!

امام اپنا عزیزو! اس جهاں میں   غلام احمد ہوا دار الاماں میں
غلام احمد ہے عرشِ رب اکبر   مکاں اس کا ہے گویا لامکاں میں
محمد صلی اللہ علیہ وسلم پھر اتر آئے ہیں ہم میں!   اور آگے سے ہیں بڑھ کر اپنی شاں میں
محمد دیکھنے ہوں جس نے اکمل   غلام احمد کو دیکھے قادیاں میں

(اخبار بدر قاديان ۲۵ اکتوبر ۱۹۰۲ء)

د مرزا صاحب يو بل نعت خوان د قاديانانو ،،بروزي محمد رسول الله،، ته داسې عقيدت پيرزوينې وړاندې کوي:

صدی چودھویں کا ہوا سرمبارک   کہ جس پر وہ بدرالدجٰی بن کے آیا
محمد پئے چارہ سازئ امت   ہے اب "احمد مجتبیٰ" بن کے آیا
حقیقت کھلی بعث ثانی کی ہم پر   کہ جب مصطفٰی میرزا بن کے آیا

(الفضل قاديان ۲۸ مئ ۱۹۲۸ء)

---

[1] ريويو مئی ۱۹۲۹ء بحواله قاديانی مذهب ص:۲۶۶)۔

[2] اخبار الفضل ص:۱۹، ۲۰ ستمبر ۱۹۱۵ء، الفضل ۲۶ فروری ۱۹۲۴ء، قاديانی مذهب ص:۳۴۲)۔

دا دی دقادیانانو محمد رسول الله چې دهغه دوی کلمه وايي.
چونکه مسلمانان په نبي کریم ﷺ باندې ایمان لري او هغه خاتم النبیین او اخري نبي مني، ځکه دیو مسلمان غیرت دیوې لمحې له پاره هم دا نه شي زغملی چې دنبي کریم ﷺ نه وروسته پیدا کیدونکی یو لوی نه لوی شخصیت ته هم دنبوت په منصب باندې دقدم ایښودلو اجازه ورکړي.
چېرته چې یو غلام اسود (نعوذبالله) محمد رسول الله بلکې دهغه نه هم اعلی او افضل ګڼل کیږي، په دې وجه د قادیانانو شریعت په مسلمانانو باندې د کفر فتوا لګوي، مرزا بشیر احمد ایم اې لیکي:
" اوس معامله صفا ده چې که چېرې دنبي کریم انکار کفر دی نو د مسیح موعود(غلام احمد قادیاني) انکار هم کفر کېدل پکار دي، ځکه چې مسیح موعود دنبي کریم نه جدا بل څه شی نه دی، بلکې هماغه دی".
"او که چېرې د مسیح موعود منکر کافر نه دی، نو(نعوذبالله) دنبي کریم منکرهم کافر نه دی، ځکه چې دا څنګه ممکنه ده چې په لومړي بعثت کې دهغه انکار دې کفروي او په دویم بعثت (دقادیان بروزي بعثت، ناقل) کې چې په هغه کې په قول دمسیح موعود چې دهغه روحانیت ډیر مضبوط، ډیر کامل او سخت دی، دهغه انکار دې کفرنه وي، (کلمة الفصل:ص۱۴۷).
دویم ځای کې لیکي:
"هریو داسې سړی چې موسی علیه السلام مني ،خو عیسی علیه السلام نه مني یا عیسی علیه السلام مني ،خو محمد ﷺ نه مني، یا محمد ﷺ مني ،خو مسیح موعود (مرزاغلام احمد) نه مني، هغه نه یوازې کافر بلکې پوخ کافر او د اسلام له دائرې نه بهر دی.(ص:۱۱۰).
دهغه مشر رور مرزا محمود احمد صاحب لیکي:
" ټول هغه مسلمانان چې دحضرت مسیح موعود(مرزاغلام احمد) په بیعت کې شامل نه شول، که څه هم هغوی دحضرت مسیح موعود نوم نه وي اورېدلی هغوی کافر او د اسلام له دائرې نه خارج دي".(آئینه صداقت ص:۳۵).
ظاهره ده چې که چېرې قادیانان هم دهغه محمد رسول الله کلمه وايي چې دچا کلمه مسلمانان وايي، نو په قادیاني شریعت کې به دا د"کفرفتوا" نه نازلیدله، په دې وجه دمسلمانانو او قادیانانو دکلمې الفاظ اګر چې یو دي ،خوددې په مفهوم کې د ځمکې او اسمان او د کفر او ایمان فرق دی.

کلمه شهادت او قادیانان

سوال: په جنګ اخبارکې "ستاسو مسائل او دهغو حل" ترعنوان لاندې تاسو ديوې پوښتنې په ځواب کې چې"د غيرمسلم دمسلمانولو طريقه څه ده؟ " فرمايلي دي چې: " غيرمسلم ته کلمه شهادت ووايئ مسلمان به شي".

که چېرې د مسلمانيدو له پاره يوازې کلمه شهادت ويل کافي وي، نو بيا قاديانان له کلمه شهادت ويلو سره سره غيرمسلمه څنګه ګرځول کېداى شي؟مهرباني وکړئ پخپل ځواب باندې نظرثاني وکړئ،تاسو خو په دې جواب سره هرڅه ضائع کړل،قاديانان به دا جواب د خپلې مسلمانۍ له پاره د سند په طور پيش کوي او ساده مسلمانان به پرې ګمراه کوي او تاسو به هم د الله په مخکې جواب ورکوئ.

جواب: دمسلمانيدلو له پاره کلمه شهادت ويلو سره داسلام نه خلاف د ټولو مذهبونو نه بيزاره کيدل او دهغو د پريښودو عزم کول هم شرط دي،دا شرط مې ځکه نه و ليکلى چې کوم سړى د اسلام راوړلو له پاره راځي نو ښکاره ده چې هغه دخپلو مخکينو عقائدو د پريښودو عزم سره راغلى. باقي قاديانان له دې نه فائده نه شي پورته کولى.ځکه چې دهغوى په نزدباندې په کلمه شهادت ويلو سره سړى نه مسلمانيږي،بلکې دمرزا صاحب په تابعدارې او دهغه نه په بيعت کولو سره مسلمانيږي. دغه وجه ده چې هغوى دټولې دنيا مسلمانانو ته کافران وايي،مرزا غلام احمد قادياني وايي چې الله تعالى ماته دا الهام کړى دى چې: " کوم سړى ستا تابعدارى نه کوي او ستا په بيعت کې داخل نه شي او ستا مخالف وي هغه د خداى او د رسول نافرماني کونکى او جهنمي دى".(تذکره طبع حديد ص: ۳۳۶).

همدارنګه مرزا قادياني خپل دا الهام هم اوروي چې:

"الله پاك ماته داهم ښکاره کړې ده چې هرسړي ته چې زما دعوت ورسيده او هغه زه قبول نه کړم هغه مسلمان نه دى".(دمرزا صاحب خط دډاکټر عبدالحکيم په نوم).

دمرزا صاحب مشر زوى مرزا محمود احمد صاحب ليکي:

"ټول هغه مسلمانان چې دحضرت مسيح موعود په بيعت کې شامل نه شي،که څه هم هغوى د حضرت مسيح موعود نوم هم نه وي او ريدلى، هغه کافر او داسلام له دائرې نه خارج دي".(ائينه صداقت ص: ۳۵).

"هر داسې څوک چې موسى مني،خو عيسى نه مني ياعيسى مني،خو محمد نه مني،يا محمد مني، مسيح موعود(غلام احمد قادياني) نه مني، هغه نه يوازې کافربلکې پوخ کافر او داسلام له دائرې نه خارج دى.(کلمة الفصل:ص:۱۱۰).

قاديانانو ته ووايئ چې لږ په دې آئينه کې خپل شکل وګورئ. نو بيا خبره کوئ".

دمرزا قادیاني کلمه ویلو باندې د سزا ګمراه کونکې پروپیګنډه

سوال: زما سره یو عیسایي انجیلی سبق وایي، هغه اسلام سره دلچسپي لري، زه هغې ته اسلام متعلق ښوونه کوم. خوچې ما کله هغې ته د اسلام قبلولو ویل، نو هغې وویل چې ستاسو په نزد باندې، خو په کلمه ویلو سخته سزا ورکول کیږي، په اخبار کې هم راغلي و، مهرباني وکړئ او ماته وښایئ چې زه هغې ته څه جواب ورکړم؟

جواب: هغې ته دا جواب ورکړئ چې اسلام قبلول دکلمې ویلو نه منع نه کوي او نه په هغې سزا ورکول کیږي، خو هغه غیرمسلم چې منافقانه طورباندې د اسلام کلمه ووایي او خلکو ته دوکه ورکوي او د حضرت عیسی علیه السلام په شان کې ګستاخي کوي هغوی ته سزا ورکول کیږي.

دقادیاني عقیدې مطابق مرزا غلام احمد قادیاني پخپله (نعوذبالله) محمد رسول الله دی

سوال: په جنګ اخبار کې "ستاسو مسائل او دهغې حل" ترعنوان لاندې تاسو دمسلمان او قادیاني په کلمه کې څه فرق دی، د مرزا بشیراحمد صاحب د لیکلو حواله ورکړې وه او لیکلي مو و چې:

" دا دمسلمانانو او قادیانانو په کلمه کې دویم فرق دی چې دمسلمانانو په کلمه کې د محمد رسول الله نه نبي کریم ﷺ مراد دی او قادیانان چې محمد رسول الله وایي، نو ددې نه مرزا غلام احمد قادیاني مراد وي".

عزتمنده جناب مولانا صاحب! زه د خدای په فضل سره احمدي یم او الله پاك حاضر او ناظر ګڼم او په قسم سره وایم چې زه کله کلمه وایم، نو زما د محمد رسول الله نه نبي کریم ﷺ مراد وي. مرزا غلام احمدقادیاني ترې مراد نه وي، که چیرته زه په دې معامله کې دروغ وایم، نو د الله تعالی او دهغه د فرښتو او د ټولو مخلوقاتو د طرف نه دې په ما باندې زرځله لعنت وي او په دې یقین سره دا هم وایم، چې یو احمدي هم په کلمه کې د محمد رسول الله نه په ځای دنبي کریم ﷺ مرزا غلام احمدقادیاني مراد نه اخلي، که چېرته پخپله دعوه کې رېښتونی یې، نو دغسې حلفیه بیا دجنګ په اخبار کې شائع کړئ چې په حقیقت کې احمدي خلک (یاستاسو دقول مطابق قادیانان) په کلمه کې د محمد رسول الله نه نبي کریم ﷺ نه، بلکې مرزا غلام احمد قادیاني مراد اخلي، که چېرې تاسو داسې حلف شائع کړ، نو دا به ورګنل شي چې ته په خپل بیان کې مخلص یې او بیا به الله تعالی فیصله کوي چې څوك په خپله دعوه او بیان کې رېښتوني او څوك دروغژن دي. که چیرته تاسو داسې ونکړل، نو ښکاره به شي چې ستاسو د بیان بنیاد په خلوص، دیانت او تقوی باندې نه دی، بلکې دا یوازې په یو کلمه ویونکې ډلې باندې دروغ تړل او تهمت لګول دي، چې دا دیو عالم سره ښه نه ښکاري.

نوټ: كه چيرې تاسو خپل حلف نشئ شائع كولى، نو زما دا خط شائع كړئ چې لوستونكو ته حقيقت معلوم شي.

جواب: ستاسو خط راوسېده او د سرفرازۍ سبب شو، تاسو چې څه ليكلي دي زما د توقع سره مو بعينه مطابق ليكلي دي، زما هم دا توقع وه چې ستاسو ډلې نوى نسل دجناب مرزا صاحب د اصل عقائدو نه خبر نه دي او څنګه چې عيسايان د درې يو، يو درې دمطلب پوهيدو نه پرته په دې ايمان لري او ورسره د توحيد په ډېر زور شور سره اعلان كوي، څه دغسې حال ستاسو دجماعت د كسانو هم دى.

تاسو ليكلي دي چې زه دمحمدرسول الله نه مرزا صاحب نه بلكې نبي كريم ﷺ ترې مراد اخلم او دا دې هم ليكلي دي چې كه زه داسې عقيده لرم، نو په ما دې دفلاني فلاني په زرګونو لعنتونه وي،خو زه ستاپه مراد اخيستلو او نه اخيستلو څه وكړم، ماته خو دا وښايه چې ما دا خبره بې دليله كړې ده يا له دليل سره؟ او دا مې دخپل طرفه جوړه كړې ده او ويلې مې دي، يا د مرزا صاحب اودهغه د جماعت په حوالو سره مې كړې ده؟ چې كله زه يوه خبره په دليل سره كوم، نو زما قسمونو خوړلو ته څه ضرورت دى؟ او كه چېرته خامخا د قسمونو ضرورت وي، نو زما له طرف نه دالله تعالى د"**انك رسول الله**" قسمونه خوړلو والا په مقابله كې د **انهم لكاذبون**" قسم خوړلى دى.[۱]

زما ورو‌ره! بحث دقسمونو نه دى؟دعقيدې دى هركله چې ستاسو دډلې لټريچر اوازونه كوي چې مرزا صاحب محمد رسول الله دى[۲]هماغه رحمة للعٰلمين دى[۳] او ساقي كوثردى[۴]، دهغه له پاره دا كائنات پيدا كړاى شو[۵]،په هغه باندې دټولو نبيانو نه (سره دمحمد رسول الله ﷺ) د ايمان راوړلو وعده اخيستل شوې ده[۶]او په مصطفى او مرزا كې هيڅ فرق نشته، بلكې دواړه بعينه يو دي اوداسې نور...[۷]او په دې باندې بس نه ده، بلكې دا هم ويل كيږي چې مرزا صاحب بعينه محمدرسول الله دى، له دې وجې موږ ته دبلې كلمې ضرورت نشته،خو كه بل دويم راتلى، نوبيابه ضرورت واى[۸]اوبياهم په دې بنياد باندې

۱] سورة المنافقون : ۱، ۲، ۳)_
۲] كلمة الفصل ص : ۱۵۸ مندرجه ريو يوآف ريليجز بابت مارچ / اپريل ۱۹۱۵ء)_
۳] تذكره ص : ۸۳، قاديانى مذهب ص : ۲٦٤)_
٤] تذكره ص : ۳۷٤)_
٥] حقيقة الوحى ص : ۹۹)_
٦] اخبارالفضل ص :۱۹، ۲۱ ستمبر ۱۹۱۵ء، الفضل ۲٦/ ۲ فرورى ۱۹۲٤ء،قاديانى مذهب ص : ۳٤۲)
۷] خطبه الهاميه ص : ۱۷۱، روحانى خزائن ج : ١٦ ص : ۲٥۸)_
۸] كلمة الفصل ص : ۱۵۸، مندرجه ريو يوآف ريليجز بابت مارچ / اپريل ۱۹۱۵ء)_

داصل محمد رسول اللهﷺ منونکو ته په ډکه خله کافر هم ویل کیږي ځکه چې هغوی دنوي محمد رسول الله منکردي، نو ووایه چې ستاسو ددې ټولو عقائدو پیژندلو باوجود زه یي په کوم دلیل تسلیم کړم چې تاسو دنوي محمد رسول الله نه، بلکې د زوړ محمد رسول الله کلمه وایئ که چیرې تاسو ته زما ذکرشویو حوالو کې شك وي، نو تاسو تشریف راوړئ په دې باره کې موږ تاسو مطمئن کولی شو.

د مرزا قادیاني د نبوت دعوه

سوال: داثابته کړئ چې مرزا غلام احمد قادیاني دنبوت دعوه کړې ده، دهغه دکتابونو حوالې ورکړئ،زموږ د کلي ځو قادیانان داخبره نه مني چې مرزا د نبوت دعوه کړې ده.

جواب: د مرزا قادیاني دمنونکو دوه ډلې دي یوه لاهوري بله قادیاني (چې دهغوی مرکز اول قادیان و اوس ربوه دی) ددې دواړو په دې باندې اتفاق دی چې دمرزا قادیاني په الهاماتو او لیکلو کې بار بار دنبوت دعوه شوې ده[۱]،خو لاهوري ډله په دې دعوه دنبوت کې تاویل کوي[۲]،خو قادیاني ډله دځه تاویل نه پرته د مرزا قادیاني دنبوت په دعوه باندې ایمان راوړل ضروري ګڼي.

تاسو سره چې دکوم صاحب خبرې اترې شوي دي هغه به غالبًا د لاهوري ډلې ممبر وي، دهغه په خدمت کې عرض وکړئ چې دا جګړه خو تاسو خپل مینځ کې ختمه کړئ چې د مرزا قادیاني د نبوت ددعوې څه تاویل او توجیه ده؟ زموږ له پاره دومره خبره بس ده چې مرزا قادیاني د نبوت دعوه کړې ده.

او دعوه یې هم په هغولفظونو کې، په کومو الفاظو کې چې نبي کریمﷺ کړې وه،مثلاً:

﴿ قُلْ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِنِّى رَسُولُ ٱللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا ﴾ (الاعراف:۱۵۸).[۳]

﴿ قُلْ إِنَّمَآ أَنَا۠ بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰٓ إِلَىَّ ﴾ (الکهف:۱۱۰).[۴] اوداسې نور....

که چیرې په دې الفاظو سره هم دنبوت دعوی نه ثابتیږي نو دا ورته ووایئ چې د نبوت مدعی ته دنبوت د دعوې کولو له پاره څه الفاظ استعمالول پکار دي؟

پاتې شو دنبوت د دعوې تاویلات ! نو په دنیاکې د کوم شي خلك ------ تاویلونه نه کوي،د بتانو خدای جوړولو له پاره هم خلکو تاویلونه کړي وو او عیسیٰ علیه السلام د خدای زوی

۱] حقیقة الوحی ص : ۱۰۱، اربعین نمبر ۳ ص : ۳۳، انجام آتهم ص : ۶۲، ۷۱)۔
۲] ازاله اوهام ص:۸،روحانی خزائن ج:۱۸ص:۲۱۲)۔
۳] تذکره ص:۳۵۲طبع چهارم)۔
۴] حقیقته الوحی ص:۸۱)۔

منونکو هم تاویلونه کړی وو، څنګه چې د یوې ښکاره غلطې خبرې یا غلطې عقیدې تاویل د اعتبار وړ نه وي، دغه شان دحضرت خاتم النبیین ﷺ نه وروسته د نبوت دعوه هم قطعي غلطه ده او د دې څه ویل (که څه هم پخپله دمدعي له طرفه شوي وي یا یې د منونکو له طرف نه) د اعتبار وړ نه دي،

دلسمې پېړۍ (صدۍ) مجدد د ملاعلي قاري رحمة الله د فقه اکبر په شرح کې فرمایي:

دعوی النبوة بعد نبینا صلی الله علیه وسلم کفر بالاجماع

"زموږ دنبي ﷺ نه وروسته د نبوت دعوه بالاجماع کفر دی".

وړاندې هغه لیکي" چې که چېرې د نبوت دعوی کونکی د عقل اوپوهې نه محرومه وي، نو هغه به معذور ګڼل کیږي که نه دهغوی څټ به الوزول کیږي.[1]

د ختم نبوت منکرینو له پاره اصل شرعي فیصله څه ده؟

سوال: د خلیفه اول بلافصل سیدنا ابوبکرصدیق رضی الله عنه په دورخلافت کې مسیلمة الکذاب دنبوت د دروغو دعوه کړې وه نو حضرت صدیق اکبر رضی الله عنه د ختم نبوت دمنکرینو خلاف د جنګ اعلان وکړ،او دختم نبوت ټولو منکرینو ته یې د خپلوکړو سزا ورکړه. له دې نه ثابته شوه چې دختم نبوت منکرین واجب القتل دي،خو موږ پاکستان کې قادیانانو ته یوازې"غیرمسلم اقلیت" ورکولو باندې بسنه وکړه،له دې نه پرته هره ورځ په اخبارونو کې دا ډول بیانونه خپرېږي چې "اسلام اقلیتونو ته کوم حقونه ورکړي دي هغه حقونه به دوی ته پوره پوره ورکول کیږي " موږ قادیانانو ته نه یوازې حقونه او تحفظ ورکړی دی، بلکې څو اهم سرکاري منصبونه هم قادیانانو ته ورکړل شوي دي، سوال دا پیدا کیږي چې دختم نبوت منکرین د اسلام په ائینه کې واجب القتل دي یا د اسلام له لوري اقلیتونو ته د ورکړل شویو حقونو او تحفظ حقدار دي؟

جواب: د ختم نبوت دمنکرینو له پاره د اسلام اصل قانون خو هماغه دی په کوم باندې چې صدیق اکبر رضی الله عنه عمل وکړ،په پاکستان کې قادیانان غیرمسلم اقلیت ګرځول او دهغوی دځان او مال حفاظت کول دهغوی سره د رعایت سلوک دی،خو که چېرې قادیانان خپل ځان غیرمسلمه اقلیت تسلیمولو ته تیار نه وي،بلکې په مسلمان ویلو باندې کلك وي،نومسلمانان د حکومت نه دا مطالبه کولی شي چې ددوی سره دمسیلمه کذاب دډلې پشان سلوك وکړل شي په یو اسلامی ملك کې مرتدینو او زندیقانو ته د سرکاري منصبونو

---

[1] ثم اعلم انه تکلم بکلمة الکفر عالماً بمعناها......ولا یعذر بالجهل،ثم اعلم ان المرتد......فان تاب فیها والاقتل.(شرح فقه اکبر ص:۲۰۲،طبع مجتبائی دهلی)۔

ورکولو هیڅ گنجائش نشته[۱] دې مسئلې ته نه یوازې د پاکستان بلکې د نورو اسلامی ملکونو د حاکمانو د توجه ضرورت دی.

قادیانان خپل ځان ته "احمدیان" ویلو سره خلکو ته دوکه ورکوي

سوال: ستاسو عزتمندې رسالې د ۲۹ دسمبر په اشاعت کې می چې دا اولوستل حیران شوم چې چېرته د قادیاني حضراتو د مذهب شناختی کارډ فارم کې ادراج کیږي هلته په شناختي کارډ کې ددې هیڅ اندراج نه وي، دا یوه داسې غلطي ده چې په دې سره په فارم کې داندراج مقصد فوت کیږي دلته به زه دا گزارش وکړم چې قادیانانو له پاره د "احمدي" لفظ اندراج په یو طریقه هم جائز نه دی. دا غلطي اکثر په سرکاري اعلاناتو کې هم کیوي، ددې وجه غالبًا دا ده چې ډیر حضرات ددې خبرې نه خبر نه دي چې قادیانانو د "احمدي" لفظ ځان له پاره ولې اختیار کړی دی، هغوی وایي چې په قرآن مجید کې چې کوم الفاظ د "اسمه احمد" راغلی دی، هغه په اصل کې د مرزا صاحب د مراجعت پیش گویي ده، حالانکه څوارلس سوو کالو نه د ټولو مسلمانانو هم دا عقیده پاتې شوې ده چې لفظ "احمد" د رسولِ مقبول ﷺ له پاره راغلی دی او د هغه ﷺ نوم احمد مجتبیٰ هم و، او شاید چې د مرزا صاحب د پلار هم دغه عقیده وه، چې هغه دده نوم "غلام احمد" ایښی و، دغه شان په انجیل کې د "فارقلیط" لفظ د علماء اسلام په نزد د نبي علیه السلام راتلو طرف ته اشاره ده، ځکه چې فارقلیط معرب دی د یوناني لفظ "پیری کلي تاس" چې پخپله په عبراني ژبه کې د "احمد" ترجمه ده په کومه ژبه کې چې اول انجیل لیکل شوی و، دا هم د نبي علیه السلام د راتلو پیش گویي شمارل کیږي، خو قادیانان دا هم د مرزا صاحب د راتلو پیش گویي شماري. چنانچې د قادیاني لفظ په ځای د احمدي استعمال د قادیاني حضراتو د موقف او د هغوی پروپیگنډې ته د قوت ورکولو برابر دي په دې وجه زما ادنی مشوره دا ده چې ددې ډلې له پاره د قادیاني لفظ استعمالول مناسب دي.

جواب: ستاسو رایه صحیح ده د قادیانانو د "اسمه احمد" ایت د مرزا قادیاني له پاره استعمالول یو مستقل کفر دی، مرزا غلام احمد قادیاني په تحفه گولړو په ص ۹۲ کې لیکي: "همدا هغه خبره ده چې ما ددې نه مخکې خپل کتاب ازاله اوهام کې لیکلي و یعنې دا چې زه په اسمه احمد کې د نبي کریم ﷺ سره شریك یم". (روحانی خزائن جلد۱۷ص ۲۵۴).

۱] یاایها الذین امنوا لا تتخذوا بطانة من دونکم...الخ .وفي هذه الآية دلالة على انه تجوز الاستعانة باهل الذمة في امور المسلمين من العمالات والكتبة.(احکام القرآن للجصاص ج:۲ص:۳۷)مزید تفصیل دپاره اوگورئ:جواهر الفقه ج:۲ص:۱۹۵ طبع دارالعلوم کراچی).

د يو ځوان قاديانى په جواب کې

جواب: ستاسو جوابي لفافه راورسيده ستاسو په غوښتنه باندې جواب ليکم او د دې نقل "جنګ" اخبارته هم لېږم.

مسلمانان د قران کريم، "حديث نبوی ﷺ او اجماع امت په بناء باندې دسيدنا عيسى عليه السلام د ژوند اوددوباره راتلو عقيده لري.

پخپله دجناب مرزا صاحب اعتراف دی چې: "دمسيح ابن مريم د راتلو پيش ګويي يوه د اولې درجې پيش ګوئي ده چې هغه ټولو په اتفاق سره قبوله کړې ده. اوپه صحاح کې چې څومره پيش ګوياني ليکل شوي دي يوه پيش ګويي ددې برابر اوهم وزن نه ثابتيږي. د تواتر اوله درجه دې ته حاصله ده." (ازاله اوهام ص۵۵۷، روحانی خزائن ص ٤٠٠ ج۳).

خو زما په خيال دجناب مرزا صاحب دمنونکو له پاره دمسلمانانو نه زيات دحضرت عيسى عليه السلام د ژوند اوددوباره راتلو عقيده ساتل پکار دي، ځکه چې جناب مرزا صاحب دسورت الصف دنهم نمبر ايت په حوالې سره دهغه د دوباره راتلو اعلان کړی دی. هغه ليکي:

"دا ايت جسماني اودملکي سياست په طورباندې دحضرت مسيح په حق کې پيش ګويي ده. او ددين اسلام دکومې کاملې غلبې چې (په دې ايت کې) وعده ورکړل شوې ده هغه غلبه به دمسيح په ذريعه ظاهريږي اوچې کله حضرت مسيح عليه السلام دوباره دې دنياته تشريف راوړي، نودهغه په لاس به دين اسلام په ټوله دنياکې خپورشي. (براهين احمديه حصه چهارم ص۴۹۸,۴۹۹).

جناب مرزا صاحب د قران کريم نه دحضرت عيسى عليه السلام د دوباره راتلو ثبوت يوازې دخپل قرآن فهمۍ په بناء باندې نه ورکوي، بلکې هغه دخپل الهام نه حضرت عيسى عليه السلام ددې ايت مصداق ثابتوي. "په دې عاجزباندې ښکاره شوې ده چې داخاکسار دخپل غربت او عاجزي او توکل او قرباني او ايتونو او د انوارو په روح سره د مسيح دلومړي ژوند نمونه ده، او ددې عاجزه فطرت اودمسيح فطرت پخپل مينځ کې ډير زيات مشابه واقع شوی دی، په دې وجه الله تعالى دمسيح په پيش ګويي کې د شروع نه دا عاجز شريک کړی دی، يعنې حضرت مسيح د پورته ذکر شوې پيش ګويي په ظاهري او جسمانى طورباندې مصداق دی اودا عاجز روحاني او معقولي طور باندې. (ايضاً۴۹۹).

او په دې باندې بس نه دی، بلکې مرزا صاحب پخپل الهام سره حضرت عيسى عليه السلام ددويم ځل تشريف راوړلو الهامي پيش ګويي هم کوي، څنګه چې ددې کتاب په ص**۵۰۵** باندې خپل يو الهام "عسى ربکم ان يرحم عليکم" ذکرکړی دی او دهغه مطلب داسې بيانوي:

دا ايت په دې ځای کې دحضرت مسيح په جلالي طور باندې د ظاهريدو اشاره ده، يعنې که چېرې طريقه او حق او نرمي او لطف او احسان قبول نه کړي او حق محض چې کوم

واضحه دلائل او ایات بینه ښکاره شوي دي دهغو نه سرکشه اوسیږي، نوهغه زما نه هم راتلونکې ده چې کله الله تعالی دمجرمانو له پاره شدت او غضب اوقهراوسختۍ په استعمال کې راولي اوحضرت مسیح علیه السلام به ډیرپه جلال سره دنیا ته راکوزیږي او دازمانه هغې زمانې له پاره په طور د ارهاص واقع شوې ده، یعنې په هغه وخت کې به په جلالی طورباندې الله تعالی حجت پوره کوي".

اوس په ځای دهغې جمالي طورباندې یعنې په نرمي او احسان سره دحجت پوره والی کوي ښکاره خبره ده چې که چېرې دمسیح علیه السلام په ژوند او په دویم ځل راتلو باندې ایمان ونه ساتل شي، نو دانه یوازې د قران کریم دقطعي پیش ګویي تکذیب دی، بلکې دجناب مرزا صاحب د قران فهمي دهغه دالهامي پیشګویي به هم تکذیب وګڼل شي،نو ضروري ده چې داهل اسلام پشان دمرزاصاحب منونکي هم دحضرت عیسی علیه السلام تفسیر اودهغه دالهامي منونکي هم دحضرت عیسی علیه السلام په دویم ځل راتلوباندې ایمان وساتي که نه، نوددې عقیدې په پریښودوسره به د قرآن او حدیث نه پرته دمرزاصاحب قران داني به هم غلط ثابت شي او دهغه الهامي تفسیرونه اوالهامي انکشافات به ټول غلط شي ځکه"چې کله په یوه خبره کې ثوك دروغژون ثابت شي، نوبیاپه نورو خبروکې هم په هغه باندې اعتبار نه پاتې کیږي. (چشمهٔ معرفت ص۲۲۲).

اوس تاسو ته اختیار دی چې په دې دوو خبرو کې کومه اختیاروئ حیات عیسی علیه السلام باندې ایمان راوړل؟ یا دمرزاصاحب تکذیب؟

دجناب مرزا صاحب د ازاله اوهام صفحه۹۲۱والا چیلنج ذکر کولو سره تاسو شکایت کړی دی چې د ۹۰ کلنو نه چا دده جواب ورنکړ.

تاسو ته کېدای شي پته نه وي چې حضرات علماء کرامو یوځل نه څو ځله ددې جواب ورکړی دی، بیاهم که چېرې ستاسو دا خیال وي چې اوسه پورې ددې جواب نه دی پیداشوی ،نو دا فقیرسره له دې چې دعلماوو (احسن الله جزاء سعیهم) دپښو خاورې هم نه دی، ددې چیلینج جواب ورکولو له پاره حاضر دی، ددې سره دمرزا صاحب دکتاب البریة ص۲۰۷ والا اعلان هم پیدا کړئ، چې په هغه کې موصوف د شل زره روپو دجرمانې ورکولو نه پرته د خپلو عقائدونه توبه او د خپلو کتابونو د سوځولو وعده هم کړې وه.

د تصفیې صورت دا دی چې د جناب مرزا صاحب موجوده خلیفه باندې ولیکل شي چې دا چلینج اوس هم قائم دی او دا چې هغه به دمرزا صاحب د شرط پوره کولو ذمه واري اخلي او ددې سره به یوثالثي عدالت، چې دهغه په فیصله باندې فریقین اعتماد وکړي ، پخپله یې تجویز کړئ زه به ددغه مسلمه عدالت په وړاندې خپل معروضات پیش کړم عدالت چې په هغه باندې څه جرح وکړي، زه به دهغې جواب ورکړم، زما دلائلو اوریدو نه پس که چېرې عدالت زما په حق کې فیصله وکړي چې مادمرزا صاحب کلیة ماته کړه اودهغه

د چيلنج ماصحيح صحيح جواب وركړ، نوشل زره روپۍ ستاسو داعلى تعليم له پاره تاسو ته پريږدم، دنورو دواړو خبرو دپوره كولو معاهده به پوره كوئ.

او كه چېرې عدالت زما خلاف فيصله وكړي، نوتاسوپه شوق سره په اخباراتو كې اعلان وكړئ چې دمرزا صاحب چيلنج هماغسې قائم دى او ترننه پورې چادهغه جواب ورنكړل شو،كه چېرې تاسوددې تصفيې له پاره راوړاندې شوئ، نوپخپلې ډلې به ډيراحسان وكړئ.

ديو قاديانى د خپل ځان د مسلمان ثابتولو له پاره ګمراه كونكى دليل

د جناب مولانا محمد يوسف لدهيانوي مد ظله په خدمت كې

السلام على من اتبع الهدىٰ !

جناب عالي! ګذارش دادى چې عزتمند جناب بلال انور صاحب دختم نبوت په موضوع ستاسو خدمت ته يو ليک ليږلى و، تاسو د هغه ليک په حاشيه باندې دخپلې رايې داظهار سره واپس كړى دى، داليک او ستاسو رايه خاكسار مطالعه كړه، يوڅو معروضات درليږم، چې ستاسو په خدمت كې په ادب او عاجزۍ سره درخواست دى چې ذهن خالي كړئ دالله ويره په زړه كې پيدا كړئ، يو خدا ترس او محقق انسان جوړشئ او ضد او تعصب،بغض او كينه دزړه نه اوباسئ او په دې معروضاتوباندې غور وكړئ اوبيا دخپلو خيالا تو نه مونږ خبر كړئ، داعاجز به ډير احسان مند اوشكر ګزار وي.

سوال نمبر۱: جناب بلال صاحب ستاسو په خدمت كې عرض كړى و چې مونږ دالله تعالى په فضل او احسان سره مسلمانان يو،ځكه چې په قرآن كريم باندې چې دالله تعالى اخري كلام دى ايمان لرو، نبي كريم ﷺ خاتم النبيين منو،په **لااله الله محمد رسول الله ﷺ** باندې مكمل ايمان لرو،په ټولو اسماني كتابونو چې دهغو ريښتينوالى د قران مجيد نه ثابت دى په دې ټولو باندې ايمان لرو،روژه،لمونځ،زكات او حج داسلام په ټولو اركانو باندې ايمان لرواوپه اسلام باندې چليږو،

تاسو پخپله رايه كې ليكلي دي چې"داسلام منافقانو هم دخپل مسلمان كېدو اقرار كولو "خوالله تعالى هغوى منافقان ګرځولي دي، همدغه حال دقاديانانو دى".

عزتمنده جناب مولاناصاحب! دا ستاسو لوى زياتى دى، جسارت اوبې انصافي ده اوضد، تعصب اودبغض او كينې واضحه مثال دى، سوال دادى چې كومو خلكو ته په قران شريف كې دمنافق كېدو سرټيفيكيټ(سند) وركړل شوى دى هغه ديومفتي يامولوي قول نه دى اونه نبي كريم ﷺ دهغوى دمنافق كېدو فتوا ښكاره كړې وه، داحكم دالله پاك دطرف نه نازل شوى و او هغوى ته منافق ويلو والا دالله تعالى عليم اوخبير ذات و، چې دانسانانو

دزړونو نه واقف دی، دهغه له علم نه هېڅ خبره پټه نه ده، دالله پاك نه پرته ایا تاسو ثابتولی شئ چې نبي علیه السلام پخپله یادهغوی خلفاوو په خپله زمانه کې دچامتعلق دکفر یادمنافق فتوا ورکړې وي،که چېرې ستاسو په ذهن کې څه مثال وي، نو ویې لیکئ دا عاجز به بیحده ستاسو احسان مند او شکرګزار وي.

سوال نمبر ۲:عزتمند مولانا صاحب! که چېرې ستاسو دا اصول تسلیم کړل شي چې که د یو انسان دخپلې عقیدې اقرارتسلیم نه کړي، نودمذهبي دنیا نه به ایمان اوچت شي په دې حالت کې به هره فرقه په بله فرقه باندې دکافر اومنافق کیدوفتوا ورکوي او هیڅاته به هم په دنیاکې دخپلې عقیدې او دخپل ایمان نسبت ونکړل شي او دهرسړي بیان د نه تسلیمولو په صورت کې به هغه سړی پخپل بیان کې دروغژن او منافق ګرځول کیږي او دا سلوك به ستاسو مخالفین تاسو سره هم جائز وګڼي اوتاسوبه هم پخپله عقیده او ایمان کې مخلص ونه ګرځیږئ، ایا تاسو به دا اصول تسلیم کړئ.

ایاالله تعالی اودهغه مقدس رسول ﷺ تاسوته د داسې ویلو اجازه درکړې ده؟ د دنیا تسلیم شوي اخلاقي اصول کوم چې ترننه پورې رواج اومنل شوي دي هغه دادي چې څوك خپله کومه عقیده او مذهب بیانوي هغه تسلیمیږي، تاسو یومسلمان ته ځکه مسلمان وایئ چې هغه ځان ته مسلمان وایي، یو هندوته ځکه هندو وایي چې هغه ځان ته هندو وایي دا شان دهر سك ویونکي،عیسایي ویونکي او نورو مذهبونو طرف ته نسبت کیدونکي سره معامله کیږي او دا اخلاقي اصول په دنیا تسلیم شوي او ټوله دنیاپه دې باندې عمل کوي، ترڅو پورې چې احمدیان ددې اقرار کوي چې:

(۱): ۱. هغوی په الله پاك باندې ایمان لري.

۲. دهغه ټول پیغمبران مني.

۳. دالله تعالی په ټولو کتابونوباندې ایمان لري.

۴.دالله تعالی ټولې فرښتې مني.

۵. اوله مرګ نه وروسته ژوند باندې ایمان لري.

اودا رنګه ددین پنځه ارکانوباندې عمل کوي او حضرت محمد ﷺ خاتم النبیین دزړه نه مني اواسلام اخري دین مني او قران مجید دالله اخري الهامي کتاب مني ترهغه وخته پورې د دنیاهیڅ یوعدالت،هیڅ یو قانون ددنیا هیڅ یوه اسمبلی او ددنیا هیڅ یوحاکم او یو مولوي،ملا او مفتي دا ډله داسلام له دایرې نه نشي ویستلی او نه هغوی ته کافر یامنافق ویلی شي، له دې وجې نه زموږ خوږ نبي دځان او زړه نه خوږ سردار حضرت خاتم النبیین ﷺ فرمایلي دي:

چې یو ځل حضرت جبرایل علیه السلام د حضور ﷺ نه پوښتنه وکړه اې د الله رسوله! ایمان څه شی دی، نبي علیه السلام وفرمایل:

(۲): په الله باندې ایمان راوړل، دهغه په فرښتو باندې او دهغه په کتابونو باندې، دهغه په پیغمبرانو باندې او له مرګ نه وروسته ژوند باندې، حضرت جبرایل علیه السلام وفرمایل صحیح ده.

بیا حضرت جبرایل علیه السلام پوښتنه وکړه اې د الله رسوله! اسلام څه شی دی؟

نبي علیه السلام وفرمایل. "ګواهي ورکول چې الله تعالی نه پرته څوك معبود نشته او زه د الله رسول یم، دلمونځ قائمول، دزکات ورکول، درمضان روژه نیول او که چېرې طاقت وي، نو یو ځل حج کول، حضرت جبرایل علیه السلام وویل: صحیح ده، نبي علیه السلام صحابه وو ته مخاطب شو ویې فرمایل چې دا جبرایل علیه السلام و چې دانسان په شکل کې تاسو ته ستاسو ددین ښودلو له پاره راغلی و.(صحیح بخاری کتاب الایمان وګورئ).

(۳):نبي کریم ﷺ وفرمایل :د اسلام بنیاد په پنځو شیانو باندې دی.

۱_ دا منل چې د الله تعالی نه سوا څوك معبود نشته او زه د الله رسول یم.

۲_ لمونځ قائمول. ۳_ د رمضان روژه نیول.

۴_ زکات ورکول.

۵_ په ژوند کې یو ځل حج کول.(صحیح بخاری کتاب الایمان).

(٤):نبي کریم ﷺ وفرمایل: چې کوم سړی زموږ په شان لمونځ کوي زموږ قبلې طرف ته مخ کوي او زموږ ذبیحه خوري، هغه مسلمان دی او د الله او دهغه د رسول ﷺ حفاظت هغه ته حاصل دی، نو اې مسلمانانو! هغه ته څه قسمه تکلیف رسولو سره الله تعالی دهغه په وعده کې دروغژن مه ګرځوئ.(بخاری جلداول باب فصل استقبال القبله).

(۵)حضرت شاه ولي الله محدث دهلوي رحمه الله فرمایي چې نبي علیه السلام په یوه موقعه باندې وفرمایل: "د ایمان درې جرړې دي، له هغو نه یوه دا ده چې کوم سړی لااله الااللهووایي، نو هغه سره هیڅ قسم جګړه مه کوئ او هغه د څه ګناه له وجې کافر مه ګرځوئ او د اسلام نه یې مه خارجوئ".

نو دمسلمان دا هغه تعریف دی کوم چې نبي کریم ﷺ بیان کړی دی او دکوم تصدیق چې جبرایل علیه السلام وکړ.

ددې مطابق د الله تعالی په فضل سره احمدیه ډله د اسلام په دایره کې داخله ده، مسلمان او مومنان دي او انصاف تاسو وکړئ چې ستاسو بیان ترکومې پورې صحیح او په حق باندې مبني دی په دویم ځل د احمدیه ډلې په عقائدو باندې غور وکړئ.

په کومو پنځو شیانو باندې چې د اسلام بنیاد کیښودل شوی دی هغه زموږ عقیده ده، موږ په دې خبره باندې ایمان راوړو چې د الله تعالی نه پرته څوك معبود نشته او سیدنا حضرت محمد مصطفی ﷺ د هغه رسول او خاتم النبیین دی.

موږ ایمان راوړو چې ملائکې حق، حشر حق او د حساب ورځ حق، جنت حق او جهنم حق دی او څه چې الله تعالی په قران کریم کې بیان کړي دي او څه چې زموږ نبي حضرت محمد ﷺ فرمایلي دي، هغه حق دي او موږ ایمان راوړو چې کوم سړی اسلامي شریعت کې یوه ذره کمی یا زیاتی وکړي هغه بې ایمانه او د اسلام نه ګرځېدلی دی او موږ صحیح صحیح په اسلام باندې عمل کونکي یو، عرض دا چې هغه ټول کارونه په کومو چې د سلف صالحین اعتقادي او عملي طور سره اجماع وه او هغه کارونه کومو ته چې د اهل سنتو اجماعي رایې سره اسلام ویلی دی، د هغو ټولو منل فرض ګڼو.

او موږ اسمان او ځمکه ګواه کوو چې همدا زموږ مذهب دی او څوك چې د دې مذهب خلاف بل څه الزام په موږ باندې لګوي، هغه تقوا او دیانت پرېښوده او په موږ باندې دروغ تړي او د قیامت په ورځ په هغه باندې زموږ دعوه ده چې کله هغه زموږ سینې شلولې دي او لېدلي یې دي چې موږ د دې قول له زړه نه مخالف یو.

په دې حالاتو کې اوس څرنګه موږ د اسلام منکر کېدای شو، که چېرې په تحکم سره داسې کوئ، نو تاسو ته متعصب او ضدي، خو ویل کېدای شي، خو دیو خدا ترس او د متقي انسان ویلو حقدار نشئ کېدای، امید دی چې تاسو به د انصاف په نظر سره د دې لیک مطالعه وکړئ او د دې جواب به راکړئ.

محمد شریف...

جــواب

عزتمنه او محترمه! هدانا الله وایاکم الی صراط مستقیم

ستاسو اوږد لیک د اوږد سفر نه په واپسي باندې د خطونو په انبار کې پیدا شو، د فرصت د نیشتوالي له وجې د خطونو جوابونه د هغو په حاشیه کې لیکم، ستاسو د خط خلاصه دا ده چې کله تاسو د دین ټولې خبرې منئ، نو تاسو ته د اسلام نه خارج ولې ویل کیږي؟

زما محترمه! داخو تاسو ته هم معلومه ده چې ستاسو او د مسلمانانو په مینځ کې په ډیرو خبرو کې اختلاف دی له هغو نه یوه دا ده چې تاسو مرزا غلام احمد قادیاني صاحب نبي منئ او مسلمانان د هغه نه منکر دي اوس ظاهره ده که چېرې مرزا صاحب واقعي نبي وي، نو د هغه نه منکر کافران شول او که چېرې نبي نه وي، نو د هغه منونکي کافران شول، له دې وجې ستاسو دا اصرار خو صحیح نه دی چې ستاسو عقائد هماغه دي کوم چې د مسلمانانو دي، هرکله چې د دواړو په مینځ کې د کفر او د اسلام فرق موجود دی، تاسو زموږ عقائد

غلط ګڼئ ځکه موږ ته کافران وایئ، څنګه چې دمرزا غلام احمد صاحب،حکیم نوردین صاحب، مرزا محمود صاحب او مرزا بشیراحمدصاحب،دا رنګ د نورو قادیاني اکابرو دلیکلو نه واضحه ده او په دې باندې ډیرکتابونه او مقالې لیکل شوي دي.

ددې په مقابله کې موږ ستاسو دډلې عقائدو ته غلط او دکفر سبب یې ګڼو، له دې وجې ستاسو دابحث خو بالکل بې ځایه دی چې مسلمانان ستاسو ډله دا سلام له دائرې نه خارجه ولې ګرځوي؟ خودا نکته ضرور دلحاظ قابله ده چې سړی په کومو خبرو باندې کافر کیږي؟ ددې جواب دادی چې هغه ټولې خبرې کومې چې نبي کریم ﷺ نه په تواتر سره نقل شوي دي او کومې چې دتیرو شوو څو پیړیو نه ددین مجددینو او اکابرو پرته داختلاف نه همیشه منلې دي (هغو ته د دین ضروریات ویل کیږي) له هغو نه دیوانکار هم کفردی او منکرېې کافردی ،ځکه چې ددین ضروریات نه دیوانکار هم دنبي کریم ﷺ تکذیب او د پوره دین نه انکار لازمیږي،څنګه چې د قران مجید دیو ایت انکار دټول قرآن مجید نه انکاردی او دا اصول دنن دیو ملا او مولوي نه دي، بلکې د الله او درسول فرمایل شوي دي او تیرو شویو بزرګانو همیشه دا لیکلي دي، دمرزا صاحب په عقائدوکې ددین له ډېروضروریاتو نه انکار موندل کیږي، له دې وجې دخدای او درسول دحکم لاندې مسلمانان دهغه کافرګڼلو باندې مجبور دي، نوکه چیرې ستاسو دا خواهش وي چې ستاسو حشر دې په مسلمانانو کې وشي، نودمرزا صاحب اودهغه ډلې چې کوم نوي عقائد ایجادکړي دي، له هغو ټولو نه توبه وکړئ،که نه "لکم دینکم ولی دین،، "والسلام علی من اتبع الهدی"

ایا د پیغمبر ﷺ دبنګړو اچولو پیش ګویي غلطه ثابته شوه؟

سوال: دلته قادیانان دا اعتراض کوي چې نبي علیه السلام په خوب کې ولیدل چې زما په لاس کې د سرو زروبنګړي دي،خوهغه بنګړي نبي علیه السلام په لاس نکړای شول،ددې مطلب دادی چې دنبي علیه السلام پیش ګوئي دروغ شوه (نعوذبالله)

داحدیث څنګه دی؟ کوم کتاب کې دی؟ په وضاحت سره یې ولیکئ!

جواب: د دوو بنګړیوحدیث د نورو کتابونو نه پرته صحیح بخاري (کتاب المغازي) باب قصة الاسود العنسي صفحه ۶۲۸ اوپه کتاب التعبیر باب النفخ في المنام صفحه ۱۰۴۲ کې هم دی. دحدیث متن دادی:

"زه ویده وم، نو ما خوب کې ولیدل چې ماته دځمکې خزانې راوړل شوې او زما په لاسونو باندې د سرو زرو بنګړي کیښودل شول، زه په هغو سره ووېریدم او دا مې ناخوښه وګڼل، ماته حکم وشو چې دې ته پوکی ورکړه ماپوکی ورکړ، نو دواړه والوتل مادهغه تعبیر هغه

دوه دروغژن وکړل چې دنبوت دعوه به کوي، یو اسود عنسي او دویم مسیلمة کذاب.[۱]

ددې خوب تعبیر چې کوم نبي کریم ﷺ وکړ، هغه سل په سله رینښتیاشو، دې ته د دروغو پیش ګویي ویل یوازې د قادیاني کافرانو کار دی.

دقادیانانو دمسلمان ګڼلو شرعي حکم

سوال: یو سړی په قادیاني کورنۍ کې په دې خیال خپلوي کوي چې دا زموږ نه غوره مسلمانان دي. په اسلام کې ددا سې سړي څه حکم دی؟

جواب: کوم سړی چې د قادیانانو دعقائدو نه خبروي ددې باوجودهغوی مسلمانان ګڼي، نو دا سې سړی پخپله مرتد دی چې کفر اسلام ګڼي.[۲]

له چا سره د ډوډۍ خوړلو نه وروسته پته ولګیږي چې دا خو قادیاني و نو څه کول پکاردي

سوال: یو سړي سره ډوډۍ خوړلو نه وروسته پته ولګېده چې هغه قادیاني و، بیا به د ده څه حکم وي؟

جواب: اینده دې دهغه سره تعلق ونه ساتل شي.[۳]

د علماء حق د کتابونو نه تحریف کولو سره د قادیانانو خلکو ته دوکه ورکول

عزتمن او محترم مولاناصاحب السلام علیکم ورحمه الله!

سوال: دملتان نه مې ستاسو پته راوغوښتله،له دې نه مخکې مې هم تاسو ته لیک لیکلی و، شاید چې تاسو ته یاد وي، خو اوس ستاسو دپتې هیریدو له وجې دملتان نه راغوښتل ضروري شول، عرض دادی چې زه د ایف ایس سي (میډیکل) کولو نه پس نن سبا فارغ یم،

۱] قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : بينا انا نائم اذا اوتيت خزائن الارض فوضع فى يدى سواران من ذهب فكبرا على واهمانى فاوحى الى ان انفخهما، فنفختهما، فاولتهما الكذابين اللذين انا بينهما صاحب صنعاء وصاحب اليمامة. (بخارى ج : ٢ ص : ١٠٤٢، طبع نور محمد كراچى)۔

۲] والرضا بالكفر كفر. (قاضى خان على الهنديه ج : ٣ ص : ٥٧٣) ايضًا قال موفق فى المغنى : ومن ادعى النبوة او صدق من ادعاها فقد ارتد لان مسيلمة لما ادعى النبوة فصدقه قومه صاروا بذلک مرتدين. (اعلاء السنن ج : ١٢ ص : ٦٣٦) وايضًا : فمتنبئ البنجاب القاديانى كافر مرتد عن الاسلام، وكذا من لم يقل بكفره وارتداده، وظنه وليا،او مجددا او مصلحًا، فانه كذاب دجال قدافترى على الله ورسوله كذبًا. (اعلاء السنن ج :١٢ ص : ٦٣٧ طبع ادارة القرآن)۔

۳] فَلَا تَقْعُدْ بَعْدَ الذِّكْرٰي مَعَ الْقَوْمِ الظّٰلِمِيْنَ، (الانعام: ٦٨)۔

میډیکل کالج کې داخلې ته اوس هم کافي وخت دی له دې وجې ښه پوره مطالعه کوم، زما دشروع نه مذهب سره مینه ده، یو دوست (چې احمدي دی) ماته دخپل لټریچر نه څورسالې راکړې، ما ولوستلې، دمولانا مودودي مرحوم رسالې "ختم نبوت" او قادیاني مسئله "مې هم ولوستله او د احمدیانو له طرفه د هغې جوابات هم، دمولانا دلائل او شواهد مې کمزوري ولیدل ډیر پریشانه شوم، ستاسو پمفلټ "شناخت" مې هم ولوست، خودهغې جواب پیدانه شو، البته نن سبا دقاضي محمدنذیر صاحب کتاب "تفسیر خاتم النبیین لولم کوم چې ستاسو دشائع شوي ایت خاتم النبیین دتفسیر جواب دی، چې په هغه کې تاسو دمولانامحمدانورشاه صاحب دفارسي مضمون ترجمه او تشریح کړې ده اصل کتاب مې ونه لوستلای شو، ځکه دجواب دمضبوط والي محسوسول قدرتي کار دی، په هرحال دلټریچرپه لوستلوسره په دې پوه شوی یم چې زموږ عالمان داسې خبره نه پیش کوي چې په هغې سره احمدیان بې جوابه شي، هغوی دهرې خبرې مدلل جواب ورکوي، هغوی دمشائخو عبارت ورکوي او ثابتوي یې، چې د دوی نظریه هماغه ده کومه چې ددې مشائخو وه، په دې خبرو سره ډیرتکلیف رارسیږي چې ایا موږ دا شواهد دروغ ګرځولی شو، اخرداسې خبر دلیکلو څه فائده ده چې دهغو مدلل جواب ورکېدلی شي، اخر داسې خبرې ولې نه لیکل کیږي چې په هغو سره شبهې شیدې او اوبه اوبه شي چې چاته په شیدو کې داوبو اچولو جرات نه وي، که چیرې موږ په حقه یو، نوزموږ ریښتینوالی مشکوك ولې شي؟

دجواب په انتظار: احقرعبدالقدوس هاشمي

جواب: دې ناکاره دقادیانانو کتابونه هم لوستلي دي او دقادیانانو سره دزباني او تحریري خبرو موقعه هم ډیره راغې، قادیانان په غلط بیان او دبحثونو په ګډوډولو سره ناخبره خلکو ته دوکه ورکوي، زموږ او د دوی دوه بنیادي مسئلې دي، یوه دختم نبوت دویمه د عیسی علیه السلام نزول، دا دواړه مسئلې داسې قطعي دي چې د تیرو شویو بزرګانو په دې کې هیڅ کله هم اختلاف نه دی شوی، بلکې ددې نه منکریې قطعي کافر او داسلام نه خارج ګرځولی دی، قادیاني صاحبان دخپل کار چلولو له پاره دا اکابرو دکلام نه یوه جمله نیمه چې په بل کوم سیاق کې وي، نقل کوي، کله څوك په غلطي سره د یو بزرګ قول غلط رانقل کړي دهغه ناخبرلوستونکی داوګني چې دکوم بزرګ حواله ورکړل شوې ده، دهغه به هم همدغه عقیده وي (دقادیانانو په شان عقیده به یې وي)، په دوکه کې مبتلا شي، دلته ددې یوازې په یو مثال باندې اکتفا کوم، تاسوبه هم لوستلې وي چې قادیانان دحضرت مولاناقاسم نانوتوي رحمه الله دکتاب "تحذیرالناس" حواله ورکوي چې دنبي کریم صلی الله علیه وسلم نه وروسته هم نبي راتلی شي او دا چې داامر د خاتم النبیین منافي نه دی، حالانکې دحضرت تحریرهمدې کتاب کې موجود دی چې کوم سړی دخاتمیت زمانې قائل نه وي هغه کافر دی، بلکې هغه لیکي:

که چېرې اطلاق او عموم دی بیا خو خاتمیت زماني ظاهر دی که نه، نو تسلیم د لزوم خاتمیت زماني په دلالت التزامي سره ضرور ثابت دی، بل طرف ته تصریحات نبویه لکه: "**انت مني بمنزلة هارون من موسى الا إنه لانبي بعدی**" او کما قال...،

چې په ظاهرکې په مذکوره طریقه ددې لفظ خاتم النبیین نه ماخوذ دی په دې باب کې کافي دی ځکه چې دا مضمون د تواتر درجې ته رسیدلی دی بیا په دې باندې اجماع هم منعقد شوه، اګرچې مذکوره الفاظ د تواتر په سند سره منقول نه دي، نو دا عدم تواتر د الفاظو باوجود دمعنوي تواتر دلته به داسې وي، لکه تواتر دفرضو او وترو د رکعتونو دتعداد وغیره، باوجود ددې نه چې الفاظ د حدیث مشعر په تعداد د رکعتونو متواتر نه دي، څنګه چې ددې منکر کافر دی همدا رنګه دهغه منکر به هم کافر وي.(تحذیرالناس طبع جدید ص۱۸طبع قدیم ص:۱۰).

په دې عبارت کې صراحت لیکل شوي دي چې:

الف: خاتمیت زماني، یعنې دنبي کریم ﷺ اخري نبي کېدل دخاتم النبیین د ایت نه ثابت دي.

ب:په دې باندې متواتر تصریحات نبوي ﷺ موجود دي،دا تواتر دلمانځه د رکعتونو دتواتر پشان دی.

ج: په دې باندې دامت اجماع ده.

د:ددې منکر داسې کافر دی لکه دماسپښین د څلور رکعته د فرضو نه منکر.

اوبیا هم په دې تحذیرالناس کې دي:

"خو که چېرې په طور د اطلاق یاعموم مجاز دا خاتمیت زماني او مرتبي نه عام واخلئ، نو بیا به دواړه قسمه ختم مراد وي، که یو مراد وي، نو دمحمد ﷺ خاتمیت دمرتبې لحاظ سره دی نه زماني اوکه زما نه پوښتنه وکړئ، نو زماناقص خیال کې خو هغه خبره ده چې سامع منصف به ان شاء الله انکار ونکړي، نو هغه دا ده چې".(طبع قدیم ص۹طبع جدیدص:۱۵).

ددې نه وروسته یې دا تحقیق کړی دی چې لفظ خاتم النبیین نه خاتمیت مرتبه هم ثابت دي او خاتمیت زمانه هم او په "مناظره عجیبه" کې چې ددې تحذیرالناس تتمه ده،یوځای فرمایي:

"مولانا! دحضرت خاتم المرسلین ﷺ خاتمیت زمانه، خود ټولو په نزد مسلم ده او دا خبره هم دټولو په نزدباندې مسلمه ده چې هغه ﷺ اول المخلوقات دی یوبل ځای لیکي:

"خو وجوه معروضه دمکتوب تحذیرالناس هغه دتولد جسماني دتاخیرزماني غوښتونکي دي، ځکه چې دظهور تاخر زماني نه پرته دتاخرتولد جسماني بل څه صورت نشته".(ص.۱۰).

یوبل ځای لیکي: "او که چېرې مخالفت دجمهورو ددې نوم وي چې مسلمات دجمهورو باطل اوغلط اوغیر صحیح اوخلاف وګڼل شي، نو تاسو ووایئ چې تاخرزمانه او

خاتمیت دعصر نبوت مې کله باطل کړ؟ او چرته مې باطل کړ؟

مولانا! ما دخاتم هماغه معنی کړې ده کومه چې داهل لغت نه منقوله ده او په اهل لغت کې مشهوره ده، ځکه چې تقدم اوتاخر لکه دحیوان په مختلفو قسمونو باندې په طور دحقیقت ویل کیږي، البته که تقدم او تاخرفقط، یایوازې په تقدم اوتاخرزمانې کې منحصر دی، نوبیابه په صورت د ارادې دخاتمیت ذاتي او مرتبې کې ضرور تحریف معنوي ګرځیدلی، بیاکه تاسو دې ته تفسیر بالراي وایئ، نوداپه ځای وه.(صفحه ۵۲).

مولانا! دخاتمیت زمانې خوماتوجیه کړې ده تغلیط مې نه دی کړی، البته که چېرې تاسو په توجه اوعنایت سره نه ګورئ، نو زه څه وکړم؟ اخبار بالعلة مکذب اخبار بالمعلول نه وي، بلکې ددې مصدق او موید وي، نورو که چېرې فقط خاتمیت زمانې بیان کړي وي، نو مادهغه علت یعنې خاتمیت مرتبې ذکرکړی او د تحذیر په شروع کې مې د ابتدایي مرتبې په نسبت دخاتمیت زمانې ذکر کړی".(صفحه ۵۳).

یوځای کې لیکي: "مولانا! معنی مقبول خدام والا مقام--------

مختار احقرسره نه باطلیږي، ثابتیږي په دې صورت کې په مقابله د قضایا قیاساتها معها، که چېرې ددې تولو نه"قیاسات قضایاها معها" معنی مختار احقر نه ووایئ، نوپه ځای ده، بلکې دې نه زیات یې وکړئ، دنهمې صفحې دلسمې کرښې نه واخله تریولسمې صفحې د اوومې کرښې پورې یې هغه تقریر لیکلی دی چې په هغه سره خاتمیت زمانې او خاتمیت مکانې او خاتمیت مرتبې درې واړه په دلالت مطابقي سره ثابتیږي او دا تقریرېې خپل مختار ګرځولی دی، څنګه چې د تقریر د شروع نه واضحه ده.

په اول صورت کې، خوتاخر زمانې په دلالت التزامي سره ثابتیږي او دلالت التزامي که چېرې دتوجه الي المطلوب په باره کې دمطابقي نه کم وي، خوپه دلالت ثبوت او دل نشینۍ کې مدلول التزامي دمدلول مطابقي نه زیات وي، ځکه چې دڅه شي دتحقیق دهغه برابر نشي کیدای چې دهغه وجه او علت هم بیان کړل شي".

"حاصل مطلب دا چې دخاتمیت زمانې نه زه منکر نه یم، بلکې داسې ووایئ چې دمنکرینو له پاره مې دانکار ګنجائش نه دی پریښی، بلکې داقرار کونکو پښې مې مضبوطې کړې" (صفحه ۷۱).

یوبل ځای کې لیکي: زماخپل دین او ایمان دی چې درسول الله ﷺ نه وروسته دبل کوم نبي کیدو احتمال نشته، خوك چې په دې کې تامل کوي هغه کافر ګڼم".(صفحه :۱۴۴).

د حضرت مولانا محمد قاسم نانوتوي رحمه الله دا تول تصریحات هم په دې ,,تحذیر الناس،، او ددې په تتمه کې موجود دي، خودقادیانانو عقل او انصاف او دیانت اوامانت ته داد ورکړئ چې هغوی حضرت مولانا محمد قاسم نانوتوي رحمه الله طرف ته دا منسوبوي چې نبي کریم ﷺ اخري نبي نه دی، بلکې دنبي علیه السلام نه وروسته هم نبي راتلی شي، حالانکې حضرت

مولانا محمد قاسم نانوتوي رحمه الله دا احتمال هم کفر ګرځوي او کوم سړی چې په ختم نبوت کې یو ذره تامل هم وکړي، هغه کافر ګڼي.

دې ناکاره چې کله د مرزا صاحب د کتابونو مطالعه شروع کړه، نو په شروع کې مې خیال و چې دده عقائد چې هرڅنګه وي، خو دچا حواله چې ورکوي هغه خو به صحیح ورکوي، خو د احسن ظن مې ډیر وخته پورې قائم پاتې نه شو، په حوالوکې غلط بیاني او په الفاظو کې دکمي زیاتي نه کار اخیستل د مرزا صاحب خاص عادت و او هم دا میراث د هغه امت ته رسیدلی دی، په دې عریضه کې مایوازې د حضرت مولانا محمد قاسم نانوتوي رحمه الله په باره کې د هغه غلط بیاني ذکر کړې ده که نه هغه چې د څو مره اکابرو حوالې ذکر کړي دي په هغو ټولو کې دده دا حال دی او هم دا سې کول پکار دي. د دروغو نبوت د دروغو په مدد چلیدای شي ،الله پاک دې څوك د عقل او ایمان نه نه محروموي.

دیو قادیاني د دوکې نه ډك سوالونه او د هغو ځوابونه

زموږ یو دوست سره یو قادیاني د حضرت مفتي محمد شفیع رحمه الله رساله "مسیح موعود کی پهچان" باندې څه اعتراضات وکړل د راقم الحروف نه یې د هغو د جوابونو مطالبه وکړه، لاندې دا سوالونه او جوابونه د لوستونکو په خدمت کې وړاندې کیږي:

تمهید: د "مسیح موعود کی پهچان" رساله کې د قران کریم او نبوي حدیثونه د حضرت مسیح علیه السلام علامې جمع شوي دي چې د ایمان والاوو له پاره خو د ایمان په زیاتولو کې مدد کوي، خو افسوس دی چې پوښتنه کوونکي له پاره د هغو اثر بالعکس شوی دی، قران کریم کې صحیح فرمایلي دي چې "د دوی په زړونو کې بیماري ده، نو الله پاك د دوی بیماري کې زیاتوالی وکړ.[۱]

په قول د سعدي رحمه الله :

باران که در لطافت طبعش خلاف نیست :: در باغ لاله روید و در شوره بوم خس

سائل په نبوي احادیثو باندې په داسې انداز کې اعتراضات کړي دي چې د هغه مثر او پنډت دیانند سرسوتي په "ستیارته پرکاش" کې اختیار کړي وو، ځکه چې نبوي حدیثونه خود مسیح علیه السلام د صفاتو او علاماتو او د هغه د کارنامو داسې ائینه پیش کړې ده چې په هغو کې د قادیاني مسیحیت مخ ویریدلی او ویران په نظر راځي، د دې وجې نه هغه د روایتي حبشي پشان آئینه قصور واره وګڼله او هغه یې ځمکې ته راویشتل ضروري وګڼل چې په دې کې خپل تور مخ ونه ویني، خو ارمان! چې دوی پوهیدلی چې:

۱] فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَزَادَهُمُ اللَّهُ مَرَضًا (البقرة: ۱۰)

نورِ خدا هے کُفر کی حرکت پر خنده زن : پهونکون سے یه چراغ بجهایا نه جائے گا

د"مسیح موعود کی پهچان" رساله باندې چې سائل ځومره اعتراضونه کړي دي،دهغو مختصر شان اصولی جواب دادی چې مصنف"په هره خبره کې دصحیح احادیثو حواله ورکړې ده دخپل طرف نه یې هیڅ نه دي لیکلي، په دې وجه دسائل اعتراضونه په مصنف باندې نه دي، بلکې "په خله کې دې یې خاورې وي" په نبي کریم ﷺ باندې دي،که چېرې هغه دنبي علیه السلام دنبوت نه منکر دی یادمسترپرویز هم مذهب دی، نو په سل شوقونو دې هغه دپنډت دیانند پشان اعتراضونه وکړي. اوکه چېرې هغه دایمان دعوه کوي، نوموږ به هغه ته خواست وکړو چې دقیامت په ورځ دنبي کریم ﷺ نه پوښتنه وکړي،خو کوم خلک چې دا ارشادات نبوي ﷺ دبصیرت دسترګو رانجه ګڼي.دهغوی ایمان دې نه بربادوي،له دې وروسته اوس په تفصیل سره دیویو سوال ځواب تاسو ته اوروم لږ توجه سره یې واورئ.

سوال: "دامت محمدي اخري دور کې ------- ددجال اکبر خروج مقدر او مقرر و".

(ص:۵ اوله اودویمه کرخه). که چېرې دا دجال اکبر و نوخامخا به بل یاډیر واړه دجالان هم وي، په دې باره کې دې لږ شان وضاحت وکړل شي چې کله اوچېرته به ظاهرېږي،نښې به یې څه وي او دهغه په ذمه به څه کارونه وي اودهغه دپیژندګوي نه پرته به بل ځوك هغه په یو وار دجال اکبر"څنګه تسلیم کړي.

جواب: هو! ددجال اکبر نه مخکې به څو واړه واړه دجالان وو او وي به،دمسیلمه کذاب نه واخله دغلام احمد قادیاني پورې چې کومو خلکو په دجل او فریب سره دنبوت یادخدایي ددورغو دعوې کړې دي،دې ټولو ته نبي علیه السلام (دجالون کذابون) ویلي دي[۱]. دهغوی نښه همدا دجل، دوکه، غلط تاویلات کول،دځوارلس سوو کلونو قطعي عقائدو نه انکار کول، دنبي علیه السلام ارشاداتو پورې ټوکې کول،دسلفو صالحینو سپکاوی کول،اودغلام احمد قادیاني پشان صفا او سپین دروغ ویل مثلاً:

---------- انا انزلنه قریبًا من القادیان...[۲]

---------- په قران کې دقادیان ذکردی.

---------- مسیح موعود به دځوارلسمې پېړۍ په سرباندې راځي اوپه پنجاب کې به راځي[۳] اوداسې نور....

---

[۱]عن ابی هریرة عن النبی صلی الله علیه وسلم قال:لا تقوم الساعة حتیٰ یبعث دجالون کذابون قریباً من ثلاثین کلهم یزعم انه رسول الله.(مسلم ج:۲ص:۳۹۷،طبع قدیمی کراچی)۔

[۲] تذکره ص:۷٦،رُوحانی خزائن ج :۳ ص۱٤۰)۔

[۳]ضمیمه براهین احمدیه ص:۱۸۸،خزائن ج:۲۱ص:۳۵۹)۔

سوال: ددې رسالې مطالعې سره په شروع کې دا سوال پيدا کيږي چې له پلاره پرته پيدائش نه واخله دصليب دانجام واقعې پورې چې څومره علامات يانورې متعلقه ښکاره نښې او خبرې چې بيان شوي دي،هغه دهغو وجود متعلق دي کوم چې دمسيح عليه السلام،عيسى بن مريم او دمسيح ناصري په نوم سره پيژندل کيږي،او اوس هم هرکله چې دمذکوره رسالې دمصنف د خيال مطابق دمسيح موعود ياد مهدي موعود وغيره نزول نه دى شوى (بلکې انتظار يې کيږي) بياهم ټوله دنيا ددې مسيح دنوم، کار اوواقعاتو نه ښه خبره ده دا نښې، خو هغه قوم دنن خلکو نه زياتې ليدلې وې (يوازې اوريدلې او لوستلې يې نه وې)کومو خلکو طرف ته چې هغه نازل شوى و، بياهم هغه قوم چې کوم سلوك هغه سره وکړاياهغه ددنيا نه پټ دي، هغه وخت همدغه قوم دالله تعالى ددې نبي منلونه انکار کړى و، اوس که څوک هغه (يابل څوك) راشي او ووايي چې زه هم هغه يم،کوم چې پرته له پلاره پيدا شوى و، زما مور مريم وه اومابه په زانګوکې خبرې کولې او مړي به مې ژوندي کول، مرغۍ به مې جوړې کړې او په هغو کې به مې روح پوکړ، ړندو ته به مې بينايي ورکوله او دجذام مريض به مې جوړاو او داسې نور....، نو اوس به هم موجوده ټول قومونه څنګه يقين وکړي چې واقعي ده به مخکې همداسې کړي وي او دا يقينا هم هغه سړى دى او چې کله اول ځل نازل شو، نويوازې دبني اسرائيلو دهدايت له پاره راغلى و اوچې کله مقامي خلکو په زړه سره قبول نه کړ، نو دورکو شويو ګډوپه تلاش کې يې دومره اوږده سفرونه اختيارکړل چې د "مسيح" په لقب سره وبلل شو.اوس چې هرکله هغه په دويم ځل نازل شي، نو يو پوره قيامت به جوړ شي ،څنګه چې ددې رسالې نه ظاهره ده.مثلاً ملاحظه کړئ:

"کوم کافر باندې چې دهغوى د ساه هوا ولګيږي، هغه به مړشي" (ص۱۸علامت ۶۴).

"دساه هوابه يې دومره لرې رسيږي څومره پورې چې دهغه نظر رسيږي".(ص۱۸علامت۶۵).

جواب: ددې سوال جواب په څو ډوله ورکول کيږي:

(۱): په مرزا قادياني باندې دمسيح موعود يوه علامه هم رښتيانه شوه،خو دقاديانانو دعوه ده چې دوى مسيح موعود وپيژانده، نو حضرت عيسى عليه السلام چې په هغه باندې دقران او حديث دوه سوه نښې صادقيږي،دهغه پيژندل به اهل حق ولې نه شي کولى؟

(۲):يهودانودپيژندلو باوجود نه و منلى اويهودان اودهغوى ورونه (مرزايان) به يې په اينده کې هم نه مني اونه يې منلو له پاره تياردي،اهل حق هغه وخت هم پيژندلى اومنلى و او اينده به هم هغوى ته په پيژندلو او منلو کې څه مشکل نه پيښيږي.

(۳):دسيدناعيسى عليه السلام دنزول چې کومه نقشه په نبوي حديثونوکې بيان شوې ده،که څوک هغه د اعتراض کونکى مخې ته واى، نوهغه به ددې سوال کولو جرات نه وکړى، فرمايل شوي دي چې مسلمانان به ددجال دفوج په محاصره کې وي،دسبا دلمانځه په وخت کې به

ناخاپه د عيسى عليه السلام نزول وي، هغه وخت کې د نوموړي پوره حليه او نقشه هم نبي کريم ﷺ بيان کړې ده، په داسې وخت کې چې کله ټيک د نبي عليه السلام د بيان شوې نقشې مطابق هغه نازل شي، نو هغه به سمدستي داسې وپيژندل شي، څنګه چې خپل پيژندوی سړی د سفرنه بېرته راشي، نو د هغه په پيژندلو کې به هيڅ مشکل نه وي[1]، همدا وجه ده چې په حديث کې دا نه دي راغلي چې هغه به د نازليدلو نه وروسته د خپل مسيحيت اشتهار چاپوی، يا به د خلکو سره په دې موضوع باندې مباحثې او مباهلې کوي.

سوال: لاس ته راغلې دې رساله کې که چېرې مولوي صاحب دا هم شودلي وای، نو په مسلمانانو باندې به يې احسان وای چې د هغه (مسيح موعود) ساه به په مومن او کافر کې څنګه فرق کوي، ځکه چې د مولوي صاحب په وينا د هغه ساه به يوازې د کافرانو ډېرې جوړوي، د هر انسان نظريه دې شرط چې د څه خاص بيماري ښکار شوی نه وي، خو لامحدود او ناقابل پيمائش فاصلې پورې تلی شي، نو ايا مسيح موعود به خپل نظر سره دومره تباهي کوي؟

جواب: څنګه چې مقناطيس اوسپنه او سرو زرو کې فرق کيږي همدارنګه که د حضرت عيسى نظر مومن او کافر کې فرق وکړي، نو په دې کې څه تعجب دی؟ او د حضرت مسيح عليه السلام د نظر (کافر وژونکي) ذکر مرزا قادياني هم کړی دی.

سوال: که چېرې دا ټول ممکن وي، نو بيا د دجال سره د جنګ له پاره اته سوه (۸۰۰) سړي او څلور سوه (۴۰۰) ښځې ولې جمع کيږي؟ (ص۱۹ علامت نمبر ۷۱ وګورئ).

جواب: د دجال لښکر به له مخکې نه جمع وي او د عيسى عليه السلام دم سره به هلاك شي، کوم کافر چې د څه شي پناه واخلي، هغه به د مسلمانانو په لاس قتل شي.

سوال: د ياجوجو او ماجوجو د هلاکت له پاره د بد دعا (ښېرو) ضرورت ولې پيښيږي؟

(ص۳۱ علامت نمبر ۱۶۲ وګورئ).

ايا د مسيح موعود هلاکونکی نظر به ياجوج و ماجوج کافر ونه ګڼي او په يې به يې ردي؟ ځکه چې څنګه مخکې ذکر شو چې کافران خو به نشي بچ کيدلی، شايد د دې له پاره چې د اخرې حربې په طور باندې به ښېرې کيږي.

جواب: دا چېرته نه دي فرمايل شوي چې د دم عيسوي دا تاثير به هميشه وي، په وخت د نزول کې به دا اثر وی او د ياجوج ماجوج قصه روستنۍ ده، له دې وجې په دم عيسوي سره د دوی هلاکيدل ضروري نه دي.

---

[1] تفصيل د پاره اوګورئ په راتلونکو صفحو کې عنوان: نزول عيسىٰ عليه السلام...بعض تنقيحات او توضيحات)

سوال: که چېرې مسيح بن مريم او مسيح موعود ديو وجود نوم وي (او بوازې د دوباره نزول نه وروسته مسيح بن مريم ته مسيح موعود ويل وي) او چې هغه نازل شي نوپخپله به هم په قران او حديث باندې عمل كوي او نوربه هم په دې لاره راون وي.(ص۲۲علامت نمبر۹۹ اوګورئ).

نو دمولوي صاحب په وينا دعيسى عليه السلام اسمان ته ژوندي پورته کول هغه له دې ايت نه ثابتوي: ﴿اِنِّیْ مُتَوَفِّیْكَ وَرَافِعُكَ اِلَیَّ﴾ (آل عمران:۵۵)(ص:۱۶ علامت نمبر۴۹).

نوايامولوي صاحب به وښيي چې دا ايت به په قران مجيد كې ترقيامته پورې پاتې نه وي او ددې مطلب اومفهوم دعربي ژبې اودالله دمنشاء مطابق به همدغه پاتې نه وي.كوم چې داوسه پورې مولوى صاحب په پوهه كې راغلى دى اوكه چېرې داسې ده نودنزول په وخت كې خوبه همدا ايت هم دا اعلان كوي چې عيسى بن مريم عليه السلام اسمان ته وخيژول شو او چې وخيژول شو نو بيا راتګ له پاره به ايا دا ايت منسوح شي،يابه عيسى عليه السلام دا پخپله منسوخ كړي اوخپل ځان له پاره به لاره صفا كړي ،ځكه چې په قرآن مجيد كې خوچېرته هم ذكرنشته چې كوم يو ايت به كله منسوح كېږي هم،لهذا دا ايت به دعيسى عليه السلام دبيا راتګ لاره قيامت پورې بنده ساتي او دا وعده خوالله تعالى پخپله كړې ده اومولوى صاحب پخپله هم پوهيږي چې الله تعالى فرمايلي دي چې دا ذكرمورنازل كړى دى اومورېه ددې حفاظت كوو،لهذا چاته حق حاصل دى چې په دې كې يعنې متن كې رد وبدل راوستلى شي.

جواب: دا ايت خوديوې واقعې حكايت دى اوددې حكايت حيثيت سره اوس هم غيرمنسوح دى،اودحضرت عيسى عليه السلام دتشريف راوړلونه وروسته به هم غيرمنسوخ پاتې وي ځنګه چې:

﴿اِنِّیْ جَاعِلٌ فِی الْاَرْضِ خَلِیْفَةً ط - وَاِذْ قُلْنَا لِلْمَلٰٓئِكَةِ اسْجُدُوْا لِاٰدَمَ فَسَجَدُوْٓا﴾

اوداسې نور... بې شمېره ايتونه دي.سائل عاجزپه دې هم نه پوهيږي چې نسخ په امر اونهى كې كيږي اودا ايت دامراونهى دباب نه نه دى، بلكې خبردى اوخبرنه منسوخيږي.

سوال: مولوي صاحب چېرته هم داخبره په وضاحت سره نه ده بيان كړې چې په قران مجيد كې چېرې دعيسى عليه السلام اسمان ته دتلو ذكر چې ځنګه موجود دى نوچېرته ددې وجود د بېرته راتلو ذكرهم واضح او غيرمبهم طور سره موجود دى.

جواب: وضاحت يې كړى دى،خو په هغه باندې پوهيدو له پاره علم، عقل،بصيرت اوايمان پكاردى.وګورئ علامت نمبر۵۷ چې په هغې كې دحديث نمبر۱ حواله وركړل شوې ده اوپه هغه كې دقران مجيد ايت موجوددى،زيات تفصيل له پاره وګورئ اصل كتاب كې حديث نمبر ۷۲ نه تر۸۵ پورې.

سوال: سوال دا پيدا كيږي چې كه چېرې په څه طريقه دا هم ومنل شي چې دمسيح موعود نوم به عيسى بن مريم هم وي،نوبيابه هم داځنګه ومنل شي چې دغه وخت به دا نوم صفتي نه وي، بلكې دعيسى بن مريم كيدو په وجه به يقيني طورباندې دا وجود هم هغه وي چې كله

دمريم په کورکې له پلار نه پرته پيداشوی و او داسې نور...بلکې مولوي صاحب پخپله رساله کې پخپله مني چې کله کله معروف نوم خو استعماليږي،خو مراد هغه ذات نه وي دکوم په وجه سره چې هغه نوم مشهور شوی وي،مثلاً وګورئ ص:۱۱ علامت نمبر:۱۰، چېرته چې مولوي صاحب دمسيح موعود دخاندان تفصيل بيانولو سره فرمايي چې دهغه ماماهارون دی"ياأخت هارون"،خو مولوي صاحب ناڅاپي بيدار شي اوپه هارون باندې حاشيه کوي(ملاحظه کړئ حاشيه د ص:۱۱الاندې) "هارون نه دلته هارون نبيعليه السلام مراد نه دی، ځکه چې هغه خو دمريم نه ډېرمخکې تيرشوی دی، بلکې دهغه په نوم باندې دحضرت مريم دورور نوم هارون کېښودل شوی و.

نوځنګه چې دلته مولوي صاحب دهارون فورا تاويل وکړ چې مشکل لرې شي،نوچې کله مسيح موعود ته عيسی بن مريم هم وويل شي، نوهغه دې هم صفتي نوم وګڼي او تاويل دې وکړل شي اوجسماني طورباندې لومړی دې عيسی بن مريم مرادنه کړای شي. ځکه چې اوس اوس ذکر شو چې دمولوي صاحب دخپلې حوالې مطابق هم دمسيح بن مريم داوچتولو نه وروسته دهغه واپس راتلل ممکن نه دي ځکه چې يوايت هم نه منسوخيږي.او"ورافعك الي" والا ايت سره به پورته ساتل کيږي، دبېرته راتلواجازه به نه ورکوي.

جواب: عيسی بن مريم ذاتي نوم دی، دې ته ددنيا يوعقلمند کله هم صفتي نوم نه وايي، دا خبره هغه پاګل سړی کوي چې سره دږيرې او دبريتو ددې خبرې مدعي وي چې هغه ښځه جوړه شوه، الله پاك په هغه باندې دقوت رجوليت (سړيتوب) مظاهره وکړه.

هغه په مريمي صفت کې غټيده بيا ناڅاپه حامله شوه، هغې باندې درد زر راغی دبچي پيدا کېدو علامات ښکاره شول.

هغې عيسی وزيږاو،دارنګه هغه عيسی بن مريم جوړ شو،دانبيا عليهم السلام په علومو کې ددې مراق او د ذيابيطس داثر هيځ ګنجائش نشته.

هارون دحضرت مريم د ورور ذاتي نوم و، دا کوم بې وقوف ويلي دي چې هغه صفتي نوم و؟ اود خاندان دمشرپه نوم چې ديو ماشوم نوم کېښودل شي، نوولې ددنيا عقلمندبه هغه ته صفتي نوم وايي؟ غالبا سائل ته دا علم نشته چې ذاتي نوم څه شی وي او صفتي نوم څه ته وايي، که نه، نوهغه به دحضرت مريم د ورور نوم ته صفتي نوم ويلو سره دخپل فهم او ذکاوت نمونه نه پيش کوله، هارون که چېرې صفتي نوم وي، نوايا معترض به داوښايي چې دهغه ذاتي نوم څه و؟

سوال: په دې رساله کې ځای په ځای تناقض دی، مثلا ملاحظه کړئ ص.۱۸ او ص.۱۹ علامت نمبر ۷۰نه تر ۷۵ پورې.

"عیسی علیه السلام به دنزول پرمهال دخلکو صفونه صحیح کړي وي، ددې ډلې امام به په دغه وخت کې حضرت مهدي وي، حضرت مهدي به د امامت له پاره حضرت عیسی علیه السلام راوبلي اوهغه به انکاروکړي چې کله حضرت امام مهدي وروسته کیږي، نوعیسی علیه السلام به ذهغه په شاباندې لاس کیږدي اوهغه به امام جوړکړي، بیابه حضرت مهدي لمونځ ورکړي"دې ټولو خبرونه ښکاره کیږي چې مولوي صاحب دا تسلیمول غواړي چې امام به مهدي وي،څه دا خبره دمولوي صاحب ومنل شوه، نوبیامولوي صاحب پخپله وروسته ص ۲۲علامت نمبر۹۴ کې وايي چې "حضرت عیسی علیه السلام به دخلکو امامت کوي" یعنې اوس حضرت عیسی علیه السلام امام وګرځول شو،اوس دې مولوي صاحب وښیي چې دده په رساله کې دصحیح اوغلط پیژندل څنګه کېدای شي؟ یا ریښتیا له دروغو نه څنګه بېل کړل شي؟

جواب: په اول لمونځ کې به امام مهدي امامت کوي اوپه وروسته لمونځونوکې به حضرت عیسی علیه السلام -------- نوتناقض څنګه راغی؟

سوال: بیا یو ضمني سوال دا پیدا کیږي چې څنګه عیسی علیه السلام او مسیح موعود دمولوي صاحب د تحقیق مطابق دیو جسماني وجود نوم دی، نوایا چیرته مولوي صاحب مسیح موعوداومهدي هم یو، خونه ګڼي او اوس به خبره داسې جوړیږي چې هماغه عیسی علیه السلام دی، هماغه مسیح موعود دی او هماغه مهدي دی، یاکم نه کم دمولوي صاحب تحقیق اومنطق خودا اواز کوي.

جواب: نه! عیسی علیه السلام او مهدي رضی الله عنه یوشخصیت منل د داسې سړي کار دی دچاچې په نبي کریم صلی الله علیه وسلم باندې ایمان نه وي، متواتر احادیثوکې نبي علیه السلام ددې دواړو بیل بیل علامات او بیلې بیلې کارنامې ذکر کړې دي.

سوال: اویوبل ضمني، خوخندونکی سوال دمولوي صاحب دخپل تحریر نه داسې راوځي چې هغه وايي، بیابه حضرت مهدي رضی الله عنه لمونځ ورکړي"(وګورئ صفحه ۱۹علامت نمبر ۷۲) دلته مولوي صاحب مهدي رضی الله عنه لیکلی دی او همدغسې په څو ځایونو کې یې مهدي رضی الله عنه لیکلی دی، ټول اهل علم پوهیږي چې"رض" اختصاردی د رضي الله تعالی عنه، مطلب اسان دی اوعموما ددغو خلکودعزت اواحترام له پاره استعمالیږي کوم چې فوت شوي دي، ددنیا نه تللي دي اود نبي کریم صلی الله علیه وسلم په صحابه ووکې شامل وي اودارنګه روحاني درجه لري.

اوس، خومسیح موعود راغلی هم نه دی اوپه قول دمولوي صاحب مهدي رضی الله عنه هم وګرځیده، نوایا دلمونځ ورکولو له پاره به دامهدي صاحب هم په دویم ځل ژوندی کیږي او دنیاته به بیرته راځي؟

جواب: دا سوال څنګه چې سایل بې اختیاره اعتراض کړی دی، واقعي خندونکی دی په قران کریم کې:﴿ وَٱلسَّٰبِقُونَ ٱلْأَوَّلُونَ مِنَ ٱلْمُهَٰجِرِينَ وَٱلْأَنصَارِ ﴾ (التوبه:۱۰۰).

اوددوى ټولو متبعينوته يې"رضي الله عنهم"ويلي دي، چې ترقيامته پورې به راځي، شايدچې سائل به دپنډت ديانند په شان په الله پاك باندې هم دا خندونكى سوال اچوي، امام رباني مجددالف ثاني رحمه الله هم په مكتوباتوكې حضرت مهدي ته (رضي الله عنه) ويلي دي، معترض دامسئله كوم كتاب كې لوستلې ده چې يوازې فوت شويو حضراتوله پاره (رضى الله عنه) ويل كيږي، حضرت مهدي رضي الله عنه به دحضرت عيسى عليه السلام صحابي وي له دې وجې ورته (رضي الله عنه) وويل شول.

سوال: ياهغه هم په قول دمولوي صاحب دحضرت عيسى عليه السلام په شان چيرته ژوندى موجود دى (اسمان كې ياچيرته بل ځاى كې) او دمسيح موعود راتلو سره به موجود شي او امامت به سنبال كړي.

جواب: دنبوي حديثو مطابق به حضرت مهدي رضي الله عنه پيدا كيږي.[۱]

سوال: ايا ددې هم څه سند قران مجيد كې موجوددى او څه دى؟

جواب: هو! نبوي حديث همدا دى او قراني سند دى: " **مَا اٰتٰاكم الرسول فخذوه**". (الحشر:۷).

كوم چې غلام احمد قادياني دقراني سند په طورباندې پيش كړى دى.

سوال: بل سوال دا پيدا كيږي چې مهدي به لومنځ وركولو سره چيرته لاړشي، ځكه چې وروسته خوڅه كول دي هغه دمسيح موعود ذمه واري ده، مولوي صاحب پخپله ټوله رساله كې بيان كړي دي اوثابت كړي يې دي چې يوازې ديوه لمانځه امامت به كوي اوهغه هم ديوې جمعې چې په اته سوه سړيو او څلور سوه ښځوبه شامله وي.(وګورئ ص:۱۹علامت نمبر ۷۲).

جواب: دحضرت عيسى عليه السلام دراتلو نه وروسته (چې كله حضرت مهدي رضي الله عنه داول لومنځ امامت كړى وي) د حضرت مهدي رضي الله عنه دامام په حيثيت سره مشن پوره شوى وي او امامت او مشري به دحضرت عيسى عليه السلام په لاسوكې راشي، بيابه دحضرت مهدي حيثيت دهغه عليه السلام دمددګار وي او څه زمانه وروسته به هغه وفات هم شي.(مشكوة ص:۴۷۱).

وروسته څنګه چې دحضرت عيسى عليه السلام مدد ګارو اودخاصو ملګرو د ذكر ضرورت نه و ، دغه شان دحضرت مهدي رضي الله عنه د ذكرهم ضرورت پاتې نه شو، ايا دومره لويه خبره هم ديو عاقل له پاره د پوهې قابل نه ده؟

۱] عن ابي سعيد الخدرى ان النبى صلى الله عليه وسلم قال:يكون فى اُمتى المهدى...الخ (سنن ابن ماجة ص:۳۰۰،طبع نور محمد كراچى)وفى حاشيته:قال النووى:المهدى من هداه الله الى الحق،وغلبت عليه الاسمية،ومنه مهدى آخر الزمان.....ويولد بالمدينة ويكون بيعته بين الركن والمقام كرهاً عليه...الخ.(تفسير مدارك ج:۱ص:۲۵۹،سورةآل عمران:۵۵طبع بيروت)_

سوال: داځه لويه کارنامه نه ده، ځکه چې ددې نه دزياتو مسلمانانو امامت، خو به مولوي صاحب پخپله هم څو ځله کړې وي.

جواب: حضرت مهدي به ددې نه وړاندې لويې لويې کارنامې سر ته رسولې وي، چې هغه په احاديثو مبارکو کې ذکر دي، خوهغه ددې رسالې موضوع نه ده او په لمانځه کې دحضرت مهدي امام جوړيدل او دحضرت عيسى عليه السلام هغه پسې اقتداء کول پخپل ځاى يوه عظيم الشانه واقعه ده، له دې وجې په حديث پاك کې دا په خاص طور سره ذکر شوه.

س : مولوي صاحب پخپله رساله کې پخپله دتاويل لاره پرانستې ده او له هغه نه يې ګټه هم اخيستې ده.(وګورئ ص.۲۰ علامت نمبر۸۰).

۱ـ"هغه به صليب مات کړي، يعني صليب پرستي به ختمه کړي" دا الفاظ چې مولوي صاحب پخپله ليکلي دي، دامحض تاويل دى دهغه حديث شريف په کوم کې چې يوازې د صليب دماتولو ذکردى،

د صليب پرستي دختمولو هيڅ خبره حضرت نبي کريم صلى الله عليه وسلم نه ده فرمايلې.مولوي صاحب د داسې کوم حديث حواله ورکولى شي؟بيا وګورئ ص ۲۰ علامت نمبر۸۱).

۲ـ "خنزيران به قتلوي، يعني نصرانيت به ختموي "دا الفاظ هم د مولوي صاحب خپل تاويل دى ځکه چې په حديث کې يوازې دخنزير دقتلولو ارشادشوى دى، باقي دمولوي صاحب الفاظ هلته موجود نه دي، ايامولوي صاحب په حديث شريف کې دا ښودلى شي؟ هېڅ کله نه، ځکه چې دا دنبي کريم صلى الله عليه وسلم الفاظ نه دي، بلکې دمولوي صاحب يا د نورو علماوو بيان شوى تاويل دى، اوس دا حق دمولوي صاحب ولې دى چې کله دا وغواړي او چيرته وغواړي تاويل دې وکړي؟

۳ـ د وَرَافِعُكَ إِلَيَّ هم تاويل کېداى شي.

جواب: دتاويل لاره، تاويل که چېرې دعلم اوپوهې مطابق او دقواعد شرعيه خلاف نه وي، نو په دې کې څه باك نشته[۱]، هغه دقبليدو قابل دى، خود اهل حق صحيح تاويل ليدو سره چې اهل باطل اخوا ديخوا تاويلونه شروع کړي، نو هماغه خبره به وي چې "هر چې مردم مى کند بوزينه هم" چې بيزو انسان وليده پخپله مرۍ يې چاړه راښکلې وه، مثلا د عيسى بن مريم جوړيدو له پاره اول ښځه جوړيدل بيا حامله کېدل بيا بچى زېږول، بيادبچي نوم عيسى بن مريم کيښودل اوپخپله بچى جوړيدل،ايا دا تاويل دى که مراقي سودا ده؟

۱]ثم التاويل تاويلان لايخالف قاطعاً من الكتاب والسنة.....وتاويل يصادم ماثبت بقاطع فذالك الزندقة.(المسوى شرح المؤطا ج:۲ص:۱۳،طبع دهلى)ـ

۱ـ صليب به مات کړي[۱]، يعنې صليب پرستي به ختمه کړي" بالکل صحيح تاويل دی، مطلب دا دی چې په يو صليب ماتولو باندې به اکتفاء نه کوي، بلکې له دنيا نه به دصليب عبادت کول بالکل پاک کړي.

۲ـ خنزيران به قتلوي[۲]، يعنې نصرانيت به ختموي" دا تاويل هم بالکل صحيح دی او د عقل او دشرع دواړو سره عين مطابق دی، ځکه چې دخنزيرانو خوړل نن سبا دنصاراوو خصوصي شعار دی، حضرت عيسی عليه السلام به دنصرانيت دا خصوصي شعار ختموي او خنزيران به قتلوي ځنګه چې نبي کريم صلی الله عليه وسلم دجاهليت والاوو دسپيو سره اختلاط ختمولو له پاره د سپيو دوژلو حکم ورکړی و.[۳]

۳ـ د وَرَافِعُكَ اِلَيَّ: داتاويل کوم چې قاديانان کوي دقران کريم او ارشادات نبوي صلی الله عليه وسلم او دسلفو صالحينو دعقيدې خلاف دی له دې وجې مردود دی او په دې باندې دبيزو دخپلې مرۍ پريکولو قصه صادقيږي.

سوال: وَرَافِعُكَ اِلَيَّ، کې اسمان ته خيژول ولې مراد کړل شول؟

جواب: وَرَافِعُكَ اِلَيَّ، کې ژوندی اسمان ته پورته کول مراد دي ځکه چې "وَمَا قَتَلُوهُ يَقِينًا بَل رَّفَعَهُ اللهُ" کې رفع الی الله دقتل په مقابله کې واقع شوی دی، چېرته چې رفع، دقتل په مقابله کې وي هلته اسمان ته خيژول مراد دي، له دې نه پرته که چېرې کومه معنا په قران کريم، حديث نبوي صلی الله عليه وسلم او دبزرګان دين په ارشاداتو کې چيرته راغلې وي، نو دهغې حواله ورکړئ، که ترقيامته پورې ټول مرزايان يوځای شي، نو هم يوه روايت به پيش نه کړي.

سوال: الله تعالی، خو حضرت نبي کريم صلی الله عليه وسلم ته هم په قران مجيد کې دغه حکم کړی و، چې بَلِّغْ مَا اُنزِلَ اِلَيكَ،،(المائده:۶۷).

'کوم چې تا ته نازل شوي دي دهغو رسول وکړه" او ورسره يې دا توجه هم ورکړې وه چې "لَسْتَ عَلَيْهِم بِمُصَيْطِرٍ.(الغاشيه :۲۲).

'ما ته دوی باندې نګران(څارونکی) نه يې ټاکلی، بلکې ښکاره ننبو سره مې بيانونکی ليږلی يې' اودا ټول په قران مجيد کې په تفصيل سره موجود دي، مولوي صاحب پخپله فرمايلي دي چې مسيح موعود به پخپله هم په قران باندې عمل کوي او په نورو باندې به يې هم

۱]مسنداحمد ج:۲ص:٤۳۷،طبع بيروت،التصريح بما تواترفي نزول المسيح ص:۱۶۱طبع دارالعلوم کراچی)

۲]ايضاً مسند احمد ج:۲ص:٤۳۷)۔

۳] عن جابر قال:امرنا رسول الله صلی الله عليه وسلم بقتل الكلاب حتی ان المراة تقدم من البادية بكلبها فنقتله ثم نهی رسول الله صلی الله عليه وسلم عن قتلها...الخ.رواه مسلم.(مشكوة ص:۳۵۹،طبع قديمی)۔

کوي.(وګورئ ص ۲۲علامت نمبر ۹۹) ، نو حضرت نبي کریم ﷺ خو پخپله داسې عمل کولو سره ونه ښودل چې پخپل نظر سره يې خلک خوړلي وي، که څه هم هغه کافر وي،یهودیان يې یویو تلاش کولو سره قتل کړي وي (وګورئ ص ۲۱علامت نمبر ۸۷او۸۸) نو دا به په کوم قران مجید باندې دمسیح موعود عمل وي؟ او د کوم انداز عمل به وي؟ ایا دې سره دمسیح موعود شان لوړ شو که دده په دویم ځل نازلونکي رحیم او کریم الله تعالی؟ (نعوذبالله من ذالك).

جواب: نبي کریم ﷺ دقیصر او کسری تختونه التهٔ (رانسکور) نه کړل، خلفاء راشدینو ولې راونه پرځول ؟

نبي علیه السلام یهودیان دجزیرة العرب نه نه وو وبستلي، حضرت عمر رضي الله عنه ولې وویستل؟ نبي علیه السلام دبني تغلب نه دوچنده زکات نه و وصول کړی، حضرت عمر رضي الله عنه ولې وصول کړ؟ که چېرې داټول شیان دقران کریم او دنبي علیه السلام دمنشاء مطابق وي، نو دحضرت عیسی علیه السلام سره دې ولې یهودانه ضد دی؟ هغه چې څه هم کوي دنبي علیه السلام دفرمان مطابق به يې کوي اونبي علیه السلام هم ددې امورو تفصیلات بیان کړي دي.

سوال: اوبل داچې دنزول په وخت به حضرت مسیح موعود دواړه لاسونه د فرښتو په اوږو باندې ایښي وي او نازل به شي (وګورئ ص ۱۷علامت نمبر ۲۲) ددې به هم تاویل کیږي، که نه، نو فرښتې به څوك ویني اوکه چېرې هغه دانسان شکل اختیار کړي او راکوزیږي، نو بیا به دا جګړه ترقیامته پورې ختمه نه شي چې واقعي دا فرښتې وې یا محض انسانان و اوددې اختلاف نه به مولوي صاحب ښه واقف وي.

جواب: تاویل به ولې کیږي؟ ځکه چې غلام احمدله دې نه محرومه پاتې شو؟ باقي هغه جګړه کومه چې ستاسو دماغو جوړه کړې ده، دا وښیئ چې جبرایل علیه السلام کله اول ځل نبي علیه السلام ته وحي راوړې وه او راغلی و، نبي علیه السلام هغه څنګه پیژندلی و؟ حضرت ابراهیم او حضرت لوط علیه السلام ته څنګه یقین راغلی و چې دا ریښتیا فرښتې دي؟

ستاسو دا اعتراض داسې مهمل دی چې په دې سره دوحې سلسله مشکوکه ګرځي، یودهري به ستاسو دا دلیل واخلي او وبه وایي چې انبیاوو ته کومې فرښتې چې راتللې هغه به په انساني شکل کې راغلې وې او داجګړه به ترقیامت پورې نه ختمیږي چې هغه ریښتیا فرښتې وې یا انسانان وو؟ او ترڅو چې دا جګړه نه وي فیصله شوي، نو د وحې سلسله باندې څنګه یقین کیږي، "تعجب دې چې قادیاني تعلیم دین خو سلب کړی و، عقل او فهم يې هم سلب کړی دی.

سوال: ترننه پورې چې څومره خبرې دمسلمانانو مختلفو فرقو تراوسه پورې فیصله نکړې او که چېرې تاویلونه ونکړي، نو مولوي صاحب دې پخپله خپل بیان کړل شویو علاماتو طرفته توجه وکړي او دسنجیده طبقې په مخکې به څنګه سرا وچت کړي.

جواب: ډیرې جګړې، خو رېښتیا فیصله نه شوې، خود قادیانانو بد قسمتي وګورئ چې په کومو مسئلوباندې دمسلمانانو دټولو فرقو دڅوارلس سوو کلونو نه اتفاق دی، دوی دهغو نه هم منکر شول اودارنګه داسلام له دایرې نه خارج شول، مثلا د ختم نبوت نه انکارکول[1]، دحضرت عیسی علیه السلام دمعجزاتونه انکارکول، دهغه علیه السلام د دویم ځل راتلو نه انکار کول، اوداسې نور....

سوال: مال او زر به په خلکوکې دومره عام کړي چې هیڅوک به یې نه قبلوي"(ص۲۲ علامت نمبر۳۳) "هرقسمه دیني او دنیوي برکتونه به نازل شي.(ص۲۲ علامت نمبر۱۰۰)

ټوله ځمکه به دمسلمانانونه داسې ډکه شي څنګه چې لوښي داوبونه ډکیږي".(ص ۲٤ علامت نمبر۱۰۹). "د صدقاتو وصولول به پریښودل شي".(ص ۲۲ علامت نمبر۱۱۰).

ځکه چې مسیح موعود به مال او زر دومره عام کړي چې څوك به یې نه قبلوي (پورته ذکرشوې ص ۲۲ علامت نمبر۹۳).

"دغه وخت به مسلمانان په سخته غریبي او لوږه کې اخته وي، تردې چې ځینې به دخپلې لیندې مزي وسوځوي او وبه یې خوري"(ص۲۶علامت نمبر۱۲٤) وموکتل چې اوس اوس خو مسلمانانو صدقه ورکول غوښتل اود اخیستلو والا هیڅوك نه و، مال او زر دومره زیات وو چې څوك قبلولو والا نه وو او اوس دمسلمانانو دا حالت بیانیږي چې هغوی به د لیندې مزي وسوځوي او وبه یې خوري چې دخیټې اور په څه طریقه یخ شي.

ایا دا هغه تحقیق دی چې مولوي صاحب پرې فخر کوي؟

جواب: په دې احادیثو کې تعارض نشته،دایمان دسلب په وجه سائل ته دصحیح غور او فکر توفیق ونه شو، په مسلمانانوباندې تنګي اودهغوی دلیندو مزي سوځولو اوخوړلو واقعه دحضرت عیسی علیه السلام دنزول نه لږ مخکې واقعه ده چې کله مسلمانان ددجال دفوج په محاصره کې وي[2] او د خوشالي او پراخي زمانه له دې نه وروسته ده.[3]

۱]کلمة الفصل ص:۱۵۸،مندرجه رساله یویوآف ریلجنز جلد:۱٤نمبر:۳،٤بابت ماه کارچ واپریل ۱۹۱۵ء)۔

۲](عن عثمان بن ابی العاص رضی الله عنه.........وینحار المسلمون الی عقبة افیق فیبعثون سرحا لهم فیصاب سرحهم فیشتد ذلک علیهم ویصیبهم مجاعة شدیدة وجهد شدید حتی ان احدهم لیحرق وتر قوسه فیا کله فبینماهم کذلک اذنادی مناد من السمر:یاایها الناس!اتاکم الغوث.......وینزل عیسی بن مریم علیه السلام عندصلاة الفجر...الخ.(التصریح بما تواتر فی انزول المسیح ص:۱٦٤،طبع دارالعلوم کراچی)۔

۳] عن ابی هریرة رضی الله عنه قال:قال رسول الله صلی الله علیه وسلم:والذی نفسی بیده!لیوشکن ان ینزل فیکم ابن مریم حکما عدلاً فیکسر الصلیب ویقتل الخنزیر ویضع الجزیة ویفیض المال حتی لایقبله احد حتی تکون السجدة الواحدة خیرًا من الدنیا وما فیها...الخ.(التصریح بما تواتر فی نزول المسیح ص:۹۲)۔

ایا قادیانان قومي اسمبلۍ جبرا غیر مسلم کړځولي ؟

سوال: لاا کراہ فی الدین، یعنې په دین کې هیڅ جبرنشته، نه خو تاسو څوك جبرا مسلمانولی شئ اونه جبرا تاسو یو مسلمان غیرمسلم ګرځولی شئ، که چېرې دا مطلب صحیح وي، نو بیا موږ تاسو (جماعت احمدیه) ولې جبرا دقومي اسمبلۍ اوحکومت په ذریعه غیرمسلمه وګرځوله؟

جواب: د ایت مطلب دادی چې څوك جبرا مسلمان نه شي جوړولی[۱]، دا مطلب نه دی چې کوم سړی دغلطو عقائدو په وجه سره مسلمان نه وي هغه ته به غیرمسلم هم نه شي ویل کېدای، دواړو خبرو کې د ځمکې او اسمان فرق دی، ستاسو جماعت قومي اسمبلۍ غیرمسلم نه دی ګرځولی، غیر مسلم تاسو دخپلو عقائدو په وجه سره ګرځېدلي یئ، خو مسلمانانو غیرمسلمو ته دغیرمسلمه ویلو جرم ضرور کړی دی.

په قرآن کریم کې د احمد لفظ مصداق څوك دی؟

سوال: قران پاك کې په اته ویشتمه سپارې په سورت صف کې دي چې عیسی علیه السلام وفرمایل چې زما نه وروسته به یو رسول راځي او دهغه نوم به احمد وي، له دې نه مراد څوك دی؟ حال دا چې قادیانان مرزا قادیاني ترې مراد اخلي.

جواب: له دې نه نبي کریم صلی الله علیه وسلم مراد دی، ځکه چې دصحیح بخاري او صحیح مسلم په حدیث کې دي چې نبي کریم صلی الله علیه وسلم وفرمایل: زما څو نومونه دي"زه محمد یم اوزه احمد یم"[۲] (مشکوة ص۵۱۵)

قادیانان چونکه په نبي علیه السلام باندې ایمان نه لري له دې وجې به هغوی دا هم نه مني.

د قادیانانو سره شریك تجارت او تعلق ساتل حرام دي

سوال: علماء کرام په لاندنیو مسئلو کې څه فرمایي:

قادیانان دخپلې امدنې لسمه برخه دخپل جماعت مرکزي فنډ کې جمع کوي چې د مسلمانانو خلاف تبلیغ او ارتدادي مهم (عمل) کې خرچ کیږي، قادیانان متفقه طورباندې مرتد، کافر اود داسلام له دائرې نه خارج دي، نوپه داسې حالت کې دهغوی په شراکت سره د مسلمانانو تجارت کول یادهغوی ددوکانونو نه اخیستل خرڅول کول یاورسره څه قسمه تعلقات یا څه رسم او دود ساتل په اسلام کې جائز دي؟

۱] ای لا تکرهوا احدا علی الدخول فی دین الاسلام فانه بین واضح جلی دلائله وبر اهینه لا یحتاج الی ان یکره احد علی الدخول فیه...فانه لا یفیده الدخول فی الدین مکرها مقسورًا.(تفسیرابن کثیرج:۱ص:۶۱۶،طبع رشیدیه کوئته)

۲] عن جبیر بن مطعم قال:سمعت النبی صلی الله علیه وسلم یقول:ان لی اسماء:انا محمد وانا احمد (مشکوة ص:۵۱۵)۔

جواب: پوښتل شوي صورت کې داوخت قادیان کافر او زندیقان دي[۱] او خپل ځان غیرمسلم اقلیت نه ګڼي، بلکې دټولې دنیامسلمانانوته کافران وايي، له دې وجې ددوی سره تجارت کول، اخیستل خرڅول کول ناجائزاو حرام دي[۲] ځکه چې قادیانان دخپلې امدني لسمه برخه دخلکو قادیانان جوړولو کې خرچ کوي، ګویاپه دې صورت کې مسلمانان هم دساده مسلمانانو په مرتد کولو کې د دوی مدد کوي، لهذا په هیڅ یوحیثیت باندې ددوی سره معاملات هېڅ کله جائز نه دي، دا شان په خوشالي، غم اوخوراك څښکاك کې دوی شریکول، دعامو مسلمانانو اختلاط، ددوی خبرې اوریدل،په جلسوکې دوی شریکول، نوکر ساتل، دوی سره نوکرې کول دا ټول هرڅه حرام، بلکې ددیني غیرت نه خلاف دي. فقط والله اعلم.

د قادیانانو سره تعلق ساتل

سوال: زمایوسکه ورور چې زمایوبل سکه ورور سره زمانه جدا پخپل پلرني کورکې اوسیږي، دمحلې یوقادیاني کور سره په غم او خوشالي کې شریکیږي، زمادمنع کولو باوجود هغه ددې قادیاني خاندان سره تعلق پرینښودو ته تیار نه دی، زه په خپلو ټولو وروڼوکې مشریم اوجدا دکرایې په کورکې اوسیږم، پلارمې وفات شوی دی، مور او خویندې مې زماله دې وروړسره اوسیږي، اوس زما دټولو نه دکشر ورور واده کېدونکی دی، زما اصرار دی چې ته به په واده کې دا قادیاني خاندان نه راغواړې، خو داسې معلومیږي چې هغه به داسې ونه کړي.

اوس سوال دادی چې زه دشریعت اواسلامي احکاماتوله مخې ورونه او مور پرېږدم اوکه زه په واده کې شرکت وکړم، نوبهتره به وي په دې صورت حال کې چې کومه خبره حق وي مهرباني وکړئ دشریعت منشاء ښکاره کړئ.

جواب: قادیانان مرتد او زندیقان دي[۳]او دوی په خپلو خوشالیو کې شریکول د دیني غیرت نه خلاف دي که چېرې ستا وروڼه صاحبان دغه قادیانان راوغواړي، نوتاسوپه دې

۱]وان اعترف به(ای الحق)ظاهرًا لکن یفسر بعض ماثبت من الدین ضرورة بخلاف ما فسره الصحابة والتابعون واجتمعت علیه الامة فهو الزندیق.(المسوی شرح المؤطا ج:۲ص:۱۳)۔

۲]یٰایها الذین امنوا لا تتخذوا الیهود والنصاری او لیآء ......(المائدة:۵۱)وفی هذه الآیة دلالة علی ان الکافر لا یکون ولیا للمسلمین لافی التصرف ولافی النصرة،وتدل علی وجوب البرءة عن الکافر والعداوة لهم،لان الولایة ضد العداوة فاذا امرنا بمعادات الیهود والنصاری لکفرهم فغیرهم من الکفار بمنزلتهم والکفر ملة واحدة.(احکام القرآن للجصاص ج:۲ص:۴۴۴طبع سهیل اکیدمی لاهور)۔

۳]الزندقة کفر،والزندیق کافر لانه مع وجود الاعتراف بنبوة سیدنا محمد صلی الله علیه وسلم یکون فی عقائده کفر وهذا بالاتفاق.(موسوعة نضرة النعیم ج:۱ص:۴۵۸۵،طبع بیروت)۔

تقريب کې هېڅکله شرکت مه کوئ[1]، که نه تاسو به هم دقيامت په ورځ دمحمدرسول الله ﷺ مجرم يئ. والله اعلم!

د مرزايا نو سره د تعلقاتو ساتلو والا مسلمان

سوال: يو سړی مرزايانوته (چې په اجماع سره کافر دي) ځي راځي او دهغوی د لټريچر مطالعه هم کوي اودځينو مرزايانو نه دا هم اوريدل شوي دي چې دا خوزمونږ سړی يعنې مرزايي دی، خوچې کله پخپله دهغه نه پوښتنه وشي، نوهغه وايي چې بالکل نه، بلکې زه مسلمان يم اودختم نبوت او حيات حضرت عيسى ابن مريم عليه السلام او دنزول عيسى عليه السلام اودحضرت مهدي عليه الرحمه اودجهاد د فرضيت وغيره دټولو عقائدو داسلام منونکی يم او دواړو ډلې مرزايان کافران،دروغژن اودجالان، اوداسلام نه خارج گڼم، نوايا د پورته وجوهاتو په بناء باندې دکفرفتوا په دې سړي باندې لګول کيږي، که چېرې په شريعت کې هغه کافر نه وي، نوپه هغه باندې دکفر فتوا لګولو په باره کې څه حکم دی؟ هرکله چې دهغه دذکر شويو عقائدو معلوميدو باندې هم تکفير کوي اود کفارو په شان سلوك ورسره هم کوي اودهغو نشرواشاعت کوي.

جواب: داسې سړي سره دې مسلمان دخپلوي بايکاټ وکړي، سلام اوخبرې دې ورسره پريږدي ، هغه دې جدا کړي[2]اوښځه دې له هغه نه جدا شي، دې له پاره چې داسړی دخپلو جرکتونونه منع شي که چېرې منع شي، نوصحيح ده که نه هغه به کافرگڼل کيږي اودا کافرانو په شان معامله به ورسره کيږي.[3]

د قاديانا نو دعوت او اسلامي غيرت

سوال: يوه اداره چې په هغه کې تقريبا پنځه ويشت(۲۵) کسان ملازمان دي اوپه هغوی کې يو قادياني هم شامل دی او دا قادياني دخپل احمدي (قادياني) کيدو په ښکاره اظهار هم کوي، اوس دغه قادياني ملازم دخپل زوی دپيدائش په خوشالي کې ټولو نوکرانوته دعوت

۱]لاتحابواهل القدر لاتوادوهم ولاتحابو هم فان المجالسة ونحو ها من المشاة من علامات المحبة وامارات المودة فالمعنى لاتجالسوهم مجالسة تاينس وتعظيم لهم.(المرقاة شرح المشكوة ج:۱ص:۳۰۹).وفی هذه الآية دلالة على ان الكافر لايكون وليا للمسلم لا فی التصرف ولافی النصرة، ويدل على وجوب البراءة عن الكفار والعداوة لهم.......ويدل على ان الكفر كله ملة واحدة لقوله تعالى:بعضهم اولياء بعض.(احكام القرآن للجصاص ج:۲ص:٤٤٤،طبع سهيل اكيدمی)۔

۲]قال الخطابی:رخص للمسلم ان يغضب على اخيه ثلاث ليال لقلة ولايجوز فوقها الا اذاكان الهجران فی حق من حقوق الله فجوز فوق ذالک.(مرقاة شرح مشكوة ج:۹ص:۲٦۲،طبع امداية،ملتان)۔

۳] يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَا تَتَّخِذُوْا عَدُوِّيْ وَعَدُوَّكُمْ اَوْلِيَآءَ تُلْقُوْنَ اِلَيْهِمْ بِالْمَوَدَّةِ الخ. (الممتحنه:۱).الخ (المائده:۱٥) يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُوْدَ وَالنَّصٰرٰۤى اَوْلِيَآءَ...... وَمَنْ يَّتَوَلَّهُمْ مِّنْكُمْ فَاِنَّهٗ مِنْهُمْ.....الخ،.(المائدة:٥١)۔

کول غواړي او په دوی کې څه کسان دهغه دعوت کې شریکیدلو ته تیار دي او ځینې ملازمان دهغه دعوت قبلولو ته تیارنه دي،ځکه چې د دوی په خیال کې دمرزایانو ټول قسمونه مرتد ،داسلام له دائرې نه خارج اوواجب القتل دي اود اسلام غداران دي، نوددې مذهب سره دتعلق لرونکو دعوت قبلول صحیح نه دي، تاسو مهرباني وکړئ اود قران اودسنتو په رڼا کېددې وضاحت وکړئ چې دهرقسمه قادیاني دعوت قبلول دیومسلمان له پاره څه حیثیت لري چې اینده له پاره دهغه مطابق عمل وکړي.

جواب: مرزایان دکافر کیدو باوجود خپل ځان ته مسلمانان اودټولې دنیا مسلمانانو ته کافران او حرامیان وایي، دمرزا قادیاني وینا ده چې زما دښمنان دځنګلونو خنزیران دي اودهغوی ښځې دهغوی نه ډیرې ناکاره سپۍ دي.[۱] کوم سړی چې تاسو ته خنزیر،حرامي او کافر یهودي وایي دهغوی په خوشالیو کې شریکیدل پکار دي اوکه نه؟ دا فتوا تاسو زما نه نه! ،بلکې پخپله دخپل اسلامي غیرت نه پوښتنه وکړئ.

د قادیانانو په تقریب(محفل) کې شریکیدل

سوال: که چیرې په ګاونډکې زیات اهل سنت والجماعت والا اوسیږي څو کورونه دقادیانانو وي، دې خلکو سره دګاونډي توب له وجې په غم ښادي کې خوړل څښل اوداسې نور رسم او رواج ساتل جائز دي اوکه نه؟

جواب: دقادیانانو حکم دمرتد دی، دوی په څه قسمه تقریب کې شریکول یا ددوی په تقریب کې شریکیدل جائز نه دي، دقیامت په ورځ به دخدای او د رسول الله ﷺ په مخکې جواب ورکول وي.[۲]

د قادیانانو سره خپلوي کول یا دهغوی د دعوت خوراک خوړل جائز نه دي

سوال: د قادیانانو دعوت خوړلو سره نکاح ماتیږي اوکه نه؟ بل داچې د داسې انسان له پاره دنبي کریم ﷺ شفاعت نصیب کیدای شي اوکه نه؟

جواب: که چیرې څوك قادیاني کافرګڼي اودهغه دعوت خوري، نو ګناه هم ده او بې غیرتي هم، خو کفر نه دی، کوم سړی چې د حضور ﷺ ددښمنانو سره دوستي کوي هغه ته سوچ کول پکار دي چې نبي علیه السلام ته به څنګه مخ ښکاره کوي.

۱] انوار اسلام ص: ۳۰.روحانی خزائن ج:۹ص:۳۱)۔

۲] يٰاَيها الَّذينَ اٰمَنُوْا لَا تَتَّخِذُوْا عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمْ اَوْلِياءَ تُلْقُوْنَ اِلَيهِمْ بِالْمَوَدَّةِ الخ.(الممتحنه:۱).الخ (المائده:۱۵) يٰاَيها الَّذينَ اٰمَنُوْا لَا تَتَّخِذُوا الْيهوْدَ وَالنَّصٰرٰي اَوْلِياءَ ......وَمَنْ يَتَوَلَّهمْ مِّنْكُمْ فَاِنَّه مِنهمْ....الخ،، (المائدة: ۵۱)۔

د قادیانی طرفدارو وکیلانو حشر

سوال: څه فرمایي علماء او ددین او مفتیان ددین په دې سلسله کې چې وړاندې ورځوکې مردان کې قادیانانو د ربوه په هدایت باندې دکلمې طیبې بیجونه جوړ کړل، پوسټر یې جوړ کړل او بیجونه یې دخپلو بچیو په سینو ولګول او پوسټر یې په دوکانونو باندې ولګول اودکلمې طیبې سپکاوی یې وکړو.په دې حرکت باندې علماء کرام او غیرت مندو مسلمانانوپه عدالت کې په دوی باندې مقدمه دائرکړه او فاضل جج یې ضمانت مستردکړو او هغوی یې جیل ته ولیږل.اوس عرض دادی چې دهغه ځای مسلمانان وکیلان صاحبان ددغه قادیانانو پیروي کوی اود څو پیسو په خاطر دهغوی ناجائز عقائد جائز ګرځولو له پاره کوشش کوي، په دې وکیلانو صاحبانو کې یو سید دی،مهربانی وکړئ د قرآن اوحدیث په رڼاکې په تفصیل سره جواب ولیکئ چې دشریعت محمدي ﷺ له مخې ددې وکیلانو صاحبانو څه حکم دی؟

جواب: دقیامت په ورځ به یوطرف ته دمحمدرسول الله ﷺ کیمپ وي.اوبل طرف ته دمرزاغلام احمدقادیاني،داوکیلان چاچې ددین محمدي ﷺ خلاف دقادیانانو وکالت کړی دی،دقیامت په ورځ به دغلام احمد په کیمپ کې وي.اوقادیانان به یې له ځان سره دوزخ ته بوځي،واضحه دې وي چې په یوعامه مقدمه کې دکوم قادیاني وکالت یوه بیله خبره ده،خو داسلامي شعائروپه مسئله باندې د قادیانانو وکالت دنبي کریم ﷺ خلاف مقدمه چلول دي، یوطرف ته محمد ﷺ دی اوبل طرف ته دقادیاني جماعت دی، کوم سړی چې د محمد ﷺ ددین په مقابله کې دقادیانانو حمایت اووکالت کوي هغه به دقیامت په ورځ د نبي علیه السلام په امت کې نه شاملیږي، که څه هم هغه وکیل وي یاڅوک سیاسي لیډر یاحاکم وقت.

که چیرې څوک پوهې سره قادیانی ښځې سره واده وکړي نو شرعي حکم څه دی؟

سوال: که چیرې څوک دیوې قادیانی ښځې پیژندلوباوجود چې دا ښځه قادیانی ده، له هغې سره نکاح وکړي، نودهغه نکاح وشوه اوکه نه؟اوددې سړي ایمان باقي پاتې شواو که نه؟

جواب: قادیانی ښځې سره نکاح بالکل باطله ده[۱]،باقي داچې قادیانی ښځې سره نکاح کونکی مسلمان پاتې دی اوکه نه؟ په دې کې تفصیل دی چې:

الف: که چیرې هغه ته دقادیانیانو کفریه عقائد معلوم نه وی. یا...

۱]وحرم نکاح الوثنیة بالاجماع.(وفی الشامی)ویدخل فی عبدةالاوثان.....والمعطلة والزنادقة والباطنیة والاباحیة،وفی شرح الوجیز:وکل مذهب یکفر به معتقده.(رد المحتار ج:۳ص:۴۵،کتاب النکاح)۔

ب: هغه ته دامسئله معلومه نه وي چې دقاديانانو مرتدينو سره نکاح نه کيږي،نوپه دې دواړو صورتونوکې دې سړي ته د اسلام نه خارج نشي ويل کېداى،خو دې سړي باندې لازم دي چې د مسئلې معلومولو باندې دا قادياني مرتده ښځه فوراً جدا کړي او اينده له پاره له هغې سره د کوروالي تعلق ونه ساتي او په دې کارتوبه اوباسي اوکه چېرې داسړى دقاديانانو دعقايدو معلوميدو باوجود هغوى مسلمانان ګڼي نوداسړى کافر او داسلام نه خارج دى، ځکه چې دکفر عقائد اسلام ګڼل پخپله کفر دى[۱]. په دې سړي باندې لازم دي چې دخپل ايمان تجديد وکړي.[۲]

قاديانان له جومات جوړولو نه په زوره بندول ځنګه دي؟

سوال: احمديان دجوماتونو جوړولو نه جبراً منع کول روا دي؟آيا دا جبر په اسلام کې ستاسو په نزد جائز دى؟

جواب: نبي کريم ﷺ دمسجد ضرار سره څه کړي و؟ او قرآن کريم دې باره کې څه ارشاد فرمايلى دى؟ شايد چې ستاسو په علم کې به وي چې ددې په باره کې څه ارشاد دى؟
تاسو حضرات په اصل کې په معقوله خبره باندې هم اعتراض کوئ،اوګورئ! په دې خبره باندې خوغورکيداى شي(اوکيږي هم) چې ستاسو دډلې عقائد دمسلمانانودي يانه دي؟ اوداچې په اسلام کې ددې عقائدو ګنجائش شته او که نشته؟خو چې کله دا فيصله وشوه چې ستاسو په نزد مسلمانان،مسلمانان نه دي او دمسلمانانوپه نزدستاسوجماعت مسلمانان نه دي،نوپخپله انصاف وکړئ چې تاسو مسلمانانوته اومسلمانان تاسوته اسلامي حقونه څنګه درکولى شي؟ او دعقل او دانصاف له مخې يوغيرمسلم ته اسلامي حقونه ورکول ظلم دى؟يادې برعکس نه ورکول ظلم دى؟
زما محترمه! د جبر او دزبردستي بحث نه دى،بلکې بحث دا دى چې کوم عقائد تاسوپه خپل اختيار او اراده سره خپل کړي دي په هغو باندې د اسلام اطلاق کيږي يانه؟ که چېرې په هغو باندې داسلام اطلاق کيږي، نوستاسو شکايت په ځاى دى که نه کيږي نويقيناً بې ځايه دى،په دې اصولو باندې خو به تاسو هم اتفاق کوئ اوتاسو ته پکار هم دى، اوس پخپله ووايئ چې ستاسو په خيال کې اسلام دڅه شي نوم دى؟ اود کومو شيانو انکار کولو سره اسلام ختميږي،دې وضاحت نه وروسته به تاسوپه اصل حقيقت باندې پوه شوي يئ، چې د غوسې له وجې نه پرې اوس نه پوهيږئ.

۱] والاصل ان من اعتقد الحرام حلالاً،فان كان حراماً لغيره كمال الغير لايكفر،وان كان لعينه فان كان دليله قطعيًا كفر،والافلا.(فتاوى شاميه ج:٤ص:٢٢٣،باب المرتد،مطلب فى منكر الاجماع)۔

۲] مايكون كفرًا اتفاقاً يبطل العمل والنكاح....وما فيه خلاف يؤمر بالاستغفار والتوبة وتجديد النكاح.(فتاوى شاميه ج:٤ص:٢٤٦،باب المرتد)۔

"دیندار انجمن" او "میزان انجمن" والا د قادیانانو خرابې ډلې دي

سوال: دالله په فضل سره زموږ په کورنی کې لوی-واړه ټول دلمانځه پابند دي اوزموږ خاندان مذهبي خاندان دی" میزان انجمن"په کراچۍ کې دی، ددې انجمن باني اواراکین"صدیق دین دار چن بسویشور" منونکي او پیروکار دي، داخلک اوږدې ږیرې اود سر ویښته لکه دښځو اوږده ساتي، د دوی عقیده ده چې قادیاني مرزا غلام احمد او موجوده مرزا طاهراحمد "مامورمن الله" دي ، ددوی یوسړی شیخ محمددی، شیخ محمد دخدای مظهرګڼي، هغه ته دلمونځ په شان سجده کوي او وایي چې په شیخ محمدته الهام کیږي اوکوم الهامونه چې شوي دي تر اوسه هغه په درې سوه صفحوباندې مشتمل دي، دهغه تبلیغ دکراچۍ په (کورنګي) کې په زرو- شور سره جاري دی، دهغه عقیده ده چې دهغه دډلې اراکینو کې دهریومقام لوړ دی، یوصاحب چې دهغه عمر اتیاکاله دی ځان ته "نرسیو اوتار" او روح مختار محمدي وایي، یو بدیع الزمان قریشي دی چې نایب صدر دی، ځان ته خلیفة الارض وایي، دکراچۍ اهل سنت سرمایه دار ځینې داسې دي چې د دوی دصورت او شکل نه متاثره شوي دي اوماهانه د اشاعت اسلام په نامه باندې کافي چنده هم ورکوي، دا پوره ډله خپل ځان ته داسلام مبلغین وایي.

زموږ خپلوان دې خلکو دخپلې عقیدې والا جوړکړي دي، هره جمعه زموږ خپلوان ماما، مامي اودهغوی بچي زموږ کورته راځي اوموږ ته وایي چې دمیزان انجمن اراکین جوړشئ، دنیا او اخرت به موښایسته شي، دهندوانواوتارچن بسویشور مړشو دهغه روح صدیق دین دار صاحب کې راغی، صدیق دیندار مړنه دی اوهغه دخدای په اصلي صورت کې نه، بلکې بل یوصورت کې راغلی و، اوس په لطیف اباد سندھ کې دنوې دنیا ادم او خدای شیخ محمددی، دهغه دمذهبي انجمن میزان رکن جوړشئ، شنکر کرشن، نرسیو، هنومان،کالی دیوی،رام ټول پیغمبران وو اود شنکر زبردست قوت و، رسول مقبول محمدرسول الله ته خپل ټول طاقت شنکرورکړی و،محمدرسول الله ته دشنکر روح منتقل شو، سورة اخلاص صدیق دین دار چن بسویشور،پخپله نازل کړی و اودهغه تفسیرهم لیکلی دی.

تاسوته دالله اودرسول واسطه درکوم چې زرجواب راکړئ، زموږ مامي وایي چې میزان انجمن مسلمانانوته دحق لارې ښودو له پاره په وجودکې راغلی دی، په پاکستان کې حق جماعت یوازې میزان انجمن دی اوصدیق دین دار چن بسو یشور ددنیا نظام چلوي" تاسو وښیئ چې دقران کریم اواحادیثو سره دا ټولې خبرې صحیح دي؟ دهندو اوتارو، یا د مسلمانانو پیغمبرانو روحونه یوبل ته یاچې چاته وغواړي منتقل کیدل صحیح دي؟

دصدیق دین دارچن بسویشور اصل او حقیقت څه دی او څه و؟- ضروري خبره دا ده چې دا ډله لمونځ هم کوي او نومونه یې دمسلمانانو او هندوانو سره ګډوډ ایښي دي، لکه

بسید سراج الدین نرسیوا وتاریاصدیق دیندارچن بسویشور ددوی نومونه دي، امیددی چې زموږ له پاره به زحمت وکړئ، زموږ کور والا ماما ، مامي دهغوی دبچو دهرې جمعې دتبلیغ کولو سره حیران دي.

ایاموږ ددوی خبرې ومنو یایې ونه منو،کورته راتلو نه یې منع کړو؟دخپلو زامنو له پاره رشتې غواړي،ایا موږ خپلې خویندې چې پیغلې دي دخپل ماما چې دصدیق دین دار پیرو کار دی دهغه زامنوته ورکولی شو؟ شرعي حیثیت سره جوابونه راکړئ اوزموږ په ایمان بچ کولو کې زموږ معاون جوړشئ، زموږ پلار وفات شوی دی او مور مو سنۍ ده موږ ټول سنیان یو او لوی واړه ټول مذهبي دي او مذهبي کورنۍ یو.

جواب: "میزان انجمن" د قادیانو بیله شوې ډله ده، چې داخلک مرزاقادیاني"مسیح موعود" ګڼي حیدراباد دکن کې دمرزا قادیان یو مرید بابو صدیق و، هغه مامورمن الله، نبي، رسول، یوسف موعود اودهندوانو چن بسویشور اوتارمني دبابوصدیق نه وروسته شیخ محمدته دخدای مظهر اود ټولو رسولانو اوتارمني، له دې وجې "دین دار انجمن" او"میزان انجمن" ټول کسان دمرزایانو د نورو ډلو پشان کافر اومرتددي، دا خلک دقادیاني عقیدې سره سره دهندوانو د تناسخ عقیده هم لري، ددې انجمن دافرادو دعقائد پیژندو باوجود هغوی مسلمانان ګڼل هم کفردی[1]دهیڅ یوې مسلمانې انجیلۍ د"میزان انجمن "دیومرتد سره نکاح نه شي کیدای،که چېرې انجیلۍداسې یومرتد ته حواله کړل شوه، نوټول عمربه دبدکاري اودزنا وبال وي، دې انجمن ته چنده ورکول او دوی سره سماجي اومعاشرتي تعلقات ساتل حرام دي[2]، غرض دا چې دا دمرتدینو یوه ډله ده چې مسلمانانو ته ددرکې ورکولوله پاره خپل ځانونه مسلمان ښکاره کوي، حالانکې ددوی عقائدخالص کفریه دي.

د دیندارانجمن امام کافر او مرتد دی هغه پسې لمونځ نه کیږي

سوال: په نوې کراچۍ کې دقادیانانو عبادت ګاه مسجد فلاح دارین کې د دیندار جماعت قادیاني یاسین امام دی، چې ډیرچالاك، دروغژن، مکار او غاصب دی، په دې مکاري یې څو کواټرې لاس ته راوړي دي اودڅو غریبو او کمزورو خلکو په کواټرو یې پخپله قبضه

۱]ومن اعتقد ان الایمان والکفر واحد فهو کافر،ومن لایرضی بالایمان فهو کافر کذاقی الذخیرة.عالمگیری ج:۲ص:۲۵۷،الباب التاسع فی احکام المرتدین)۔

۲]وَلَا تَرْكَنُوْا اِلَي الَّذِينَ ظَلَمُوْا فَتَمَسَّكُمُ النَّارُ (هود: ۱۱۳) يٰاَيها الَّذِينَ اٰمَنُوْا لَا تَتَّخذُوا الْيهوْدَ وَالنَّصٰرٰي اَوْلياء،، (المائدة: ۵۱) يٰاَيها الَّذِينَ اٰمَنُوْا لَا تَتَّخذُوا الَّذِينَ اتَّخذُوْا دِينَكُمْ هزُوًا،، (المائدة: ۵۷) يٰاَيها الَّذِينَ اٰمَنُوْا لَا تَتَوَلَّوْا قَوْمًا غَضبَ الله عَلَيهِمْ،، (الممتحنة: ۱۳)، لَا يتَّخذ الْمُومنُوْنَ الْكٰفرِينَ اَوْلياءَ مِنْ دُوْنِ الْمُومنِينَ،، (آل عمران: ۲۸)، لَا تَجِدُ قَوْمًا يومنُوْنَ بالله وَالْيوْمِ الْاٰخرِ يوَادُّوْنَ مَنْ حَادَّ اللهَ وَرَسُوْلَه وَلَوْ كَانُوْا اٰبَاءَهمْ اَوْ اَبْنَاءَهم اَوْ اِخوَانَهمْ اَوْ عَشِيرَتَهمْ،، (المجادلة: ۲۲)۔

کړې ده اودځيني غريبانو او کمزورو خلکو د کواټرو تالې (قلفونه) يې ماتې کړې اودخپلو پالتو بدمعاشو خلکو په قبضه کې يې ورکړي دي او ډيرو مسلمانانو ته دوکه ورکولو سره يې دمسجد په نوم باندې روپۍ وصول کړي دي اوپه جمات کې د لګولو په ځايې يې پخپل کورکې خرچ کړي دي اودخپلو پالل شويو بدمعاشو خلکو په سرپرستي اوعياشي باندې يې خرچ کړي دي، مهرباني وکړئ تاسو دا وښيئ چې کومو خلکو په ناپوهي کې دجومات په نوم دا روپۍ ورکړي دي، ددې ثواب به هغوی ته ورکول کيږي اوکه هغه مال يې بربادشو اوزموږ دمحلې ځينو خلکوبه په ناپوهي کې دوی پسې لمونځونه هم کول چې کله هغو ته د دوی د قاديانيت پته ولګيده، نو لمونځ يې پريښوده، اوس خلک نزدې بلال جومات کې لمونځ کوي، تاسو دا وښيئ چې کوم لمونځونه موږ قادياني ياسين پسې جمعې سره په ناپوهي کې کړي دي، هغه لمونځونه وشول اوکه به دهغو قضا راوړل ضروري وي، اوکه بله کومه طريقه ده؟

جواب: "دين دار انجمن" د قاديانانو ډله ده او دا خلک کافر او مرتد دي، يو غيرمسلم پسې ادا شوي لمونځونه نه کيږي، کومو خلکو چې په غلطي سره ياسين مرتد پسې لمونځونه کړي دي هغوی دې خپل لمونځونه راوګرځوي اوپه مسلمانانو باندې لازم دي چې د" دين دار انجمن" کسان چې چيرته چيرته مسلمانانو ته په دوکه باندې امامت کوي هغوی دې دجماتونو نه اوباسي ،ددوی تنظيم ته چنده ورکول او دوی سره معاشرتي تعلقات ساتل حرام دي.[۱]

د ديندار انجمن تابعدار مرتد دي دهغوی مړي د مسلمانانو په مقبره(هديره) کې دفن کول نه دي پکار

سوال: زموږ په محله کې د دين دار انجمن په نوم سره يوتنظيم کارکوي چې دهغوی اعلی نګران سعيد بن وحيد صاحب دی چې زموږ په علاقه کې اوسيږي، اوس اوس دهغه زوی په حادثه کې وفات شو، دعلاقې دمسلمانانو د ردعمل له وجې دهغه دجنازې لمونځ دمسلمانانو په مقبره کې وشو،هماغه مقبره کې دفن کړل شو، په دې باره کې څه حکم دی؟

جواب: " ددين دار انجمن" حالات او عقائد پروفيسر الياس برني مرحوم په خپل مشهور کتاب "قادياني مذهب" کې ذکر کړي دي اوجناب مولانا مفتي رشيد احمد لدهيانوي ددې فرقې په عقائدو باندې مستقله رساله د"بهيڑ کی صورت ميں بهيڑيا" په نوم ليکلې ده.

داډله، دقاديانانو يو څانګه ده او ددې ډلې باني بابو صديق دين دار انجمن بسويشور پخپله هم دنبوت، بلکې دخدايي دعوی کړې وه.

۱] حواله بالا)۔

په هرحال دا ډله مرتد او د اسلام نه خارج دي، دوی سره د مسلمانانو په شان معامله جائزنه ده، د دوی جنازه دې نه کیږي او نه دې د مسلمانانو په مقبره کې خښیږي، د دوی مرتدین کوم چې د مسلمانانو په مقبره کې دفن شوي دي، د هغو ویستل ضروري دي[۱] د دې خلاف دې احتجاج وکړل شي او دوی ته دې وویل شي چې د مسلمانانو مقبره د دې مرداري نه پاکه کړي.

❖ کافرانو سره تعلقات ❖

....

کافر ته قرآن ورکول

سوال: قران پاك د انګریزي ترجمې سره که چېرې یو کافر د لوستلو له پاره وغواړي، نو ایا هغه ته قران پاك ورکول جائز دي او که نه؟

جواب: که چېرې تاسو مطمئن یئ چې هغه به د قران مجید بې حرمتي ونکړي، نو په ورکولو کې څه باك نشته هغه ته به وویل شي چې غسل وکړه او د دې تلاوت کوه.[۲]

کافر مورو پلار او خپلوانو سره تعلقات

سوال: زما د ټول خاندان تعلق د کافر طبقې سره دی او زه الحمدلله د حضور پاك ﷺ د رحمت په لمن کې د نمك خورونه یم، د حنفي مسلك په رڼاکې په مستند حوالو سره وفرمایئ چې زما د دغه خلکو سره ملاقات، خپلوي، اړیکې ساتل پکاردي او که نه؟ د پنځو کالو راهیسې زما د خپل زړه د آواز له وجې د دغو خلکو سره تعلق قطعا بند دی، د شریعت په رڼاکې دا هم

۱] اذامات (المرتد) او قتل على ردته لم يدفن فى مقابر المسلمين، ولا اهل ملة وانما يلقى فى حفرة كالكلب. (الاشباه والنظائر ج:۱ص:۲۹۱، الفن الثانى، طبع ادارة القرآن كراچى). ايضاً عن انس بن مالك قال.....فامر النبى صلى الله عليه وسلم بقبور المشركين فنبشت...الخ. (صحيح بخارى ج:۱ص:۶۱، طبع نور محمد كراچى)، وفى عمدة القارى: فان قلت كيف يجوز اخراجهم من قبورهم والقبر مختص بمن دفن فيه فقد حازه فلا يجوز بيعه ولا نقله عنه، قلت: تلك القبور التى امر النبى صلى الله عليه وسلم بنبشها لم تكن املاكاً لمن دفن فيها بل لعلها غصبت فلذلك باعها ملاكها وعلى تقدير التسليم انها حبست فليس بلازم انما اللازم تحبيس المسلمين لاالكفار ولهذاقالت الفقهاء اذا دفن المسلم فى ارض مغصوبة يجوز اخراجه فضلاً عن المشرك. (عمدة القارى ج:۲جزء:۴ص:۱۷۹، طبع دار الفكر، بيروت)_

۲] ويمنع النصرانى من مسه، وجوزه محمد اذا اغتسل ولاباس بتعليمه القرآن والفقه عسى ان يهتدى. (درمختار ج:۱ص:۱۷۷). قال ابو حنيفة رحمه الله: اعلم النصرانى الفقه والقرآن لعله يهتدى، ولايمس المصحف وان اغتسل ثم مس لاباس كذافى الملتقط. (الفتاوى العالمگيرية، كتاب الكراهية، الباب الخامس ج:۵ص۳۲۳)_

وښيئ چې زمادخپل پلار سره څنګه عمل پکاردی، چې دهغه تعلق هم دکافرطبقې سره دی هغه زمادتبليغ نه بالکل اثرنه اخلي،بلکې پسې شا په ماپسې ښېرې اوکنځل کوي، ايا د مذهبي فرق له وجې چې کومې ښيرې اوکنځلې کيږي ايادد‌ې هم څه حيثيت شته اوکه نه؟

جواب: مور و پلار چې کافران وي اودخدمت محتاج وي، نودهغوی ضرور خدمت کول پکاردي، خودهغوی سره دمحبت تعلق ساتل نه دي پکار[۱]، دغسې داسې خپلوانوسره هم دوستانه اود ورور ولي تعلق جائزنه دی[۲] ستادموراوپلاردکنځلواوښيرونه به په تاباندې هيڅ اثر نه پرېوزي، بلکې هغوی په دې طريقه اوعمل سره پخپله ګناه کې زياتوالی کوي.[۳]

غېرمسلموخپلوانوسره تعلقات

سوال: زماديوخپلوان واده په هندوکورنۍ کې وشو، انجيلۍ مسلمانه شوه، اوس دهغه هندوانو سره تعلقات شروع شوي دي، دهغوی کورته تګ راتګ کيږي، اوس ددوی په کورکې به دخوراک څښاک څه صورت وي ايادد‌وی په کورونوکې هرقسمه خوراک کول سهي دي؟

جواب: دکافرو په خوراک کې څه باك نشته په دې شرط چې دا اطمينان وي چې دا خوراک حلال اوپاك دی[۴]، خو دغيرمسلموسره دمحبت اودوستي تعلق جائزنه دی.[۵]

کافروسره دوستي

سوال: کافرانو سره دعاسلام(راشه درشه) اوهغوی ته پخپلولوښوکې خوراك څښاك ورکول جائزدي اوکه نه؟

۱]وَوَصَّيۡنَا الۡاِنۡسَانَ بِوَالِدَيۡهِ ......وَاِنۡ جَاهَدٰکَ عَلٰي اَنۡ تُشۡرِکَ بِيۡ مَا لَيۡسَ لَکَ بِهٖ عِلۡمٌۙ فَلَا تُطِعۡهُمَا وَصَاحِبۡهُمَا فِي الدُّنۡيَا مَعۡرُوۡفًا،، (لقمان: ۱۵) فامر بمصاحبة الوالدين المشركين بالمعروف مع النهى عن طاعتهما فى الشرک لانه لاطاعة لمخلوق فى معصية الخالق.(احكام القرآن للجصاص ج:۳ص:۱۹۶ وايضاً تفسير ابن كثير ج:۵ص:۱۰۶).وفى الهندية:اذاكان لرجل اولامراة والدان كافران عليه نفقتهما وبرهما وخدمتهما وزيارتهما...الخ.عالمگيرى ج:۵ص:۳۴۸،الباب الرابع عشر فى اهل الذمة والاحكام التى تعود اليهم)۔

۲]لَا تَجِدُ قَوۡمًا يُّؤۡمِنُوۡنَ بِاللّٰهِ وَالۡيَوۡمِ الۡاٰخِرِ يُوَآدُّوۡنَ مَنۡ حَآدَّ اللّٰهَ وَرَسُوۡلَهٗ وَلَوۡ كَانُوۡۤا اٰبَآءَهُمۡ اَوۡ اَبۡنَآءَهُمۡ اَوۡ اِخۡوَانَهُمۡ اَوۡ عَشِيۡرَتَهُمۡ....الخ،، (المجادلة: ۲۲)۔

۳] عن ابى الدراء رضى الله عنه قال:سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول:ان العبد اذالعن شيئاً صعدت... الى السماء..اى وان لم يكن اهلاً لها بان كان مظلوماً رجعت الى قائلها فانه المستحق لها واهلها.(مرقاة شرح مشكوة ج:۴ص:۶۳۷)۔

۴]ولاباس بالذهاب الى ضيافة اهل الذمة.(فتاوى عالمگيرى ج:۵ص:۳۴۷).ايضاً ولاباس بطعام المجوس كله الاالذبيحة فان ذبيحتهم حرام....الخ.(عالمگيرى ج:۵ص:۳۴۷،طبع بلوچستان)۔

۵] لَا يَتَّخِذِ الۡمُؤۡمِنُوۡنَ الۡكٰفِرِيۡنَ اَوۡلِيَآءَ مِنۡ دُوۡنِ الۡمُؤۡمِنِيۡنَ،، (آل عمران: ۲۸)۔

جواب: د کافرانو سره خوراك اوڅښاك کول جائزدي[۱]، خوهغوی سره دوستي اومحبت جائزنه دی[۲] په موږ او هغوی کې د عقائدو او اعمالوفرق دی۔

د کافرو خوراك جائزدی، خوهغوی سره دوستي جائزنه ده

سوال: زمايودوست عيسايي دی، زه روزانه دهغه کورته ځم راځم، اکثرهغه په ماباندې خوراك کوي، ايا له يوه کافر سره خوراك کول جائزدي اوکه نه؟ ځکه چې په کوم پليټ کې موږ خوراك کوو په هغه کې اکثردغه خلك دخنزيرغوښه هم خوري۔

جواب: لوښی چې پاك وي اوخوراك هم حلال وي، نودکافرو خوراك جائزدی[۳]۔خودکافرو سره دوستي جائزنه ده۔[۴]

د کافروسره خوراك، څښاك او ملاقات

سوال: موږ دمسافرو داوبوڅښلوله پاره ديخوخومانو(چاټيو) سبيل جوړکړی دی، يوه ورځ يو عيسايي زموږدهغوچاټيو اوبه را وويستلې اوپه خپل ګلاس کې يې وڅښلې، موږ هغه ته وويل چې اينده ددې ځای نه اوبه ونه څښې، هغه وويل چې زه ددې شي معافي غواړم، هلته يوعالم موجود و،مادهغه نه پوښتنه وکړه چې دا واقعه چې اوس ستاپه مخکې وشوه، ايا دا اوبه توې کړواوکه نه؟ هغه وويل چې اوبه تويې کړه اودايې هم وويل چې دا اهل کتابوسره تاسو خوراك څښاك کولی شئ، اوس دعيسايانوسره خوراك څښاك اودهغوی زموږ دلوښوسره لاس لګول څنګه دي، خدای له پاره ددې جواب ضرور راکړئ، ددې له پاره چې زموږ اصلاح وشي۔

۱]ولاباس بالذهب الى ضيافة اهل الذمة.(فتاوى عالمگيرى ج:۵ص:۳۴۷).نيزابن كثير(ج:۲ص:۳۴۶)كى دى:واما نجاسة بدنه فالجمهور على انه ليس بنجس البدن والذات،لان الله تعالى احل طعام اهل الكتاب)۔

۲]لَا يَتَّخِذِ الْمُؤْمِنُوْنَ الْكٰفِرِيْنَ اَوْلِيَاءَ مِنْ دُوْنِ الْمُؤْمِنِيْنَ وَ وَمَنْ يَّفْعَلْ ذٰلِكَ فَلَيْسَ مِنَ اللهِ فِي شَيْءٍ اِلَّا اَنْ تَتَّقُوْا مِنْهُمْ تُقٰةً وَيُحَذِّرُكُمُ اللهُ نَفْسَهٗ وَاِلَى اللهِ الْمَصِيْرُ۔ نهى تبارک وتعالى عباده ان يوالوا الكافرين،وان يتخذوهم اولياء يسرون اليهم بالمودة من دون المؤمنين.(تفسير ابن كثير ج:۲ص:۲۷طبع مكتبه رشيديه كوئته).ايضا الكفر من المرتد اغلظ من كفر مشركى العرب.(الاشباه والنظائر مع شرحه للحموى ج:۲ص:۲۴۹)،والمرتد اقبح من الكافر الاصلى.(ايضا ج:۱ص:۲۹۱،طبع ادارة القرآن)۔

۳]قال محمد رحمه الله:ويكره الاكل والشرب فى اوانى المشركين قبل الغسل ومع هذا لو اكل اوشرب منها قبل الغسل جاز،ولايكون اكلاً ولاشارباً حراماً،وهذا اذالم يعلم بنجاسة الاوانى.(عالمگيرى ج:۵ص:۳۴۷)۔

٤] قال تعالى:"ياايها الذين امنوا لاتتخذوا عدوى وعدوكم اولياء تلقون اليهم بالمودة......الخ" (الممتحنة:۱) وقال تعالى: لَا يَتَّخِذِ الْمُؤْمِنُوْنَ الْكٰفِرِيْنَ اَوْلِيَاءَ مِنْ دُوْنِ الْمُؤْمِنِيْنَ وَمَنْ يَّفْعَلْ ذٰلِكَ فَلَيْسَ مِنَ اللهِ فِي شَيْءٍ اِلَّا اَنْ تَتَّقُوْا مِنْهُمْ تُقٰةً وَيُحَذِّرُكُمُ اللهُ نَفْسَهٗ وَاِلَى اللهِ الْمَصِيْرُ(آل عمران:۲۸)۔

جواب: ديو کافر په اوبو راخيستلو سره لوښي او اوبه نه پليتيږي[۱]، يو کافر ته تاسو په خپل دسترخوان باندې خوراك هم ورکولی شئ[۲].

دنبي کريم ﷺ په دسترخوان باندې به کافرو هم خوراك کولو[۳]، کافرو سره دوستانه محبت کول جائزنه دی.[۴]

دکافرو مذهبي پروګرامونه (اخترونه)

سوال: که چېرې يو مسلمان دهندوانو مذهبي اخترونو کې دهغوی سره ددوستي يا کاروباري تعلق له وجې شرکت وکړي، نوداسې کول په شرعي لحاظ سره څنګه دي؟

جواب: دکافرانو مذهبي پروګرامونو او رسوماتو کې شرکت کول جائزنه دي، په حديث شريف کې راغلي دي چې کوم سړي ديو قوم ډله زياته کړه هغه به هم په هغوی کې شمار وي.[۵]

کافر سره ډوډۍ خوړل جائز دي، مرتد سره جائز نه دي

سوال: ديو مسلمان له پاره ديو کافر سره خوراك او څښاك کول جائز دي او که نه؟

جواب: دغيرمسلم سره خوراك- څښاك کول جائز دي[۶]، خو دمرتد سره جائزنه دي.[۷]

ايا کافرانو سره په خوراك کولو خو ايمان نه کمزوری کيږي

سوال: زما مسئله داسې ده چې زه په يو لوی پروجيکټ باندې کار کوم چې په هغه کې ډېرې مسلمانان کارکوي، خو په دې پروجيکټ کې دکارکونکو دويم لوی تعداد د مختلف قسمه عيسايانو دی، هغوی تقريبا په هرهوټل کې پرته له پوښتنې خوراك کوي او هرقسمه لوښي

۱] ولوادخل الكفار او الصبيان ايديهم لاينتجس اذالم يكن على ايديهم نجاسة حقيقية.(حلبى كبيرص:۱۰۳)

۲] ولاباس بان يضيف كافرًا.(عالمگيرى ج:۵ص:۴۳۷،طبع بلوچستان)۔

۳] وانزل وفد عبدالقيس فى دار رملة بنت الحارث واجرى عليهم ضيافة واقاموا عشرة ايام.(طبقات ابن سعد ج:۱ص:۳۱۵،طبع دار صادر،بيروت)۔

۴] "ياايها الذين امنوا لاتتخذوا عدوى وعدوكم اولياء تلقون اليهم بالمودة......الخ"(الممتحنة:۱) لَا يَتَّخِذِ الْمُؤْمِنُوْنَ الْكٰفِرِيْنَ اَوْلِيَاۤءَ مِنْ دُوْنِ الْمُؤْمِنِيْنَ، (آل عمران: ۲۸)۔

۵] عن عبدالله بن مسعود قال:سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول:من كثر سواد قوم فهو منهم ومن رضى عمل قوم كان شريكاً لمن عمله.(المطالب العاليه ج:۲ص:۴۲).ايضاً والاولى للمسلمين ان لايوافقوهم على مثل هذه الاحوال لاظهار الفرح والسرور.(شامى ج:۶ص:۷۵۵،طبع ايچ ايم سعيد)۔

۶] ولاباس بالذهاب الى ضيافة اهل الذمة.(فتاوى عالمگيرى ج:۵ص:۳۴۷)نيزابن كثير ج:۲ص:۳۴۶ كى دى:واما نجاسة بدنه فالجمهور على انه ليس بنجس البدن والذات لان الله تعالى احل طعام اهل الكتاب)۔

۷] لاتجالسوا اهل القدر اى لاتوادوهم ولاتحابوهم......ان المجالسة تشتمل على المؤاكلة والمؤانسة...الخ.(المرقاة شرح مشكوة ج:۱ص:۱۴۹طبع دهلى)۔

استعمالوي، مهرباني وکړئ شرعي مسئله وښيئ، چې دوی سره په خوراك-څښاك کې خوبه زموږ ایمان نه کمزوری کیږي؟

جواب: اسلام دمتعدي ناروغیو قائل نه دی، دکافرانو سره دوستي ساتل اودهغوی شکل او صورت اختیارول اودهغوی عادتونه او طریقې خپلول حرام دي[۱]،خوکه ددوی لاسونه پلیت نه وي، نوددوی سره خوراك کول هم جائزدي[۲]، دنبي ﷺ په دسترخوان باندې کافرانوهم خوراك کړی دی[۳]،خوطبعي کرکه بیله خبره ده.

دکافر په لاس دپخ شوي شي خوړل

سوال: زموږ دکمپنۍ نان بای کافردی،هندو دی، ایاموږدهغه دلاس پخ شوي شیان خوړلی شو، موږمسلمانان ډیر یو، خو پاکستاني ډیرلږ دي.

جواب: دکافروپه لاس دپخ شوي شي خوړل جائزدي، خوپه دې شرط چې دهغه لاسونه پاك اوصفا وي.[۴]

دچینایانواو نوروکافرانوپه هوټلونوکې له حلالې پرته شی خوړل

سوال: له څه مودې وړاندې زما په ذهن کې دیوې خبرې غم و، هغه دا چې زموږ دځای اکثر خلك شوقاینه دچینایانوپه هوټلونوکې خوراك کوي، خو ددې خبرې تحقیق نه کوي چې کوم خوراك دوی کوي دا حلال دی اوکه حرام؟ زمایودوست ماته وویل چې کله ما معلوسات وکړل او پته ولګېده چې داهوټل والا نه یوازې داچې څناور په خپل لاس حلالوي، بلکې ځینې وخت مړه شوي چرګان هم ذبحه کوي،زماعرض دادی چې دکافروپه لاس ذبحه شوي څناور حلال دي اوکه نه؟

جواب: په داسې هوټلونوکې خوراك کول نه دي پکار، چیرته چې دپاك-ناپاك، دحرام اوحلال تمیزنه کیږي[۵] داهل کتابودلاس ذبیحه حلاله ده ،خوپه دې شرط چې هغه اهل

۱]وعنه قال:رسول الله صلى الله عليه وسلم:من تشبه بقوم فهومنهم.(مشكوة ص:۳۷۵)وفى المرقاة:من تشبه بقوم اى:من شبه نفسه بالكفار مثلاً فى اللباس وغيره او بالفساق او الفجار او باهل التصوف والصلحاء الابرار(فهو منهم).اى فى الاثم والخير.(مرقاة شرح مشكوة ج:٤ص:٤٣١ طبع اصح المطابع،بمبئى)۔

۲]ولوادخل الكفار او الصبيان ايديهم لايتنجس اذالم يكن على ايديهم نجاسة حقيقية.(حلبى كبيرص:۱۰۳)

۳]وانزل وفد عبدالقيس فى دار رملة بنت الحارث واجرى عليهم ضيافة واقاموا عشرة ايام.(طبقات ابن سعد ج:۱ص:۳۱۵)۔

٤]ولاباس بالذهب الى ضيافة اهل الذمة.(فتاوى عالمگيرى ج:٥ص:۳٤۷)نيزابن كثير ج:۲ص:۳٤٦ كى دى:واما نجاسة بدنه فالجمهور على انه ليس بنجس البدن والذات لان الله تعالى احل طعام اهل الكتاب)۔

٥]ان ما اشتبه امره فى التحليل والتحريم ولا يعرف له اصل متقدم فالورع ان يتركه ويجتنبه.(مرقاةشرح مشكوة ج:٦ص:۳۷،طبع مكتبه امدادية ملتان)۔

کتاب هم وي، د اهل کتابو نه پرته د نورو کافرانو د لاس ذبيحه حرامه ده.[۱]

د مختلفو مذهبونو خلکو په يوځای خوراک کول

سوال: که چېرې سل کسان يوځای خوراک کوي او د چيني يا د ستيل لوښي وي او هغه يوازې په ګرمو اوبو وينځل کيږي، سل کسانو کې عيسايان، هندوان، سکان او مرزايان وي، دا لوښي يو بل سره بدليږي رابدليږي، که چېرې د عيسايي، سکهـ، هندو،مرزايي لوښي يو مسلمان ته راشي، نو ايا دا جائزدي که جائزنه دي؟ په فوجيانو کې داسې کيږي، که حکومت داسې ونه کړي ،نو د فوجيانو په زړو کې د يو بل خلاف پيدا کېدای شي.

جواب: د کافر لاس که پاك وي، نو دده سره خوراك هم جائزدی[۲] او دده استعمال شوی لوښي که و وينځل شي، نو په استعمال کې يې څه باك نشته[۳]، زموږ دين په دې معامله کې تنګي نه کوي، خو د کافر سره زياته دوستي کول او د هغوی له عاداتو او طريقو خپلولو نه منع شوې ده.[۴]

د داسې لوښو استعمال چې کافران يې هم استعمالوي

سوال: زموږ په علاقه کې ښادي او داسې نورو محفلونو کې ډيکوريشن والاوو ته خلك ورځي، د ديګونو ،پليټونو ،جګ او ګلاس له پاره، د الوښي موږ هم استعمالوو او نور قومونه يې هم استعمالوي، لکه هندوان او چوړيان، عيسايان، او بهيل او داسې نور...هم، د دې لوښو استعمال زموږ له پاره تر کومه حده پورې صحيح او جائزدی؟

جواب: د وينځلو نه وروسته استعمالولو کې يې څه شرعي قباحت نشته.[۵]

۱] لاتحل ذبيحة غير كتابي من وثني ومجوسي ومرتد....الخ.(درمختار ج:٦ص:٢٩٨،طبع ايچ ايم سعيد)۔

۲]واما نجاسة بدنه فالجمهور على انه ليس بنجس البدن والذات،لان الله تعالى احل طعام اهل الكتاب.(تفسير ابن كثير ج:٢ص:٣٤٦،سهيل اكيدمى) ولوادخل الكفار او الصبيان ايديهم لايتنجس اذالم يكن على ايديهم نجاسة حقيقية.(حلبى كبير ص:١٠٣)۔

۳]قال محمد رحمه الله تعالى ويكره الاكل والشرب فى اوانى المشركين قبل الغسل ومع هذالو اكل اوشرب فيها قبل الغسل جاز ولايكون اكلاً ولاَ شارباًحراماً وهذا اذالم يعلم بنجاسة الاوانى...الخ.(فتاوى عالمگيرى ج:٥ص:٣٤٧)۔

٤] سورة (٥) مائده : ٥١، وفى الجصاص:ويدل على وجوب البراءة من الكفار والعدواة لهم،لان الو لاية ضد العداوة فاذا امرنا بمعاداة اليهود والنصارى لكفرهم وغيره هم من الكفار بمعزلتهم...الخ.(احكام القرآن للجصاص ج:٢ص:٤٤٤،سهيل اكيدمى،لاهور)۔

٥] وقال محمد رحمه الله تعالى:ويكره الاكل والشرب فى اوانى الشركين قبل الغسل ومع هذا لو اكل اوشرب فيها قبل الغسل جاز ولايكون آكلاً ولاشارباً حراماً وهذا اذالم يعلم بنجاسة الاوانى...الخ.(عالمگيرى ج:٥ص:٣٤٧)۔

د هندوانو خوراک د هغوی په لوښوکې خوړل

سوال: دلته « ام القوين » کې د هرمذهب خلک دي، زياتره په کې هندوان دي او په هوټلونو کې هندوان کارکوي، اوس موږ پاکستانيانوته دا وښيئ چې دغلته خوراك جائزدی او که نه؟ اميددی چې جواب به ضرور راکړئ.

جواب: که چېرې دهندوانو لوښي پاك او اطمينان يې وي چې حرام او پليت شی په خوراك کې نه اچوي، نو دهغوی د دوکان نه په خوراك کولوکې څه باك نشته.[۱]

دهندو ګټه چې حلاله وي دهغه دعوت خوړل جائزدي

سوال: که چېرې هندو او مسلمان په خپل مينځ کې دوستان وي ، هندو جائزکسب کوي او هندو دوست په مسلمان دوست باندې خوراك ښباك کوي، نواياد مسلمان دوست له پاره دهندو دوست د شيانو خوړول اوښبل جائزدي؟که چېرې جائزنه وي، نوبيا به دا مسلمان دحرام خوراك په وعيدکې شامل وي؟

جواب: دهندو ګټه که په حلالې طريقې وي، نو دهغه ددعوت خوراك جائزی.[۲]

بهنګي (چوړي) چې پاکولاسونوسره خوراک کوي نولوښي نه پليتيږي

سوال: يوچوړی چې دځان نه مسلمان جوړکړي اوپه يوهوټل کې خوراك وکړي اودهوټل مالك ته داپته نه وي چې دا چوړی دی ايا دهوټل دا لوښي پليت شو او که نه؟

جواب: که دچوړي لاسونه پاك وي، نو دهغه په خوراك سره لوښي نه پليتيږي.[۳]

دشيعه ګانواو قاديانانو د کور خوراک

سوال: دشيعه ګانو دکور خوراك جائزدی اوکه نه؟ دقران اوسنت په رڼاکې ښکاره کړئ بل داچې دقادياني دکورخوراك صحيح دی که غلط؟

جواب: دشيعه ګانودکورنه حتی الوسع خوراك نه دی پکار اود قادياني حکم، خو دمرتددی دهغوی کورته تلل اوهيڅ قسمه تعلق صحيح نه دی.[۴]

۱] اوګورئ تيره شوی حاشيه (عن ابی ثعلبة الخشنی انه قال:يارسول الله!انا بارض اهل کتاب...الخ) او وروسته حاشيه (وقال محمد رحمه الله تعالی:ويکره الاکل والشرب فی اوانی المشرکين...الخ)۔

۲] اهدی الی رجل شيئاً اواضافه ان کان غالب ماله من الحلال فلا باس به.(فتاوی عالمگيری ج۵ ص۳۴۲)

۳] ولوادخل الکفار اوالصبيان ايديهم لايتنجس اذا لم يکن علی ايديهم نجاسة حقيقية. (حلبی کبير ص۱۰۳)

٤] قال تعالی: ولا ترکنوا الی الذين ظلموا فتمسکم النار،، (هود: ۱۱۳)، ياايهاالذين امنوا لاتتخذوا عدوی وعدوکم اولياء.....الخ،، (الممتحنة: ۱)۔

شيعه ګانو سره دوستي کول څنګه دي

سوال: سني مسلمانانو او شيعه ګانوکې مذهبي طورباندې مکمل اختلاف دی، يعنې د پيدائش نه دمرګېدو وروسته پورې په ټولومسئلوکې واضحه فرق دی، د دواړو ايمانيات، اخلاقيات او ددين اسلام ارکان مختلف دي، نودشيعه مسلك والاووسره دوستي ساتل څنګه دي؟ او څوك چې ورسره دوستي کوي دهغه متعلق اسلام څه وايي؟ ددوی سره دمسلمان نکاح کېدای شي؟ ددوی په غم- ښادي کې دمسلمان شرکت جائزدی اوکه نه؟ دوی سره ناسته-پاسته اوخوراك-څښاك کول جائزدي؟ ددوی خيرات، وريژې ،ډوډۍ وغيره خوړل جائزدي اوکه نه؟ مسلمانان په خپل واده کې دوی ته دعوت ورکړي اوکه نه؟ که چېرې يوشيعه ګاونډی وي، نودهغه سره څنګه سلوك وکړل شي، ايا دهغوی پوخ شوی شی استعمال کړل شي اوکه نه؟

جواب: دشيعه ګانوسره دوستي اومعاشرتي تعلقات جائزنه دي[۱] دهغوی دشيانوپه خوراك څښاك کې څه باك نشته،خوپه دې شرط چې دا اطمينان وي چې هغه حرام ياناپاك نه دي.[۲]

د عيسايي د لاس وينځل شوې جامې او جوته شوی لوښي

سوال: زما په کورکې يوه عيسايي ښځه جامې وينځي داخلك ګنده کارنه کوي، خاوندېې په مل کې نوکردی اوښځه يې دخلکوجامې وينځي، ايادهغې وينځل شوې جامې به موږ په دويم ځل پاکوو ياهمدغه داستعمال قابلې دي اوزه دخدای په فضل پنځه وخته لمونځ کوم اوددې له پاره بېل لوښي پکاردي اوکه هغه ووينځواوبيايې استعمالوو؟

جواب: که چېرې جامې درې ځله ووينځي اوپاکې يې کړي، نودهغوی وينځل شوې جامې پاکې دي[۳]،په دويم ځل دپاکولوضرورت نشته او دغيرمسلموجوته لوښي وينځلونه وروسته استعمالول صحيح دي.[۴]

۱]قال تعالى: ''ولاتركنوا الى الين ظلموا فتمسكم النار''(هود:۱۱۳)، ''ياايها الذين امنوا لاتتخذوا عدوى وعدوكم اولياء تلقون اليهم بالمودة وقد كفروا بماجاء كم من الحق......الخ''(الممتحنة:۱)۔

۲] ولاباس بطعام المجوس كله الا الذبيحة فان ذبيحتهم حرام ولم يذكر محمد رحمه الله تعالىٰ الأكل مع المجوسى ومع غيره من اهل الشرک انه هل يحل ام لا؟ وحكى عن الحاكم الامام عبدالرحمن الكاتب انه ان ابتلى به المسلم مرة او مرتين فلا بأس به واما الدوام عليه فيكره، كذا فى المحيط (عالمگيري/ج۵/ص۳۴۷) ايضاً فلاتوكل ذبيحة اهل الشرک والمرتد (عالمگيري/ج۵/ص۲۸۵)۔

۳](الفصل الأول فى تطهير الانجاس) مايطهر به النجس عشرة (منها) الغسل يجوز تطهير النجاسة بالماء وبكل مائع طاهر.....وازالتها ان كانت مرئية بازالة عينها واثرها ان كانت شيئاً يزول اثره (عالمگيري/ج۱/ص۴۱)

٤] اوګورئ تيره شوی حاشيه (عن ابى ثعلبة الخشنى انه قال:يارسول الله!انا بارض اهل كتاب...الخ) او وربسی حاشيه(وقال محمد رحمه الله تعالى:ويكره الاكل والشرب فى اوانى الشركين....الخ)۔

د کافر هدیه قبلول

سوال: دلته اکثره غیرمسلمه هنداون، عیسایان، سکان وغیره اوسیږي، کله چې په دوی کې دچاڅه دخوشالي ورځ یابله څه ورځ راشي، نودوی په خپل سټاف کې خلکوته په خوشالي کې دخوراك څښاك شیان ورکوي په داسې موقعه باندې دمسلمانانو له پاره دخوراك څښاك داشیان جائزدي اوکه نه؟

جواب: دکافر هدیه قبلول جائزدي خو په دې شرط چې ناپاکه نه وي.[۱]

دکافر سره مرسته (امداد) کول

سوال: دیوکافر سره مددکول په اسلام کې جائزدي؟زماسره یوڅو دعیسایي مذهب والاخلک کار کوي چې هغوی کې اکثرزمانه دمالي مدد مطالبه کوي، دا مدد کله په طوردقرض وي اوکله هغه روپۍ چې واخلي، نوبیایې بېرته نه راکوي په داسې صورت کې، ایاواقعي زما دهغوی سره مددکول پکاردي؟

جواب: کافرکه محتاج وي اوته دمددکولو طاقت لرې، نوضرور ورکول پکاردي حسن سلوك، خو هر چا سره پکاردی، خوکوم کافرچې مسلمانانوته تکلیف رسوي دهغه سره دمرستې اجازه نشته.[۲]

د کافرو په درمسال یا ګرجه جوړولو کې مرسته کول

سوال: په اسلام کې ددې شي ګنجائش چې مسلمانان دې دکافرو په ګرجه یامندر وغیره جوړولو کې مدد وکړي اوپه دې قسمه تقریباتو کې برخه واخلي؟دې ته غیرمتعصبانه رویه او د اقلیتونو سره دښه تعلقاتو جوړولو نوم ورکول کیږي، اګرچې په اسلام کې کافرانوته مذهبي ازادي حاصله ده، خو ددوی حوصله افزایي کول ترکومه حده پورې صحیح دي؟

جواب: په اسلامي ملك کې کافرانو ته مذهبي ازادي شته، خودهغه هم حدود دي چې دهغو تفصیلات د فقهې په کتابونو کې ذکردي.[۳]

خلاصه داچې دکافرانومذهبي ازادي دمسلمانانو د مذهبي بې عزتي تر حده پورې

۱] واهل الذمة فی حکم الهبة بمنزلة المسلمین، لانهم التزموا احکام الاسلام فیما یرجع الی المعاملات (فتاوي عالمګیري/ج۴/ص۴۰۵/طبع بلوچستان)_

۲] ولاباس بان یصل الرجل المسلم والمشرک قریباً کان اوبعیداً، محارباً کان اوذمیاً واراد بالمحارب المستأمن، واماااذاکان غیرالمستأمن فلاینبغی للمسلم ان یصله بشيء کذا فی المحیط(عالمګیري/ج۵/ص۳۴۷/طبع بلوچستان)

۳] تفصیل دپاره اوګورئ:عالمګیري/ج۵/ص۳۴۶، شامي/ج۴/ص۲۰۲، هدایه/ج۲/ص۵۹۷، البحرالرائق /ج۵/ص۱۲۱،البدائع الصنائع /ج۷/ص۱۱۳/الاشباه والنظائر مع شرحه للحموی /ج۲/ص۱۷۷)

رسيدل نه دي پکار[۱]. الله تعالى دې مسلمانانو ته ايمان او عقل نصيب کړي.

د يو مسلمان د ځان بچ کولو له پاره هغه ته د کافر وينه ورکول

سوال: يو مسلمان ته د ځان بچ کولو له پاره د يو کافر وينه ورکول جائز دي او که ناجائز دي؟

جواب: جائز دي.[۲]

د مرتدو خلکو له جوماتونو نه د ويستلو حکم

سوال: که چېرې يو قادياني زموږ جومات ته راشي او په يوه کونج کې ځان ته لمونځ وکړي، نو موږ ده ته دا اجازه ورکولی شو، چې هغه دې زموږ په جومات کې د خپلې غوښتې لمونځ کوي.

جواب: ديو کافر زموږ په اجازې سره زموږ په جومات کې لمونځ کول صحيح دي، د نجران د نصاراوو کوم وفد چې د نبي عليه السلام په دربار کې حاضر شوی و، هغوی په مسجد نبوي ﷺ کې خپل عبادت کړی و، دا حکم خو د کافر دی[۳]، خو کوم سړی چې د اسلام نه مرتد شوی وي هغه ته په هيڅ حال کې جمات ته د داخليدو اجازه نه شي ورکول کېدای، د غه شان چې کوم مرتد او زنديق چې خپل کفر ته اسلام وايي، لکه قادياني او مرزايي، دوی ته هم جومات ته د راتلو اجازه نه شي ورکول کېدای.[۴]

۱] ولايجوز احداث بيعة ولاكنيسة فى دار الاسلام لقوله عليه السلام لاخصاء فى الاسلام ولاكنيسة والمراد احداثها وان انهدمت البيع والكنائس القديمة اعادوها......ولهذا فى الامصار دون القرىٰ لأن الأمصار هى التى تقام فيها الشعائر فلا تعارض باظهار مايخالفها......الخ (هداية/ج۲/ص۵۹۷/طبع شركت علميه ملتان)۔

۲] وكذا كل تداولايجوز الا بطاهر وجوزه فى النهاية بمحرم اذا اخبره طبيب مسلم، ان فيه شفاء ولم يجد مباحاً يقوم مقامه (ردالمحتار على الدرالمختار/ج۶/ص۳۸۹/طبع ايچ ايم سعيد)۔

۳] قال ابن اسحاق: وغد عليٰ رسول الله صلى الله عليه وسلم وفد نصاريٰ نجران بالمدينة......قال: لماقدم وفد نجران على رسول الله صلى الله عليه وسلم دخلوا عليه مسجده بعد صلاة العصر، فحانت صلاتهم فقاموا يصلون في مسجده، فاراد الناس منعهم، فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم: ''ذعوهم'' فاستقبلوا المشرق فصلوا صلاتهم (زادالمعاد فى هدى خير العباد/ج۳/ص۶۲۹، طبع مؤسسة الرسالة بيروت) فصل فى فقه هذه القصة ففيها جواز دخول اهل الكتاب مساجد المسلمين وفيها: تمكين اهل الكتاب من صلاتهم بحضرة المسلمين وفي مساجدهم ايضاً اذا كان عارضاً ولا يمكنون من اعتبار ذلك (زاد المعاد/ج۳/ص۶۳۸،طبع بيروت)۔

٤] ''انما المشركون نجس......'' فمنع الله المشركين من دخول المسجد الحرام نصاً، ومنع دخوله سائر المساجد تعليلاً بالنجاسة بوجوب صيانة المسجد من كل نجس وهذا كله ظاهر لاخفاء فيه (احكام القران لمفتى محمد شفيع/ج۲/ص۲۰۹)، ايضاً الكفر من المرتد اغلظ من كفر مشركى العرب (الاشباه والنظائر مع شرحه للحموي/ ۲/۲۴۹) والمرتد اقبح كفراً من الكافر الاصلي (ايضاً ج:۱/ص۲۹۱/طبع ادارة القران كراچى)۔

د بتانو د نذر خوراک حرام دی

سوال: د هندوانو په خوشالیو کې د"پرشاد" په نوم خوراك تقسيميږي چې په هغو کې ميوې اوپخ شوی خوراك هم وي داخوراك دمختلفو بتانو په نوم نذرکړي اوبيايې تقسيموي، داځيني مسلمانان هم خوري، مهرباني وکړئ دا وښيئ چې دا دمسلمانانو له پاره مطلق حرام دي او كه جائزدي؟

جواب: دبتانو په نوم نذرشوي شيان شرعا حرام دي، ديومسلمان له پاره ددې خوراك کول جائزنه دي.[1]

كافراوخاصې عهدې

سوال: يوه ډله وايي چې" كافرته كافر ويل نه دي صحيح" ايا دده دا خبره صحيح ده؟

جواب: قرآن، خوكافرانو ته كافر ويلي دي.[2]

سوال: ايا په اسلامي ملك کې كافرانو او مرتدينو ته اهمې عهدې وركول كېدای شي؟ كه چېرې جواب په نفې کې وي، نودا وښيئ چې ددې خلكو په اسلامي ملك کې په اهمو عهدو باندې فائز كېدو په صورت کې دې اسلامي ملك باندې څه فرائض راتللی شي؟

جواب: كافرانو ته په اسلامي ملك کې اهمې عهدې وركول دقرآن په دليل سره منع دي.[3]

دچاچې مسلماني معلومه نه وي هغه ته سلام اچول نه دي پکار

سوال: دلته داپته نه لګيږي چې كوم سړی دكوم مذهب سره تعلق ساتي پرته له سكانو نه، ځنكه چې دهندوانو او عيسايانو او زموږ د مسلمانانو يوشان جامې او يوانداز دی، ديوځوکسانونه پرته چې دهغوی شكل او صورت نه پته لګيږي چې دامسلمان دی يا د ټوپۍ وغيره پسركولونه،نوايا په مشتركه اومشكوك حالت کې موږ سلام كوو اوكه نه؟

۱] ""انما حرم عليكم الميتة......وماهل به لغير الله""(البقرة/۱۷۳) وكذالک حرم عليهم مااهل به لغيرالله وهو ما ذبح على غيراسمه تعالىٰ من الانصاب والانداد والازلام ونحوذلک مماكانت الجاهلية ينحرون له (تفسير ابن كثير/ج۱/ص۴۲۱) پس نذر كردن براى اولياء جائز نيست كه نذرعبادت است (ارشاد الطالبين از قاضى ثناء الله پانى پتى/ص۱۸)

۲] ""قل ياايها الكٰفرون""(الكافرون:۱)ـ

۳] ""ياايها الذين امنوا لاتتخذوا اليهود والنصارىٰ اولياء""(المائدة/۵۱) ""ياايهاالذين امنوا لاتتخذوا بطانة من دونكم.........الخ وفى هٰذه الاية دلالة علىٰ انه لاتجوز الاستعانة باهل الذمة فى امور المسلمين من العمالات والكتبة (احكام القران للجصاص/۲/ص۳۷) نيز تفصيل دپاره اوګورئ: جواهر الفقه/ ج۲/ص۱۹۵/طبع مكتبة دارالعلوم كراچى)

جواب: دکوم سړي په باره کې چې دا اطمینان نه وي چې مسلمان دی،هغه ته سلام اچول نه دي پکار.[۱]

کافر استاد ته سلام کول

سوال: که چېرې استاد غیرمسلم وي نو ایا هغه ته السلام علیکم ویل پکاردي اوکه نه؟

جواب: غیرمسلمو ته سلام کول نه دي پکار.[۲]

سوال: په مباحو علوموکې دغیرمسلم استاذانو شاګر دی ،اُستاد له ده نه په علم اوعمر کې لوی وي څنګه چې ددنیا رواج دی چې شاګرد داستاد نه په سلام کې مخکې کیږي نو هغه په کوم قسم سلام سره مخاطب کول پکاردي.مثلاً هندوانوته نمستې یا عیسایانوته ګډ مارننګ" ووایي یاهیڅ ونه وایي اودکارخبره شروع کړي په لاره تلوکې ملاقات کیدوباندې له سلام اودعانه پرته تیرشي؟

جواب: غیرمسلمه باندې په سلام کې مخکې کیدل خونه دي پکار،خو که چېرې هغه په سلام کې مخکې شي، نوېوازې وعلیکم ویل پکاردي[۳] ملوکه چېرې داسې موقع راشي، نودسلام په ځای دې دهغه دخیریت پوښتنه وکړل شي، داسې ویل پکار دي چې تاسو څنګه یئ؟"مزاج مو ښه دی؟" خیریت خودی،"اوداسې نورو الفاظو سره دې دهغه زړه وساتل شي.

د کافرانوله پاره د ایمان اوهدایت دعا غوښتل جائزدي

سوال: زمونږ دمحلې په جومات کې دجمعې دلمانځه نه ورسته په لوړ اواز سره رب العالمین مخاطب کړي اوېوازې دمسلمانانو له پاره دخیر دعاګانې غوښتل کیږي اوس زمونږ یودوست وایي چې دعاګانې یوازې دمسلمانانوله پاره غوښتل نه دي پکار،بلکې دټولو له پاره غوښتل پکاردي،ستاسو څه خیال دی؟

جواب: د کافرانو له پاره دهدایت اودایمان دعاغوښتل پکاردي.[۴]

۱] ولوسلم علی من لم یعرفه، فبان ذمیاً استحب ان یسترد سلامه، بان یقول: استرجعت سلامي، تحقیراً له (مرقاة شرح مشکوٰة/ج۴/ ص۵۵۶/طبع بمبئ)۔

۲] وفی شرح البخاری للعینی فی حدیث: "ای الاسلام خیر؟..قال:تقرأ السلامعلی من عرفت ومن لم تعرف قال: وهٰذا التعمیم مخصوص بالمسلمین، فلایسلم ابتداءً علی کافر (درمختار/ج۶/ص۴۱۲/طبع ایچ ایم سعید)

۳]فلایسلم ابتداءً علی کافر لحدیث: "لاتبدؤا الیهود ولاالنصاریٰ بالسلام......" ولو سلم یهودي ......علی مسلم فلا بأس بالرد ولکن لایزید علی قوله:"وعلیک" (الدرالمختار/ج۴۱۲/۶)۔

٤] ولود عٰی له(ای للذمي) بالهدیٰ، جاز لانه علیه السلام قال: "اللهم اهد قومی فانهم لایعلمون" کذا فی التبیین (فتاویٰ عالمگیري/ج۵/ص۱۱۸/طبع بلوچستان)۔

د نرګس ادا کارې مرتد کیدو سره د هغې جنازه جائز نه وه

سوال: سوال دادی چې یومسلمان چې وروسته کافرشي او په همدې حال کې مړشي، نو دهغه جنازه کیږي اوکه نه؟ددې تازه مثال اوس په هند کې مخې ته راغی،چې په اخبارونو کې دهغه ډیرشهرت وشو، دبهارت مشهوره فلمي ایکټره نرګس چې مخکې مسلمانه وه ، واده یې له یوهندو سره وکړ اوله دواده سره یې مذهب هم بدل کړ، اودهندو مذهب نوم"نرملا" یې په ځان کېښوداو باقاعده به یې دهغوی مذهب عبادت کاو،اوپه همدې حالت کې مړه شوه،اودهغې یې باقاعده جنازه وکړه اوښخه یې کړه،اوهندوانوپرې دلرګوډهیری جوړکړ اوخپل پوره پوره رسمونه یې پرې سرته ورسول،تاسوپخپله سوچ وکړئ چې ددې جنازه څنګه اوپه څه طریقه کیدای شوه؟ایا دا اسلام پورې ټوکې نه دي؟ چې دادوی ادا کاري کني،تاسودخدای له پاره ددې جواب راکړئ،ځکه چې موږ پاکستانیانوباندې ددې خبرډیراثرشوی دی او موږ به ستاسودجواب انتظارکوو.

جواب: دغیرمسلم جنازه جائزنه ده[۱]،اومرتدخوشرعاً واجب القتل دی[۲]دهغه جنازه به څنګه جائزشي؟ تاسوصحیح لیکلي دي چې کومو خلکو دنرګس مرتدې جنازه وکړه،هغوی په اسلام پورې ټوکې کړې دي(استغفرالله).

د شرعي احکامو نه د منکروحاکمانو جنازه کول

سوال: کوم حاکمان چې دشریعت مطهره توهین کونکي دي، نودسورت مائدې پاره: ۲ ایت: ۴۴، ۴۵، ۴۷، په رڼا کې دداسې حاکمانو جنازه کیدای شي یادهغوی له جنازې پرته خښول پکاردي؟

جواب: کوم سړی چې دیوشرعي حکم توهین وکړي، نوهغه مرتددی[۳]، په هغه دجنازې لمونځ نه کیږي، ځکه چې دجنازې لمونځ خویوازې په مسلمان کیږي.[۴]

۱] ''ولاتصل علیٰ احدمنهم مات ابدا ولاتقم علی قبره الخ'' (التوبه/۸۴) ایضاً امرالله تعالیٰ رسوله صلی الله علیه وسلم ان یبرا من المنافقین، والایصلی علی احدمنهم اذا مات، والا یقوم علی قبره لیستغفر له اویدعوله، لانهم کفروا بالله ورسوله، وماتواعلیه، وهٰذا حکم عام فی کل من عرف نفاقه (تفسیر ابن کثیر/ ج۳/۴۲۵/طبع کوئته) ایضاً: وشرطها ستة: اسلام المیت وطهارته (قوله وشرطها) ای شرط صحتها(قوله اسلام المیت) ای ولو بطریق التبعیة لاحد ابویه..الخ (ردالمحتارمع درالمختار/ج۲/۲۰۷/مطلب فی صلاة الجنازة)

۲]واذا ارتد المسلم عن الاسلام والعیاذ بالله عرض علیه الاسلام، فان کانت له شبهة کشفت عنه......ویحبس ثلاثة ایام، فان اسلم، والاقتل وفی الجامع الصغیر: المرتد یعرض علیه الاسلام حراً کان اوعبداً فان ابی قتل......الخ (هدایة/ج۲/ص۶۰۰)ـ

۳]الاستهزاء بحکم من احکام الشرع کفر (شرح فقه اکبر/ص۲۱۷)ـ

٤] ایضا اوګورئ تیره شوی حواله (''ولاتصل علیٰ احدمنهم مات ابدا ولاتقم علی قبره الخ'' (التوبه/۸۴) ایضاً امرالله تعالیٰ رسوله صلی الله علیه وسلم ان یبرا من المنافقین....الخ)

د کافر له نوم نه وروسته مرحوم ليکل ناجائزدي

سوال: چې کله يو هندو يا بل کافر مړ شي، نو د مرګ نه وروسته چې د هغه نوم اخيستل کيږي، نو هغه ته (انجهاني) وائي، خو ما په بعضې کتابونو کې د هندوانو وړاندې د مرحوم لفظ ليدلی دی، ايا دا جائز دي او د مرحوم د لفظ وضاحت وکړئ ! الله تعالی به تاسو ته د خيربدله درکړي.

جواب: کافر سره له مرګ نه وروسته "مرحوم" ليکل نه دي پکار، د مرحوم معنی دا ده چې په ده باندې دې دالله رحمت وي، او د کافر له پاره د رحمت دعا جائز نه ده.[۱]

کافر ته شهيد ويل

سوال: ستاسو په خدمت کې عرض دی چې په ټول ملک کې دمې په لومړي تاريخ باندې يوم مزدور لمانځل کيږي چې دا هر کال د (شکاګو د شهيدانو) په يادکې لمانځل کيږي، په دې موقعه باندې په ټول ملک کې سرکاري رخصتي وي، د شکاګو د شهيدانو په ياد کې جلسې وشوې، په رسالو او اخبارونو کې هغوی ته عقيدت پيرزوينې وړاندې شوې او هر کال دغسې کيږي، ددې ناچيز په رايه دا ورځ په اسلامي جمهوريه پاکستان کې لمانځل سراسر غلط دي، ظلم خو دادی چې په دې ورځ دامريکې په شګاګو ښارکې چې سل کاله وړاندې وژل شوي مزدوران (چې غيرمسلم وو) په لفظ د شهيد سره مخاطب کولو باندې موږ خپل تاريخ او اسلامي عظمت پورې ټوکې کوو، يو غيرمسلم د شهيد ويلو حقدار څنګه کيدای شي؟ ددې جواب خو هغه حضرات ورکولی شي چې دې غيرمسلمو ته شهيدان وايي، خو افسوس خو هټله کيږي چې دا حضرات د خپل قوم غازيان بالکل نظرانداز کړي، سلطان ټيپو حيدرعلي "سيد احمد شهيد رحمه الله او احمدشاه ابدالي رحمه الله وغيره هم په دې مياشت کې شهيدان شوي دي، خو زموږ په نزد باندې د هغوی هيڅ اهميت نشته، او وه(۷) سمندره پورې غيرمسلمه او غيراهم مړي هر کال په سرکاری سطح باندې يادېږي، خو ددې لويو هستيو د يادولو تکليف هم نه برداشت کوي، په اسلامي جمهوريه پاکستان کې خو داسې نه و، خو داسې کيږي داولې؟ زه ستاسو په معرفت اهل دانش وعقل نه ددې پوښتنې کستاخي کوم، اُميد دی چې تاسو به د خپل کالم په ذريعه داختيارخاوندانو توجه دې طرف ته را اوګرځوئ! مننه.

جواب: غيرمسلم ته شهيد ويل جائز نه دي[۲]. پاتې داچې دا هل عقل ودانش به ستا د سوال څه جواب درکړي، زموږ په اسلامي جمهوريه کې څه نه کيږي؟ او اوس خو بد و ته بد ويلو والاهم کميږي.

۱] "ماکان للنبی والذين امنوا ان يستغفروا للمشرکين ولوکانوا اولی قربي...... الاية (التوبة:۱۱۳)۔

۲] الشهيد......هوکل مکلف مسلم طاهر......الخ (درمختار) وفی شرحه: (قوله مسلم) اما الکافر فليس بشهيد وان قتل ظلماً (ردالمحتار مع الدرالمختار/ج۲/ص۲۴۷/باب الشهيد)۔

په کافر مړي تلاوت ، دعا او استغفار کول ګناه ده

سوال: نن ددبې په ټي وي اسټيشن باندې سپيشل پروګرام د اندرا ګاندي اخري رسومات ښودل کېدل،نويوه خبره زيرغور راغله،او هغه داچې دسورت فاتحې تلاوت واورول شو،موږ بيدار شوچې هلته دهندوانوکتاب (ګيتا) لوستل کيږي اودې طرفته دقرآن کريم تلاوت کيده او مخامخ د لرګوډهيرۍ سوزيده،لهذا موږ دا معلومولو غواړو چې داسلامي تعليماتوپه رڼاکې موږ خبرکړئ چې دغيرمذهبه مړي باندې دقران کريم ايتونه لوستل جائزدي او که نه؟

جواب: دکافروله پاره نه دعااو استغفار شته او نه دثواب رسولو ګنجائش [۱]،بلکې قصدا لوستلو والا به ګناه ګاروي.

ايا مسلمان دکافر په جنازه کې شرکت کولی شي؟

سوال: دغيرمسلمه هندو ياچوړي دمړي کټ ته دمسلمان اوږه ورکول ياورسره تلل څنګه دي؟

جواب: که چېرې دهغوی دمذهب خلک موجود وي، نومسلمانانو ته دهغوی په جنازه کې شرکت نه دی پکار.[۲]

دغيرمسلم دمسلمان په جنازه کې شرکت کول اومقبرې ته تلل

سوال: ايادمسلمان په جنازه کې ديوغيرمسلم شرکت جائزدی او د مسلمانانومقبرې ته ددوی تلل صحيح دي او که نه؟ که چېرې يوغيرمسلم دچاجنازې ته يامقبرې ته ځي، نوزماپه نزد دا صحيح نه دی، ځکه چې کافرخوپاك نه وي او که چېرې هغه پاك ځای ته لاړشي، نوهغه هم ناپاکه کيږي او مسلمان ته خوداپکاردي چې هغه پاك اوصفا وي اوکوم سړی چې کلمه ويونکی نه وي (مسلمان نه وي) نوهغه پاك نه دی.

جواب: يوکافر دمسلمان په جنازه کې شرکت ولې کوي؟ باقي د يوغيرمسلم مقبرې ته په تلو سره مقبره نه پليتيږي[۳] اوپه غيرمسلم باندې زموږ دمذهب جائزاحکام نه لازميږي.

۱]''ماکان للنبي والذين امنوا.ان يستغفروا للمشرکين ولوکانوا اولی قربي...... الاية (التوبة/۱۱۳) ''وماکان استغفار ابراهيم لابيه الا عن موعدة وعدها اياه فلما تبين له انه عدولله تبرأ منه.....الخ (التوبة/۱۱۴) والحق حرمة الدعاء بالمغفرة للکافر.....الخ (درمختار/ج۱/ص۵۲۳،۵۲۲)_

۲] ان الکافر لايکون ولياً للمسلم لا فی التصرف ولا فی النصرة....الخ (احکام القران للجصاص/ ج۲/ص۴۴۴)

۳]واما نجاسة بذنه فالجمهور عليٰ انه ليس بنجس البدن والذات، لان الله تعاليٰ احل طعام اهل الکتاب (تفسير ابن کثير/ج۲/ ص۳۴۶/ طبع رشيديه،کوئته)_

کافر د مسلمانانو په مقبره کې دفن کول

سوال: ایا یو کافر د مسلمانانو په مقبره کې ښخول روا دي؟
جواب: کافر د مسلمانانو په مقبره کې خښول جائز نه دي.[۱]

د مسلمانانو د مقبرې په خوا کې د کافرو مقبره جوړول

سوال: څه فرمائی علماء کرام په دې مسئله کې چې دیو کافر خو د مسلمانانو په مقبره کې خښول جائز نه دي، خو د مسلمانانو د مقبرې سره پیوست د هغوی مقبره جوړول جائز دي؟ یا یې لرې جوړول پکار دي؟
جواب: دا خو ښکاره خبره ده چې د کافرانو او مرتدانو د مسلمانانو په مقبره کې خښول حرام او ناجائز دي، همدارنګه د کافرانو د مسلمانانو له مقبرې سره نژدې خښول هم منع دي، د دې له پاره چې څه وخت ک دواړه مقبرې یو ځای نه شي، د کافرانو قبرونه د مسلمانانو د قبرونو نه لرې پکار دي، د دې له پاره چې د کافرو د عذاب قبرونه د مسلمانانو د قبرونو نه لرې وي، څکه چې له دې نه هم د مسلمانانو ته تکلیف رسیږي.[۲]

د اهل کتاب ذمی حکم

سوال: ...(سوال حذف شوی دی).
جواب: کوم کافران چې یو اسلامي ملك کې اوسیږي هغه که اهل کتاب وی یا غیر اهل کتاب هغه ته "ذمي" ویل کیږي، ذمه وعدې ته وایي، چونکه د اسلامی حکومت دده سره وعده ده چې دده د مال، ځان او عزت حفاظت به کیږي، څکه ده ته "ذمی" یا "معاهد" ویل کیږي.[۳]
د ټولو ذمیانو حقوق یو شان دي، خو اهل کتابو ته پکې دوه خصوصیتونه حاصل دي: یو دا چې د هغه د لاس حلاله د مسلمان له پاره جائز ده، دویم دا چې د اهل کتابو ښځو سره د مسلمان نکاح جائز ده[۴]، د غیر اهل کتابو نه ذبیحه حلاله ده[۵] او نه د هغوی ښځو سره نکاح جائز ده.[۶]

---

[۱] واذا مات (المرتد)......لم یدفن فی مقابر المسلمین (الاشباه والنظائر/ج۱/ص۲۹۱،الفن الثاني)۔
[۲] ویکره ان یدخل الکافر قبر احد من قرابته من المؤمنین، لان الموضع الذی فیه الکافر تنزل فیه السخطة واللعنة، فیتره قبر المسلم عن ذلک (البدائع الصنائع/ج۱/ص۳۱۹/طبع ایچ ایم سعید)۔
[۳] الذمی هو المعاهد من الکفار، لانه اومن علی ماله ودمه ودینه بالجزیة (قواعد الفقه/ص۳۰۰)۔
[۴] "وطعام الذین اوتوا الکتٰب حل لکم......(یعنی ذبائحهم) والمحصنٰت من المؤمنٰت والمحصنٰت من الذین اوتوا الکتٰب......الخ" (المائدة/۵/تفسیر ابن کثیر/ج۲/۴۷۸/۲/طبع رشیدیه)۔
[۵] وایضاً ولاتحل ذبیحة غیر کتابي......الخ (فتاوی شامي/ج۶/ص۲۹۸/طبع ایچ ایم سعید) ومنها: ان یکون مسلماً اوکتابیاً فلاتوکل ذبیحة اهل الشرک والمرتد (عالمگیري/ج۵/ص۲۸۵/طبع بلوچستان)۔
[۶] وحرم نکاح الوثنیة بالاجماع (وفی الشامیة) ویدخل فی عبدة الاوثان ..[بقیه حاشیه په راروانه صفحه...

❖ د ختم نبوت عقیده او د عیسی علیه السلام نزول ❖

سوال: حضرت عیسی علیه السلام به کله له اسمانه راکوزیږي؟

جواب: قرآن کریم او احادیثو کې د حضرت عیسی علیه السلام تشریف راوړل د قیامت په لویو نښو کې شمار شوي دي او د قیامت نه لږ مخکې یې د هغه د تشریف راوړلو خبر ورکړی دی، خو څنګه چې د قیامت مقرر وخت نه دی بیان شوی چې په فلانکۍ پیړۍ کې به راځي، همدا شان د حضرت عیسی علیه السلام د نزول وخت هم مقرر نه دی ښودل شوی چې هغه به په فلانکۍ پیړۍ کې تشریف راوړي.

په قران کریم د حضرت عیسی علیه السلام ذکر کولو سره دا فرمایل شوي دي "او بیشکه هغه د قیامت نښه ده، تاسو په دې کې لږ شك هم مه کوئ". (سورهٔ زخرف).[۱]

ډیرو اکابرو صحابه وو او تابعینو د دې ایت په تفسیر کې فرمایلي دي چې د حضرت عیسی علیه السلام نازلیدل د قیامت د نژدېوالي نښه ده، حافظ ابن کثیر رحمه الله لیکي:

"دا تفسیر حضرت ابوهریره رضي الله عنه ابن عباس رضي الله عنه، ابوالعالیه رضي الله عنه، او مالك رحمه الله، عکرمه رحمه الله، حسن بصري رحمه الله، قتاده رحمه الله، ضحاك رحمه الله، او د نورو حضراتو نه نقل دی او د نبي کریم صلی الله علیه وسلم نه د دې مضمون په متواترو حدیثونو کې راغلی دی چې نبي علیه السلام د عیسی علیه السلام د قیامت نه مخکې د تشریف راوړلو خبر ورکړی دی. (تفسیر ابن کثیر ص۱۳۲ ج۴)[۲]

حضرت عبدالله بن مسعود رضي الله عنه د نبي کریم صلی الله علیه وسلم ارشاد نقل کوي چې د معراج په شپه زما ملاقات د حضرت ابراهیم، حضرت موسی، او د حضرت عیسی علیهم الصلواة والتسلیمات سره وشو، نو په خپل مینځ کې یې د قیامت تذکره شروع کړه چې کله به راځي؟ اول حضرت ابراهیم علیه السلام نه پوښتنه وشوه، هغه وفرمایل: ما ته د دې علم نشته، بیا د موسی علیه السلام نه پوښتنه

...بقیه د تیر مخ]... عبدة الشمس والنجوم والصور التی استحسنوها والمعطلة والزنادقة والباطنية والاباحية، وفی شرح الوجيز وکل مذهب يکفر به معتقده (ردالمحتار/ج۳/ص۴۵)۔

۱] "وانه لعلم للساعة فلاتمترن بها واتبعون......الخ" (الزخرف/۶۱)۔

۲] د ابن کثیر عبارت دا دی: "وانه لعلم للساعة" ای أية للساعة خروج عيسى بن مريم قبل يوم القيامة، وهكذا روى عن ابی هريرة وابن عباس وابی العالية وابی مالک وعکرمة والحسن وقتادة والضحاک وغيرهم، وقد تواترت الأحاديث عن رسول الله صلى الله عليه وسلم انه اخبر بنزول عيسٰى عليه السلام قبل يوم القيامة اماماً عادلاً وحکماً مقسطاً" (ابن کثیر/ج۴/ص۱۳۲/طبع قدیم/ج۵/ص۵۳۰/طبع مکتبه رشیدیه)۔

وشوه، هغه هم د لاعلمۍ اظهار وکړ، بیا د حضرت عیسی علیه السلام وار راغی، نو هغه وفرمایل چې د قیامت قایمیدو دقیق وخت خو له الله نه پرته هیچاته هم معلوم نه دی، خو زما سره زما د رب یوه وعده ده چې د قیامت نه مخکې چې کله دجال ښکاره شي، نو زه به دهغه دقتل له پاره نازلیږم، هغه چې ماووینې، نو داسې به ویلي کیږي څنګه چې سیسه (تانبه) ویلي کیږي، بیا به الله تعالی هغه زما په لاس هلاک کړي، تردې چې کاڼي بوټي به هم اوازونه کوي چې ای مسلمانه! زما نه شاته کافرپټ شوی دی هغه قتل کړه.

" د دجال له قتل نه وروسته به خلک خپلې خپلې علاقې او ملک ته بېرته لاړشي، د دې نه څه موده وروسته به یاجوج ماجوج راووځي، هغوی به چې په کوم شي باندې تیریږي هغه به تباه کوي، بیا به خلک ماته له هغوی نه شکایت وکړي، نو زه به د الله نه د هغوی په حق کې بد دعا (ښېرې) وکړم، نو الله پاك به په یوځل په هغوی مرګ راولي، تردې چې ځمکه به د هغوی په بدبویي خوسا (سخا) شي، الله تعالی به باران نازل کړي چې د دوی بدنونه به یوسي او په سمندر کې به یې اوغورځوي. نو زما د رب زما سره دا وعده ده چې هرکله داسې شي نو د قیامت مثال به د حاملې د پوره شو یو ورځو پشان وي، چې د هغې په باره کې د هغې مالك ته پته نه وي چې ناڅاپه په ورځ یا شپه کې څه وخت د هغې حمل غورځیږي". (مسند احمد، ابن ماجه، مستدرك حاکم، ابن جریر).

د حضرت عیسی علیه السلام د دې ارشاد نه چې نبي کریم صلی الله علیه وسلم نقل کړی دی، معلومه شوه چې د هغه تشریف راوړل به بالکل قیامت ته نژدې وي.

سوال: بل دا چې د هغه کومې نښې په دنیا باندې ظاهریږي؟

جواب: د هغه د زمانې چې کوم واقعات په حدیثونو کې ذکر شوي دي د هغو فهرست ډیر اوږد دی مختصر دا چې:

۱: د هغه علیه السلام نه مخکې د حضرت مهدي راتلل.

۲: د هغه علیه السلام عین د سحر د لمانځه په وخت راکوزېدل.

۳: د حضرت مهدي هغه د لمانځه له پاره مخکې کول او د هغه انکار کول.[۱]

۱] عن ابی امامة الباهلی قال: خطبنا رسول الله صلی الله علیه وسلم......وجلهم ببیت المقدس وامامهم رجل صالح فبینما امامهم قد تقدم یصلی بهم الصبح اذ نزل علیهم عیسٰی بن مریم الصبح فرجع ذلک الامام ینکص یمشی القهقری لیقدم عیسٰی یصلی فیضع عیسٰی یده بین کتفیه ثم یقول له: تقدم فصل لنا فانها لک اقیمت فیصلی بهم امامهم فاذا انصرف قال عیسٰی علیه السلام: افتحوا الباب! فیفتح ورائه الدجال......فاذا نظر الیه الدجال ذاب کما یذوب الملح فی الماء وینطلق هارباً ویقول عیسٰی علیه السلام: ان لی فیک ضربة لن تسبقنی بها، فیدرکه عند باب اللدالشرقی فیقتله......الخ (سنن ابن ماجة/ص۲۹۸/طبع نور محمد کراچي)۔

۴: په لمانځه کې دهغه دقنوت نازله په طور دا دعا لوستل ----- "قتل الله الدجال".[۱]
۵: دلمانځه نه فارغيدو سره دجال دقتل له پاره دهغه وتل.[۲]
۶: د دجال دهغه په ليدو سره دتانبې په شان ويلي کيدل.[۳]
۷: "باب لد" نو مي ځای باندې (چې دشام فلسطين کې دی) دهغه له لوري دجال قتلول[۴] او خپله نيزه باندې د دجال لګيدلي وينه مسلمانانو ته ښودل.[۵]
۸: د دجال دقتل نه وروسته دټولې دنيا مسلمانيدل،دصليب دماتولو او دخنزيرانو د قتلولو عام حکمورکول.[۶]
۹: دهغه عليه السلام په زمانه کې امن اوامان دومره عام کيدل چې شرمخ(ليوه) بهوزو سره او پړانګ به د غواګانو،غويانو سره څريږي او ماشومان به د مارانو سره لوبې کوي.[۷]
۱۰: څه زمانه وروسته د ياجوجو ماجوجو راوتل اوهرطرف ته فساد خورول.[۸]
۱۱: په دغو ورځوکې دحضرت عيسى عليه السلام دخپلو ملګرو سره کوه طور ته تشريف وړل او

۱] عن ابی هريرة رضی الله عنه قال: سمعت رسول الله صلی الله عليه وسلم....وينزل عيسٰی ابن مريم فيؤمهم فاذا رفع من الركوع قال: سمع الله لمن حمده قتل الله الدجال...الخ(التصريح بماتواتر فی نزول المسيح/ص۱۷۷)
۲] عن عثمان بن ابی العاص رضی الله عنه......وينزل عيسٰی ابن مريم عليه السلام عند صلاة الفجر فيقول لهم اميرهم: ياروح الله! تقدم صلي، فيقول: هذه الامة امراء بعضهم علی بعض، فيتقدم اميرهم فيصلی فاذا قضی صلاته اخذ حربته فيذهب نحوا الدجال فاذا راه الدجال ذاب كما يذوب الرصاص......الخ (التصريح بماتواتر فی نزول المسيح/ص۱۶۴)_
۳] ايضاً اوګورئ تيره شوی حواله (عن ابی امامة الباهلی قال: خطبنا رسول الله صلی الله عليه وسلم....الخ)
٤] ايضاً پورتنئ حواله)_
٥] عن ابی هريرة رضی الله عنه قال: قال رسول الله صلی الله عليه وسلم......فلوتركه لانذاب حتی يهلک ولكن يقتله الله بيده فيريهم دمه فی حربته (التصريح بماتواتر فی نزول المسيح/ص۱۳۲)_
٦]......ويدعوالناس الی الاسلام فيهلک الله فی زمانه الملل كلها الا الاسلام......الخ (التصريح بماتواتر فی نزول المسيح/ص۹۶) وفيه ايضاً: ويظهر المسلمون، فيكسرون الصليب ويقتلون الخنزير (التصريح/ص۲۰۳)
۷]عن ابی امامة الباهلی قالٰ: خطبنا رسول الله صلی الله عليه وسلم...... يدق الصليب ويذبح الخنزير ويضع الجزية ويترک الصدقة فلايسعٰی علی شاة ولابعير وترفع الشحناء والتباغض وتنزع حمة كل ذات حمة حتی يدخل الوليد يده فی الحية فلاتضره وتفرالوليدة الاسد فلايضرها ويكون الذئب فی الغنم كانه كلبها وتملأالأرض من السلم فما يملأ الاناء من الماء وتكون الكلمة واحدة فلايعبد الا الله......الخ (سنن ابن ماجة/ص۲۹۸)_
۸] ثم يرجع الناس الی بلادهم واوطانهم قال فعند ذلک يخرج يأجوج ومأجوج وهم من كل حدب ينسلون فيطأون بلادهم لاياتون علی شيء الا اهلكوه ولايمرون علی ماء الا شربوه ثم يرجع الناس الی فيكشونهم فأدعوالله عليهم فيهلكهم الله تعاليٰ ويميتهم حتی تجری الارض من نتن ريحهم، قال فينزل الله عزوجل المطر فيجرف اجسادهم حتی يقذفهم فی البحر (التصريح بماتواتر فی نزول المسيح/ص۱۵۹)_

هلته دخوراك تنگي پېښيدل.[۱]

۱۲: په پاى کې دهغهعليه السلام په ښيرو دياجوجو ماجوجو په يوځاى هلاکيدل او دلويو لويو مرغانو په واسطه دهغوى لاشونه اوچتول او په سمندرکې غورځول.[۲]

۱۳: او بيا تيز باران کيدل اودياجوج ماجوجو باقي بدنونه او بدبويي بيول او په سمندر کې غورځول.[۳]

۱۴: دحضرت عيسىعليه السلام دعربو په يوه قبيله بنوکلب کې نکاح کول او دهغې نه دده اولاد کيدل.[۴]

۱۵: فج الروحا نومي ځاى ته رسيدل او دحج او عمرې احرام تړل.[۵]

۱۶: دنبي کريمصلى الله عليه وسلم روضې مبارکې ته حاضري ورکول، اودنبيعليه السلام د روضه اطهر ددننه نه ځواب ورکول.[۶]

۱۷: له وفات نه وروسته دهغوى په روضه اطهرکې دفن کيدل اوداسې نور...[۷]

۱۸: دهغه نه وروسته مقعد نومى سړى دهغه په حکم باندې خليفه جوړيدل اودمقعد دوفات نه وروسته د قرآن کريم له سينو اوصحيفونه اوچتيدل.[۸]

۱] عن النواس بن سمعان..... فبينما هوكذٰلک اذا اوحي الله الى عيسٰى ان قد خرجت عبادا لي لايدان لاحد بقتالهم فحرز عبادى الى الطور....ويحصر نبى الله واصحابه حتى يكون رأس الثور لأحدهم خيراً من مائة دينار لأحدكم اليوم فيرغب نبى الله عيسيٰ واصحابه..الخ(مشکوٰة/ص۴۷۴،۴۷۳، باب العلامات بين يدى الساعة)

۲]...... فيرسل الله طيراً كأعناق البخت فتحملهم فتطرحهم حيث شاء الله......الخ (مشکوٰة/ص۴۷۴)۔

۳] اوگورئ تيره شوى حاشيه (ثم يرجع الناس الى بلادهم واوطانهم قال فعند ذلک يخرج يأجوج وماجوج..الخ)

۴] روى ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: لوفد جذام: مرحباً بقوم شعيب واصهار موسٰي، ولاتقوم الساعة حتى يتزوج فيكم المسيح ويولدله ذكره المقريني فى الخطط (التصريح بماتواتر فى نزول المسيح/ص۲۹۳)

۵] عن ابى هريرة رضى الله عنه انّ رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: والذى نفسى بيده! ليهلن ابن مريم بفج الروحاء حاجاً او معتمراً او لثنيهما ص:۱۰۰، واخرجه الحاكم وصححه كما فى الدر المنثور ولفظه...... وليسلكن فجا حاجاً او معتمرا وليأتين قبرى حتى يسلم على ولاردن عليه......الخ ص:۱۰۲ (التصريح بماتواتر فى نزول المسيح)۔

۶] ايضاً پورتنۍ حاشيه)۔

۷] عن عبدالله بن عمروقال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم......ثم يموت فيدفن معى فى قبري، فاقوم انا وعيسٰى بن مريم فى قبر واحد بين ابى بكر وعمر (مشکوٰة/ص۴۸۰/طبع قديمي)۔

۸] عن ابى هريرة قال......فيستخلفون بامر عيسٰى رجلاً من بنى تميم يقال له: المقعد، فاذا مات المقعد لم يأت على الناس ثلاث سنين حتى يرفع القران من صدور الرجال ومصاحفهم (التصريح بماتواتر فى نزول المسيح...ص۲۳۲)۔

۱۹: له دې وروسته دلمر دمغرب نه راختل، دارنګه ددابة الارض راوتل اودمومن اوکافرپه مینځ کې امتیازي نښه لګول اوداسې نور...[۱]

سوال: دا به څنګه ښکاریږي چې هغه حضرت عیسیٰ علیه السلام دی؟

جواب: ستاسودا سوال عجیبه دلچسپ سوال دی،ددې دپوهیدو له پاره تاسو یوازې دوه خبرې په نظرکې وساتئ.

اول...... په مخکینو کتابونوکې دنبي کریم ﷺ په باره کې پیشګویي شوې وه او دهغه ﷺ صفات او علامات ذکرشوي وو،کوم خلک چې دهغو علاماتو نه واقف وو،دهغوی په باره کې د قرآن کریم بیان دی چې هغوی نبي علیه السلام داسې پیژني څنګه چې خپل زامن پیژني[۲]،که چېرې ځوك ستاسو نه پوښتنه وکړي چې هغوی نبي علیه السلام څنګه پیژندلی و،چې یوازې نبي علیه السلام نبي اخر الزمان دی؟ نو دده صفات چې په تیرشویو کتابونوکې ذکرووهغه دنبي علیه السلام د ذات اقدس سره موافق کولو نه وروسته به هرسړي ته فوراً یقین راته چې همدا نبي اخرالزمان دی ﷺ دارنګه دحضرت عیسیٰ علیه السلام چې کوم صفات نبي علیه السلام ذکر کړي دي،دهغو مخې ته کېښودو سره دحضرت عیسیٰ علیه السلام د شخصیت په تعیین کې چاته معمولی شان شبه هم نه کیږي،خو کوم سړی چې له دې نبوي حدیثونو نه ناخبره وي یایې فطرت کې کوږوالی وي، هغه به ددې موافقت کولو د صلاحیت نه محروم وي یا یوازې دضد او عناد په وجه له دې نه ځان ساتي نودهغه مرض لاعلاجه دی.

دویم...... ځینې قرائن داسې وي چې دهغو په موجودګي کې انسان په یقین کولو باندې مجبور شي او هغه ته دزیات دلیل حاجت نه وي.مثلاً تاسو ګورئ چې دیومکان مخې ته دټولې محلې خلک جمع دي اوټول خلک خفه دي"په کورکې دننه چیغې سورې دي" درزي(خیاط) کفن ګنډي،څه خلک اوبه ګرموي،څه خلک قبر کنستلو له پاره ځي،دې منظر لیدوسره به تاسوته ددې پوښتنې ضرورت نه راځي،چې ایادلته ځوك وفات شوي دي؟ اوکه چېرې تاسو ته دا هم معلومه وي چې فلانی صاحب ددېر وخت نه ناروغ و اودهغه حالت ډیرنازك ، نوددې منظرلیدوسره به تاسوته فوراً یقین راشي چې هغه صاحب وفات شوی دی.

دسیدنا عیسیٰ علیه السلام دتشریف راوړلو خاص کیفیت،خاص وخت،خاص ماحول او خاص حالاتو کې نبي کریم ﷺ بیان فرمایلی دی چې کله هغه پوره نقشه او ټول منظر مخې ته

۱] عن عبدالله بن عمرو.....ان اول الایات خروجاً طلوع الشمس من مغربها وخروج الدابة علی الناس....الخ (مشکوٰة/ص۴۷۲) عن ابی هریرة رضی الله عنه قال: قال رسول الله صلی الله علیه وسلم: تخرج دابة الارض ومعها عصیٰ موسیٰ وخاتم سلیمان علیهما السلام فتخطم انف الکافر بالعصا وتجلی وجه المؤمن بالخاتم حتی یجتمع الناس علی الخوان یعرف المؤمن من الکافر(تفسیرابن کثیر/ج۴/ص۶۸۴/طبع رشیدیه کوئته)

۲]"الذین اتینهم الکتٰب یعرفونه کمایعرفون ابنائهم"(البقرة/۱۴۶)_

راشي، نو چاته به ددې بحث کولو ضرورت نه وي چې دا رښتيا عيسى عليه السلام دى او که نه؟
فکر وکړئ! چې حضرت مهدي رضي الله عنه دعيسايانو خلاف په جهادکې مصروف دی، په دې کې خبر راځي چې دجال ښکاره شوی دی، هغه دخپل لښکر سره په بيړه سره دبيت المقدس طرف ته واپس کيږي او د دجال په مقابله کې صفونه جوړوي د دجال فوجونه داسلامي لشکر محاصره کوي، مسلمانان ډير دتنګي او حيرانتيا په حالت کې ګيردي، په دې کې به دسحر په وخت يو اواز وشي "قد اتاکم الغوث" (تاسو ته مدد ګار راورسيده) دخپلې بد حالت کتلو سره به ديو سړي دخولې نه بې اختياره اواز ووځي چې دا" دکوم مړې خيتې والا اواز معلوميږي) بيابه ناڅاپه حضرت عيسى عليه السلام د دوو فرښتو په اوږو لاس ايښی او د سپينې منارې سره به راکوزيږي اوعين هغه وخت لښکرته به رارسيږي چې دسبا اقامت شوی دی او امام په مصلی باندې ولاړ دی اوداسې نور.....[۱]
دا ټول کوائف کوم چې رسول الله صلى الله عليه وسلم بيان کړي دي چې کله هغه يو يو دخلکو دسترګو مخې ته راځي ،نو څوك به داسې وي چې دحضرت عيسى عليه السلام دشناخت نه به محروم پاتې شي؟ نبي کريم صلى الله عليه وسلم دسيدنا عيسى عليه السلام صفتونه او نښې، دهغه حليه اود پوزې نقشه د هغه د نزول دزمانې سياسي حالات اودهغه د کارنامو جزئيات دومره په تفصيل سره بيان کړي دي چې عقل حيران پاتې کيږي هرکله چې دا پوره نقشه دخلکو مخې ته راشي، نو د يوې لمحې له پاره به چاته دنوموړي په پيژندګلوي کې شك شبه نه وي، ځکه چې داسې يو کمزوری روايت کې هم دا نه دي راغلي چې دهغه په تشريف راوړلو کې به خلکو ته په پيژندګلوي کې مشکل راځي، ياداچې دهغه به باره کې به په خلکو کې اختلاف وي، چې څوك به يې مني او څوك به يې نه مني، ددې برعکس دا راځي چې مسلمانان خومسلمان د دجال دلښکر ختمولو نه وروسته به دغير مذهب خلك هم ټول مسلمانان شي او په دنيا باندې به يوازې د اسلام حکمراني وي.[۲]
دا عرض کول به هم مناسب وي چې د تيرشويوپيړيو نه واخله ترديې رواني پيړۍ پورې ډيرو خلکو د مسيحيت دعوې کړي دي او ډيروخلکو داصل اونقل په مينځ کې فرق ونه شو کړای او د ناپوهي په وجه دهغوی منونکي شول خو هغوی هريو په حقيقت کې "مسيح" نه و په دې وجه هغو ددنيا خلك په اسلام باندې دجمع کولو په ځای مسلمانان کافران وګرځول اودهغوی په مينځ کې يې اختلاف او تفرقه واچوله، دهغه دراتلو په وجه نه

۱] عن عثمان بن ابي العاص...... فبينماهم كذٰلك اذ نادىٰ مناد من السحر يا ايها الناس! اتاكم الغوث، ثلاثاً، فيقول بعضهم لبعض: ان هٰذا الصوت رجل شبعان، وينزل عيسىٰ ابن مريم عليه السلام عند صلاة الفجر......الخ (التصريح بماتواتر فى نزول المسيح/ص۱۶۴/طبع دارالعلوم کراچی)۔
۲] ويهلك الله فى زمانه الملل كلها الا الاسلام...... الخ (ابوداؤد، كتاب الملاحم/ج۲/ص۲۳۸/مسند احمد/ ج۲/ص۴۰۶/طبع بيروت)۔

فتنه او فساد کې څه کمی راغی اونه دکفر او فسق ترقي بنده شوه،دنن زمانې حالات په اوچت اواز سره اعلان کوي چې هغوی په دې تياره ماحول کې دومره رڼا هم ونه کړل شوه،څومره چې په تياره شپه کې اُور وُرکی رڼا کوي ، هغه دا خيال وکړ چې په د دده دخواهش دتاويلاتو په ذريعه به دده خبره وچليږي.خو افسوس ! چې په ده باندې دحضرت عيسی عليه السلام په باره کې فرمايل شوي ارشادات دومره هم موافق نه شول څومره چې دمهوپه دانه باندې سپين والی وي،که دچا دې کې شك وي، نودنبي کريم ﷺ بيان شوې نقشه دې مخې ته کيږدي اودنبي عليه السلام ارشاد شوې يوه يوه نښه دې دغه مدعيانو باندې موافق کړي او ودې ګوري.اوښ دستنې له سوري نه تيريدلی شي ،خو په دغو مدعيانو باندې دحضرت عيسی عليه السلام صفتونه او نښې موافق کيدای نه شي،ارمان! چې دغو خلکوته دبزرګانو دا نصيحت ياد وای:

بصاحب نظرے بنمای گوهر خود را

عيسیٰ نتواں گشت به تصديق خرے چند

....

د خاتم النبيين صحيح مفهوم هغه دی کوم چې له قرآن او حديث نه ثابت دی

سوال: يو بزرګ دخاتم النبيين يا دلفظ خاتميت تشريح کولو کې ليکلي دي:

"اسلام ته دخاتم الاديان او پيغمبر اسلام ته دخاتم الانبياء خطاب ورکړل شوی دی. دخاتميت دوه معنا کيدای شي:يوه دا چې يو شی ناقص او نامکمل وي او هغه په مزه مزه مکمل شي، دويم دا چې هغه شی نه دافراط په مد باندې وي او نه دتفريط په مد باندې، بلکې ددې دواړو په مينځ کې وي چې دهغه نوم اعتدال دی،اسلام په دواړو اړخونو سره خاتم الاديان دی، په دې کې کمال او اعتدال دواړه موندل کيږي،رسول خدا ﷺ فرمايلي دي: چې زه دهغه عاليشان مکان اخری خښته يم کوم چې تيرو شويو انبياوو(عليهم السلام) تعمير کړی دی،داد اسلام کمال طرف ته اشاره ده،دغه شان په قرآن مجيد کې دي چې داسلام مذهب ديو معتدلې او متوسطې طريقې نوم دی او دمسلمانانو قوم يو معتدل قوم پيدا کړل شوی دی،په دې سره داسلام د اعتدال ثبوت جوتيږي".

ايا دخاتم النبيين دا مفهوم صحيح دی او دټولو فرقو په دې باندې اتفاق دی؟ رهنمائی مو وکړئ او احسان مند مو وګرځوئ.

جواب: دخاتم الانبياء همدغه مفهوم دی کوم چې دقران اوحديثو دقطعي نصوصونه ثابت او دامت متواتره اواجماعي عقيده ده چې نبي کريم ﷺ اخري نبي دی دهغوی نه وروسته به

هيڅاته هم نبوت نه ورکول کيږي[۱] د دې مفهوم باقي ساتلو سره چې د دې لفظ کې کوم نکات بيان شوي دي هغه په سرسترګو باندې هر دپوهې خاوند د خپل عقل او پوهې مطابق نکات بيانولی شي، خو که چېرې دې نکاتو سره دمتواتر مفهوم او متواترې عقيدې نفي و شي، نو دا به ضلالت او ګمراهي وي او داسې نکات به مردود وي.

خاتم النبيين او حضرت عيسى عليه السلام

سوال: د خاتم النبيين څه معنا ده؟ اخري نبي يعني د محمد ﷺ نه وروسته به چاته نبوت نه شي ورکول کېدای مولاناصاحب! که چېرې دخاتم النبيين دامعنا وي چې دنبي عليه السلام نه وروسته به بل نبي نه وي، نو د حضرت عائشي رضي الله عنها د قول وضاحت وکړئ.

حضرت عائشه رضي الله عنها فرمايي: "اې خلکو دا خو وايئ چې نبي عليه السلام خاتم النبيين و خو دا مه وايئ چې دنبي عليه السلام نه وروسته به بل نبي نه وي. (حضرت عائشه رضي الله عنها تکمله مجمع البحار).

جواب: هم په دې تکمله مجمع البحار کې يې ليکلي دي چې حضرت عائشې رضي الله عنها دا ارشاد دحضرت عيسى عليه السلام دتشريف راوړلو په خيال فرمايلی و[۲]، چونکه حضرت عيسى عليه السلام ته نبوت دنبي عليه السلام نه مخکې ورکړل شوی و، په دې وجه دحضرت عائشې رضي الله عنها منشا دا وه چې څوك بې دينه دخاتم النبيين دلفظ نه دحضرت عيسى عليه السلام په نه راتلو باندې استدلال ونه کړي څنګه چې مرزا قادياني ويلي دي. چې دخاتم النبيين ايت دحضرت عيسى عليه السلام راتلل منع کوي[۳]، نو د حضرت عائشې رضي الله عنها دا ارشاد دمرزا قادياني دترديد اوتکذيب له پاره دی.

سوال: مهدي به دې دنيا ته کله تشريف راوړي؟ اوايا مهدي او عيسى عليه السلام يو وجود دی؟

جواب: حضرت مهدي (رضوان الله عليه) به په اخري زمانه کې قيامت ته نژدې ظاهريږي، دده دظهور نه تقريبًا اووه کاله وروسته به دجال راوځي او دده دقتل له پاره به حضرت عيسى عليه السلام داسمان نه راکوزيږي[۴] له دې نه دا هم معلومه شوه چې حضرت مهدي رضي الله عنه او حضرت عيسى عليه السلام دوه بېل بېل سړي دي، مرزاقادياني دخپل غرض له پاره عيسى عليه السلام او مهدي يو وجود فرض کړ.[۵]

۱]"ولكن رسول الله وخاتم النبيين" (الاحزاب/ ۴۰) وكونه صلى الله عليه وسلم خاتم النبيين مما نطق به الكتاب وصدعت به السنة واجمعت عليه الامة فيكفر مدعي خلافه..الخ(روح المعاني/ج۲۲/ص۳۹/طبع بيروت)

۲]عن عائشة رضى الله عنها: قولوا انه خاتم الانبياء ولاتقولوا: لانبى بعده، وهذا ناظر الى نزول عيسٰي (مجمع بحار الانوار مع التكملة/ج۵/ص۴۶۴/طبع دائرة المعارف العثمانيه دكن، هند)۔

۳]ازاله اوهام حصه دوم/ص۴۳۱/مطبع رياض هند امرتسر)۔

٤]ابوداؤد، كتاب المهدي/ج۲/ص۲۳۲/طبع ايچ ايم سعيد)۔

۵] ازاله اوهام حصه دوم/ص۴۱۴/ايضاً خطبه الهاميه/ص۱۶/روحانى خزائن/ج۱۶/ص۶۱)۔

حالانکه ټول اهل حق په دې باندې متفق دي چې حضرت عیسیٰ علیه السلام او حضرت مهدي (علیه الرضوان) دواړه جُدا جُدا شخصیتونه دي.[۱]

په نبوت تشریعی او غیر تشریعی کې فرق

سوال: ام المومنین حضرت عائشه رضی الله عنها فرمایي:

،، قولوا انه خاتم النبيين ولاتقولوا لانبي بعده.....

جواب: تکمله مجمع البحار کې علامه محمد طاهرپټني دا قول نقل کړی دی او لیکلي يې دي: "وهذا ناظر الى نزول عيسى" يعني دا ارشاد يې د حضرت عیسیٰ علیه السلام د نزول په اړه وفرمایه.

سوال: امام عبدالوهاب شعراني رحمه الله فرمايي: "مطلق نبوت اوچت نه کړل شو یوازې تشریعي نبوت ختم شوی دی، دکوم تائید چې حدیث حفظ القرآن الخ" نه هم کیږي. (چې دهغه معنا دا ده چې چا قرآن یادکړ ،دهغه په دواړو اړخونو کې له شک پرته نبوت داخل شو) او دنبي کریم صلی الله علیه وسلم دقول مبارك " لانبي بعدی ولارسول" نه مراد دادی چې زمانه وروسته به بل داسې نبي نه وي چې شریعت ځان سره راوړي،محی الدین ابن عربي رحمه الله فرمایي: "کوم نبوت چې دنبي علیه السلام په راتلوسره منقطع يعني ختم شوهغه یوازې غیرتشریعي نبوت دی نه مقام نبوت" الله تعالی په خپلو بنده ګانو باندې مهربان دی په دې وجه ددوی په خاطر يې تشریعي نبوت پرېښوده،پورته ذکرشوي دوه قولونه واضحه کړئ،تشریعي اوغیرتشریعي هم واضحه کړئ.ایادا دځان له پاره دلیل جوړېدای شي؟

جواب: شيخ ابن عربي رحمه الله د اولیاوو کشف او الهام ته نبوت وایي او حضرات انبیاء کرام علیهم السلام ته چې کوم منصب ورکول کیږي، هغه ته نبوت تشریعي وايي دادهغه خپله اصطلاح ده. چونکې د انبیاء کرام (علیهم السلام) نبوت ددوی په نزد دتشریع نه بغیر نه وي په دې وجه د ولایت والا نبوت واقعي نبوت نه دی.

علامه شعراني رحمه الله او شیخ ابن عربي رحمه الله هم دانبیاء کرامو والا نبوت(چې ددوی په اصطلاح کې ورته نبوت تشریعي وایي) هغه ختم مني.او ولایت جاري او همدا عقیده داهل سنت والجماعت هم ده فرق یوازې د اصطلاح دی.[۲] **والله اعلم.**

۱] اعلم ان المشهور بين كافة من اهل الاسلام على ممر الاعصار انه لابد فى اخر الزمان من ظهور رجل من اهل البيت يؤيد الدين ويظهر العدل ويتبعه المسلمون ويستولى على الممالك الاسلامية من اشراط الساعة الثابتة فى الصحيح على الره، وان عيسٰى عليه السلام ينزل بعده......الخ (تحفة الاحوذي/ج۶/ص۴۸۴/باب ماجاء فى المهدي، فتح الباري/ج۱/ص۳۵۸/طبع لاهور)_

۲] تنقسم النبوة البشرية على قسمين، القسم الأول من الله تعالى الى غيره من غير روح ملكى بين الله تعالىٰ وبين عبده بل اخبارات الهية يجدها فى نفسه من الغيب او فى تجليات....[بقيه حاشيه په راروانه صفحه...

يا د پاکستاني قانون له مخې ځوک مُصلح يا مجدد منل کُفر دی؟

سوال: ستاسو اوزما دعلم مطابق به حضرت عیسی علیه السلام اوحضرت مهدي رضي الله عنه دنياته تشريف راوړي،خو دپاکستاني قانون مطابق(چې دبهتو په دورکې جوړشوی و)دنبي کريم ﷺ نه وروسته ځوک مصلح ،مجدد يا نبي نه شي راتلی. که چېرې يوسړی په دې خبره باندې يقين ساتي، نوهغه غيرمسلم دی.دې لحاظ سره زه اوتاسوغيرمسلم شو،ځکه چې تاسو دځينو سوالونو په جواب کې ويلي دي چې حضرت عیسی علیه السلام اوحضرت مهدي به تشريف راوړي،مهرباني وکړئ په دې مسئله باندې رڼا واچوئ.

جواب: تاسو چې دپاکستاني قانون دکومې دفعې(مادې) حواله ورکړې ده،دهغې په پوهيدو کې تاسو ته غلط فهمي شوې ده او تاسو دهغې نقلولو کې هم غلطي کړې ده.

دقانون د ٢٦٠ (٣) مادې پوره متن دا دی چې:

"کوم سړی چې د محمد ﷺ (چې اخري نبي دی) خاتم النبيين کيدو باندې قطعي اوغيرمشروط طور باندې ايمان نه لري ياچې کوم سړی دمحمد ﷺ نه وروسته مفهوم کې يا دځه قسمه نبي کيدو دعوی کوي،يا کوم سړی يوداسې مدعي نبي يادنبي مصلح تسليموي، هغه دد قانون داغراضو له پاره مسلمان نه دی".

د قانون په دې دفعه کې يو داسې سړي ته غيرمسلم ويل شوي دي چې دنبي کريم ﷺ نه وروسته دنبوت جاري کيدو قائل وي يادنبي علیه السلام دنبوت نه وروسته دنبوت دحصول مدعي وي ياداسې دنبوت مدعي خپل ديني رهبر تسليموي.

حضرت مهدي رضي الله عنه به نبي نه،وي نه به هغه دنبوت دعوه کوي اونه هغه ځوک نبي مني او حضرت عیسی علیه السلام له شک پرته نبي دی، خو هغه ته نبوت دنبي علیه السلام نه وروسته نه دی ورکړل شوی بلکې دنبي علیه السلام نه شپږ سوه کاله وړاندې ورکړل شوی و،مسلمانان به دهغه دتشريف راوړلو نه وروسته د هغه په نبوت باندې ايمان نه راوړي، بلکې دمسلمانانو ايمان

...بقيه د تير مخ]...ولايتعلق بذلک الأخبار حکم تحليل ولاتحريم بل تعريف بمعاني الکتاب والسنة اويصدق حکم مشروع ثابت انه من عندالله تعالیٰ او تعريف بفساد حکم قد ثبت بالنقل صحته ونحوذلک وکل ذلک تنبيه من الله تعالی وشاهد عدل من نفسه قال: ولاسبيل لصاحب هٰذا المقام......ان يکون علی شرع يخصه يخالف شرع رسوله الذی ارسل اليه وامرنا باتباعه ابداً القسم الثاني من النبوة البشرية وهو خاص بمن کان قبل بعثة نبينا محمد صلی الله عليه وسلم وهم الذين يکونون کالتلامذة بين يدی الملک فينزل عليهم الروح الأمين بشريعة من الله تعالی فی حق نفوسهم بتعبدهم بها فيحل لهم ماشاء ويحرم عليهم ماشاء ولا يلزمهم اتباع الرسل (اليواقيت والجواهر/ج٢/ص٢٥/طبع عباس بن عبدالسلام بن شقرون، مصر) ايضاً اليواقيت والجواهر/ج٢/ص٨٣/المبحث السادس والاربعون فی بيان وحی الاولياء الالهامی والفرق بينه وبين وحي الانبياء عليهم الصلاة والسلام وغيرذلک تفصيل دپاره اوګورئ: احتساب قاديانيت/ج٢/ص١٤٤/ايضا بوادرالنوادر/ص٥٢٥تا٥٣٥)۔

دهغه په نبوت باندې د مخکې نه دی،څنګه چې دحضرت نوح،حضرت ابراهیم،حضرت موسی او دنورو انبیاء کرامو په نبوت باندې ایمان دې (علی نبینا وعلیهم الصلوات والتسلیمات) په دې وجه دپاکستان د قانون ددې مادې اطلاق نه خوپه حضرت مهدي رضی الله عنه باندې کیږي ځکه چې هغه به دنبوت مدعي نه وي،نه په حضرت عیسی علیه السلام باندې کیږي، ځکه چې دهغه نبوت دنبي کریم صلی الله علیه وسلم نه مخکې دی،نه چې وروسته. اونه په هغو مسلمانانو باندې اطلاق کیږي چې ددې حضراتو د راتلو قائل دي.

ددې واقعي اطلاق په هغو خلکو باندې کیږي چاچې دنبي کریم صلی الله علیه وسلم نه وروسته د حاصلیدونکي نبوت دعوه وکړه.

د ,, یَاأَیُّهَاالنَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللهِ إِلَیْکُمْ جَمِیْعًا..(الاعراف ۱۵۸).

نعره یې ولګوله اوخلکوته یې دې نوي نبوت باندې دایمان راوړلو دعوت ورکړ،دا رنګه ددې اطلاق په هغو خلکوباندې کیږي چې هغوی داسې خلک خپل ځان له پاره مصلح او رهبران ومنل او دهغوی په ډله کې داخل شول.

امید دی چې دا مختصر وضاحت به ستاسو دغلط فهمي دلرې کولو له پاره کافي وي.

د ختم نبوت تحریک پیل کله وشو؟

سوال: دختم نبوت دتحریك پیل کله وشو؟آیادرسول الله صلی الله علیه وسلم نه وروسته چې کله دروغژنو دنبوت مدعیانو دعوه کړې وه یا په بل کوم دورکې؟

جواب: دختم نبوت تحریك پیل درسول الله صلی الله علیه وسلم دارشاد "**اناخاتم النبیین لانبي بعدی**"[۱] نه وشو ، حضرت صدیق اکبر رضی الله عنه ،دنبوت دمدعیانو خلاف جهاد وکړ اودې تحریك ته یې ترقي ورکړه.[۲]

حضرت عیسی علیه السلام به په کوم عمرکې راکوزیږي؟

سوال: زموږ دټولو مسلمانانو عقیده ده چې حضرت عیسی علیه السلام به په دویم ځل دنیا ته تشریف راوړي دحدیث په رڼاکې یې بیان کړئ چې هغه به بیادې دنیاکې پیداکیږي یابه

۱] عن ثوبان قال: قال رسول الله صلی الله علیه وسلم...... وانه سیکون فی امتی کذابون ثلاثون کلهم یزعم انه نبی الله وانا خاتم النبیین لانبی بعدی ولاتزال طائفة من امتی علی الحق ظاهرین لایضرهم من خالفهم حتی یأتی امرالله رواه ابوداؤد والترمذي (مشکوٰة/ص۴۶۵،۴۶۴، کتاب الفتن، الفصل الثاني)۔

۲] مرقاة المفاتیح/ج۵/ص۲۴/البدایة والنهایة/ج۶/ص۳۱۱تا۳۱۶، فصل فی تصدی الصدیق لقتال اهل الردة ومانعی الزکوٰة، طبع دارالفکر بیروت ثم سارخالد الی الیمامة لقتال مسیلمة الکذاب فی اواخر العام والتقی الجمعان ودام الحصار ایاماً ثم قتل الکذاب لعنه الله قتله وحشی قاتل حمزة، واتشهد فیها خلق من الصحابة (تاریخ الخلفاء/ص۵۸/طبع قدیمی)۔

بیاهغه عمرکې تشریف راوړي په کوم عمرکې چې هغه الله پاك اسمان ته خیژولی دی؟زه به یوځل بیاتاسو ته خواست وکړم چې جواب ضرور راکړئ ،دا رنګه کیدای شي چې ستاسو په دې کوشش سره څه قادیانان خپله عقیده صحیح کړي،دایوقسم جهاد دی،ستاسوتحریر زموږ له پاره دسند درجه لري.

جواب: حضرت عیسی علیه السلام چې په کوم عمرکې آسمان ته خیژول شوی دی په هماغه عمرکې به نازلیږي،دهغه علیه السلام په اسمان کې ژوند دهغه علیه السلام په صحت او عمرباندې اثر کونکی نه دی، څنګه چې جنتیان به په جنت کې همیشه ځوانان وي اودهغه ځای اب وهوا به دهغوی صحت اوعمر نه متاثره کوي.[۱]

حضرت عیسی علیه السلام چې دا وخت چېرته ژوند کوي هلته دځمکې نه بلکې داسمان قوانین پلي دي،قرآن کریم کې فرمایل شوي دي چې:" ستاسود رب یوه ورځ ستاسو دشمار په حساب سره دیوزر کلونو برابر ده".[۲]

ددې اسماني قانون مطابق اوس هم دحضرت عیسی علیه السلام له دې ځایه دتلو دوه ورځې هم نه دي تیرې شوې.تاسو غورکولی شئ چې یوازې دوه ورځوسره دانسان په عمر او صحت کې څه ښکاره تبدیلي راځي؟

مشکل دا دی چې موږ دالله تعالی معاملات هم دخپل عقل ، پوهې،مشاهدې اوتجربې په تله تلل غواړو ،که نه د یو مومن له پاره خو د خدای او درسول له وینا نه زیات دایمان او دیقین کومه خبره کیدای شي؟

حضرت عیسی علیه السلام ددیم ځل پیداکیدو سوال خوبه هلته پیدا کېده چې هغه مړشوی وای.ژوندی خودیم ځل نه پیدا کیږي اوبیادیومړشوي انسان په یوبل قالب کې دوباره پیداکیدل خو "آواګون"(تناسخ) دی،چې دهغې هندوان قائل دي،دیواسلام دمدعي دا دعوی غلطه ده چې دحضرت عیسی علیه السلام روحانیت دهغه په قالب کې دوباره پیدا شوی دی.

حضرت عیسی علیه السلام به د نبي تشریف راوړي او که د اُمتي په حیثیت؟

سوال: دنبي کریم صلی الله علیه وسلم په زمانه کې به حضرت عیسی علیه السلام تشریف راوړي ایاهغه به په حیثیت دنبي تشریف راوړي یادنبي علیه السلام دامتي په حیثیت باندې؟که هغه صلی الله علیه وسلم دنبي په حیثیت تشریف راوړي نونبي علیه السلام خاتم النبیین څنګه شو؟

۱] عن ابی هریرة رضی الله عنه قال: قال رسول الله صلی الله علیه وسلم: من یدخل الجنة ینعم ولاییأس ولایبلی ثیابه ولایفنی شبابه رواه مسلم وعن ابی سعید وابی هریرة ان رسول الله صلی الله علیه وسلم قال: ینادی مناد ان لکم ان تصحوا فلاتسقموا ابداً وان لکم ان تحیوا فلاتموتوا ابداً وان لکم ان تشبوا فلاتهرموا ابداً وان لکم ان تنعموا فلاتبأسوا ابداً رواه مسلم (مشکوٰة/۴۹۶/باب صفة الجنة واهلها، الفصل الاول)۔

۲] ''وان یوما عند ربک کالف سنة مماتعدون'' (سورة ۲۲،الحج/۴۷)۔

جواب: حضرت عیسی علیه السلام چې کله تشریف راوړي، نوهماغه شان به نبي وي، خو دنبي کریم ﷺ دتشریف راوړلو سره دهغه شریعت منسوخ شو. اودهغه دنبوت دور ختم شو په دې وجه چې کله هغه تشریف راوړي نودنبي علیه السلام دشریعت تابعداري به کوي. اودنبي علیه السلام دامتی په حیثیت سره به راځي[1]. دهغه راتلل دختم نبوت خلاف نه دي، ځکه چې نبي اخرالزمان نبي کریم ﷺ دی، حضرت عیسی علیه السلام ته نبوت دنبي کریم ﷺ نه مخکې ورکړل شوی و.

آیا د حضرت عیسی علیه السلام له جسم سره پورته خیژولو په اړه قرن چپ دی؟

سوال: که زید دا عقیده اوساتي اوبیان یې کړي چې دحضرت عیسی علیه السلام اسمان ته ژوندي ختلو یا د وفات کیدو په باره کې قران پاك خاموش دی څنګه چې دزید دا عبارت دی: "قران نه ددې تصریح کوي چې الله تعالی هغه دجسم او روح سره دځمکې نه پورته کړ او آسمان ته یې وخیژولو اونه صفا دا وایي چې هغه په ځمکه باندې پخپل مرګ مؤشو. او یوازې دهغه روح پورته کړل شو، په دې وجه دقران په بنیاد باندې خو ددې نه د کوم یو اړخ قطعي نفې هم نه شي کیدای او اثبات هم نه".

نوزید چې دا بیان کوي، ایاددې بیان په وجه باندې به ورته مسلمان ویل کیږي اوکه کافر؟ وضاحت یې وکړئ.

جواب: کوم عبارت چې په سوال کې نقل شوی دی هغه د مودودي صاحب دتفهیم القرآن دی[2]، په وروسته ایډیشنو کې یې اصلاح شوې ده، په دې وجه په ده باندې دکفر فتوا نه شي ورکول کېدای، خو ګمراه کونکې غلطي ګڼل کېدای شي.

په قرآن کریم کې دحضرت عیسی علیه السلام د رفع جسماني (له جسم سره خیژولو) تصریح په "**بل رفعه الله الیه**" او "**انی متوفیك ورافعك الی**" کې موجوده ده چنانچې ټول امامان دتفسیرپه دې باندې متفق دي چې په دې آیاتونو کې دحضرت عیسی علیه السلام رفع جسماني ذکر شوې ده اوپه رفع جسماني باندې احادیث متواتره موجوددی[3] دقرآن کریم دآیاتونواحادیث متواتره وو اودامت اجماعي عقیده په رڼاکې چې وکتل شي، نودایاتونونه په رفع جسماني باندې قطعي دلالت کوي دحضرت عیسی علیه السلام رفع جسماني ذکرشوې ده او په رفع جسماني قطعي دلالت کوي او دا ویل غلط دي چې قرآن کریم دحضرت عیسی علیه السلام د رفع جسماني تصریح نه کوي.

۱] عن ابی هریرة رضی الله عنه قال: قال رسول الله صلی الله علیه وسلم: ''الا ان عیسی ابن مریم لیس بینی وبینه نبی ولا رسول، الا انه خلیفتی فی امتی من بعدي'' (مجمع الزوائد/ج۸/ص۲۶۸/باب ذکر المسیح عیسیٰ بن مریم......الخ)۔

۲] اوګورئ: تفهیم القران/ج۱/ص۴۲۰/اتلسم ایدیشن مارچ۱۹۸۱ء)۔

۳] والاحادیث الواردة فی نزول عیسیٰ بن مریم متواتره (الاذاعة لشوکاني/ص۷۷)۔

حضرت عیسی علیه السلام به څنګه پېژندل کیږي؟

سوال: که چیرې حضرت عیسی علیه السلام په اسمان کې له جسم سره موجود وي نوچې کله هغه راکوزیږي ،نولازمه ده چې هرسړی به هغه راکوزېدونکی وینې،دا شان خوبه بیا دانکار څه ګنجائش نه وي او ټول خلک به په هغه ایمان راوړي.

جواب: هو! همداسې به وي اوپه قران او حدیث نبوي ﷺ کې داخبر ورکړل شوی دی ،په قرآن کریم کې دحضرت عیسی علیه السلام په تذکره کې دي:[۱]

" اونه دی هیڅوك داهل کتابو نه،خو ضرور به هغه ایمان راوړي دهغه له مرګ نه مخکې او دقیامت په ورځ به هغه په دوی باندې ګواه وي".(النساء: ۱۵۹).

اوپه حدیث شریف کې راغلي دي: " او زه دټولو خلقو نه زیات نژدې یم عیسی بن مریم ته، ځکه چې زما اودهغه په مینځ کې څوك نبي نه دی راغلی، چې کله تاسو هغه ووینئ نوهغه وپیژنئ درمیانه قد،سوراو سپین رنګ،سپین وینسته،د نازلیدو په وخت به دهغوی سرنه ګویا څاڅکي راپریوځي ،که څه هم هغه ته لوندوالی هم نه وي رسیدلی، دپیکه رنګ دوه ژیړ څادرونه به یې په بدن باندې وي، صلیب به مات کړي ،خنزیران به قتل کړي،جزیه به بنده کړي او ټول مذهبونه به معطل کړي،تردې چې الله پاك به له مسلمانانو نه پرته نور ټول قومونه هلاك کړي، په ځمکه کې به د امن او امان دوره شي،تردې چې اوښان به له زمریو سره،پړانګان د غواګانو سره او شرمخان(لېوان) به له ګډو بیږو سره څریږي او ماشومان به مارانو سره لوبې کوي یوبل ته به نقصان نه رسوي.نوچې څومره زمانه الله پاك ته منظوره وي په ځمکه باندې به اوسیږي بیابه هغه علیه السلام وفات شي،نومسلمانان به دهغه دجنازې لمونځ ادا کړي اوهغه به دفن کړي.(مسنداحمد ص۴۳۷،ج۲.فتح الباری ص۴۹۳،جلد۶مطبوعه لاهور.التصریح بماتواترفی نزول المسیح ص۱۶۱).[۲]

۱] ”وان من اهل الکتٰب الا لیؤمنن به قبل موته، ویوم القیٰمة یکون علیهم شهیداً“.(النساء/۱۵۹،۱۵۸)۔

۲] عن ابی هریرة رضی الله عنه عن النبي صلی الله علیه وسلم قال: الانبیاء اخوة لعلات دینهم واحد وامهاتهم شتي، وانا اولی الناس بعیسی ابن مریم لانه لم یکن بیني وبینه نبي، وانه نازل فاذا رأیتموه فاعرفوه فانه رجل مربوع الی الحمرة والبیاض سبط کان رأسه یقطر وان لم یصبه بلل بین ممصرتین فیکسر الصلیب ویقتل الخنزیر ویضع الجزیة ویعطل الملل حتی یهلک الله فی زمانه الملل کلها غیر الاسلام ویهلک الله فی زمانه المسیح الدجال الکذاب وتقع الامنة فی الارض حتی ترتع الابل مع الاسد جمیعاً والنمور مع البقر والذئاب مع الغنم ویلعب الصبیان والغلمان بالحیات لایضر بعضهم بعضا فیمکث ماشاء الله ان یمکث ثم یتوفی فیصلی علیه المسلمون ویدفنونه (التصریح بما تواتر فی نزول المسیح/ص۱۶۱/طبع دارالعلوم کراچی)۔

د حضرت عیسی علیه السلام مشن(هدف) به څه وي؟

سوال: دحضرت عیسی علیه السلام دتشریف راوړلو مقصدڅه دی او دهغه مشن به څه وي؟ هرکله چې دین اسلام دالله تعالی مکمل اوخوښ دین دی،نو ظاهره ده چې دهغه راتلل به د عیسایانو داصلاح له پاره کیږي.که چېرې داسلام له پاره ومنل شي، نوزموږ داخرالزمان نبي ﷺ په درجه کې به کمی راشي، مهرباني وکړئ داخبار په ذریعه زما دسوال جواب راکړئ.

چې دحضرت عیسی علیه السلام مشن(هدف) به څه وي؟

جواب: دحضرت عیسی علیه السلام دتشریف راوړلو هدف نبي کریم ﷺ پخپله پوره تفصیل او وضاحت سره فرمایلی دی، په دې اړه ګڼ احادیث مامخکې نقل کړي دي، خو دلته یوازې دیوحدیث پاك حواله ورکول به کافي وي:

"حضرت ابوهریره رضی الله عنه نه روایت دی چې رسول الله ﷺ وفرمایل چې نبیان علاتي ورونه دي، ددوی میندې ځانته ځانته دي، خو ددوی دین یو دی او زه دحضرت عیسی علیه السلام سره دټولو نه زیات تعلق لرونکی یم، ځکه چې دهغه او زما په مینځ کې څوك نبي نه دی راغلی اوهغه نازلیدونکي دی، چې کله هغه ووینئ نوویې پیژنئ!

قد یې درمیانه، رنګ یې سورسپین والي ورګډشوی، دزیړ رنګ دوه څادرونه به یې په بدن وي اونازل به شي، دسرمبارك نه به یې ګویا څاڅکې تویږي اګرچې لوند والی به ورته نه وي رسیدلی،هغه چې نازل شي، نوصلیب به مات کړي، خنزیران به قتل کړي، جزیه به بنده کړي او ټولو خلکو ته به داسلام دعوت ورکړي.

الله تعالی به دهغه په زمانه کې داسلام نه پرته نور ټول قومونه هلاك کړي اوالله تعالی به دهغه په زمانه کې مسیح دجال هلاك کړي، دځمکې په مخ باندې به د امن او امان دور شي، زمري به د اوښانو سره، پړانګ به د غواګانو سره، شرمخ(لېوه) به دچیلو سره څریږي، ماشومان به مارانو سره لوبې کوي اوهغه به دوی ته نقصان نه رسوي حضرت عیسی ابن مریم علیه السلام به څلویښت کاله په ځمکه باندې اوسیږي، بیابه هغه وفات شي مسلمانان به دهغه جنازه وکړي اوهغه به دفن کړي(مسند احمدص۴۰۶ج۲. فتح الباری ص.۲۵۷.ج۶)[۱]

۱] عن ابی هریرة رضی الله عنه ان النبي صلی الله علیه وسلم قال: الانبیاء اخوة لعلات امهاتهم شتی ودینهم واحد، وانا اولی الناس بعیسی ابن مریم لانه لم یکن بینی وبینه نبي، وانه نازل فاذا رأیتموه فاعرفوه فانه رجل مربوعاً الی الحمرة والبیاض علیه ثوبان ممصر ان کان رأسه یقطر ولم یصبه بلل فیدق الصلیب ویقتل الخنزیر ویضع الجزیة ویدعوالناس الی الاسلام فیهلك الله فی زمانه الملل کلها الا الاسلام ویهلك الله فی زمانه المسیح الدجال وتقع الامنة فی الارض حتی ترتع الاسد مع الابل والنمار مع البقر والذئاب مع الغنم ویلعب الصبیان والغلمان بالحیات لاتضرهم فیمکث اربعین سنة ثم یتوفی فیصلی علیه المسلمون (مسند احمد/ج۲/ص۴۰۶، واللفظ له، فتح الباري/ ج۲/ص۲۵۷/ التصریح/ص۱۶۰)۔

له دې پاك ارشاد نه ښكاره شوه چې دحضرت عیسیٰ علیه السلام اصلي هدف د یهودو اونصاراوو اصلاح او دیهودیت اونصرانیت د اثراتو نه ټوله ځمکه پاکول دي، خودا زمانه د خاتم الانبیاء صلی الله علیه وسلم دنبوت او بعثت ده، له دې وجې به هغه د امت محمدي یو فرد جوړشي اودنبي علیه السلام د خادم اوخلیفه په حیثیت سره به تشریف راوړي.

ځنګه چې په یوبل حدیث کې ارشاد دی:

"واورئ! چې دحضرت عیسی بن مریم علیه السلام او زما په مینځ کې بل څوك نبي نه دی راغلی، واورئ! چې هغه زمانه وروسته زما په امت کې خلیفه دی، واورئ ! هغه به دجال قتل کړي، صلیب به مات کړي،جزیه به بنده کړي، جنګ به خپله وسله اوغورځوي، واورئ! کوم سړی چې تاسونه هغه بیاموميٍ، هغه ته دې زما سلام ووایي.(مجمع الزوائد ص۲۰۵،ج.۸.درمنثور ص۲٤۲.ج.۲).[۱]

له دې وجې نه داسلام چې کوم خدمت هم هغه سرته رسوي اود هغه راتلل په حیثیت دنبي کریم صلی الله علیه وسلم دیو خادم اوپه امت محمدي کې شاملیدل به زموږ دنبي صلی الله علیه وسلم په شان کې دکمي سبب نه وي، بلکې دهغه د سرداري او مشري اوعزت او مرتبې یوه لویه کارنامه ده، هغه وخت به خلك ویني چې واقعی ټول تیرشوي انبیاء(علی نبینا وعلیهم الصلوات والتسلیمات) دنبي کریم صلی الله علیه وسلم تابعدار دي، ځنګه چې نبي علیه السلام وفرمایل:

په الله قسم! که موسی ژوندی وای، نودهغه له پاره به هم زماد اطاعت نه پرته بله لاره نه وی".(مشکوة شریف:ص.۳۰).[۲]

حضرت عیسی علیه السلام په اسمان کې ژوندی دی

سوال: ځنګه چې دقران اوحدیثو په رڼا کې واضحه ده چې حضرت عیسیٰ علیه السلام په اسمان کې ژوندی دی، اوس موږ له تاسو نه پوښتنه کوو چې حضرت عیسیٰ علیه السلام په کوم اسمان کې دی او دهغه د انساني ضروریاتو غوښتنې به ځنګه پوره کیږي، مثلا خوراك څښاك،ویده کېدل بیداریدل او الفت اومحبت او نور د انسان د ضرورتونو شیان به ورته ځنګه ورکول کیږي، وضاحت یې وکړئ او موږ مطمئن کړئ.

۱] عن ابي هريرة قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: الا ان عيسى بن مريم ليس بيني وبينه نبي ولا رسول الا انه خليفتي في امتي من بعدي، الا انه يقتل الدجال ويكسر الصليب ويضع الجزية وتضع الحرب اوزارها، الا من ادركه منكم فليقرأ عليه السلام (درمنثور/ج۲/ص۲٤۲/واللفظ له، مجمع الزوائد/ج۲/ص۲۰۵)۔

۲] عن جابر عن النبي صلى الله عليه وسلم حين اتاه عمر فقال......ولو كان موسىٰ حياً لماوسعه الا اتباعي (مشكوٰة/ص۳۰)۔

جواب: دحضرت عیسیٰ علیه السلام اسمان ته ژوندي خېژول او قیامت ته نژدې په دویم ځل ځمکې ته نازلیدل، خود اسلام قطعي عقیده ده، چې په هغه باندې دقران او حدیث قطعي دلایل قائم دي او په دې دامت اجماع ده[۱] دمعراج په حدیث کې دي چې دنبي کریم ﷺ حضرت عیسیٰ علیه السلام سره په دویم اسمان باندې ملاقات شوی و[۲] په اسمان باندې د مادي غذا او د وړوکي او لوی اودس ماتي ضرورت نه راځي، څنګه چې جنتیانوته به ضرورت نه پیښیږي.[۳]

د حضرت عیسیٰ علیه السلام ژوند او راکوزیدل د قران او حدیثو په رڼا کې

زما په زړه کې دوه درې سوالونه راغلي دي، چې دهغو جواب غواړم او دا جوابونه دې دقران مجید په ذریعه ورکړل شي اوزه تاسو ته دا ښودل غواړم چې زه احمدي یم،که چېرې تاسو زما دسوالونو صحیح جواب راکړ، نو کېدای شي چې زه تاسو ته ډېر نژدې شم.

سوال نمبر ۱: ایا تاسو دقران مجید نه دا ښودلی شئ چې حضرت عیسیٰ علیه السلام ژوندی دی، په اسمان کې موجود دی او په دې دنیاکې وفات شوی نه دی؟

سوال نمبر ۲: ایا په قران مجید کې چېرته ذکرشوي دي چې حضرت عیسیٰ علیه السلام به په دویم ځل دنیاته تشریف راوړي؟ اوهغه به دراتلو سره دامام مهدي دعوه کوي؟

سوال نمبر ۳: د "**کل ذائقة الموت**" لفظ معنا څه ده؟ او ایا دې سره دهغه په په دویم ځل راتلو څه اثرنه پریوځي؟

۱] وبه صرح الحافظ عمادالدین ابن کثیر حیث قال فی تفسیره......انه لعلم للساعة، وقد تواترت الاحادیث عن رسول الله صلی الله علیه وسلم انه اخبر بنزول عیسیٰ علیه السلام قبل یوم القیامة اماماً عادلاً وحکماً مقسطاً، وصرح به فی تفسیر سورة النساء ایضاً، وذکر الحافظ ابن حجر فی کتابه (فتح الباری) تواتر نزول عیسیٰ علیه السلام عن ابی الحسین الابري، وقال فی التلخیص الحبیر من کتاب الطلاق، واما رفع عیسیٰ علیه السلام فاتفق اصحاب الأخبار والتفسیر علی انه رفع ببدنه حیاً......الخ (التصریح بماتواتر فی نزول المسیح/ص۵۸تا۶۲، تفسیر ابن کثیر/ج۵/ ص۵۳۰/طبع رشیدیه)_

۲] عن قتادة عن انس بن مالک......ثم صعد بی حتی اتی السماء الثانیة فاستفتح......ففتح فلما خلصت اذا یحیٰی وعیسیٰ وهما ابنا خالة......الخ (مشکوٰة،باب المعراج/ص۵۲۷)_

۳] ان الطعام انما جعل قوتاً لمن یعیش فی الارض...... واما من رفعه الله الی السماء فانه یلطفه بقدرته ویغنیه عن الطعام والشراب کما اغنی الملائکة عنهما فیکون حینئذ طعامه التسبیح وشرابه التهلیل کما قال صلی الله علیه وسلم: انی ابیت عند ربی یطعمنی ویسقینی (الیواقیت والجواهر، علامه شعرانی/ج۲/ص۱۴۶) ایضاً عن جابر قال: قال رسول الله صلی الله علیه وسلم: ان اهل الجنة یأکلون فیها ویشربون ولا یتفلون ولایبولون ولایتغوطون ولایتمخطون، قالوا: فمابال الطعام؟ قال: جشاء ورشح کرشح المسک یلهمون التسبیح والتحمید کما تلهمون النفس رواه مسلم (مشکوٰة/ص۴۹۶)_

جواب: ترڅوپورې چې ستاسو ددې خبرې تعلق دی چې"که چېرې تاسو زما دسوالونو جواب صحیح راکړ، نوکېدای شي چې زه تاسوته نژدې راشم".

داخو یوازې دالله په توفیق اوهدایت باندې منحصر ده، بیاهم تاسو چې کوم سوالونه کړي دي، زه دهغو جوابونه پیش کوم او دا فیصله ستاسو اودنورو لوستونکو کاردی چې زه جواب صحیح ورکوم اوکه نه، که چېرې زماپه جواب کې چېرته څه خطا وي، نوتاسو په هغه نیوکې کولی شئ. **وبالله التوفیق**.

په اصل سوالونوباندې دبحث کولو نه وړاندې زه اجازه غواړم چې یوه اصولي خبره وړاندې کړم هغه داچې دحضرت عیسی علیه السلام دژوند اودهغه ددویم ځل تشریف مسئله نن اول ځل زمااوستاسو په مخکې نه ده راغلې، بلکه دنبي کریم صلی الله علیه وسلم دمبارك دور نه واخله ترننه پورې دا دامت اسلامیه متواتر اوقطعي عقیده راروانه ده، دامت هیڅ دور داسې نه دی تیرشوی چې په هغه کې دمسلمانانوداعقیده نه وي پاتې شوي او دامت اکابرصحابه کرامو، تابعینو او دمجتهدین امامانو نه یوکس هم داسې نشته چې ددې عقیدې قائل نه وي، څنګه چې دلمونځ درکعتونو تعداد قطعي دی، دا رنګه په اسلام کې دحضرت عیسی علیه السلام دحیات او دراتلو عقیده هم قطعي ده.

پخپله جناب مرزا صاحب هم ددې اقرار کوي څنګه چې هغه لیکي: دمسیح ابن مریم دراتلو پیش ګویي د اول درجې پیش ګویي ده چې هغه ټولو په اتفاق قبوله کړې ده اوڅومره چې په صحاح کې پیشګویانې لیکل شوي دي، هیڅ یوه پیشګویي له دې سره برابره نه ثابتیږي، دتواتر اوله درجه دې ته حاصله ده.(ازاله اوهام روحانی خزائن ص،۴۰۰،ج۳).

بل ځای کې لیکي: ددې امرنه په دنیاکې دهیچاهم انکار نشته چې په احادیثو کې دمسیح موعود ښکاره پیشګویي موجوده ده، بلکې تقریبا دټولو مسلمانانو په دې باندې اتفاق دی، چې د احادیثو له مخه ضرور یوسړی راتلونکی دی چې دهغه نوم به عیسی ابن مریم وي او دا پیش ګویي دبخاري، مسلم او ترمذي اوداسې نورو د احادیثو په کتابونوکې دومره په کثرت سره موندل کیږي چې دیو منصف مزاجه دتسلي له پاره کافي دي".

"داخبره دمسیح موعود د راتلو په دومره زور سره په هره زمانه کې خوره شوې معلومیږي چې له دې نه به زیات هیڅ جهالت نه وي چې ددې دتواترنه انکاروکړل شي، زه رېښتیا وایم چې که چېرې داسلام هغه کتابونه چې دهغو له مخه دا سلسله وار خبر شائع شوی راروان دی دا صدی وار مرتب کړي راجمع کړل شي، نوداسې کتابونه به د زرګونو نه څه کم نه وي،خو دا پیژندل هغه سړي ته مشکل دي چې له اسلامي کتابونونه بالکل ناخبره وي"(شهادة القران ص۲روحانی خزائن ج۶ص۲۹۸).

مرزا صاحب دحضرت عیسیٰ علیہ السلام د راتلو احادیث متواتر او دامت د اعتقادي عقائدو مظهر ګرځوي او لیکي:

"بیا داسې احادیث چې تعامل اعتقادي یاعملي کې راغلل، داسلام دمختلفو ډلو یوشعار ګرځیدلی و، دهغو د قطعیت او دتواتر په نسبت کلام کول، خوپه حقیقت کې لیونتوب اوددیوانګي یوه شعبه ده"(شهادة القران ص۵.روحانی خزائن ص۳۰۱،ج۶).

دجناب مرزا صاحب دا ارشادات دزیات تشریح او وضاحت محتاج نه دي، خو بیابه هم په دې باندې دومره اضافه ضرور وکړم.

۱ـ دنبي کریم صلی اللہ علیہ وسلم په احادیثوکې (کوم چې مرزا صاحب قطعي متواتر تسلیموي) دیو ګمنام "مسیح موعود " د راتلو پیش ګویي نه ده شوې، بلکې پوره وضاحت او صراحت سره دحضرت عیسیٰ علیہ السلام قیامت ته نژدې د دویم ځل نازلیدو خبر ورکړل شوی دی، دټول امت اسلامیه یو یو کس د قران کریم او داحادیثو په رڼا کې یوازې یو شخصیت د "عیسیٰ علیہ السلام" په نوم سره پیژني ، شخصیت نه پرته دبل چا له پاره "دعیسیٰ بن مریم علیہ السلام" لفظ په اسلامي ډکشنري کې کله هم نه دی استعمال شوی.

۲: دنبي کریم صلی اللہ علیہ وسلم نه واخله تر ننه پورې په امت اسلامیه کې چې څنګه دحضرت عیسیٰ علیہ السلام د راتلو عقیده په تواتر سره را راوانه ده، دا رنګه دهغه ژوند اود رفع اسماني عقیده هم په تواترسره راروانه ده اودا دواړه عقیدې همیشه لازم اوملزوم پاتې شوي دي.

۳: په کومو زرګونو کتابونوکې یې چې صدی وار او دحضرت عیسیٰ علیہ السلام راتلل لیکلي دي، همدغه کتابونوکې یې دا هم لیکلي دي چې هغه علیہ السلام په اسمان کې ژوندی دی او قیامت ته نژدې به تشریف راوړي، نوکه چېرې دعیسیٰ علیہ السلام د راتلو نه انکار دمرزا صاحب په قول"د دیوانګي او لیونتوب یوه شعبه ده" نو دهغه دحیات دانکار به هم یقینا دا حکم وي ددې تمهیدي ګزارشاتو نه اوس ستاسو دسوالونو جوابونه وړاندې کوم.

(۱) د عیسیٰ علیه السلام ژوند

تاسو پوښتنه کړې وه چې ایا دقران کریم نه دا ثابتیدلی شي چې حضرت عیسیٰ علیہ السلام وفات نه دی، بلکې هغه ژوندی دی، په جواب کې دا عرض دی چې دقران کریم دګڼو ایتونو نه دا عقیده ثابته ده چې الله تعالی حضرت عیسیٰ علیہ السلام دیهودو دنیولونه بچ کړ او ژوندی یې اسمان ته پورته کړ.

ړومبۍ ایت: په سورة النساء ایت نمبر ۱۵۸،۱۵۷ کې دیهودو دا دعوا نقل شوې ده چې "موږ مسیح بن مریم رسول الله قتل کړ" الله تعالی د دوی ددې ملعونې دعوې تردید کوي اوفرمایي چې هغوی خونه عیسیٰ علیہ السلام قتل کړ اونه یې پانسي کړ، بلکې دوی ته اشتباه وشوه

او هغوی یقیناً هغه علیه السلام نه دی قتل کړی، بلکې هغه الله تعالی خپل طرف ته پورته کړ او الله ډیرلوی طاقت والا دی او ډیر حکمت والا دی".[۱]

دلنه ستاسو څو شیانو طرف ته توجه را اګرځوم:

۱: د یهودو د دعوې تردید کولو سره الله تعالی دقتل او پانسي کولو تردید وکړ،له دې نه وروسته یې دقتل او د رفع په مینځ کې مقابله وکړه او دقتل نفې یې وکړه او دهغه په ځای یې رفع ثابت کړه.

۲: چېرته چې د رفع او دقتل په مینځ کې دا شان مقابله وي څنګه چې په دې ایت کې ده، هلته د رفع نه مراد د روح او جسم د دواړو رفع مراد کېدای شي،یعنې ژوندي پورته کول یوازې د روح رفع مراد کېدای شي او نه رفع درجات مراد کېدای شي، په قران کریم،حدیث نبي ﷺ او د عربو په محاوراتو کې به داسې یومثال هم پیدا نه شي چې یوځای کې دقتل نفي یې کړې وي او دهغه په ځای رفع ثابته شوې وي او هلته یوازې روح یا درجات مراد شوي وي او نه دا دعربیت په لحاظ سره صحیح دی.[۲]

۳: الله تعالی دجهت او دمکان نه پاك دی، خو اسمان د وچتوالي طرف ته دی او وچتوالی دالله تعالی دشان سره لائق دی، له دې وجې د قران په ژبه کې د"رفع الی الله" معنا ده داسمان طرف ته اوچتول.

۴: دحضرت عیسی علیه السلام د یهودو دهلاکت نه بچ کول او صحیح سالم اسمان ته خیژول دهغه د قدر او منزلت دلیل دی، دغه رفع جسماني هم ده او روحاني اومرتبي هم، دې ته یوازې رفع جسماني ویلو سره دا درفع روحاني مقابل ګڼل غلط دي، ښکاره ده چې که چېرې یوازې"دروح رفع" عزت او کرامت وي، نو د روح او جسم د دواړو رفع" ددې نه زیات د عزت او کرامت سبب دی.

۵: دهغه اسمان ته د اوچتولو واقعه دعامو خلکو دعقل نه پورته ده او ددې خبرې احتمال و چې خلک به ددې په باره کې مختلف قسمه اعتراضونه کوي چې هغه اسمان ته څنګه وخیژول شو؟ ددې څه ضرورت و؟ ولې الله تعالی په ځمکه باندې دهغه حفاظت نه شو کولی؟ دحضرت عیسی علیه السلام نه پرته بل کوم نبي ولې ونه خیژول شو، اوداسې نور...

ددې ټولو شبهاتو جواب په"وَكَانَ اللّٰهُ عَزِيزًا حَكِيمًا" کې ورکړل شو،یعنې الله تعالی غالب

۱] "وقولهم انا قتلنا المسيح عيس ابن مريم رسول الله، وماقتلوه وماصلبوه ولكن شبه لهم......وماقتلوه يقينا بل رفعه الله اليه وكان الله عزيزا حكيماً"(النساء/۱۵۸،۱۵۷)۔

۲] قوله (انى متوفيک) يدل على حصول التوفى وهو جنس تحته الواع بعضها بالموت وبعضها بالاصعاد الى السماء فلما قال بعده (ورافعک الي) كان هذا تعييناً للنوع ولم يكن تكراراً (تفسير كبير/ج۸/۶۸) فالرفع فى الاجسام حقيقة فى الحركة والانتقال، وفى المعاني: محمول على مايقتضيه المقام (المصباح المنير/ص۱۳۹)۔

دی، ټول کائنات دهغه په قبضه اوقدرت کې دي، له دې وجې دحضرت عیسی علیه السلام صحیح سالم اوچتول هیڅ مشکل نه دي اوهلته دهغه دژوندي ساتلو استعداد پیدا کول دهغه په قدرت کې دي.

دکائناتو هیڅ یوشی دهغه د ارادې په مینځ کې خنډ نه شي راتلی اوبیا هغه حکیم مطلق هم دی، که چېرې تاته دحضرت عیسی علیه السلام دخیژولو حکمت په پوهه کې نه راځي، نو تاسو ته په اجمالي طورباندې دا ایمان ساتل پکار دي چې ددې حکیم مطلق دحضرت عیسی علیه السلام خیژول به هم دحکمت نه خالي نه وي، له دې وجې تاسو ته د اعتراضونو په ځای دالله تعالی په حکمت بالغه باندې ایمان ساتل پکار دي.

۲: ددې ایت په تفسیرکې داولې پېړۍ نه تر دیارلسمې پېړۍ پورې ټولو مفسرینو لیکلي دي چې حضرت عیسی علیه السلام ژوندی اسمان ته اوچت کړل شو او هغه به قیامت ته نژدې داسمان نه راکوزیږي دټولو بزرګانو حوالې ورکول ممکن نه دي له دې وجې زه دنبي کریم ﷺ اودحضرت ابن عباس رضی الله عنهما په تفسیر باندې اکتفاء کوم:

"څوک چې دقران کریم په پوهیدلو کې اول نمبر دی او په دې باره کې ددوی په حق کې دنبي کریم ﷺ یوه دعا هم ده"[۱] .(ازالۀ اوهام ص۲۴۷،روحانی خزائن ص۲۲۵ج۳).

په تفسیر درمنثور (۳۶،۲)تفسیرابن کثیر(۳۶۶،۱) تفسیرابن جریر(۲۰۲،۳) کې یې دا ارشاد نقل کړی دی چې هغه ﷺ یهودو ته وفرمایل: " بیشکه عیسی علیه السلام مړنه دی اوبیشکه هغه به تاسو ته په دویم ځل راځي".[۲]

په تفسیر درمنثور(۳،۲) کې دي چې نبي کریم ﷺ دعیسایانوسره په بحث کولو کې وفرمایل:" ایاتاسو نه پوهیږی چې زموږ رب ژوندی دی، هیڅ کله به نه مري اوعیسی علیه السلام ته به مرګ راځي؟".[۳]

په تفسیرابن کثیر(۵۷۴،۱) تفسیر درمنثور(۲۳۸،۲) کې دحضرت ابن عباس رضی الله عنه په صحیح سند سره منقول دي" چې کله یهودیان دحضرت عیسی علیه السلام دنیولو له پاره راغلل، نوالله تعالی دهغه شباهت په یوسړي باندې واچو، یهودو دا دمسیح مشابه وګاڼه او په صلیب یې

۱] عن ابن عباس رضی الله عنهما قال: ضمني النبي صلى الله عليه وسلم الى صدره فقال: اللهم علمه الحكمة، وفى رواية: علمه الكتاب ورواه البخاري وعنه قال: ان النبي صلى الله عليه وسلم دخل الخلاء فوضعت له وضوء فلما خرج قال: من وضع هٰذا؟ فاخبر فقال: اللهم فقهه فى الدين متفق عليه (مشكوٰة/ص۵۶۹/باب مناقب اهل البيت،الفصل الاول)_

۲] قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لليهود: ان عيسٰى لم يمت وانه راجع اليكم قبل يوم القيامة (درمنثور/ج۲/ص۳۶)_

۳] عن الربيع قال: ان النصارىٰ اتوا رسول الله صلى الله عليه وسلم فخاصموه فى عيسى بن مريم...... قال: الستم تعلمون ان ربنا حى لايموت وان عيسٰى ياتى عليه الفناء؟ قالوا:بلى!(تفسيردرمنثور/ج۲/ص۳/طبع ایران)

ځورند کړاو حضرت عیسی علیه السلام د هغه ځای له چت نه ژوندی اسمان ته وخیژول شو؟ [۱]

څنګه چې ما پورته عرض کړی دی چې ټول اکابر مفسرین او مجددین متفق دي چې ددې ایت مطابق حضرت عیسی علیه السلام صحیح سالم ژوندی اسمان ته خیژول شوی دی، له فلاسفه وو اوزنادقه وو نه پرته دسلفو نه هیڅ یو قابل ذکر سړی ددې نه منکرنه دی[۲] اونه ثوك ددې خبرې قائل دي چې حضرت عیسی علیه السلام په سولۍ (دار) ختلو اوبیا دصلیبي زخمونو جوړیدو نه پس کشمیرته لاړ اوهلته درې اویاکاله پس دهغه وفات شو.

اوس تاسو پخپله انصاف وکړئ چې د امت ددې اعتقادي تعامل نه پس دحضرت عیسی علیه السلام په رفع اسماني کې شك کول اودهغه په قطعیت او تواتر کې کلام کول دجناب مرزا صاحب په قول" په حقیقت کې د دیوانګي اوجنون یوه شعبه" ده اوکه نه ده"؟

(۲) د حضرت عیسی علیه السلام په دویم ځل راتلل

د سیدنا عیسی علیه السلام ددویم ځل راتللو مضمون دقران کریم په څو ایتونو کې بیان شوی دی او--دا ویل بالکل صحیح دي چې دنبي کریم صلی الله علیه وسلم هغه متواتر احادیث کومو کې چې د حضرت عیسی علیه السلام دنزول خبرورکړل شوی دی اوپه کوموباندې چې په قول دمرزا صاحب "د امت اعتقادي تعامل راروان دی"[۳] هغه ټول هم ددې ایتونو تفسیر دی.

اول آیت: په سورت الصف ایت نمبر۹ کې ارشاد دی: "هماغه دی چاچې خپل رسول ولېږه دهدایت او حق دین یې ورکړ چې هغه غالب کړي په ټولو دینونوباندې ، که څه هم مشرکان دا نه خوښوي".[۴]

"داایت دجسماني او ملکي سیاست په طورباندې دحضرت مسیح په حق کې پیش ګویي ده اوچې ددین اسلام دکومې دکاملې غلبې وعده شوېده هغه غلبه به دمسیح په ذریعه ظاهریږي اوچې کله حضرت مسیح علیه السلام په دویم ځل دې دنیاته تشریف راوړي،نو دهغه په لاس باندې به دین اسلام د دنیا ټولو اطرافو کې خوریږي، خو دې عاجزباندې ښکاره شوې

۱] (وقولهم انا قتلنا المسیح) عن ابن عباس رضی الله عنهما قال: لما ارادالله ان یرفع عیسٰی الی السماء خرج الی اصحابه.....فالقی علیه (ای علی احد من حواریه) شبه عیسٰی ورفع عیسٰی من روزنة فی البیت الی السماء، قال: وجاء الطالب من الیهود فاخذوا الشبه فقتلوه ثم صلبوه......الخ (تفسیر درمنثور/ج۲/ص۲۳۸/طبع ایران)۔

۲] فان قیل: فما الدلیل علی نزول عیسیٰ علیه السلام من القران؟ فالجواب: الدلیل علی نزوله قوله تعالیٰ: وان من اهل الکتٰب الا لیؤمنن به قبل موته ای حین ینزل ویجمعون علیه، وانکرت المعتزلة والفلاسفة والیهود والنصاریٰ عروجه بجسده الی السماء (الیواقیت والجواهر/ ج۲/ص۱۴۶/حصه دوم، طبع مصر)۔

۳] شهادة القران/ص۵/روحانی خزائن/ج۶/ص۳۰۱)۔

٤] ''هوالذی ارسل رسوله بالهدی ودین الحق لیظهره علی الدین کله ولوکره المشرکون'' (الصف/۹)۔

ده چې چا دا خاکسار دخپل غربت اوانکسار او توکل او ايثار اودايتونو او انوارو دمخه دمسيح موعود د اولني ژوند نمونه ده، ددې عاجز حضرت مسيح سره مکمل مشابهت دی، ځکه خداوندکريم د مسيح پورته ذکرشوې پيش ګويي کې دابتداء نه دا عاجز هم شريك کړې دی، يعنې دحضرت مسيح پورته ذکرشوې پيش ګويي ظاهري او جسماني طوربانديې مصداق دی او دا عاجز روحاني اومعقولي طورباندې.(براهين احمديه مصنفه مرزا غلام احمد صاحب ص٤٩٨،٤٩٩) روحانی خزائن ص ٥٩٣،٥٩٤،جلد١).

"يعنې خدای هغه خدای دې چاچې خپل رسول ته يوکامل هدايت او رېښتينی دين ورکړ او ويې لېږه چې هغه په هرقسمه دين باندې غالب کړي، يعنې په ټوله دنيايوه غلبه هغه ته ورکړي او دټولې دنيادغه غلبه دنبي عليه السلام په زمانه کې ظاهرنه شوه اوممکنه نه ده چې دخدای په پيش ګويي کې څه خلاف راشي ځکه ددې ايت په نسبت دهغه ټولو متقدمينو اتفاق دی کوم چې زموږ نه مخکې تيرشوي دي چې داغلبه به دمسيح موعود په وخت کې ظهور ته راځي".(چشمه معرفت مصنفه مرزا غلام احمدصاحب ص،٨٣،٩١،روحانی خزائن جلد ٢٣ص ٩١).

د جناب مرزا صاحب دې تفسير نه ځوخبرې معلومې شوې:

(١) په دې ايت کې دحضرت عيسی عليه السلام جسماني طور باندې ددويم ځل راتللو پيش ګويي شوې ده.

(٢) مرزا صاحب باندې دالهام په ذريعه دالله تعالی له طرف نه ظاهره شوې ده چې حضرت عيسی عليه السلام ددې ايت دپيش ګويي جسماني اوظاهري طورباندې مصداق دی.

(٣) دامت ټول مفسرين په دې باندې متفق دي چې د اسلام کامله غلبه به دحضرت مسيح عليه السلام په وخت کې وي.

دجناب مرزا صاحب ددې الهامي تفسير نه په کوم چې د ټولو مفسرينو د اتفاق مهر هم لګيدلی دی، دا ثابته شوه چې دالله پاك ددې قراني وعدې مطابق به سيدنا عيسی عليه السلام ضرورپه دويم ځل تشريف راوړي اودهغه په لاس به اسلام په ټولو مذهبونو باندې غالب کيږي،څنګه چې دنبي کريم صلی الله عليه وسلم ارشاد هم دی چې" الله تعالی به دعيسی عليه السلام په زمانه کې ټول مذاهب ختم کړي."(ابو داؤد،مسنداحمد،مستدرک حاکم).[١]

وروسته جناب مرزا صاحب پخپله دمسيحيت منصب سنبال کړ، خو دا فيصله خوتاسو کولی شئ چې ايا دده په زمانه کې اسلام ته کامله غلبه نصيب شوه؟ نه! بلکې ددې برعکس دا وشو چې دټولې دنيامسلمانان د مرزا صاحب اودهغه دډلې نه منلو په وجه کافر وګرځيدل، بل خوا مسلمانانو مرزا صاحب اود هغه ډله داسلام نه يو جدا فرقه وګڼله.

١].....ويهلک الله فی زمانه الملل کلها الا الاسلام...الخ (سنن ابی داؤد/ج٢/ص٢٣٨/باب خروج الدجال)

نتيجه دا شوه چې د اسلام هغه کامله غلبه ښکاره نه شوه، کومه چې د حضرت عيسى عليه السلام په لاس مقدره وه، له دې وجې د جناب مرزا صاحب د مسيحيت دعوې باوجود زمانه د قران د وعدې په انتظارکې ده او يقين ساتل پکار دي چې حضرت عيسى عليه السلام به د دې وعدې د پوره کولو له پاره بنفس نفيس پخپله تشريف راوړي ځکه چې په قول د مرزا صاحب ------- "ممکنه نه ده چې د خداى پاك پيش ګويي کې تخلف راشي".

دويم آيت: په سورت النساء ايت نمبر ۱۵۹ کې هم الله تعالى د حضرت عيسى عليه السلام د دويم ځل تشريف راوړلو او د ټولو اهل کتابو په هغه باندې د ايمان راوړلو خبر ورکړى دى ځنګه چې ارشاد دى:[1]

"هيڅ يو کس د اهل کتابو نه دى مګر خامخا به د هغه له مرګه مخکې په هغه ايمان راوړي او د قيامت په ورځ به په دوى باندې ګواه وي" (فصل الخطاب ص ۸۰ جلد ۲ مؤلفه حکيم نوردين قادياني)

د حکيم صاحب ترجمه د دولسمې پېړۍ د مجدد حضرت شاه ولي الله صاحب رحمة الله عليه د فارسي ترجمې ګويا اردو ترجمه ده، شاه صاحب رحمة الله عليه د دې په حاشيه کې ليکي:

"يعنې يهود کى حاضر شوند نزول عيسى را البته ايمان آرند".

"يعنې د ايت مطلب دا دى چې کوم يهوديان د عيسى عليه السلام د نزول په وخت کې موجود وي هغوى به ايمان راوړي".

د دې ايت د ترجمې نه معلومه شوه چې:

۱: د عيسى عليه السلام په اخري زمانه کې په دويم ځل تشريف راوړل مقدر دي.

۲: د غه وخت به ټول اهل کتاب په هغه باندې ايمان راوړي.

۳: او له دې نه وروسته به د هغه وفات شي.

په ټول قران مجيد کې يوازې په دې موقع باندې د حضرت عيسى عليه السلام د مرګ ذکر دى چې له دې نه مخکې د ټولو اهل کتابو په ده باندې ايمان راوړل شرط دي، اوس د دې ايت هغه تفسير ملاحظه کړئ کوم چې د نبي کريم صلى الله عليه وسلم او د اکابرو صحابه وو او تابعينو نه نقل دى:

په صحيح بخاري ص ۴۹۰، ج ۱ کې د حضرت عيسى عليه السلام په حالاتو کې امام بخاري يو باب تړلى دى. "باب نزول عيسى بن مريم عليه السلام" او د دې لاندې يې دا حديث ذکر کړى دى:

"حضرت ابوهريره رضي الله عنه فرمايي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل په هغه ذات مې دې قسم وي چې زما روح د هغه په قبضه کې دى، نژدې ده چې نازل به شي په تاسو کې ابن مريم د عادل حاکم په حيثيت سره " صليب به مات کړي او خنزيران به قتل کړي ، جنګ به بند کړي او مال به ډير شي تردې چې هيڅ کس به يې نه قبلوي، تردې چې يوه سجده به بهتره وي له ټولې دنيا د دولت نه، بيايې وفرمايل ابوهريره رضي الله عنه چې لولئ که چېرې غواړئ د قران کريم ايت "او له

---

[1] "وان من اهل الكتٰب الا ليؤمنن به قبل موته ويوم القيٰمة يكون عليهم شهيداً" (النساء/۱۵۹)۔

اهل کتابو نه هيڅ څوک نه ی مګرضرور به ایمان راوړي په حضرت عیسی علیه السلام باندي د هغه دمرګ نه مخکي او عیسی علیه السلام به د قیامت په ورځ باندې په دوی باندي ګواه وي". [۱]

دنبي کریم صلی الله علیه وسلم دا وینا مبارکه د قران ددې ایت تفسیر دی له دې وجې حضرت ابوهریره رضی الله عنه ددې له پاره دایت حواله ورکړه، دامام محمدبن سیرین رحمه الله وینا ده چې د ابوهریره رضی الله عنه هریو حدیث دنبي کریم صلی الله علیه وسلم نه وي، طحاوی شریف(ص ۲۱،ج ۱). [۲]

دبخاري شریف په همدې صفحه باندې د حضرت عیسی بن مریم علیه السلام دنازلیدو خبر ورکولو کې نبي کریم صلی الله علیه وسلم د,, **وامامکم منکم**،، وفرمایل [۳]

داحدیث هم ابوهریره رضی الله عنه نه روایت دی چې ددې نه ښکاریږي چې له واړو حدیثونونه دنبي کریم صلی الله علیه وسلم یومقصد دی اوهغه داچې حضرت عیسی علیه السلام به په اخري زمانه کې دعادل حاکم په حیثیت سره دې امت ته تشریف راوړي.

۲: " په کنزالعمال ص۲۶۷ج۷.(حدیث نمبر ۳۹۷۲۶ص۲۵۷) کې دابن عباس رضی الله عنه په روایت دنبي کریم صلی الله علیه وسلم ارشاد دی چې" زما ورور عیسی بن مریم به داسمان نه نازلیږي. الخ". [۴]

۳: دامام بیهقي په کتاب الاسماء والصفات ص ۴۲۴ کې دنبي کریم صلی الله علیه وسلم وینا ده چې"تاسو به څنګه یئ هرکله چې عیسی بن مریم علیه السلام په تاسوکې د اسمان نه نازل شي او په تاسوکې به شامل شئ اوستاسو امام به وي". [۵]

۴: په تفسیر درمنثور ص ۲۴۲ج۲ کې دنبي کریم صلی الله علیه وسلم وینا ده چې" زما اودعیسی بن مریم په مینځ کې څوک نبي او رسول نه دی رالیږل شوی، ګورئ هغه به زمانه وروسته زما په امت کې زما خلیفه وي". [۶]

۱] قال رسول الله صلی الله علیه وسلم: والذی نفسی بیده! لیوشکن ان ینزل فیکم ابن مریم حکما عدلاً فیکسر الصلیب ویقتل الخنزیر ویضع الحرب ویفیض المال حتی لا یقبله احد حتی تکون السجدة الواحدة خیر من الدنیا ومافیها، ثم یقول ابوهریرة: واقرؤا ان شئتم: وان من اهل الکتٰب الا لیؤمنن به قبل موته ویوم القیٰمة یکون علیهم شهیداً. (بخاري، باب نزول عیسٰی علیه السلام/ج۱/ص۴۹۰)۔

۲] عن محمد بن سیرین انه کان اذا حدث عن ابی هریرة فقیل له عن النبي صلی الله علیه وسلم فقال: کل حدیث ابی هریرة عن النبي صلی الله علیه وسلم......الخ (طحاوی شریف/ج۱/ص۱۹/طبع مکتبه حقانیه)۔

۳]ان اباهریرة قال: قال رسول الله صلی الله علیه وسلم: کیف انتم اذا نزل ابنَ مریم فیکم وامامکم منکم (بخاري/ج۱/ص۴۹۰/باب نزول عیسٰی علیه السلام)۔

٤] قال ابن عباس: قال رسول الله صلی الله علیه وسلم فعند ذالک ینزل اخی عیسی ابن مریم من السماء......الخ)۔

٥] قال رسول الله صلی الله علیه وسلم: کیف انتم اذا نزل فیکم ابن مریم من السماء وامامکم منکم (کتاب الاسماء والصفات للبیهقي/ص۴۲۴)۔

٦] عن ابی هریرة قال: قال رسول الله صلی الله علیه وسلم: الا ان عیسی بن مریم لیس بینی وبینه نبی ولارسول الا انه خلیفتی فی امتی من بعدي (تفسیر درمنثور/ج۲/ص۲۴۲/طبع ایران)۔

۵: په ابوداوُد ص ۵۹۴ او په مسنداحمد ج۲ ص ۴۰۲ کې دنبي کریمﷺ وېناده چې انبیاءکرام پلار شریك(علاتي) ورونه دي، ددوی میندې (شریعتونه) جدا جدا دي اودین دټولو یو دی او زماسره دټولو نه زیات تعلق دعیسی بن مریمعلیه السلام دی ، ځکه چې زمااو دهغه په مینځ کې هیڅوك نبي نه دی راغلی اوبیشکه هغه به په تاسوکې نازلیږي، چې کله هغه ووینئ، نووې پیژنئ دهغه حلیه (شکل) دا دی: درمیانه قد ، سور سپین رنګ،دزیړرنګ جامې به یې په بدن وي د سرنه یې ګویا څاڅکې تویږي،اګرچې هغه ته لوندوالی نه وي رسیدلی، دخلکوسره به په اسلام باندې قتال کوي، صلیب به مات کړي،خنزیران به قتل کړي،جزیه به بنده کړي اوالله پاک به دهغه په زمانه کې ټول مذهبونه ختم کړي اومسیح دجال به هلاک کړي په ځمکه کې به څلوېښت کاله اوسیږي، بیابه هغه وفات شي اومسلمانان به دهغه جنازه وکړي".[۱]

دا خو دنبي کریمﷺ وېناوې دي، چې دې سره دزیربحث ایت تشریح کیږي اوس دڅو صحابه وو اوتابعینو تفسیر هم وګورئ!

(۱) په مستدرك حاکم ص ۳۰۹ج۲ درمنثور ص ۲۴۱ج۲ او په تفسیر ابن جریر ص۱۴ ج۲ کې حضرت ابن عباس رضی الله عنهما ددې ایت تفسیرکړی دی چې په دې ایت کې دحضرت عیسیعلیه السلام په دویم ځل تشریف راوړلو خبر ورکړل شوی دی اودا چې کله هغه تشریف راوړي، نودهغه د مرګ نه مخکې به ټول اهل کتاب ایمان راوړي.[۲]

(۲) ام المؤمنین حضرت ام سلمهرضی الله عنها ددې ایت تفسیر دا کوي چې هراهل کتاب به دخپل مرګ نه مخکې په حضرت عیسیعلیه السلام باندې ایمان راوړي اوچې کله هغه دقیامت نه مخکې د اسمان نه نازلیږي، نوپه دغه وخت کې چې څومره اهل کتاب وي دهغه دمرګ نه مخکې به

۱] عن ابی هریرة ان النبي صلی الله علیه وسلم قال: الانبياء اخوة لعلات امهاتهم شتى ودينهم واحد، وانا اولی الناس بعیسی ابن مریم لانه لم یکن بینی وبینه نبي، وانه نازل، فاذا رأیتموه فاعرفوه فانه رجل مربوع الی الحمرة والبیاض، علیه ثوبان ممصران کان رأسه یقطر وان لم یصبه بلل، فیدق الصلیب ویقتل الخنزیر، ویضع الجزیة، ویدعوالناس الی الاسلام فیهلک الله فی زمانه الملل کلها غیر الاسلام ویهلک الله فی زمانه المسیح الدجال الکذاب......فیمکث اربعین سنة ثم یتوفی ویصلی علی المسلمون (مسند احمد/ج۲/ص۴۰۶) عن ابی هریرة عن النبي صلی الله علیه وسلم قال: لیس بینی وبینه یعنی عیسٰی علیه السلام نبی وانه نازل فاذا رأیتموه فاعرفوه رجل مربوع الی الحمرة والبیاض بین ممصرتین کان رأسه یقطر وان لم یصبه بلل، فیقاتل الناس علی الاسلام فیدق الصلیب ویقتل الخنزیر ویضع الجزیة ویهلک الله فی زمانه الملل کلها الا الاسلام ویهلک المسیح الدجال فیمکث فی الارض اربعین سنة ثم یتوفی فیصلی علیه المسلمون (سنن ابی داؤد/ج۲/ص۲۳۸)۔

۲] عن ابن عباس فی قوله: "وان من اهل الکتٰب الا لیؤمنن بهٖ قبل موته" قال: قبل موت عیسٰی واخرج ابن جریر عن ابن عباس فی الایة قال: یعنی انه سیدرک اناس من اهل الکتاب حین یبعث عیسٰی سیؤمنون به)

په هغه باندې ايمان راوړي.(تفسير درمنثور ص۲۴۱ج۲).[1]
۳: د درمنثور په ذکرشوې صفحه باندې دا تفسير دحضرت علي کرم الله وجهه له زوی حضرت محمدبن الحنفيه نه هم منقول دی.[2]
۴: اوپه تفسيرابن جريرص۱۴،ج۶کې همداتفسيرداکابروتابعينو حضرت قتادهؒ، حضرت محمدبن زيدمدنيؒ،(د امام مالكؒ استاد) حضرت ابومالك غفاريؒ او دحضرت حسن بصريؒ نه منقول دی دحضرت حسن بصریؒ الفاظ دا دي:

"په ايت کې چې دکوم ايمان راوړلو ذکرشوی دی دابه دحضرت عيسیؑ دمرګ نه مخکې وي، په الله قسم! هغه اوس هم په اسمان کې ژوندی دی، خو چې اخري زمانه کې کله هغه نازل شي، نوپه هغه باندې به ټول خلک ايمان راوړي".[3]

ددې ايت تفسير چې کوم مادنبي کريمﷺ اودصحابه وو او تابعينو نه نقل کړی دی، وروسته ټولو مفسرينو دا نقل کړی دي او ددې صحت يې منلی دی، نو هيڅ شك نشته چې الله تعالی په دې ايت کې دحضرت عيسیؑ ددويم ځل تشريف راوړلو خبر ورکړی دی او د نبيﷺ له زماني ترننه پورې همداعقيده په مسلمانانوکې راروانه ده.

دريم آيت: په سورت زخرف ايت نمبر ۶۱ کې دحضرت عيسیؑ په تذکره کولو سره وينا ده" او هغه دقيامت نښه ده، نوتاسو په دې کې شك مه کوئ".[4]

ددې ايت په تفسيرکې دنبي کريمﷺ او ډېرو صحابه وو او تابعينو وينا ده چې دحضرت عيسیؑ په اخري زمانه کې نازليدل به دقيامت د نژدې کېدو نښه وي.

۱: په صحيح ابن حبان کې دابن عباس رضی الله عنهما نه دنبي کريمﷺ دا وينا نقل شوې ده چې نبي کريمﷺ ددې ايت په تفسيرکې وفرمايل:" د قيامت نه مخکې دعيسی بن مريمؑ نازليدل دقيامت نښه ده".(موارد الظمان ص۴۳۵حديث نمبر ۱۷۵۸).[5]

۱] قال الله: وان من اهل الكتٰب الا ليؤمنن به قبل موته...... فاذاكان عند نزول عيسیٰ امنت به احياؤهم كما امنت به موتاهم......قال شهر وايم الله ماحدثنيه الا ام سلمة (تفسير درمنثور/ج۲/ص۲۴۱/طبع ايران)

۲] واخرج عبد بن حميد......عن محمد بن على بن ابى طالب هو ابن الحنفية قال: ليس من اهل الكتاب احد الا اتته الملائكة يضربون وجهه دبره ثم يقال: ياعدوالله! ان عيسیٰ روح الله وكلمته كذبت على الله وزعمت انه الله، ان عيسیٰ لم يمت وانه رفع الى السماء وهو نازل قبل ان تقوم الساعة فلايبقٰى يهودى ولانصرانى الا امن به (درمنثور/ج۲/ص۲۴۱)۔

۳] عن الحسن البصرى فى قوله تعالي: "وان من اهل الكتٰب الا ليؤمنن به قبل موته" قال: قبل موت عيسیٰ، والله ان الان لحى عندالله ولكن اذا نزل امنوا به اجمعون (تفسير ابن جرير/ج۶/ص۱۴/طبع بيروت)۔

۴] وانه لعلم للساعة فلاتمترن بها (الزخرف/۶۱)۔

۵]عن ابن عباس،عن النبي صلى الله عليه وسلم فى قوله:وانه لعلم للساعة، قال:نزول عيسى بن مريم قبل يوم القيامة)

۲: حضرت حذيفه بن اسيد الغفاري رضي الله عنه فرمايي چې موږ پخپل مينځ کې مذاکره کوله چې په دې کې نبي کريم ﷺ راغی، نو ويې فرمايل چې څه مذاکره کېده؟ موږ عرض وکړ چې دقيامت ذکر مو کاوو ويې فرمايل: چې قيامت به نه راځي ترڅوچې د هغه نه مخکې لس نښې نه وننه وينئ! دخان، دجال، دابة الارض، دمغرب له طرفه لمر راختل، دعيسى ابن مريم نازليدل، دياجوج ماجوج راتلل الخ.(صحيح مسلم مشکوة شريف ص۴۷۲).[۱]

۳: اود معراج حديث چې هغه مامخکې هم څوځله نقل کړی دی، نبي کريم ﷺ فرمايي چې د معراج په شپه زما ملاقات دحضرت ابراهيم عليه السلام، حضرت موسى اوحضرت عيسى (عليهم السلام) سره وشو، دقيامت ذکرکېده چې کله به راځي، دحضرت ابراهيم عليه السلام نه پوښتنه وشوه، نوهغه لاعلمي ښکاره کړه، دموسى عليه السلام نه پوښتنه وشوه، نوهغه هم لاعلمي ښکاره کړه، بيا دحضرت عيسى عليه السلام وار راغی، نوهغه وفرمايل:

"دقيامت صحيح وخت، خودالله تعالى نه پرته هيچاته هم معلوم نه دی، خو زماسره زمادرب يوه وعده ده چې قيامت ته نږدې به دجال راوځي، نوزه به دهغه قتلولو له پاره نازليږم. (وړاندې ددجال دقتل اوياجوج ماجوج دراوتلو تفصيل دی، له دې نه وروسته يې وفرمايل) زماسره زمادرب وعده ده چې کله داټول هرڅه وشي، نودقيامت مثال به د پوره ورځودحاملې په شان وي".

(مسنداحمد ص۳۷۵،ج۱.ابن ماجه ص۳۰۹،تفسيرابن جريرص۷۲ج۱۷.مستدرك حاکم ج۴ ص ۴۸۸.وص۵۴۵. فتح الباري ص۷۹ج۱۳.درمنثور ص۳۳۶ج۴).[۲]

دنبي کريم ﷺ له دې وينااو،د ايت له تفسير او دحضرت عيسى عليه السلام له وينا(چې هغه دانبياءکرامو عليهم السلام په ګڼه کې وفرمايل اونبي کريم ﷺ دصحابه وو په مخکې نقل کړه) نه ښکاريږي چې دحضرت عيسى عليه السلام دقيامت دنښې په طورباندې په دويم ځل تشريف راوړل او راتلو سره ددجال لعين قتلول په دې باندې دالله تعالى وعده دنبيانو اتفاق او دصحابه وو اجماع ده او د تيرشويو پېړيو ټولو مجددينو دا تسليم کړې ده.

۱] عن حذيفة بن اسيد الغفارى رضى الله عنه قال: اطلع النبي صلى الله عليه وسلم علينا، ونحن نتذاكر فقال: ما تذاكرون؟ قالوا: نذكر الساعة، قال: انها لن تقوم حتى تروا قبلها عشر ايات، فذكر الدخان والدجال والدابة، وطلوع الشمس من مغربها ونزول عيسى ابن مريم ويأجوج ومأجوج......الخ (مشكوٰة/ص۴۷۲)۔

۲] عن عبدالله بن مسعود قال: لما كان ليلة اسرى برسول الله صلى الله عليه وسلم لقى ابراهيم وموسٰى وعيسٰى فتذاكروا الساعة، فبدؤا بابراهيم فسألوه عنها فلم يكن عنده منها علم ثم سألوا موسٰى فلم يكن عنده منها علم فرد الحديث الى عيسى بن مريم فقال: قد عهد الى فيما دون وجبتها فأما وجبتها فلايعلمها الا الله، فذكر خروج الدجال، قال: فانزل فأقتله.....فعهد الى متى كان ذلک كانت الساعة من الناس كالحامل التى لايدرى اهلها متى تفجاهم بولادها......الخ (واللفظ لابن ماجة/ص۲۹۹/مسند احمد/ج۱/ص۳۷۵)۔

ایاله دې وروسته هم دیو مومن د حضرت عیسی علیه السلام په په دویم ځل راتللو کې شك پاتې کیدای شي؟

۴: ددې ایت تفسیر ډیرو صحابه وو او تابعینو نه منقول دی، چې په اخري زمانه کې د سیدنا عیسیٰ علیه السلام نازلیدل دقیامت دنژدې کیدو نبنه ده، حافظ ابن کثیر رحمه الله ددې ایت لاندې لیکي: "یعنې دقیامت نه مخکې دحضرت عیسی علیه السلام تشریف راوړل دقیامت نښه ده، همدا تفسیر دحضرت ابوهریره رضي الله عنه، حضرت ابن عباس رضي الله عنه، اوبوالعالیه رضي الله عنه، ابومالك رضي الله عنه، عکرمه رضي الله عنه، حسن بصري رحمه الله، ضحاك رضي الله عنه او دنورو ډیرو حضراتو نه مروي دی اورسول الله صلی الله علیه وسلم نه ددې مضمون احادیث متواتر دي چې نبي علیه السلام دقیامت نه مخکې د حضرت عیسی علیه السلام دتشریف راوړلو خبر ورکړی دی". (تفسیر ابن کثیر ص۱۳۲ ج۴). [۱]

خلورم آیت: د سورت مائدې په ایت نمبر ۱۱۸ کې وینا ده چې حضرت عیسی علیه السلام به دقیامت په ورځ دالله تعالی په دربارکې خپله صفايي مخکې کړي او عرض به وکړي:

"اې الله! که چیرې ته دوی ته عذاب ورکړې، نو دا ستا بندګان دي او که چیرې یې وبښې، نوته عزیز او حکیم یې،" [۲]

سیدنا ابن عباس رضي الله عنهما ددې ایت تفسیر کې فرمايي:

"عیسی علیه السلام به عرض وکړي چې یاالله! دا ستابندګان دي (خودوی زما په غیرحاضري کې زه خدای جوړ کړم له دې وجې) واقعي دوی دخپلې عقیدې په بناء باندې خپل ځانونه دعذاب مستحق جوړکړي دي اوکه چیرې تاسو ببنبه وکړې (یعنې دې خلکوته کوم چې ماپه صحیح عقیدې باندې پریښي وو (دا رنګ هغوخلکو ته هم ببنبه وکړې چاچې دخپلې عقیدې نه رجوع وکړه نو) دحضرت عیسی علیه السلام عمر اوږد کړل شو، تردې چې اخري زمانه کې ددجال دقتل له پاره به هغه داسمان نه ځمکې ته راکوزیږي، نوعیسایان به دخپل قول نه واپس شي، نوکومو خلکوچې دخپل قول نه رجوع وکړه او ستادتوحید قائل شول او اقرار یې وکړ، چې موږ ټول (سره دعیسی علیه السلام) دالله بندګان یو، نوکه چیرې تاسو دوی ته ببنبه وکړې هرکله چې هغوی دخپل قول نه رجوع کړې ده، نوته عزیزاوحکیم یې" (تفسیر درمنثور ص، ۳۵۰ ج۲) [۳]

۱] وانه لعلم للساعة ای اية للساعة خروج عيسى بن مريم قبل يوم القيامة، وهٰكذا روى عن ابى هريرة وابن عباس وابى العالية وابى مالك وعكرمة والحسن وقتادة والضحاک وغيرهم، وقد تواترت الأحاديث عن رسول الله صلى الله عليه وسلم انه اخبر بنزول عيسٰى عليه السلام قبل يوم القيامة اماماً عادلاً وحكماً مقسطاً (تفسير ابن كثير/ج۴/ص۱۳۲/قديم نسخه/طبع جديد/ج۵/ص۵۳۰/رشيديه كوئته)۔

۲] ان تعذبهم فانهم عبادک، وان تغفرلهم فانک انت العزيز الحكيم (المائدة/۱۱۸)۔

۳] عن ابن عباس رضى الله عنهما فى قوله تعالى: ان تعذبهم فانهم عبادک.....يقول: عبيدک قد استوجبوا العذاب بمقالتهم،وان تغفرلهم اى من تركت منهم ومدفى عمره حتى اهبط من السماء الى الارض ليقتل الدجال فنزلوا عن مقالتهم ووحدوک واقروا انا عبيد وان تغفرلهم حيث....[بقية حاشيه په راروانه صفحه...

دحضرت ابن عباس رضى الله عنهما ددې تفسير نه واضحه شوه چې دا ايت هم دحضرت عيسى عليه السلام ددويم ځل تشريف راوړلو دليل دى.

تاسو په خپل سوال کې داهم ليکلي دي چې حضرت عيسى عليه السلام نازل شي، نود امام مهدي کېدو دعوه به کوي؟ ددې په جواب کې يوازې دومره عرض کول کافي دي چې دنبي کريم صلى الله عليه وسلم نه واخله تر د يارلسمې پېړۍ اخرپورې دامت اسلاميه دا عقيده پاتې شوې ده چې حضرت عيسىٰ عليه السلام او حضرت مهدي رضي الله عنه دوه بيل بيل شخصيتونه دي[۱]

جناب غلام احمد قادياني اول سړى دى چې هغه د حضرت عيسى عليه السلام او مهدي ديو کېدو عقيده ايجاد کړه، ددې دليل نه په قران کريم کې شته او نه په کوم مقبول او صحيح حديث کې اونه دسلف صالحينو نه څوك ددې قائل دي، دنبي کريم صلى الله عليه وسلم په متواترو حديثونو کې راغلي دي چې دحضرت عيسى عليه السلام دنزول په وخت کې به حضرت مهدي رضي الله عنه ددې امت امام وي او حضرت عيسى عليه السلام به دهغه په اقتداء کې لمونځ کوي.

د حضرت عيسى عليه السلام په ژوند باندې شبهات

تاسو دا پوښتنه هم کړې ده چې ايا **"کل نفس ذائقة الموت"** ايت به دحضرت عيسى عليه السلام په ژوند باندې اثر نه غورځوي؟ په جواب کې غوښتنه ده چې دا ايت دحضرت عيسى عليه السلام په شان، تاسو ته، ماته، دځمکې ټولو خلکوته، داسمان ټولو فرښتوته، بلکې دهرساه والا مخلوق ته شامل دى. دايت مطلب دادى چې دهرنفس والا به يونه يو ورځ مري، دغسې حضرت عيسى عليه السلام ته به هم مرګ راځي، خو کله؟ نبي کريم صلى الله عليه وسلم دحضرت عيسى عليه السلام دمرګ وخت هم ښودلى دى چې په اخري زمانه کې هغه نازل شي، نوهغه به څلويښت کاله په ځمکه باندې ژوندى اوسيږي، بيابه دهغه وفات شي مسلمانان به دهغه دجنازې لمونځ وکړي اوزما په روضه کې به دفن کړل شي.(مشکوة شريف ص.۴۸۰). [۲]له دې وجه تاسو چې کوم ايت نقل کړى دى هغه په اسلامي عقيده باندې نه اثرانداز کيږي،خو دا دعيسايانو عقيده باطلوي په همدې بناء باندې نبي کريم صلى الله عليه وسلم دنجران دپادريانو وفد سره د خبرو کولو په وخت فرمايلي

...بقيه د تير مخ]...رجعواعن مقالتهم فانک انت العزيز الحکيم (تفسيردرمنثور/ج۲/۳۵۰/التصريح بما تواترفى نزول المسيح/ص۲۹۳،۲۹۲/طبع مکتبه دارالعلوم کراچي)

۱] او داچه نازليدو سره به اول مونځ حضرت عيسى عليه السلام دَحضرت مهدى رضي الله عنه په اقتداء کشګيګ اَدا کوى. وتواترت الاخبار بان المهدى من هذه الامة، وان عيسى يصلى خلفه ذکر ذلک ردا للحديث الذى اخرجه ابن ماجة عن انس وفيه لامهدى الا عيسيٰ (فتح الباري/ج۶/ص۴۹۴/طبع دارالکتب الاسلاميه/لاهور)

۲] عن عبدالله بن عمرو رضى الله عنهما قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: ينزل عيسى ابن مريم الى الارض فيتزوج ويولد له ويمکث خمساً واربعين سنة ثم يموت فيدفن معى فى قبري......الخ (مشکوٰة/ص۴۸۰/باب نزول عيسىٰ عليه السلام)۔

و: "ايا تاسو ته معلومه نه ده چې زموږ رب ژوندى دى هيڅ کله نه مري او عيسىٰ عليه السلام ته به مرګ راځي" دا يې ونه فرمايل چې عيسىٰ عليه السلام مړ شوى دى. (درمنثور ص۳ج۲).[۱]

اخري عرض

څنګه چې ما په ابتداء کې عرض کړى و چې د حضرت عيسىٰ عليه السلام د ژوند او د وفات سلسله نن په اول ځل زما او ستاسو مخې ته نه ده راغلې او نه قران کريم زما او ستاسو په مطالعه کې اول ځل راغلى دى، د نبي کريم ﷺ له زمانې نه قران مجيد هم متواتر را روان دى او د حضرت عيسىٰ عليه السلام د حيات عقيده هم، په دې امت کې اهل کشف، ملهم او مجدد هم تير شوي دي او د اوچتې مرتبې مفسرين او مجتهدين هم، خو موږ ته د مرزا صاحب نه مخکې څوک ملهم، مجدد، صحابي، تابعي، فقيه او محدث داسې په نظر رانغى چې د حضرت عيسىٰ عليه السلام په اخري زمانه کې د دويم ځل تشريف راوړلو نه منکروي، د قران کريم د کومو ايتونو نه چې جناب مرزا غلام احمد صاحب د مسيح وفات ثابتوي، ديوې لمحې له پاره سوچ وکړئ چې ايا دا ايتونه قران کريم کې مخکې موجود نه و؟ ايا په څوارلسمه پېړۍ کې په اول ځل نازل شوي دي؟ يا د تير شويو پېړيو ټول اکابر (نعوذبالله) له پوهې نه معذوره او له عقل او فهم نه خالي وو؟

"که چېرې په اسلام کې د رسول الله ﷺ نه وروسته داسې معلم نه وي راغلي چې په هغه کې په ظلي طور باندې د نبوت نه و، نو ګويا چې الله تعالىٰ قصداً قران ضائع کړ چې د دې حقيقي او واقعي طور باندې د پوهې والا ډير زر د دنيا نه پورته کړل شو، خو دا خبره د هغه د وعدې خلاف ده څنګه چې هغه فرمايي: إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ.

يعنې موږ قران نازل کړى دى او موږ به د دې حفاظت کوو.

اوس زه نه پوهيږم چې که چېرې د قران کريم پوهيدونکي باقي پاتې نه شول او په دې باندې يقيني او وقتي طور باندې ايمان راوړونکي په دنيا کې پټ شول، نو بيا د قران حفاظت څنګه وشو" او په دې باندې يو بل ايت هم ښکاره قرينه ده او هغه دا دى:

بَلْ هُوَ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ فِي صُدُورِ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ ".

يعنې "قران ښکاره دليلونه دي چې د اهل علم په سينو کې دي".

دا ايت په لوړ اواز سره اعلان کوي چې هيڅ يوه برخه به د قران د تعليم برباد او ضائع نه شي. او څنګه چې د اولې ورځې نه د دې بوټى په زړونو کې مضبوط کړل شو، دغه سلسله به تر قيامته پورې جاري وي. (شهادة القرآن ص.۵۵،٤۵)(مولفه جناب مرزا غلام احمدقادياني).

---

[۱] الستم تعلمون ان ربنا حى لايموت وان عيسىٰ يأتى عليه الفناء (درمنثور/ج۲/ص۳/طبع ايران)۔

له شک پرته کوم سړی چې په قران کریم باندې ایمان راوړي هغه به په هغه تعلیم باندې هم ایمان راوړي کوم چې دتیرشویو پېړیو نه دامت مجددینو او اکابرینو په تواتر سره معلوم کړی دی اوکوم سړی چې دقران ایتونه لولي اودمجددینو امامانو دمتواتر عقیدې خلاف بله کومه عقیده وړاندې کوي، پوهیدل پکاردي چې هغه دقران کریم دحفاظت نه منکردی.

دسیدنا عیسیٰ علیه السلام په حیات باندې چې ماکوم ایتونه وړاندې کړي ددې تفسیر مې دصحابه وو، تابعینو نه پرته پخپله دنبي کریم ﷺ نه هم نقل کړي دي، ددوی نه پرته چې دکوم دور ددین امامان اودصاحب کشف اوالهام مجددینو په باره کې تاسو غواړئ، نوزه به حوالې وړاندې کړم چې هغوی دقران کریم نه دحضرت عیسیٰ علیه السلام ژوندی کولو باندې اوپه اخري زمانه کې په دویم ځل راتلل ثابت کړي دي.

کوم ایتونه چې ستاسودډلې حضرات دحضرت عیسیٰ علیه السلام دوفات په دلیل کې وړاندې کوي دخپل خواهش د تفسیر په ځای هغوی ته ووایئ چې هغه کې یوازې دیوایت تفسیردنبي کریم ﷺ، صحابه وو، تابعینونه یا د وروسته کومې پېړۍ دمجدد په حوالې سره وړاندې کړئ چې حضرت عیسیٰ علیه السلام وفات دی هغه به په اخري زمانه کې نه راځي، بلکې دهغه په ځای‌به څوك دهغه مشابه راځي.

ایا دا دظلم انتها نه ده، چې کوم مسلمانان دنبي کریم ﷺ،صحابه وو،تابعینو او ائمه مجددینو په عقیده باندې قائم دي هغوی ته خو"فیج اعوج" (یعنې ګمراه او کاږه تلونکي) وویل کیږي او کوم خلک چې دنبي علیه السلام اود امت دټولو اکابرینو نه خلاف دقران تفسیر وکړي اودې ټولو بزرګانو ته مشرکان وایي هغوی دې په حقه باندې وګڼل شي.

د حضرت عیسیٰ علیه السلام روح الله کېدل

سوال: یوعیسایي دا سوال وکړ چې حضرت عیسیٰ علیه السلام روح الله دی اوحضرت محمدرسول الله دی، دا شان حضرت عیسیٰ رسول الله هم دی، لهذا دحضرت عیسیٰ علیه السلام درجه لوړه شوه.

جواب: دا سوال یوازې مغالطه ده، حضرت عیسیٰ علیه السلام ته روح الله ځکه ویل کیږي چې دده روح دپلار له واسطې نه پرته دده دمور په خیټه کې واچول شو، دپلار له واسطې پرته پیداکېدل د حضرت عیسیٰ علیه السلام فضیلت ضرور دی، خو په دې سره دهغه د رسول الله ﷺ نه افضل کېدل نه لازمیږي،که نه دادم علیه السلام د عیسیٰ علیه السلام نه افضل کېدل به لازم راشي چې هلته دمور او دپلار دواړو واسطه نشته، نوځنګه چې حضرت ادم علیه السلام دمور اودپلار د واسطې نه پرته یوازې دالله تعالی په کلمه "کن" سره پیدا شو، دا شان حضرت عیسیٰ علیه السلام له واسطې دپلار نه پرته په کلمه"کن" سره پیداشو اوځنګه چې دحضرت ادم علیه السلام پرته دمور پلار نه وجود ته راتلل دهغه علیه السلام دافضلیت دلیل نه دی، دغه شان دحضرت عیسیٰ علیه السلام پرته دپلارنه پیداکیدل دهغوی دافضلیت دلیل نه دی.

د حضرت عيسى عليه السلام د دفن ځای به چرته وي

سوال: زه ستاسو توجه دا وخت دجنگ اخبار کې" کیا آپ جانتے ہیں"په عنوان سره سوال نمبر ۲" په کومه حجره کې چې نبي کريم ﷺ دفن دی هلته نور دخومره قبرونوگنجائش دی او هلته دچا د دفن کيدلو روايت دی، يعني هلته به څوك دفن کيږي؟ ددې په جواب کې يې حضرت مهدي ليکلی دی، حالانکې موږ تر ننه پورې دعلماوو نه دا اوريدلي دی چې په حجره کې به حضرت عيسى عليه السلام دفن کيږي.

جواب: په حجره شريفه کې څلورم قبر دحضرت مهدي رضي الله عنه نه دی، بلکې دحضرت عيسى عليه السلام به وي.[1]

د حضرت مريم رضي الله عنها په باره کې عقيده

سوال: مسلمانانوله پاره دحضرت مريم رضي الله عنها په باره کې عقيده ساتل پکار دي اوموږ ته ايادهغې په باره کې معلومات دنصوص قطعيه نه حاصل دي ايا دحضرت عيسى عليه السلام د ولادت په وخت دهغې واده شوی و،که چېرې شوی و، نوله چاسره؟ ايا حضرت مريم رضي الله عنها دحضرت عيسى عليه السلام د رفع الى السماء نه وروسته ژوندی وه، دهغې عمر څومره و اوچرته دفن ده، ايا کوم مسلمان عالم دهغې په باره کې کوم مستند کتاب ليکلی دی؟

زماله نظره دقادياني جماعت يوغټ کتاب تيرشوی دی چې په هغه کې څوحوالوسره دا ويل شوي دي چې حضرت مريم عليها السلام دپاکستان مري ښار کې دفن ده اوحضرت عيسى عليه السلام دمقبوضه کشميرښار په سرينگر کې.

جواب: دصحيح نصوصونه چې کوم څه معلوم شوي دي هغه دادي چې دحضرت مريم رضي الله عنها واده هيچاسره نه دې شوی[2] دحضرت عيسى عليه السلام د رفع الى السماء په وخت ژوندۍ وه اوکه نه وه،څومره عمريې و،چرته وفات شوه، په دې باره کې په قران او حديث کې هيڅ ذکرنشته، مورخينو چې په دې سلسله کې کوم تفصيلات بيان کړي دي دهغه ماخذ بايبل

۱] عن عبدالله بن سلام قال: يدفن عيسى بن مريم عليه السلام مع رسول الله صلى الله عليه وسلم وصاحبيه رضي الله عنهما، فيكون قبره رابع (مجمع الزوائد/ج۸/ص۲۷۰/طبع بيروت)۔

۲]"واذ قالت الملٰئكة يٰمريم ان الله اصطفٰک وطهرک واصطفٰک علی نساء العٰلمين...... اذ قالت الملٰئكة يٰمريم ان الله يبشرک بكلمة منه اسمه المسيح عيسى ابن مريم......قالت رب انی يكون لی ولد ولم يمسسنی بشر، قال كذٰلک الله يخلق مايشاء "......الخ (مريم/۲۰،۱۹) واصطفاک علی نساء العالمين بان وهب لک عيسٰی من غير اب ولم يكن ذلک لاحد من النساء (تفسير مدارک/ج۱/ص۲۵۵/سورةال عمران) "واذكر فی الكتٰب مريم" وهی مريم بنت عمران من سلالة داؤد عليه السلام، وكانت من بيت طاهر طيب فی بنی اسرائيل.....ونشأت فی بنی اسرائيل نشأة عظيمة، فكانت احدى العابدات الناسكات المشهورات بالعبادة العظيمة والتبتل والدؤوب (تفسير ابن كثير/ج۴/ص۲۶۳/طبع رشيديه، كوئته)۔

یا اسرائیلي روایتونه دي، قادیانانو چې د حضرت عیسی علیه السلام او د هغوی د مور په باره کې کوم څه لیکلي دي د هغه تاید د قران او حدیث نه څه چې له یو تاریخ نه هم نه کیږي.
د هغوی د دروغو مسیحیت په شان د دوی تاریخ هم خپل کور کې جوړ شوی دی.

....

❖ د قیامت نښې ❖

د قیامت نښې

سوال: موږ روزانه د خلکونه اورو چې قیامت به نن راځي او سبا به راځي، خو اوسه پورې قیامت نه دی راغلی، ایا د دې څه ښکاره نښې شته، چې د هغو لید وسره انسان پوه شي چې اوس قیامت نژدې دی؟ که داسې څه نښې راته وښایئ، نو ډېر لوی احسان به مو وي.

جواب: حضور ﷺ د راتلونکي زمانې باره کې ډېرو شیانو خبر ورکړی دی، هغو کې ډېرې خبرې، خو ډېر وخت مخکې پوره شوي دي، د ځینو پوره کېدل موږ په خپلو سترګو باندې ولیدل، مثلا د حضور ﷺ دا وینا مبارکه:

عن ثوبان رضی الله عنه قال: رسول الله ﷺ: اذا وضع السیف فی امتی لم ترفع عنها الی یوم القیامة.

ترجمه: د حضرت ثوبان رضی الله عنه نه روایت دی چې رسول الله ﷺ فرمایلي دي: کله چې زما امت کې توره کېښودل شي، نو د قیامت پورې به بیا هغه پورته نه شي.

ولاتقوم الساعة حتی تلحق قبائل من امتی بالمشرکین وحتی تعبد قبائل من امتی الاوثان.

ترجمه: او قیامت به نه قایمیږي، تر هغه وخت پورې چې زما د امت ډېرې قبیلې به مشرکانو سره یو ځای شي او زما د امت ډېرې قبیلې به بت پرستي شروع کړي.

وانه سیکون فی امتی کذابون ثلثون، کلهم یزعم انه نبي الله، وانا خاتم النبیین، لانبي بعدی.

ترجمه: او زما امت کې به دیرش دروغژن وي، هغو کې به هر یو دا دعوه کوي چې زه د الله تعالی نبي یم، حالانکې زه اخري نبي یم، او زما نه وروسته بل نبي نشته.

ولاتزال طائفة من امتی علی الحق ظاهرین، لایضرهم من خالفهم حتی یاتی امرالله،

رواه ابوداؤد، والترمذی. (مشکوة ص ٤٦٥)

ترجمه: او زما امت کې به یوه غالبه ډله په حق باندې قائمه وي، کوم کس چې د هغوی مخالفت وکړي، هغه به هغوی ته نقصان نه شي رسولی، تر دې پورې چې د الله تعالی وعده (قیامت به راورسیږي)

د اخري زمانو جنګونو باره کې د "ملاحم"، په باب کې د حضور ﷺ یو وینا نقل شوې ده:

عن ذی مخبر: قال سمعت رسول الله ﷺ یقول: ستصالحون الروم صلحاآمنا، فتغزون انتم وهم عدوامن ورائکم، فتنصرون وتغنمون وتسلمون ثم ترجعون حتی تنزلون بمرج ذی تلول فیرفع رجل من اهل النصرانیة الصلیب فیقول: غلب الصلیب! فیغضب رجل من المسلمین فیدقه، فعند ذالک تغدرالروم وتجمع للملحمة. رواه ابوداؤد. (مشکوة ص ٤٦٧)

ترجمه: حضرت ذومخبر رضي الله عنه فرمايي چې: ما د رسول الله ﷺ نه دا اوريدلي دي چې تاسو د روم اوسيدونکي به نصارا وو سره دامن کوشش کوي، او بيا به تاسو او هغوی به په يوځای باندې د مشرکانو سره جهاد کوئ، تاسو ته به فتح نصيب شي، غنيمت به درته حاصل شي او تاسو به صحيح او سالم يئ او بيا به په شنو علاقو کې تاسو او سيږئ، يو نصراني به صليب پورته کړي او وبه وايي چې صليب ته غلبه حاصل شوه او يو مسلمان به هغه باندې غوسه شي او صليب به مات کړي، هغه وخت به روم والا وعده ماته کړي او د جنګ له پاره به جمع شي.

د اسلام او نصرانيت دې ته جنګ ته د حديث په اصطلاح کې **ملحمة الکبرٰی** (عظيم جنګ) ويل شوی دی، د دې تفصيلات ډير ويرونکي دي، کوم چې په "**ابواب الملاحم**"، کې کتلی شئ، دې جنګ کې به قسطنطنيه فتح شي او د قسطنطنيه فتح کېدو سره به دجال ښکاره شي.[1] کومې خبرې طرف ته مې چې ستاسو توجه راړول غوښتل، هغه داده چې د مسلمانانو او نصرانيانو هغه شريک دښمن څوک دی، کوم سره به چې دوی جنګ کوي؟ آيا د دنيا اوسنی حالت د هغه طرف ته خونقشه نه جوړوي؟

د قيامت نښې

جبرايل عليه السلام پنځم سوال دا وکړ چې بيا داسې نښې وښايه چې د هغو نه دا معلومه شي چې اوس قيامت نژدې دی، نبي کريم ﷺ د دې په جواب کې د قيامت دوه نښې وښودلې:

اوله نښه: دا چې وينځه خپله مالکه وزيږوي، د دې تشريح عالمانو په څو طريقو سره کړې ده، د ټولو نه بهتره توجيه دا معلوميږي چې په دې کې د اولاد نافرماني طرف ته اشاره ده، مطلب

۱] عن ابي هريرة ان النبي صلى الله عليه وسلم قال: سمعتم بمدينة جانب منها فى البر وجانب منها فى البحر؟ قالوا: نعم يارسول الله! قال: لاتقوم الساعة حتى يغزوها سبعون الفاً من بنى اسحاق فاذا جاؤها نزلوا فلم يقاتلوا بسلاح ولم يرموا بسهم قالوا: لااله الاالله والله اكبر، فيسقط احدجانبيها، قال ثور لااعلمه الا قال الذى فى البحر ثم يقول الثانية لااله الاالله والله اكبر فيسقط جانبها الاخر ثم يقول الثالثة لااله الا الله والله اكبر فيفرج لهم فيدخلوها فيغنموا فبينما هم يقتسمون المغانم اذ جاء هم الصريخ فقال: ان الدجال قدخرج، فيتركون كل شيء ويرجعون قال النووي: قوله صلى الله عليه وسلم فى المدينة التى بعضها فى البر وبعضها فى البحر...... وهٰذه المدينة هى القسطنطينية (الصحيح للمسلم مع شرح الكامل للنووي/ج۲/ص۳۹٦/طبع قديمي/كتاب الفتن واشراط الساعة)_

دا چې قيامت ته نژدې به اولاد دخپل مور و پلار دومره نافرمانه شي چې لونه چې دهغوی په فطرت کې دمورو پلار اطاعت خصوصا دمورسره محبت او مينه وي هغه به هم دمورپلار خبره داسې نه مني څنګه چې يو اقا (مالك) دخپل اخستل شوي غلام او وينځې خبره دتوجه قابله نه ګڼي، ګويا په کورکې به دمور پلار حيثيت د وينځې اوغلام پاتې شي.[۱]

دويمه نښه: يې دا بيان کړه چې هغه خلک چې تر پرونه پورې يې په ټولنه(معاشره) کې څه حيثيت نه و، چې پښې ابله اوبربنډ بدن به يې په ځنګل کې ګډې چيلۍ څرولې هغوی به په لويو لويو بلډنګونو باندې فخر کوي[۲] يعني رذيل خلک به معزز شي ددې دوو نښو نه پرته، دقرب قيامت نورې ډيرې نښې هم په احاديثوکې بيان شوي دي، خو دا ټولې دقيامت ورې نښې دي او دقيامت لوې لوې نښې چې دهغو ښکاره کيدونه وروسته به دقيامت په راتلوکې زيات وخت نه لګيږي، هغه دادي:

۱: د حضرت امام مهدي عليه الرضوان ظاهريدل، او دبيت الله شريف مخامخ رکن او دمقام په مينځ کې دخلکو دهغه په لاس باندې دخلافت بيعت کول.[۳]

۲: دهغوی په زمانه کې د دجال راوتل اوڅلوېښتو ورځو پورې په ځمکه کې فساد خورول.[۴]

۳: دهغه دقتل له پاره اسمان نه دحضرت عيسى عليه السلام نازليدل.[۵]

۴: دياجوج ماجوجو راوتل.[۶] ۵: د صفا دغرنه د دابة الارض راوتل.[۷]

۶: له مغرب نه دلمرراختل او دا به دقيامت له ټولو نه لويه نښه وي چې له دې نه به هرچاته په نظر راځي چې اوس دځمکې او اسمان نظام ګډوډ دونکی دی، او اوس به ددې نظام

۱] قال: ان تلد الامة ربتها، اى يكثر العقوق فى الاولاد فيعامل الولد امه معاملة السيد امته من الاهانة......الخ (التعليق الصبيح/ص۲۱/طبع عثمانيه/لاهور)۔

۲] وان ترى الحفاة العراة العالة رعاء الشاء يتطاولون فى البنيان......فهو اشارة الى تغلب الارذال، وتذلل الاشراف، وتولى الرياسة من لايستحقها (التعليق الصبيح/ص۲۱)۔

۳] عن ام سلمة عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: يكون اختلاف عند موت خليفة فيخرج رجل من اهل المدينة هارباً الى مكة فيأتيه ناس من اهل مكة فيخرجونه وهو كاره فيبايعونه بين الركن والمقام......الخ (مشكوٰة/ ص۴۷۱/باب اشراط الساعة، ايضاً مصنف عبدالرزاق، باب المهدي/ج۱۱/ص۳۷۱)۔

۴] عن النواس بن سمعان قال...... قلنا: يارسول الله! ومالبثه فى الأرض؟ قال: اربعون يوماً، يوم كسنة، ويوم كشهر، ويوم كجمعة، وسائر ايامه كايامكم......الخ (مشكوٰة/ص۴۷۳/باب العلامات بين يدى الساعة)۔

۵] وان عيسى يقتله بعد ان ينزل من السماء فيحكم بالشريعة المحمدية (فتح الباري/ج۱۳/ص۹۶)۔

۶] عن زينب بنت جحش ان النبي صلى الله عليه وسلم استيقظ من نومه وهو يقول: لا اله الا الله ويل للعرب من شرقه، اقترب فتح اليوم ردم ياجوج وماجوج......الخ (الصحيح للمسلم/ج۲/ص۳۸۸/مسند احمد/ج۱/ ص۳۷۵ / ابن ماجة/ج۱/ص۳۰۹/فتح الباري/ج۱۳/ص۷۹/طبع لاهور)۔

۷] وقال ابن ابى حاتم...تخرج الدابة من صدع من الصفا..الخ (تفسير ابن كثير/ج۴/ص۶۸۵/طبع رشيديه)

ختمولو او دقيامت په قائميدلو کې زيات وخت نه وي چې دا نښه اووينې نو په خلکو به ويره خوره شي خو دا به ددې دنيا دزنکدن وخت وي څنګه چې دزنکدن په وخت توبه نه قبليږي دا شان چې کله لمرله مغرب نه راوخيژي، نو د توبې دروازه به بنده شي[1]. دا ډول څه نورې لوې لوې نښې هم نبي کريم ﷺ بيان کړي دي،قيامت يو ډير ويرونکې شی دی الله تعالی دې موږ ټولو ته ددې له پاره دتياري کولو توفيق راکړي او دقيامت د ورځې د رسوايې او دسختيونه دې موږ پخپله پناه کې وساتي.

دقيامت د نښو په باره کې سوال

سوال: تاسو د روزنامه جنګ په جمعه ايډيشن کې دقيامت په نښو کې د " جاهل عابد او فاسق قاري" په عنوان سره ليکلي دي چې " په اخري زمانه کې به بې علمه عبادت کونکي او بې علمه قاريان وي" تاسولږ په تفصيل سره موږ پوه کړئ چې داسې عابد چې جاهل وي په کومو خلکوکې راځي، ځکه چې ځينې بزرګان فرمايي چې يومسلمان ته جاهل مه وايئ ،ځکه چې جاهل، خو ابوجهل و، يابه دهغه بال بچ وي، خو داسې بې علمه هم په نظر راشي چې ډيرعبادت کونکی وي او شايد چې په اخلاص هم وي او شايد چې دومره علم هم لري چې دلمونځ الفاظ او سورت اخلاص سره لمونځ کوي، داودس اوغسل طريقه ورته معلومه وي، ايا داسې خلک به دهغه جاهلو عابدانو د ډلې نه بهروي؟ که چېرې داخلک دجاهلو عابدانو په ډله کې شمارنه شي، نودده نه په کمه درجه کې يعنې چاته چې لمونځ هم نه ورځي، هغه عبادت کونکی څنګه جوړيدای شي؟

لهذا ! تاسو په تفصيل سره موږ پوه کړئ چې دحديث مطلب څه دی؟ ايادا به داسې عابد وي او ناجي (نجات موندونکی) به وي او داسې قاري به وي چې هغه سره علم خوبه ډير وي، خو عمل به پرې نه کوي يادابې علمه عبادت کونکی اوبې عمله عالم نه وي او دواړه به په نقصان کې وي ځکه چې بې علمه عمل نه دی اوبې عمله علم نه دی."

جواب: د بې علمه عبادت کونکونه مراد هغه خلک دي چې هغوی ددين ضروري مسائل چې دهغو هميشه ضرورت پيښيږي، هغه يې نه وي زده کړي،که چېرې چادومره علم چې په هر مسلمان باندې فرض دی زده کړی وي، نو هغه دبې علمه په ډله کې نه راځي، که دکتاب په ذريعه يې زده کړی وي يادعلماء حضراتو سره په کيناستلو کې يې زباني ياد کړی وي اوکوم

[1]عن ابی هريرة ان رسول الله صلی الله عليه وسلم قال: لاتقوم الساعة حتی تطلع الشمس من مغربها، فاذا طلعت من مغربها امن الناس كلهم اجمعون فيومئذ لاينفع نفساً ايمانها لم تكن امنت من قبل....الخ (مسلم/ج۱/ص۸۸) وايضاً عن صفوان قال: قال رسول الله صلی الله عليه وسلم: ان من قبل مغرب الشمس باباً مفتوحاً عرضه سبعون سنة فلايزال ذالک الباب مفتوحاً للتوبة حتی تطلع الشمس من نحوه (ابن ماجة/ص۲۹۵/باب طلوع الشمس من مغربها)

سړی چې دفرض علم نه هم محروم وي د هغه په جاهل کېدو کې څه شك دی او دفاسق قاري نه مراد هغه خلک دي چې د دین علم، خو ورسره وي، خو عمل ورسره نه وي.[۱]

د حضرت مهدي رضي الله عنه په باره کې د اهل سنت عقیده

سوال: زموږ د نبي کریم ﷺ دفرمان له مخې هغه زموږ نبي ﷺ اخر الزمان دی، دا زموږ د ټولو مسلمانانو عقیده ده، خو بیا هغه ﷺ دا هم وښودل چې دده له وفات نه وروسته او دقیامت نه مخکې به یونبي راځي حضرت مهدي رضي الله عنه چې دهغه دمور نوم به حضرت امنه او دپلار نوم به یې عبدالله وي، ایا دا حضرت مهدي رضي الله عنه خو به زموږ نبي کریم ﷺ نه وي، چې په دویم ځل به دنیاته تشریف راوړي، زما نیکه محترم مولوي ازاد به فرمایل چې یو ځل نبي علیه السلام خطبه لوستله چې دقیامت نه مخکې به حضرت مهدي رضي الله عنه دنیاته تشریف راوړي خلکو چې نبي واوریدلې، نوپوښتنه یې وکړه، اې دالله رسوله! ایاهغه، خو تاسونه یئ، نبي علیه السلام مسکی شو او چپ شو، دنبي ﷺ مسکا دا ویل چې زه به دې دنیاته په دویم ځل راځم، ددې جواب په تفصیل سره راکولو کې دمننې موقع راکړئ.

جواب: دحضرت مهدي رضي الله عنه په باره کې نبي کریم ﷺ چې څه فرمایلي دي اوپه هغه څه چې داهل حق پرې اتفاق دی دهغو خلاصه دا ده چې هغه به دفاطمة الزهرا رضي الله عنها دنسل نه وي[۲] او نجیب الطرفین (دواړو طرفونو نه به شریف) وي سیدبه وي[۳]، دهغه نوم به محمد او دپلار نوم به یې عبدالله وي[۴] څنګه چې زوی په صورت او سیرت کې دپلار مشابه وي دا شان به هغه هم په شکل او شباهت اواخلاق اوشمائل کې دنبي کریم ﷺ سره مشابه وي، هغه به نبي نه وي، نه به په هغه باندې وحې نازلیږي، نه به هغه دنبوت دعوه کوي، نه به دهغه په نبوت باندې څوك ایمان راوړي.

هغه به دکافرانو سره خونړي جنګونه کوي، دهغه په زمانه کې به دجال راوځي اوهغه به د دجال دلښکر په محاصره کې راګیرشي، دسهار د لمانځه په مهال کې به د دجال دقتل له پاره سیدنا عیسی علیه السلام د اسمان نه رانازل شي اود سهارلمونځ به دحضرت مهدي رضي الله عنه په اقتداء کې کوي، دلمانځه نه وروسته به دجال طرف ته مخه کړي، هغه لعین به وتښتي، حضرت

۱] عن انس رضی الله عنه قال: قال رسول الله صلی الله علیه وسلم: یکون فی اخرالزمان عباد جهال وقراء فسقة (کنز العمال/ج۱۴/ص۲۲۲/طبع بیروت)۔

۲]عن سعیدبن المسیب...المهدی من ولد فاطمة(ابن ماجة/ص۳۰۰/باب خروج المهدي/طبع نورمحمد کراچي)

۳]ان المهدی من اولاد الحسن ویکون له التساب من جهة الام الی الحسین (مرقاة/ج۵/ص۱۸۶/بذل المجهود/ج۵/ص۱۰۲/طبع سهارنپور)۔

٤]عن قرة قال: قال رسول الله صلی الله علیه وسلم:......بعث الله رجلاً منی اسمه اسمي، واسم ابیه اسم ابي......الخ (مجمع الزوائد/ج۷/ ص۳۱۴/طبع دارالمعرفة/بیروت)۔

عیسی علیه السلام به هغه پسې روان شي او دیهودیت او نصرانیت به یوه یوه نښه ورانه کړل شي.[۱]

دا هغه عقیده ده چې دنبي کریم ﷺ نه واخله تر ټولو سلفو صالحینو، صحابه وو او تابعینو او ائمه مجددینو پورې ددې معتقد پاتې شوي دي، ستاسو نیکه محترم چې دکومې خبرې ذکر کړی دی دهغه ذکر دحدیثو په یو کتاب کې هم نشته، که چېرې هغه په کوم کتاب کې دا خبره لوستلې وي، نو بالکل لغوه او مهمل ده، په داسې بې سره او بې پښو خبروباندې عقیده ساتل یوازې خوش فهمي ده، په مسلمانانو باندې لازم دي چې دسلفو صالحینو مطابق عقیده وساتي او په داسې خبروباندې خپل ایمان ضائع نه کړي.

د حضرت مهدي ښکاره کیدل به کله وي او څو ورځې به وي

سوال: حضرت امام مهدي رضی الله عنه به کله ښکاره کیږي، هغه به چېرته پیدا کیږي او څومره موده به په دنیاکې ژوند کوي؟

جواب: دامام مهدي رضی الله عنه دښکاره کېدو معلوم وخت په قران او حدیث کې نه دی ښودل شوی، یعني داچې دهغه ښکاره کیدل به په کومه پیړۍ کې او په کوم کال کې به وي، خو په احادیثو کې دا ښودل شوي دي چې دهغه ښکاره کېدل دقیامت دهغو لویو نښو نه دي چې بالکل به قیامت ته نژدې ښکاره کیږي او دهغو دښکاره کیدو نه وروسته به دقیامت په راتلو کې زیات وخت نه وي.

امام مهدي رضی الله عنه به چېرته پیدا کیږي؟په دې سلسله کې دحضرت علي کرم الله وجهه نه یو روایت نقل شوی دی چې په مدینه منوره کې به دهغه پیدائښت او روزنه وي په مکه مکرمه کې به دهغه دخلافت بیعت وي او بیت المقدس به دهغه دهجرت ځای وي[۲] او مکه مکرمه کې به دهغه بیعت او خلافت وي[۳]. درو ایاتو او اثارو مطابق دهغه عمر به څلویښت کاله وي

۱] وجلهم ببیت المقدس وامامهم رجل صالح فبینما امامهم قدتقدم یصلی بهم الصبح اذ نزل علیهم عیسی بن مریم الصبح فرجع ذلک الامام ینکص بمشی القهقری لیقدم عیسیٰ یصلی فیضع عیسیٰ علیه السلام یده بین کتفیه ثم یقول له: تقدم فصل فانها لک اقیمت فیصلی بهم امامهم، فاذا انصرف قال عیسیٰ علیه السلام: افتحواالباب! فیفتح وورائه الدجال ومعه سبعون الف یهودی کلهم ذوسیف محلی وساج فاذا نظر الیه الدجال ذاب کمایذوب الملح فی الماء وینطلق هارباً ویقول عیسیٰ: ان لی فیک ضربة لن تسبقنی بها فیدرکه عند باب اللد الشرقی فیقتله فیهزم الله الیهود فلایبقی شيء مما خلق الله یتواری به یهودی الا انطق الله ذلک الشيء لاحجر ولاشجر ولاحائط ولادابة الا الغرقد فانها من شجرهم لاتنطق الا قال: یاعبدالله المسلم! هٰذا یهودی فتعال اقتله (التصریح بما تواتر فی نزول المسیح/ص۱۵۱،۱۵۰)۔

۲]عن أمیر المؤمنین علی بن ابی طالب قال: المهدی مولده بالمدینة من اهل بیت النبي صلی الله علیه وسلم واسمه اسم نبی ومهاجره بیت المقدس.... .الخ (عقد الدرر فی اخبار المنتظر/ص۳۰/طبع بیروت)۔

۳]عن ام سلمة عن النبي صلی الله علیه وسلم قال:....فیبایعونه بین الرکن والمقام.....الخ (مشکوٰة/ص۴۷۱)

چې كله دهغه دخلافت بيعت وشي[۱] دهغه دخلافت په اووم كال به دجال راوځي[۲] دهغه د قتل له پاره به له اسمان نه حضرت عيسى عليه السلام نازليږي، حضرت مهدي رضي الله عنه به دوه كاله به د حضرت عيسى عليه السلام په ملګرتيا كې تيروي اودنهه څلوېښت (۴۹) كلنو په عمر به هغه وفات شي.

د حضرت مهدي رضي الله عنه زمانه

سوال: په (جنګ) روزنامه كې مې ستاسو مضمون (دقيامت علامات) ولوست په دې كې هيڅ شك نشته چې تاسودهرې مسئلې حل اطمينان بخش طورباندې دقران او حديث په حواله سره وركوئ دا مضمون هم ستاسو دعلميت اوتحقيق مظهر دى، خو په يوه خبره باندې پوه نه شوم، چې دټول مضمون لوستلونه دا اندازه كيږي، چې دحضرت مهدي رضي الله عنه اوحضرت عيسى عليه السلام چې دكفارو او عيسايانو سره كوم جنګونه كيږي، په هغو كې به داسونو، تورو، دغشواو ليندو وغيره استعمال به وي، فوجونه به دپخوانۍ زمانې په شان دجنګ په ميدان كې مخامخ جنګيږي، تاسو ليكلي دي چې حضرت مهدي رضي الله عنه به دقسطنطينه نه نهه (۹) كسان په اسونو سواره د دجال دپلټنې له پاره شام ته وليږي ګويادغه زمانه كې به هوايي جهازونه نه وي، بيا دا چې حضرت عيسى عليه السلام به دجال په يوه نيزه هلاكوي او دياجوج ماجوج قوم هم چې كله دفساد خورولو له پاره راځي، نوهغوى سره به هم غشي او ليندې وي، يعنې هغه به د استين ګن رائفل پستهل او تباه كونكو بمونو زمانه نه وي، په څمكه باندې دانسان وجود ته دراتلو نه وروسته سائنس برابر ترقي كوي او دقيامت راتلو پورې خوبه په دې كې ډيره ترقي شوې وي، دويمه خبره دا ده چې تاسو ليكلي دي چې حضرت عيسى عليه السلام به دالله په حكم سره څوخاصو كسانو سره دياجوج ماجوج قوم نه دبچ كېدو له پاره دكوه طورپه قلعه كې پناه واخلي، يعنې ددنيا باقي په اربونو انسانان چې ټول به مسلمانان شوي وي دياجوج ماجوج په رحم او كرم باندې به يې پريږدي، دومره انسانان، خوظاهره خبره ده په دې قلعه كې نه شي ځاى كېداى، ماپه يوكتاب كې دا دعا لوستلې وه

۱]واخرج ابونعيم عن ابى امامة قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: (سيكون) بينكم وبين الروم اربع هدن يوم الرابعة على يدى رجل من اهل هرقل، يدوم سبع سنين فقال له رجل...... يارسول الله! من امام المسلمين يومئذ؟ قال: المهدى من ولدي، ابن اربعين سنة، كان وجهه كوكب درى فى خده الأيمن خال اسود (العرف الوردى فى اخبار المهدي/ج۲/ص۵۷/الحاوى للفتاوي/طبع دارالكتب العلمية/بيروت).

۲]وعن بشر بن عبدالله بن يسار قال: اخذ عبدالله بن بسر المازنى صاحب رسول الله صلى الله عليه وسلم بأذنى فقال: يا ابن اخي! لعلك تدرك فتح قسطنطينية فاياك ان ادركت فتحها ان تترك غنيمتك منها فان بين فتحها وبين خروج الدجال سبع سنين (عقد الدررفى اخبار المنتظر/ص۱۵۶، طبع دارالكتب العلمية/بيروت) فيلبث المهدى سبع سنين خليفة ثم يتوفى ويصلى عليه المسلمون قال ابوداؤد وقال بعضهم عن هشام تسع سنين فمن قال سبع سنين فكانه اسقط السنتين اللتين بقى فيهما مشغولاً بالقتال (بذل المجهود/ج۵/ص۱۰۳/باب فى ذكر المهدي/طبع مكتبه سهارنپور).

چې نبي کریم ﷺ د دجال دفتنې نه د بچ کېدو له پاره مسلمانانوته ښودلې وه، ماته یاد پاتې نه شوه، دېورتنو خبرو د وضاحت سره هغه دعا هم ولیکئ، نو مهرباني به وي.

جواب: د انساني تمدن شکلونه بدلېږي رابدلېږي، نن د مواصلاتو د ذرائع او دجنګ د الاتو چې کوم ترقي یافته شکل زمونږ په وړاندې دی، دنن نه یوه نیمه دوه پېړۍ مخکې که چېرې یوسړي دا بیانولی، نو په هغه باندې به دخلکو دلیونتوب شك راته، اوس الله ښه پوهېږي چې داسائنسي ترقي به هم په دې رفتارسره په مخکې ځي یابه خودکشي وکړي او انساني ترقي به بیا دغشو او لیندې طرف ته واپس شي؟ ښکاره ده که چېرې دا دویم صورت مخې ته راشي چې دهغه خطره هروخت موجوده ده، چې دهغه نه سائنسدانان پخپله هم په ویره کې دي، نو په هغو حدیثونو کې خوڅه شك نه پاتې کیږي کومو کې چې دحضرت مهدي علیه الرضوان او د حضرت عیسی علیه السلام د زمانې نقشه وړاندې شوې ده.

د دجال دفتنې نه دحفاظت له پاره دجمعې په ورځ د سورة کهف د لوستلو حکم دی، کم نه کم ددې اولنې او روستنې لس لس ایتونه، خوهرمسلمان له پاره لوستل پکاردي[۱].

او یوه دعا په حدیث شریف کې دا ښودل شوې ده:

اَللّٰهُمَّ اِنِّي اَعُوذُبِكَ مِن عَذَابِ جَهَنَّمَ وَاَعُوذُبِكَ مِن عَذَابِ القبرِ وَاَعُوذُبِكَ مِنْ فِتنَةِ المَسِيحِ الدجَّالِ. اَللّٰهُمَّ اِنِّي اَعُوذُبِكَ مِن فِتنَةِ المَحيَا وَالمَمَاتِ. اَللّٰهُمَّ اِنِّي اَعُوذُبِكَ مِنَ المأثَمِ وَالمَغرَمِ.

ترجمه: اې الله! زه ستاپه ذات سره پناه غواړم دجهنم له عذاب نه اوستاپه ذات سره پناه غواړم دقبر له عذاب نه اوستاپه ذات سره پناه غواړم دمسیح دجال له فتنې نه اوستاپه ذات سره پناه غواړم دژوند اودمرګ دهرې فتنې نه، اې الله! زه ستاپه ذات سره پناه غواړم د ګناه نه اود قرض او تاوان نه".

د حضرت مهدي د ښکاره کېدو نښې

سوال: ستاسو د"اقرا" صفحې مطابق به امام مهدي رضي الله عنه راځي چې کله امام مهدي رضي الله عنه راشي، نو دهغه نښې به څه وي؟ او دغه مهال به څه نښې ښکاره شي چې په هغو سره به ښکاره شي چې امام مهدي رضي الله عنه راغلی دی دقران او حدیث حواله ضرور ورکړئ.

جواب: داسې دیو سوال جواب ماپه " اقرا" کې مخکې ورکړی دی، خو ستاسو د رعایت په خاطر یو حدیث لیکم:

۱]وعن ابي الدرداء عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: من قرأ عشر ايات من اخر سورة الكهف عصم من فتنة الدجال (مجمع الزوائد/ج/۷/ ص۱۰۳/كتاب التفسير،سورة الكهف) وعن النواس بن سمعان قال...... فمن ادركه منكم فليقرأ عليه فواتح سورة الكهف وفي رواية: فليقرأ عليه بفواتح سورة الكهف فانها جوارکم من فتنته...... الخ (مشكوٰة/ص۴۷۳)_

حضرت ام سلمه رضي الله عنها د نبي كريم ﷺ وينا نقل كوي چې د "يو خليفه په مرګ باندې به (د هغه دخلافت په مسئله باندې) اختلاف وي، نو د مدينې والو نه به يو سړى وتښتي او مکې مکرمې ته به راشي (دا به مهدي رضي الله عنه وي او د دې ويرې نه به په تيښته مکې ته راشي چې چېرته دې خليفه ونه ټاکل شي) خو خلک به د هغه د انکار باوجود هغه د خلافت له پاره منتخب کړي، د حجر اسود او مقام ابراهيم عليه السلام په مينځ کې به (د بيت الله شريف مخې ته) خلک د هغه په لاس بيعت وکړي".

"بيا به د شام له لورې يو لښکر د ده د مقابلې له پاره وليږل شي، خو دا لښکر به "بيداء" نومې ځاى کې چې د مکې او مدينې په مينځ کې دې په ځمکه کې ننوځي، وروسته چې خلک کله دا ووينې ،نو (هر خاص او عام ته به لرې لرې پورې معلومه شي چې دا مهدي رضي الله عنه دى) د ملک شام ابدال او د عراق والو جماعتونه به د دوى خدمت کې حاضر شي او دوى نه به بيعت وکړي، بيا به د قريشو يو سړى چې د هغه د نيکه قبيله به بنو کلب کې وي د دوى مقابله کې به ودريږي دى رضي الله عنه په د بنو کلب په مقابله کې يو لښکر وليږي، هغه به په دوى باندې غالب شي. او ډيره محرومي ده هغه سړي له پاره چې د بنو کلب د مال غنيمت د تقسيم په موقع باندې حاضر نه وي، نو حضرت مهدي رضي الله عنه به ښه مال تقسيم کړي او په خلکو کې به د هغه د نبي ﷺ د سنتو موافق عمل کوي او اسلام به خپل ځټ په ځمکه باندې واچوي (يعنې اسلام ته به مضبوطيا نصيب شي) حضرت مهدي رضي الله عنه به اووه کاله ژوندى وي بيا به وفات شي او مسلمانان به يې جنازه وکړي".[1]

(دا حديث مشکات شريف ص۴۷۱ کې د ابوداود په حواله ذکر دى او امام سيوطي رحمه الله په العرف الوردي فى اثار المهدي ص ۵۹ کې دا د ابن ابى شيبة، احمد، ابوداود، ابويعلى او طبراني په حواله نقل کړى دى)

.....

[1] عن ام سلمة عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: يكون اختلاف عند موت خليفة فيخرج رجل من اهل المدينة هارباً الى مكة فياتيه ناس من اهل مكة فيخرجونه وهو كاره فيبايعونه بين الركن والمقام، ويبعث اليه بعث من الشام فيخسف بهم بالبيداء بين مكة والمدينة، فاذا رأى الناس ذٰلک اتاه ابدال الشام وعصائب اهل العراق فيبايعونه ثم ينشأ رجل من قريش اخواله كلب فيبعث اليهم بعثاً فيظهرون عليهم وذلک بعث كلب ويعمل فى الناس بسنة نبيهم ويلقى الاسلام بجرانه فى الارض فيلبث سبع سنين ثم يتوفى ويصلى عليه المسلمون رواه ابوداؤد (مشكوٰة/ص۴۷۱/باب اشراط الساعة)۔

د امام مهدي رضي الله عنه باره کې د سنیا نو نظریه

محترم المقام جناب مولانا لدهیانوي صاحب!

السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته

سوال: د "جنګ" په جمعه ایډیشن کې دیو سوال په جواب کې تاسو دمهدي منتظر "مفروضه پیدائښ" باندې رڼا اچولو کې د "امام مهدي رضي الله عنه "له پاره اوچت الفاظ استعمال کړي دي چې یوازې د صحابه کرامو رضوان الله علیهم اجمعین له پاره خاص دي، بل دقران مقدس اوحدیث مطهره نه د "امامت" هیڅ تصورنه پیدا کیږي، له دې نه پرته په دې سلسله کې چې کوم روایات دي هغه معتبرنه دي، ځکه چې د راویانو په هره سلسله کې قیس بن عامرشامل دی، چې متفقه طورباندې کاذب او د ځان نه جوړ شویو حدیثونو باندې مشهور دی، ابن خلدون په دې باره کې چې کوم موافق او مخالف حدیثونه یوځای کولو باندې اکتفاء کړې ده هغه کې یوه سلسله هم تواترته نه رسیږي اودهغه انداز هم ډیر مشتبه دی.

لهذا زه به دحق او صداقت په نوم باندې درخواست وکړم چې دمهدي رضي الله عنه منتظر شرعي حیثیت نه دقران عظیم اودنبي کریم ﷺ دصحیح احادیثو په رڼا کې د "جنګ" په ذریعه موږ خبر کړئ، چې اصل حقیقت ښکاره مخې ته راشي په دې سلسله کې د مصلحت خیال ساتل یاڅه قسمه ابهام به یقینا په قیامت کې د نیولو قابل وي، دشیعه عقیدې مطابق دمهدي منتظر په ۲۵۵ھ کې دجناب حسن عسکري رحمه الله په کورکې دنرجس نومې میرمنې (رح)له خیټې نه ولادت شوی دی او هغه دحسن عسکري رحمه الله دوفات نه فورا وروسته دپنځو کالو په عمرکې د خدای پاك حکمت سره غائب شو او په دې غائب والي کې دخپلو نائبینو حاجزینو، سفیرانو او وکیلانو په ذریعه خمس وصولوي دخلکو احوال معلوموي دضرورت مطابق هدایات او حکمونه کوي او ددې په ذریعه په دې دنیاکې د اصلاح او د خیرعمل جاري دی، ددې په تائید کې دلټریچر اوږده سلسله موجود ده.

زما په خیال کې داهل سنت علماوو په دې ضمن کې خپل ګیرچاپیره ---- موندلي مشهور روایتونه نقل کړي دي، دزیات تاریخي یاشرعي حیثیت اوتحقیق نه یې کار نه دی اخیستی او غالبا دهمدې په اتباع کې تاسو هم دغه "مفروضه" بیان کړې ده ایا دا صحیح ده؟

جواب: دحضرت مهدي علیه الرضوان له پاره د "رضي الله عنه" لوړ الفاظ په اول ځل مانه دي استعمال کړي، بلکې که چېرې تاسو دامام رباني رحمه الله مکتوبات وګورئ نو تاسو ته به واضحه شي چې امام رباني مجدد الف ثاني رحمه الله خضرت مهدي رضي الله عنه هم په دې الفاظو سره یاد کړی دی، که چېرې دا ستاسو په نزد غلطي وي، نو زه به هم دا عرض وکړم چې د اکابر امت او د مجددین په پیروۍ کې غلطي د "این خطا ازصدصواب اولی تراست" مصداق ده،

غالبا په همدا سې یوه موقع باندې امام شافعي رحمه الله فرمايلي و:[۱]

ان كان رفضًا حُب آل محمد فليشهد الثقلان انی رافضی

که چېرې د ال محمد ﷺ سره محبت کول رافضيت وي ،نوانسانان اوپیریان دې ګواه شي چې زه پوخ رافضي يم".

تاسو چې حضرت مهدي رضي الله عنه ته "رضي الله نه" ويلو باندې چې کوم اعتراض کړى دى،که چېرې تاسو دسوچ فکر نه کار اخيستى واى، نوتاسو به دخپل اعتراض جواب پخپل عبارت موندلى وى، ځکه چې تاسو منئ چې د"رضي الله عنه" الفاظ يوازې د صحابه کرامو رضي الله عنهم له پاره خاص دى، تاسو ته به معلومه وي چې حضرت مهدي رضي الله عنه به دحضرت عيسى عليه السلام ملګرى وي، کله چې ماد يو رسول دملګري له پاره حضرت" رضي الله عنه" الفاظ استعمال کړي دي، نو تاسو ته څه اعتراض دى؟ عام طورباندې دحضرت مهدي له پاره"عليه السلام" لفظ استعماليږي چې د لغوي معنى په لحاظ سره بالکل صحيح دى او په مسلمانانو کې **"السلام عليكم"** يا **"وعليكم وعليه السلام"** الفاظ هميشه استعماليږي، خو دچادنوم سره دا الفاظ د انبياء کرامو يا د ملائکو له پاره استعماليږي، له دې وجې مادحضرت مهدي رضي الله عنه له پاره کله هم دا الفاظ نه دي استعمال کړي، ځکه چې حضرت مهدي رضي الله عنه به نبي نه وي.[۲]

تاسو ته دحضرت مهدي رضي الله عنه له پاره د "امام لفظ استعمالولو باندې هم اعتراض دى اوتاسو ليکلي دي چې "د قران او حديثو نه دامامت هيڅ تصور نه پيدا کيږي" که چېرې ددې نه مراد ديوخاص جماعت اوامامت نظريه وي، نوستاسو دا خبره صحيح ده، خو تاسوته دا بدګماني نه وه پکار، چې مابه هم د"امام" لفظ په دغه اصطلاحي مفهوم کې استعمال کړې وي، کم نه کم دامام مهدي سره د"رضي الله عنه" د الفاظو استعمال ددې امر دشهادت له پاره کافي دى.

اوکه چېرې ستاسو مطلب دا وي چې په قران کريم او په حديث نبوي ﷺ کې يو سړي ته امام په معنا د پيشوا، مقتدا، رهبر ويلو اجاز هم نه ده ورکړل شوې، نو تاسو دا وينا پخپل ځاى يوه عجيبه خبره ده، په قرآن کريم، حديث نبوي ﷺ او دامت د اکابرو په ويناوکې دا لفظ دومره ډير راغلى دى چې ښځې اوماشومان هم ددې نه نااشنا نه دي،تاسو ته به د"**واجعلنا للمتقين اماما**" ايت اود"**من بايع اماما**"حديث خوياد وي[۳] اوبيا د امت محمدي (على

۱] الصواعق لمحرقة لابن حجر المكي/ص۱۳۳/طبع مكتبه مجيديه/ملتان)۔

۲] واماالسلام......هو فى معنى الصلاة، فلايستعمل فى الغائب ولايفرد به غيرالأنبياء، فلايقال: "على عليه السلام"(تفسير ابن كثير/ ۲/۴۷۹/طبع رشيديه/كوئته)۔

۳]عن عبدالله بن عمرو قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: من بايع اماماً فاعطاه صفقة يده وثمرة قلبه فليطعه ان استطاع وان جاء اخر ينازعه فاضربوا عنق الاخررواه مسلم(مشكوٰة/ص۳۲۰/كتاب الامارة والقضاء)

صاحبها الصلوة والسلام) په زړګونو کسان دي چې موږ هغوی د امام په لقب سره يادوو، د فقهې او کلام په اصطلاح کې "امام" د مسلمانانو د حکومت سربراه ته ويل کيږي (ځنګه چې په من بايع امامًا کې راغلی دی.

د حضرت مهدي رضی الله عنه هدايت موندل او مقتداء او پيشوا کېدل، خو د مهدي لفظ نه واضح دي او هغه به د مسلمانانو سربراه هم وي له دې وجې د هغه له پاره د امام د لفظ استعمال د قران او حديث او د فقهې او کلام په لحاظ سره په هيڅ شان هم د اعتراض محل نه دی.

د ظهور مهدي د سلسلې د رواياتو په باره کې ستاسو دا ويناچې:

"په دې سلسله کې چې کوم روايتونه دي هغه معتبر نه دي، ځکه چې په هره سلسله د رواياتو کې قيس بن عامر شامل دی چې هغه په متفقه طوربانديې کاذب او د ځان نه جوړشويو احاديثو کې مشهور دی" ډير عجيبه دی معلومه نه ده چې تاسو دا روايات چېرته ليدلي دي چې د هغو په هر روايت کې قيس بن عامر كذاب رانغوځي.

زما په مخکې ابوداود (ج۲ص۵۸۸،۵۸۹) کې د حضرت ابوهريره، حضرت ابن مسعود او د حضرت ابوسعيد خدري رضی الله عنهم احاديث دي، د دې نه اول ذکر شوي دواړو حديثونو ته امام ترمذي صحيح ويلي دي او وروسته ذکر شويو ته يې حسن، په دې کې هم چرته قيس بن عامر په نظر رانغی.

په سنن ابن ماجه کې دا احاديث حضرت عبدالله بن مسعود، ابوسعيد خدري، ثوبان، علی، ام سلمه انس بن مالك، عبدالله بن حارث رضی الله عنهم په روايت سره مروي دی په هغو کې هم په کوم سند کې د قيس بن عامر نوم نشته.

په مجمع الزوائد (ج۷ص۳۱۵ تا۳۱۸) کې دلاندې ليکل شويو صحابه وو نه يوويشت (۲۱) روايتونه نقل شوي دي.

۱: حضرت ابو سعيد خدري رضی الله عنه
۲: حضرت اُم سلمه رضی الله عنها
۳: حضرت ابوهريره رضی الله عنه
۴: حضرت اُم حبيبه رضی الله عنها
۵: حضرت عائشه رضی الله عنها
۶: حضرت قرة بن اياس رضی الله عنه
۷: حضرت انس رضی الله عنه
۸: حضرت عبدالله بن مسعود رضی الله عنه
۹: حضرت جابر رضی الله عنه
۱۰: حضرت طلحه رضی الله عنه
۱۱: حضرت علي رضی الله عنه
۱۲: حضرت ابن عمر رضی الله عنهما
۱۳: حضرت عبدالله بن حارث رضی الله عنه

په دوی کې د ځينې رواياتو د راويانو تضعيف يې کړی دی او په دوو روايتونو کې يې د دوه دروغژن راويان هم په نښه کړي دي، خو په هيڅ يو روايت کې يې د قيس بن عامر نوم نه دی ذکر کړی، له دې وجې ستا دا ويل چې د هر روايت د راويانو په سلسله کې

قيس بن عامر شامل دی محض غلط دي.

تاسو د مورخ ابن خلدون په باره کې ليکلي دي چې هغه په دې سلسله کې په مخالف او موافق حديثونو جمع کولو باندې اکتفاء کړې ده په هغو کې يوه سلسله هم تواتر ته نه ده رسيدلې او د هغو انداز هم ډير مشتبه دی.

په دې سلسله کې داعرض دی چې په اخري زمانه کې د يو عادل خليفه د ظهور احاديث په صحيح مسلم، ابوداود، ترمذي، ابن ماجه او نور د احاديثو په کتابونو کې په مختلفو طريقو سره موجود دي، دا احاديث اګرچې فردا فردا احاد دي، خو د دې قدر مشترک متواتر دی د اخري زمانې د غه عادل خليفه ته په حديثو کې "مهدي" ويل شوي دي چې د هغه په زمانه کې به د دجال ظهور وي، حضرت عيسى عليه السلام به د اسمان نه را نازل شي او هغه به قتل کړي، دا مت ډيرو اکابرينو د مهدي رضي الله عنه احاديثو ته نه يوازې صحيح، بلکې متواتر يې ورته ويلي دي او د دغه متواتر احاديثو په بناء باندې اسلامي امت په هر دور کې اخري زمانه کې د مهدي د ظهور قائل پاتې شوی دی، پخپله د ابن خلدون اعتراف دی:

اعلم ان المشهور بين الكافة من اهل الاسلام على ممر الاعصار انه لابد فى اخر الزمان من ظهور رجل من اهل البيت يؤيد الدين ويظهر العدل ويتبعه المسلمون ويستولى على الممالك الاسلامية ويسمى بالمهدى ويكون خروج الدجال ومابعده من اشراط الساعة الثابتة فى الصحيح على اثره وان عيسى ينزل من بعده فيقتل الدجال او ينزل معه فيساعده على قتله ويأتم بالمهدى فى صلاته. (مقدمه ابن خلدون ص۳۱۱).

ترجمه: پوه شه چې د ټول اهل اسلام په مينځ کې په هر دور کې دا خبره مشهوره پاتې شوې ده چې په اخري زمانه کې د اهل بيت نه ديو سړي ظهور ضروري دی چې د دين تائيد به کوي، عدل به ظاهروي او مسلمانان به د هغه تابعداري کوي او په ټولو اسلامي ملکونو به د هغه غلبه وي، د هغه نوم مهدي رضي الله عنه دی او د دجال خروج او د دې نه وروسته هغه د قيامت نښې چې ذکر يې چې په صحيح احاديثو کې شوی دی د ظهور مهدي نه به وروسته وي او عيسى عليه السلام به د مهدي نه وروسته نازليږي، نو دجال به قتل کړي يا به د مهدي په زمانه کې نازل شي، نو حضرت عيسى عليه السلام به په لمانځه کې د حضرت مهدي رضي الله عنه اقتداء کوي.

او هم دا وجه ده چې د اهل سنت په عقائدو باندې چې کوم کتابونه ليکل شوي دي په هغو کې هم د "قيامت علامات" په عنوان کې د ظهور مهدي رضي الله عنه عقيده ذکر شوې ده او عالمانو په دې موضوع باندې مستقلې رسالې هم تاليف کړې دي[1] يو داسې خبر چې په

۱] مثلاً: العرف الوردى فى ظهور المهدي، مؤلف جلال الدين سيوطي رحمه الله، عقيده ظهور مهدى احاديث كى روشنى مين، تاليف حضرت داكتر مفتى نظام الدين شامزى شهيد رحمه الله)۔

متواترو احاديثو کې ذکرشوی وي چې هغه په هر دور او په هره زمانه کې ټولو مسلمانانو هميشه منلی وي او هغه ته اهل سنتو په عقائدو کې ځای هم ورکړی وي، په هغه باندې جرح کول يا دهغه سپکاوی کول دټول امت اسلاميه دګمراه او جاهل ګرځولو برابر وي، څنګه چې تاسو دخپل ليک په اخر کې دمهدي په باره کې ديوې خاصې فرقې نظريه ذکرکولو نه وروسته ليکلي دي:

"زما په خيال کې داهل سنت علماوو په دې ضمن کې خپل ګيرچاپيره مونډلي مشهور روايتونه نقل کړي دي دزيات تاريخي ياشرعي حيثيت او تحقيق نه يې کارنه دی اخيستی او غالبا دهمدې په اتباع کې تاسو هم دغه" مفروضه بيان کړې ده ايا دا صحيح ده؟"

ګويا دحفاظ حديث نه واخله تردمجدد الف ثاني رحمه الله او شاه ولي الله دهلوي رحمه الله پورې هغه ټول اکابرامت اومجددين ملت چاچې شپدې له اوبو نه جدا کړل، ستاسو په خيال ټول شپدې څښونکي ماشومان وو، چې هغوی هغه تاريخي اوشرعي تحقيق نه پرته خواوشاکې خورې شوې افسانې خپلو سندونو سره نقل کولې او هغه يې خپلو عقائدو سره پيوست کولې.

غور وکړئ چې د ارشاد نبوي ﷺ "**ولعن اخرهذه الامة اولها**"[1] څنګه شهادت ستاسو قلم پيش کړ،زه نه پوهيږم چې داحساس کمتري دا بيماري موږ ته ولې لګېدلې ده چې موږ دخپل کور هر شی داغيارو راوړل شوی تصور کوو، تاسو په علماء اهل سنت باندې په دې الزام لګولو کې هيڅ باك نه محسوسوئ چې هغوی دملحدينو (بې دينه) خلکو خواره شوي روايتونه تاريخي اوشرعي معيارباندې له تلل کېدو نه پرته پخپلوعقائدو کې شامل کړي وي چې په هغو سره د اهل سنت دټولو عقائدو او رواياتو حيثيت مشکوك ګرځي اوهمدا زه احساس کمتري سره تعبير کوم) حالانکې ددې مسئلې جائزه تاسو په بل نقطه نظر سره هم اخيستلای شوه چې په اخري زمانه کې ديو خليفه عادل حضرت مهدي رضي الله عنه د ظهور په باره کې احاديث او روايات داهل حق په مينځ کې متواتر راچليدل ګمراه فرقو د خپلو سياسي مقاصدو له پاره دا عقيده واخيستله او په خپل انداز کې يې واچوله اوپه دې کې يې دځان نه جوړ شويو روايتونو ګډون هم وکړ چې په دې سره دهغوی يواصلي مقصد خوسياسي مقاصد حاصلول و او دويم مسلمانان ددې عقيدې نه بدګمانه کول و چې هغوی مختلف قسمه روايتونه ووينې، نوخلک به په يومشکل کې پريوځي او د ظهورمهدي دعقيدې نه به لاس واخلي، په هر دور کې دمهدويت د دروغومدعيانو په خيال کې همدا دوه مقصدونه وو، څنګه چې د تيرشويو پيړيو په شروع کې دپنجاب دروغژن مهدي کومه دعوه کړې وه په هغه کې هم دا دوه مقصدونه په نظر راځي، غرض داچې دفکر دسلامتيا غوښتنه خوداده چې موږ ددې خبرې يقين وساتو چې دحق والاوو اصل حق هماغه شان

۱] عن ابی هريرة......الخ (مشکوٰة/باب اشراط الساعة/ص ۴۷۰/طبع قديمی)۔

محفوظ وساته اوباطل والاوودهغه نه دغلطو تعبيراتو په ذريعه بل څه جوړ کړل تردې چې هرکله هيڅ ونه شو، نوامام مهدي يې په يوغار کې پټ کړ اواول يې د وړوکي غائب والي اوبيايې دلوی غائب والي پرده په هغه باندې راواچوله. خو اخر دا کوم فکري اندازدی چې دټول اهل حق په باره کې داتصوروکړل شي چې هغوی به داغيارو مال په سوال سره غوښته او ژوندی به يې تيراوو.

ترکومې پورې چې دابن خلدون د رايې تعلق دی هغه يو مورخ دی اګرچې په تاريخ کې دهغه نه هم غلطيانې شوي دي په فقه، عقائدو اوپه حديث کې ابن خلدون چاسند او حجت نه دی منلی او دا مسئله دتاريخ نه ده، بلکې دحديث اوعقائدو ده په دې باره کې دمحدثينو او متکلمينو اودامت داکابرو رايې دتوجه وړ کېداى شي.

امدادالفتاوی شپږم جلدکې ص۲۵۹تر۲۷۷پورې د"موخزة الظنون عن ابن خلدون" په عنوان سره حضرت حکيم الامت مولانا اشرف علي تهانوي قدس سره دابن خلدون دشبهاتو شافي جواب ليکلی دی هغه وګورئ.

لنډه دا چې دمهدي مسئلې په باره کې دحق پرستو نظريه بالکل صحيح او متواتره ده اودباطل والاوو چې په دې سلسله کې دتعبيراتو اوحکاياتو کوم انبار لګولی دی، نه هغه دتوجه وړ دی اونه دحق والاوو له پاره دهغه نه مرعوب کېدل پکار دي.

ايا د امام مهدي رضي الله عنه درجه به د پيغمبرانو برابره وي؟

سوال: ايا دامام مهدي رضي الله عنه درجه به دپيغمبرانو برابره وي؟

جواب: امام مهدي عليه الرضوان به نبي نه وي له دې وجې دهغه درجه هيڅکله دپيغمبرانو برابره نه شي کېداى[1] اوحضرت عيسى عليه السلام چې دحضرت مهدي رضي الله عنه په زمانه کې به نازلېږي هغه بيشکه لا له وړاندې نه اولوا العزم نبي دی.[2]

ايا حضرت مهدي رضي الله عنه او حضرت عيسى عليه السلام دواړه يو دي؟

سوال: مهدي رضي الله عنه به دې دنيا ته کله تشريف راوړي؟ او ايامهدي رضي الله عنه او عيسى عليه السلام يو وجود دی؟

جواب: حضرت مهدي رضي الله عنه به په اخري زمانه کې قيامت ته نژدې ښکاره کيږي، دهغه دښکاره کېدو نه به تقريبا اووه کاله وروسته دجال راوځي اودهغه د قتل له پاره به عيسى عليه السلام

۱] ان المهدى المبشربه لايدعى نبوة بل هو من اتباع النبي صلى الله عليه وسلم ، وهو الا خليفة راشد مهدي (المهدي: لمحمد احمد اسماعيل/ص۱۱/طبع دار طيبة/رياض)۔

۲] "واذ اخذنا من النبيين ميثقهم ومنک ومن نوح وابراهيم وموسٰى وعيسى ابن مريم واخذنا منهم ميثاقاً غليظاً (الاحزاب/۷)۔

داسمان نه نازليږي[۱]'ددې ځاى نه دا هم معلومه شوه چې حضرت مهدي رضي الله عنه او حضرت عيسى عليه السلام دوه بيل بيل سړي دي.

د مهدي ظهوراو څوارلسمه پيړۍ

سوال: امام مهدي رضي الله عنه لاتراوسه تشريف نه دى راوړى او دپنځلسمې پيړۍ داستقبال تيارى شروع شوى دى.

جواب: دامام مهدي په څوارلسمه پيړۍ كې راتلل ولې ضروري دي؟

سوال: له دې نه پرته دنبي كريم صلى الله عليه وسلم دحديث نه ثابت دي چې دهرې پيړۍ په سربانډې يومجدد وي.

جواب: يوازې ديوكس مجدد كېدل ضروري نه دي كېنې كسان هم مجدد كېدلى شي اوددين دخاص خاص شعبوبيل بيل مجدد هم كېداى شي، هرې علاقې له پاره بيل بيل مجدد هم كېداى شي، په حديث كې د"مَن" لفظ عام دى له دې نه يوازې يو كس مراد اخيستل صحيح نه دي اودغه مجددينو له پاره دمجدد كېدو دعوه كول او خلكو ته ددې دعوت وركول هم ضروري نه دي او نه خلكو ته ددې دپېتې ضرورت دى، چې دا مجدد دى، خوددوى ديني خدماتو ته كتلوسره به بصيرت والاوو ته غالب ګمان كيږي چې دا مجدد دى.[۲]

سوال: حضرت مهدي رضي الله عنه،حضرت عيسى عليه السلام به دڅوارلسمې پيړۍ په پاتې لږ موده كې څنګه راشي؟

جواب: دهغه په دې لږه موده كې راتلل ولې ضروري دي؟ ايا دڅوارلسمې پيړۍ نه وروسته

۱]وعنه (اى ابى سعيد) عن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: "ليقومن على امتى من اهل بيتي......يملك سبع سنين"(مجمع الزوائد/ج۷/ص۳۱۴/ايضاً مشكوٰة/ص۴۷۰) ايضاً فيلبث المهدى سبع سنين خليفة ثم يتوفى ويصلى عليه المسلمون، قال ابوداؤد وقال بعضهم عن هشام تسع سنين وقال بعضهم سبع سنين، فمن قال سبع سنين فكأنه اسقط السنتين اللتين بقى فيهما مشغولاً بالقتال الخ (بذل المجهود/ج۵/ص۱۰۳/كتاب الملاحم) وينزل عيسى ابن مريم عليه السلام عند صلاة الفجر فيقول له امرهم: ياروح الله! تقدم صل، فيقول: هٰذه الامة امراء بعضهم على بعض، فيقدم اميرهم فيصلي، فاذا قضٰى صلاته اخذ حربته فيذهب نحوالدجال، فاذا راه الدجال ذاب كما يذوب الرصاص فيضع حربته بين ثندوتيه فيقتله (التصريح بما تواتر فى نزول المسيح/ص۱۶۴/طبع مكتبه دارالعلوم/ كراچى)۔

۲] قال صاحب جامع الاصول: وقد تكلم العلماء فى تأويله وكل واحد اشار الى العالم الذى هو فى مذهبه وحمل الحديث على العموم فان لفظة من تقع على الواحد والجمع ولايختص ايضاً بالفقهاء......والاظهر عندى والله اعلم المراد من يجدد ليس شخصاً واحداً بل المراد به جماعة يجدد كل واحد فى بلد فى فن اوفنون من العلوم الشرعية ماتيسرله من الأمور التقريرية او التحريرية ويكون سبباً لبقائه وعدم اندراسه وانقضائه الى ان يأتى امرالله. (بذل المجهود/ج۵/ص۱۰۴/كتاب الملاحم/طبع سهارنپور)۔

به دنیاختمه شي ستاسو ټوله پریشاني په دې غلطه مفروضه باندې مبني ده چې"حضرت مهدي او حضرت عیسی علیه السلام د دواړو په څوارلسمه پیړۍ کې تشریف راوړل ضروري وو. خو تر اوسه پورې هغه رانغلل".

حالانکې دا بنیاد غلط دی په قران او حدیث کې چېرته هم دا نه دي فرمایل شوي چې دا دواړه حضرات به په څوارلسمه پیړۍ کې تشریف راوړي، که چېرې چا څه داسې اندازه لګولې وي، نو دا محض اټکل دی چې د واقعاتو په دنیا کې ددې هیڅ قیمت نشته او که چېرې په دې باره کې چا د قران او دحدیث حواله ورکړې ده، نو قطعا د غلط بیاني نه یې کار اخیستی دی، دهغه نه پوښتنه وکړئ چې د څوارلسمې پیړۍ لفظ د قران کریم په کوم ایت کې یا دحدیث په کوم کتاب کې راغلی دی؟

یادونه: تاسو خپل نوم یو"پریشان بنده" لیکلی دی که چېرې تاسو خپل نوم او پته هم لیکلې وای، نو څه باك و؟ هسې هم بې نومه خط لیکل اخلاقي لحاظ سره ښه کار نه دی.

د مجدد منلو والا څه حکم دی

سوال: دهرې پیړۍ په شروع کې مجدد راځي ایا ددوی منونکي غیرمسلم دي؟

جواب: دهرې پیړۍ په شروع کې چې دکومو مجددینو د راتلو په حدیث کې خبر ورکړل شوی دی[1] هغوی د نبوت او رسالت دعوې نه کوي او کوم سړی چې داسې دعوه وکړي هغه مجدد نه دی، لهذا دیو ریښتوني مجدد منونکي خوغیر مسلمه نه دي، خو چې کوم سړی دا اعلان کوي چې زما دعوه ده چې زه رسول اونبي یم [2] دده منونکي ښکاره ده چې هغوی به غیرمسلم وي.

سوال: د څوارلسمې پیړۍ مجدد به کله راځي؟

جواب: د مجدد له پاره دمجدد کېدو دعوه کول ضروري نه وي، کومو اکابرینو چې په دې پیړۍ کې د دین اسلام په هر اړخ باندې خدمت وکړ، هغه ددې پیړۍ مجدد دی، د تیرشویو پیړیو مجددین هم خلکو دهغوی دخدماتو په بناء باندې مجددین ومنل.

د څوارلسمې پیړۍ مجدد حضرت مولانا اشرف علي تهانوي رحمه الله و

سوال: مشهور حدیث په مسلمانانو کې مجدد عام مشهور دی، چې نبي کریم صلی الله علیه وسلم وفرمایل چې دهرسلو کالو په سرباندې به یو نیك سړی مجدد راځي مهرباني به وي که وضاحت وکړئ

۱] عن ابی هریرة فیما اعلم عن رسول الله صلی الله علیه وسلم قال: ان الله یبعث لهذه الامة علی راس کل مائة سنة من یجدد لها دینها (سنن ابی داؤد/ج۲/ص۲۳۳/باب مایذکر فی قرن المائة)۔

۲] ملفوظات ج: ۱۰، ص: ۱۲۷)۔

چې ځوارلسمه پیړۍ تیره شوه، خو ځوك بزرگ دمجدد په نوم او دعوې سره رانغی که چا دمجدد دعوه کړې وي، نو دهغه پته وښايئ.

جواب: مجدد دعوه نه کوي کارکوي په ځوارلس پیړیوکې کومو کومو بزرگانو د مجدد کېدو دعوه کړې وه؟ د ځوارلسمې پیړۍ مجدد دحضرت حکیم الامت مولانا اشرف علي تهانوي و، چې هغه په دیني موضوعاتو باندې تقریبا زر کتابونه ولیکل اوپه دې پیړۍ کې هیڅ فتنه هیڅ یو بدعت او هیڅ یو داسې مسئله نشته چې په هغه باندې هغه قلم نه وي پورته کړی، دغه شان په حدیث، تفسیر، فقه، تصوف او سلوك، عقائد او کلام اوداسې نورو دیني علومو کې هیڅ یو داسې علم نشته چې په هغه باندې ده تالیفات نه وي پریښې.

په هرحال د مجدد له پاره دعوه لازمه نه ده، دهغه د کار سره دهغه دمجددکېدو پېژندنه کیږي، مرزا غلام احمد دمجدد[۱] نه واخله دمهدي[۲]،مسیح[۳]،نبي[۴]،رسول، کرشن[۵]، گورونانك، رودر گوپال[۶] کېدو دعوې خوېې ډیرې وکړې، خو دهغه نامناسبه قدباندې دهغه نه یوه دعوه هم صادقه نه شوه.

ایا ځوارلسمه پیړۍ اخري پیړۍ ده؟

سوال: ځینې خلك وايي چې ځوارلسمه پیړۍ اخري پیړۍ ده او د ځوارلسمې پیړۍ په ختمیدوکې یونیم کال پاتې دی دده نه وروسته به قیامت راځي،حالانکې زه داخبره غلطه گنم.

جواب: داخبره سراسر غلطه ده په قران کریم او حدیث نبوي ﷺ کې دقیامت ټاکلی وخت نه دی ښودل شوی او دهغه لویې لویې علامې چې بیان شوي دي هغه لاتراوسه نه دي شروع شوي ددې علاماتو په ظهور کې به هم یوڅه موده لگیږي، له دې وجې دا خیال محض جاهلانه دی چې د ځوارلسمې پیړۍ ختمیدو سره به قیامت راځي.

د هجرت د ځوارلسمې پیړۍ په اسلام کې هیڅ اهمیت نشته

سوال: د ځوارلسمې هجري پیړۍ په اسلام کې څه اهمیت دی، او جناب یوسرې ماته وویل چې په ځوارلسمه پیړۍ کې به نه دچا دعاقبلیږي او نه عبادتونه اخرڅه وجه ده؟

۱] ازاله اوهام/ص۱۵۴/روحانی خزائن/ج۳/ص۱۷۹)۔

۲] تذکرة الشهادتین/ص۲/روحانی خزائن/ج۲۰/ص۴)۔

۳] روحانی خزائن/ج۳/ص۴۷۰/ازاله اوهام/ص۶۸۶)۔

٤] ملفوظات/ج۱۰/ص۱۲۷)۔

٥] لیکچر سیالکوت/ص۳۳/روحانی خزائن/ج۲۰/ص۲۲۸)۔

٦] تحفه گولرویه /ص۱۳۰/حاشیه، روحانی خزائن/ج۱۷/ص۳۱۶)۔

جواب: په شریعت کې د څوارلسمې پیړۍ هیڅ خاص اهمیت نشته، د کوم صاحب قول چې تاسو نقل کړی دی هغه غلط دی.

پنځلسمه پیړۍ او د قادیانانو بد حواسه کېدل

سوال: جناب مولانا صاحب! پنځلسمه پیړۍ به کله شروع کیږي، د پریشانۍ خبره دا ده چې ماد قادیانانو اخبار" الفضل" وکوت په هغه کې ددې باره کې متضادې خبرې لیکل شوي دي، څنګه چې د (۷ذي الحجه ۹۹هـ، ۲۹اکتوبر۷۹) په ګڼه یې لیکل شوي دي چې" سیدنا حضرت خلیفة المسیح الثالث د غلبه اسلام دپیړۍ د استقبال له پاره چې دهغه په شروع کېدو کې لس ورځې پاتې دي دیو اهم پروګرام اعلام کړی دی".

خو د الفضل ۱۲ ذي الحجه ۹۹هـ، ۳ نومبر۷۹ء په اخبار کې لیکل شوي دي چې سیدنا وامامنا حضرت خلیفة المسیح الثالث باندې اسماني انکشاف شوی دی چې پنځلسمه پیړۍ چې دهغه ابتداء د راتلونکي کال ۱۹۸۰ء کې کیږي او د دربوه یوقادیاني پرچې" انصارالله"ربیع الثاني ۹۹هـ مارچ ۷۹ء په شماره کې"د څوارلسمې پیړۍ هجري اختتام "په عنوان سره یو ادارتي نوټ لیکلی دي چې:

"داسلامي کیلنډر(جنتري) مطابق د څوارلسمې پیړۍ د اخري کال د څلورمې میاشتې په ختمیدو کې یوازې داته نیمو میاشتو موده پاتې ده، دپنځلسمې پیړۍ ابتداء کیدونکې ده (یعنې محرم ۱۴۰۰هـ نه)".

تاسو زموږ رهنمایي وکړئ چې پنځلسمه پیړۍ به کله شروع کیږي ددې ۱۴۰۰هـ نه یا د راتلونکي کال دمحرم ۱۴۰۱هـ نه یا اوس هم لس کاله پاتې دي؟

جواب: پیړۍ د سلوکلنو زمانې ته وایي څوارلسمه پیړۍ د ۱۳۰۱هـ نه شروع شوې وه اوس دهغې اخري کال دمحرم ۱۴۰۰هـ نه شروع کیږي او محرم ۱۴۰۱هـ به دپنځلسمې پیړۍ شروع وي، پاتې د قادیانانو کومه خبره د تضاداتو نه خالي وي؟

که چېرې دنوې پیړۍ د ابتداء په شان ښکاره خبره کې هم دمتضادو بیانونو نه کار واخلي، نودا د دوی ذهني جوړښت اوفطري خاصیت دی په دې باندې دې ولې تعجب وي؟

د دجال راتلل

سوال: د دجال دراتلو په صحیح حدیث کې چېرته ذکرشته؟ که وي، نو وضاحت یې وکړئ.

جواب: د دجال په باره کې یو دوه نه ډیر حدیثونه دي او دا عقیده په امت کې همیشه په تواتر سره راغلې ده، د امت ډیرو اکابرینو ددې تصریح کړې ده چې د خروج دجال او دنزول

عيسى عليه السلام احاديث متواتر دي.[۱]

د دجال راوتل او دهغه د فتنې او فساد تفصيل

په جنګ اخبار کې تاسو د حضرت عيسى عليه السلام د دويم ځل راتلو په باره کې د حديث په حوالې سره "دهغه حليه او هغه چې راشي، نوخه به کوي" ليکلي و ،اوس که د لاندې سوالونو جوابونه هم وليکئ، نو مهرباني به مو وي:

سوال: ۱: د خر دجال حليه دحديث په حواله سره څه ده؟ (ځکه چې مونږ اوريدلي دي چې هغه به ډير تيز روان وي دهغه اواز به ډير سخت وي او د اسې نور...).

سوال: ۲: دجال دخره حليه څه ده؟ چې هغه باندې به سورلى کوي.

جواب: ددجال دخره حليه ډېرپه تفصيل سره نه پيدا کيږي، دمسنداحمد اومستدرك په حديث کې يوازې دومره ذکر دي چې دده د دواړو غوږونو په مينځ کې فاصله به څلويښت لاسه وي[۲] اوپه مشکوة شريف کې د بيهقي په روايت سره نقل شوي ډي چې دهغه رنګ به سپين وي.[۳] د دجال په باره کې ډير حديثونه راغلي دي، چې هغه کې دده حليه دده دعوه او د ده د فتنې او فساد خورولو تفصيل ذکر شوى دى د څو احاديثو خلاصه لاندې ذکرده:

۱. سور رنګ، غټ بدن، لنډقد، د سر ويښته ډيرکاږه شوي، يوه سترګه بالکل هواره، دويمه عيب داره[۴]، په تندي باندې"ك، ف، ر" يعني کافر لفظ به ليکل شوى وي چې هرلوستونکى او غير لوستونکى مؤمن به يې لوستلى شي.[۵]

۱] قال القاضي: نزول عيسىٰ وقتله الدجال حق صحيح عند اهل السنة للأحاديث الصحيحة في ذلك......الخ (سنن ابن ماجه/ص۲۹۹/حاشيه نمبر،۸/طبع نورمحمد کتب خانه)۔

۲] عن جابر بن عبدالله عن النبي صلى الله عليه وسلم قال:......وله حمار يركبه عرض مابين اذنيه اربعون ذراعاً (مستدرک حاکم مع التلخيص/ج۴/ص۵۳۰/کتاب الفتن/مسند احمد/ج۳/ص۳۶۷)۔

۳] عن ابي هريرة عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: يخرج الدجال على حمار اقمر......الخ رواه البيهقي (مشکوٰة/ص۴۷۷/باب العلامات بين الساعة وذکر الدجال، طبع قديمی کتب خانه)۔

٤] عن النواس بن سمعان رضى الله عنه قال: ذكر رسول الله صلى الله عليه وسلم الدجال ذات غداة......انه شاب قطط......عينه طافئة......قلنا: يارسول الله! ومالبثه في الارض؟ قال: اربعون يوماً...... قلنا: يارسول الله! وما اسراعه في الارض؟ قال كالغيث استدبرته الريح فبينما هو كذلك اذ بعث الله مسيح ابن مريم فينزل عند منارة البيضاء شرقي دمشق بين مهرودتين......فيطلبه حتى يدركه باب لد فيقتله (التصريح بماتواتر في نزول المسيح/ص۱۰۲ تا ۱۱۸) ايضاً عن عبدالله بن عمر ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: بينا انا نائم اطوف بالكعبة فاذا رجل ادم سبط الشعر ينطف او يهراق رأسه ماء قلت من هٰذا؟ قالوا ابن مريم! ثم ذهبت التفت فاذا رجل جسيم احمر جعدالرأس اعور العين كان عينه عنبة طافية قالوا: هٰذا الدجال......الخ (فتح الباري/ج۱۳/ص۹۰)۔

٥] عن ابي امامة الباهلي قال......حدثناه عن الدجال...... وانه يخرج.... [بقيه حاشيه په راروانه صفحه...

۲. اول به د نبوت دعوه وکړي او بيا به ترقي وکړي د خدايي دعوه به وکړي.[۱]
۳. د هغه ابتدايي خروج به د اصفهان، خراسان نه وي او د عراق او د شام د مينځ لاره کې به ښکاره دعوت ورکوي. (ايضاً پورتنۍ حواله))
۴. په خره به سور وي او يا اوه زره يهوديان به دده په فوج کې وي.[۲]
۵. دباد(سهلي) په شان به ځي او د مکې مکرمې او مدينې طيبې او د بيت المقدس نه پرته به ټوله دنيا کې به ګرځي.[۳]
۶. مدينې ته د تلو په غرض به د احد د غرنه شاته ديره واچوي، خو د الله تعالی فرښتې به هغه مدينې ته داخليدو ته نه پريږدي، د هغه ځای نه به د شام هيواد ته مخه کړي او هلته چې لاړشي، نو هلاك به شي.[۴]

...بقيه د تير مخ]... من خلة بين الشام والعراق...... فيقول: انا نبي، ولانبي بعدي، ثم يثني فيقول: انا ربكم، ولاترون ربكم حتى تموتوا، وانه اعور، وان ربكم ليس باعور، وانه مكتوب بين عينيه كافر يقرأه كل مؤمن كاتب اوغير كاتب......وانه لايبقى بشيء من الأرض الا وطئه وظهر عليه الا مكة والمدينة لا يأتيهما من نقب من نقابهما الا لقيته الملائكة بالسيوف صلتة حتى ينزل عند الظريب الأحمر عند منقطع السبخة فترجف المدينة بأهلها ثلاث رجفات فلايبقى منافق ولا منافقة الا خرج اليه فتنفى الخبث منها كما تنفى الكير خبث الحديد...... وجلهم ببيت المقدس وامامهم رجل صالح فبينما امامهم قد تقدم يصلى بهم الصبح اذ نزل عليهم عيسٰى بن مريم الصبح فرجع ذلک الامام ينكص يمشى القهقريٰ ليقدم عيسٰى يصلى فيضع يده بين كتفيه ثم يقول له: تقدم فصل فانها لک اقيمت، فيصلى بهم فاذا انصرف قال عيسٰى عليهم السلام: افتحوا الباب! فيفتح وورائه الدجال معه سبعون الف يهودى كلهم ذوسيف محلى وساج فاذا نظر اليه الدجال ذاب كما يذوب الملح فى الماء وينطلق هارباً ويقول عيسٰى عليه السلام: ان لى فيک ضربة لن تسبقنى بها، فيدركه عند باب اللد الشرقى فيقتله فيهزم الله اليهود فلايبقٰى شيء مما خلق الله يتوارى به يهودى الا انطلق الله ذلک الشيء لا حجر ولا شجر ولاحائط ولا دابة الا الغرقدة فانها من شجرهم لاتنطق الا قال: يا عبدالله المسلم! هٰذا يهودى فتعال فاقتله...... الخ (ابن ماجة/ص۲۹۷،۲۹۸/باب فتنة الدجال وخروج عيسى ابن مريم وخروج ياجوج وماجوج)۔

۱] ايضاً پورتنۍ حواله)۔

۲] عن ابي هريرة عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: يخرج الدجال على حمار اقمر مابين اذنيه سبعون باعاً رواه البيهقي(مشكوٰة/ص۴۷۷) وعن انس عن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: يتبع الدجال من يهود اصفهان سبعون الفاً، عليهم الطيالسة رواه مسلم (مشكوٰة/ص۴۷۵/باب العلامات بين يدى الساعة وذكر الدجال)۔

۳] تيره شوى حاشيه (عن النواس بن سمعان رضى الله عنه قال: ذكر رسول الله صلى الله عليه وسلم الدجال ذات غداة.....الخ) او وروسۍ حاشيه (عن ابى امامة الباهلى قال......حدثناه عن الدجال.....الخ) اوګورئ)

۴] يجي الدجال فيصعد احدا فيطلع فينظر الى المدينة فيقول لاصحابه: الا ترون الى هٰذا القصر الأبيض؟ هٰذا مسجد احمد، ثم ياتى المدينة فيجد بكل نقب من نقابها ملكاً مصلتاً سيفه فيأتى سبخة الجرف فيضرب رواقه: ثم ترجف المدينة ثلاث رجفات، فلا يبقى منافق ولا منافقة ولا فاسق ولا فاسقة الا خرج اليه، فتخلص المدينة...... ثم يأتى ايليا فيحاصر عصابة من المسلمين.....الخ (فتح الباري/ج۱۳/ص۹۴/طبع لاهور)۔

۷. په دې موده کې په مدینه طیبه کې به درې زلزلې راځي او په مدینه کې چې څومره منافقان وي هغوی به له ویرې نه بهرته راوځي او دجال سره به ملاوشي.[۱]
۸. چې کله بیت المقدس ته نژدې ورسیږي، نومسلمانان به دده مقابلې ته راووځي او د دجال فوج به ددوی محاصره وکړي.[۲]
۹. مسلمانان به په بیت المقدس کې کیرشي او په دې محاصره کې به هغوی ته سخت ازمائش مخې ته راشي.[۳]
۱۰. یوه ورځ به دسهار په وخت کې اواز وشي "تاسو ته مدد راورسیده" مسلمانان چې دا اواز واوري، نو وبه وایي چې مدد چېرته نه راځي؟ دا دکوم مړې خیتې والا اواز دی.[۴]
۱۱. په همدغه مهال چې دسهار دلمانځه اقامت به شوی وي، حضرت عیسی علیه السلام به دبیت المقدس شرقي منارې باندې راکوز شي.[۵]
۱۲. دده په تشریف راوړلو باندې به امام مهدي رضی الله عنه (چې مصلی (جاینماز) ته به وړاندې شوی وي) راوروسته شي او د دده علیه السلام ته به دامامت درخواست وکړي، خو دی به امام مهدي ته حکم وکړي چې لمونځ ورکړه ځکه چې ددې لمونځ اقامت به د هغه له پاره شوی وي.[۶]
۱۳. دلمانځه نه چې فارغ شي حضرت عیسی علیه السلام به د دروازې پرانستلو حکم وکړي دهغه په لاس کې به دغه وخت یو وړه شان نیزه وي چې دجال یې ووینی، نو داسې به ویلې کیږي ځنګه چې په اوبو کې مالګه ویلې کیږي، هغه علیه السلام به ده ته ووایي چې الله تعالی زما یو ګذار

۱] ایضاً۔
۲] ایضاً۔
۳] ووقع فی حدیث سمرة المشار الیه قبل: یظهر علی الأرض کلها الا الحرمین وبیت المقدس فیحصر المؤمنین فیه ثم یهلکه الله......الخ (فتح الباري/ج۱۳/ص۱۰۵/طبع لاهور)۔
٤] عن عثمان بن ابی العاص......فبینماهم کذلک اذ نادیٰ مناد من السحر یا ایها الناس اتاکم الغوث، ثلاثاً، فیقول بعضهم لبعض: ان هٰذا لصوت رجل شبعان، وینزل عیسی ابن مریم علیه السلام عند صلاة الفجر...... الخ (التصریح بماتواتر فی نزول المسیح/ص۱۶۴/طبع مکتبة دارالعلوم، کراچی)۔
٥]عن النواس بن سمعان رضی الله عنه قال: ذکر رسول الله صلی الله علیه وسلم الدجال ذات غداة......انه شاب قطط......عینه طافئة......قلنا: یارسول الله! ومالبثه فی الارض؟ قال: اربعون یوماً...... قلنا: یارسول الله! وماسراعه فی الارض؟ قال کالغیب استدبرته الریح فبینما هو کذلک اذ بعث الله مسیح ابن مریم فینزل عند منارة البیضاء شرقی دمشق بین مهروذتین ......فیطلبه حتی یدرکه باب لد فیقتله (التصریح بماتواتر فی نزول المسیح/ص۱۰۲ تا ۱۱۸) ایضاً عن عبدالله بن عمر ان رسول الله صلی الله علیه وسلم قال: بینا انا نائم اطوف بالکعبة فاذا رجل ادم سبط الشعر ینطف او یهراق رأسه ماء قلت من هٰذا؟ ابن مریم! ثم ذهبت التفت فاذا رجل جسیم احمر جعدالرأس اعور العین کان عینه عنبة طافیة قالوا: هٰذا الدجال......الخ (فتح الباري/ج۱۳/ص۹۰)۔
٦] ایضا پورتنی حواله)۔

ستا له پاره لیکلی ساتلی دی چې دهغه نه ته بچ کېدای نه شې، دجال به وتښتي خو دی به يې باب لد سره لاندې کړي، په نیزه باندې به يې هلاك کړي او په نیزه باندې دهغه لګېدلې وینه به مسلمانانو ته وښیي.[۱]

۱۴: دغه وخت به دمسلمانانو او ددجال د فوج مقابله وي د دجال فوج به د تورو لاندې راشي (هلاك به شي) او ونې کاڼي به اواز وکړي چې "اې مومنه! دا یهودي زما شاته پټ شوی دی،دا قتل کړه".[۲]

دا د دجال مختصر شان احوال دي په احادیثوکې ددې ډېر تفصیلات بیان شوي دي.

دیاجوج وماجوج او دابة الارض حقیقت

سوال: تاسوپخپله "اقرا" صفحه کې یوحدیث شائع کړی و اوپه هغه کې دقیامت نښې ښودل شوې وې چې په هغو کې د دجال راتلل،د دابة الارض او دیاجوج ماجوج راتلل وغیره شامې دي، مهرباني وکړئ دا وښیئ چې یاجوج ماجوج او دابة الارض نه څه مراددي؟ اوایا چې دانښې پوره شوي؟

جواب: د دجال په باره کې دیوبل سوال په جواب کې ما لیکلي دي،هغه دې وکتل شي دیاجوج ماجوج د راوتلو ذکرپه قران کریم کې دوه ځایه راغلې ده یو سورة انبیاء په ۹۲ نمبرایت کې چې په هغه کې فرمایل شوي دي:

"تردې چې کله پرانستل شي یاجوج ماجوج اوهغه به دهر اوچت ځای نه په منډه راځي او رانژدې شوه رښتینې وعده (یعنې دقیامت وعده) نوناڅاپه به شلیدلې شلیدلې پاتې شي سترګې د منکرینو هاى افسوس! موږ خو ددې نه په غفلت کې وو، بلکه موږ ظالمان وو".[۳]

او دویم د سورة کهف داخري نه مخکې رکوع کې چېرته چې د ذوالقرنین په خدمت کې د یاجوج ماجوج د فتنې او فساد خورولو او دهغه د فولادو د دیوال جوړولو ذکر راځي، هلته فرمایل شوي دي چې ذوالقرنین ددیوال جوړولونه وروسته وفرمایل:

" دا زما د رب رحمت دی،کله چې زما د رب وعده (قیامت) راشي، نو هغه به دا دړې وړې کړي او زما درب وعده ریښتیا ده (وړاندې الله تعالی فرمایي اوموږ به په دغه ورځ کې

۱] عن ابی هریرة قال: قال رسول الله صلی الله علیه وسلم...... فلو ترکه لانذاب حق یهلک ولکن یقتله الله بیده فیریهم دمه فی حربته (التصریح بماتواتر فی نزول المسیح/ص۱۳۲) ایضاً تیره شوی حاشیه(عن ابی امامة الباهلی قال......حدثناه عن الدجال......الخ))۔

۲] ایضاً پورتنۍ حاشیه)۔

۳] " حتی اذا فتحت یاجوج وماجوج وهم من کل حدب ینسلون واقترب الوعد الحق فاذا هی شاخصة ابصار الذین کفروا یٰویلنا قد کنا فی غفلة من هٰذا بل کنا ظٰلمین" (الانبیاء/۹۷،۹۶)۔

دوی په داسې حال کې پریږدو چې د دوی نه به ځینې په ځینو کې چپې وهونکي وي."[۱]

ددې ایتونو نه جوتیږي چې دیاجوج و ماجوج په اخري زمانه کې راوتل دالله پاك په علم کې فیصله شوي دي او دا چې د دوی راوتل به دقیامت دنښې په طورقیامت ته نژدې وي په همدې بناء باندې په حدیث نبوي ﷺ کې د دوی راوتل دقیامت په لویو علاموکې شمار شوي دي اوپه ډیرو حدیثونو کې فرمایل شوي دي چې ددوی راوتل به دحضرت عیسی علیه السلام په زمانه کې وي د احادیثو نه دهغوی مختصر شان نقشه وړاندې کوم:

"بیا به عیسی علیه السلام هغو خلکو ته ورشي کوم چې الله تعالی د دجال دفتنې نه محفوظ ساتلي وي او د دوړو نه به دهغوی مخونه پاک کړي او په جنت کې چې دهغوی کومې درجې دي هغه به دوی ته بیان کړي، دوی به په همدې حال کې وي چې الله تعالی حضرت عیسی علیه السلام ته وحې راولیږي چې ما خپلو داسې بندګانو ته د وتلو اجازه ورکړې ده چې دهغوی د مقابلې طاقت په هیچاکې نشته، نوتاسوزمابندګان کوه طورته بوځئ.

او الله تعالی به یاجوج ماجوج راولیږي او هغوی به دهر اوچت ځای نه په تیزي سره په ښوئیدلو کوزیږي، نو ددوی اولنۍ ډلې به په بحیره طبریه باندې تیرېږي شي دهغې ټولې اوبه به صفا کړي او له هغوی نه وروسته خلک به راځي، نو وبه وایي چې په یوه زمانه کې په دې کې اوبه وې او هغوی به لاړشي تردې چې د بیت المقدس غر جبل خمر ته به اورسیږي، نو وبه وایي چې د ځمکې والا خو موږ قتل کړل، اوس به د اسمان والا قتل کړو، هغوی به د اسمان طرف ته غشي ولي، نوالله تعالی به دهغوی غشي په وینو رنګ دوی ته واپس کړي.

او د الله نبي حضرت عیسی علیه السلام او دهغه ملګري به په کوه طور کې ګیروي او ددې محاصرې له وجې به هغوی ته داسې تنګسیا راپیښه شي چې دهغوی له پاره به د غوا سر د نن دسلو درهمونه بهتر وي، نو الله تعالی به دیاجوج ماجوج په څټونوکې چینجي پیدا کړي چې په هغه سره به دوی په یوساعت کې هلاك شي، بیابه دالله نبي حضرت عیسی علیه السلام اودهغه ملګري دکوه طور نه ځمکې ته راکوز شي، نو یوه لویشت ځمکه به هم خالي نه پیداکیږي چې د دوی د لاشونو او بدبویي نه به ډکه نه وي، نودالله نبي حضرت عیسی علیه السلام اودهغه ملګری به دالله نه دعا وغواړي، نوالله تعالی به دبختي اوښانو دڅټونو په شان مارغان راولیږي چې د دوی لاشونه به پورته کړي چرته چې الله تعالی ته منظور وي هلته به یې وغورزوي، بیابه الله تعالی داسې باران وکړي چې دهغه نه به یوه خیمه اومکان پټ پاتې نه شي هغه باران به ځمکه ووینځي اود شیشې په شان به یې پاکه کړي، (وړاندې د قرب قیامت

۱] "قال هٰذا رحمة من ربی فاذا جاء وعد ربی جعله دکاء وکان وعد ربی حقا وترکنا بعضهم یومئذ یموج فی بعض ونفخ فی الصور فجمعنٰهم جمعاً"(الکهف/۹۸،۹۹)۔

نور حالات ذکردي)". (صحیح مسلم، مسنداحمد، ابوداؤد، ترمذی، ابن ماجه، مستدرک حاکم، کنزالعمال).[۱]

۲. دترمذي په حديث کې دي چې هغه مارغان به دياجوج ماجوج لاشونه په نهبل کې يوسي او وبه يې غورځوي اومسلمانان به دهغوی غشې ليندې او ترکشونه تر اوو(۷) کلنو پورې دخشاکو په څېر استعمالوي.(مشکوٰة ص ٤٧٤).[۲]

۳: په يو حديث کې ويناده چې دمعراج په شپه زما ملاقات د حضرت ابراهيم، موسى او عيسى عليهم السلام سره وشو،د قيامت ذکر راغی، نو دټولو نه مخکې دحضرت ابراهيم عليه السلام نه پوښتنه وشو هغه وفرمايل چې ماته ددې علم نشته.

بيادحضرت موسى عليه السلام نه پوښتنه وشوه هغه هم دغه جواب ورکړ.

بيادحضرت عيسى عليه السلام نه پوښتنه وشوه هغه وفرمايل چې دقيامت د راتلو مقرر وخت، خو دالله تعالى نه پرته هيچاته معلوم نه دی، خو زما رب زما سره وعده کړې ده اوهغه دا چې دجال اکبر به راوځي، نودهغه دقتل له پاره به زه کوزيږم، هغه به زما ليدو سره دکلايي په شان ويلې کيږي، نو الله تعالى به زما په لاس باندې هغه هلاك کړي تردې چې ونې کاڼي به اوازونه وکړي چې اې مومنه! زما شاته کافر پټ شوی دی داقتل کړه، زه به دجال قتل کړم اوددجال فوج به الله تعالى هلاك کړي.

بيابه خلک خپلو علاقو او وطنونو ته واپس لاړشي دغه وخت به ياجوج ماجوج راوځي او هغوی به د هر اوچت ځای نه په منډه راځي، هغوی به دمسلمانانو علاقې دپښولاندې کړي په کوم شي چې تيرشي هغه به تباه کړي په کومو اوبو چې تيرشي هغه به ختمې کړي، خلک به زمانه دهغوی دفتنې او فساد نه شکايت وکړي، زه به دالله تعالى نه دعا وغواړم، نوالله تعالى به هغوی په مرګ سره هلاك کړي.

۱] ثم يأتي عيسىٰ قوم قد عصمهم الله منه، فيمسح عن وجوههم ويحدثهم بدرجاتهم فى الجنة فبينما هو كذالك اذا اوحى الله الى عيسىٰ عليه السلام انى قد اخرجت عبادا لى لا يدان لأحد بقتالهم فحرز عبادى الى الطور ويبعث الله يأجوج ومأجوج وهم من كل حدب ينسلون، فمر اوائلهم على بحيرة طبرية فيشربون مافيها ويمر اخرهم فيقولون: لقد كان بهٰذاه مرة ماء ويحصر نبى الله عيسىٰ عليه السلام واصحابه حتى يكون رأس الثور لأحدهم خيراً من مائة دينار لأحدكم اليوم، فيرغب نبى الله عيسىٰ عليه السلام واصحابه الى الله تعالىٰ فيرسل الله عليهم النغف فى رقابهم مصحون فرسى كموت نفس واحدة ثم يهبط نبى الله عيسىٰ عليه السلام واصحابه الى الأرض فلا يجدون فى الأرض موضع شبر الا ملأه زهمهم ونتنهم فيرغب نبى الله عيسىٰ عليه السلام و اصحابه الى الله فيرسل الله طيراً كأعناق البخت فتحملهم فطرحهم حيث شاء الله ثم يرسل الله مطراً لايكن من بيت مدر ولا وبرفيغسل الأرض حتى يتركها كالزلفة (التصريح بماتواتر فى نزول المسيح/ص۱۱۸ تا ۱۲۵)

۲] عن النواس بن سمعان...... فيرسل الله طيراً...... تطرحهم بالنهبل ويستوقد المسلمون من قسيهم ونشابهم وجعابهم سبع سنين الخ (مشكوٰة/ص۴۷۴/باب العلامات بين يدى الساعة وذكر الدجال)۔

تردي چې دهغوی دګندګۍ نه په په ځمکه کې بدبويي خوره شي، نوالله تعالی به باران وکړي چې هغوی به وبهيږي اوپه سمندر کې به يې وغورځوي.

نو زما درب عزوجل چې زماسره کومه وعده ده په هغه کې يې وفرمايل چې کله دا واقعات وشي، نودقيام مثال به دپوره ورځو دحاملې وي چې دهغې مالکانو ته دهغې په باره کې هيڅ خبر نه وي، چې دورځې يا د شپې کله ناڅاپه به دهغې دبچي پيداکېدو وخت راځي.(مسند احمد،ابن ماجه،ابن جرير، مستدرك حاكم،فتح الباری،درمنثور، التصريح بماتواترفی نزول المسيح ص۱۵۸,۱۵۹).[1]

د ياجوج ماجوج په باره کې نور هم ګڼ احاديث دي چې په هغه کې کم او زيات همدا تفصيلات بيان شوي دي، خو زه په دغو درې احاديثو باندې بسنه کوم او دا فيصله تاسو ته پرېږدم چې ايا دا نبښې پوره شوي دي؟يا اوس هم دهغه پوره کېدل پاتې دي ووايئ ستاسو خدای درکړی عقل څه فيصله کوي؟.

پاتې شودابة الارض ! نوددې ذکر دقران کريم په سورة نمل ايت نمبر ۸۲ کې راغلی دی څنګه چې وينا ده: "او چې کله راپرېوځي په دوی باندې خبره (يعني دقيامت د وعدې پوره کېدو وخت رانژدې شي) نو مونږ به ددوی له پاره له ځمکې نه يو ښاروی راوباسو چې دوی سره به خبرې کوي چې خلکو زمونږ په نښو باندې يقين نه لاره".[2]

يوحديث کې دي چې دشپږو شيانونه مخکې په نيکو عملونو کې بيړه(وړاندې والی) کوئ:

دخان (لوګی)،دجال، دابة الارض، دمغرب نه دلمر راختل، عام فتنه اودهرسړي سره خاص فتنه. (مشکوة ص۴۷۲)[3]

۱] عن عبدالله بن مسعود رضی الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: لقيت ليلة اسرى بى ابراهيم و موسيٰ وعيسيٰ،قال:فتذاكروا امر الساعة، فردوا امرهم الى ابراهيم فقال: لاعلم لى بها،فردوا الأمر الى موسيٰ، فقال: لاعلم لي بها، فردوا الأمر الى عيسيٰ، فقال: اما وجبتها فلايعلمها احد الا الله تعالي، ذالک وفيما عهد الى ربى عزوجل ان الدجال خارج، قال: ومعى قضيبان فاذا رانى ذاب كما يذوب الرصاص قال: فيهلكه الله، حتى ان الحجر والشجر ليقول: يامسلم ان تحتى كافراً فتعال فاقتله، قال: فيهلكهم الله تعاليٰ ثم يرجع الناس الى بلادهم وأوطانهم، قال: فعند ذالک يخرج يأجوج ومأجوج وهم من كل حدب ينسلون، فيطأون بلادهم، لايأتون على شيء الا اهلكوه ولايمرون على ماء الا شربوه ثم يرجع الناس الى فيشكونهم فادعوالله عليهم فيهلكهم الله تعاليٰ ويميتهم حتى تجوى الأرض من نتن ريحهم قال: فينزل الله عزوجل المطر فيجرف اجسادهم حتى يقذفهم فى البحر...... ففيما عهد الى ربى عزوجل ان ذالک اذا كان كذالک فان الساعة كالحامل المتم التى لايدرى اهلها متى تفجأهم بولادها ليلاً اونهاراً (التصريح بما تواتر فى نزول المسيح/ص۱۵۸ تا ۱۶۰)۔

۲] واذا وقع القول عليهم اخرجنا لهم دابة من الارض تكلمهم ان الناس كانوا بأيتنا لايوقنون"(النمل/۸۲)

۳] عن ابى هريرة قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: بادروا بالأعمال ستا: الدخان والدجال ودابة الارض و طلوع الشمس من مغربها وأمر العامة وخويصة احدكم (مشكوٰة/ص۴۷۲/باب العلامات بين يدى الساعة وذكر الدجال)

په یوبل حدیث کې دي چې دقیامت د اولو علامونه چې دخلکو په مخکې به ښکاریږي هغه به دمغرب نه دلمر راختل وي او دڅاښت په وخت د دابة الارض دخلکو په مخکې راوتل دي دوی کې چې کومه مخکې وي بله به هغه پسې متصل وي.(مشکوة،صحیح مسلم).[۱]

په یوبل حدیث کې دي چې دریې شیان کله ښکاره شي، نوهیڅ یونفس ته به دهغه ایمان راوړل نفع نه ورکوي چاچې دهغه نه مخکې ایمان نه وي راوړی یاهغه دایمان په حالت کې څه نیکي نه وي کړي، دمغرب نه دلمر راختل، ددجال ښکاره کیدل او د دابة الارض راوتل.(مشکوة،صحیح مسلم).[۲]

داسې معلومیږي چې ددې دنیاله پاره دلمر راختلو اوپریوتو نظام داسې دی څنګه چې دانسان دنبض رفتار دی، دکله نه چې انسان پیدا شوی دی دده نبض باقاعده چلیږي، خو دزنکدن په وخت اول په نبض کې سستي راشي او لږ وخت وروسته هغه بالکل ودریږي،

دغه شان دکله نه چې الله تعالی دا دنیا پیدا کړې ده دلمر راختو او پریوتو په نظام کې هیڅکله خلل نه دی راغلی، خو دقیامت نه لږ مخکې به په دې دنیا دزنکدن حالت راشي او ددې نبض به بې قاعدې شي څنګه چې په یوحدیث کې دي چې لمرته هره ورځ دمشرق نه د راختلو حکم ورکول کیږي یوه ورځ به ده ته دمشرق په ځای دمغرب نه دراختلو حکم وشي.(صحیح بخاري، صحیح مسلم).[۳]

څنګه چې د زنکدن په حالت کې ایمان قبول نه دی، دغه شان لمردمغرب نه د راختلو نه وروسته (چې ددې دنیا دزنکدن وخت وي) دتوبې دروازه به بنده شي دغه وخت به ایمان راوړل فائده نه ورکوي، نه به دداسې ایمان اعتبار وي او دتوبې دروازې بندیدو نه وروسته به دبې ایمانو د رسوا کولو اودهغوی دایمان غلطو دعوو د لارې بندولو له پاره به په مومن اوکافر باندې بیله بیله نښه ولګول شي.

۱] عن عبدالله بن عمرو قال: سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: ان اول الايات خروجاً طلوع الشمس من مغربها وخروج الدابة على الناس ضحًى وايهما ماكانت قبل صاحبتها فالأخرىٰ على اثرها قريبا رواه مسلم (مشكوٰة/ص۴۷۲/باب العلامات بين يدى الساعة وذكر الدجال)۔

۲] عن ابى هريرة قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: ثلاث اذا خرجن لاينفع نفساً ايمانها لم تكن امنت من قبل او كسبت فى ايمانها خيراً: طلوع الشمس من مغربها والدجال ودابة الارض رواه مسلم (مشكوٰة/ص۴۷۲)۔

۳] عن ابى ذر قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم حين غربت الشمس اتدرى اين تذهب هذه؟ قلت: الله ورسوله اعلم! قال: فانها تذهب حتى تسجد تحت العرش فتستاذن، فيؤذن لها ويوشك ان تسجد ولا تقبل منها، وتستاذن فلا يؤذن لها، ويقال لها: ارجعى من حيث جئت! فتطلع من مغربها فذلك قوله تعالى: والشمس تجرى لمستقرلها، قال: مستقرها تحت العرش، متفق عليه. (مشكوة ص۴۷۲، باب العلامات بين يدى الساعة وذكر الدجال)

"دابة الارض چې کله راځي، نو هغې سره به د موسی علیه السلام همسا او سلیمان علیه السلام ګوتمه وي هغه به په ګوتمه د مومن په مخ باندې مهرلګوي چې هغه سره به د هغه مخ وځلیږي او د کافر په پوزه به د موسی علیه السلام د همسا مهر ولګوي (چې د هغه له وجې به د زړه د کفر توروالی د هغه په مخ خورشي) د غسې به د مومن او د کافر په مینځ کې د اسې فرق راشي چې مجلس کې به مومن او کافر بیل بیل شي".[۱]

د دابة الارض نه لږ موده وروسته به يوه پاکيزه هوا والوزي چې په هغې سره به ټول د ايمان والا وفات شي اويوازې ناکاره خلک به پاتې شي دځناورو په شان به په لاروکې شهوت پوره کوي چې دوی باندې به قيامت راځي.مشکوة شريف).[۲]

❖ له ګناهو نه توبه ❖

له ګناهو نه توبه او معافي

سوال: يوماشوم د مسلمان په کورکې پيدا کيږي اوپه دغه کورکې روزنه مومي او ځوانيږي، دهغه په زړه کې د دين محبت هم وي، خو د شيطان په غلولو باندې هغه ګناهونه هم کوي تردې چې په ګناه کبيره کې اخته شي، خو د ګناه کبيره کولو نه وروسته د هغه زړه سخت خفه شي او هغه د الله په حضورکې حاضر شي او توبه وکړي او رينښتني توبه وکړي، ايا دده توبه قبلېدای شي اوکه نه؟ هغه ته په دنياکې شرعي سزا ورنکړل شي اونه دده له اقرار پرته څه ثبوت موجود وي.

جواب: انسان چې رينښتيني توبه وکړي، نو الله تعالی د ګناه ګار توبه قبلوي[۳] او دکوم سړي نه چې څه ګناه وشي او د کوم بنده حق د هغه سره متعلق نه وي او چاته د هغه ګناه پته هم نه وي، نو هغه ته پکار دي چې د دغه ګناه اظهار چاته نه کوي[۴]، بلکې د الله په حضورکې دې

۱] عن ابي هريرة رضی الله عنه قال: قال رسول الله صلی الله عليه وسلم: تخرج دابة الارض ومعها عصا موسى وخاتم سليمان عليهما السلام،فتخطم انف الكافر بالعصا،وتجلي وجه المؤمن بالخاتم،حتى يجتمع الناس على الخوان يعرف المؤمن من الكافر).تفسير ابن كثير ج:٤ ص:٦٨٤،المستدرک للحاكم ج:٤ ص:٤٨٥،طبع بيروت)_

٢] اذ بعث الله ريحا طيبة فتاخذهم تحت اباطهم فيقبض روح كل مؤمن وكل مسلم،ويبقى شرار الناس يتهار جون فيها تهارج الحمر فعليهم تقوم الساعة.رواه مسلم).مشكوة ص:٤٧٤،باب العلامات بين يدى الساعة)

٣]ان التوبة اذا استجمعت شرائطها فهى مقبولة لا محالة،اعلم:انک اذا فهمت معنى القبول لم تشک فى ان كل توبة صحيحة فهى مقبولة).احياء علوم الدين ج:٤ ص:١٣،طبع دار المعرفة،بيروت)_

٤]لان اظهار المعصية معصية لحديث الصحيحين:كل امتى معافى الا المجاهرين وان من الجهار ان يعمل الرجل بالليل عملا ثم يصبح وقد ستره الله فيقول:عملت البارحة كذا وكذا،وقد بات يستره ربه ويصبح يكشف ستر الله عنه). فتاوى شامى ج:٢ ص:٧٧)_

توبې سره د ګناه کبيره معاف کېدل

سوال: ايا توبه کولوسره ټول کبيره ګناهونه معاف کيږي؟ که معاف کيږي نوايا قتل هم معاف کيږي؟ ځکه چې دقتل تعلق حقوق العباد سره دی، په دې مسئله باندې دلته ځينې ملايان صاحبان ددې قائل دي چې توبې سره قتل هم معاف کيږي، خو ځينې وايي چې قتل دحقوق العباد ځيني دی حقوق الله معاف کيږي، خوحقوق العباد نه معاف کيږي،په دې سلسله کې تاسو وضاحت وکړئ.

جواب: ناحقه قتل دهغو اوو کبيره ګناهونونه يو دی کوم ته چې په حديث کې ,,هلاکونکي،، فرمايل شوي دي[۲] ،داحق الله هم دی اوحق العبدهم، له چانه چې دا کبيره ګناه وشي هغه دې دالله تعالى درحمت نه مايوسه کيږی نه، دالله تعالى نه دې معافي غواړي اوهميشه دې غواړي، خو دې قتل سره حق العبدهم متعلق دی له دې وجې د مقتول د وارثانومعاف کول هم ضروري دي.[۳]

ريښتيني توبه او د بندګا نو حقونه

سوال: که چېرې انسان ګناه کبيره کوي مثلا: زناکوي، شراب څښي، دچا حق خوري، دچازړه مات کړي الله تعالى هغه ته دنيکو هدايت وکړي اوهغه ددې ګناهونو نه توبه وکړي او اينده له پاره پرهيز وکړي ايا دهغه ګناهونه به معاف شي؟
زه په ماشوم والي کې تقريبا دپنځلس کلنو عمر پورې نيا سره وم اود نيا د وفات مې اووه (۷) کاله وشو، اوس زه د دوه ويشت (۲۲) کالو يم زه غواړم چې الله تعالى مامعاف کړي.

جواب: ريښتيني توبې سره ټول ګناهونه معاف کيږي[۴] ، خو حقونه يې په ذمه پاتې کيږي، نوکه چېرې دچامالي حق په ذمه وي، نوهغه دې ادا کړي يادې دحق خاوند باندې معاف کړي اوکه چېرې مالي حق نه وي (لکه څوك وهل، کنځل کول، غيبت کول، اوداسې نور....)

۱] واما العاصى....فما كان من ذلک بينه وبين الله تعالى من حيث لا يتعلق بمظلمة العباد....فالتوبة عنها بالندم والتحسر عليها). احياء علوم الدين ج:٤ ص:٣٥،الركن الثالث:فى تمام التوبة،طبع دار المعرفة بيروت)
۲]عن ابى هريرة ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال:اجتنبوا السبع الموبقات.قيل يارسول الله!وما هن؟ قال:الشرک بالله،والسحر،وقتل النفس التى حرم الله الا بالحق..الخ) ابو داؤد،كتاب الوصايا ج:۲ ص:٤۱)
۳] وان كانت عما يتعلق بالعباد فان كانت من مظالم الاموال فيتوقف صحة التوبة منها مع ما قدمناه فى حقوق الله على الخروج عن عهدة الاموال وارضاء الخصم فى الحال والاستقبال). شرح فقه اكبر ص:١٩٤)_
٤]وليس شئ يكون سببا لغفران جميع الذنوب الا التوبة قال تعالى: قل يٰعبادى الذين اسرفوا على انفسهم لا تقنطوا من رحمة الله، ان الله يغفر الذنوب جميعاً، انه هوالغفور الرحيم،، (الزمر: ٥٣).هذا لمن تاب. (شرح عقيدةالطحاوية ص:٣٦٨،المكتبة السلفية،لاهور)_

نو دهغه په ژوندکې دې دهغه نه معافي وغواړي او دهغه دمرګ نه وروسته دې هغه له پاره دعا او او ستغفار غواړي ان شاء الله معاف به شي.[1]

حقوق الله او حقوق العباد

سوال: حضرت مولاناصاحب! د الله تعالی رسول ﷺ فرمایلي دي چې: د جهالت علاج پوښتنه کول دي ،درسالت په زمانه کې یو سړی ناروغ و او هغه ته د غسل ضرورت پیښ شو، خلکو په هغه باندې غسل وکړ او هغه غریب له یخني نه مړشو، کله چې حضور ﷺ ته دا خبر ورسید. نو حضور ﷺ ډیر زیات خفه شو او ویې فرمایل: هغه یې مړ کړ، الله تعالی دې هغوی مړه کړي، ایا د جهالت علاج پوښتنه کول نه و؟

حضرت ام سلیم رضي الله عنها د الله تعالی رسول ﷺ ته عرض وکړ، الله تعالی په حق خبره باندې نه شرمیږي، ایا ښځې باندې هم غسل شته.(د احتلام په حالت کې)؟
حضرت عائشې رضي الله عنها به فرمایل: په انصاري ښځو باندې دې د الله تعالی رحمت وي، شرم هغوی دخپل دین دزده کولو نه منع کوي.

دحضرت اصمعي نه پوښتنه وشوه، تاسو داټول علمونه څنګه حاصل کړي دي؟ نو ویې فرمایل، مسلسل پوښتنه کولو له وجې باندې او هریو لفظ یادولو په وجه باندې.

حضرت عمربن عبدالعزیز رحمه الله به فرمایل، ماته ډیرخه دعلم په وجه باندې حاصل شو، خو د کومو خبروباره کې چې د پوښتنه کولونه زه شرمیدم، دهغې خبرونه زه په بوډاوالي کې هم جاهل یم.

دابراهیم بن مهدي رحمه الله قول دی، دبې وقوفانو په شان پوښتنه کوئ، اودعقلمندو په شان یې یادوئ. مشهورقول دی،څوک چې پوښتنه کولو کې شرم محسوسوي دهغه علم هم سپک وي.(العلم والعلماء علامه ابن البراندلسي).

ددې تمهید نه پس زه یوڅو پوښتنې کول غواړم.

اذاجاء حق الله ذهب حق العبد؟ او بل قول بالکل ددې مخالف دی **حق العبد مقدم علی حق الله**. کوم یو قول مستند دی؟ او ایا دا احادیث دی؟

جواب: دا احادیث نه، بلکې دبزرګانو قولونه دي او دواړه په خپل خپل ځای باندې صحیح دي، د اول قول مطلب دادی چې کله د الله تعالی دحق اداکولو وخت راشي، نو دمخلوق حق ختم شي اودا داسې دی څنګه چې حضرت عائشې رضي الله عنها به فرمایل چې حضور ﷺ به مونږ سره

---

[1] وان کانت عما یتعلق بالعباد فان کانت من مظالم الاموال فیتوقف صحة التوبة منها ما قدمناه فی حقوق الله علی الخروج عن عهدة الاموال وارضاء الخصم فی الحال والاستقبال...الخ. (شرح فقه اکبر ص:۱۹٤)۔

مشغول شوا و کله به چې دلمونځ وخت راغی، نو **قام کان لم يعرفنا**[۱] داسې به روان شولکه چې مونږ بالکل نه پېژني.

ددويم قول مطلب دادی چې حقوق الله اوحقوق العبادجمع شي، نودحقوق العباد اداکول ضروري دي.[۲]

د خپلې ګناه د سزا په ځای معافي غواړئ!

سوال: دخپلوګناهونو دزياتوالي له وجې چې کله هم ماته ژړا راشي، نو بې اختياره دعا کوم چې خدايه ماته ددې سزاراکړې ماته ددې سزا راکړې،ايازما له پاره داسې دعاکول پکاردي او که داسې کول غلط دي؟

جواب: داسې دعا هيڅکله نه دي کول پکار[۳] بلکې دادعا پکارده که هرڅومره زه ګنهګار يم الله تعالی مامعاف کړې، ځکه چې دالله تعالی رحمت دومره پراخه دی چې دهغه درحمت يوڅاڅکی هم دټولې دنيا د ګناهونو د وينځلو له پاره کافي دی[۴] او بيا د الله تعالی نه دا دعا کول چې ماته د ګناهونو سزا راکړې، ددې معنا داده چې مونږ دالله تعالی سزا برداشت کولی شو، توبه توبه مونږ خو دومره کمزوري يو چې معمولي تکليف هم نه شو برداشت کولی، ځکه دالله نه هميشه عافيت غوښتل پکار دي.

۱]عن عائشة رضى الله عنها قالت:كان رسول الله صلى الله عليه وسلم يحدثنا ونحدثه،فاذا حضرت الصلاة فكانه لم يعرفنا ولم نعرفه،اشتغالا بعظمة الله عزوجل.(احياء علوم الدين ج:۱ ص:۱۵۰،فضيلة الخشوع،طبع دار المعرفة بيروت)

۲] قوله لتقدم حق العبد اى على حق الشرع،لا تهاونا بحق الشرع،بل لحاجة العبد،وعدم حاجة الشرع،الاترى انه اذا اجتمعت الحدود،وفيها حق العبد،يبدا بحق العبد لما قلنا،ولانه مامن شئ الا ولله تعالى فيه حق،فلو قدم الشرع عند الاجتماع بطل حقوق العباد،كذا فى شرح الجامع الصغير.(شامى ج:۲ ص ۴۶۲،۴۶۳، كتاب الحج)۔

۳]عن انس ان رسول الله صلى الله عليه وسلم عاد رجلا من المسلمين قد خفت فصار مثل فرخ فقال له رسول الله صلى الله عليه وسلم:هل كنت تدعو الله بشئ او تساله اياه؟قال:نعم!كنت اقول:اللهم ماكنت معاقبى به فى الآخرة فعجله لى فى الدنيا، فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم سبحان الله لاتطيقه ولا تستطيعه افلاقلت اللهم آتنا فى الدنيا حسنة وفى الآخرة حسنة وقناعذاب النار؟قال:فدعاالله به،فشفاه الله. (مشكوة ج:۱ ص:۲۲۰) قال رسول الله صلى الله عليه وسلم:لا ينبغى للمؤمن ان يتعرض من البلاء لما لا يطيق، مشكوة ص:۲۲۰ عن جابر قال:قال رسول الله صلى الله عليه وسلم:لا تدعوا على انفسكم ولا تدعوا على اولادكم ولا تدعوا على اموالكم...الخ) مشكوة ص:۱۹۴،كتاب الدعوات)۔

۴]قال الله تعالى:ياابن آدم!انك ما دعوتنى ورجوتنى وغفرت لك على ماكان فيك ولا ابالى،ياابن آدم!لو بلغت ذنوبك عنان السماء ثم استغفرتنى غفرت لك....الخ) جامع العلوم والحكم ص:۲۴۱،ايضا مشكوة ص:۲۰۴)۔

بیا بیا توبه او د ګناه کونکي ښځه

سوال: تاسو نه دپوښتنه کول غواړم چې په دنیاکې ډیر داسې مسلمانان هم شته، چې پنځه وخته لمونځ کوي اودې سره سره داسې صغیره اوکبیره ګناهونه هم کوي کوم چې اسلام منع کړي دي اوبیاداخلک ګناه وکړي اوتوبه وباسي اوبیا په دویم ځل هم هغه کار کوي، دکوم نه یې چې توبه کړې وه اوداسلسله هم دغسې روانه وي، زه تاسو نه داپوښتنه کوم چې دداسې خلکو چې په هغوی کې زه هم شامل یم دقیامت په ورځ به یې حشر ځنګه وي؟

جواب: ګناه خو هیڅکله کول نه دي پکار، ذا اراده کول پکار دي چې ګناه به نه کوم، خو که چیرې وشي، نوتوبه ضرور کول پکار دي، خدای مکړه که چیرې د ورځې اویاځله ګناه وشي، نو توبه ضرور کول پکار ده[۱]تردې چې دسړي خاتمه په توبه باندې وشي داسې سړی به ښنل کیږي.

له توبې پرته د ګنهګار مسلمان دله مرګه وروسته خلاصیدل

سوال: که چیرې یوسړی ډیر ګنهګار وي او له توبې پرته مړشي، نو د داسې سړي ته د نجات څه لاره شته؟ هرکله چې دهغه اولاد هم نه وي.

جواب: مومن له پاره له توبې پرته مړه کیدل نه دي پکار، بلکې د شپې دګناهونونه،دورځې راختو نه مخکې او دورځې له ګناهونو نه دشپې راتلو نه مخکې توبه کول پکار دي[۲]کوم مسلمانان چې دتوبې کولو نه پرته مړه شي دهغوی معامله دالله تعالی په اختیار کې ده، که خوښه یې شي پخپل فضل سره به یې له سزاپرته معاف کړي یابه یې له سزا نه وروسته ازاد کړي.

له زړه نه دکلیمې ویونکي انسان ته په اعمالوکې کوتاهي کولوباندې سزا

سوال: ایا کوم مسلمان چې په له زړه نه کلیمه طیبه ویلي وي ،په رسالت وغیره باندې یې ایمان وي، خو په ژوندکې یې قصدا څه لمونځونه او داسلام فرائض پریښي وي، نوداسې

۱]عن الاغر المزنی قال:قال رسول الله صلی الله علیه وسلم:یا ایهاالناس!توبوا الی الله،فانی اتوب الیه فی الیوم مائة مرة.(رواه مسلم. مشکوة ص:۲۰۳) وعن علی قال:قال رسول الله صلی الله علیه وسلم:ان الله یحب العبد المؤمن المفتن التواب. (مشکوة،باب الاستغفار والتوبة ص:۲۰۶)_

۲]عن ابی موسی عن النبی صلی الله علیه وسلم قال:ان الله یبسط یده باللیل لیتوب مسیء النهار،ویبسط یده بالنهار لیتوب مسیء اللیل حتی تطلع الشمس من مغربها.(رواه مسلم، مشکوة ص:۲۰۳).عن ابی هریرة قال:قال رسول الله صلی الله علیه وسلم:لن ینجی احدا منکم عمله،قالوا:ولا انت یارسول الله؟قال:ولا انا!الا ان یتغمدنی الله منه برحمته،فسددوا وقاربوا...الخ. (مشکوة ص:۲۰۷،باب الاستغفار والتوبة)_

مسلمان خپله سزا موندلو نه وروسته جنت ته تللی شي ،یابه همیشه د دوزخ خشاك جوړیږي؟

جواب: لمونځ پرېښودل او داسلام نور احکام پرېښودل سخته ګناه او نافرماني ده، په احادیثوکې دلمونځ پرېښودلو والا له پاره سخت وعیدونه راغلي دي اوپه دې احکاموباندې دعمل نه کولو له وجې نه انسان فاسق کیږي اوپه اخرت کې په عذاب کې دمبتلاکېدو ویره ده، خو ددې باوجود که چېرې دداسې بدعمله سړي عقیده صحیح وي په توحید او رسالت باندې قایم وي، ددین ضروریات مني هغه به اخرجنت ته ځي، له سزانه مخکې یا د سزا خوړلو نه وروسته[۱]، خو که چېرې دچا عقیده خرابه وي په کفر اوشرك کې مبتلاوي، ددین دضروریاتو نه له تاویل پرته ښکاره انکار وکړي، نوداسې سړي ته به هیڅ کله خلاصی نه وي، هغه به همیشه له پاره دجهنم په اورکې وي هیڅ کله به هغه ته دعذاب نه خلاصی نه ورکول کیږي.[۲]

ایاله سزا پرته د مجرم توبه قبلېدای شي

سوال: ایا له سزا پرته اسلام کې توبه قبلیږي؟ مثلا: که چېرې دنبي کریم ﷺ حیات طیبه ته وګورئ، نو د ډیرو واقعاتونه پته لګیږي چې رسول الله ﷺ اول مجرم ته دسزا حکم ورکړ بیایې دهغه دمغفرت دعا وکړه.

جواب: که چېرې دمجرم معامله عدالت ته نه وي رسیدلې اوهغه په ریښتوني زړه د الله په مخکې توبه وکړي، نوالله تعالی دهغه دتوبې قبلولو والا دی، خو عدالت کې دشکایت کېدو نه وروسته به سزا ضروري وي، په دې شرط چې جرم ثابت شي په دې صورت کې توبې سره سزا نه معاف کیږي[۳] دې وجې نه چې چېرې د چانه دسزا قابل ګناه وشي، نو تر اوسه دهغه شکایت دې حاکم ته نه رسوي په هغه باندې پرده اچول پکار دي او دهغه توبه قبلول پکار دي.[۴]

۱]ولا نقول ان المؤمن المذنب مخلد فيها وان كان فاسقا اى بارتكاب الكبائر جميعها بعد ان يخرج من الدنيا مؤمنا(شرح فقه اكبر ص:۹۲)۔

۲] قال رسول الله صلى الله عليه وسلم:ان الله تعالى ليغفر لعبده مالم يقع الحجاب.قالوا:يارسول الله!وما الحجاب؟قال:ان تموت النفس وهى مشركة (مشكوة،باب الاستغفار والتوبة ج:۱ ص:۲۰۶).ايضا فمنكر الضروريات الدينية كالاركان الاربعة التى بنى الاسلام عليها:الصلوة،والزكوة،والصوم،وحجية القرآن ونحوهما كافر آثم (فواتح الرحموت شرح مسلم الثبوت ص:۶۱۱طبع لكنهؤ)۔

۳]لاتسقط الحد الثابت عندالحاكم بعد الرفع اليه اما قبله فيسقط الخ بالتوبة(شامى ج:۴ص:۴،باب الجنايات)

۴] والشهادة فى الحدود يخير فيها الشاهد بين الستر والاظهار.....والستر افضل لقوله عليه السلام:للذى شهد عنده لو سترته بثوبك لكان خيرا لك...الخ. (الهداية،كتاب الشهادة ج:۳ ص:۱۵۳)۔

د لمونځ او روژې پابنده خود خاوند او د ابچيو سره د جګړې کونکې ښځې انجام

سوال: يوه ښځه چې ډيره دلمانځه روژې پابنده ده، په هيڅ حالت کې هم لمونځ روژه نه پريږدي ترڅو چې دناروغۍ په حالت کې هم روژه نيسي او سهاراو ماښام دقران شريف تلاوت هم کوي دهغې اووه(۷) بچي دي چې ټول اعلى تعليم حاصلوي، خو هغه ښځه ډيره غوسه ناکه ده او ضدي هم ده، ځيني وخت بچو او د خاوند سره په جنګ شي ترڅو چې دغوسې له وجې هغه دخلکو سره يوه دوه مياشتې پورې خبرې نه کوي، ترڅو چې خاونداوبچوته ښېرې کوي، خو خپل لمونځ هم هغه شان کوي، غوسه يې دومره زياته ده چې دخاوند او دبچو په هره صحيح خبره باندې هم غوسه کيږي، دهغې دمرضي خلاف که څه خبره وشي، نو قيامت جوړکړي، حالانکې دمسلمان له پاره درې ورځونه زيات غوسه ساتل حرام دي، نو ايا يوه نيمه دوه مياشتې غوسه ساتلو سره لمونځ روژه، بل کوم عبادت قبليږي اوکه نه؟ او په داسې حالت کې لمونځ روژه قبليږي اوکه نه؟ حالانکې چې تاسو يوه مسئله کې فرمايئ چې له عذر پرته جومات اوجمعه پريښودل ګناه کبيره ده، دلته خوغوسه حرام ده اوددې حرامو سره دلمونځ روژې اودبل کوم عبادت څه حيثيت کېدالى شي؟

جواب: لمونځ روژه خود دې بي بي کيږي اوکول هم پکار دي، خو دومره زياته غوسه ددې نيکي بربادوي، په حديث کې دي چې دنبي کريم ﷺ ته عرض وکړل شو چې يوه ښځه لمونځ روژې ډيرې کوي، خو ګاونډيان دهغې نه په تکليف کې دي، ويې فرمايل :"هغه به دوزخ کې وي عرض وکړل شو چې يوه ښځه د فرائضونه پرته نفلي لمونځ خوزيات نه کوي، خو ګاونډيان دهغې نه ډيرخوشاله وي، ويې فرمايل: "هغه په جنت کې ده".[۱]

خصوصا ديوې ښځې خپل خاوند او دخپلو بچو سره بداخلاقي، خودسلوعيبونو يوعيب دی، د داسې ښځې په اخرت کې چې کوم انجام وي هغه خوبه وي دهغې دنياهم دهغې له پاره دجهنم نه کمه نه ده اوکه چېرې دهغې خاوند اوبچي هم (کوم چې بالغ وي) دلمونځ روژې پابندنه وي، نو چې کوم انجام ددې ښځې وي هغه به ددوی هم وي.

۱] عن ابى هريرة قال:قال رجل:يارسول الله!ان فلانة تذكر من كثرة صلاتها وصيامها وصدقتها غير انها توذى جيرانها بلسانها،قال:هى فى النار!قال:يارسول الله!فان فلانة تذكر قلة صيامها وصدقتها وصلاتها وانها تصدق بالاثوار من الاقط،ولا توذى بلسانها جيرانها؟قال:هى فى الجنة!رواه احمد والبيهقى فى شعب الايمان (مشكوة ص:٤٢٤)

د فرعون د ډوبيدو په وخت کې توبه قبوله نه ده

سوال: يو سړی وايي چې کله فرعون سره د خپل لښکر نه په دريايې نيل کې ډوب شول، نو د ډوبيدو په وخت هغه وويل اې موسی! ماستارب ومانه، ستارب رېښتينی او دټولو نه لوی دی بياهم موسی علیه السلام د دعا په ذريعه هغه ولې بچ نه کړ، اوس هغه سړی وايي چې دقيامت په ورځ به د موسی علیه السلام نه پوښتنه کيږي چې کله فرعون توبه وکړه او زه يې رب ومنلم، نو اې موسی! تا د هغه بچ کولو له پاره د هغه په حق کې دعا ولې ونکړه، هغه پخپله خبره باندې کلك دی چې دا سوال به ضرور د موسیٰ علیه السلام نه دحشر په ورځ کيږي، د هغه سړي بيان مې نوټ کړ او تاسو ته مې در ورساو، اوس تاسو خپل جواب ضرور راکړئ چې ايا دا سړی به ګنهګاروي؟ هغه صحيح وايي يا غلط؟

جواب: دفرعون د ډوبيدو په وخت ايمان راوړل معتبر نه و، ځکه چې دزنکدن په وخت نه توبه قبليږي نه ايمان[1] ،ددې سړي په موسی علیه السلام باندې اعتراض کول بالکل غلط او عبث دي، ده ته ددې خيال نه توبه کول پکار دي، هغه يوازې ګنهګار نه دی، بلکې په يو جليل القدر نبي باندې اعتراض د کفر په زمره کې راځي.

ګنهګار نورله ګناه نه منع کولی شي

سوال: زه يو ګنهګار سړی يم ډېر ګناهونه مې کړي دي او کوم يې، خو زما فطرت دا دی چې زه کومه ګناه کوم که چېرې هماغه ګناه بل څوك کوي او زه يې ووينم، نو هغه د خدای نه يې ويروم، چې تا ته داسې ګناه کول پکار نه دي، حالانکې زه پخپله په هغه ګناه کې مبتلا يم يوځل په يو کتاب کې ما د نبي کريم صلی الله علیه وسلم دا ويناولیده يو سړی به دقيامت په ورځ راوستل شي او په اور کې به واچول شي، نو د هغه کلمې به اور سره راوځي بل جهنمي به د هغه نه پوښتنه وکړي اې فلانيه! تاخو به مونږ ته دنيکۍ حکم کولو بيا په دې بيا په دې عذاب کې؟ هغه به ووايي هو! ماخو به تاسو ته دنيکي حکم کولو، خو پخپله به هغه ته نژدې هم نه ورتلم او د ګناهونو نه مې تاسو منع کولئ او پخپله به مې ګناهونه کول".

پورته ذکر شوې وينا لوستلو نه وروسته ما خلکو ته هدايت کول بند کړي دي اوس چې کله څوك په ګناه کې مبتلا ووينم، نو هغه هم نه منع کوم، ځکه چې زه پخپله ګنهګار يم، که چېرې زه هغه منع کړم، نو دقيامت په ورځ به زما هم هغه حشروي.

تاسو وضاحت وکړئ چې زه څه وکړم د ګناه نه مې څوځله توبه کړې ده، خو بيا زمانه هغه ګناه وشي ، د درجنو قسمونو کفاره زما په سرپاتې ده دهرې ګناه له پاره قسم

---

[1] فهذا كلام الحنفية والمالكية والشافعية من المعتزلة والسنية والاشاعرة:ان توبة الياس لا تقبل كايمان الياس...الخ). شامي ج:۲ ص:۱۹۰،مطلب في قبول توبة الياس،باب صلاة الجنازة۔

خورم، خو هغه ګناه په څه نه څه صورت کې زمانه وشي عرض دا چې زړه مې بالکل تور شوی دی او د شیطان په لاره روان یم الله پاك دې زما په حالت رحم وکړئ او تاسو هم دعا وکړئ او څه هدایت او نصیحت راته وکړئ.

جواب: ګنهګار که چېرې نورخلک د ګناه نه منع کړي، نو دا هم دنیکۍ کار دی نورخلک د ګناه نه دمنع کولو کار پرېښودل نه دی پکار[1]، خو پخپله د ګناه پرېښودلو همت ضرور کول پکار دي، دې له پاره تاسو زما سره ذاتي خط وکتابت کوئ که دالله توفيق شامل حال شو، نو ان شاء الله تاسو ته به د رښتیني توبې توفيق نصیب شي، ګناهونو نه پریشانه کیدل نه دي پکار، خو دهغه دمخ نیوي اهتمام کول پکار دي.

ایا په توبې با ندې قصدا قتل معاف کیږي

سوال: من قتل مؤمنا متعمدا، دې ایت کې دقصدا قتل سزا تېول عمر دوزخ کې اوسیدل بیان شوي دي او سورت فرقان کې **والذین لا یقتلون النفس.... الامن تاب**. دلته دتوبې په وجه باندې دمعافي وعده ده، ایا اول ایت ددې ایت له وجې منسوخ دی؟

جواب: اول ایت دایماندارو باره کې دی او دارکوع دې ځای نه شروع کیږي: **وماکان لمومن ان یقتل**، او دسورت فرقان ایت **ومن تاب**... دکافرانو باره کې دی، یعنې کوم خلکو چې دکفر په حالت کې کوم جرمونه کړي دي او بیا دکفر او شرک نه یې توبه وکړه، دهغوی دکفر دحالت په جرمونو باندې دهغه مواخذه نه کیږي.

الله تعالی خپلو بندګانو ته سزا ولې ورکوي کله چې د مور او پلار نه هم زیات مهربان دی

سوال: چې کله هم دجزا او سزا خیال راشي زه سوچ کوم چې مور خو دالله تعالی بندګان یو او الله تعالی دخپلو بندګانو سره دومره محبت کوي چې مور پلار داولاد سره کوم محبت کوي دهغه نه ډیر زیات، که چېرې دا ومنل شي، نو مور په دنیا کې وینو چې مور و پلار د اولاد په معمولي پریشاني او تکلیف باندې بیقراره شي، اولاد که هرڅومره نافرمانه او سرکشه شي مور و پلار دهغوی له پاره دعا کوي تکلیف اولاد ته وي درد مور محسوسوي، مور و پلار اولاد هیڅکله په تکلیف کې لیدل نه غواړي، تاسو به دا واقعه ضرور لوستلې وي یو سړي دخپلې محبوبې په وینا خپله مور ووژله او دهغې زړه یې ورلو په لاره کې یې تیندك ووهلو د مور زړه وویل زویه! زخمي شوی خو به نه یې؟ دا واقعه د اولاد دمحبت پوره ترجماني کوي.

---

[1] كنتم خيرامّة اخرجت للنّاس تامرون بالمعروف وتنهون عن المنكر وتؤمنون بالله، (آل عمران: ۱۱۰)۔

اوس موږ وینو الله تعالی دنیا جوړه کړه چې په هغه کې یې مالدار، غریب، ښایسته، بدرنګ، ګوډ، شل، معذوره هرډول خلک پیدا کړل، خلکوته یې خوشالي اوغمونه هم ورکړل، څو احکامات یې هم ورکړل، ځینې یې کافران پیدا کړل ځینې یې مسلمانان، دمرګ نه وروسته یې عذاب او ثواب وساتل، جزاء یې چې څومره ښایسته ده سزایې همدومره خطرناکه ده، چې دسړي غونې ځیګ شي، همیشه تکلیف ورکونکي سزاګانې چې دهغې تلافي هم هغه وخت به ناممکن وي، زنکدن، قبر او حشر، لنډه دا چې هرځای د عذاب او ثواب چکر، ماته خو دا دنیا هم عذاب ښکاري چې کله زه دا سوچ کوم، نوماته داسې ښکاري چې الله تعالی انسانان دلوبو دشیانو په شان پیدا کړي دي، چې هغه سره لوبې کوي او دلوبې دانجام نه پس سزا او جزاء ورکوي.

تاسو په زړه باندې لاس کیږدئ او ووایئ چې هرڅوك دنیا سرایې ګڼلی شي؟ ددنیا مزې پرینښودلو سره ژوند څوك تیرولی شي؟ بیا یې چې انسان پیدا کړ او دومره پابندي سره یې دنیا ته راولیږلو، ددې نه پرته یې تکلیفونه راحتونه ورکړل، که چېرې دمور و پلار نه زیات الله پاك محبت کونکی وي، نوهغه دبندګانو ته ولې عذاب ورکوي؟ ایا دالله تعالی زړه نه بیقراره کیږي چې کله هغه بندګانوته عذاب ورکوي؟ عذاب ورکولو سره هغه څنګه خوشاله پاتې کېدای شي؟ څوك چې دکافرانو په کورکې پیداشي هغوی ته به دکوم جرم سزا ورکول کیږي؟ هرسړی خودمذهب علم نه لري چې کله هم زه دعذاب په باره کې سوچ کوم، نو زماپه ذهن کې داټول هرڅه ضرور راځي، الله تعالی له پاره ماپوه کړئ چېرته زما دا سوچ زماله پاره تباه کونکی ثابت نه شي. (یوه بی بی).

جواب: ستاسو د سوال جواب دومره تفصیل غواړي چې زه څوورځې په دې باندې تقریر وکړم بیا به هم خبره نیمګړې پاتې شي له دې وجې نه مختصردومره ځان پوه کړه چې بیشکه الله تعالی پخپلو بندګانو باندې دمور و پلار نه زیات رحیم او مهربانه دی، حدیث کې دي چې الله تعالی خپل رحمت سل برخې کړ، یوه برخه یې دنیاته راولیږله، حیوانات اوځناور چې پخپلو بچو باندې کوم رحم کوي هغه ددې رحمت الهي په سلوکې دیوې برخې اثردی اودا برخه هم ختمه شوې نه ده، بلکه الله تعالی به دقیامت په ورځ دا درحمت برخه هم دباقي یوکم سل برخوسره ګډه کړي اوخپلو بندګانو باندې به کامل رحمت وکړي.[1]

---

[1] وعنه (ای ابی هریرة)قال:قال رسول الله صلی الله علیه وسلم: ان لله مأة رحمة انزل منها رحمة واحدةبین الجن والانس والبهائم والهوام،فبها یتعاطفون،وبها یتراحمون،وبها تعطف الوحش علی ولدها،واخر الله تسعا وتسعین رحمة ویرحم بها عباده یوم القیامة.متفق علیه.وفی روایة لمسلم عن سلمان نحوه،وفی آخره:قال:فاذا کان یوم القیامة اکملها بهذه الرحمة. (مشکوة،باب الاستغفار ص:۲۰۷)۔

له دې وروسته ستاسو دوه سوالونه دي یو دا چې په دنیا کې دالله پاك دطرفه په بندګانو باندې تکلیفونه او سختي ولې راځي؟ او دویم دا چې اخرت کې به ګنهګارانو ته عذاب ولې ورکول کیږي؟

ترکومه حده چې ددنیا د تکلیفونو او سختو خبره ده داهم دالله تعالی رحمت دی عارفین حضرات دا ښه پیژني، موږ که چېرې پریشانیو او تکلیفونو نه تنګ یو، نویوازې له دې وجې چې موږ داصل حقیقت نه خبر نه یو، ماشوم که چېرې په لیکلو لوستلو کې کوتاهي کوي، نو مور و پلار هغه ته زورنه ورکوي، هغه کم عقل داګڼي چې مور و پلار ډیرظلم کوي، که چېرې په څه ناروغي کې اخته شي، نومور و پلار په هغه پرهیزکوي، که چېرې خدای مکړه په هغه باندې ننکي راوخیژي، نو مور و پلار ته بد رد ویل شروع کوي، بالکل همدغه شان دالله تعالی چې کومې مهرباني په بنده باندې په دې رنګ کې کیږي په دې باندې ډیرناپوهان نه پوهیږي، بلکې دشکایت خبرې په ژبه باندې راولي خو دکومو خلکوچې دبصیرت نظر صحیح دی، هغوی دا بې انتهاء مهرباني ګڼي څنګه چې حدیث کې دي چې "کله دمصیبتونو والو ته دهغوی د تکلیفونو او مصیبتونو اجرپه قیامت کې ورکول کیږي، نو خلک به ارزو وکړي چې ارمان! دا اجر موږ ته راکړل شوی وای اګرچې په دنیاکې زموږ بدن په قینچیانو سره پریکړل شوی وای". (ترمذي ص۲۳ ج۲).[1]

لهذا مومن بنده ته دالله په رحیم اوکریم کېدوباندې نظرساتل پکار دي ددنیا دمصیبتونو اوتکلیفونو نه ویریدل نه دي پکار، بلکې داخیال کول پکار دي چې داترخه دارو زموږ دصحت او شفا له پاره تجویز شوي دي، که چېرې بالفرض ددې تکلیفونواو مصیبتونو بله هیڅ فائده هم نه وي، نه دا زموږ دګناهونو کفاره ګرځي، نه دا زموږ ددرجو دترقي سبب کیږي او نه په دې باندې موږ ته اجر اوثواب راکول شي، بیاهم ددې دا فائده څه کمه وه چې په دې سره زموږ اصل حقیقت ښکاره کیږي، چې موږ بندګان یو، خدایان نه یو، خدای دې نکړي که ددې تکلیفونو اومصیبتونو سلسله نه وي، نودا دنیا به دبندګانو نه زیات دخدایي دعوه کونکوفرعونیانو نه ډکه شوې وای، همدا تکلیفونه او مصیبتونه دي چې د بندګي په لاره باندې موږ قائم ساتي او زموږ دغفلت او مستي له پاره دعبرت کروړه جوړیږي اوبیاالله تعالی خومحبوب حقیقي دی او موږ دهغه سره دمحبت دعوه کونکي یو ایا محبوب حقیقي ته ددې لږ شان امتحان هم اجازه نشته؟ چې هغه سره دمحب صادق اودغلط مدعي په مینځ کې فرق وشي اوبیاپه دې هم نظرساتل پکاردي چې دالله تعالی هیڅ فعل دحکمت نه خالي نه وي اوس چې ناخوښه حالات موږته راپیښیږي ضرور به په دې کې هم څه حکمت وي.

---

[1] عن جابر قال:قال رسول الله صلی الله علیه وسلم: یود اهل العافیة یوم القیامة حین یعطی اهل البلاء الثواب،لوان جلودهم کانت قرضت فی الدنیا بالمقاریض.(ترمذی ج:۲ص:۶۳،باب ماجاء فی ذهاب البصر)

اوداهم ښکاره ده چې دې کې دالله تعالی هیڅ فائده نشته، بلکې یوازې اویوازې دبندګانو فائده ده اګرچې دخپل ناقص علم اوپوهې سره موږ دافائده محسوس نکړای شوه، غرض داچې په دې مصیبتونو کې دالله تعالی په زرګونو حکمتونه او رحمتونه پټ دي اوچاسره چې کومه معامله کیږي هغه عین رحمت او حکمت دی.

باقي په اخرت کې مجرمانو ته سزا ورکول، نو اول خو ددوی مجرم کېدل د سزا له پاره کافي دي، الله تعالی خوخپلې د رحمت دروازې پرانسې پرېښې وې، ددې له پاره يې انبیاءکرام علیهم السلام رالیږلي وو، خپل کتابونه يې نازل کړي وو او انسان ته يې د ښه اوبد تمیز کولو له پاره عقل او شعور او دارادې او اختیار نعمتونه ورکړي وو[۱].نوکومو خلکو چې دالله تعالی ورکړل شوي نعمتونه دالله تعالی په بغاوت، دنبیانو په مخالفت،دالله دکتابونو په تکذیب او دالله تعالی دمقبول بندګانو په مقابله کې خرچ کړل، هغوی درحمت دروازې پخپلو لاسونو پخپل ځان باندې بندې کړې تاسو په هغوی باندې ولې خفه کیږئ؟.

له دې نه پرته که چېرې دې مجرمانوته سزا ورنکړل شي، نوددې معنا ددې نه پرته نوره څه ده چې دالله تعالی په دربارکې مومن اوکافر، نیك اوبد،حکم منونکی اونه منونکی، تابعدار او ګنهګار په یوه تله کې تلل کیږي، داخوخدایي نه شوه، بې انصافي شوه، عرض دا چې اخرت کې مجرمانو ته سزا له دې وجې هم درحمت سره مناسب شوه چې ددې نه پرته دتابعدارو او فرمانبردارو بندګانو سره انصاف نه شي کیدلی.

دانکته هم ذهن کې ساتل پکار دی چې د اخرت عذاب به کافرانوته په طور دسزا وي. خو ګنهګارو مسلمانانوته به په طور د سزا نه وي، بلکې دپاکولو له پاره به وي[۲]څنګه چې دجامو نه خیرې لرې کولو له پاره هغه په پهټۍ کې اچول کیږي اوڅنګه ه ډاکټران داپریشن کولوله پاره دبدن نشه کولو والا انجکشن لګوي چې ددې نه وروسته ناروغ ته دځیرلو احساس قدرې هم نه وي، ډیره ممکنه ده چې الله تعالی په مسلمانانو باندې داسې کیفیت راولي چې دوی ته د درد اوتکلیف احساس هم نه وي.[۳]

۱]وهداية الله تتنوع انواعا لايحصيها....الاول:افاضة القوى التى بها يتمكن المرءمن الاهتداء الى مصالحة كالقوة العقلية والحواس الباطنة.....الثانى:نصب الدلائل الفارقة بين الحق والباطل والصلاح والفساد واليه اشار حيث قال:وهدينه النجدين.....الثالث:الهداية بارسال الرسل وانزال الكتب...الخ. (تفسير البيضاوى ج:۱ص:۹سورة الفاتحة آيت:۵)_

۲]عن ابى سعيد الخدرى ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال:يدخل الله اهل الجنة الجنة يدخل من يشاء برحمته ويدخل اهل النار النارثم يقول:انظروامن وجدتم فى قلبه مثقال حبة من خردل من ايمان فاخر جوه،فيخر جون منها حمما قد امتحشوا،فيلقون فى نهر الحياة او الحيافينبتون فيه كما تنبت الحبة الى جانب السيل...الخ. (صحيح مسلم،باب اثبات الشفاعة واخراج الموحدين من النار ج:۱ص:۱۰۴)_

۳] عن ابى سعيد قال:قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: اما اهل النار....[بقيه حاشيه په راروانه صفحه..

او ډير ګنهګاران به داسې وي چې د الله تعالی رحمت به د هغوی د ګناهونو او بدکارو دفتر ووينځي او پرته د عذاب نه به هغوی معاف کړل شي، غرض دا چې جنت پاك ځای دی او د پاکو خلکو سره مناسب دي ترڅو پورې چې د ګناهونو د ګند او خيرو نه صفايي ونه شي هلته داخليدل به اسان نه وي او دصفا کولو به مختلف صورتونه وي، چاله پاره چې کوم صورت د رحمت غوښتنه وي هغه به د هغه له پاره تجويز کړل شي، له دې وجې د اکابرو مشائخو وينا ده چې انسان له پاره هميشه د ظاهري او باطني طهارت اهتمام ساتل پکار دي او د ګناهونو نه په پښيمانتيا سره توبه او استغفار کول پکار دي، الله جل شانه دې محض په خپل لطف او کرم سره د دې ناکاره، ستاسو او د ټولو مسلمانانو سره يو او ښځو ښښنه وکړي.

باقي ستاسو دا خبره چې دنيا څوك سرايې ګڼلی شي او د دنيا مزې پريښودو سره د دنيا ژوند څوك تيرولی شي؟ زماخورې! دا زموږ خلکوله پاره چې د چاپه سترګو باندې د غفلت تورې پټۍ تړل شوي دي، واقعي ډير مشکل دي، خپل مشاهده دروغ ګڼل او د الله تعالی په وعده او د نبي کريم ﷺ په ويناوو باندې د خپلې مشاهدې نه زيات يقين ساتل د خاص توفيق او سعادت په ذريعه اسان کېدای شي، خو کم نه کم دومره خو کيدل پکار دي چې موږ په خپل مينځ کې د يو بل په خبره باندې چې څومره يقينا اعتماد لرو کم نه کم د غومره يقين او اعتماد د الله تعالی او د هغه د محبوب ﷺ په ويناوو باندې ولرو.

ګورئ که چېرې يو معتبر سړی موږ ته دا خبر راکوي چې فلانکي خوراك کې زهر ګډ شوي دي، نو موږ د هغه سړي په خبره باندې اعتماد کوو او د زهرو والا خوراك ته په هيره هم نژدې نه ورځو او د لوږې مرګ ته په زهر خوړلو پريښودلو ترجيح ورکوو ،الله او د هغه رسول ﷺ موږ ته د دنيا بالکل پريښودو تعليم نه راکوي، بلکې يوازې د دوو شيانو تعليم راکوي: يو دا چې په دنيا کې اوسيدو سره کسب حلال کوئ، کوم کوم شيان چې الله تعالی حرام او ناجائز ګرځولي دي د هغو نه پرهيز وکړئ[1] ځکه چې دا زهر دي چې ستاسو دنيا او اخرت به برباد کړي او که چېرې په غفلت سره مو دا زهر خوړلي وي، نو فورا د توبې او

...بقيه د تير مخ]... الذين هم اهلها فانهم لايموتون فيها ولا يحيون،ولكن ناس منكم اصابتهم النار بذنوبهم اوقال بخطاياهم فاماتهم الله تعالى اماتة حتى اذا كانوا فحما اذن بالشفاعة...الخ.وفي شرحه:فمعناه ان المذنبين من المؤمنين يميتهم الله تعالى اماتة بعد ان يعذبوا المدة التى ارادها الله تعالى وهذه الاماتةاماتة حقيقيةيذهب معها الاحساس ويكون عذابهم على قدر ذنوبهم ثم يميتهم ثم يكونون محبوسين فى النار من غير احساس المدة التى قدرها الله تعالى ثم يخرجون من النار...الخ. (صحيح مسلم مع شرحه للنوى ج:۱ص:۱۰۴)۔

۱]عن عبدالله قال:قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: طلب كسب الحلال فريضة بعد الفريضة. (مشكوة ص:۲۴۲)عن ابى هريرة قال:قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: ان الله طيب لايقبل الا طيبا،وان الله امر المؤمنين بما امر به المرسلين فقال: يٰايها الرسل كلوا من الطيبٰت واعملوا صٰلحاً، وقال تعالى: يٰايها الذين امنوا كلوا من طيبٰت ما رزقنٰكم....الخ. (مشكوة ص:۲۴۱، باب الكسب وطلب الحلال، الفصل الاول)۔

ندامت او استغفار په ترياق (دوايي) سره ددې علاج وکړئ.[۱]

او دويم تعليم دا دی چې په دنياکې دومره مه مشغوليږئ چې داخرت او دمرګ نه وروسته تياری نه غافله شئ، ددنيا له پاره ضرورت محنت وکړئ، خو يوازې دومره څومره چې په دنياکې اوسيدل دي او اخرت له پاره ضرورت له پاره دومره محنت وکړئ څومره چې په اخرت کې ستاسو اوسيدل دي[۲]

ددنيا مثال دشيريني دی چې هغه خوږه او خوندناکه ګڼلو سره مچ په هغه باندې کيني، خو بيا دهغه نه پاسيدلی نه شي، تاسو ته ددنيا دشيريني مچ جوړيدل پکار نه دي.

او ستاسو داخبره چې کوم خلک د کافرانو په کورونو کې پيدا شول هغوی ته به دکوم جرم سزا ورکول کيږي؟ددې جواب مې مخکې عرض کړی دی چې څنګه الله تعالی د تور او سپين تميز کولو له پاره عقل، فهم او د شعور دولت درکړی دی، بيا دصحيح او غلط په مينځ کې تميز کولو له پاره انبياءکرام عليهم السلام راليږلي دي کتابونه يې نازل کړي دي، شريعت يې ورکړی دی دا ټول هرڅه دې له پاره دي چې په بندګانو باندې د الله تعالی حجت پوره شي او سباته دا عذر ونکړی چې موږ د کافرپلار نيکه په کورکې پيدا شوي وو او موږ ستر ګې بندې کړې او دهغه ګمراهانو په نقش قدم باندې روان وو.[۳]

ددې مختصر شان تقرير نه وروسته به زه تاته مشوره درکړم چې دبنده کار بندګي کول دي خدايي کول يا الله تعالی ته مشورې ورکول نه دي، تاسو په هغه کار کې ولګيږئ کوم چې موږ ته سپارل شوی دی او په هغه معاملاتو کې سوچونه مه کوئ کوم چې موږ ته سپارل شوي نه دي،که چېرې يو د وابنو خرڅونکی دملك په رموزو اوچلولو باندې نه پوهيږي، نو دا د خاورې يوموټي اوناپاکه څاڅکي به دخدايي په رموزو باندې څه پوه شي، نو هغه ديوال سره دسرماتولو څه فائده کوم کې چې موږ سوری نه شو کولی او له هغه پورې غاړه نه شو کتلی، الله تعالی دې موږته پوه توفيق رانصيب کړي او دخپل رحمت نازليدلو ځا دې موږ وګرځوي.

۱] وتوبوا الی الله جميعاً ايها المؤمنون لعلكم تفلحون، (النور: ۳۱) يٰايها الذين امنوا توبوا الی الله توبة نصوحا، عسی ربكم ان يكفر عنكم سيئاتكم، (التحريم: ۸)_

۲]عن المستورد بن شدادقال:سمعت رسول الله صلي الله عليه وسلم يقول:والله ماالدنيا فی الآخرة الامثل ما يجعل احدكم اصبعه فی اليم فلينظر بم يرجع؟ رواه مسلم.عن جابر ان رسول الله صلی الله عليه وسلم مربجدی اسک ميت قال:ايكم يحب ان هذا له بدرهم؟فقالوا:ما نحب انه لنا بشئ!قال:فوالله!للدنيا اهون علی الله من هذا عليكم.رواه مسلم.وعن ابی هريرة قال:قال رسول الله صلی الله عليه وسلم:الدنيا سجن المؤمن وجنة الكافر.رواه مسلم. (مشكوة ص:۴۳۹)_

۳] وهداية الله تتنوع انواعا لايحصيها.....الاول:افاضة القوی التی بها يتمكن المرء من الاهتداء الی مصالحة كالقوة العقلية والحواس الباطنة.....الثانی:نصب الدلائل الفارقة بين الحق والباطن والصلاح والفساد واليه اشار حيث قال:وهدينه النجدين.....الثالث:الهداية بارسال الرسل وانزال الكتب...الخ. (تفسير البيضاوی ج:۱ص:۹سورةالفاتحة آيت:۵)_

❖ له مرګ وروسته څه کيږي؟ ❖

....

د مرګ حقيقت

سوال: د مرګ اصل حقيقت څه دی؟
جواب: د مرګ حقيقت به په مرګ سره معلوميږي، ددې نه مخکې په دې پوهيدل او پوهول مشکل دي، دسې خو په عام معنا کې د روح او دبدن د بيلدو نوم مرګ دی.[۱]

په ټاکلي وخت د انسان مرګ

سوال: د قران او سنت په رڼا کې وښيئ چې د انسان مرګ په وخت باندې راځي يا د وخت نه مخکې هم راتللی شي؟
جواب: د هرسړي مرګ په ټاکلي وخت راځي يو ساعت هم مخکې وروسته کېدای نه شي.[۲]

ايا د مرګ ختميدو له وجې به انسان د الله تعالی په صفت کې داخل نه شي؟

سوال: اخرت کې به مرګ د يوګډ په شکل کې را وستل شي او هغه به ذبح کړل شي، ددې نه به د هميشه والي ژوند لازم شي، کوم چې د الله تعالی صفت دی، بيا (**مادامت السموت والارض الا ماشاء ربک**) هم فرمايل شوي دي، سره له دې چې ځمکه او اسمان هرڅه به ختم شي، (**يوم نطوی السماء کطی السجل للکتب**)
جواب: د جنتيانو د هميشه والي ژوند به د ختميدو ويره کې وي او د الله تعالی د هميشه والي ژوند پرته د ختميدو د ويرې دی او ويره يو داسې عيب دی چې د هغه کېدو نه وروسته د بل عيب يا نقص ضرورت نشته، (**الا ماشاء الله ربک**) کې د همدې ويرې ذکر شوی دی.[۳]

۱] الموت زوال الحياة عمن اتصف بها. (قواعد الفقه ص:۵۱۳).وايضا الموت ليس بعدم محض ولا فناء صرف،وانما هو انقطاع تعلق الروح بالبدن ومفارقته وحيلولة بينهما. (التذكرة للقرطبی ص:٤،طبع دار الكتب العلمية بيروت)۔

۲] لكل امة اجل، اذا جآء اجلهم فلا يستاخرون ساعة ولا يستقدمون. (يونس: ۴۹)۔

۳]وذكر بعض الافاضل ان فائدته دفع توهم كون الخلود امرا واجبا عليه تعالى لايمكن له سبحانه نقضه كما ذهب اليه المعتزلة حيث اخبر به جل وعلا مؤ كدا. (تفسير روح المعانى ج:۱۲ص:۱٤۵)،فان معناه الحكم بخلودهم فيها الاالمدة التى شاء ربک،فههنا اللفظ يدل على ان هذه المشية قد حصلت جزما. (التفسير الكبيرج:۱۸ص:٦۵)۔

که د مرګ پر مهال کلیمه طیبه ونه وایي نو څه کیږي

سوال: که چیرې مسلمان د مرګ په وخت کلیمه ونه شي ویلی او د کلیمې له ویلو پرته وفات شي ایا مسلمان مړشو یا به د هغه حیثیت څه بل وي؟

جواب: که چیرې هغه ټول عمر مسلمان پاتې شوی وي، نو هغه به مسلمان ګڼل کیږي او د مسلمانانو معامله به د هغه سره کیږي.[۱]

ایا په قبرکې د پیغمبر علیه السلام شبیه ښودل کیږي

سوال: زموږ په فیکټرۍ کې یو صاحب وویل چې کله یو مسلمان مړشي او د هغه سره سوال جواب کیږي، نو چې کله د نبي کریم ﷺ په باره کې پوښتنه کیږي، نو په قبرکې بذات خود نبي علیه السلام تشریف راوړي، نو په دې خبره یو بل صاحب وویل چې نه نبي علیه السلام پخپله نه راځي، بلکې د نبي علیه السلام شکل مړي ته وړاندې کیږي، نو مولانا صاحب لږ تاسو وضاحت وکړئ چې نبي علیه السلام د پوره جسماني وجود سره قبر ته راځي یا د هغه یو قیم تصور د مړي په مخکې پیش کیږي او د هغه نه د نبي علیه السلام په باره کې پوښتنه کیږي؟

جواب: د نبي کریم ﷺ پخپله تشریف راوړل یا د هغه شکل ښودل کېدل د هیڅ یو روایت نه ثابت نه دي.[۲]

ایا مړی سلام اوري

سوال: اوریدلي مودي چې کله په مقبره باندې تیریږئ، نو "**السلام علیکم یا اهل القبور**" وایئ کوم خاموش ښارکې چې تاسو حضرات د غفلت په خوب ویده یئ دې ته به زه هم ان شاء الله راشم او ویده به شم، سوال دادی چې کله مړي اوریدل نه شي کولی، نو سلام څنګه اوري او که چیرې سلام اوري، نو هغوی ته د خپل ځان له پاره د دعا کولو هم ویل کېدای شي؟

جواب: د سلام اچولو خوحکم دی، په ځینو روایاتوکې دي چې هغوی جواب هم ورکوي او سلام اچونکی هم پیژني، خو موږ د هغوی د حال نه واقف نه یو، له دې وجې موږ له پاره

۱] والمقصود ان یموت الرجل ولیس فی قلبه الا الله عزوجل لان المدار علی القلب وعمل القلب هو الذی ینظر فیه وتکون النجاة به.(التذکرة فی احوال الموتی وامور الآخرة ص:۳۵،طبع دار الکتب العلمیة،بیروت)۔

۲] وفی روایة عند احمد والطبرانی:ماتقول فی هذا الرجل؟قال:من؟قال:محمد،فیقول...الخ.قال ابن حجر:ولایلزم من الاشارة ماقیل من رفع الحجب بین المیت وبینه صلی الله علیه وسلم حتی یراه ویسئل عنه لان مثل ذلک لایثبت بالاحتمال علی انه مقام امتحان وعدم رویة شخصه الکریم اقوی فی الامتحان،قلت:وعلی تقدیر صحته یحتمل ان یکون مفید البعض دون بعض،والاظهر ان یکون مختصا بمن ادرکه فی حیاته علیه الصلاة والسلام وتشرف برویة طلعته الشریفة.(مرقاة شرح مشکوة ج:۱ص:۱۶۵،باب اثبات عذاب القبر،الفصل الاول)۔

يوازې هماغه شي باندې اکتفاء کول پکار دي، دکوم چې رسول الله ﷺ حکم کړی دی.[1]

مړی د ښخونکو کشار اوري

سوال: ځيني خلک وايي چې کله يوسړی مړشي، نوهغه دفن کړل شي او دفن کونکي خلک چې کله واپس راځي، نومړی دهغو ېبېرته تلونکو د پيزار اواز اوري دقبر عذاب حق دی اوکه نه؟

جواب: دقبر عذاب حق دی[2] او دمړي د بېرته تلونکو دپيزار اواز اوريدل دصحيح بخاري په حديث کې راغلي دي.(ص۱۷۸،ج۱).[3]

د قبر عذاب حق دی

سوال: فرض کړه درې کسان دي د درې واړو عمرونه برابر دي او درې واړه برابرګناه کوي، خو اول سړي سلګونه کاله مخکې مړشوی دی، دويم به دقيامت نه يوه ورځ مخکې مړي اودريم به ترقيامته ژوندی اوسيږي، که چېرې دقبرعذاب حق وي او دقيامته پورې به وي، نو له دې وجې نه اول کس به له پيړيو ترقيامته پورې په عذاب کې وي، دويم کس به يوازې يوه ورځ دقبرعذاب اوچتوي او دريم کس به د قبر د عذاب نه بچ پاتې شي، ځکه چې هغه به ترقيامته پورې ژوندی وي، خو دقبرپه عذاب کې دا تفريق نه شي کيدلی ځکه چې د درې واړو عمرونه برابر دي اوګناه يې هم برابره ده، تاسو دقران اوحديث په رڼا کې ددې وضاحت وکړئ.

جواب: د قبر عذاب اوثواب برحق دي اوپه دې باره کې دقران کريم ګڼ ايتونه او متواتر احاديث راغلي دي[4] داسې اموريوازې دعقلي شبهاتو په ذريعه ردکول صحيح نه دي[5] د هر سړي له پاره د برزخ چې څومره سزا دحکمت الهي مطابق مقرره ده هغه به ده ته ورکول کيږي ، که هغه ته وخت کم موجود شوی وي يازيات، ځکه چې دکومو خلکو وخت کم

۱] مامن احد يمر بقبر اخيه المؤمن كان يعرفه فيسلم عليه الا عرفه ورد عليه السلام.(كتاب الروح ص:۱۳،الجامع الصغير ج:۲ص: ۱۵۱،التذكرة ص:۱۶۵،الحاوى للفتاوى ج:۲ص:۱۷۰واللفظ له)۔

۲]وعذاب القبر....ثابت بالدلائل السمعية.(شرح عقائد ص:۹۸).وقد تواترت الاخبار عن رسول الله صلى الله عليه وسلم فى ثبوت عذاب القبر ونعيمه لمن كان لذلك اهلا.وسوال الملكين،فيجب اعتقاد ثبوت ذلك والايمان به.(شرح العقيدة الطحاوية ص:۴۵۰،طبع المكتبة السلفية لاهور)۔

۳] عن انس عن النبى صلى الله عليه وسلم قال:ان العبد اذا وضع فى قبره وتولى عنه اصحابه انه يسمع قرع نعالهم.(بخارى ج:۱ص:۱۷۸،باب الميت يسمع خفق النعال)۔

۴]قال المروزى:قال ابو عبدالله:عذاب القبر حق لاينكره الاضال اومضل.(كتاب الروح الابن القيم ص:۸۰،المسئلة السادسة،طبع دار الكتب العلمية،بيروت)۔

۵]فصل:ومما ينبغى ان يعلم ان عذاب القبر هو عذاب البرزخ فكل من مات وهو مستحق للعذاب ناله نصيب منه،قبر او لم يقبر.(ايضا كتاب الروح ص:۸۱)۔

وي، کېداى شي چې دهغه په سزاکې دې تناسب سره اضافه وکړل شي، دقبر دعذاب نه په الله تعالى سره پناه غوښتل پکار دي[۱] الله پاك دې هرمسلمان ددې نه محفوظ کړي.

د قبر حالات حق دي

سوال: په شريعت کې دقبر نه څه مراد دي؟ اوريدلي مودي چې قبردجنت دباغونونه يو باغ وي يادجهنم کندونه يوه کنده وي، په هريو قبرکې څوڅومړي وي که چېرې يوله پاره باغ وي، نودبل له پاره به څنګه کنده وي؟

۲: اورو چې فرښتې مړى راپورته کوي اوپه قبرکې يې کينوي، نوايا قبر دومره پراخه او اوچت شي؟

۳: اوريدلي مو دي چې د ساه وتلو سره فرښتې روح اسمان ته وړي بياهغه بېرته څنګه او ولې راځي؟ دقبردسوال اوجواب نه وروسته چېرته وي؟

جواب: دقبرنه مرادهغه کنده ده کومه کې چې مړى ښخېږي[۲] اوقبردجنت دباغونونه يوباغ دى يا د دوزخ دکندونه يوه کنده ده، دا دحديث الفاظ دي[۳] په يو يو قبر کې که چېرې څوڅو مړي وي، نو هر يوسړي سره به دهغه د اعمالو مطابق معامله وي[۴] ددې حسني مثال خوب دى په يوه بستره باندې دوه سړي اوده وي يو په خوب کې د باغونو سيل کوي اوبل په سخته ګرمي کې سوځي، چې کله په خوب کې دا مشاهدې هميشه کېږي، نود قبر عذاب او ثواب خو دعالم غيب شى دى په دې کې دې ولې اشکال وشي؟[۵]

۲: هو! قبردمړي په حق کې دومره پراخېږي هسې که تاسو قبر ليدلى وي، نوتاسو ته به معلومه وي چې قبر دومره جوړېږي چې په هغه کې سړى کيناستلى شي.

۳: په حديث کې دي چې روح په مړي کې واپس کېږي[۶] اوس روح ، خوکه په عليين کې وي

۱]عن عائشه رضى الله عنها...قالت عائشه رضى الله عنها:فما رأيت رسول الله صلى الله عليه وسلم:بعد صلى صلاة الاتعوذبالله من عذاب القبر.متفق عليه.(مشكوة ص:۲۵،باب اثبات عذاب القبر،الفصل الاول)۔

۲]لکه چه په قرآن کى راغلى دى وَلَا تَقُمْ عَلَى قَبْرِه(التوبه: ۸۴)، اذَا بُعْثِرَ مَا فِى الْقُبُوْرِ (العاديات: ۱۱)۔

۳]قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: انما القبر روضة من رياض الجنة او حفرة من حفرالنار.(ترمذى ج:۲ ص:۶۹، ابواب صفة القيامة،طبع مكتبة رشيديه،ساهيوال)۔

٤]بل اعجب من هذا ان الرجلين يدفنان،احدهما الى جنب الآخر وهذا فى حفرة من حفر النار لايصل حرها الى جاره،وذلک فى روضة من رياض الجنة لايصل روحها ونعيمها الى جاره.(كتاب الروح ص:۹۲)۔

٥] واعجب من ذلک انک تجد النائمين فى فراش واحد،وهذا روحه فى النعيم،ويستيقظ واثر النعيم على بدنه،وهذاروحه فى العذاب ويستيقظ واثر العذاب على بدنه،وليس عند احدهما خبر بما عند الآخر،فامر البرزخ اعجب من ذلک.(كتاب الروح ص:۹۰،المسئلة السابعة)۔

٦]عن البراء بن عازب عن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال...واما الكافر فذكر موته قال:ويعاد روحه فى جسده...الخ.(مشكوة ص:۲۵).تفصيل دپاره اوګورئ:كتاب الروح لابن قيم ص:۵۸تا۸۶المسئلة السادسة)

یاسجین کې وي دده یو خاص تعلق دبدن سره قائمیږي چې د هغه له وجې بدن ته دثواب یاعذاب احساس کیږي[۱]، خو دامعامله دعالم غیب ده، له دې وجې موږ ته دمړي د احساس عام طورباندې شعور نه وي. دعالم غیب چې کومې خبرې موږ ته نبي کریم ﷺ فرمایلي دي موږ ته په هغو باندې ایمان راوړل پکار دي، دصحیح مسلم (ج۲ ص۳۸۶) حدیث دی چې نبي کریم ﷺ وفرمایل: که چېرې دا ویره نه وای چې تاسو به دمړو خښول پرېږدئ، نوما به الله تعالی نه دعا غوښتې وه چې تاسو ته هم دقبرعذاب واوروي کوم چې زه اورم.[۲]

له دې حدیث نه څو خبرې معلومې شوې.

الف: د قبر عذاب حق دی.

ب: دا عذاب اوریدل کیږي اونبي کریم ﷺ به هغه اوریده، دا دالله جل شانه حکمت او بیحده رحمت دی چې موږ خلکو ته عام طور سره مشاهده نه کیږي که نه زموږ ژوند به دتکلیف وي اوغیب به غیب نه وي پاتې شوی مشاهده کې به بدل شوي وي.

ج: دا عذاب په همدې کنده کې وي کومه کې چې مړی خښیږي ،کومې ته چې په عام عرف کې قبروایي،که نه نبي کریم ﷺ به دا نه فرمایل چې" که چېرې دا ویره نه وای چې تاسو به دمړو خښول پرېږدئ، نو ---------" ښکاره ده چې که چېرې عذاب ددې کندې نه پرته په بل" برزخي قبر" کې وي، نو ددفن کولو دپرېښودلو به هیڅ معنا نه وي.

د قبر عذاب او ثواب حق دي

سوال: په جنګ اخبار کې دیو سوال په جواب کې تاسودقبر دعذاب او ثواب دقران او احادیثو نه قطعي ثابتیدل فرمایلي دي اودا چې په دې باندې ایمان لرل واجب دي، زه ددې مشکل پوهیدو له پاره دډیروکلونونه کوشش کوم اوڅو عالمانوته مې خطونه ولیږل، خو دتسلي جواب پیدانه شو، قرآن کریم کې څو ځایه دارنګه راغلي دي چې موږ ژوندي کړي دي بیابه تاسو وژنو او بیابه د قیامت په ورځ پورته کیږئ، یاپه سورت بقره کې د دوو مرګونو او د دوو ژوندونو ذکر دی یعنې تاسو مړه وئ موږ ژوندي کړئ بیابه تاسو مړه کړو او قیامت په ورځ به موبیاژوندي کړو، لهذا معلومه شوه چې یو خو ددنیا ژوند دی بل

۱] واعلم ان اهل الحق اتفقوا على ان الله تعالى يخلق فى الميت نوع حياه فى القبر قدر مايتالم او يتلذذ.(شرح فقه اكبر ص:۱۲۳ طبع دهلى).ايضا:فقد كفانا رسول الله صلى الله عليه وسلم امر هذه المسالة،واغنانا عن اقوال الناس،حيث صرح باعادة الروح اليه فقال البراء بن عازب...الخ.(كتاب الروح ص:۵۸،المسئلة السادسة،طبع دار الكتب العلمية،بيروت)_

۲] عن زيد بن ثابت......فقال:ان هذه الامة تبتلى فى قبورها،فلولا ان لا تدافنوا لدعوت الله ان يسمعكم من عذاب القبر الذى اسمع منه...الخ.(صحيح مسلم ج:۲ص:۳۸۶،باب عرض مقعد الميت.....واثبات عذاب القبر والتعوذ منه)_

داخرت چې کله یوازې دا دوه ژوندونه دي، نو دقبر ژوندکوم یو دی؟ زه خوهم په دې پوهیږم چې دحساب په ورځ فیصله وي ددې نه مخکې به دڅه فیصله وي؟

جواب: د اهل سنتو په کتابونو کې لیکلي دي چې دقبر عذاب او ثواب حق دي او دا مضمون په متواترو احادیثوکې راغلی دی[۱] ښکاره ده چې د برزخ حالات نبي کریم ﷺ زموږ نه ښه پیژندل ځکه په دې عقیده باندې ایمان راوړل ضروري دي او یوازې دشبهاتو په وجه ددې انکار صحیح نه دی[۲] باقي ستاسو دا شبه چې په قران کریم کې د دوو مرګونو او د دوو ژوندونو ذکر دی، دا استدلال دعذاب قبر نفې نه کوي ځکه چې د قبر ژوند دمشاهدې نه دی، ځکه دې ته برزخي ژوند ویل کیږي او د قرآن کریم په کومو ایتونو کې چې د دوو ژوندونو ذکردی دهغه نه دمشاهدې ژوندونه مراد دي.

او ستاسو دا ویل خو صحیح دي چې" د حساب په ورځ به فیصله وي " خو ددې نه دا نه لازمیږي چې په دنیا کې یا په برزخ کې دنیکو او بدو اعمالو هیڅ ثمره نه مرتب کیږي د قران او حدیث بې شماره نصوص ګواه دي چې برزخ خو برزخ دی،په دنیا کې هم په نیك او بداعمالو باندې جزا او سزا مرتب کیږي او د برزخي ژوند تعلق د دنیا نه زیات د اخرت سره دی له دې وجې په دې کې د جزا او سزا ثمرات مرتب کیدل بالکل دقیاس مطابق دي.

د حشر له حساب نه مخکې د قبر عذاب ولې

سوال: د حشر په ورځ به انسان ته دهغه دحساب کتاب نه وروسته جزا یاسزاورکول کیږي، بیاد حساب کتاب نه مخکې دقبر عذاب ولې؟ تراوسه خو دده مقدمه پیش شوې هم نه ده او د فیصلې نه مخکې سزا ولې ورکول کیږي ؟ مجرم قیدي شي خود فیصلې نه مخکې هغه ته سزانه ورکول کیږي، بیابه دا عذاب قبر په څه کې حسابیږي، مهرباني وکړئ تفصیل سره جواب راکړئ او د شکریې موقعه راکړئ.

جواب: پوره جزا او سزا خو به په اخرت کښې ورکول کیږي چې کله د هر سړي فیصله به دهغه د اعمالو مطابق کیږي، خو د ځینو اعمالو څه جزا سزا په دنیا کې ورکول کیږي، څنګه چې په ډیرو ایتونو او حدیثونو کې دا مضمون راغلی دی او مشاهده او تجربه هم ددې

۱] وقد تواترت الاخبار عن رسول الله صلی الله علیه وسلم فی ثبوت عذاب القبر ونعیمه لمن کان لذالک اهلا.(شرح العقیدة الطحاویة ص: ٤٥٠،طبع مکتبة السلفیة،لاهور)۔

۲] وهذا کما انه مقتضی السنة الصحیحة فهو متفق علیه بین اهل السنة،قال المروزی:قال ابو عبدالله:عذاب القبر حق لاینکره الاضال او مضل...الخ.(کتاب الروح ص: ٨٠،المسئلة السادسة،طبع دار الکتب العلمیة، بیروت)۔

تصدیق کوي، دا رنګه په ځینې اعمالو باندې په قبر کې جزا او سزا وي او دا مضمون هم په متواترو احادیثو کې موجود دی[1] دې سره ستاسو دا شبه ختمه شوه چې تر اوسه مقدمه پیش شوې نه ده، نو سزا څنګه ده؟ ددې جواب دادی چې پوره سزا خو به دمقدمې پیش کیدو او فیصلې کیدو نه وروسته وي، برزخ کې چې کومه سزا وي دهغې مثال داسې دی څنګه چې مجرم په حوالات کې ساتل کیږي، له دې نه پرته دا هم ممکن دي چې ځینو خلکو له پاره دبرزخ سزا دګناهونو کفاره وګرځیږي، څنګه چې دنیوي پریشانی او مصیبتونه د ایمان والاوو له پاره دګناهونو کفاره ده، په هرحال دقبر عذاب او ثواب حق دي، په دې باندې ایمان راوړل واجب دي اوددې نه هرمومن له پاره پناه غوښتل پکار دي، حضرت عائشه رضي الله عنها فرمایي چې نبي کریم ﷺ به دهرلمانځه نه وروسته دقبر د عذاب نه پناه غوښتله.(متفق علیه.مشکوة ۲۵).[2]

دقبر د عذاب احساس ژوندیو خلکوته ولې نه کیږي

سوال: زمونږ دمسلمانانو عقیده ده چې ګنهګار بنده ته به دقبر عذاب وي ،پخوا زمانه کې به دمصر خلکو لاشونه محفوظ ساتل او نن په سائنسي دور کې هم لاشونه څوڅو میاشتو پورې په یخو خانو کې پراته وي په قبر کې نه وي، نو بیا به هغوی ته دقبر عذاب څنګه وي؟

جواب: ستاسو سوال منشاء داده چې تاسودقبر عذاب دې کندې پورې خاص ګڼلی دی کومې کې چې مړي خښیږي، حالانکې داسې نه ده، بلکې عذاب قبر دهغه عذاب نوم دی چې دمرګ نه وروسته دقیامت نه مخکې وي، که مړی دفن کړل شي یا په سمندرکې واچول شي یا اوسوځول شي یا لاش محفوظ کړل شي[3] اوداعذاب دبل عالم شی دی، له دې وجې په دې دنیا کې دهغه اثرات محسوس کېدل ضروري نه دي ددې مثال دخوب په شان دی.

په خوب کې ځینې وخت په انسان باندې سخت دتکلیف حالت تیریږي، خو هغه سره موجوده خلکوته دهغه احساس هم نه وي.

۱]عن ابن عباس رضی الله عنهما قال:مر النبی صلی الله علیه وسلم بقبرین فقال:انهما لیعذبان وما یعذبان فی کبیر،اما احدهما فکان لا یستتر من البول،وفی روية لمسلم:لایستتره من البول،واما الآخر فکان یمشی بالنمیمة...الخ.(مشکوة،باب آداب الخلاء ص:٤٢)_

۲] عن عائشة......قالت عائشة:فما رایت رسول الله صلی الله علیه وسلم بعد صلی صلوة الاتعوذبالله من عذاب القبر.متفق علیه.(مشکوة،باب اثبات عذاب القبرص:٢٥)_

۳]ومما ینبغی ان یعلم ان عذاب القبر هو عذاب البرزخ فکل من مات وهو مستحق للعذاب ناله نصیبه منه قبر اولم یقبر،فلو اکلته السباع او احرق حتی صار رمادا.....وصل الی روحه وبدنه من العذاب مایصل الی المقبور.(کتاب الروح ص:۸۱ طبع دار الکتب العلمیة،بیروت)_

په قبر کې جسم سره د روح تعلق

سوال: انسان چې کله مړشي، نودهغه روح خپل مقام ته لاړشي، خو مړي نه چې کله په قبر کې سوال کیږي، نوایا بیادمړي په بدن کې روح بیا راشي؟ ایا الله تعالی په خپل قدرت سره مړي ته دخبروطاقت ورکوي، قبرکې عذاب یوازې جسم ته وي یا روح ته هم برابرعذاب وي؟

جواب: په حدیث پاك كې دروح واپس كولو ذكرراغلی چې دهغه نه مرادبدن سره روح تعلق قائمول دي[۱] روح ، كه په عليين كې وي يا سجين كې دبدن سره دهغه يوخاص قسم تعلق وي چې له هغه سره بدن ته هم د ثواب او عذاب اود تكليف او راحت احساس كيږي[۲]عذاب او ثواب خو روح اوبدن دواړو ته وي، خودنيا كې روح ته دبدن په واسطه د راحت اوتكليف احساس كيږي اوپه برزخ يعنې په قبركې بدن ته د روح په واسطه احساس كيږي[۳] اوقيامت كې به دواړوته له واسطې پرته كيږي.[۴]

يادونه:(۱) د عليين ماده علوده اوددې معنا بلندي ده، يعنې عليين په اسمانونو باندې يو ډير د لوړې مرتبې والا مقام دی چېرته چې دنيكو خلكو روحونه رسول كيږي، هلته دملاء اعلى جماعت ددغه مقربينو د ارواحو استقبال كوي.[۵]

۱]ایضا:(وفی حدیث طویل)عن البراء بن عازب عن رسول الله صلی الله علیه وسلم قال......واما الكافر فذكر موته قال:ويعاد روحه فی جسده...الخ.(مشكوة ص:۲۵،باب اثبات عذاب القبر) واعادة الروح الى العبد ای جسده....فی قبره حق.(شرح فقه اكبر ص:۱۲۱)_

۲]ان مقر ارواح المؤمنين فی عليين....ومقر ارواح الكفار فی سجين ومع ذلك لكل روح منها اتصال بجسده....ويحس اللذة والالم....الخ.(تفسير مظهری ج:۱۰ص:۲۲۴،۲۲۵)_

۳]وقد سئل شيخ الاسلام عن هذه المسئلة،ونحن نذكر لفظ جوابه فقال:بل العذاب والنعيم على النفس والبدن جميعا باتفاق اهل السنة والجماعة.(كتاب الروح ص:۷۲ المسئلة السادسة).وايضا:(الامر الثالث)ان الله سبحانه جعل الدور ثلاثا،دار الدنيا،ودار البرزخ،ودار القرار،وجعل لكل دار احكاما تختص بها،وركب هذا الانسان من بدن ونفس وجعل احكام دار الدنيا على الابدان والارواح تبعالها،ولهذا جعل احكامه الشرعية مرتبةعلى مايظهر من حركات اللسان والجوارح وان اضمرت النفوس خلافه،وجعل احكام البرزخ على الارواح والابدان تبعالها......فالابدان هنا ظهرة والارواح خفية،والابدان كالقبور لها،والارواح هناك ظاهر والابدان خفية فی قبورها،تجری احكام البرزخ على الارواح فتسری الى ابدانها نعيما او عذابا...الخ.(كتاب الروح ص:۸۸،۸۹المسئلة السابعة)_

۴] فاذا كان يوم القيامة الكبرى وفی اهل الطاعة واهل المعصية مايستحقونه من نعيم الابدان والارواح وعذابها...الخ.(كتاب الروح ص:۱۰۴ المسئلة السابعة،الامر العاشر،ان الموت معادوبعث اول)_

۵] ان ارواح المؤمنين اذا قبضت صعد بها الى السماء وفتحت لها ابواب السماء وتلقته الملئكة بالبشرى.......فی عليين هی فوق السماء السابعة....وقيل معناه علو فی علو مضاعف كانه لاغاية له.(تفسير قرطبی ج:۱۹ ص:۲۶۲)_

(۲) د "سجين" ماده سجن ده او سجن په عربي ژبه کې بندي خانې ته ويل کيږي، په دې کې د تنګي او د ښکته والي معنا موندل کيږي، له دې وجې ويل کيږي چې سجين اووه ځمکونه لاندې دی[۱]، عرض دادی چې د بدکارو اعمال او ارواح د مرګ نه وروسته په دې قيدخانه کې کيښودل کيږي او د نيکو اعمال او ارواح د اووه اسمانونو له پاسه موجود عليين کې ډير په عزت سره ساتل کيږي.

روح له بدن نه تړوتلو وروسته قبر کې د سوال جواب څنګه ورکولی شي

سوال: د مرګ راتلو سره روح الوزي د جسم د دفن کېدو نه وروسته دا روح واپس راشي، نو د منکر نکير د سوالونو جواب څنګه ورکوي؟

جواب: په قبر کې د روح يو خاص تعلق چې د هغه د کيفيت ادراک موږ نه شو کولی، جسم سره قائميږي چې هغه سره په مړي کې حس او شعور پيدا کيږي.[۲]

په قبر کې روح او جسم دواړو ته عذاب ورکول کيږي

سوال: د قبر عذاب به يوازې جسم ته وي يا به روح ته هم وي؟

جواب: په قبر کې عذاب روح او جسم دواړو ته وي، روح ته بلا واسطه او بدن ته د روح په واسطه.[۳]

د دوشنبې (پير) په ورځ مړ کېدل او د قبر عذاب

سوال: مالوستلي دي چې کوم سړی (مسلمان) د جمعې په ورځ يا شپه کې مړ شي د قبر د عذاب نه به بچ کيږي، ستاسو نه د پير د ورځې او شپې په باره کې معلومول غواړم چې د دې قسم څه فضيلت شته، د حديثو په رڼا کې جواب راکړئ.

جواب: د پير د ورځې په باره کې خو معلومه نه ده د جمعې په ورځ او شپه کې د مړو له پاره د قبر عذاب نه د محفوظ کېدو مضمون يو حديث کې راغلی دی، خو دا روايت کمزوری دی.[۴]

۱]سجين اسفل الارض السابعة....وقال ابو عبيدة والاخفش لفی سجين لفی حبس وضيق شديد.(تفسير قرطبي ج:۱۹ ص :۲۵۸،طبع دار الكتب المصرية)_

۲] واعادة الروح ای ردها او تعلقها الی العبد ای جسده بجميع اجزائه....حق....واعلم ان اهل الحق اتفقوا علی ان الله تعالی يخلق فی الميت نوع حياة فی القبرقدرما يتالم او يتلذذ.(شرح فقه اكبرص:۱۲۱،۱۲۲طبع دهلی)

۳] بل العذاب والنعيم علی النفس والبدن جميعا باتفاق اهل السنة والجماعة.(كتاب الروح ص:۷۲)_

٤] قال رسول الله صلی الله عليه وسلم:مامن مسلم يموت يوم الجمعة اوليلة الجمعة الاوقاه الله فتنة القبر.رواه احمد والترمذی وقال:هذا حديث غريب وليس اسناده بمتصل.(مشكوة،باب الجمعة ص:۱۲۱).ايضا:(وفی الترمذی)من حديث ربيعة بن سيف،عن عبدالله بن عمرقال:قال رسول الله صلی الله عليه وسلم:مامن مسلم يموت يوم الجمعة اوليلة الجمعة الاوقاه الله فتنة القبر،قال الترمذی: ....[بقيه حاشيه په راروانه صفحه...

انساني روح

سوال: دانسان روح کوم چې ''من امر ربي''، (دالله تعالی دحکم) په وجه باندې دی، مجرداولا یتجزی دی، بیاځه وجه ده چې دیوماشوم روح اودزلمي روح کې دحالت اوکمیت په لحاظ باندې فرق دی، دویم داچې دزلمي دروح له پاره دتزکي ضرورت دی، ځکه چې هغه دنفس په وجه باندې شهوت اوبدوکې مبتلاشوی دی، خودماشوم روح معصوم وي، چې هغه باندې دشیانوحقیقت ښکاره شي، خوداسې نه کیږي، ځکه چې هغه ته اوسه پورې عقل نه دی ورکړل شوی،ددې نه ثابت شوه چې روح پخپله باندې ادراک نه لري، یعنې ګونګی اوړونددی اودعقل نه پرته ددې هیڅ حیثیت نشته اوهغه حدیث شریف کوم کې چې د منکرنکیرباره کې اورېدوسره حضرت عمر رضي الله عنه پوښتنه کړې وه چې اې رسول الله ﷺ! هغه وخت کې به زموږعقل هم وي اوکه نه؟ حضور ﷺ وفرمایل چې ددې نه به ډېروي، حضرت عمر رضي الله عنه وویل چې بیاهیڅ ویره نشته، له دې نه هم معلومیږي چې دعقل نه پرته روح د هیڅ کارنه دی، بل طرف ته دروح ډېرغټ غټ اوعقل حیران کونکي کارونه په کتابونوکې پیداکیږي،ډېروعالمانواوصوفیانو فرمایلي دي چې عقل، روح اوزړه یوشی دی، دنسبت بدلیدو له وجې ددې نومونه بیل بیل وویل کیږي ، امام غزالي رحمه الله هم په احیاء العلوم کې دزړه عجائباتوپه باب کې هم دا ویلي دي، دصوفیاء شعردی:

عقل و روح و قلب تینون ایک چیز　　فعل کی نسبت سے کر ان مین تمیز

جواب: داسوال هم ستاسودعلم نه بهردی، ځنګه چې (من امرربي) کې دې طرف ته اشاره شوې ده، دپوهیدوله پاره به بس دومره عرض درته وکړم چې دې مادي دنیاکې دمجرد روح ټول مادي کارونو کیدل دعقل اوشعورپه وجه باندې کیږي اودمادیت طرف ته رجوع کول دروح قصورنه دی، بلکې ددې عالم قصوردی همدغه وجه ده چې دمادیت په دې دنیاکې انبیاء کرام علیهم السلام هم دخوراک ځښاک محتاج وو، ځکه چې روح دبدن سره تړلی شی دی، ځنګه چې (وماجعلنهم جسدا لایاکلون الطعام) کې دې طرف ته اشاره شوې ده اوهمدغه وجه ده چې حضرت عیسی علیه السلام په اسمان کې دخوراک ځښاک محتاج نه دی اوهمدغه وجه ده چې ځکله راځي، نوداسمان نه مشرقي مینار پورې به سفردفرښتوسره کوي اومیناریاندې قدم کیښودو سره به دپوړۍ(زینه) غواړي،ځکه چې بیا به مادي حکمونه شروع شي.

...بقیه د تیر مخ]... هذا حدیث حسن غریب،ولیس اسناده بمتصل، ربیعة بن سیف الغابروی عن ابی عبدالرحمن الجیلی عن عبدالله بن عمرو،ولایعرف لربیعة بن سیف سماع من عبدالله بن عمرو،انتهی(کتاب الروح لابن قیم ص:۱۱۲،المسئلة العاشرة،الاسباب المنجة من عذاب القبر)

خلاصه دا چې دې مادي دنيا کې روح دخپل استعمالاتو له پاره دمادي شيانو محتاج دی، که تاسو غواړئ، نو په خپلو الفاظو کې دې ته ړوند، ګونګ، کوڼ او بې عقله ويلی شئ او د روح تفاوت في الافعال هم ددې الاتو تفاوت سره دی، خو مادي الاتو په ذريعه باندې چې کوم کارونه روح کوي هغه ددې په رنګ باندې رنګ شي او دنيکو او بدعملونو سره پاک او پليت شي، دقبر تعلق هم عالم ماديت سره دی او في الجمله عالم تجرد سره، له دې وجې دې ته عالم برزخ ويل کيږي، چې دا نه خو په کل وجوه سره عالم ماديت دی او نه عالم مجرد محض دی، له دې وجې عقل او شعور دلته هم پکار دی.(والتفصيل فی التفسيرالکبيرج ۲۱ ص ۳۲ تا ۵۲)

سوال: زه يو امي او جاهل يم، علم سره مې دلرې نه هم تعلق نشته، چرته ديني اداره کې ناست نه يم، عالمانو صاحبانو سره دخبرو او ناستې پاستې ادب راته هم معلوم نه دی، له دې وجه باندې خواست دی که چرته غلطي شوي وي، نو مهرباني وکړئ هغه زما کم علمي ګڼلو سره معاف کړئ.

جواب: ستاسو سوالونه خو دعالمانو په شان دي او دادب او تخاطب دا خبره دلته صحيح نه ده، ځکه چې زه پخپله باندې هم مجهول مطلق يم، دا خو ديو دوست بل دوست ته دخبرو کولو په شان دي.

ايا روح او جان يو شئ دی

سوال: ايا په انسان کې روح او جان يو شی دی يا روح بيل او جان بيل شی دی؟ ايا حيواناتو سره هم دا شی دی چې کله انسان په دويم ځل ژوندی کړل شي، نو ايا روح او جان به په دويم ځل اچول کيږي؟

جواب: د انسان او حيوان په مينځ کې چې کوم شی فرق کوي هغه دا دی چې حيوان کې دننه خو" روح حيواني" وي چې هغه ته جان وايي او په انسان کې ددې حيواني نه پرته روح انساني هم وي چې هغه ته نفس ناطقه يا روح مجرد هم وايي، روح حيواني ددې نفس ناطقه له پاره دمرکب حيثيت لري د مرګ په وخت روح حيواني تحليل (ګډوډ) شي چې دهغه له وجې نه روح انساني او نفس ناطقه دانساني بدن سره دتدبير او تصرف تعلق ختم شي[1] په برزخ کې دبدن سره د ورح تعلق دتدبير او تصرف نه پاتې کيږي يوازې دومره تعلق پاتې وي چې هغه سره مړي ته د برزخي ثواب او عذاب احساس وشي، دقيامت په ورځ چې کله مړي

۱]الروح الانسان،قال السيد هی اللطيفة العاملة المدرکة من الانسان الراکبة علی الروح الحيوانی،نازل من عالم الامر تعجز العقول عن ادراک کنهه،وتلک الروح قدتکون مجردة قدتکون منطبقه فی البدن.الروح الحيوانی جسم لطيف منبعه تجويف القلب الجسمانی وينتشربواسطة العروق الضوارب الی سائر اجزاء البدن.(قواعدالفقه ص:۳۱۱)

ژوندي شي، نو د روح او د بدن په مینځ کې به بیا هغه تعلق قائم کړل شي.[۱]

د مرغیو له روح نه څه مراد دي

سوال: دانسان نه پرته نورپه زرګونو مخلوقات، مرغۍ، څریدونکي ځناور، داوبو ځناور، دصحراوو ځناوراو داسې نور... څه ډول پیداکړل شول؟ او ایا دوی ته هم د(**قل الروح من امرربي**) والاروح نه څه برخه ورکړل شوې ده، یا هغو کې یوازې انساني روح وي، کوم چې دغذانه حاصلیږي؟ او ایا دهغوی روحونه هم فرښتې قبض کوي؟

جواب: داخو ښکاره خبره ده چې دهرساه لرونکي روح دالله تعالی په حکم باندې راځي، ایت نه هر یو روح مراد دی، یا یوازې انساني روح، دواړه خبرې کېدای شي ماته ددې دحقیقت پته نشته، اود تلاش کولو فرصت هم نشته.[۲]

د ښخولو نه وروسته روح چېرته وي

سوال: دفن کولو نه وروسته روح خپل وخت اسمان کې تیروي، یاقبرکې یا په دواړو ځایونو کې.؟

جواب: په دې باره کې هم روایات مختلف دي او دعلماوو اقوال هم مختلف دي، خو دټولو نصوصو جمع کولو چې کومه خبره معلومیږي هغه دا چې دنیکو ارواحو اصل ځای علیین دی[۳] (خو ددوی درجې هم مختلفې دي) د بدکارو روحونو اصل ځای سجین دی[۴] اودهر روح بدن سره یو خاص تعلق ورکول کیږي، که جسم په قبرکې مدفون وي یا په دریاب کې ډوب وي یا دکوم ځناور په خیټه کې وي، عرض دا چې دجسم اجزاء هرچرته چې وي دروح یو خاص تعلق دوی سره وي اوددې خاص تعلق نوم برزخي ژوند دی څنګه چې دلمر رڼا سره دځمکې ذره ذره روښانه کیږي دغه شان دروح تعلق سره دجسم هره ذره په ژوند سره روښانه کیږي، اګرچې دبرزخي ژوند حقیقت په دې دنیاکې معلوموول ممکن نه دي.[۵]

۱] واعلم ان اهل الحق اتفقوا على ان الله تعالى يخلق فى الميت نوع حياة فى القبر قدر مايتالم اويتلذذ.(شرح فقه اكبر ص: ۱۲۲،طبع دهلى)۔

۲] للمفسرين فى الروح المذكورة فى هذا الآية اقوال اظهرها ان المرادمنه الروح الذى هو سبب الحياة.(التفسير الكبير ج:۲۱ ص: ۳٦،سورة بنى اسرائيل: ۸۵)۔

۳] ان كتاب الابرار مرفوع فى عليين على قدر مرتبتهم وقال الضحاک ومجاهد وقتادة يعنى السماء السابعة فيها ارواح المومنين.(تفسير قرطبى ج:۱۹ صلى: ۲٦۲،طبع مصر)۔

٤] عن ابن عباس رضى الله عنهما قال: ان الارواح الفجار واعمالهم لفى سجين.(تفسير قرطبى ج:۱۹ ص ۲۵۷)

٥] الامر الثامن: انه غير ممتنع ان يرد الروح الى المصلوب،والغريق والمحرق،ونحن لانشعربها،لان ذلک الرد نوع آخر غير معهود، فهذا المغمى عليه،والمسكوت، والمبهوت احياء ....[بقيه حاشيه په راروانه صفحه...

ايا روح ته په دنيا کې د ګرځيدو ازادي وي

سوال: روح ته په دنياکې د ګرځېدو ازادي وي اوکه نه؟ ايا دوی چې کوم ځايونه پيژني، مثلاً: کورهلته تللی شي؟

جواب: د کافرانو او نافرمانو روحونه، خو د سجين" په جيل کې قيد وي، دهغوی چېرته دتلو راتلو خوبالکل سوال نه پيدا کيږي اود نيکو روحونو په باره کې څه ضابطه نه ده بيان شوې، ځکه په دې سلسله کې دقطعيت سره څه ويل مشکل دي[۱] اصل خبره دا ده چې روح خپل تصرفاتو له پاره جسم ته محتاج دی ځنګه چې روح نه پرته جسم هيڅ نه شي کولی، دغه شان روح هم دجسم نه پرته تصرفات نه شي کولی، داخوښکاره ده چې دمرګ نه وروسته ددې انساني جسم تصرفات ختميږي، له دې وجې دمرګ نه وروسته که چېرې روح تصرف کولی شي، نوپه مثال جسم سره يې کولی شي،ځنګه چې په احاديثوکې دنبيانو، صديقينو، شهيدانو اودځينو صالحينو دمثالي جسم ورکولوثبوت پيدا کيږي.[۲]

خلاصه دا چې کومو روحونوته دمرګ نه وروسته مثالي جسم ورکول کيږي، هغوی که چېرې دالله په حکم چرته ځي راځي، نودهغه نفي نه شي کېدای، مثلاً په ليلة المعراج کې دنبيانوعليهم السلام د نبي کريم ﷺ په اقتداء کې لمونځ ادا کولو له پاره بيت المقدس کې جمع

...بقيه د تير مخ]... وارواحهم معهم،ولاتشعربحياتهم،ومن تفرقت اجزاؤه لايمتنع على من هو على كل شيء قديران يجعل للروح اتصالابتلك الاجزاء.......وفى تلك الاجزاءشعوربنوع من الالم واللذة.(كتاب الروح ص: ۱۰۰،۱۰۱المسئلة السابعة).ايضا:واعلم ان اهل الحق اتفقواعلى ان الله تعالى يخلق فى الميت نوع حياة فى القبرقدرمايتالم اويتلذذ.(شرح فقه اكبرص: ۱۲۲ طبع دهلى).ايضا:وقدمثل ذلک بعضهم بالشمس فى السماءوشعاعهافى الارض.(شرح الصدورص ۳۶۳ذكرمقرالارواح،طبع بيروت)۔

۱]فقالت (اى ام بشر)اماسمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: ان نسمة المؤمن تسرح من الجنة حيث شاءت ونسمة الكافر فى سجين مسجونة، قال: بلى:قالت فهو ذلك، شرح الصدور ص۳۵۹ ذكر مقر الارواح ايضاً ص: ۲۳۲).ايضا:واخرج الطبرانى فى مراسيل عمروبن حبيب قال: سالت النبى صلى الله عليه وسلم عن ارواح المؤمنين،فقال: فى حواصل طيرخضرتسرح فى الجنة حيث شاءت،قالوا:يا رسول الله !وارواح الكفار؟قال:!محبوسة فى سجين.(رسالة بشرى الكئيب ص: ۳۵۹،ذكرمقرالارواح،وشرح الصدورص ۲۳۲باب مقرالارواح)۔

۲] وقدراى النبى صلى الله عليه وسلم ليلةالاسراءموسى قائمايصلى فى قبره،ورآه فى السماء السادسة، والروح هناک كانت فى مثال البدن لهااتصال بالبدن.......قال الحافظ ابن حجر:ارواح المومؤمنين فى عليين،وارواح الكافرين فى سجين،ولكل روح بجسدها اتصال معنوى لايشبه الاتصال فى الحياةالدنيا،بل اشبه شيءبه حال النائم،وان كان هواشدمن حال النائم اتصالا،قال: ولهذايجمع بين ماوردان مقرهافى عليين اوسجين،وبين مانقله ابن عبدالبر،عن الجمهورايضاانهاعندافنيةقبورها،قال:ومع ذلک،فهى ماذون لهافى التصرف،وتاوى الى محلهامن عليين اوسجين.(بشرى الكئيب بلقاءالحبيب ص: ۳۶۳ ذكر مقرالارواح طبع دارالكتب العلمية،بيروت،لبنان،ايضا:شرح الصدورص: ۲۴۰،۲۴۴ باب مقرالارواح)۔

کېدل،[1] دشهیدانو په جنت کې خوراك څښاك اوسیل کول[2]، ددې نه پرته دصالحانو ددې قسمه ډېر واقعاتو موجود دي، خو څنګه چې مخکې عرض وکړل شو چې ددې له پاره څه ضابطه متعین کول مشکل دي.

یوحدیث کې.دي چې نبي کریم ﷺ کله د احدنه راستون شو دحضرت مصعب بن عمیر رضی الله عنه دملګرو په قبرباندې ودریده او ویې فرمایل: زه ګواهي ورکوم چې تاسو دالله په نزد ژوندي یئ (بیاصحابو ته مخاطب شو او وې فرمایل): ددوی زیارت کوئ او په دوی باندې سلام اچوي، قسم په هغه ذات چې زما ساه د هغه په قبضه کې ده، سلام به نه وایي په دوی باندې یوکس خو دوی به ضرور جواب ورکوي ترقیامته پورې.(حاکم وصححه بیهقی،طبرانی).[3]

د مسنداحمد او مستدرك حاکم په حواله سره حضرت ام المومنین حضرت عائشه رضی الله عنها وینا نقل کړې ده" چې زه به خپل کورته (یعني په حجره شریفه روضه مطهره کې) داخلیدم، نود پردې کپړه به مې لرې کړه مابه ویل چې دا خوزما خاوند ﷺ دی اودا زما عزتمند پلاردی، خو چې کله حضرت عمر رضی الله عنه دفن شوپه الله قسم! زه پرته دکپړې راتاوولو نه کله هم نه یم داخله شوې، د حضرت عمر رضی الله عنه نه دحیا په وجه باندې.(مشکوة باب زیارة القبور ص ۱۵٤).[4]

ایا د روحونو د نیا ته راتلل ثابت دي

سوال: ایا روحونه دنیاته راځي یابه عالم برزخ کې قیام کوي؟ اکثر داسې شهادتونه موجودېږي چې له هغو نه معلومېږي چې روحونه خپلوخپلوانو ته راځي.

۱] المسجدالاقصاوهوبیت المقدس الذی بایلیاء،معدن الانبیاءمن لدن ابراهیم الخلیل علیه السلام،ولهذاجمعواله هنالک کلهم،فامهم فی محلتهم ودارهم،فدل علی انه هوالامام الاعظم والرئیس المقدس صلوات الله وسلامه علیه وعلیهم اجمعین.(تفسیرابن کثیرج:٤ص: ۸۱،طبع رشیدیه کوئته)۔

۲]عن مسروق قال: سالناعبدالله بن مسعودعن هذه الایة: ولا تحسبن الذین قتلوا فی سبیل الله امواتاً، بل احیآء عند ربهم یرزقون، الآیة، قال: اناقدسالناعن ذلک فقال: ارواحهم فی اجواف طیرخضر،لهاقنادیل معلقةبالعرش،تسرح من الجنة حیث شاءت،ثم تاوی الی تلک القنادیل،فاطلع الیهم ربهم اطلاعة فقال: هل تشتهون شیئا؟ قالوا: ای شیءنشتهی ونحن نسرح من الجنة حیث شئنا،ففعل ذلک بهم ثلث مرات...الخ. (مشکوة ص: ۳۳۰،۳۳٤،کتاب الجهاد)۔

۳] واخرج الحاکم وصححه،والبیهقی،عن ابی هریره،رضی الله عنها،عن النبی صلی الله علیه وسلم انه وقف علی مصعب بن عمیر رضی الله عنه حین رجع من احد فوقف علیه وعلی اصحابه فقال: اشهد انکم احیاء عندالله فزوروهم وسلمو علیهم فوالذی نفسی بیده لایسلم علیهم احدالاردواعلیه الی یوم القیامة.(شرح الصدورص: ۲۰۳باب زیارة القبور وعلم الموتی بزوارهم،طبع دارالکتب العلمیه،بیروت)۔

٤] عن عائشة قالت: کنت ادخل بیتی الذی فیه رسول الله صلی الله علیه وسلم،وانی واضع ثوبی،واقول انما هو زوجی وابی،فلماد فن عمرمعهم فوالله! مادخلته الا وانا مشدودة علی ثیابی حیاءمن عمر.رواه احمد. (مشکوةص: ۱۵٤)

په شب برات کې هم د روحونو د راتلو په باره کې موږ اوريدلي دي، تاسو ددې مسئلې ضرور وضاحت وکړئ، دمرګ نه وروسته د دريمې، لسمې اوڅلويښتمې شرعي حيثيت هم د اخبار په ذريعه وضاحت وکړئ ددې له پاره چې عامو خلکو ته معلومه شي.

جواب: دنيا ته د راتلو په باره کې قطعي طور سره څه ويل ممکن نه دي اونه په دې سلسله کې کوم صحيح حديث راغلی دی، دريمه، لسمه، اوڅلويښتي دځان نه جوړشوي رسمونه دي ددې مکمل تفصيل به تاسو ته زما کتاب "اختلاف امت اور صراط مستقيم" کې وګورئ.[1]

ايا روحونه د زيارت(يا نشنبې) په ورځ راځي

سوال: اوريدلي مودي چې هرزيارت دهرکور په دروازه روحونه راځي ايا دا صحيح ده؟ او ايا د زيارت په ماښام هغوی له پاره دعا وکړل شي؟

جواب: د زيارت په ورځ د روحونو راتلل صحيح حديث ثابت نه دي ددې هيڅ شرعي ثبوت نشته[2]. باقي دعا او استغفار او ايصال ثواب هروخت کېدای شي، په دې کې دماښام تخصيص بې معنا دی.

ايا د مرګ نه وروسته روح څلويښت ورځو پورې کورته راځي

سوال: ايا څلويښت ورځو پورې دمرګ نه وروسته روح کورته راځي؟

جواب: د روحونو کورونو ته راتلل غلط دي.[3]

په حادثه کې د مړشوي د روح ځای

سوال: د يوصاحب دعوه ده چې څوك حادثاتي ياناڅاپي مرګ سره مړشي يادچاپه وژلو سره، د داسې خلکو روحونه برزخ ته نه ځي هغه چرته په خلاء کې ګرځي راګرځي او متعلقه افرادو ته ډيرځله دخبرداري ورکولو له پاره راځي، خو داتولې خبرې زما په پوهه کې نه راځي زما خيال دی چې د روح وتلونه وروسته عليين يا سجيين ته ځي او هريو له پاره برزخ شته او دقيامته پورې هغه هلته اوسيږي، مهرباني وکړئ دقران اوسنت په رڼاکې جواب راکړئ اوزما تسلي وکړئ.

جواب: ددغه صاحب دعوه غلطه او دجاهليت دزمانې په شان توهم پرستي باندې مبني ده، دقران او سنت په رڼا کې ستاسو نظريه صحيح ده دمرګ نه وروسته دنيکو روحونو ځای

۱] اوګورئ: اختلاف امت اور صراط مستقيم،ص: ۱۱۱حصه اول)۔

۲]وفي البزازية:قال علماؤنا:من قال ارواح المشائخ حاضرةتعلم يكفر.(البحر الرائق ج:۵ ص:۱۳٤،باب احكام المرتدين)۔

۳] قال علماؤنا:من قال:ارواح المشائخ حاضرة تعلم يكفر.(البحر الرائق ج:۵ ص:۱۳٤)۔

عليين دی او د کافرانو او نافرمانو روحونه به د سجين په قيدخانه کې بندوي.[۱]

د مرګ نه وروسته روح په بل قالب کې نه ننوځي

سوال: ايا انسان چې کله دنياته راځي، نودوه وجودونه ځان سره راوړي، يوفنااوبل بقاء. فنا والا وجود خودمرګ نه وروسته دفن کولو سره دخاورې نه جوړشوی و اوخاورې سره ګډشو، بقاء هميشه قائم اوسيږي، مهرباني وکړئ ددې سوال حل دقران اوحديث په رڼا کې بيان کړئ ځکه چې زما دوست انبنتی دی، يعنې د دويم ژوند په چکرکې.

جواب: د اسلام دا عقيده ده چې دمرګ نه وروسته روح باقي پاتې کيږي اوپه دويم ځل هغه په بل کوم قالب کې دنيا کې نه پيدا کيږي[۲]،دا د ''اواګون،، والاوو عقيده ده چې يو روح په مختلفو قالبونو کې بيابيا راځي کله دانسان په قالب کې کله دسپي ،مار اوداسې نورو... کې دانظريه عقلا اونقلا غلط ده.[۳]

ايا په قيامت کې به روح راپورته کيږي

سوال: اوريدلي مو دي چې دمرګ نه وروسته انسان قبر ته لاړشي، دا اندامونه سخاشي او د چينجو خوراك شي، که چيرې همدا اندامونه يو ضرورتمند ته ورکړل شي، نوهغه سړی به

۱] ان مقر ارواح المؤمنين فى عليين....ومقر ارواح الكفار فى سجين.(تفسير مظهرى ج:۱۰ ص:۲۲۵).
ايضا: فقالت (اى ام بشر)اما سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول:ان نسمة المؤمن تسرح من الجنة حيث شاءت ونسمة الكافر فى سجين مسجونة؟ قال:بلى،قالت:فهو ذلك.(شرح الصدور ص:۳۵۹،ذكر مقر الارواح ايضا ص:۲۳۲).ايضا:واخرج الطبرانى فى مراسيل عمرو بن حبيب قال:سالت النبى صلى الله عليه وسلم عن ارواح المؤمن،فقال:فى حواصل طير خضر تسرح فى الجنة حيث شاءت.قالوا:يارسول الله!وارواح الكفار؟قال:محبوسة فى سجين.(رسالة بشرى الكئيب ص:۳۵۹،ذكر مقرالارواح،وشرح الصدور ص:۲۳۲باب مقر الارواح،طبع دار الكتب العلمية،بيروت)ــ

۲]السابعة:ذهب اهل الملل من المسلمين وغيرهم الى ان الروح تبقى بعد موت البدن وخالف فيه الفلاسفة،دليلنا قوله تعالى:كل نفس ذآئقة الموت،والذائق لابدن ان يبقى بعد المذوق.......وفى كتاب ابن القيم:اختلف فى ان الروح تموت مع البدن ام الموت للبدن وحده؟على قولين،والصواب:انه ان اريد بذوقها الموت مفارقتها للجسد فنعم هى ذائقة الموت بهذا المعنى،وان اريد انها تعدم فلا،بل هى باقية بعد خلقها بالاجماع فى نعيم او عذاب.(شرح الصدور ص:۳۲٤،خاتمة فى فوائد تتعلق بالروح،ايضا كتاب الروح ص:۴۹)ــ

۳] وقالت فرقة:مستقرها بعد الموت ابدان.....فتصير كل روح الى بدن حيوان يشاكل تلك الروح،وهذا قول التناسخية منكرى المعاد وهو قول خارج عن اهل الاسلام كلهم.(شرح عقيدة الطحاوية ص:٤٥٤).وقالت فرقة:مستقرها بعد الموت ارواح اخرتنا سب اخلاقها وصفاتها التى اكتسبتها فى حال حياتها،فتصير كل روح الى بدن حيوان يشاكل تلك الارواح فتصير النفس السبعية الى ابدان السباع،والكلبية الى ابدان الكلاب،والبهيمية الى ابدان البهائم،والدنية والسفية الى ابدان الحشرات،وهذا قول المتناسخة،منكرى المعاد،وهو قول خارج عن اقوال اهل الاسلام كلهم.(كتاب الروح ص:۱۲۸المسئلة الخامسة عشر)ــ

ټول عمر دې ورکونکي ته دعاګانې کوي، ویل کیږي چې انسان چې په کوم حالت مړشوی وي په هماغه حالت کې به راپورته کیږي، یعنې که چېرې د هغه اندامونه ویستل شوي وي، نو هغه به پرته اندامونو پورته کړل شي، مثلا ړوند وغیره، حالانکې د اسلامي کتابونو نه ښکاره ده چې د قیامت په ورځ به د انسانانو جسمونه نه، بلکې د هغوی روحونه به پورته شي.

جواب: د اندامونو سخا کېدل د الله تعالی د طرف نه دي، د دې نه دا استدلال نه شي کېدلی چې د مړي اندامونه پرېکول هم جائز دي، معلومه نه ده چې تاسو کومو اسلامي کتابونوکې دا لیکل لیدلي دي چې د قیامت په ورځ به د انسان بدن نه، بلکې یوازې د هغه روح پورته کیږي ماخوچې کوم اسلامي کتابونه لوستلي دي په هغو کې خو یې جسماني حشر لیکلی دی.[۱]

د برزخ ژوند به څنګه وي

سوال: د روزنامه کراچي په "اقراء" صفحه کې مې ستاسو مفصل مضمون د روح په باره کې ولوست چې د یو صاحب د سوال په جواب کې لیکل شوی و، د هغه مضمون لوستلو نه وروسته مې څو سوالونه په ذهن کې راغلي دي کوم چې تاسو ته اورول غواړم:

تاسو لیکلي دي چې د کافرانو او نافرمانو روحونه، څو د سجین "په جیل کې قید شوي وي، د هغوی چرته د تلو راتلو خو بالکل سوال نه پیدا کیږي او د نیکو روحونو په باره کې څه ضابطه نه ده بیان شوې". او تاسو لیکلي دي.

" چې که چېرې الله په حکم (نیک روحونه) چېرته ځي راځي، نو د هغې نفي نه شي کېدای" ایا د دې د وو خبرو ثبوت چیرته قران او حدیث نه پیدا کیږي؟

حالانکې که په قران کې سورة مومنون کې د الله تعالی وینا ده:

ترجمه: (د ټولو مړ کېدونکو نه وروسته یو برزخ (پرده) منع کونکې ده د بل ژوند پورې یعنې د مرګ نه وروسته دنیا ته واپس نه شي راتلی، که هغه نیک وي یا بد وي.

څنګه چې په سورت یاسین کې راغلي دي:

ترجمه: "ایا دوئ نه ویني چې موږ ددوی نه مخکې ډیر خلک هلاک کړي دي او س به هغوی ددوی طرف ته بېرته نه راځي."

۱] ثُمَّ اِنَّكُمْ یوْمَ الْقِیٰمَةِ تُبْعَثُوْنَ (المؤمنون: ۱۶) ایضًا : وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَّنَسِیَ خَلْقَه قَالَ مَنْ یحْیِ الْعِظَامَ وَهِیَ رَمِیمٌ قُلْ یحْیِیْهَا الَّذِیْ اَنْشَاَهَا اَوَّلَ مَرَّةٍ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِیمٌ (یس: ۷۸، ۷۹)، قَالُوْا یٰوَیلَنَا مَنْۢ بَعَثَنَا مِنْ مَّرْقَدِنَا هٰذَا مَا وَعَدَ الرَّحْمٰنُ وَصَدَقَ الْمُرْسَلُوْنَ(یس :۵۲) ایضا:والبعث الثانی یوم یرد الله الارواح الی اجسادها ویبعثها من قبورها الی الجنة او النار...الخ.(کتاب الروح ص:۱۰۲،المسئلة السابعة،الامر العاشر)۔

ددې خبرې يو بل ثبوت دترمذي او بيهقي ددې روايت نه کيږي چې جابر بن عبدالله رضی الله عنهما روايت کوي، چې يو ځل نبي کريم ﷺ زما طرف ته وکتل او ويې فرمايل: څه خبره ده چې زه تاغمجن وينم؟ جابر رضي الله عنه وايي چې ماپه جواب کې عرض وکړ چې پلارمې په احد کې شهيد شو اوپه هغه باندې قرضې پاتې دي او خاندان مې زيات دی، رسول الله ﷺ وفرمايل چې جابره! ايازه تاته داخبره ونښايم چې الله تعالی چاسره هم دپردې نه پرته خبره نه ده کړې، خو ستا د پلارسره مخامخ شو او ويې ويل چې عبدالله غواړه تاته به درکوم، ستا پلار وويل مالکه! ما بيا دنيا ته واپس کړې چې زه دوباره ستاپه لاره کې قتل کړل شم، په دې باندې مالك عزوجل وينا وفرمايله چې: زما دطرفه داخبره ويل شوې ده چې خلک به ددنيا دراتلو نه وروسته بيا دهغې طرف ته واپس نه ځي.(بيهقي و ترمذي)

عموما خلک وايي چې دلته مراد جسماني جسم سره دی ځکه چې جسم پرته د روح نه بې معنا دی او روح دجسم نه پرته که څېرې داخبره ومنل شي چې يوازې روح دنياته ځي راځي، نو ددې مطلب دادی چې روح اوري هم اوويني هم، نودا خبره دسورت مومنون ايتونو سره ټکريږي، په سورت احقاف کې الله پاك داخبره واضحه کړې ده چې ددنيا نه تلونکو خلکو ته ددنياوي حالاتو هيڅ خبرنه وي.

وينايې رباني ده:

ترجمه: دهغه سړي نه به زيات ګمراه څوك وي چې دالله تعالی نه پرته نورو ته اواز وکړي حالانکې هغوی ترقيامته پورې دهغه داواز جواب نه شي ورکولی، هغوی خو ددوی داواز نه غافل دي.(الاحقاف ايت۵،۶).

په اصل کې دا هم ګمراه کونکې عقيده ده چې دشرك بنياد جوړيږي خلک نيکان بزرګان ژوندي او حاضر وګڼي او د امداد او حاجت پوره کولو له پاره ورته اواز کوي اوالله سره عظيم ظلم کوي.

مهرباني وکړئ دې خبروته په يو نژدې اشاعت کې ځای ورکړئ چې دخلکو په زړونوکې پيداکيدونکي شبهات اوشکوك لرې شي الله دې زمونږ اوستاسو حامي وناصر وي.

جواب: دا خو داسلام قطعي عقيده ده چې مرګ دفناء محض نوم نه دی چې دمرګ نه وروسته انسان بالکل ورك شي، بلکې ديو جهان نه بل جهان ته او د ژوند ديو دور نه بل دور ته دمنتقل کيدو نوم مرګ دی اول دور ته دنيوي ژوند وايي[۱] او دويم دور ته قران کريم د برزخ نوم اېښی دی.[۱]

۱]قال العلماء:الموت ليس بعدم محض ولافناء صرف،وانما هو انقطاع تعلق الروح بالبدن،ومفارقة وحيلو لة بينهما،وتبدل حال،وانتقال من دار الى دار،واخرج ابوالشيخ فى تفسيره وابو نعيم عن بلال بن سعد انه قال فى وعظه:يااهل الخلود!ويا اهل البقاء!انكم لم تخلقوا للفناء،وانما خلقتم ....[بقيه حاشيه په راروانه صفحه...

برزخ هغه پردې ته وايي چې د دوو شيانو په مينځ کې واقع وي، دا برزخي ژوند يو عارضي دور دی له دې وجې يې د دې نوم برزخ تجويز کړ.[٢]

تاسو چې په سوال کې کوم احاديث نقل کړي دي دهغو مدعا په واضح طوربانديې دا ده چې مړ شوي خلک عام طوربانديې د برزخ نه په دويم ځل دنيوي ژوندته واپس نه راځي (البته په قرآن کريم کې د ژوندي شويو خلکو کوم واقعات ذکردي هغه به د دې نه مستثنی ګرځول کيږي).

او ما چې کوم څه ليکلي دي چې "که چېرې دالله په حکم نيک روحونو ته چرته ځي راځي، نودهغې نفي نه شي کېدای". د دې نه د دنيوي ژوند اودهغو لوازماتو طرف ته واپس تلل مراد نه دي چې د دې ايتونو او احاديثو منافي وي، بلکې د برزخي ژوند په دائره کې تلل راتلل مراد دي او هغه هم دالله پاك په حکم باقي ستاسو دا وينا چې "په اصل کې همدا هغه ګمراه کونکې عقيده ده چې د شرك بنياد جوړيږي، خلک به نيکان بزرګان ژوندي او حاضر ناظر وګڼي او دامداد او حاجت پوره کولو له پاره به ورته اواز کوي".

که چېرې د دې نه ستاسو مراد "د برزخ ژوند" وي، نو څنګه چې پورته عرض شو چې دا اسلامي عقيده ده دې ته ګمراه کونکې عقيده ويل او د شرك بنياد ګرځول صحيح نه دي، حالانکې دحضرت جابر رضي الله عنه هغه حديث کوم چې تاسو په سوال کې نقل کړی دی هغه پخپله د دې برزخي ژوند ښکاره ثبوت دی او بيا شهيدانو ته خو صراحتاً ژوندي ويل شوي دي او هغوی ته مړ ويلو نه منع شوې ده[٣]. دشهيدانو دا ژوند هم برزخي دی که نه ښکاره ده چې د دنيوي ژوند دور خو دهغوی هم پوره شوی دی، په هر حال د برزخي ژوند عقيدې ته ګمراه کونکې نه شي ويل کېدای، باقي دخلکو بزرګان حاضر ناظر ګڼل اودهغوی نه مدد غوښتلو له پاره اواز کول! نو د دې د برزخ ژوند سره څه تعلق نشته، نه دا ژوند د دې شرك بنياد دی.

اولاً: مشرکانو خو کاڼي، دقيمتي کاڼو نه جوړ شوي صورتونه، ونې، دريابونه، سپوږمۍ، لمر او ستوري هم دنفع اونقصان مالك ګڼل اوهغوی ته به يې دحاجت پوره کولو او امداد له پاره اواز کولو، ايا د دې شرك بنياد د دې شيانو دبرزخي ژوند دی؟ په اصل کې جاهلان به

...بقيه د تير مخ]... للخلود والابد،وانكم تنقلون من دار الى دار...الخ.(شرح الصدور ص:١٢،باب فضل الموت).ايضا:قال ابو عبدالله،وقال شيخنا احمد بن عمرو.....ان الموت ليس بعدم محض وانما هو انتقال من حال الى حال،ويدل على ذلک ان الشهداء بعد قتلهم وموهم احياء عند ربهم يرزقون فرحين مستبشرين...الخ.(كتاب الروح ص:٥١ المسئلة الرابعة)_

١] وَمِنْ وَّرَائِهِمْ بَرْزَخٌ اِلٰي يَوْمِ يُبْعَثُوْنَ(المؤمنون:١٠٠).فالحاصل ان الدور ثلاث،دارالدنيا ودار البرزخ ودار القرار...الخ.(شرح عقيدة الطحاوية ص:٤٥٢ طبع لاهور)_

٢] وَمِنْ وَّرَائِهِمْ بَرْزَخٌ اِلٰي يَوْمِ يُبْعَثُوْنَ، فلبرزخ هنا ما بين الدنيا والآخرة،واصله الحاجزبين الشيئين.(كتاب الروح ص:١٤٩ المسئلة الخامسة عشرة)_

٣]وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوْا فِيْ سَبِيلِ اللهِ اَمْوَاتًا بَلْ اَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُوْنَ (آل عمران:١٦٩)_

دشرك له پاره څه بنياد نه تلاش كولو شيطان چې څه منتر د هغوى په غوږونو كې پوك وهي، هغوى د هر دليل او منطق نه سترګې بندې كړې او د هغه د القاء پيروى شروع كړې هركله چې عبادت كونكي دبې ساه كاڼو دعبادت نه نه منع كيږي، نو كه چېرې ځيني خلكو د بزرګانو په باره كې مشركانه زياتى اختيار كړ، نو د اسلامي عقيدې سره د دې څه تعلق؟

ثانيا: څنګه چې په قران مجيد كې دي دعربو مشركانو به فرښتې هم په خدايي كې شريكې، دنفع نقصان مالكې، اودخداى لوڼه ګڼلې[1] او الله تعالى ته دنزديكت له پاره به يې ددوى عبادت وسيله جوړوله[2] ايا دهغوى ددې جاهلانه عقيدې په وجه د فرښتو د ژوند نه انكار وكړاى شي؟ حالانكې دهغوى ژوند برزخي نه دى،دنيوى دى او دځمكې نه دى اسماني دى، اوس كه چېرې څه خلكو دنبيانو اولياء دپاكو هستيو په باره كې همدا تيندك وخوړ كوم چې دعربو مشركانو د فرښتو په باره كې خوړلى و، نوپه دې كې د اسلام دحيات برزخي عقيدې څه قصوردى؟ اوددې نه ولې انكار وكړل شي؟

ثالثا: ستاسو په قول كوم بزرګان چې خلك ژوندي ګڼي او دامداد او د حاجتونو له پاره ورته اواز كوي هغوى په دې دنيا كې دخلكو په مخكې ژوند تيركړ او لاړل دا حضرات په خپل ټول ژوند كې دتوحيد او سنت داعيان اودشرك او بدعت نه لرې اوسيدل، په خپل هركاركې به يې دالله پاك په دربار كې سوال كاو، هغوى ته په لوږه كې دخوراك ضرورت و، ناروغۍ كې به يې دوايي او علاج معالجه كوله، دانساني ضرورياتو محتاج وو، ددوى دا ټول حالات خلكو دسرپه سترګو باندې وليدل ددې باوجود دهغوى د تشريف وړلو نه وروسته يې دنفع او نقصان مالك او مختار وګڼل اوهغوى ته يې د امداد او حاجت پوره كولو له پاره اوازونه شروع كړل، چې كله هغوى دتعليم دهغوى دعمل اودهغوى دانساني احتياج باوجود دخلكو په عقائدو كې دحدنه تجاوز راغى، نوايا "دحيات برزخي" (چې بالكل غيرمحسوس شى دى) نه انكار سره به ددې تجاوز اصلاح وشي؟

عرض دا چې نه، خو حيات برزخي اسلامي عقيدې ته دشرك بنياد ويل صحيح دي، نه ددې په انكار سره دخلكو اصلاح كېداى شي ددوى داصلاح طريقه دا ده چې هغوى دقران او

۱] ثم قال منكرا عليهم فيما نسبوه اليه من البنات وجعلهم الملائكة اناثا واختيارهم لانفسهم الذكور على الاناث بحيث اذا بشراحدهم بالانثى ظل وجهه مسودا وهو كظيم،هذا وقد جعلوا الملائكة بنات الله وعبدوهم مع الله.(تفسير ابن كثير ج:٦ ص:١٤ طبع رشيديه كوئته)۔

۲] ثم اخبر تعالى عن عباد الاصنام من المشركين انهم يقولون:ما نعبدهم الاليقربونا الى الله زلفى،اى انما يحملهم على عبادتهم لهم انهم عمدوا الى اصنام اتخذوها على صور الملائكة المقربين فى زعمهم،فعبدواتلك الصور تنزيلا لذالك منزلة عبادتهم الملائكة ليشفعوالهم عندالله فى نصرهم ورزقهم وما ينو بهم من امور الدنيا.(تفسيرابن كثير ج:٥ ص:٣٩٧)۔

سنت او پخپله دهغه بزرګانو د "تعلیماتو نه پوره طریقې سره خبر کړل شي.
د " حیات برزخي" په ضمن کې تاسو د"سماع موتی" مسئله هم پورته کړې ده، دا مسئله دصحابه کراموﷺ دزمانې نه اختلافي راروانه ده له دې وجې زه بحث کول نه غواړم، البته دا به ضرور عرض کړم چې دسماع موتی مسئله هم دهغه شرك بنیاد نه دی کوم چې تاسو ذکرکړی دی، ددې په دلیل کې زه یوه وړه شان خبره عرض کوم، تاسو ته به معلومه وي چې ډیر حنفي فقهاء د سماع موتی قائل دي، ددې باوجود ددوی فتوا دا ده:
وفی البزازیة قال علماء نا، من قال ارواح المشائخ حاضرة تعلم یکفر. (البحر الرائق ج۵ص ۱۲۴).
ترجمه: " فتاوا بزازیه کې یې لیکلي دي چې زموږ علماء فرمایي چې څوك دا ووایي چې د بزرګانو روحونه حاضر ناظر دي او هغوی په هرڅه پوهیږي، نو داسې سړی کافر دی ".
ددې عبارت نه به تاسو هم دا نتیجه واخلئ چې دسماع موتی دمسئلې نه، نه د بزرګانو د روحونو حاضر ناظر کیدل لازمیږي،نه عالم الغیب کېدل، که نه حنفي فقهاء کوم چې د سماع موتی قائل دي دا فتوا به یې نه ورکوله.
تاسوچې د سورت احقاف کوم ایت نقل کړی دی دا مفسرینو حضراتو دعربو مشرکینو سره متعلق ګرځولی دی چې دبتانو عبادت به یې کولو، ګویا چې (**لایستجیبون اوغافلون**) دا دواړه صفتونه چې الله تعالی فرمایلي دي هغه دبتانو صفتونه وو چې بې وازې کاڼي وو، خو که چیرې دا ایت دټولو باطل معبودانو له پاره عام ومنل شي بیا هم دې نه دهغوی په حاجت پوره کولوباندې نه قادریدل او غائب کیدل خو لازمیږي، خو ددې نه دحیات نفي نه ثابتیږي، ځکه د عموم په حالت کې به دا ایت فرښتوته هم شامل وي او تاسو ته پته ده چې ددې نه د قدرت او حاضر ناظر داایت نفي، خو صحیح ده ، خو دحیات نفي صحیح نه ده بلکې د واقعه خلاف ده.
په اخرکې خواست دی چې " برزخ" کوم چې ددنیا اواخرت په مینځ کې واقع دی یو مستقل جهان دی او زموږ دعقل او ادراك د دائرې نه بهر دی، ددغې عالم حالات نه په دنیوی ژوند باندې قیاس کیږي نه په دې کې اندازې لګیدلې شي، دا جهان زموږ شعور او احساس او د وجدان د حدودو نه بهر دی، ځکه دصحیح عقل فیصله دا ده چې نبي کریمﷺ دهغه ځای کوم حالات بیان کړي دي (کوم چې دصحیح او مقبول احادیثونه ثابت وي) دهغو درد کولو کوشش ونکړل شي او نه دې دقیاس او اندازې نه کار واخیستل شي.
د اهل قبور په باره کې څوارشادات نبويﷺ ماخپل هغه مضمون کې نقل کړي دي دکومو حواله چې تاسو ورکړې ده او څو امور دا دي:

۱: قبر کې دمړي په بدن کې د روح واپس کیدل.[۱]
۲: دمنکر نکیر د سوال جواب ورکول.[۲]
۳: د قبر عذاب او راحت.[۳]
۴: دځینې اهل قبورو په لمونځ او تلاوت کې مشغولیدل.[۴]
۵: داهل قبورو (کوم چې مومنان وي) دیو بل سره ملاقات کول.[۵]
۶: په اهل قبورو باندې سلام اچول.[۶]
۷: داهل قبورو د طرفه دسلام جواب ورکول.[۷]
۸: اهل قبورو ته د دعا، استغفار او د صدقې خیرات نفع رسیدل.[۸]

۱]واعادة الروح ای ردها او تعلقها الی العبد ای جسده بجمیع اجزائه.....حق......واعلم ان اهل الحق اتفقوا علی ان الله تعالی یخلق فی المیت نوع حیاه فی القبر قدر ما یتالم او یتلذذ.(شرح فقه الاکبر ص:۱۲۱،۱۲۲، طبع دهلی)۔

۲] ثم جاءکم ملکان اسودان ازرقان....اسمائهما منکرونکیر....الخ.(مصنف ابن ابی شیبة ج:۳ ص:۳۷۹)۔

۳]ایضا حواله نمبرا.ایضا:واخرج البیقهی فی عذاب القبر،وابن ابی الدنیا عن ابن عمر رضی الله عنهما قال: قال رسول الله صلی الله علیه وسلم: القبرحفرة من حفر جهنم او روضة من ریاض الجنة(شرح الصدور ص:۱۵۳)

٤] عن انس ان النبی صلی الله علیه وسلم لیلة اسری به مر بموسیٰ علیه السلام وهو یصلی فی قبره....وعن انس ان النبی صلی الله علیه وسلم قال:الانبیاء احیاء فی قبورهم یصلون...الخ.(الحاوی للفتاوی:انبیاء الاذکیاء بحیاة الانبیاء ج:۲ ص:۱٤۷)۔

٥] قال عبدالله بن عمرو رضی الله عنهما:ان ارواح المؤمنین تتلاقی....الخ.(کتاب الروح ص:۱٤۲).وایضا وعن سعید بن جبیرقال:اذامات المیت استقبله ولده کما یستقبل الغائب،وعن ثابت البنانی قال:بلغنا ان المیت اذا مات احتوشه اهله واقاربه الذین قد تقدموه من الموتی...الخ.(الحاوی للفتاوی ج:۲ ص:۱۷٤،طبع دار الکتب العلمیة،بیروت)۔

٦]کان رسول الله صلی الله علیه وسلم یعلمهم اذاخرجوا الی المقابر....السلام علیکم اهل دیار من المؤمنین...الخ. (صحیح مسلم ج:۱ ص:۳۱٤،طبع قدیمی،ابن ماجة ص:۱۱۲،طبع نور محمد،مسند احمد ج:۵ ص:۳۵۳،طبع بیروت).

۷] ثبت عن النبی صلی الله علیه وسلم انه قال:مامن مسلم یمرعلی قبر اخیه کان یعرفه فی الدنیا،فیسلم علیه الا ردالله علیه روحه حتی یرد علیه السلام،فهذا نص فی انه یعرفه بعینه ویرد علیه السلام.......وقد شرع النبی صلی الله علیه وسلم لامته اذا سلموا علی اهل القبور ان یسلموا علیهم سلام من یخاطبونه فیقول:السلام علیکم دار قوم مؤمنین،وهذا خطاب لمن یسمع ویعقل...الخ.(کتاب الروح ص:۱۰ المسئلة الاولی،ایضا مشکوة،باب زیارة القبور ص:۱۵٤)۔

۸] من صام اوصلی وجعل ثوابه لغیره من الاموات والاحیاء جاز،ویصل ثوابهاالیهم عند اهل السنة والجماعة....الخ. (فتاوی شامی ج:۲ ص:۲٤۳).ایضا:عن ابن عباس قال:قال رسول الله صلی الله علیه وسلم: ماالمیت فی قبره الاشبه الغریق المتغوث ینتظر دعوة تلحقه من اب او ام او ولد او صدیق ثقة،فاذا لحقته کانت احب الیه من الدنیا وما فیها،وان الله تعالی لیدخل علی ....[بقیه حاشیه په راروانه صفحه...

۹: په برزخي حدودو کې دننه د ایمان والاوو روحونه دخدای په حکم چېرته تلل راتلل ځنګه چې د معراج په شپه کې ------ انبیاءکرامو علیهم السلام روحونه په بیت المقدس کې جمع شول.[۱]

خلاصه دا چې کوم شیانونه ثابت دي دهغو نه دې انکار نه کیږي او کوم چې ثابت نه دي په هغه باندې دې دمنلو تاکید نه کیږي، همدا صراط مستقیم دی دکوم چې موږ ته تعلیم راکړل شوی دی. والله الموفق.

په عذاب قبر باندې یو څو سوالونه او د هغو جوابونه

سوال: جمعه ایډیشن کې د "عذاب قبر" په عنوان سره تاسو د یو سوال جواب ورکړی دی په هغه باندې څو ډوله سوالونه دي:

۱: تاسو دهغه صاحب د سوال جواب د قران یا دصحیح حدیث په رڼا کې نه دی ورکړی.

۲: په سورت یونس کې الله تعالی د فرعون متعلق فرمایلي دي چې اوس خوبه موږ ستابدن بچ کوو چې ته د وروسته راتلونکو خلکو له پاره دعبرت نښه وګرځې. (سورة یونس. ۹۲)

او دا خبره ټولو ته معلومه ده چې د فرعون لاش ترننه پورې موجود دی، خو ددې فرعون متعلق الله تعالی په سورت المومن کې فرمایلي دي: د دوزخ اور دی چې دهغه مخې ته سهار او ماښام هغه (ال فرعون) وړاندې کیږي او چې کله د قیامت وخت راشي، نوحکم به وشي چې ال فرعون په سخت عذاب کې داخل کړئ. (المؤمن. ۴۲)

اوس سوال دا پیدا کیږي چې فرعون او ال فرعون ته عذاب چېرته ورکول کیږي، بیا په دې دنیاکې هم موږ وینو، چې هندوان، چینیان او غالبا روسیان هم خپل مړي سوځوي او ډیر خلک چې وسوځي او مړه شي فضایي حادثه کې مړه شي، یا يې چیرته سمندر مایان یې وخوري، نو دهغوی خو قبرېښخې وي نه، هغوی ته عذاب چیرته ورکول کیږي ؟

...بقیه د تیر مخ] ... اهل القبور من دعاء اهل الارض امثال الجبال،وان هدية الاحياء الى الاموات الاستغفار لهم.(شرح الصدور ص:۳۰۵،باب ما ينفع الميت فى قبره).ايضا:قال رسول الله صلى الله عليه وسلم:ان الصدقة لتطفى عن اهلها حرالقبور.(شرح الصدور ص:۳۰۷،باب ماينفع الميت فى قبره)۔

۱] ان ارواح المؤمنين فى برزخ من الارض تذهب حيث شاءت ونفس الكافر فى سجين...الخ.(شرح الصدور ص:۲۳۶،باب مقر الارواح).ايضا:عن قتادة عن انس بن مالك (فى حديث طويل)(قال ثم دخلت المسجد) اى المسجد الاقصى........(فصليت فيها ركعتين)اى تحية المسجد، والظاهر ان هذه هى الصلاة التى اقتدى به الانبياء وصار فيها امام الاصفياء...الخ.(مرقاة شرح مشكوة ج:۵ ص:۴۳۱، باب فى المعراج،الفصل الاول،طبع دهلى)۔

۳: قران د مړو متعلق دا ښودلي دي چې" مړي دي ساه قدرې پکې نشته هغوی ته دخپل ځان په اړه دا هم معلومه نه ده چې هغوی به کله (په دويم ځل ژوندي کولو سره) پورته کړل شي.(النحل.۲۱).

او فرمايي:" اې نبي!تاسو هغه خلک نه شئ اورولی، کوم چې قبرونو کې دفن دي.(فاطر.۲۲).

اوس سوال دا پيدا کيږي چې په چاکې چې ساه قدرې هم نه وي او کوم چې اوريدل نه شي کولي، هغوی ته عذاب څنګه ورکول کيږي؟

جواب: تاسو زما جواب ياخولوستلی نه دی ياپرې پوه شوي نه يئ، که نه چې تاسو څومره شبهات وړاندې کړي دي په دې کې به يوه شبهه هم تاسو ته نه پيښيدله، ماپه خپل جواب کې ليکلي و:

"داهل سنتو په کتابونو کې ليکل شوي دي چې دقبر عذاب اوثواب حق دي او دامضمون په متواترو احاديثوکې راغلی دی".[1]

زه د"متواترو احاديثو" حواله درکوم، خو تاسو وايئ چې ماجواب دقران يا دصحيح حديث په رڼا کې ورنکړ؟ او وايئ چې متواتر حديثونه ته صحيح حديث نه وايي او ددې نه وروسته چې تاسو کوم شبهات وړاندې کړي دي ما دهغو جواب طرف ته اشاره کړې ده اوليکلي مې و: "ښکاره ده چې د برزخ حالات نبي کريم ﷺ زموږ نه ښه پيژندل ،څکه په دې عقيده باندې ايمان راوړل ضروري دي اويوازې دشبهاتو په وجه ددې انکار صحيح نه دی".

که چېرې تاسو زما په دې فقره باندې غور کړی وای، نو ستاسو له پاره به په دې پوهيدل مشکل نه و، چې کومه عقيده نبي کريم ﷺ په بې شماره احاديثو کې بيان کړې وي اودټول امت اکابر چې په کومه عقيده باندې متفق وي،هغه څنګه د قران کريم خلاف کيدای شي؟ د دې نه تاسو داهم پيژندلی شئ، چې دعذاب قبرپه نفي باندې تاسو دکوم ايتونو حواله ورکړه تاسو دهغه په مطلب باندې پوه نه شوئ اودغلط فهمي له وجې تاسو ته شبه پيښه شوه.

---

[1] فاما احاديث عذاب القبر ومسئلة منكرونكير فكثيرة متواترة عن النبى صلى الله عليه وسلم كمافى الصحيحين عن ابن عباس رضى الله عنهما ان النبى صلى الله عليه وسلم مرّ بقبرين فقال:انهما ليعذبان وما يعذبان فى كبير،اما احد هما فكان لايستبرى من البول،واما الآخر فكان يمشى بالنميمة،ثم دعا بجريدة رطبة فشقها نصفين،فقال:لعله يخفف عنهما مالم ييبسا.(وفى صحيح مسلم)عن زيد بن ثابت قال:بينما رسول الله صلى الله عليه وسلم فى حائط لبنى النجار على بغلته ونحن معه اذ حادت به فكادت تلقيه فاذا اقبر ستة او خمسة او اربعة فقال:من يعرف اصحاب هذه القبور؟فقال رجل:انا،قال:فمتى مات هولاء؟قال:ماتوافى الاشراك،فقال:ان هذه الامة تبتلى فى قبورها،فلو لاان لاتدافنوا لدعوت الله ان يسمعكم من عذاب القبر الذى اسمع منه،ثم اقبل علينا بوجهه فقال:تعوذوابالله من عذاب القبر،قالوا:نعوذبالله من عذاب القبر،قال:تعوذوابالله من عذاب القبر...الخ.(كتاب الروح ص:۷۴،المسئلة السادسة).مزيد تفصيل دپاره اوګورئ: شرح الصدور ص:۱۶۰تا۱۸۲،طبع دار الكتب العلمية،بيروت)۔

دعذاب قبر نفې هغه سړی کولی شي چې په دې نه پوهیږي چې دنبي کریمﷺ متواتر احادیث په دې باره کې موجود دي او که چېرې ددې خبرې پېژندلو نه وروسته کوم سړی ددې قائل نه وي، نوددې معنا له دې پرته څه کېدای شي چې دنبي کریمﷺ نه، دصحابه کرامو رضي الله عنهم او د څوارلسوپېړیو د امت د اکابرینو نه زیات د قران فهمي مدعي وي؟ کوم ایتونه چې تاسو د عذاب قبر په نفې باندې وړاندې کړي دي که چېرې ته له هغه سره واقعي دعذاب قبر نفي ثابتولی شې، نو دامت دې ټولو اکابرینو به عذاب قبر څنګه منلی وي؟

تاسوته په دې اجمالي جواب سره تسلي ونشوه په دې وجه مناسب دي چې ستاسو دشبهاتو تفصیلي جواب هم عرض کړل شي، تاسو دا تسلیم کړې ده چې فرعون او ال فرعون ته سهاراو ماښام (همیشه) اور وړاندې کیږي، همدغه عذاب قبر دی چې قران کریم کې یې هم ذکر کړی دی، باقي دا شبه چې د فرعون لاش خومحفوظ دی هغه ته عذاب ورکول موږ ته په نظر نه راځي، بیا فرعون او ال فرعون ته عذاب چېرته ورکول کیږي؟

دا داسې وګڼئ چې یو سړی ستاسو په اړخ کې ویده دی او یو هیبتناك خوب ویني په اور کې سوځي، اوبو کې ډوبیږي، مار ورپسې منډې وهي، درنده په ده باندې حمله کوي په قیدکې بندي کیږي، ډول ډول سزاګانې ورکول کیږي، هغه په زوره یوه چغه ووهي او دخوب نه رابیدار شي دهغه بدن رپیږي، ټول بدن یې په خولو باندې لوند وي، تاسودهغه نه پوښتنه کوئ چې څه وشو؟هغه خپل خوب بیان کړي ته هغه ته وایې چې ته ډېر دروغژن یې، زه تاسره ناست وم ماته خو نه ستاد اور شغلې په نظر راغلې، نه داوبو چپې ښکاره شوې، نه ماستا دمار اواز واوریده، نه ستاد درنده اواز زما غوږونو ته راغی، نه مې ستا ولچک اوهتکړۍ ولیدې ووایئ! ستاسو په دې منطق سره به هغه خپل خوب دروغژن کړي؟ نه! بلکې هغه به ووایي چې ته ویښ وې زه چې دخوب په کومه دنیا کې وم په هغه کې ته زما سره نه وې، ستاسو د دواړو په مینځ کې یوازې د بیداري او دخوب فاصله وه له دې وجې په خوب لیدونکي باندې چې په خوب کې کوم حالات تیر شو تاسو دهغه سره په ناسته هم ددې حالاتو نه بې خبره وئ، دغه شان ښه پوه شئ چې د ژوندیو او دمړو په مینځ کې ددنیااو دبرزخ فاصله ده،که چېرې مړوباندې دتیریدونکو حالاتو ژوندیوخلکوته احساس او شعورنه وي، نوددې وجه دانه ده چې مړو ته څه ثواب اوعذاب نه کیږي، بلکې ددې وجه دا ده چې زموږ! اودهغوی دنیا بیله بیله ده، ځکه موږ ته دهغوی دحالاتو شعورنشته، اګرچې دهغوی بدن زموږ مخې ته پروت وي، تاسو چې کله عالم برزخ ته ورسیږئ ،هلته به تاسوته مشاهده وشي چې د فرعون همدې بدن ته عذاب ورکول کیږي،کوم چې زموږ مخې ته پروت دی، خو داعذاب زموږ دمشاهدې نه اوچت دی، څنګه چې بیدار سړی د ویده کیدونکي دحالاتو نه خبر نه دی، خو دخوب بیانونکي په اعتماد باندې دهغه خوب تسلیموي، دغه شان اګرچې موږ د قبر او دبرزخ دحالاتو نه خبر نه یو، خو دنبي علیه السلام په بیان باندې اعتماد

کوو او په هغه باندې موږ ایمان راوړی دی. دیوشي نه یوازې په دې وجه باندې انکار کول چې هغه زموږ په مشاهده کې نه دی، نو دا عقلمندي نه ده. ناپوهي ده.

قران کریم کې دي چې ملك الموت روح قبض کوي. خلك زموږ په مخکې مري موږ کله هم ملك الموت په روح قبض کولو نه دی لیدلی. خو دا زموږ د مشاهدې نه ډیر اوچت شی دی، له دې وجې په صاحب وحي صلی الله علیه وسلم باندې اعتماد کوو او له مشاهدې پرته یې منو.[1]

حضرت جبرایل علیه السلام به نبي کریم صلی الله علیه وسلم ته تشریف راوړ او په ګینتو ګینتو به یې ورسره خبرې کولې، خو صحابه کراموته نه دهغه شکل په نظر راتلو نه به یې دهغه خبرې اوریدلې. یوازې د رسول الله صلی الله علیه وسلم په اعتمادباندې به یې دجبرایل علیه السلام په نزول باندې ایمان لاره.

وروسته چې کله موږدالله تعالی وجود دهغه فرښتې، تیرشوي نبیان دهغوی کتابونه، اخرت، حشر، نشر، حساب، کتاب، جنت او دوزخ. غرض دا چې بې شماره غیبي حقائق چې زموږ د مشاهدې نه بهر دي له لیدوپرته یوازې دنبي کریم صلی الله علیه وسلم په اعتماد باندې منلی شو او منو یې، زه نه پوهیږم چې دبرزخ اودقبر حالات په نبي علیه السلام باندې اعتماد کولو سره ولې ونه منو، دلته دخپلې مشاهدې حواله ولې ورکړو؟[2]

دقبر دحالاتو تعلق دعالم برزخ سره دی، چې دعالم غیب شی دی ایمان والاچې څنګه نوروغیبي حقیقتونوباندې دنبي علیه السلام په اعتماد سره ایمان راوړي، دغه شان د قبر او د برزخ په هغه حالاتو باندې هم ایمان لري چې نبي کریم صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي:

"اَلَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ" دا دایمان لرونکواول صفت دی اودغیب نه مراد هغه حقیقتونه دي چې زموږ دعقل اومشاهدې نه پناه دي، دایمان اول شرط دادی چې دا غیبي حقیقتونه دنبي کریم صلی الله علیه وسلم په اعتماد سره ومنل شي.

۱] قُلْ يَتَوَفّٰكُمْ مَّلَكُ الْمَوْتِ الَّذِیْ وُكِّلَ بِكُمْ ثُمَّ اِلٰی رَبِّكُمْ تُرْجَعُوْنَ(السجدة: ۱۱)الامرالرابع ان الله سبحانه جعل امر الآخرة وما كان متصلا بها غیبا وحجبها عن ادراک المکلفین فی هذه الدار،وذلک من کمال حکمته،ولیمیز المؤمنون بالغیب من غیرهم....ثم یمد الملک یده الی الروح فیقبضها ویخاطبها والحاضرون لایرونه،ولایسمعونه،ثم تخرج فیخرج لها نور مثل شعاع الشمس......والحاضرون لایرون ولایشمونه.(کتاب الروح ص: ۹۰،۹۱،المسئلة السابعة)

۲] (الامر السابع)ان الله سبحانه وتعالی یحدث فی هذه الدار ماهو اعجب من ذلک،فهذا جبریل کان ینزل علی النبی صلی الله علیه وسلم ویتمثل له رجلا،فیکلمه بکلام یسمعه ومن الی جانب النبی صلی الله علیه وسلم لایراه ولایسمعه،وکذلک غیره من الانبیاء،واحیانا یاتیه الوحی فی مثل صلصلة الجرس ولایسمعه من الحاضرین......والله سبحانه قد حجب بنی آدم عن کثیر مما یحدثه فی الارض وهو بینهم وقد کان جبریل یقری النبی صلی الله علیه وسلم،ویدارسه القرآن والحاضرون لایسمعونه وکیف یستنکر من یعرف الله سبحانه ویقر بقدرته،ان یحدث حوادث یصرف عنها ابصار بعض خلقه حکمة منه...لخ.(کتاب الروح ص:۹۹المسئلة السابعة)

دصحيح مسلم په حديث کې دي چې نبي ﷺ وفرمايل: "که چېرې داخطره نه وي چې تاسو به (دويرې له دوجې) مړي خښ نه کړئ مابه الله تعالى نه دعا کړې وه چې تاسو ته دقبرهغه عذاب واوروئ کوم چې زه اورم". مشكوة ص۲۵.[1]

ستاسو دويمه شبه داده چې ډيرخلک سوځول کيږي، ځينې دځناورو او مايانو مړي، جوړه شي دهغوی په قبرکې دخښولو موقعه هم نه وي، نوهغوی ته عذاب چېرته ورکول کيږي؟

داشبه هم ډيره بې وزنه ده، دمړي اجزاء که هرچېرته چې بيل بيل شي هغه داالله پاك دعلم نه خوغائب کيدای نه شي، په صحيح بخاري کې دهغه سړي واقعه ذکر شوې ده چې دمرګ په وخت يې خپلو زامنوته وصيت کړی و چې: دمرګ نه وروسته ماوسوځوئ، نيمه ايره مې په هواکې والوزوئ اونيمه په درياب کې تويې کړئ ،ځکه چې زه ډيرګنهګار يم،که چېرې داالله پاك په لاس (قدرت) کې راغلم، نوماته به سختنه سزاراکړي، دمرګ نه وروسته زامنودهغه په وصيت باندې عمل وکړ الله تعالى د اوچې او لوندې اجزا جمع کړل هغه يې ژوندی کړو اوپوښتنه يې ترې وکړه چې تا دا وصيت ولې کړی و؟[2]

که چېرې داالله تعالى دا قدرت منلى کيږي چې هغه په هواکې د الوزول شويو او په درياب کې دتويې شوي اجزاء جمع کولى شي، نو يقين وساتئ چې هغه داسې سړي ته په برزخ کې ثواب او عذاب ورکولوباندې هم قادر دی، خو که چېرې څوك درسول الله ﷺ مسلسلو اومتواترو ويناوو باندې هم ايمان نه لري، دصحابه کرامو ؓ نه واخله ترننه پورې دټول امت اکابر امت اجماعي عقيدې هم لغوه ګڼي اوهغه ته داالله تعالى په محيط علم اوکامل قدرت کې هم شك شبه وي هغه ته اختيار دی چې دقبر او برزخ دعذاب او ثواب نه په شوق سره انکار وکړي چې کله هغه پخپله ددې منزل نه تيرشي هغه وخت به دا غيبي حقيقتونه دهغه په مخکې ښکاره شي، خو هغه وخت به منل بې کاره وي.

په دې کې څه شك دی چې مړی ددې دنيا والو په حق کې واقعي مړ دی، خو ددې نه دا څنګه ثابته شوه چې هغه کې دبرزخ دعذاب اوثواب شعورهم نشته، هرکله چې موږ په دې دنياکې وينو چې بيدارو خلکو ته د ويدو خلکو دحالاتو شعور نشته او ويده دبيداري دحالاتو نه دناخبري عالم ته ځي، خو دخوب دحالاتو نه هغوی بې خبره نه وي، نو دغه شان ولې ونه ګڼل شي چې مړوته د برزخي حالاتو پوره شعوردی، اګرچې موږ ته دهغوی دشعور، شعورنشته،

---

[1] عن زيد بن ثابت.....فقال ان هذه الامة تبتلى فى قبورها فلولا ان لا تدافنوا لدعوت الله ان يسمعكم من عذاب القبر الذى اسمع منه.(مشكوة ص:۲۵،باب اثبات عذاب القبر)_

[2] عن حذيفة عن النبى صلى الله عليه وسلم قال:كان رجل ممن قبلكم يسئ الظن بعمله فقال لاهله: اذا انامت فخذونى، فذرونى فى البحر فى يوم عاصف،ففعلوا به فجمعه الله وقال:ما حملک على الذى صنعت؟قال: ماحملنى الامخافتک! فغفرله.(صحيح البخارى،باب الخوف من الله ج:۲ ص:۹۵۹)_

" ولکن لاتشعُرون" کې هم دې حقیقت طرف ته رهنمایي شوې ده.

ستاسو څلورمه شبه دا وه چې په قران کریم کې فرمایل شوي دي چې تاسو هغه خلک نه شئ اورولئ .چې په قبرونو کې دي، بالکل په ځای او صحیح ده، خو په دې ایت کریمه کې خو دا فرمایل شوي دي چې قبر والو ته اورول زموږ د قدرت نه بهر دي داخونه ده چې داخبره دالله تعالی دقدرت نه هم بهرده نه دا چې په مړو کې د څه شی د اوریدو صلاحیت نشته[۱]. د قبر مړي د دنیا دخلکو خبرې اوري یا نه اوري، په دې مسئله کې دعلماوو اختلاف دصحابه وو د دور نه ترننه پورې راروان دی، خو ددې ایت کریمه نه داګڼل چې مړي ته دقبر او برزخ دحالاتو شعور هم نه وي په اهلِ حقو کې ددې هیڅوك قائل نشته.

امام ابوحنیفه رحمه الله " الفقه الاکبر" کې فرمایي:

اوپه قبرکې د منکرنکیرسوال کول حق دي اوبنده ته روح واپس کول حق دي او دقبر (په مړي باندې دیو طرف په بل طرف) راتلل حق دي اودقبرعذاب دټولوکافرانوله پاره اوځینې مسلمانانو له پاره حق دی، ضرور به وي.(شرح فقه اکبر ص.۱۲۱،۱۲۲).[۲]

د قبر د عذاب په سلسله کې د یوڅوشبهاتو جوابونه

سوال: دیوسوال په جواب کې چې دقبردعذاب باره کې و، تاسوجواب کې لیکلي و چې: دقبرعذاب حق دی، قران کریم کې ددې اجمالي طور باندې ذکرموجوددی.

محترم! تاسودخپل جواب په حواله باندې ددې سوالونو جواب راکړئ، ډېره مهرباني به مو وي.

سوال: ۱: هغه قراني ایتونه لږ وښیئ، کوموکې چې دقبردعذاب ذکردی، ځکه چې تاسو پخپله باندې لیکلي دي چې قران شریف کې ددې اجمالي طورباندې ذکرموجوددی.

سوال: ۲: دادقبرعذاب ایایوازې دمسلمانانوله پاره خاص دی؟ دهغوی سره څه کیږي کوم چې خپل مړي وسځوي؟ خاص طورباندې هندوان، ایاهغوی ته دقبرعذاب نه کیږي؟ اوکه نه کیږي نوولې نه کیږي؟ که چرې کیږي، نوپه څه حالت کې ورته کیږي؟

سوال: ۳: مسلمانانوباندې دکرم ددې نظرڅه خاص وجه؟ یاداسې وګڼئ چې هرهغه قوم باندې کوم چې خپل مړي خښوي؟ ددې څه وجه ده؟

۱]اما قوله تعالی:وما انت بمسمع من فی القبور،فسیاق الآیة تدل علی ان المراد منها ان الکافر المیت القلب لاتقدر علی اسماعه اسماعا ینتفع به....وهذا حق ولکن لاینفی اسماع الارواح بعد الموت اسماع توبیخ وتقریع بواسطة تعلقها بالابدان فی وقت ما،فهذا غیر الاسماع المنفی والله اعلم.(کتاب الروح ص:۶۵ المسئلة السادسة)

۲] وسؤال منکرونکیر....حق....واعادة الروح...الی العبد....حق.....وضغطة القبر.....حق..... وعذابه ..... حق کائن للکافر کلهم اجمعین ولبعض عصاة المسلمین.(شرح فقه اکبر ص:۱۲۱،۱۲۲طبع مجتبائی دهلی)

سوال: ۴ قران شریف کې ماشوم ته د پیو ورکولو وخت او ځینې نورې ورېې خبرې هم بیان شوي دي. بیا د دومره اهمې مسئلې اجمالي حیثیت ولې؟

سوال: ۵ تاسو جواب کې مخکې لیکلي دي

"د نیکو او بد عملونو څه نا څه سزا او جزا دې دنیا کې ورکول کیږي او څه قبر کې، پوره به اخرت کې ورکول کیږي، د دنیوي او د قبر سزا باوجود د کوم کس چې د بدو تله درنه وي، هغه ته به دوزخ کې سزا ورکول کیږي. که الله تعالی یې په خپل رحمت باندې معاف کړي.

نو دا د الله تعالی خپل شان دی، په نورو الفاظو کې الله تعالی یو بادشاه دی، که د هغه زړه وغواړي، نو معاف به یې کړي، نو سوال دا دی که چرې یو نیک بنده نه الله تعالی خفه شي. نو هغه به هم دوزخ کې واچوي، دا خو بادشاهت دی، د څه قانون (آئین) مطابق خونه دی. که د هغه خوښه ده، نو دا سې به ولې نه کیږي چې نیک بنده به دوزخ کې سوځي؟ بادشاهت کې خو دا سې کیږي، لږ وضاحت یې وکړئ.

سوال: ۶ کله چې د قبر عذاب له خپله لاسه دی. نو قبر کې ثواب ولې نه ورکول کیږي؟ ګناهګار و ته خو سزا ورکول کیږي، نیکو بندګانو ته جزا ولې نه ورکول کیږي؟

سوال: ۷ د الله تعالی فطرت او قانون د ټول انسانیت له پاره یو شان دی، قران مجید کې څو څو ځله ذکر شوي یې چې د الله تعالی فطرت نه بدلیږي. نو بیا دا سې ولې دي. چې څوک ختښ شي هغه ته ستاسو جوړې شوې فرښتې راشي او څوک چې وسوځول شي د هغه مزې دي.

سوال: ۸ ایا د مسلمان په حیثیت باندې زه دا سې وصیت کولی شم. چې له مرګ نه وروسته د قبر د عذاب نه د بچ کید و له پاره ما مه خښوئ، بلکه ومې سوځوئ؟

سوال: ۹ د فرعون لاش د نورو فراعینو سره صحیح سلامت موجود دی، د هغه د قبر د عذاب باره کې ستاسو څه خیال دی؟

سوال: ۱۰ د قبر عذاب روح ته ورکول کیږي او که بدن ته؟ دا به څنګه ثابتوو او په کوم معیار باندې؟

سوال: ۱۱ یورپ کې نن سبا د ډېرو مړو د تجربو له پاره د ډېر وخت پورې د شیشو په مرتبانونو کې محفوظ ساتل کیږي. د هغوی د قبر د عذاب باره کې مو څه خیال دی؟

سوال: ۱۲ د قبر د عذاب څه ضرورت دی؟ ګناهګار به دوزخ ته هسې هم ځي، نو هغوی ته دا اضافي "بونس" ورکولو څه ضرورت دی؟ ایا د دوزخ عذاب کافي نه دی؟

جواب: سوره مؤمن کې دی: "اَلنَّارُ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا غُدُوًّا وَعَشِيًّا ۖ وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ أَدْخِلُوا آلَ فِرْعَوْنَ أَشَدَّ الْعَذَابِ ﴿٤٦﴾ وَإِذْ يَتَحَاجُّونَ فِي النَّارِ فَيَقُولُ الضُّعَفَاءُ لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا إِنَّا كُنَّا لَكُمْ تَبَعًا فَهَلْ أَنْتُمْ مُغْنُونَ عَنَّا نَصِيبًا مِنَ النَّارِ ﴿٤٧﴾". (سوره مومن ۴۶، ۴۷)

ترجمه: اور په هغوی سهار او مابنام وړاندې کيږي او په کومه ورځ به چې قيامت قائم شي، حکم به وشي چې داخل کړئ فرعون او د هغه اهل د سخت نه سخت عذاب ته او کله به چې خپلو کې جګړې کوي، په اورکې دننه، د کمزور غرور کونکوله پاره مونږ تابع وو، بيا به تاسو زمونږنه د عذاب څه برخه اوچته کړئ؟ (ترجمه شيخ الهند رحمه الله)

او سورت نوح کې دي:

,,مِّمَّا خَطِيٓـَٔـٰتِهِمْ أُغْرِقُوا۟ فَأُدْخِلُوا۟ نَارًا فَلَمْ يَجِدُوا۟ لَهُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ أَنصَارًا ﴿٢٥﴾،، (سورت نوح ۲۵)

ترجمه: هغوی ته دخپلو ګناهونوله وجې څه سزا ورکړل شوه، بيا په اورکې واچول شول او هغوی دخپل ځان له پاره دالله تعالی نه پرته څوک مددګارونه مونډل. (ترجمه حضرت شيخ الهند رحمه الله)

جواب: ۲، ۳: مسلمانانو سره خاص نه دی، کافرانو ته هم ورکول کيږي[۱] او کوم مړی چې وسوځول شي هغوی ته هم ورکول کيږي.[۲]

جواب: ۴: دلمانځه په شان اهم شی چې د دين غټ رکن دی، دهغه هم اجمالي طورباندې ذکردی، د رکعتونو تعداد اود لمانځه کولو طريقه نه فرمايل شوي، دلمانځه نه وروسته دويم غټ رکن زکات دی، دهغه هم اجمالي طورباندې ذکردی[۳]، دزکات مقدار، شرطونه او کوم کوم مال باندې زکات فرض دی؟ دهغو ذکرنشته. دريم رکن روژه ده، دهغه هم مکمل تفصيلات نه دي ذکرشوي[۴]، څلورم رکن حج دی، دهغه تفصيلات هم ترتيب سره ذکرنه دي[۵]، دقران کريم کومه تشريح چې صاحب قرآن کړې ده، هغې باندې امت له پاره عقيده

۱]والقرآن والسنة تدل على خلاف هذا القول،وان السوال للكافر والمسلم،قال الله تعالى:(يثبت الله الذين امنوابالقول الثابت فى الحيوة الدنيا وفى الآخرة،ويضل الله الظلمين ويفعل الله مايشآء)وقد ثبت فى الصحيح انها نزلت فى عذاب القبر حين يسال:من ربك؟وما دينك؟ومن نبيك؟وفى الصحيحين عن انس بن مالک عن النبى صلى الله عليه وسلم انه قال:ان العبد اذا وضع فى قبره وتولى عنه اصحابه انه يسمع قرع نعالهم،وذكر الحديث. زاد البخارى:واما المنافق والكافر فيقال له:ماكنت تقول فى هذا الرجل؟فيقول:لاادرى!كنت اقول مايقول الناس،فيقال:لادريت ولاتليت،ويضرب بمطرقة من حديد يصيح صيحة يسمعها من يليه الاالثقلين، هكذا فى البخارى...الخ.(كتاب الروح ص:۱۱۶،المسئلة الحادية عشرة).مزيد تفصيل دپاره اوګورئ: مذكوره كتاب ص:۱۱۶تا۱۱۹)_

۲] قال الامام النووى:مذهب اهل السنة اثبات عذاب القبر....ولايمنع من ذلک كون الميت قد تفرقت اجزاؤه كما يشاهد فى العادة او اكلته السبع والطيور وحيتان البحر لشمول علم الله تعالى وقدرته...الخ.(مرقاة شرح مشكوة ج:۱ ص:۱۶۳،باب اثبات عذاب القبر)_

۳]مثلاً : اَقِيْمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ(البقرة:۴۳) ايضا : قال تعالى : اَلَّذِيْنَ يُؤْمِنُوْنَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيْمُوْنَ الصَّلٰوةَ وَمِمَّا رَزَقْنٰهُمْ يُنْفِقُوْنَ(البقرة : ۳)_

۴]يٰاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُوْنَ (البقرة: ۱۸۳)_

۵]قال الله تعالى : وَلِلّٰهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ اِلَيْهِ سَبِيْلًا....[بقيه حاشيه په راروانه صفحه...

ساتل اوعمل کول واجب دي، څنګه چې دالله تعالی ارشاد دی (**ثم ان علينا بيانه**) (بيا زمونږ په ذمه مقرر دي، هغه واضحه کول لوسره بيانول) همدغه شان

(**وما اتاكم الرسول فخذوه**) (اوڅه چې تاسوته رسول ﷺ درکوي واخلئ) اودالله تعالی قول دی، (**وما ارسلنا من رسول الا ليطاع باذن الله**) (اومونږ يورسول هم نه دې لېږلی يوازې ددې له پاره چې دالله تعالی حکم ومنئ دالله تعالی په فرمايلو باندې) **الی غيرذالک من الايات الکثيرة**.

جواب: ۵: قران کريم کې الله تعالی ته ملک الناس اومالک الملک فرمايل شوي دي، ايادالله تعالی په بادشاه کېدوکې هم تاسوته اعتراض دی؟ اودا خبره زمادکوم تقريرنه لازم راځي چې سزا و جزا د قانون نه پرته ده؟

جواب: ۶: قبرکې ثواب هم ورکول کېږي، دحضور ﷺ وينا ده، قبردجنت په باغونوکې يو باغ دی، يا د دوزخ په کندوکې يوه کنده ده.[۱]

جواب:۷: پورته مې بيان کړي دي چې دخنبيدونکي اوسوزيدونکي په مينځ کې فرق کول غلط دي، ټولوته دقبرعذاب ورکول کيږي،هو! دازمونږ دعقل اوپوهې نه بهرشيان دي، کوم چې يوازې انبياء **عليهم السلام** ته دوحې په ذريعه باندې معلوميدای شي اوفرښتې (نعوذبالله) ماخپله نه دي جوړې کړې، بلکې الله تعالی جوړې کړې دي، چې دهغوی دوجودخبرمونږته حضور ﷺ راکړی دی[۲]، که چرې تاسو د حضور ﷺ په ارشاداتوباندې دايمان راوړلو له پاره تيارنه يئ، نو انتظار وکړئ، هغه وخت دبرزخ راروان دی، کله به چې تاسوته دقبرعذاب وښودل شي اودهغه تجربه به مووشي، هغه وخت کې به مويقين راشي، خوافسوس! چې هغه وخت کې به ايمان راوړل فائده نه ورکوي.

جواب: ۸: زه خودقبردعذاب منکرصحيح مسلمان هم نه ګڼم[۳]، ځکه چې هغه دقران کريم اود حضور ﷺ دارشاداتونه پرته دمسلمان امت دمتفقې عقيدې دخپل جهالت اونادانۍ په وجه باندې انکارکوي[۴]. اودامې هم ويلي دي که لاش محفوظ وي، خراب شي، يا وسوځول

...بقيه د تير مخ]... (آل عمران: ۹۷)، وقال الله تعالى : وَأَتِمُّوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلّٰهِ، (البقرة: ۱۹۶)۔

۱] عن ابي سعيد قال.....قال رسول الله صلى الله عليه وسلم:انما القبر روضة من رياض الجنة او حفرة من حفر النار.(ترمذى ج:۲ ص:۶۹،ابواب صفة القيامة،طبع دهلى)۔

۲]عن ابي هريرة قال:قال رسول الله صلى الله عليه وسلم:اذا اقبر الميت اتاه ملكان اسودان ازرقان،يقال لاحدهما المنكر وللآخر النكير...الخ.(مشكوة ص:۲۵،باب اثبات عذاب القبر)۔

۳]جحد احد وعدا او وعيدا ذكره الله تعالى فى القرآن عند الفزع فى القبر وفى القيامة يكفر.....وكذلک لو قال لااعترف عذاب القبر فهو كافر.(الفتاوى التاتار خانية ج: ۵ ص:۳۴۰،طبع رشيديه كوئته)۔

٤](الاصل الثالث)عذاب القبر وقد ورد الشرع به قال الله تعالى النار....[بقيه حاشيه په راروانه صفحه...

شي، يوحالت هم هغه دقبردعذاب نه نه شي بچ کولی، ددې باوجود که چیرې تاسو د سوځولو وصیت کوئ، (نعوذبالله) نوتاسوته به ښه پته وي، ایاددې په ځای باندې داسان کارنه دی چې ایمان بالغیب په طورباندې تاسوداعقیده ومنئ، که چیرې قبرکې په رښتیا باندې عذاب وي، نوتاسوبه بچ شئ اوکه نه وي نوستاسوهیڅ نقصان نشته.

جواب: ۹: دفرعون لاش ته هم عذاب ورکول کیږي، دقران کریم کوم ایتونو حواله چې پورته ورکړل شوه، هغه هم دفرعون اودال فرعون باره کې دی.

جواب: ۱۰: دقبرعذاب له څه واسطې پرته روح ته وي اوواسطې سره بدن ته هم، څنګه چې ددنیا تکلیف پرته دڅه واسطې نه بدن ته او واسطې سره روح ته وي اومعیاریې احادیث شریفه دي.[۱]

جواب: ۱۱: ددې باره کې به هم هغه څه ووایم، څه مې چې نمبر۹ کې ویلي دي، هغوی ته هم عذاب ورکول کیږي، خوما اوتاسوته دهغې پته نه لګیږي، څنګه چې خوب لیدونکي باندې څه تیریږي،هغه سره خوا کې ناستو خلکوته دهغه پته نه لګیږي.

جواب: ۱۲: زما او ستاسوکاردالله تعالی اودهغه د رسول ﷺ په خبره باندې ایمان راوړل دي، دهغه دکارونو ضرورتونه ښودل نه، کله به چې قبرکې فرښتې عذاب درکوي، نوپوښتنه ترې نه وکړئ چې ددې څه ضرورت دی؟ نیغ مې دوزخ ته ولیږئ، دااضافي "بونس، ولې راکول کیږي؟

نصیحت: سوالونوباندې بدنه ګڼل کیږي، خوسړي ته دګستاخي لهجه نه دي اختیارول پکار،خاص طور باندې دالله تعالی اورسول ﷺ خبرې باندې د ګستاخي لهجه اختیارول دایمان خلاف دي. والله اعلم

د قبر د عذاب وجوهات

سوال: جناب مولاناصاحب! مسئله داسې ده چې ماد۲۳ دسمبر ۱۹۹۱ء په جنګ اخبارکې دا خبرولوست:

...بقیه د تیر مخ]... يعرضون عليها غدوًا وعشيًا....: واشتهر عن رسول الله صلى الله عليه وسلم والسلف الصالح الاستعاذة من عذاب القبر،وهو ممكن فيجب التصديق به. (احياءعلوم الدين ج:۱ ص:۱۱٤،طبع دار المعرفة،بيروت)۔

[۱] بل العذاب والنعيم على النفس والبدن جميعا باتفاق اهل السنة والجماعة.(كتاب الروح ص:۷۲المسئلة السادسة). ايضا:وجعل احكام البرزخ على الارواح والابدان تبعا لها،فكما تبعت الارواح الابدان فى احكام الدنيا فتالمت بالمها والتذت براحتها....والارواح هناک ظاهرة والابدان خفية فى قبورها تجرى احكام البرزخ على الارواح فتسرى الى ابدانها نعيما او عذابا..الخ.(كتاب الروح ص:۸۹المسئلة السابعة،طبع دار الكتب العلمية، بيروت)

"دوه ځله دلحد ځمکه سره یوځای شوه، په دریم ځل باندې ماران اولړمان راووتل، دوه ماران دمړي نه تاوشول اوهغه یې دوه برخې کړ، دراولپنډۍ سره نژدې دمړي عبرت ناک خښېدل.
راولپنډۍ (جنګ رپورټ) یوڅوورځې مخکې پیرودهایي د روالپنډۍ پخوانۍ ادیرې کې عبرت ناکې اودیقین نه بهرواقعې دمړي خښولوته راتلونکي سوونوکسانوباندې ویره تیره کړه، د تفصیلاتو مطابق دیوسړي مړی چې څنګه قبرته کوزکړل شو ،دلحد ځای والا ځمکه په خپلوکې داسې سره یوځای شوه، لکه چې بالکل کنستل شوې نه وه، هلته دیوعالم په هدایت باندې بل ځای کې قبر وکنستل شو، خوبیاهم هغه شان وشو، دې باندې ټولوخلکو د استغفار ورد شروع کړ، د ملاصاحب په هدایت باندې دلحدکنستلو بیا کوشش شو، نو دهغه ځای ماران لړمان او مختلف قسمه چنجي داسې راوتل شروع شولکه دچینې نه چې اوبه راوځي د ملاصاحب په هدایت باندې مړی قبرته کوزکړل شو ،دمړي قبرته خښولوسره یو مار دمړي دملادلاندې طرف نه اوبل دپورته طرف نه، دمړي له پاسه راغی اودواړه ماران خپلوکې ملاوشول اوهماغه وخت کې یې مړی په دوه برخوکې تقسیم کړ، لکه چې چاپه اره باندې کټ کړی وي، دامنظرلیدوسره مړي سره راغلی په سوونو خلکو باندې ویره راغله.
ماباندې ډېرعجیبه حالت دی اوسوچ کوم، چې هغه کس به داسې څنګه ګناهونه کړي وي چې دهغو له وجې هغه ته الله تعالی داسې سزا ورکړه، حالانکې دنن سبا په معاشره کې ګناهونه عام دي، خواخرڅه وجه وه چې الله تعالی هغه ته داسې سزاورکړه؟ بې شکه دالله تعالی هیمشه الله تعالی ته معلوم وي، خوکه چیرې دې باره کې په څه کتاب کې یاستاسوپه علم کې څه وي، نو ضروریې ووایئ.

جواب: دقبردعذاب وجه ګناهونه دي، کوم کس چې ډېرسخته کبیره ګناه کړي وي، نودتوبې نه پرته مړشي، هغه ته به قبرکې خطرناک عذاب ورکول کیږي،خاص طورباندې کوم کس چې اعلانیه طورباندې پرته دڅه شرم نه ګناهونه کوي شرعي حکمونوپسې خندا کوي، یادکمزوروخلکوحقونه وهي، دهغه باره کې زیاته ویره ده، الله تعالی دې هرمسلمان په خپله پناه کې وساتي احادیثواو روایتونوکې دګناهګاروخلکودقبرپه عذاب کې مبتلاکیدل ذکر شوي دي، دهغې نه یوڅوواقعې نقل کوم:

(۱_۲) چغل خوري اومتیازونه ځان نه ساتل

ډېرو احادیثوکې دامضمون راغلی دی چې حضور ﷺ د دوو قبرونوخواکې تیرشو، نو حضور ﷺ وفرمایل چې دې دواړو قبرونو والوته عذاب ورکول کیږي اوپه څه غټه خبره باندې ورته عذاب نه ورکول کیږي (چې دهغې نه بچ کیدل ګران و) یوخوبه یې چغل خوري

کوله او دویم به یې له متیازو نه ځان نه ساتل [۱]
ددې مضمون ډېر احادیث د ډېرو صحابه کرامو رضوان الله علیهم اجمعین نه روایت شوي دي

(۳) مسلمان ناحق قتلول

د ډېرو احادیثو کې دا واقعه نقل شوې ده چې یو جهاد کې یو صاحب (چې د هغه نوم محلم بن جثامه و) یو کس د کلمې لوستلو باوجود قتل کړ. څه ورځې وروسته هغه وفات شو. نو ځمکې د هغه مړې واپس کړ. بیا ځښ کړل شو. خو بیا واپس کړل شو. حضور ﷺ ته ددې ذکر وکړای شو. نو حضور ﷺ وفرمایل چې ځمکه خو ددہ نه هم بدخلک پټوي. خو الله تعالی دا منظر تاسو ته دې له پاره وښودچې تاسو خپلو کې د حرامو شیانو (ساه، مال او عزت) اخیستلو بارد کې نصحیت او عبرت حاصل شي (بیهقی دلائل نبوت ج ۶ ص ۳۰۹. مصنف عبدالرزاق ج ۱۱ ص ۱۷۳. ابن ماجه ص ۲۸۱. مجمع الزوائدج ۷ ص ۲۹٤)[۲]

(٤) د حضور ﷺ په نوم باندې دروغ ویل

په ډېرو احادیثو کې راغلي دي چې کوم خلکو د حضور ﷺ په نوم باندې دروغ ویلي دي، د هغوی بدنونه هم ځمکې نه دي قبول کړي. بلکې بهرېې راغورځولي دي. (صحیح بخاری ج ۱ ص ۵۱۱. صحیح مسلم ج ۲ ص ۳۷۰. بیهقی. دلائل نبوت ج ۶ ص ۲٤۵)[۳]

۱] عن ابن عباس رضی الله عنهما قال: مر النبی صلی الله علیه وسلم بقبرین فقال: انهما لیعذبان وما یعذبان فی کبیر، اما احد هما فکان لایستتر من البول، وفی روایة لمسلم: لایستنزه من البول، واما الآخر فکان یمشی بالنمیمة....متفق علیه. (مشکوة ص: ٤۲ کتاب الطهارة، باب آداب الخلاء)۔

۲] عن عمران بن حصین.....الی.....ان شئتم حدثتکم حدیثا سمعته من رسول الله صلی الله علیه وسلم، قالوا وانت سمعته من رسول الله صلی الله علیه وسلم؟ نعم! قال: شهدت رسول الله صلی الله علیه وسلم وقد بعث جیشا من المسلمین الی المشرکین فلما لقوهم قاتلوهم قتالا شدیدا فمنحوهم اکتافهم فحمل رجل من لحمق علی رجل من المشرکین بالرمح فلما غشیه، قال: اشهد ان لا اله الا الله انی مسلم، فطعنه فقتله، فاتی رسول الله صلی الله علیه وسلم فقال: یا رسول الله! هلکت، قال: وما الذی صنعت؟ مرة او مرتین، فاخبره بالذی صنع، فقال له رسول الله صلی الله علیه وسلم: فهلا شققت عن بطنه؟ فعلمت ما فی قلبه! قال: یارسول الله! لوشققت قلبه لکنت اعلم ما فی قلبه، قال: فلا انت قبلت ماتکلم به ولا انت تعلم ما فی قلبه، قال: فسکت عنه رسول الله صلی الله علیه وسلم فلم یلبث الا یسیرا حتی مات فد فناه فاصبح علی ظهر الارض، فقالوا: لعل عدوا نبشه، فدفناه ثم امرنا غلماننا یحرسونه فاصبح علی ظهر الارض، فقلنا لعل الغلمان نعسوا، فدفناه ثم حرسناه بانفسنا فاصبح علی ظهر الارض، فالقینا فی بعض تلک الشعاب. (وفی روایة)......فاخبر النبی صلی الله علیه وسلم وقال: ان الارض لتقبل من هو اشر منه ولکن الله احب ان یریکم تعظیم حرمة لا اله الا الله. (ابن ماجة ص: ۲۸ واللفظ له، بیهقی ج: ٦ ص: ۳۰۹، مصنف عبدالرزاق ج: ۱۱ ص: ۱۷۳، مجمع الزوائد ج: ۷ ص: ۲۹٤)۔

۳] عن انس قال: کان رجل نصرانی فاسلم وقرا البقرة وآل عمران فکان یکتب لنبی الله صلی الله علیه وسلم فعاد نصرانیا فکان یقول: مایدری محمد الا ماکتب له، فاماته الله فدفنوه....[بقیه حاشیه په راروانه

۵: د دروغو خبرې خوروول

صحیح بخاري کې د حضورﷺ یو اوږد خوب ذکر شوی دی، (او د انبیاء کرام علیهم السلام خوبونه هم وحې وي) په هغې کې د برزخ ډېر حالات هم ښودل شوي دي، هم هغه کې دي چې د دروغو خبرې خورونکو باره کې حضورﷺ ولیدل چې انبور باندې د هغوی یو سخوابنتې (وخکی) وشلول شي، بیا دویم وخکي سره هم دا معامله وشي، دومره وخت کې د هغه اول وخکی صحیح شوی وي، هغه بیا وشلول شي، د قیامت پورې به د هغه سره هم دا معامله کیږي.[۱]

۶: د قران کریم نه غفلت

د قران کریم نه غفلت کونکي باره کې یې ولیدل چې هغه پروت دی او یو کس سره غټ کاڼی دی او د هغه سرته ولاړ دی، هغه، په هغه کاڼي باندې د هغه سر د ومره زورسره وولي، چې

...بقیه د تیر مخ]... فاصبح ولقد لفظته الارض فقالوا:هذا فعل محمد واصحابه لما هرب منهم نبشوا عن صاحبنافالقوا فحفروا له فاعمقوا له فى الارض مااستطاعوا فاصبح وقد لفظته الارض،فقالوا:هذا فعل محمد واصحابه نبشوا عن صاحبنا،فالقوه فحفروا له فاعمقوا له فى الارض ما استطاعوا فاصبح قد لفظه الارض فعلموا انه ليس من الناس فالقوه.(بخاری ج:۱ ص:۵۱۱واللفظ له،باب علامات النبوه فى الاسلام،ايضا مسلم ج:۲ ص:۳۷۰،دلائل النبوة ج:٦ ص:۲٤۵)۔

۱] عن سمرة بن جندب قال:كان النبى صلى الله عليه وسلم اذاصلى صلاة اقبل علينا بوجهه فقال:من راى منكم الليلة رويا؟ قال :فان راى احد قصها،فيقول: ماشاءالله!فسالنا يوماًفقال:هل راى منكم احد رويا؟ قلنا :لا!قال :لكنى رايتى الليلة رجلين اتيانى،فاخذ بيدى،فاخر جانى الى ارض مقدسة،فاذا رجل جالس ورجل قائم بيده كلوب من حديد يدخله فى شدقه حتى يبلغ قفاه،ثم يفعل بشدقه الآخر مثل ذلک ويلتئم شدقه هذا فيعود فيصنع مثله،فقلت: ماهذا؟ قالا:انطلق!فانطلقنا حتى اتيناعلى رجل مضطجع على قفاه ورجل قائم على راسه بفهر او صخرة فيشدخ بهاراسه فاذا ضربه تدهدها الحجر فانطلق اليه لياخذه،فلا يرجع الى هذا حتى يلتئم راسه وعاد راسه كما هو،فعاد اليه فضربه،قلت:من هذا؟قالا:انطلق!فانطلقنا الى نقب مثل التنور اعلاوه ضيق واسفله واسع تستوقد تحته نار،فاذا اقترب ارتفعوا حتى كادوا يخرجون،فاذا خمدت رجعوا فيها،وفيها رجال ونساء عراة، فقلت: ماهذا؟ قالا:انطلق!فانطلقنا حتى اتينا على نهر من دم فيه رجل قائم، وعلى شط النهر رجل بين يديه حجارة،فاقبل الرجل الذى فى النهر،فاذا اراد ان يخرج رمى الرجل بحجر فى فيه فرده حيث كان،فجعل كلما جاء ليخرج رمى فى فيه بحجر فيرجع كما كان،فقلت:ماهذا؟قالا:انطلق!فانطلقنا حتى اتينا الى روضة.....قلت:طوفتمانى الليلة فاخبرانى عما رايت،قالا:نعم!اما الذى رايته يشق شدقه كذاب يحدث بالكذبة فتحمل عنه حتى تبلغ الآفاق فيصنع به الى يوم القيامة،والذى رايته يشدخ راسه فرجل علمه الله القرآن فنام عنه بالليل ولم يعمل فيه بالنهار،يفعل به الى يوم القيامة،والذى رايت فى النقب فهم الزناة،واما الذى رايته فى النهر فاكل الربا. (صحيح البخارى ج:۱ ص:۱۸۵،كتاب الجنائز،باب ماقيل فى اولاد المشركين،ايضا:بخارى ج:۲ ص:۱۰٤۳كتاب التعبير).ايضا قال ابن القيم(بعد ذكر هذا الحديث الطويل)وهذا نص فى عذاب البرزخ،فان رؤيا الأنبياء وحى مطابق لما فى نفس الامر.(كتاب الروح ص:۸۳المسئلة السادسة،شرح الصدور ص:۱٦۷باب فى القبر حساب)۔

هغه کاني لرې وغورځيږي. هغه کس هغه کاني بياراوخلي اودغه دوران کې ددغه سړي سرجوړ شوی وي. دقيامت پورې به هغه سره همدامعامله کيږي.[۱]

۷: زنا

زناکاره ښځې اوسړي بې په تنورکې وليدل. هغه تنور د لاندې نه خلاص اوډپورته نه تنګ و، په هغه کې اوربليده، کله به چې داورشغلې تيزې شوې، نوهغه خلک به دتنورخولې ته راغلل اوکله به چې اورلاندې کيناستلونوخلک به هم لاندې لاړل. دقيامت پورې به هغوی سره همدامعامله کيږي.[۲]

۸: سود خوړل

سودخوريې دې حالت کې وليده چې هغه دوينې په نير(نهر)کې ولاړدی اويوکس دنيرپه غاړه ولاړدی، چې دهغه مخې ته ډېرکاڼي دي، کله چې هغه سودخوردنيرغاړې ته راتلل غواړي، نوپه غاړه باندې ولاړسړی هغه په کاڼي باندې دومره زورسره وولي،چې هغه واپس خپل ځای ته لاړشي، دقيامت پورې به هغه سره همدامعامله کيږي.[۳]

امام بيهقي په دلائل نبوت (ج ۲ ص ۳۹۲) باندې دحضرت ابوسعيدخدري رضي الله عنه حديث نقل کړی دی، په هغه کې يوڅو منظرونه وړاندې شوي دي، کوم چې حضور صلی الله علیه وسلم ته دمعراج په شپه باندې ښودل شوي و.(حکيم الامت مولانااشرف علي تهانوی رحمه الله په نشرالطيب ص ۵۰ مطبوعه تاج کمپني) کې همداحديث نقل کړی دی) هغه منظرونه دادي:

۹: حلال پريښودل اوحرام خوړل

ويې فرمايل: چې ومې ليدل چې يوڅو دسترخوانونه هوار شوي دي، هغو کې صفاغوښه پرته ده، خوهغو باندې يوکس هم نشته اونوروخوانچوکې خرابه شوې، بدبويه غوښه پرته ده، هغې ته ډېرخلک ناست اوخوري يې، جبرايل عليه السلام وويل، داهغه خلک دي کوموبه چې حلال پريښودل اوحرام به يې خوړل.[۴]

۱] ايضاً پورتنئ حاشيه)۔

۲] ايضاً پورتنئ حاشيه)۔

۳] ايضاً پورتنئ حاشيه)۔

٤] عن ابى سعيد الخدرى عن النبى صلى الله عليه وسلم (فى حديث الاسراء):مضيت هنية فاذا انا باخونة يعنى الخوان المائدة التى يوكل عليها لحم مشرح ليس يقربها احد،واذا انا باخونة اخرى عليها لحم قد اروح ونتن عندها اناس ياكلون منها،قلت:ياجبريل من هؤلاء؟قال:هؤلاء من امتک يترکون الحلال وياتون الحرام،ثم مضيت هنية،فاذا انا باقوام بطونهم امثال البيوت کلما نهض احدهم خريقول :اللهم لاتقم الساعة،قال:وهم على سابلة آل فرعون.. ...قلت:ياجبريل!من هؤلاء؟قال:هؤلاء من امتک الذين ياکلون الربا.....ثم مضيت هنية فاذا انا باقوام مشافرهم کمشافر الابل،قال:فتفتح على افواههم....[بقيه حاشيه په راروانه صفحه...

۱۰: سود خوړونکي

مخکې یې ولیدل چې ځینې خلک دي چې د هغوی خیټې ډېرې غټې دي، هغوی کې به چې چا پورته کېدل وغوښتل، نو بیابه راپرېوتل، حضرت جبرایل علیه السلام وویل: چې دوی سودخوړونکي دي.[۱]

۱۱: د یتیمانو مال خوړونکي

مخکې یې ولیدل چې خلک دي چې د هغوی شونډې د اوښانو په شان دي او هغوی داور سکروټې تیروي، کومې چې د هغوی د متیازو په ځای باندې راوځي، جبرائیل علیه السلام وویل چې دا هغه خلک د کوموبه چې د یتیمانو مالونه په ناحقه خوړول.[۲]

۱۲: بدکارې ښځې

مخکې یې ولیدل چې څه ښځې د سینونه ځوړندې شوې دي، جبرایل علیه السلام وویل چې: دازناکونکې بدکاره ښځې وې.[۳]

۱۳: چغل خوراو عیب لټونکي

مخکې یې ولیدل چې څه خلک دي چې د هغوی د بدنونونه د غوښې ټکړې په هغوی باندې خوړل کیږي، جبرایل علیه السلام وفرمایل چې دوی غیبت کونکي، چغل خواره او د خلکو عیب لټونکي خلک دي.[۴]

امام بیهقي رحمه الله په دلائل نبوت (ج ۲ ص ۳۹۸) کې د معراج واقعاتو کې د حضرت ابوهریره رضی الله عنه حدیث نقل کړی دی، (کوم چې نشرالطیب کې د شپږمې واقعې لاندې نقل شوی دی) هغه کې د دې منظرونو ذکر کړی دی.

...بقیه د تیر مخ]... ویلقون ذلک الحجر،ثم یخرج من اسافلهم......فقلت:یاجبریل!من هؤلاء؟ قال:هؤلاء من امتک یاکلون اموال الیتامی ظلما.....قال:ثم مضیت هنیة فاذا انا بنساء یعلقن بثدیهن فسمعتهن یصحن الی الله عزوجل،قلت:یاجبریل!من هؤلاء النساء؟قال:هؤلاء الزناة من امتک.قال:ثم مضیت هنیة فاذ انا باقوام تقطع من جنوبهم اللحم،فیلقمون،فیقال له:کل کما کنت تاکل من لحم اخیک،قلت:یاجبریل!من هؤلاء؟قال:هؤلاء الهمازون من امتک اللمازون.(دلائل النبوة ج:۲ ص:۳۹۲ واللفظ له،باب الدلیل علی ان النبي صلی الله علیه وسلم عرج الی السماء،طبع المکتبة الاثریة)

۱] ایضاً پورتنۍ حواله۔

۲] ایضاً پورتنۍ حواله۔

۳] ایضاً پورتنۍ حواله۔

٤] ایضاً پورتنۍ حاشیه۔

۱۴: فرض لمونځ پرېښودل

ويې فرمايل: بيا يو داسې قوم باندې تيرشو، چې د هغوی سرونه په کاڼو باندې ماتيږي او کله به چې هغه مات شول، نو بيا به خپل حالت ته راغلل او دا سلسله به لږ وخت له پاره هم نه بنديده. حضور ﷺ د جبرايل علیہ السلام نه پوښتنه وکړه، چې دا څه معامله ده؟ جبرايل علیہ السلام وويل چې، دا هغه خلک دي کوموبه چې فرض لمونځ نه کولو او په هغه کې به يې سستي کوله.[1]

۱۵: زکات نه ورکونکي

ويې فرمايل، بيا يو داسې قوم باندې تيرشو، چې د هغوی شرمګاهونو باندې مخکې او وروسته چيړانګې تړل شوي وي او هغوی د څاروپو په شان څريدل او زقوم او د دوزخ کاڼي يې خوړل. حضور ﷺ پوښتنه وکړه، دا کوم خلک دي؟ جبرايل علیہ السلام وويل چې، دا هغه خلک دي کوموبه چې خپل مالونو کې زکات نه ورکاوو او الله تعالی هغوی باندې ظلم نه و کړی او ستاسو رب په چا باندې ظلم نه کوي.[2]

۱٦: پردو ښځو سره اشنايي کول

ويې فرمايل، بيا يو داسې قوم باندې تيرشو، چې د هغوی مخکې په يوې کټوی کې پخه شوې غوښه پرته ده او يوې کټوی کې کچه (خامه) غوښه پرته ده، هغه خلک سخا شوې غوښه

۱] عن ابی هريرة عن النبی صلی الله عليه وسلم انه قال فی هذه الآية: سبحن الذی اسری بعبده ليلا من المسجد الحرام.....ثم اتی علی قوم ترضخ رؤوسهم بالصخرة كلما رضحت عادت كما كانت لايفتر عنهم من ذلک شيئا فقال: ياجبريل! من هؤلاء؟ قال: هؤلاء الذين تتشاقل رؤوسهم عن الصلاة، قال: ثم اتی علی قوم علی اقبالهم رقاع وعلی ادبارهم رقاع يسرحون كما تسرح الانعام علی الضريع الزقوم، ورضف جهنم وحجارتها، قال: ماهؤلاء ياجبريل؟ قال: هؤلاءالذين لايؤدون صدقات اموالهم وما ظلمهم الله، وما الله بظلام للعبيد، ثم اتی علی قوم مر بين ايديهم لحم فی قدر نضج ولحم آخر خبيث، فجعلوا ياكلون من الخبيث ويدعون النضيج الطيب، فقال: ياجبريل! من هؤلاء؟ قال: هذا الذی يقوم وعنده امراة حلالا طيبا فياتی المراة الخبيث فتبيت معه حتی تصبح.......ثم مر علی رجل قد جمع حزمة عظيمة لايستطيع حملها وهو يزيد عليها قال: ياجبريل! ما هذا؟ قال: هذا رجل من امتک عليه امانة لايستطيع ادائها وهو يزيد عليها. ثم اتی علی قوم تقرض السنتهم وشفاههم بمقاريض من حديد، كلما قرضت عادت كما كانت، ولايفتر عنهم شیء، قال: ياجبريل! من هؤلاء؟ قال: هؤلاء خطباء الفتنة، ثم اتی علی جحر صغير يخرج منه ثورهم عظيم فجعل الثور يريد ان يدخل من حيث خرج ولايستطيع، قال: ماهذا ماهذا ياجبريل؟ قال: هذا الرجل يتكلم بكلمة فيندم عليها فيريد ان يردها فلا يستطيع. (دلائل النبوة واللفظ له ج: ۲ ص: ۳۹۷-۳۹۸، باب الدليل علی ان النبی صلی الله عليه وسلم عرج به إلی السماء، طبع المكتبة الاثرية لاهور، پاكستان، ايضا: كتاب الروح لابن قيم ص: ۸۳، ۸٤، المسئلة السادسة، شرح الصدور ص: ۱۷۰، باب اثبات عذاب القبر، نشر الطيب ص: ۳۸-٤۰ واقعه معراج، واقعه ششم، طبع سهار نپور مفتی محله)۔

۲] ايضاً پورتنی حواله)۔

خوري او هغه پخه شوي غوښه نه خوري حضور ﷺ پوښتنه وکړه. دا خلک څوک دي؟ جبرايل عليه السلام وويل: دا ستاسو په امت کې هغه سړي دي کوم سره چې حلالي او پاکې ښځې موجودې وي او بيا به هم ناپاکو ښځو ته تلل، همدې کې هغه ښځې دي کومې چې د خپل پاک او حلال خاوندانو نه پورته شي او ناپاکه سړيو ته لاړې شي او شپې هغوی سره وي تردې چې سهار شي.[1]

۱۷: د خلکو حقوق نه اداکول

ويې فرمايل، بيا يو داسې کس باندې تيرشو. چې هغه د بر زيات لرګي جمع کړي و، هغه هغه نه شو پورته کولی او هغه به هغه باندې نور لرګي هم کيښودل. حضور ﷺ پوښتنه وکړه چې: دا سړي څوک دی؟ جبرايل عليه السلام وويل چې. دا ستاسو د امت هغه سړی دی د کوم په ذمه چې د خلکو حقونه او امانتونه دي او دا سړی هغه نه شي اداکولی او نور هم د خلکونه اخلي.[2]

۱۸: فتنه خورونکی خطيب او واعظ

بيا حضور ﷺ يو داسې قوم باندې تيرشو، چې د هغوی ژبې او شونډې په اوسپنو باندې کټ کيدلې او کله به چې کټ شوې، نو واپس به خپل حالت ته راغلې او دا سلسله به نه بنديده، حضور ﷺ پوښتنه وکړه چې دا کوم خلک دي؟ جبرايل عليه السلام وويل چې دا ګمراهي اچونکې او فتنې شروع کونکې خطيبان او واعظان دي.[3]

۱۹: غټه خبره کولو نه وروسته هغې باندې ستوما نه کېدونکي

بيا حضور ﷺ يو داسې وړوکې کانړی وليد چې د هغه نه يو غټ غويی راوځي، بيا هغه غويی په دويم ځل ننوتل غواړي، خو نه شي تلی حضور ﷺ پوښتنه وکړه، دا څه دي؟ جبرايل عليه السلام وويل چې دا د هغه کس حال دی کوم چې د خولې نه غټه خبره وباسي او بيا هغې باندې ستومانه شي او واپس يې اخيستل غواړي، خو هغه واپس نه شي اخيستلی.[4]

۱] ايضاً پورتنۍ حواله)۔
۲] ايضاً پورتنۍ حواله)۔
۳] ايضاً پورتنۍ حواله)۔
٤] ايضاً پورتنۍ حواله)۔

٢٠: ملاوت (درغلي) كونكي[١]

حافظ ابن قيم رحمه الله په كتاب الروح كې او حافظ جلال الدين سيوطي رحمه الله په شرح صدور كې د حافظ ابن ابي الدنيا رحمه الله دكتاب القبورنه داواقعه نقل كړې ده چې عبدالحميدبن محمود وايي چې: زه دحضرت ابن عباس رضي الله عنه په خدمت كې ناست وم، دغه دوران كې څه خلک راغلل او ذكر يې وكړ، چې موږ حج له پاره راغلي يو، زموږ يو ملګرى وفات شو، موږ دهغه له پاره قبر وكنستلو اولحد مو جوړكړ، كله چې دلحدنه فارغ شو، نوومو ليدل چې يو تورمارپكې دى، هغه دومره غټ دى چې ټول لحد پرې ډک شوى دى، موږ بل ځاى كې قبر وكنستلو، نوهلته هم هغه تورمارموجودو حضرت ابن عباس رضي الله عنهما وفرمايل چې دا تور مار دهغه مرى ته نزدې دى، كوم به چې هغه اچولې شي، لاړشئ، كوم قبرونه چې تاسو كنستلي دي، هغې كې يې يوكې خښ كړئ، وروسته قسم مې دې وي په هغه ذات باندې دكوم په قبضه كې چې زماساه ده، كه چرې تاسودهغه قبرله پاره ټوله ځمكه هم وكنئ، نوداتورماربه تاسوته هرځاى كې وينئ، وروسته موږ واپس شواومړى موهم هغې كندوكې خښ كړ، كله چې موږ دحج نه واپس شو، نودهغه سامان مودهغه كورته ولېږه اوټوله كيسه موورته بيان كړه اودهغه دښځې نه موپوښتنه وكړه چې دې سړي به څه عمل كاو؟ هغې وويل چې ده به غله خرڅوله، هميشه به يې دكوردضرورت مطابق غله ترې نه واخيستله اودهغه هومره به يې پكې بوس ګډ كړل. (كتاب الروح ص١٢٣ شرح صدورص ٧٥)

٢١: مورسره ګستاخي كونكي

حافظ سيوطي رحمه الله په شرح صدوركې، اصبهاني دترغيب وترهيب په حواله باندې دعوام بن حوشب نه نقل كړي دي چې زه يوځل يوې قبيلې ته لاړم، هغې سره خواكې يوه اديره وه، د مازديګروخت و، چې يوقبروشليد اودهغه نه يوكس راووت، دهغه سر دخره په شان و اوپاتې بدن يې دانسان په شان و، هغه درې ځله د خره اواز وكړ اوبياقبربندشو، ماخلكونه دې باره كې پوښتنه وكړه، نوماته وويل شول چې دې كس به شراب څښل، كله به چې مابنام شو، نودده موربه ويل چې، زويه، له الله نه وويريږه! ددې په جواب كې به ده ويل

١]عن عبدالحميد بن محمود قال:كنت جالسا عند ابن عباس فاتاه قوم فقالوا:انا خرجنا حجاجا ومعنا صاحب لنا؟ اذا اتينا فاذا الصفاح مات،فهيأناه،ثم انطلقنا،فحفرنا له،ولحدنا له،فلما فرغنا من لحده اذا نحن باسود قد ملا اللحد، فحفرناله آخرفاذا به قد ملا لحده،فحفرناله آخر فاذا به.....فقال:ابن عباس:ذلک الغل الذى يغل به،انطلقوا فادفنوه فى بعضها،فوالذى نفسى بيده!لو حفرتم الارض كلها لو جدتموه فيه،فانطلقنا فوضعناه فى بعضها،فلما رجعنا اتينا اهله بمتاع له معنا،فقلنا لامراته:ماكان يعمل زوجک؟قالت:كان يبيع الطعام،فياخذ منه كل يوم قوت اهله،ثم يفرض الفضل مثله فيلقية فيه.(كتاب الروح واللفظ له ص:٩٨المسئلة السابعة،ايضا شرح الصدور ص:١٧٤باب عذاب القبر،طبع بيروت،طبع دار الكتب العلمية بيروت)۔

چې ته دخرې په شان چغې وهې، داکس دمازدیگرنه وروسته مړشو. دهغې ورځې نه نن پورې روزانه داقبردمازدیگروخت کې شلیږي اوهغه دخره په شان درې ځله چغې ووهي، اوله دې نه وروسته قبربند شي.[1]

۲۲: له پاکي پرته لمونځ کول او د مظلوم نه مرسته

حضرت عبدالله بن مسعود رضی الله عنه نه روایت دی چې یوسړي ته قبرکې دسلو کوړو لگولو حکم وشي،هغه الله تعالی ته سوال اودعا وکړه،وروسته دهغه په عذاب کې کمی وشو اویوه کوړاپاتې شوه، کله چې هغه ته کوړاور شوه، نوټول قبرکې اورجمع شو،کله چې داعذاب ختم شواوهغه هوش کې راغی، نوهغه دفرښتونه پوښتنه وکړه چې تاسوزه دکومې گناه په وجه کوړا باندې ووهلم؟ هغوی ورته جواب ورکړو چې تایوه ورځ داودس نه پرته لمونځ کړی و اوته دیومظلوم خواکې تیرشوی وې، خوتادهغه مدد نه وکړی. (مشکل الاثارج ٤ ص ۱۳۱)[2]

۲۳: صحابه کرامو رضی الله عنهم ته بد رد ویونکي

ابن ابي الدنیا رحمه الله په کتاب القبورکې دابواسحاق نه نقل کړي دي چې زه یومړي ته دغسل ورکولوله پاره راوغوښتل شوم، مادهغه دمخ نه جامه لرې کړه، نوومې لیدل چې یوغټ مار دهغه دخټې نه تاوشوی دی، زه بیرته راغلم. هغه ته مې غسل ورنه کړ، وروسته خلکو ذکر وکړ چې دې سړي به صحابه کرامو رضی الله عنهم ته بدردویل.(کتاب الروح ص ۱۲٤، شرح صدور ص ۷۵)[3]

داسې ډول نورډېرواقعات کتاب الروح اوشرح صدورکې نقل شوي دي، حافظ ابن قیم رحمه الله کتاب الروح کې داتفصیل سره لیکلي دي، کوم چې دقبردعذاب ذریعه جوړیږي،

۱] واخرج الاصبهانی فی الترغیب،عن العوام بن حوشب قال:نزلت مرة حیا والی جانب ذلک الحی مقبرة،فلما کان بعد العصر انشق منها قبر،فخرج من رجل راسه راس حمار وجسده جسد انسان،فنهق ثلاث نهقات،ثم انطبق علیه القبر،فسالت عنه فقیل:انه کان یشرب الخمر،فاذا راح تقول امه:اتق الله یاولدی!فیقول:انما انت تنهقین کما ینهق الحمار.فمات بعد العصر،فهو ینشق عنه القبر کل یوم بعد العصر،فینهق ثلاث نهقات،ثم ینطبق علیه القبر.(شرح الصدور ص:۱۷۲،باب عذاب القبر،طبع دار الکتب العلمیةبیروت)۔

۲] عن ابن مسعود عن النبی صلی الله علیه وسلم قال:امر بعبد من عبادالله ان تضرب فی قبره ماة جلدة فلم یزل یسال الله وید عوه حتی صارت واحدة،فامتلا قبره علیه نار،فلما ارتفع عنه الفاق،فقال:علام تموني؟قالوا:انک صلیت صلاة بغیر طهور ومررت علی مظلوم فلم تنصره.(مشکل الآثار ج:٤ ص:۱۳۱،ایضا کتاب الروح ص:۸۳المسئلة السادسة)۔

۳] وقال ابن ابی الدنیا: حدثنی محمد بن الحسین، قال: حدثنی ابو اسحاق صاحب الشاط قال: دعیت الی میت لاغسله، فلما کشفت الثوب عن وجهه اذا بحیة قد تطوقت علی حلقه، فذکر من غلظها، قال: فخرجت فلم اغسله، فذکروا انه کان یسب الصحابة رضی الله عنهم. (کتاب الروح ص:۹۸ المسئلة السابعة، طبع دارالکتب العلمیة، ایضاً شرح الصدور ص۱۷۳، باب عذاب القبر، طبع دارالکتب العلمیة)۔

دلته د هغه د عبارت ترجمه نقلوم: حافظ ابن قيم رحمه الله ليکي:

نهمه مسئله: د پوښتنه کونکي دا سوال چې هغه کوم وجوهات چې د هغې په وجه باندې قبروالاوو ته عذاب ورکول کيږي؟

د دې جواب دوه ډوله دی، يو مجمل او بل مفصل:

مجمل جواب خو دا دی چې قبروالااووته عذاب ورکول کيږي الله تعالى سره د هغوی د جهالت په وجه باندې، د هغه حکمونه ضائع کولو باندې او د هغه نافرماني کولو باندې، الله تعالى دا سې روح ته عذاب نه ورکوي کوم ته چې د الله تعالى معرفت حاصل وي او کوم چې الله تعالى سره مينه ساتي، او د هغه حکمونه مني او د هغه منع شوي شيانو نه پرهيزکوي او نه داسې بدن ته عذاب ورکوي، په کوم کې چې پاکيزه روح وي، ځکه چې د قبرعذاب او د اخرت عذاب بنده باندې د الله تعالى د غضب او ناراضګي اثردی، کوم کس چې دې دنيا کې الله تعالى غضبناک او خفه کړ او بيا د توبې نه پرته مړشو، نو څومره چې هغه الله تعالى خفه کړی وي، د هغه مطابق به هغه ته عذاب ورکول کيږي، چا ته زيات ملاوېدونکی دی او چاته کم او څوک منونکي دي او څوک نه منونکي.

پاتې شو مفصل جواب، نو حضور ﷺ د هغه دوه کسانو باره کې ويلي و چې دوی ته د قبر عذاب ورکول کيږي ، يو به د چغل خوري په ذريعه باندې خلکو کې فساد پيدا کولو او دويم به د متيازو نه پرهيزنه کاو، وروسته دې دويم کس واجبه پاکي پريښې وه او لومړي کس د خپلې ژبې په ذريعه باندې داسې کارکړی و کوم چې د خلکو په مينځ کې د فتنې او فساد جوړولو ذريعه جوړ شوه، اګرچې هغه به رښتوني خبره نقل کوله، په دې کې دې خبرې باندې تنبيه ده، کوم کس چې د دروغو د طوفان او الزامونو په ذريعه باندې د خلکو په مينځ کې د فتنو جوړولو ذريعه جوړيږي، د هغه عذاب د چغل خورنه ډېر دی، څنګه چې د متيازو نه پرهيزنه کولو باندې تنبيه ده، چې کوم کس لمونځ پريښودونکی وی، چې د متيازونه صفايي حاصلول، د هغه واجباتو او شرطونو کې شامل دي، د هغه ګناه به د دې نه ډېره وي.

او د حضرت ابن مسعود رضي الله عنه په حديث کې د هغه سړي کيسه تيره شوې ده چې هغه ته قبر کې يو ه کوړا ورکړل شوه، نو د هغه قبر د اور نه ډک شو، ځکه چې هغه يو لمونځ د پاکۍ نه پرته کړی و، او د مظلوم خوا کې تيرشوی و، خو د هغه مدد يې نه و کړی.

او صحيح بخاري کې د حضرت سمره بن جندب رضي الله عنه حديث تيرشوی دی، په کوم چې د دروغو خبرې خورونکي ذکرد ی او د هغه کس د عذاب کوم به چې د شپې قران پاک لوستلو نه وروسته ويده شو، خو قران پاک باندې به يې عمل نه کاو او د بدکارو سړيو او ښځو عذاب او د سود خوړونکو عذاب، کوم چې حضور ﷺ په برزخ کې ليدلی و.

او د حضرت ابو هريره رضي الله عنه حديث هم تيرشوى دى، كوم كې چې دغتې كاڼي په ذريعه باندې د هغو خلكو د سرونو ماتيدو ذكر دى، كوم به چې په لمونځ كې سستي كوله او د زكات نه وركونكو ذكر دى، چې هغوى د دوزخ كاڼو او زقوم باندې څريدل او كوم چې د زناكاري په وجه باندې سخا شوې او بدبويه غوښه خوړله او فتنه خورونكو او ګمراه كونكو خطيبانو او واعظانو ذكر دى، چې د هغوى شونډې د اوسپنې په انبورونو باندې كټ كېدلې.

او د حضرت ابو سعيد خدري رضي الله عنه حديث هم تيرشوى دى، په كوم كې چې د جرم كونكو ذكر شوى دى، د ځينو خېټې د كوټو په شان وې او ال فرعون (د دوزخيانو) قافلې د هغوى د پاسه تيريدې، دا سود خوړونكي دي د ځينو خولې خلاصې وې او هل كېدې او هغو كې سكروټې وركول كېدې كومې چې د متيازو په لار باندې د هغوى نه بهرته وتلې، دوى د يتيمانانو مال خوړونكي دي، ځينې ښځې د سينو نه ځوړندې شوې وې، دا بدكارې ښځې دي له ځينو به د بدن نه به غوښه كټ كېده او هغوى باندې به خوړل كېده، دوى غيبت او د خلكو عيبونه لټونكي دي، د ځينو نوكونه د اوسپنې و، چې هغو باندې هغوى خپل مخونه او سينې ګرولې، دا هغه خلک دي كومو چې د خلكو عزت سره لوبې كولې او حضور ﷺ مورته وويل چې كوم غلام د خيبر د غنيمت د مال نه څادر پټ كړى و، هغه څادر نه د هغه قبر كې اورجوړ شوى و، د دې باوجود چې د هغه د غنيمت په مال كې حق و او س غور وكړئ، چې كوم كس د بل مال ناحق خوري، چې د هغه پكې هيڅ حق نه وي، د هغه به څه حال وي؟

خلاصه: دا چې د قبر عذاب زړه، سترګو، غوږونو، خولې، ژبې، خېټې، شرمګاه، لاسونو، پښو او د ټول بدن په ګناهونو باندې دى، وروستنه چاته چې قبر كې عذاب وركول كيږي، هغه دادي:

١: چغل خواره.
٢: دروغ ويونكي.
٣: غيبت كونكي.
۴: د دروغو ګواهي وركونكي.
۵: په يو پاک لمنه كس باندې الزام لګونكي.
٦: په خلكو كې فتنه او فساد پيدا كونكي.
٧: خلک د بدعت طرف ته راغوښتونكي.
٨: د الله تعالى او د هغه رسول ﷺ په نوم باندې داسې خبره كونكي چې د هغې هغه ته علم نه وي.
٩: خپلو خبرو كې ګپ شپ لګونكي.
١٠: سود خوړونكي.
١١: د يتيمانو مال ناحقه خوړونكي.
١٢: د رشوت وغيره په ذريعه باندې حرام مال خوړونكي.
١٣: د مسلمان ورور مال ناحق خوړونكي.
١۴: د اسلامي ملک غير مسلم او سيدونكي مال په ناحقه خوړونكي.
١۵: نشه كونكي.
١٦: د ملعونې ونې ميوه خوړونكي.

۱۷: زناکونکي. ۱۸: لواطت کونکي.
۱۹: غلا کونکي. ۲۰: خیانت کونکي.
۲۱: وعده ماتونکي. ۲۲: دوکه ورکونکي.
۲۳: جعلي شیان جوړونکي او مکر او دوکه کونکي.
۲۴: سود اخستونکي. ۲۵: سود ورکونکي.
۲۶: دسود لیکلو والا. ۲۷: دسود ګواهي ورکونکي.
۲۸: حلاله کونکي. ۲۹: څوک چې پرې حلاله کوي.
۳۰: دالله تعالی فرائض نه اداکونکي او دحرامو شیانوله پاره باني کتونکي.
۳۱: مسلمانانو ته تکلیف رسونکي. ۳۲: دخلکو عیب لټونکي.
۳۳: دالله تعالی دحکم خلاف فیصلې کونکي. ۳۴: دشریعت خلاف فتوا ورکونکي.
۳۵: دګناه او ظلم په کارکې دنورو مدد کونکي. ۳۶: څوک ناحقه قتل کونکي.
۳۷: دالله تعالی په حرم کې الحاد او سستي کونکي.
۳۸: دالله تعالی نومونه او صفتونه بدلونکي.
۳۹: دالله تعالی په نومونو کې کوږوالی اختیارونکي.
۴۰: خپل خیال او سیاست درسول الله ﷺ په سنتو باندې اوچت ګڼلو والا.
۴۱: په مړي باندې په چغو ژړا کونکې ښځې. ۴۲: ددغې ژړا اوریدونکي.
۴۳: دوزخ کې نوحه کونکي، یعنې ګانې بجانې اوریدونکي، څه چې الله تعالی او دهغه رسول ﷺ حرام ګرځولي دي. ۴۴: سازونه اوریدونکي.
۴۵: قبرونو باندې عمارتونه جوړونکي او هغو باندې قندیلونه او ډیوې بلونکي.
۴۶: ناپ تول کې کمي کونکي، چې کله خلکو نه خپل حق اخلي، نو پوره اخلي او کله چې هغوی ته ورکوي، نو کم ورکوي. ۴۷: ظلم کونکي او سرکش خلک.
۴۸: کبرکونکي خلک. ۴۹: ریاکونکي خلک.
۵۰: دخلکو عیب معلومونکي خلک. ۵۱: ناحقه جنګ کونکي.
۵۲: سلف صالحین(صحابه کرام رضی الله عنهم تابعین او ددین امامانو)ته بدرد ویونکي.
۵۳: کوم خلک چې جادوګرانو او نجومیانو وغیره ته ورځي، دهغوی نه پوښتنه کوي او څه چې ورته هغه خلک وایي هغه رښتیا ګڼي.
۵۴: دظالم مدد کونکي، کوم چې خپل اخرت دنورو خلکو ددنیاله پاره خرڅ کړی دی.
۵۵: هغه کس کله چې ته هغه دالله تعالی نه ویرې او ورته نصیحت وکړې او هغه منع نه شي او کله یې چې دهغه په شان مخلوق نه ویروې، هغه منع شي.
۵۶: هغه کس کله چې هغه ته دالله تعالی او دهغه درسول ﷺ په کلام باندې هدایت وشي او هغه هدایت ته رانه شي او دې طرف ته سراوچت نه کړي او کله چې هغه ته دداسې خبره

وکړي، کوم سره چې هغه عقیدت لري، (حالانکې هغه صحیح خبره هم کولی شي او غلطه هم) او د هغه خبره مضبوطي سره ونیسي او د هغې مخالفت ونه کړي.

۵۷: هغه کس کله چې د هغه مخکې قران ولوستل شي او له هغه نه متاثره نه شي، بلکې اکثر د هغه په وجه باندې تکلیف محسوس کړي او کله چې هغه د شیطان قران (یعنې ګانې او قوالي) اوري، ځکه چې د زنا منتر او د نفاق ماده ده، نو د هغه زړه خوشاله شي او د هغه په وجه باندې هغه وجد کې راشي او د هغه په زړه کې خوشالي راپیدا شي او د هغه زړه غواړي چې دا لوبه ویونکی دې همداسې لوبې وایي او بالکل دی چپ نه شي.

۵۸: او داسې کس کوم چې په الله تعالی قسم کولو نه وروسته یې مات کړي (او د ماتیدو پرواه ونه کړي) او که چرې همدغه کس دیوبهادر سړي قسم وخوري، یا د خپل شیخ نه د بری کیدو قسم وخوري، یا چېرته د خپل خپلوان وغیره قسم وخوري، یا د خپلې ځوانۍ قسم وخوري، یا چېرته د داسې کس د ژوند قسم وخوري، کوم سره چې هغه مینه کوي او د هغه تعظیم کوي، نو د قسم خوړلو نه وروسته د هغه د ماتولو له پاره راضي نه وي، که هغه هر څو مره ویرولی شي.

۵۹: ښکاره او علانیه ګناه کونکي، کوم چې په خپله ګناه باندې فخر کوي او د خپلو ملګرو په مقابله کې ډېر ګناهونه کوي.

۶۰: داسې بدزبانه او بداخلاقه سړی چې خلک د هغه د بدزباني او د شر د ویرې په وجه باندې هغه سره خبرې نه کوي.

۶۱: هغه کس کوم چې لمونځ داخري وخت پورې نه کوي او کله چې لمونځ کوي، نو ډېر زر زر لمونځ وکړي او هغه کې د الله تعالی ذکر ونه کړي، یا یې ډېر کم وکړي.

۶۲: داسې کس چې ته هغه په خپل مال او عیال باندې امین نه جوړېږې.

۶۳: هغه کس کوم چې په صحیح زړه باندې زکات نه ورکوي.

۶۴: د حج وس لرلو باوجود حج ته نه ځي.

۶۵: د طاقت لرلو باوجود په خپله ذمه باندې موجود حقونه نه اداکوي.

۶۶: کوم کس چې شکل او صورت کې، خبرو کولو کې، خوراک څښاک کې، ګرځیدو کې احتیاط او پرهیزګاري نه کارنه اخلي.

۶۷: کوم کس چې د مال حاصلولو کې د دې پرواه نه کوي چې دا د حلالو نه راغی او که د حرامو نه.

۶۸: کوم کس چې صله رحمي نه کوي، نه په مسکین باندې رحم کوي، نه کونډې باندې، نه یتیم باندې، نه څناورو باندې او نه په څارویو باندې، بلکه یتیم ته تکلیف ورکوي، مسکین ته د خوراک ورکولو ترغیب نه ورکوي، خلکو ته د ښودنې له پاره عمل کوي او د عام استعمال شیانو خلکو نه منع کوي.

۲۹ اوکوم کس چې دخپل عيبونو په ځای باندې دنوروخلکوعيبونوکې اودخپلوګناهونوپه ځای باندې دنورو خلکو ګناهونو کې مشغول وي. دې ټولو خلکوته اوددوی په شان نورو خلکو ته به ددې جرمونوپه وجه باندې قبرکې عذاب ورکول کيږي، ددې جرمونودزياتوالي اوکمي مطابق زيات ترخلک دې کې مبتلادي، په دې وجه باندې قبرکې موجود ډېرخلک په عذاب کې مبتلادي او د قبر دعذاب نه خلاصي موندونکي خلک ډېرکم دي، قبرله بهرنه خاوره په نظرراځي، خودننه حسرتونه اوعذابونه دي بهردخاورې اوښائسته کاڼونه جوړ شوی دی، خودننه پکې دمصيبتونوغرونه او ماران اولړمان دي، هغوی افسوسونه داسې توپونه وهي، څنګه چې کټو ويشيږي اوداسې کيدل هم پکاردي ، ځکه چې دقبر والا وو او دهغوی په خواهشاتو او ارمانونو ديوال جوړشوی دی، په الله مې دې قسم وي، قبرونه داسې وعظ کوي چې هغوی دواعظ دوعظ د پاره څه ګنجائش نه دی پريښی اوهغه په چيغو چيغو وايي:

اې ددنيا ابادونکو! تاسوداسې کورونه ابادوئ کوم به چې ډېرزرختم شي، اوتاسو هغه کور ورانوئ، کومې ته چې تاسوډېر زر راتلونکي يئ،تاسوهغه کورونه ابادکړل، چې دهغې ګټه او اوسيدل دبل چاله پاره دي اوتاسوهغه کورونه وران کړل چې ستاسو اوسيدل دهغې نه پرته بل ځای کې نشته، داکورونه په منډاکې ديوبل نه دمخکې کيدودي، دلته عملونه امانت کيښودل کيږي، دادپټې تخم دی، دادعبرتونومحل دی، دجنت په باغيچوکې يوه باغيچه ده، ياددوزخ په کندوکې يوه کنده ده .(دا اخري فقره دحديث پاک يوه جمله ده.)[1]

١] المسئلة التاسعة:وهى قول السائل:ماالاسباب التى يعذب بها اصحاب القبور؟جوابها من وجهين:مجمل ومفصل،اما المجمل فانهم يعذبون على جهلهم بالله،واضاعتهم لامره،وارتكابهم لمعاصيه،فلا يعذب الله روحا عرفته واحبته وامتثلت امره واجتنبت نهيه،ولا بدنا كانت فيه ابدا فان عذاب القبر وعذاب الآخرة اثر غضب الله وسخطه على عبده،فمن لغضب الله واسخطه فى هذه الدار ثم لم يتب ومات على ذلک كان له من عذاب البرزخ بقدر غضب الله وسخطه عليه،فمستقل ومستكثر،ومصدق،ومكذب.واماالجواب المفصل:فقد اخبر النبى صلى الله عليه وسلم عن الرجلين اللذين رآهما يعذبان فى قبورهما يمشى احدهما بالنميمة بين الناس ويترک الآخر الاستبراء من البول،فهذا ترک الطهارة الواجبة، وذلک ارتكب السبب الموقع للعداوة بين الناس بلسانه وان كان صادقا،وفى هذا تنبيه على ان الموقع بينهم العداوة بالكذب والزور والبهتان اعظم عذابا،كما ان فى ترک الاستبراء من البول تنبيها على ان من ترک الصلاةالتى الاستبراء من البول بعض واجباتها وشروطها فهو اشد عذابا،وفى حديث شعبة اما احدهما فكان ياكل لحوم الناس فهذا مغتاب وذلک نمام،وقد تقدم حديث ابن مسعود رضى الله عنه فى الذى ضرب سوطا امتلا القبر عليه به نارا،لكونه صلى صلاة واحدة بغير طهور ومر على مظلوم فلم ينصره. وقد تقدم حديث سمرة فى صحيح البخارى فى تعذيب من يكذب الكذبة فتبلغ الآفاق،وتعذيب الزناة والزانى،وتعذيب آكل الربا،كما شاهدهم النبى صلى الله عليه وسلم فى البرزخ .وتقدم حديث ابى هريرة رضى الله عنه الذى فيه رضخ رؤوس الاقوام بالصخر لتشاقل رؤوسهم عن الصلاة،والذين يسرحون بين الضريع والزقوم لتركم ....

[بقيه حاشيه په راروانه صفحه...

...بقیه د تیر مخ]... زكاة اموالهم،والذين ياكلون اللحم المنتن الخبيث لزناهم،والذين تقرض شفاهم بمقاريض من حديث لقيامهم فى الفتن بالكلام والخطب .وتقدم حديث ابى سعيد وعقوبة ارباب تلك الجرائم فمنهم من بطونهم امثال البيوت وهم على سابلة آل فرعون وهم اكلة الربا،ومنهم من تفتح افواههم فيلقمون الجمر حتى يخرج من اسافلهم وهم اكلة اموال اليتامى،ومنهم المعلقات بثديهن وهن الزوانى،ومنهم من تقطع جنوبهم ويطعمون لحومهم وهم المغتابون،ومنهم من لهم اظفار من نحاس يخمشون وجوههم وصدورهم وهم الذين يغمتون اعراض الناس. وقد اخبرنا النبى صلى الله عليه وسلم عن صاحب الشملة التى غلها من المغنم انها تشتغل عليه نارا فى قبره هذا وله فيها حق،فكيف بمن ظلم غيره مالاحق له فيه،فعذاب القبر عن معاصى القلب، والعين، والاذن، والفم، واللسان، والبطن، والفرج،واليد،والرجل،والبدن كله، فالنمام، والكذب، والمغتاب، وشاهد الزور،وقاذف المحصن،والموضع فى الفتنة،والدعى الى البدعة،والقائل على الله ورسوله مالاعلم له به،والمجازف فى كلامه،وآكل الربا،وآكل اموال اليتامى،وآكل السحت من الرشوة والبرطيل ونحوهما،وآكل مال اخيه المسلم بغير حق او مال المعاهد،وشارب المسكر،وآكل لقمة الشجرة الملعونة والزانى، واللوطى، والسارق، والخائن، والغادر، والمخادع، والماكر،وآخذ الربا ومعصية وكاتبه وشاهداه،والمحلل والمحلل له،والمحتال على اسقاط فرائض الله وارتكاب محارمه،ومؤذى المسلمين ومتتبع عوراتهم،والحاكم بغير ماانزل الله،والمفتى بغير ماشرعة الله،والمعين على الاثم والعدوان،وقاتل النفس التى حرم الله،والملحد فى حرم الله،والمعتل لحقائق اسماءالله وصفاته الملحد فيها،والمقدم رايه وذوقه وسياسته على سنة رسول الله صلى الله عليه وسلم،والنائحة والمستمع اليها،ونواحو جهنم وهم المغنون الغناء الذى حرمه الله ورسوله والمستمع اليهم،والذين يبنون المساجد على القبور، ويوقدون عليها القناديل والسرج،والمطففون فى استيفاء مالهم اذا اخذوه وهضم ماعليهم اذا بذلوه، والجبارون،والمتكبرون، والمراؤون، والهمازون اللمازون،والطاعون على السلف،والذين ياتون الكهنة والمنجمين والعرافين فيسالونهم ويصدقونهم،واعوان الظلمة الذين قدباعوا آخرتهم بدنيا غيرهم،والذى اذا خوفته بالله وذكرته به لم يرعو ولم ينزجر فاذا خوفته بمخلوق مثله خاف وارعوى وكف عما هو فيه،والذى يهدم بكلام الله ورسوله فلا يهتدى ولايرفع به راسا فاذا بلغه عمن يحس به الظن ممن يصيب ويخطىء عض عليه بالنواجذ ولم يخالفه،والذى يقرا عليه القرآن فلا يؤثر فيه،وربما استثقل به فاذا سمع قرآن الشيطان ورقية الزنا ومادة النفاق طاب سره، وتواجد وهاج من قبله دواعى الطرب وود ان المغنى لايسكت،والذى يحلف الله ويكذب فاذا حلف بالبندق او برئ من شيخه اوقريبه او سراويل الفتوة اوحياةمن يحبه ويعظمه من المخلوقين لم يكذب ولو هدد وعوقب، والذى يفتخر بالمعصية ويتكثر بها بين اخوانه واضرابه وهو المجاهر،والذى لاتامنه على مالك وحرمتك، والفاحش اللسان البذى،الذى تركه الخلق اتقاه شره وفحشه،والذى يؤخر الصلاة الى آخر وقتها وينقرها ولا يذكرالله فيها الاقليلا،ولايؤدى زكوة ماله طيبة بها نفسه،ولايحج مع قدرته على الحج،ولايؤدى ماعليه من الحقوق مع قدرته عليها،ولايتورع من لحظة ولا لفظة ولاآكلة ولا خطوة ولا يبالى بما حصل من المال من حلال او حرام، ولايصل رحمه،ولايرحم المسكين،ولا الارملة ولااليتيم ولا الحيوان البهيم،بل يدع اليتيم ولا يحض على طعام المسلمين،ويرائى للعالمين ويمنع الماعون،ويشتغل بعيوب الناس عن عيبه،وبذنوبهم عن ذنبه،فكل هؤلاء وامثالهم يعذبون فى قبورهم بهذه الجرائم بحسب كثرتها وقلتها وصغيرها وكبيرها. ولما كان اكثرالناس كذالک كان اكثر اصحاب القبور معذبين، والفائز منهم قليل،فظواهر القبور تراب وبواطنها حسرات،وعذاب،ظواهرها بالتراب والحجارة المنقوشة مبنيات وفى باطنها الدواهى والبليات تغلى بالحسرات كما تغلى القدور بما فيها،ويحق لها وقدحيل بينها وبين شهواتها.[بقيه حاشيه په راروانه صفحه

دابن قيم رحمه الله دعبارت ترجمه ختمه شوه.

د قبر د عذاب باره کې يوڅو خواستونه

۱: دالله تعالى پناه! دقبردعذاب منظرډيرزيات دردوركونكى اوويرونكى دى، بندګانوته پکاردي چې دخپل قبرنه غافله کيږي اوداسې څه داکار ونه کړي، چې دهغه په وجه باندې ورته دقبر عذاب ورکړل شي، حديث کې دي چې اميرالمؤمنين حضرت عثمان رضي الله عنه به کله قبرباندې تيريده، نودومره به يې وژړل چې ږيره مبارکه به يې لنده شوه، عرض ورته وشو، چې دجنت او دوزخ په ذکر باندې تاسودومره نه ژاړئ، څومره چې قبرباندې ژاړئ؟ ويې فرمايل، چې: ماد حضور ﷺ دا وينا پخپله اوريدله ده، چې:

ان القبراول منزل من منازل الاخرة! فان نجى منه، فمابعده ايسرمنه، ان لم ينج منه فمابعده اشدمنه! قال: وقال رسول الله ﷺ: مارايت منظراقط الاوالقبرافظع منه! رواه الترمذى وابن ماجه. (مشكوة ص ٢٦) **ترجمه**: قبرداخرت په منزلوکې يومنزل دى، که چيرې له دې نه خلاصي ومونده شوه، نوان شاء الله نورمنزلونه به اسان وي اوکه چيرې دې نه خلاصى ونه موندل شو، نونورمنزلونه به دې نه هم مشکل وي او حضور ﷺ فرمايلي دي چې مادقبرنه زيات ويرونکى منظربل نه دى ليدلى.

صحيح بخاري اوصحيح مسلم کې دحضرت عائشه رضي الله عنها نه روايت دى چې:

ان يهودية دخلت عليها فذكرت عذاب القبر، فقالت لها: اعاذک الله من عذاب القبر! فسالت عائشه رسول الله ﷺ عن عذاب القبر، فقال: نعم! عذاب القبرحق. قالت عائشة: فمارايت رسول الله ﷺ بعدصلى صلوة الاتعوذبالله من عذاب القبر. متفق عليه. (مشكوة ص ٢٥)

ترجمه: يوه يهودى ښځه ماته راغله، هغې حضرت عائشې رضي الله عنها ته دعاوکړه، چې الله تعالى دې تاته دقبردعذاب نه پناه درکړي حضرت عائشه رضي الله عنها فرمايي چې: مادهغې يهودى ښځې قيصه حضور ﷺ ته ذکرکړه، نوويې فرمايل چې: بالکل! دقبرعذاب حق دى حضرت عائشه رضي الله عنها فرمايي چې: مانه دي ليدلي دهغې واقعې نه وروسته چې حضور ﷺ داسې لمونځ کړى وي په کومې کې چې دقبر دعذاب نه پناه نه وي غوښتي.

...بقيه د تېر مخ]... وامانيها،تالله لقد وعظت فما تركت لواعظ مقالا، ونادت: ياعمار الدنيا!لقد عمرتم دارا موشكلة بكم زوالا وخربتم دارا انتم مسرعون اليها انتقالا.عمرتم بيوتا لغير كم منافعها وسكنها،وخربتم بيوتا ليس لكم مساكن سواها،هذه دار الاستباق ومستودع الاعمال وبذر الذرع،وهذه محل للعبر رياض الجنة او حفر من حفر النار.(كتاب الروح ص:١٠٧تا١١٠طبع دار الكتب العلمية بيروت)۔

دحضرت عائشې رضي الله عنها وينا ده چې:

ويل لاهل المعاصي من اهل القبور! تدخل عليهم في قبورهم حيات سودا، اودهم حية عند راسه وحية عند رجليه، تقرصانه حتى يلتقيا في وسطه فذالك العذاب في البرزخ الذي قال الله تعالى: ومن ورائهم برزخ الى يوم يبعثون. (تفسير ابن كثير ج ٤ ص ٤٩٣)

ترجمه: قبرونو کې دګناهګارو له پاره هلاکت دی، تور ماران دهغوی قبرونو ته داخل شي، يو مار د سر طرف نه اوبل دپښو د طرف نه، د دواړو طرفونو نه مرې ته ټکونه ورکوي، تردې پورې چې مينځ کې دواړه يوځای شي (او مړی دوه ټکړې کړي) وروسته دا د برزخ هغه عذاب دکوم باره کې چې الله تعالی فرمايلي دي او دهغوی په مينځ کې يوه پرده ده، دهغې ورځې پورې په کومه ورځ به چې خلک پورته کيږي.

۲: دقبر دعذاب تعلق بلې دنياسره دی، کومې ته چې برزخ ويل کيږي او الله تعالی ددې دنيا والونه پرده کې ساتلی دی، دحضور ﷺ وينا ده:

ان هذه الامة تبتلى في قبورها، فلولا ان لاتدافنوا لدعوت الله ان يسمعكم من عذاب القبر الذي اسمع منه. (صحيح مسلم ج ۲ ص ۲۸۶)

ترجمه: قبرونو کې قبروالو ته عذاب ورکول کيږي اوکه چيرې دا ويره نه وای، نوما به الله تعالی ته دعا کړې وه چې هغوی تاسو باندې هم دقبر عذاب اورولی وای. (صحيح مسلم ج ۲ ص ۲۸۶)

خو الله تعالی دبندګانو دعبرت له پاره کله کله دقبر عذاب هغوی ته وښيي (څنګه چې يوڅو واقعات پورته تيرشوي دي) واقعه داده چې که چرې داسې قسمه واقعات جمع شي، نوغټ کتاب ترې جوړيدای شي.

۳: دقبر دعذاب نه دبچ کېدو له پاره ديو څو کارونو اهتمام کول پکاردي:

اول: دهغه ټولو کارونو نه ځان ساتل پکاردي، کوم چې دقبر دعذاب ذريعه جوړيږي اودکومې خلاصه چې پورته دابن قيم رحمه الله په کلام کې تيره شوې ده، مطلب دا چې ددې ټولو ګناهونو نه دبچ کېدو کوشش پکاردی.

دويم: څومره کوتاهي او ګناهونه چې اوسه پورې شوي دي، د زړه اخلاص سره دهغې نه توبه وکړل شي اوکوم حقوق چې زمونږ په ذمه دي، هغه اهتمام سره ادا شي، که چاته موتکليف رسولی وي، نو چې دهغه معافي وغوښتل شي، غرض دا چې انسان دې هر وخت په دې کوشش کې وي چې کله هغه دې دنيانه رخصت شي، نو حقوق الله او حقوق العباد کې دهغه په ذمه هيڅ نه وي.

دريم: دقبردعذاب نه دپناه غوښتلو اهتمام وکړل شي، پورته دحضرت عائشې رضي الله عنها حديث تيرشوی دی، چې حضور ﷺ به هرلمونځ کې دقبردعذاب نه پناه غوښتلو اهتمام او التزام کاو.

عن ابي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله ﷺ: اذافرغ احدکم من التشهد الاخر فليتعوذبالله من اربع: من عذاب جهنم، ومن عذاب القبر، وفتنة المحياء والممات، ومن شر المسيح الدجال، رواه مسلم. (مشکوة ص ۸۷)

ترجمه: حضرت ابوهريره رضي الله عنه دحضور ﷺ وينا نقل کوي چې، کله تاسوکې څوک داخري التحيات نه فارغ شي، نو دڅلوروشيانونه دې پناه غواړي: ددوزخ دعذاب نه، دقبردعذاب نه، د ژوند اود مرګ دفتنې نه، اودمسيح دجال دفتنې نه.
حضرت ابن عباس رضي الله عنهما فرمايي چې، نبي کريم ﷺ صحابه کرامو رضي الله عنهم ته به يې دا دعا داسې ښودله، څنګه به يې چې ورته دقران سورت ښودلو، فرمايل به يې چې دادعاغواړئ:

اللهم انی اعوذبک من عذاب جهنم، واعوذبک من عذاب القبر، واعوذبک من فتنة المسيح الدجال، واعوذبک من فتنة المحياوالممات، رواه مسلم. (مشکوة ص ۸۷)

ترجمه: اې الله! زه ستاپه ذات سره پناه غواړم، ددوزخ له عذاب نه اوزه ستاپه ذات سره پناه غواړم دقبرله عذاب نه اوستاپه ذات سره پناه غواړم ددجال مسيح دفتنې نه اود ژوند او د مرګ دفتنې نه.

څلورم: ويده کېدونه مخکې دسورت تبارک الذی(الملک) لوستلو اهتمام وکړل شي، حديث شريف کې فرمايل شوي دي چې: دادقبردعذاب نه ساتل کوي، يوبل حديث کې دي:

عن جابر رضي الله عنه، ان النبي ﷺ کان لاينام حتی يقرا الم تنزيل وتبارک الذی بيده الملک، رواه احمد والترمذی والدارمی. (مشکوة ص ۱۸۸)

ترجمه: دحضرت جابر رضي الله عنه نه روايت دی، فرمايي چې درسول الله ﷺ معمول و چې دويده کېدونه مخکې به يې **الم تنزيل** او**تبارک الذی بيده الملک** سورتونه لوستل.

له مرګ نه وروسته د مړي تاثرات

سوال: دمرګ نه وروسته دغسل جنازې او دفن کېدو پورې انساني روح باندې څه تيرېږي؟ دهغه څه احساس وي؟ ايا هغه خپلوانويني او دهغوی ژړا فرياد اوري؟ جسم مسح کولو نه هغه ته تکليف وي او که نه؟

جواب: د مرګ نه وروسته انسان يو بل جهان ته ورسيږي چې هغه ته برزخ وايي دهغه ځای پوره حالات په دې دنياکې پيژندل ممکن نه دي، له دې وجې نه خو ټول کيفيات ښودل شوي

دي او نه انسان د دې د معلومولو مكلف دى، خو څومره چې موږ پوهيدلی شو عبرت له پاره هغه بيان شوي دي څنګه چې په يو حديث کې ارشاد دی چې مړی هغه څوک پېژني چې غسل ورکوي څوک چې هغه پورته کوي، څوک چې هغه ته کفن ورکوي او څوک چې هغه قبر ته کوزوي.(مسند احمدمعجم اوسط طبرانی).[1]

په يوبل حديث کې دي چې کله جنازه پورته کيږي، نوکه چيرې نيك وي، نو وايي چې ما زر زر بوسئ او که نيك نه وي، نو وايي های بدقسمتي! تاسو ما چيرته وړئ.(صحيح بخاری و صحيح مسلم).[2]

يوبل حديث کې دي چې کله خلك د مړي جنازه واخلي او درې قدمه لاړشي، نو هغه وايي اې ورونو! اې زما لاش پورته کونکو! ګورئ! دنيا تاسو ته دوکه درنکړي، څنګه يې چې ماته دوکه راکړه او هغه تاسو دلوبو شی جوړ نه کړی، څنګه يې چې ما دلوبو شی جوړ کړ، ما چې څه پريښودل او روان يم هغه خوبه د وارثانو په کار راځي، خو بدله ورکونکي مالك به دقيامت په ورځ په دې باره کې ماسره خصومت کوي او د هغه حساب او کتاب به زمانه اخلي، های افسوس! چې تاسو مې رخصتوئ او يواځې مې پريږدئ.(ابن ابی الدنيا فی القبور).[3]

په يوبل حديث کې دي (چې د ضعيف سند سره ابن عباس رضی الله عنه نه مروي دی) چې مړی هغه ته غسل ورکونکي پيژني او خپلو پورته کونکو ته قسمونه ورکوي که چيرې هغه ته د خوشالی او کشمالو او د جنت نعيم زيری شوی وي، نو وايي چې ما په بيړه سره يوسئ او که چيرې هغه ته د جهنم خراب خبرور کړل شوی وي، نو وايي چې خدای له پاره مامه وړئ.(ابوالحسن بن براء.کتاب الروضه).[4]

دا ټول روايتونه د حافظ سيوطي رحمه الله د "شرح صدور" نه اخيستل شوي دي.

۱] اخرج احمد والطبرانی فی الأوسط وابن ابی الدنيا والمروزی وابن منده عن ابی سعيد الخدری ان النبی صلی الله عليه وسلم قال:ان الميت يعرف من يغسله ويحمله ويكفنه ومن يدليه فی حفرته.(شرح الصدور ص:۹۴، باب معرفة الميت من يغسله طبع دارالكتب العلمية بيروت،ايضا الحاوی للفتاوی ج:۲ ص:۱۷۱طبع دارالكتب العلمية،بيروت)

۲] كان النبي صلی الله عليه وسلم يقول:اذاوضعت الجنازة واحتملها الرجال علی اعناقهم،فان كانت صالحة قالت: قدمونی،وان كانت غير صالحة قالت لاهلها:ياويلها اين تذهبون بها؟...الخ.(صحيح بخاری ج:۱ ص: ۱۷۶،باب قول الميت وهو علی الجنازة قدمونی،ايضا شرح الصدور ص:۹۶وطبع دار الكتب العلمية،بيروت)

۳] واخرج ابن ابی الدنيا فی القبور،عن عمر بن الخطاب رضی الله عنه قال:قال رسول الله صلی الله عليه وسلم: ما من ميت يوضع علی سريره فيخطی به ثلاث الاتكلم بكلام يسمعه من شاءالله الا الثقلين الانس والجن، يقول: يااخوتاه!ويا حملة نعشاه!لاتغرنكم الدنيا كما غرتنی،ولا يلعبن بكم كما لعب بی،خلفت ماتركت لورثتی،والديان يوم القيامة يخاصمنی ويحاسبی،وانتم تشيعونی وتدعونی.(شرح الصدور ص:۹۶،باب معرفة الميت من يغسله)۔

٤] واخرج ابوالحسن بن البراء فی كتاب الروضة بسندضعيف عن ابن عباس عن النبی صلی الله عليه وسلم قال: مامن ميت يموت الاوهو يعرف غاسله،ويناشد حامله ان كان بشر بروح وريحان وجنة نعيم ان يعجله،وان كان بشر بنزل من حميم وتصلية جحيم ان يحبسه.(شرح الصدور ص:۹۴،باب معرفة الميت من يغسله)

❖ د اخرت جزا او سزا ❖

د حشر په ورځ د محمد ﷺ د شفاعت تفصیل

سوال: د حشر په ورځ د نبي عليه السلام د امت د شفاعت تفصیلات څه دي؟

جواب: د دې تفصیلاتو لیکلو له پاره، خو یو دفتر پکار دی مختصر دا چې د شفاعت به څو صورتونه وي:

اول: شفاعت کبرا، دا یوازې د نبي کریم ﷺ سره خاص دی، قیامت په ورځ چې کله د خلکو په حساب کتاب کې ځنډ راشي، نو خلک به ډیر زیات پریشانه وي، خلک به ووايي چې موږ دې دوزخ ته وغورځول شو، خو چې له دې پریشاني نه نجات راکړل شي، د غه وخت به خلک د خپلو عالمانو نه د دې مسئلې د حل کولو پوښتنه وکړي، د علماءکرامو له طرفه به فتوا ورکړل شي چې د دې له پاره دې د یو نبي په ذریعه سفارش وکړل شي، خلک به علی الترتیب سیدنا ادم عليه السلام، نوح عليه السلام، ابراهیم عليه السلام، موسی عليه السلام او سیدنا عیسی عليه السلام ته ورشي، خو دا ټول حضرات به معذرت وکړي او د خپل ځان نه وروسته پیغمبر باندې به حواله ورکوي.[۱]

۱] قوله:(والشفاعة التى ادخرها لهم حق،کما روى فى الاخبار)ش:الشفاعة انواع منها ماهو متفق عليه بين الامة، ومنها ماخالف فيه المعتزلة ونحوهم من اهل البدع. النوع الاول:الشفاعة الاولى،وهى العظمى،الخالصة بنبينا صلى الله عليه وسلم من بين سائر اخوانه من الانبياء والمرسلين،صلوات الله عليهم اجمعين فى الصحيحين وغيرهما عن جماعة من الصحابة،رضى الله عنهم اجمعين،احاديث الشفاعة. منها:عن ابى هريرة رضى الله عنه قال:اتى رسول الله صلى الله عليه وسلم بلحم،فدفع اليه منها الذراع،وكانت تعجبه،فنهس منها نهسة،ثم قال:اناسيد الناس يوم القيامة،وهل تدرون لم ذلک؟يجمع الله الاولين والآخرين فى صعيد واحد، فيقول بعض الناس لبعض:الاترون الى ماانتم فيه؟الاترون الى ماقد بلغكم؟الا تنظرون من يشفع لكم الى ربكم؟ فيقول بعض الناس لبعض:ابوكم آدم،فياتون آدم،فيقولون:ياآدم!انت ابوالبشر،خلقک الله بيده،ونفخ فيک من روحه،وامر الملائكة فسجدوالک،فاشفع لنا الى ربک،الاترى الى مانحن فيه؟الاترى ماقد بلغنا؟فيقول آدم:ان ربى قد غضب اليوم غضبالم يغضب قبله مثله،ولن يغضب بعده مثله،وانه نهانى عن الشجرة فعصيته، نفسى، نفسى! نفسى، نفسى! اذهبوا الى غيرى،اذهبوا الى نوح.فياتون نوحا،فيقولون:يانوح!انت اول الرسل الى اهل الارض،وسماک الله عبدا شكورا،فاشفع لنا الى ربک،الاترى الى مانحن فيه؟الاترى ماقد بلغنا؟فيقول نوح:ان ربى قد غضب اليوم غضبا لم يغضب قبله مثله،ولن يغضب بعده مثله،وانه كانت لى دعوةدعوت بها على قومى، نفسى، نفسى! نفسى، نفسى! اذهبوا الى غيرى،اذهبوا الى ابراهيم.فياتون ابراهيم،فيقولون:ياابراهيم!انت نبى الله وخليله من اهل الارض، الاترى الى مانحن فيه؟الاترى ماقد بلغنا؟فيقولون:ان ربى قد غضب اليوم غضبالم يغضب قبله مثله،ولن يغضب بعده مثله، وذكر كذبة،نفسى،نفسى!نفسى،نفسى!اذهبوا الى غيرى،اذهبوا الى موسى.فياتون موسى:فيقولون:ياموسى!انت رسول الله،اصطفاک الله برسالاته وبتكليمه على الناس،اشفع لنا الى ربک،الاترى مانحن فيه؟الاترى ماقد بلغنا؟فيقول لهم موسى:ان ربى ....[بقيه حاشيه په راروانه صفحه...

[بقيه حاشيه په راروانه صفحه...

دمسندابوداود طيالسی(ص ۳۵٤مطبوعه حيدرآباد دکن) په روايت کې دي چې سيدنا عيسیٰ علیہ السلام به شفاعت غوښتونکو ته وفرمايي:" داوښيئ ! چې که چېرې په يو لوښي باندې مهرلګيدلی وي، نو ترڅو چې مهر پرانستل شوی نه وي دهغه لوښي دننه شی راويستل کيږي " هغوی به عرض وکړي نه ! عيسیٰ علیہ السلام به وفرمايي چې " بيامحمد ﷺ نن دلته موجوددی،دهغه په خدمت کې حاضرشئ".

غرض دا چې حضرت عيسیٰ علیہ السلام به دمحمد ﷺ په خدمت کې دحاضرې مشوره ورکړي اوبيابه خلک دنبي علیہ السلام په خدمت کې درخواست وکړي هغه ﷺ به ددوی درخواست قبول کړي او دشفاعت له پاره به مقام محمود باندې ودريږي اوالله تعالی به يې شفاعت قبول کړي، دې ته شفاعت کبرا ويل کيږي، ځکه چې ددې فائده به ټولو امتونو او ټولو اولينو او اخرينو ته وي او دټولو حساب به شروع شي.[۱]

دويم. ځينې حضرات به دنبي کريم ﷺ په شفاعت له حساب پرته جنت ته داخل شي.[۲]

دريم: ځينې خلک چې دخپلې بدعملي له وجې به د دوزخ مستحق وي هغوی به له عذاب پرته جنت ته داخل کړل شي، دا شفاعت به نبي علیہ السلام ته او دهغه ﷺ په طفيل به دالله په دربارکې نورو مقبولانوته نصيب وي.[۳]

...بقيه د تير مخ]... قد غضب اليوم غضبالم يغضب قبله مثله،ولن يغضب بعده مثله،وانی قتلت نفسالم اومر بقتلها، نفسی، نفسی! نفسی،نفسی!اذهبوا الی غيری،اذهبوا الی عيسی.فياتون عيسی،فيقولون:ياعيسی!انت رسول الله وكلمته القاها الی مريم وروح منه،قال:هكذا هو،وكلمت الناس فی المهد،فاشفع لنا الی ربک،الاتری مانحن فيه؟ الا تری ماقد بلغنا؟فيقول لهم عيسی:ان ربی قد غضب اليوم غضبالم يغضب قبله مثله،ولن يغضب بعده مثله،ولم يذكر له ذنبا،اذهبوا الی غيری،اذهبوا الی محمد صلی الله عليه وسلم،فياتونی،فيقولون:يامحمد!انت رسول الله،وخاتم الانبياء، غفرالله لک ذنبک،ماتقدم منه وماتاخر،فاشفع لنا الی ربک،الاتری الی مانحن فيه؟الاتری ماقد بلغنا؟ فاقوم،فآتی تحت العرش،فاقع ساجدا لربی عزوجل،ثم يفتح الله علی ويلهمنی من محامده وحسن الثناء عليه شيئالم يفتحه علی احد قبلی،فيقال:يامحمد!ارفع راسک،سل تعطه،اشفع تشفع،فاقول:يارب امتی امتی!يارب امتی امتی! يارب امتی امتی!فيقول:ادخل من امتک من لاحساب عليه من الباب الايمن من ابواب الجنة،وهم شركاء الناس فيما سواه من الابواب،ثم قال:والذی نفسی بيده!لما بين مصراعين من مصاريع الجنة كما بين مكة وهجر، اوكما بين مكة وبصری اخرجاه فی صحيحين واللفظ لامام احمد شرح عقيدة الطحاوية ص۲۵۲، ۲۵۴_ ايضاً بخاری ص:۱۱۱۸طبع قديمی الردعلی الجهمية)_

۱] ايضاً پورتنۍ حواله)_

۲] النوع الخامس:الشفاعة فی اقوام ان يدخلوا الجنة بغيرحساب،ويحسن ان يستشهد لهذا النوع بحديث عكاشة بن محصن،حين دعاله رسول الله صلی الله عليه وسلم ان يجعله من السبعين الفا الذين يدخلون الجنة بغيرحساب،والحديث مخرج فی الصحيحين.(شرح العقيدة الطحاوية ص:۲۵۷قوله والشفاعة حق)_

۳] النوع شفاعته صلی الله عليه وسلم فی اقوام تساوت حسناتهم وسيئاتهم فيشفع فيهم ليدخلوا الجنة،وفی اقوام آخری قد امرهم الی النار،ان لايدخلوها.(شرح العقيدة الطحاوية ص:۲۵۷)_

ځلورم: کوم ګنهګاران چې دوزخ ته داخل شوي وي، هغوی به د نبي کريمﷺ، د حضرات انبياءکرام عليهم السلام ، د ملائکو او د ايمان والاوو په شفاعت سره جنت کې داخل کړل شي، د دې ټولو حضراتو د شفاعت نه وروسته به الله تعالى دا «لااله الاالله» والا ټول د دوزخ نه راوباسي «دا به ګويا د ارحم الراحمين شفاعت وي» او په دوزخ کې به يوازې کافران پاتې شي.[1]

١] النوع الثامن:شفاعته فى اهل الكبائر من امته،ممن دخل النار،فيخرجون منها،وقد تواترت بهذا النوع الاحاديث، وهذه الشفاعة تشاركه فيها الملائكة والنبيون والمؤمنون ايضا،وهذه الشفاعة تتكرر منه صلى الله عليه وسلم اربع مرات،ومن احاديث هذا النوع،حديث انس ابن مالك رضى الله عنه،قال:قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: شفاعتى لاهل الكبائر من امتى،رواه الامام احمد رحمه الله،وروى البخارى رحمه الله فى كتاب التوحيد.......فقال:ياابا حمزة! هؤلاء اخوانک من اهل البصرة،جاؤوک يسالونک عن حديث الشفاعة، فقال: حدثنا محمد صلى الله عليه وسلم،قال:اذا كان يوم القيامة،ماج الناس بعضهم فى بعض،فياتون آدم، فيقولون: اشفع لنا الى ربک،فيقول:لست لها، ولكن عليكم بابراهيم،فانه خليل الرحمن،فياتون ابراهيم، فيقول: لست لها، ولكن عليكم بموسى،فانه كليم الله، فياتون موسى،فيقول:لست لها،ولكن عليكم بعيسى،فانه روح الله وكلمته، فياتون عيسى،فيقول:لست لها،ولكن عليكم بمحمد صلى الله عليه وسلم، فياتونى، فاقول: انالها، فاستاذن على ربى فيؤذن لى،ويلهمنى محامد احمده بها،لاتحضرنى الآن،فاحمد بتلک المحامد،وخرله ساجدا، فيقال: يامحمد! ارفع راسک، وقل يسمع لک،واشفع تشفع،وسل تعط،فاقول:يارب امتى امتى!فيقال:انطلق فاخرج منها من كان فى قلبه مثقال شعيرة من ايمان،فانطلق فافعل،ثم اعود فاحمده بتلک المحامد،ثم خرله ساجدا،فيقال:يامحمد!ارفع راسک، وقل يسمع لک،وسل واشفع تشفع،وسل تعط،فاقول:يارب امتى امتى!فيقال:انطلق فاخرج منها من كان فى قلبه مثقال ذرة اوخر دلة من ايمان،فانطلق فافعل،ثم اعود بتلک المحامد،ثم خرله ساجدا،فيقال:يامحمد!ارفع راسک، وقل يسمع لک،وسل تعط،واشفع تشفع،فاقول:يارب امتى امتى!فيقول:انطلق فاخرج من كان فى قلبه ادنى ادنى ادنى مثقال حبة من خردل من ايمان،فاخرجه من النار،فانطلق فافعل.قال:فلما خرجنامن عند انس،قلت لبعض اصحابنا لومررنا بالحسن،وهو متوار فى منزل ابى خليفة،فحدثناه بما حدثنا به انس بن مالک،فاتيناه،فسلمنا عليه، فاذن لنا، فقلنا:ياابا سعيد!جئناک من عند اخيک انس بن مالک،فلم نرمثل ماحدثنافى الشفاعة، فقال: هيه؟ فحدثناه بالحديث، فانتهى الى هذا الموضع،فقال:هيه؟فقلنا:لم يزد لنا على هذا،فقل:لقد حدثنى وهو جميع،منذ عشرين سنة،فمادرى،انسى ام كره ان تتكلوا؟فقلنا:ياابا سعيد!فحدثنا،فضحک وقال:خلق الانسان عجولا! ماذكرته الاوانا اريد ان احدثكم، حدثنى كما حدثكم به،قال:ثم اعود الرابعة،فاحمده بتلک المحامد،ثم خرله ساجدا، فيقال: يامحمد! ارفع راسک،وقل يسمع،وسل تعطه، واشفع تشفع،فاقول:يارب!ائذن لى فيمن قال:لااله الاالله،فيقول :وعزتى وجلالى،وكبريائى وعظمتى، لاخرجن منها من قال:لااله الاالله.وهكذا رواه مسلم.وروى الحافظ ابويعلى عن عثمان رضى الله عنه، قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم:يشفع يوم القيامة ثلاثة: الانبياء، ثم العلماء،ثم الشهداء.وفى الصحيح من حديث ابى سعيد رضى الله عنه مرفوعا،قال:فيقول الله تعالى: شفعت الملائكة،وشفع النبيون،وشفع المؤمنون،ولم يبق الا ارحم الراحمين،فيقبض قبضة من النار،فيخرج منها قومالم يعملوا خيرا قط.الحديث.(شرح العقيدة الطحاوية ص:۲۵۸-۲٦۰)۔

پنځم: ځینې خلکوله پاره په جنت کې د درجاتو پورته والي له پاره شفاعت وي.[۱]

شپږم: ځینې کافرو له پاره به په دوزخ کې دعذاب دکم والي شفاعت وي.[۲]

ددې ټولو شفاعتونو تفصیل په احادیثوکې راغلی دی.

د خدای په فیصله کې دشفاعت برخه

سوال: که چېرې دشفاعت په فیصله باندې اثر نه کیږي، نو ددې فائده معلومه نه ده او که چېرې دا په فیصله باندې اثر کوي، نو دا تصرف دی، له دې وجې دشفاعت په باره کې ستاسو جواب اطمینان ورکونکی نه دی".

جواب: "اِلَّا بِاِذْنِه" خوپه قران مجیدکې دي[۳] له دې وجې شفاعت بالاذن باندې ایمان راوړل، خو واجب شو[۴]،پاتې دتصرف شک، نوکه چېرې حاکم دا وغواړي چې که چېرې ددې ګنهګار شفاعت ځوک وکړي، نودی به معاف شي، اګر چې هغه یې پخپله هم (پرته دشفاعت نه) معاف کولی شي، خو په شفاعت کې دشفیع (سفارش) دمرتبې او دحاکم دعظمت اظهار مقصود وي، نوپه دې کې اشکال څه دی؟

د قیامت په ورځ به د چا په نوم بلل کیږي

سوال: دقیامت په ورځ به میدان حشر کې دمور په نوم سره اواز کیږي اوکه دپلار په نوم سره؟

جواب: په یوروایت کې راځي چې خلکوته به دقیامت په ورځ دمورپه نوم سره اواز کیږي، خودا روایت ډېرکمزوری بلکې غلط دی[۵].ددې په مقابله کښې دصحیح بخاري شریف حدیث دی چې په هغې کې دپلارپه نسبت سره د رابللو ذکردی او همدا صحیح دی.[٦]

۱] النوع الرابع:شفاعة صلی الله علیه وسلم فی رفع درجات من یدخل الجنة فیها فوق ماکان یقتضیه ثواب اعمالهم. (شرح العقدة الطحاویة ص:۲۵۷،قوله الشفاعة حق،طبع المکتبة السلفیة لاهور پاکستان)۔

۲] النوع السادس:الشفاعة فی تخفیف العذاب عمن یستحقه،کشفاعة فی عمه ابی طالب ان یخفف عنه عذابه، ثم قال القرطبی فی التذکرة:فان قیل:فقد قال تعالی:فما تنفعهم شفاعة الشافعین قیل له:لاتنفعه فی الخروج من النار،کم تنفع عصاة الموحدین،الذین یخرجون منها ویدخلون الجنة.(شرح العقیدة الطحاویة ص:۲۵۷)۔

۳]مَنْ ذَا الَّذِیْ یَشْفَعُ عِنْدَه اِلَّا بِاِذْنِه (البقرة : ۲۵۵)۔

٤]قال القاضی عیاض رحمه الله تعالی:مذهب اهل السنة جواز الشفاعة عقلا ووجوبها سمعا بصریح قوله تعالی : یَوْمَئِذٍ لَّا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ اِلَّا مَنْ اَذِنَ لَه الرَّحْمٰنُ وَرَضِیَ لَه قَوْلًا،وقوله تعالی : وَلَا یَشْفَعُوْنَ اِلَّا لِمَنِ ارْتَضٰی وامثالهما وبخبر الصادق صلی الله علیه وسلم...الخ.(شرح صحیح مسلم للنوی ج:۱ ص:۱۰٤)۔

٥]یدعی الناس یوم القیامة بامهاتهم. اوګوری: الموضوعات لابن الجوزی ج:۳ ص:۲٤۲،میزان الاعتدال ص:۷۱۹،لسان المیزان لابن حجر ج:۱ ص:۱۰٦۹طبع بیروت)۔

٦] عن ابن عمر رضی الله عنهما عن النبی صلی الله علیه وسلم قال:ان الغادر یرفع له لواء یوم القیامة یقال: هذا غدرة فلان بن فلان.(صحیح البخاری ج:۲ص:۹۱۲باب مایدعی الناس بآبائهم،طبع دارالسلام،بیروت)

د قیامت په ورځ به خلک د پلار په نوم رابلل کیږي

سوال: د روزنامه جنګ په جمعه ایډیشن کې ,,ستاسو مسائل او د هغه حل،، مې ولوست. دا کالم زه باقاعده لولم، ددې کالم دلاندې تاسو دیوصاحب د سوال په جواب کې فرمایلي و. زه دهغه جواب لږ وضاحت غواړم، هغه سوال دا و: ایا دقیامت په ورځ به دپلار په نوم اواز کیږي او که دمور په نوم؟

د ماشوم والي نه موږ اورو چې دقیامت په ورځ به هرسړي ته دمورپه نوم سره اواز کیږي، خو نن په اول ځل ماستاسو په حواله دا ولوستل چې دقیامت په ورځ به خلک دپلار په نسبت سره رابلل کیږي.

ستاسو په علم کې به وي چې دپخوازماني نه واخله ترننه پورې ددنیا په مختلفو ملکونو کې داسې باقاعده مرکزونه دي چېرته چې عصمت فروشي (په معاوضه زنا کونکي) او دښځوخرڅولو ته دکاروبار درجه حاصله ده او داسې مرکزنو کې به ښکاره ده چې بچې پیداکیږي، نوداسې بچو پلار به د قیامت په ورځ څوك وي اوپه کوم ولدیت سره به هغه ته اواز کیږي؟ زمادمحدود علم مطابق حضرت عیسیٰ علیه السلام الله تعالی دمریم د بطن نه له پلار پرته پیدا کړ، کوم چې دالله دقدرت کرشمه ده، نو قدرمنده! لږ مې په دې خبره باندې پوه کړئ چې دقیامت په ورځ به حضرت عیسیٰ علیه السلام دچاپه ولدیت سره رابلل کیږي؟

واضحه دې وي دماشوم والي نه موږ په همدې وجه باندې دا اورو چې دحضرت عیسیٰ علیه السلام څوك پلارنشته هغه یوازې دمور اولاد دی له دې وجې دقیامت په ورځ به دحضرت عیسیٰ علیه السلام له وجې نه ټول خلک دمورنسبت سره رابلل کیږي.

حضور والا! زما په دې ناقص ذهن کې راتلونکي ددې دوو سوالونو جواب راکړئ او زما په علم کې اضافه وکړئ.

جواب: عامه مشهوره خبره خو هم داده چې خلک به دقیامت په ورځ د میندو په نسبت سره رابلل کیږي، خو داخبره نه په قران مجید کې راغلې ده، نه چېرته په قابل اعتماد حدیث کې، بلکه ددې په مقابله کې په صحیح احادیثوکې راغلي دي چې خلک به د قیامت په ورځ دخپل پلار په نسبت سره رابلل کیږي.[۱]

پاتې شوستاسو داسوال چې کوم بچې صحیح النسب نه دي یا دناواده شویو نه پیدا کیږي هغوی به د چانسبت سره رابلل کیږي ؟ ددې جواب دادی چې ددنیا په ټولو قومونو کې بچې دپلار طرف ته منسوبیږي او فلانکی دفلانکي زوی ویل کیږي، خو دلته بې پلاره ماشومانو سره کله هم څه اعتراض نه دی شوی زیات نه زیات دا ویل کیږي چې دداسې

۱] عن ابی الدرداء رضی الله عنه قال:قال رسول الله صلی الله علیه وسلم:انکم تدعون یوم القیامة باسمائکم واسماء آبائکم فاحسنوا اسمائکم.(ابوداؤد ج:۲ ص:۳۲۰،کتاب الادب،باب فی تغییر الاسماء)۔

ماشومانو نسب مورته منسوبيږي، دغه شان په قيامت کې به همداسې ماشومان دهغوی میندو ته منسوبيږي او دکومو بچودنوم شهرت چې په دنیاکې دپلار سره و، هغه دهغه مشهور پلار طرف ته منسوبيږي، والله اعلم.

او دحضرت عیسی علیه السلام نسبت خوپه دنیاکې هم دهغه موربي بي مریم سره و اوده ته څنګه چې په قران کریم کې ځای په ځای عیسی بن مریم ویل شوي دي، دقیامت په ورځ به هم دهغه دغه نسبت قائم پاتې وي، څنګه چې دقیامت په ورځ به دحضرت عیسی علیه السلام نه کوم سوال اوجواب وي، قران کریم هغه هم ذکرکړی دی او هغه یې د"یاعیسی ابن مریم" سره مخاطب کړی دی[1]اودا خصوصیت یوازې حضرت عیسی علیه السلام ته حاصل دی چې په دنیا اوقیامت کې به د هغه نسبت مور طرف ته کیږي، دې ته له دې خبرې ته نورهم زیات تقویت موجود یږي چې دقیامت په ورځ به حضرت عیسی علیه السلام دمور په نوم سره رابلل کیږي، پاتې نورهیڅوک به هم دمور په نوم نه رابلل کیږي، ددې له پاره چې دهغه خصوصیت معلوم شي.

په هرحال داحادیث نبویه اودقران مجیدنه ددې خبرې ثبوت دی چې دقیامت په ورځ به دخلکونسبت پلار طرف ته وي.

دمرګ نه وروسته او دقیامت په ورځ دعملونو تول

سوال: جناب مفتي صاحب ایا دا صحیح دي چې دمحشر په ورځ به زمونږ صغیره او کبیره ګناهونه دمیزان په تله تلل کیږي او دچاتله چې زیاته یاکمه شي دهغه مطابق به د جزا او سزا مستحق وي؟

جواب: د قران کریم ایتونو او په صحیح احادیثوکې داعمالو تول کېدل ذکرشوي دي، په هغه میزان کې به دایمان او کفر وزن کیږي[2] اوبیابه دخاصو مومنانو له پاره په یوه تله کې

۱]وَاِذْ قَالَ اللّٰهُ يٰعِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ ءَاَنْتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ اتَّخِذُوْنِىْ وَاُمِّىَ اِلٰهَيْنِ مِنْ دُوْنِ اللّٰه(المائدة : ۱۱۶)۔

۲]وقوله:والميزان،اى ونؤمن بالميزان،قال تعالى:(ونضع الموازين القسط ليوم القيمة،فلا تظلم نفس شيئا،وان كان مثقال حبة من خردل اتينا بها،وكفى بنا حاسبين)الانبياء۴۷.وقال تعالى:(فمن ثقلت موازينه فاؤلئک هم المفلحون، ومن خفت موازينه فاؤلئک الذين خسروا انفسهم فى جهنم خلدون)المؤمنون:۱۰۳-۱۰۴، قال القرطبى:قال العلماء: اذا انقضى الحساب كان بعده وزن الاعمال لان الوزن للجزاء،فينبعى ان يكون بعد المحاسبة،فان المحاسبة لتقرير الاعمال والوزن لاظهار مقاديرها ليكون الجزاء بحسبها،قال:وقوله تعالى:(ونضع الموازين القسط ليوم القيمة) الانبياء:۴۷،يحتمل ان يكون ثم موازين متعددة توزن فيها الاعمال،ويحتمل ان يكون المراد الموزونات،فجمع ياعتبار تنوع الاعمال الموزونة،والله اعلم.والذى دلت عليه السنة:ان ميزان الاعمال له كفتان حسيتان مشاهدتان،روى الامام احمد،من حديث ابى عبدالرحمن الحبلى،قال:سمعت عبدالله بن عمرو يقول: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: ان الله سيخلص رجلا من امتى على رؤوس الخلائق يوم القيامة،فينشر عليه تسعة وتسعين سجلا،كل سجل مد البصر،ثم يقول له:اتنكر من هذا شيئا؟اظلمتک كتبتى الحافظون؟ قال: لايارب! فيقول:الک عذر او حسنة؟فيبهت الرجل،....[بقيه حاشيه په راروانه صفحه...

ددوی نیکي او په دویمه کې ددوی بدي تلل کیږي او ددوی داعمالو وزن به وشي، څنګه چې په درمنثور کې د ابن عباس رضی الله عنهما نه روایت شوی دی چې که چیرې حسنات (نیکۍ) غالب شوې، نوجنت او که بدي غالب شوې، نو دوزخ او که چیرې دواړه برابرشول، نو اعراف به د هغوی له پاره تجویزشي[1]. بیا که په شفاعت سره له سزا پرته یادسزانه وروسته یې مغفرت وشي.

یادونه. دجنت او دجهنم په مینځ کې حایل (پرده) کیدونکي چار دیواري دپورتنۍ برخې نوم اعراف دی[2]، په دې مقام باندې به څه خلک وي چې دجنت او دوزخ ددواړو طرفونو حالات به ویني، هغوی به دجنتیانو دعیش او ارام نه نسبت جهنم کې او دجهنمیانو په نسبت په جنت کې وي په دې مقام باندې به کوم خلک ساتل کیږي ؟ په دې کې ګڼ اقوال دي، خو صحیح او راجح قول دادی چې دا به هغه خلک وي چې دچادنیکي اوبدي دواړه برابر وي.[3]

ایا د حساب کتاب نه وروسته به د نبي بعثت وي

سوال: دټیلي ویژن فهم القران پروګرام کې علامه طالب جوهري وفرمایل چې الله تعالی به دقیامت نه وروسته هغو غیرمسلموته په دویم ځل نبي راولیږي، کومو ته چې اسلام نه دی رسیدلی، ددې له پاره چې هغوی مسلمانان شي، هغه روایت ذکرکړ، خو تفصیل یې بیان

...بقیه د تیر مخ]... فیقول:لایارب!فیقول:بلی ان لک عندنا حسنة واحدة،لاظلم الیوم علیک،فتخرج له بطاقة فیها:اشهدان لااله الاالله،وان محمدا عبده ورسوله، فیقول: احضروه، فیقول: یارب! وما هذه البطاقة مع هذه السجلات؟فیقال:انک لاتظلم،قال:فتوضع السجلات فی کفة،والبطاقة فی کفة، قال فطاشت السجلات وثقلت البطاقة،ولایثقل شئ بسم الله الرحمن الرحیم.هکذا روی الترمذی وابن ماجة،وابن ابی الدنیا،من حدیث اللیث،زاد الترمذی:ولایثقل مع اسم الله شئ.(شرح العقیدة الطحاویة ص: ۴۷۲، ۴۷۳، قوله:والمیزان،طبع المکتبة السلفیة،لاهور پاکستان)۔

۱]عن ابن عباس قال:من استوت حسناته وسیآته کان من اصحاب الاعراف.(تفسیر در منثور ج:۳ ص:۸۹طبع ایران).ایضا عن ابن مسعود قال:یحاسب الناس یوم القیامة،فمن کانت حسناته اکثر من سیئاته بواحدة دخل الجنة، ومن کانت سیئاته اکثر من حسناته بواحدةدخل النار،ثم قرا قول الله:فمن ثقلت موازینه.....الآتین،ثم قال:ان المیزان یخف بمثقال حبة ویرجع،قال:ومن استوت حسناته وسیئاته کان من اصحاب الاعراف.(تفسیر ابن کثیر ص:۱۶۰سورة الاعراف آیت:۴۶، ۴۷)۔

۲]قال مجاهد:الاعراف:حجاب بین الجنة والنار،سورله باب،قال ابن جریر:والاعراف جمع عرف،وکل مرتفع من الارض عند العرب یسمی عرفا.(تفسیر ابن کثیر ج:۳ ص:۱۵۹سورة الاعراف آیت۴۶، ۴۷)۔

۳] عن حذیفة انه سئل عن اصحاب الاعراف قال:فقال:هم قوم استوت حسناتهم وسیائتهم،فقعدت بهم سیئاتهم عن الجنة،وخلفت بهم حسناتهم عن النار،قال:فوقفوا هناک علی السور حتی لیقضی الله فیهم،وقد رواه من وجه آخر البسط من هذاالقال.........ان حذیفة ذکر اصحاب الاعراف فقال:هم تجاوزت بهم حسناتهم النار،وقعدت بهم سیئاتهم عن الجنة،فاذا صرفت ابصارهم تلقاء اصحاب النار قالوا:ربنا لاتجعلنا مع القوم الظالمین،فبیناهم کذلک،اطلع علیهم ربک اطلاعة فقال هم:اذهبوا فادخلوا الجنة،فانی قد غفرت لکم.(تفسیر ابن کثیر ج:۳ ص:۱۶۰سورة الاعراف آیت:۴۶،۴۷طبع مکتبة رشیدیه کوئته)۔

نکړ، داشان خومثلا حبشي قوم چې دهغوی دژوند پوره برخه په ځنګل کې تیره شوه او غیرمسلمه مړه شول ایا قیامت نه وروسته به غیرمسلموته بیا داسلام تبلیغ شروع کیږي، نو کوم نبیان به وي چې دا دتبلیغ کاربه کوي؟

جواب: په قیامت کې دکوم نبي دمبعوث کیدو روایت زماپه علم کې نشته کوموخلکو ته چې داسلام دعوت نه دی رسیدلی دهغوی په باره کې راجع مسلك دادی چې که چیرې هغوی دتوحید قایل وي، نو دهغوی بښنه به وشي اوکه نه نه.[١]

نبي کریم ﷺ په جزا او سزا کې شریک نه دی بلکې اطلاع ورکونکی دی

سوال: عزت اوذلت او جزا او سزا دالله تعالی په اختیار کې دي، دې سره به خپل کلام پاك کې دسورت اعراف رکوع (٢٣)،سورت احزاب رکوع (۶) او سورت السبا رکوع (٣) کې حضرت محمد رسول الله ﷺ خوشخبري (زيری) ورکونکي وګرځول شو، ددې خوشخبري ورکونکي لفظ څه مفهوم وګڼل شي.

ایا په دې کې علم غیب پټ دی؟ چیرته چې الله تعالی دجزا او سزا مالك دی په هغه رسالت ماب ﷺ هم شریك دی هرکله چې هغه ﷺ خوشخبري ورکونکی دی.

جواب: نبي کریم ﷺ په نیکو اعمالوباندې خوشخبري ورکونکی دی چې الله تعالی دداسې خلکو له پاره دنیکو جزاء وعده کړې ده، نبي کریم ﷺ په جزا او سزا کې شریك نه دی، بلکې من جانب الله دجزا او سزا اطلاع ورکولوباندې مامور دی.[٢]

دګناه دنیاوي سزا او داخرت سزا

سوال: که چیرې یوسړي قتل کړی وي اوهغه ته په دنیاکې پانسي یاټول عمرقید سزا ورکړل شي، نوایا دقیامت په ورځ به هم هغه ته سزا ورکول کیږي؟

جواب: د اخرت دعذاب معافي په توبې سره کیږي،که چیرې هغه ته په خپل جرم باندې پښیمانتیا وي او توبه یې وویستله او دالله تعالی نه یې معافي وغوښتله، نو داخرت سزابه نه ورکول کیږي[٣]، اوکه توبه ، معافي وغیره یې ونه غوښتل بیابه سزا ورکول کیږي، داسې مجرم چې هغه ته په دنیاکې سزا ورکړل شي، اکثر په خپلو شویو کارونوباندې پښیمانه شي

١] ومنها العقل آلة للمعرفة....لاعذر لاحد فی الجهل بخالقه....وثمرة الخلاف انما يظهر فی حق من لم يبلغه الدعوة اصلا....ولم يسمع رسولا ومات ولم يؤمن بالله فيعذب عندنا.(شرح فقه اكبر ص:١٦٨،١٦٩)۔

٢] انْ اَنْتَ اِلَّا نَذِيرٌ، انَّا اَرْسَلْنٰكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَّنَذِيرًا وَاِنْ مِّنْ اُمَّةٍ اِلَّا خَلَا فِيها نَذِيرٌ (فاطر :٢٣،٢٤)۔

٣]وَلَيس شئ يكون سَببا لغفران جَميع الذنوب الاالتوبة.(شرح عقيدة الطحاوية ص:٣٦٧)۔

اود هغه نه توبه وباسي، ځکه په حديث کې راغلي دي چې چاته په دنياکې سزا ورکړل شوه هغه دده له پاره داخرت دعذاب نه کفاره ده[۱] اوچاته چې په دنياکې سزا ورنه کړل شوه دهغه معامله الله تعالى ته سپارل شوې ده دهغه دکرم نه اميد دی چې معاف به يې کړي.[۲]

انسان خپلو اعمالو سره جنتي کرځي په اتفاقياتو او نوروشيا نوسره نه

سوال: که چېرې څوك درمضان دمياشتې په شپه يا اوله روژه کې مړ شي، نو ايا هغه جنتي دی؟ يا دغسل نه وروسته د خانه کعبې دغلاف ټکړه په قبرکې دفن کولو پورې دمړي سرته پرته وي، نوايا هغه جنتي شو؟

جواب: نه ! سړی خپلو اعمالو سره جنتي جوړيږي، ديوسړي په باره کې قطعي طوربانديې دا نه شي ويل کېدای چې هغه جنتي دی،خو دځينې شيانوښې علامې ويل شوي دي.

ايا د ټولو مذهبونو خلک به ښنل کيږي

سوال: يوسړي دا وويل چې هيڅ ضروري نه ده چې دقران او حديث پابند خلکوته به ښنه کيږي، بلکې دټولو مذهبونو خلکوته به ښنه کيږي؟

جواب: داعقيده چې دنبي کريم ﷺ دبعثت نه وروسته به دټولو مذاهبو خلکوته ښنه کيږي خالص کفردی، ځکه چې دنورو مذاهبو خلک کوم چې الله پاك سره شرك کوي دالله اود رسول الله ﷺ تکذيب کوي دهغوی په باره کې قران مجيدکې ځای په ځای تصريحات موجود دي چې دهغوی ښنه نه کيږي[۳]، چې کوم سړی الله او رسول ﷺ مني هغه دا عقيده نه شي ساتلی چې دټولو مذاهبو خلک به ښنل کيږي.[۴]

دکافرانو د نيکوعملونوبدله

سوال: که چېرې يوکافر څه نيك کار وکړي مثلاً: چېرته کوهی وباسي، يادالله پاك مخلوق

۱] الرابع:المصائب الدنيوية قال صلى الله عليه وسلم:مايصيب المؤمن من وصب ولانصب ولاغم ولا هم.... الاكفر بها خطاياه.(شرح العقيدة الطحاوية ص:۳٦۹)۔

۲] السبب الحادى عشر:عفو ارحم الراحمين من غير شفاعة.(شرح عقيدة الطحاوية ص:۳۷۰).ويغفر مادون ذلک لمن يشاء من الصغائر والكبائرمع التوبة اوبدونها.(شرح عقائد ص:۱۱۲،طبع مكتبه خير كثير،كراچى)۔

۳] انّ اللّٰہ لَا يغفِرُ اَنْ يشْرَکَ بِه وَيغْفِرُ مَا دُوْنَ ذٰلکَ.......الخ،، (النساء: ۱۱٦)۔

٤] عن ابى هريرة رضى الله عنه عن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال:امرت ان اقاتل الناس حتى يشهدوا ان لااله الاالله ويؤمنوا بى وبما جئت به....الخ.(صحيح مسلم ج:۱ ص:۳۷،مشكوة ج:۱ ص:۱۲،).وعن ابى هريرة رضى الله عنه قال:قال رسول الله صلى الله عليه وسلم:والذى نفس محمد بيده!لايسمع بى احد من هذه الامة يهودى ولانصرانى ثم يموت ولم يؤمن بالذى ارسلت به الاكان من اصحاب النار.رواه مسلم.(مشكوة ص:۱۲،كتاب الايمان)

سره د رحم او شفقت سلوک وکړي، لکه څه موده مخکې بهارتي کرکټر بشن سنګهه بيدي يو مسلمان ماشوم ته وينه ورکړې وه، نو ايا کافرانو ته په دې نيک کارباندې اجرورکول کيږي؟

جواب: د عمل د قبوليت د پاره ايمان شرط دی[۱] او د ايمان نه پرته نيکي داسې ده لکه دروح نه پرته بدن، له دې وجې هغه ته به په اخرت کې اجرنه ورکول کيږي، خو په دنياکې دداسې نيک کارونوبدله ورکول کيږي.[۲]

سوال: دنياوي تعليم حاصلونکي څه حضرات فرمايي چې کافر کوم نيک کارونه کوي، هغوی ته به په قيامت کې د هغه بدله ورکول کيږي او جنت ته به ځي، ما هغوی ته وويل چې کافر که اهل کتاب وي هغوی ته به دنيکو کارونوبدله دلته ورکول کيږي په قيامت کې به نه ورکول کيږي، نه به هغوی جنت ته ځي، ترڅوپورې يې چې کلمه يې نه وی ويلي او مسلمان شوی نه وي.

جواب: ستاسو خبره صحيح ده په قران مجيد احاديثو کې بې شماره ځايونوکې فرمايل شوي دي چې جنت دايمان لرونکو له پاره دی او کافرانو له پاره جنت حرام دی[۳] او دا هم ډيرو ځايونو کې فرمايل شوي دي چې دنيکو کارونودقبليدو له پاره ايمان شرط دی،له ايمان پرته هيڅ عمل قبول نه دی[۴] نه به دقيامت په ورځ په دې څه اجرورکول کيږي.[۵]

سوال: ټول خلک دحضرت ادم عليه السلام اولاد دی او امت محمدي صلى الله عليه وسلم کې دي، عيسايان يا يهوديان خلک چې په هغوی باندې الله تعالى تورات، انجيل، نازل کړی دی،که چېرې هغوی په خپل مذهب باندې عمل کوي، له دې پرته سخاوت،دغريبانانو مدد کول، هسپتال

۱] اَجَعَلْتُمْ سِقَايَةَ الْحَاجِّ وَعِمَارَةَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ كَمَنْ اٰمَنَ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَجٰهَدَ فِيْ سَبِيْلِ اللهِ لَا يَسْتَوٗنَ عِنْدَ اللهِ وَاللهُ لَايَهْدِى الْقَوْمَ الظّٰلِمِيْنَ (التوبه۱۹) وَالْعَصْرِ اِنَّ الْاِنْسَانَ لَفِيْ خُسْرٍ اِلَّا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ الخ(سورة العصر)

۲] قال رسول الله صلى الله عليه وسلم....:واما الكافر فيطعم بحسنات ماعمل بهالله فى الدنيا حتى اذا افضى الى الآخرة لم يكن له حسنة يجزى بها.رواه مسلم.(مشكوة ص:۴۳۹،كتاب الرقاق)۔

۳] اِنَّ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ كَانَتْ لَهُمْ جَنّٰتُ الْفِرْدَوْسِ نُزُلًا خٰلِدِيْنَ فِيْهَا....الخ.(الكهف:۱۰۷). انه مَنْ يُشْرِكْ بِاللهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَاْوٰهُ النَّارُ(المائدة : ۷۲). وعن ابى هريرة رضى الله عنه قال:قال رسول الله صلى الله عليه وسلم:والذى نفس محمد بيده!لايسمع بى احد من هذه الامة يهودى ولانصرانى ثم يموت ولم يؤمن بالذى ارسلت به الاكان من اصحاب النار.رواه مسلم.(مشكوة ص:۱۲،كتاب الايمان،الفصل الاول)

۴] والعصر ان الانسان لفى خسر، الا الذين امنوا وعملوا الصلحٰت،، (العصر: ۱_۳) ومن يعمل من الصلحٰت من ذكر او انثى وهو مؤمن فاولئك يدخلون الجنة........الخ، (النسآء: ۱۲۴)۔

۵] اَجَعَلْتُمْ سِقَايَةَ الْحَاجِّ وَعِمَارَةَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ كَمَنْ اٰمَنَ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَجٰهَدَ فِيْ سَبِيْلِ اللهِ لَا يَسْتَوٗنَ عِنْدَ اللهِ (التوبة: ۱۹) عن انس قال:قال رسول الله صلى الله عليه وسلم.......واماالكافر فيطعم بحسنات ما عمل بهالله فى الدنيا حتى اذا افضى الى الآخرة لم يكن له حسنة يجزى بها.(مشكوة ص:۴۳۹،كتاب الرقاق)۔

جووړل او ددې نه پرته نورښه کارونه کول دکومو چې اسلام هم اجازه ورکړې ده، نوایاهغه خلک جنت ته نه شي تللې؟ الله کريم غفور رحيم دی.

جواب: په قران کريم کې دي چې الله تعالى کفراو شرك نه معاف کوي، له دې نه دکمې درجې چې کوم ګناهونه دي هغه چې چاته وغواړي معاف به يې کړي[١]او حديث شريف کې دي چې په دې امت کې کوم سړی زماپه باره کې واوري اوپه ماباندې ايمان رانه وړي، که هغه يهودي وي يانصراني، الله تعالى به هغه په دوزخ کې داخل کړي[٢]خلاصه دا چې دنجات او مغفرت له پاره ايمان شرط دی دايمان نه پرته به بښنه نه وي.

دګنهګار مسلمان بښنه

سوال: مولاناصاحب ! ايا ګنهګار مسلمان چې هغه دالله تعالى د وحدانيت اقرار کړی وي، خو ټول عمر يې په ګناهونوکې تيرکړی وي هغه به په اخرت کې دګناه سزا زغملو نه وروسته جنت ته داخليږي اوکه نه؟

جواب: دچاخاتمه چې په ايمان باندې وشوه،ان شاءالله هغه ته به څه نا څه وخت ضرور بښنه وشي[٣]،خو دمرګ نه مخکې انسان له پاره ريښتينې توبه ويستل پکار دي، ځکه چې دالله تعالى دعذاب برداشت نه شي کېدلی اوځينې ګناهونه داسې وي چې دهغو په نحوست سره ايمان ختميږي[٤].... (نعوذبالله)..... له دې وجې دخاتمه بالخير ډير اهتمام کول پکار دي او دې له پاره دعاګانې هم کول پکار دي.

الله تعالى دې ټولو مسلمانانوته دښايسته خاتمې دولت نصيب کړي او دخرابې خاتمې نه دې موږ په خپله پناه کې وساتي.

١]ان الله لا يغفر ان يشرك به ويغفر ما دون ذلك.....الخ. (النسآء: ١١٦)_

٢]عن ابى هريرة عن رسول الله صلى الله عليه وسلم انه قال:والذى نفس محمد بيده!لايسمع بى احد من هذه الامة يهودى ولانصرانى ثم يموت ولم يؤمن بالذى ارسلت به الاكان من اصحاب النار.(صحيح مسلم،باب وجوب الايمان برسالة نبينا محمد صلى الله عليه وسلم ج:١ ص:٨٦)_

٣]ان الله لا يغفر ان يشرك به ويغفر ما دون ذلك.....الخ. (النسآء: ١١٦) ايضا واهل الكبائر من المؤمنين لايخلدون فى النار وان ماتو من غير توبة لقوله تعالى: فمن يعمل مثقال ذرة خيرًا يره ونفس الايمان عمل خير لايمكن ان يرى جزائه قبل دخول النار ثم يدخل النار لانه باطل بالاجماع فتعين الخروج من النار.(شرح عقائد ص:١١٦)_

٤]اويكون ممن كان مستقيما ثم يتغير عن حاله ويخرج عن سننه وياخذ فى طريقة فيكون ذلك سببالسوء خاتمته وشؤم عاقبته،كابليس الذى عبدالله فيما يروى ثمانين الف سنة،وبلعام بن باعوراء الذى آتاالله آياته فانسلخ منها الى الارض واتبع هواه،وبرميصا العابد الذى قال الله فى حقه كمثل الشيطان اذقال للانسان اكفر.(التذكرة للقرطبى ص:٤٢)_

د ګناه او ثواب برابرکیدو والا انجام

سوال: که چېرې دقیامت په ورځ دانسان ګناه او ثواب برابر وي، نوایا هغه به جنت ته ځي او که جهنم ته؟

جواب: دیوقول مطابق داسړی به څه موده په اعراف کې اوسیږي له دې نه وروسته به جنت ته داخل شي.[۱]

ایا قطعي ګناه چې ګناه نه ګڼي هغه به همیشه په جهنم کې وي

سوال: څنګه چې په حدیث کې دي چې " رشوت اخستونکی او رشوت ورکونکی دواړه دوزخیان دي"، نوایا داسې دوزخي به همیشه همیشه له پاره د دوزخ په اورکې وي، داشان نورګنهګاران هم چې په دې دنیاکې په مختلفو ګناهونو کې اخته دي،هغوی به همیشه په دوزخ کې اوسیږي یابه دګناهونو دسزا زغملونه وروسته جنت ته داخلیږي، یابه دوزخي ته هیڅ کله هم جنت نه نصیب کیږي؟

جواب: دایمي جنهم خودکفر سزا ده، دکفراوشرك نه پرته چې څومره ګناهونه دي که چېرې انسان توبې نه پرته مړشي، نوهغه ته به مقرره سزا ورکول کیږي اوکه چېرې الله پاك وغواړي، نوخپل رحمت سره به یې پرته دسزانه معاف کړي، په دې شرط چې ایمان باندې یې خاتمه وشي[۲]خو دا یاد ساتل پکاردي چې ګناه ګناه نه ګڼلوسره انسان دایمان نه خارجیږي[۳]اودا ډېره باریکه اوسخته خبره ده، ډېرسود خوړونکي، رشوت خوړونکي،او ډېره خریونکي یالنډونکي خپل ځان بالکل ګنهکار نه ګڼي.

لنډه دا چې کوم ګناهونه انسان ګناه وګڼي اوکوي یې اوخپل ځان ګنهګار او مجرم تصور کوي هغوی ته، خوبه معافي وشي، که سزا نه وروسته وي یادسزا نه پرته، خو کوم ګناهونه چې یې بیخي ګناه ونه ګڼله، نودده معامله زیاته خطرناکه ده.

ګنهګار مسلمان به د دوزخ نه وروسته جنت ته ځي

سوال: دجنت ژوند همیشه دی، ایا ددوزخ کې اچول شوي کلیمه ویونکي به دسزا نه وروسته جنت ته داخلیږي، یادهغه سزاهم همیشه ده؟ دقران او حدیث نه وضاحت وکړئ.

۱] سئل رسول الله صلی الله علیه وسلم عمن استوت حسناته وسیئاته،فقال:اولئک اصحاب الاعراف. (تفسیر ابن کثیر ج:۳ ص:۱۵۹،طبع رشیدیه کوئته).فبیناهم کذلک اطلع علیهم ربک اطلاعة فقال لهم: اذهبوا فادخلوا الجنة فانی قد غفرت لکم.(تفسیر ابن کثیرج:۳ ص:۱٦۰)۔

۲] ویغفرمادون ذلک لمن یشاء من الصغائر والکبائر مع التوبة او بدرونها.(شرح العقائد النسفیه ص:۱۱۲)

۳]ان استحلال المعصیة صغیرة کانت او کبیرة،کفر.(شرح فقه اکبر ص:۱۸٦،طبع دهلی)۔

جواب: دکوم سړي په زړه کې چې دتولونه دکمې درجې ایمان هم وي، هغه به همیشه دوزخ کې نه پاتې کیږي، سزا لیدلو نه وروسته به جنت ته داخل شي.[1]

د نیکي امر کول او د بدي نه منع کول د الله د عذاب د بندولو ذریعه ده

سوال: یوعرض دی چې دیني رساله بینات خالص دیني پکار ده په چاباندې اعتراض او بد ویل زمانه خوښیږي، دې سره دنفرت جذبه را پورته کیږي، دصدر ضیاء الحق په بیاناتو باندې اعتراضونه یقینا په عواموکې دنفرت خوریدلو ذریعه جوړیږي. چې هغه سره دملك د بنیادونو کمزور کیدو خطره ضرور ده، هسې هم ملك دکورنیو اوبهرنیو خطرو سره مخامخ دی؟ کله بهارت(هند) په بده سترګه ګوري اوکله دکارمل دانتظامیې په اشارو باندې د روس اواز اوریدل کیږي، کله د خمیني د اسلامي انقلاب د راتلو خبرونه اوریدل کیږي اوکله د ملك هتهوړا ګروپ کلهاړا ګروپ وغیره اوازونه اوریدل کیږي، عرض دا چې په داسې حالاتو کې لږ شان بخري زموږ دپاکستان قوت ختمولی شي، په داسې صورت کې بیا دا ذمه داري په چا باندې راځي؟ په دې باره کې لږ شان تفصیل سره که رڼا واچول شي، نو مهرباني به موويٰ.

جواب: ستاسو دا خبره خوپه ځای ده چې عزتمند ملك په ډیرو کورنیو او بهرنیو خطرونوکې ګیر دی او دا خبره هم بالکل صحیح ده چې په دې حالاتوکې د حکومت نه بې اعتمادي پیدا کول دپوهې او عقل دقبلولو نه ده، خو تاسوته معلومه ده چې په بینات کې یاد راقم الحروف په بل کوم تحریرکې دصدر ضیاء الحق صاحب د یوسیاسي فیصلې په باره کې هیڅکله خله نه ده پرانستل شوې" امور مملکت خویش کارمملکت خسروان دانند"

خو چرته چې د دیني غلطیو تعلق دی په هغو باندې ردکول نه یوازې دا چې د علماوو فرض دي (او زه افسوس او ندامت سره اقرارکوم چې موږ دا فرض یو فیصد هم نه دي ادا کړي) بلکې دا پخپله د صدر محترم په حق کې دخیر ذریعه ده په دې سلسله کې زه تاسوته د امیرالمومنین حضرت معاویه بن سفیان رضی الله عنهما واقعه اوروم کومه چې مولانا محمدیوسف کاندهلوي رحمه الله په حیاة الصحابه کې نقل کړې ده:

واخرج الطبراني وابويعلى عن ابي قبيل عن معاوية بن ابي سفيان رضي الله عنهما انه صعد المنبر يوم القيامة فقال عند خطبته: انما المال مالنا والفئ فيئنا فمن شئنا اعطيناه ومن شئنا منعناه فلم يجبه احد فلما كان في الجمعة الثانية قال مثل ذالك فلم يجبه احد فلما كان في الجمعة الثالثة قال مثل مقالته فقام اليه رجل ممن حضر المسجد فقال: كلا انما المال مالنا والفئ فيئنا فمن

---

[1] فلايبقى فى النار من فى قلبه ادنى ادنى ادنى مثقال ذرة من ايمان....الخ.(شرح عقيدة الطحاويه ص: ٣٧١)_

حال بيننا وبينه حاكمناه الى الله بأسيافنافنزل معاوية رضي الله عنه فارسل الى الرجل فأدخله فقال القوم: هلك الرجل ثم دخل الناس فوجدواالرجل معه على السرير فقال معاوية رضى الله عنه للناس: ان هذا احياني احياه الله، سمعتُ رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: سيكون بعدى امراء يقولون ولايردعليهم يتقاحمون فى النار كما تتقاحم القردة وانى تكلمت اول جمعة فلم يردعلى احد فخشيت ان اكون منهم ثم تكلمت فى الجمعة الثانية فلم يردعلى احدفقلت فى نفسى انى من القوم ثم تكلمت فى الجمعة الثالثة فقام هذاالرجل فرد على فاحياني احياه الله.

(قال الهيثمى(ج۵ ص۲۳۶) رواه الطبرانى الكبير والاوسط وابويعلى ورجاله ثقات.اھ (حياة الصحابه ج۲ص۶۷).

ترجمه: حضرت معاويه بن ابي سفيان رضى الله عنهما دقمامه په ورځ منبر ته وخوت او پخپله خطبه کې يې وفرمايل چې مال زمونږ دی او فی (غنيمت) زمونږ دی، مونږ چې چاته وغواړو وربه يې کړو اوکه چاته وغواړو نه به يې ورکوو.

دې خبرې په اوريدو هيچا جواب ورنکړ، دويمه جمعه راغله، نو حضرت معاويه رضي الله عنه خطبه کې بياهغه خبره وکړه بيا خلک غلي وو، په دريمه جمعه کې بيا هغه خبره تکرار کړه، په دې باندې دمسجد دحاضرينو نه يو سړی ودريد او ويې ويل بالکل نه ! دامال زمونږ دی اوغنيمت زمونږ دی څوک چې ددې او زمونږ په مينځ کې منع کونکی شي مونږ به دخپلو تورو په ذريعه دهغه فيصله دالله تعالی په دربارکې وړاندې کوو، حضرت معاويه رضي الله عنه دمنبر نه راکوز شو، هغه سړی يې را وغوښت او ځان سره يې دننه بوته، خلکو وويل چې داسړی، خو هلاک شو.

• چې کله خلک دننه راغلل، نو ويې کتل چې هغه سړی دحضرت معاويه رضي الله عنه سره په تخت ناست دی، حضرت معاويه رضي الله عنه خلکو ته وفرمايل چې دې سړي زه ژوندی کړم الله دې دی ژوندی ساتي، ما درسول الله صلى الله عليه وسلم نه پخپله اوريدلي دي چې زما نه وروسته به څه حاکمان وي چې (دشريعت نه خلاف) خبرې به کوي، خو هيڅوک به هغه نه ردوي، داخلک به په جهنم کې داسې ننوځي، څنګه چې بيزو راښکل کيږي، ماپه اوله جمعه يوه خبره وکړه په هغه ماته چاهم جواب رانکړ، نوماته ويره پيدا شوه چې چيرته زه دهغو خلکونه نه يم، بيامې دويمه جمعه په دويم ځل دا خبره وکړه دا ځل هم چازما ترديد ونکړ، نوماپخپل زړه کې سوچ وکړ چې زه له همدغو خلکو نه يم، بيا مې دريمه جمعه هم دا خبره وکړه، نو داسړی پورته شواو زه يې منع کړم، نو زه ده ژوندی کړم، الله تعالی دې دی ژوندی وساتي".

او دا نه يوازې د صدر مملکت په حق کې دخيراوبرکت شی دی، بلکې دامت بهتري او خلاصی هم په دې کې دی، څنګه چې دحضرت حذيفه رضي الله عنه نه روايت شوی دی چې نبي کريم صلى الله عليه وسلم وفرمايل: والذى نفسى بيده لتأمرن بالمعروف ولتنهون عن المنكراوليوشكن الله

ان يبعث عليكم عذابًا من عنده ثم لتدعنه ولا يستجاب لكم. (رواه الترمذی مشکوة ص۴۳۶).

ترجمه: په هغه ذات قسم چې دهغه په قبضه کې زما ساه ده، تاسو به دنیکي حکم کوئ اودبدي نه به منع کوئ ، که نه نژدې ده چې الله تعالی به په تاسوباندې خپل عذاب نازل کړي، بیابه تاسو دهغه نه دعا کوئ او ستاسو دعا به نه قبلیږي."

ددې ارشادات نبویه ﷺ په رڼا کې د راقم الحروف دا احساس دی چې د امر بالمعروف او نهي عن المنکر عمل دعذاب الهي دبندوو ذریعه ده، نن په امت باندې چې کوم ډول ډول مصیبتونه راپریوځي اوموږ په مختلف ډوله خطرونو کې ګیریو، ددې لویه وجه داده چې داسلامي معاشرې(ټولنې) "احتسابي حس" کمزوری او دنهي عن المنکر اوازډیر په کرار شوی دی، په کومه ورځ چې دا اواز بالکل چوپ شي په هغه ورځ به دالله تعالی دنیولو نه زموږ دبچ کولو هیڅوك نه وي الله تعالی دې موږ ددغې بدې ورځې نه محفوظ وساتي.

جنت

....

د دومره لوی جنت حکمت

سوال: حدیث شریف کې دي چې (سبحان الله والحمدلله والله اکبر) ویلوباندې جنت کې دهریوې کلیمې په بدله کې یوه ونه ولګول شي، دغه راز په نوروډېروعملونوباندې دیومحل ورکولوزیری هم راغلی دی، انسان خپل ژوندکې داکلیمه طیبه په لکونوځله وایي، نودې لکونومحلونواوباغونوته دهغه څه ضرورت دی؟ ددې دا مطلب خونه دی چې که چېرې انسان فلانکی عمل خپل ټول عمرکوي، اوهغه باندې مړشي، نودهغه له پاره به داسې داسې محل تیارکړل شي؟

جواب: دهمیشه کولو قیدنشته، بلکې هرعمل باندې دا اجردی[1]، پاتې شوه داخبره چې دومره ډېرو محلونواوباغونوڅه ضرورت دی؟ داقیاس غائب علی الشاهد دی داحدیث به

[1] عن جابر قال:قال رسول الله صلى الله عليه وسلم من قال سبحان الله العظيم وبحمده غرست له نخلة فى الجنة.رواه الترمذى.(مشكوة ص:۲۰۱،باب ثواب التسبيح،الفصل الثانى)وفى المرقاة شرح المشكوة:(غرست)اى بكل مرة له نخلة عظيمة فى الجنة اى المعدة لقائلها خصت لكثرة منفعتهاوطيب ثمرها.(مرقاة شرح مشكوة ج:۳ ص:۵۱)_

خو ستاسو په علم کې وي چې ادنا جنتي ته به ددنیانه لس چنده غټ جنت ورکول کیږي[۱] دلته به هم تاسو ته دا سوال پیدا کیږي، چې دومره غټ جنت باندې به هغه څه کوي؟ په هرحال داخرت په کارونو باندې زمونږ ذهن او عقل کار نه کوي. (اعدت لعبادي الصالحين ومالاعين رات ولا اذن سمعت ولاخطرعلى قلب بشر) حديث قدسي دی[۲] يو ځل په تبليغي سفر کې يو بزرګ وويل چې ملايانو! دا ووايئ چې دومره غټ جنت باندې به څوک څه کوي؟ بيايې پخپله باندې وفرمايل چې ټول جنتيان دجنتي خپلوان دي، که چيرې يې زړه وغواړي چې دټولو خپلوان له پاره دعوت وکړي، ځکه چې ټول عزت لرونکي ميلمانه دي، له دې وجې دهر يو کس دپاتې کيدوله پاره ځاى پکاردی، يو جنتي سره دومره غټ جنت پکاردی، چې ټول جنتيان پکې په يو ځاى راجمع کيداى شي. (مشکوة ج۲ص۲۹۵)

په جنت کې د الله ديدار (ليدنه)

سوال: ايا د قيامت په ورځ به الله تعالى ټولو انسانانو ته په نظر راځي؟ که جواب راکړئ، نو منونکي به مو يو.

جواب: داهل سنت والجماعت په عقائدو کې ليکل شوي دي چې د قيامت په ورځ به مومنانو له پاره دالله تعالى ديدار وي دا مسئله د قراني ايتونو او احاديثو نه ثابته ده.[۳]

نيکه ښځه به د جنت د حورو سرداره وي

سوال: جناب! ترننه پورې دا اورو چې کله زمونږ يو نيک سړی مړشي، نو هغه ته به اويا حورې خدمت له پاره ورکول کيږي، خو چې ښځه مړه شي، نو هغې ته به څه ورکول کيږي؟

جواب: هغه به خپل جنتي خاوندسره اوسيږي اوذجنت د حورو سرداره به وي[۴] جنت کې به د ټولو عمر او قد يوشان وي اوبدن به يې د نقائصو نه پاک وي، پيژندګلوي به يې دشکل نه کيږي[۵]، دکومو ښځو چې خاوندان هم جنتيان وي هغوی، خو به دخپلو خاوندانو سره وي

۱]عن عبدالله بن مسعود قال:قال رسول الله صلى الله عليه وسلم:انى لاعلم آخر اهل النار خروجا منها وآخر اهل الجنة دخولا الجنة.....فيقول الله تعالى له:اذهب فادخل الجنة،فان لک مثل الدنيا وعشرة امثالها او ان لک عشرة امثال الدنيا..الخ.(صحيح مسلم ج۱ ص:۱۰۵ باب اثبات الشفاعة واخراج الموحدين من النار)

۲]مشکوة ص:۴۹۵،باب صفة الجنة واهلها،الفصل الاول۔

۳] والرؤية حق لاهل الجنةبغير احاطة ولاكيفية كما نطق به كتاب ربنا، وجوه يومئذ ناضرة الى ربها ناظره..سورة ۷۵، قيامه: ۲۲- ۲۳) (شرح عقيدة الطحاوية ص:۲۰۳،طبع المكتبة السلفية،لاهور)۔

۴]ان نساء الدنيا من دخل منهن الجنة فضلن على العين بما عملن فى الدنيا،روى مرفوعا:ان الآدميات افضل من الحور العين بسبعين الف ضعف.(التذكرة فى احوال الموتى وامور الآخرة ص:۵۵۶طبع بيروت)۔

۵]عن معاذ بن جبل ان النبى صلى الله عليه وسلم قال:يدخل اهل الجنةالجنة جردا مردا مكحلين ابناء ثلثين او ثلث وثلثين سنة.رواه الترمذى.(مشكوة ص:۴۹۸)عن ابى هريرة....[بقيه حاشيه په راروانه صفحه...

او د حورعین ملکه به وي او د کومو ښځو چې دلته نکاح نه وي شوي د هغوی به په جنت کې چاسره نکاح وکړل شي په هرحال د دنیا جنتي ښځو ته به د جنت په حورو باندې لوړوالی حاصل وي.[۱]

په جنت کې د یو بل پېژندل او محبت

سوال: په جنت کې به پلار، مور، زوی، خور، ورور یو او بل سره پېژندل کیږي، نو د هغوی سره به هم هماغه محبت وي کوم چې په دې دنیاکې دی او که محبت وغیره هیڅ به نه وي؟

جواب: الله تعالی چې پخپل فضل سره مونږ جنت ته بوځي، نو پېژندګلوي او محبت خو به داسې وي چې په دنیاکې د هغه تصور ممکن نه دی.[۲]

په جنت کې د سړي له پاره د سروزرو استعمال

سوال: د قران کریم سورت حج ایت نمبر ۲۳ کې دي چې "کومو خلکو ایمان راوړ او هغوی نیک کارونه وکړل هغوئ به (د جنت په داسې باغونوکې الله تعالی داخل کړي چې د هغه لاندې به نهرونه بهیږي او هغوی ته به هلته د سرو زرو بنګړي او ملغلرې واچول شي" په دې کې د پوښتنې خبره داده چې جنت کې به نیکانوته د سرو زرو استعمال څنګه جائز شي، حالانکې په دنیاکې د ښه او بد سړي له پاره په هرحال کې سره زر استعمالول جائز نه دي؟

جواب: په دنیاکې سړي له پاره سره زر استعمالول جائزنه دي، خو په جنت کې به جائز وي له دې وجې به ورواچول شي.[۳]

په دویم ځل چې ژوندی شي نو څومره عمر به وي

سوال: انسان چې د مرګ نه وروسته ژوندی کړل شي ایا هغه به هم هغه عمرکې ژوندی کیږي په کوم عمرکې چې هغه مړ شوی و؟

جواب: د دې تصریح، خو یاده نه ده، خو د دینې دلائلو او قرائنونه اندازه کیږي چې په کوم عمر کې انسان مړشوی وي په هغه کې به پورته کیږي.

...بقیه د تیر مخ]... قال:قال رسول الله صلی الله علیه وسلم:من یدخل الجنة ینعم ولاییاس ولایبلی ثیابه ولایفنی شبابه.رواه مسلم.(مشکوة ص:۴۹۶).وعن ابی سعید الخدری عن النبی صلی الله علیه وسلم قال:من مات من اهل الجنة من صغیروکبیر یرون بنی ثلاثین فی الجنة لایزیدون علیها ولاینقصون وکذلک اهل النار.(التذکرة فی احوال الموتی وامور الآخرة ص:۵۵۳،طبع دار الکتب العلمیة،بیروت)۔

۱] عن ام سلمة قالت.....قلت:یارسول الله!نساء الدنیا افضل ام حورالعین؟ قال:بل نساء الدنیا افضل من الحور العین.(تفسیر ابن کثیر ج:۶ ص:۹۷،سورة الواقعة،الآیة۳۵،طبع رشیدیه کوئټه)۔

۲] والذین امنوا واتبعتهم ذریتهم بایمان الحقنا بهم ذریتهم وما التنٰهم من عملهم من شیٔ،،(الطور: ۲۱)۔

۳] قال تعالی: یحلون فیها من اساور من ذهب ولؤلؤا. (الحج: ۲۳)۔

ايا د "سيدا شباب اهل الجنه" والا حديث صحيح دی

سوال: يو دوست د خبرو دوران کې وويل چې د جمعې په خطبه کې چې کوم حديث عام طور ويل کيږي "الحسن والحسين سيدا شباب اهل الجنة" دا مولايانو د ځان نه جوړ کړی دی که نه په جنتيانو کې خوبه نبيان علیهم السلام هم وي، ايا حضرت حسن رضي الله عنه او حسين رضي الله عنه، به د هغوی علیهم السلام هم سرداران وي؟ تاسو ته عرض دی چې په دې باندې رڼا واچوئ چې د دې دوست خبره څومره پورې صحيح ده؟

جواب: دا حديث په درې قسمه الفاظو سره د ګڼو صحابه کرامو رضي الله عنهم نه روايت دی، څنګه چې د حديث الفاظ په سوال کې ذکر دي، په جامع صغير[۱] کې د دې له پاره دلاندې ذکر شويو صحابه وو رضي الله عنهم د احاديثو حواله ورکړل شوې ده:

۱:	حضرت ابو سعيد خدري رضي الله عنه	[مسند احمد، ترمذي]
۲:	حضرت عمر رضي الله عنه	[طبراني في الکبير]
۳:	حضرت جابر رضي الله عنه	[طبراني في الکبير]
۴:	حضرت علي رضي الله عنه	[طبراني في الکبير]
۵:	حضرت ابو هريرة رضي الله عنه	[طبراني في الکبير]
۶:	حضرت اسامه بن زيد رضي الله عنه	[طبراني في الاوسط]
۷:	حضرت براء بن عازب رضي الله عنه	[طبراني في الاوسط]
۸:	حضرت ابن مسعود رضي الله عنه	[ابن عدي]

د يو بل حديث الفاظ دا دي:

الحسن والحسين سيدا شباب اهل الجنة وابوهما خير منهما۔[۲]

ترجمه: حسن او حسين د جنت د ځوانانو سرداران دي او د دوی مور پلار د دوی نه افضل دي.

د دې له پاره يې دلاندې ذکر شويو صحابه وو حواله ورکړې ده:

۱:	حضرت ابن عمر رضي الله عنهما	[ابن ماجه / مستدرک]
۲:	حضرت قره بن اياس رضي الله عنه	[طبراني في الکبير]
۳:	حضرت مالك بن حويرث رضي الله عنه	[طبراني فی الکبير]
۴:	حضرت ابن مسعود رضي الله عنه	[مستدرک]

د دې حديث دا الفاظ هم روايت شوي دي:

الحسن والحسين سيدا شباب اهل الجنة الا ابنی الخالة عيسٰی بن مريم ويحيی بن زکريا

۱] جامع صغير ج:۱ ص:۲۳۲ طبع دار الکتب العلمية، بيروت)۔

۲] ايضاً پورتنۍ حواله)۔

وفاطمة سيدة نساء اهل الجنة الا ماكان من مريم بنت عمران. [۱]

ترجمه: " حسن رضي الله عنه او حسين رضي الله عنه دجنت دځوانانو سرداران دي، پرته د دوو ترور زامنو دعيسى بن مريم او يحيى بن زكريا عليهم السلام او فاطمه رضي الله عنها دجنت دښځو سرداره ده پرته د مريم بنت عمران نه".

دا روايت دحضرت ابوسعيد خدري رضي الله عنه نه په مسنداحمد، صحيح ابن حبان، مسندابن يعلى، طبراني، معجم كبير اوپه مستدرك حاكم كې روايت شوى دى.

مجمع الزوائد(۱۸۴/۱۷۳/۹) كې دا حديث دحضرت حذيفه بن يمان او حضرت حسين رضي الله عنهما نه هم نقل دى، ددې تفصيل نه معلومه شوه چې دا حديث د ديارلس صحابه كرامو رضوان الله اجمعين نه روايت شوى دى (چې په هغه كې ځينې احاديث صحيح دي، ځينې حسن اوځينې ضعيف) ځكه دا حديث بلاشبه صحيح دى، بلكې حافظ سيوطي رحمه الله دا په متواتر احاديثو كې شماركړى دى څنګه چې په فيض القدير شرح جامع صغير (ص۴۱۵ ج۲) كې يې نقل كړى دى.[۲]

پاتې دا چې په جنتيانو كې، خوبه نبيان عليهم السلام هم وي، ددې جواب دادى چې هغه خلک چې په ځواني كې وفات شوي دي دهغوى به حضرات حسنين رضي الله عنهما سرداران وي، حضرات انبياء عليهم السلام له دې نه مستثنى دي، دغه شان حضراتو راشدين او دهغه حضرات دكوم انتقال چې په پوخ عمركې شوي وي هغوى هم په دې كې شامل نه دي، څنګه چې په يوبل حديث كې دي:

،،وابوبكروعمر سيدا كهول اهل الجنة من الاولين والاخرين ماخلا النبيين والمرسلين.،،

ترجمه: " ابوبكر رضي الله عنه او عمر رضي الله عنه به دجنتيانو دپوخ عمر والاوو سرداران وي دلومړنيو او وروستنيو، خو له انبياء او مرسلينو نه پرته".

دا حديث هم دګڼو صحابه وونه روايت شوى دى چې دهغوى خلاصه لاندې ذكر ده:

۱: حضرت علي رضي الله عنه. [مسنداحمدص۸ ج۱ ترمذى ص۲۰۷ ج ۲ ابن ماجه ص ۱۰]

۲: حضرت انس رضي الله عنه. [(ترمذى ص۲۰۷ ج۱]

۳: حضرت ابوحجيفه رضي الله عنه. [ابن ماجه ص۱۱]

۴: حضرت جابر رضي الله عنه. [طبرانى فى الاوسط مجمع الزوائد ص۵۳ج۹]

۵: حضرت ابو سعيد خدري رضي الله عنه. [طبرانى فى الاوسط مجمع الزوائد.ص۵۳ج۹]

۶: حضرت ابن عمر رضي الله عنهما. [بزار مجمع الزوائد ص۵۳ج۹]

۱] ايضاً پورتنى حواله)ـ

۲] قال الترمذى:حسن صحيح،قال المصنف:وهذا متواترا.(فيض القدير شرح جامع صغير ج:۲ ص:۴۱۵ طبع دار المعرفة،بيروت)ـ

۷: حضرت ابن عباس رضی الله عنهما. [امام ترمذی دده حواله ورکړی ده ص۲۰۷ج۲]
په دې حدیث کې دحضرات شیخینو رضی الله عنهما دپوخ عمر دجنتیانو د سردارکیدو سره دانبیاء علیهم السلام د استثناء تصریح ده، ددې دواړو احادیثو پیش نظربه دا وویل شي چې دانبیاء علیهم السلام نه پرته دجنتیانو نه چې دکومو حضراتو انتقال په پوخ عمرکې وشو دهغوی سرداران به حضرات شیخین رضی الله عنهما وي او دچا چې په ځواني کې انتقال وشو دهغوی سرداران به حضرات حسنین رضی الله عنهما وي. والله اعلم!

❖ تعویذ، کوډې او جادو ❖

د نظر لګیدو حقیقت

سوال: د ډیرو بوډاګانو نه اکثر اوریدل کیږي چې فلانکی سړی له نظره شوی دی او دغه راز دهغه امدني کمه شوه یایې کاروبار او ملازمت ختم شواوداسې نور...، مهرباني به مو وي که وضاحت وکړئ چې دنظر لګیدو حقیقت څه دی؟

جواب: د صحیح بخاري (کتاب الطب، باب العین حق) په حدیث کې دي چې" العین حق"یعني نظر لګیدل حق دي، حافظ ابن حجر رحمه الله فتح الباري (ج۱۰،ص۲۰۴) کې ددې دلاندې دمسند بزار نه دحضرت جابر رضی الله عنه روایت نقل کړی دی چې نبي کریم صلی الله علیه وسلم وفرمایل چې قضا او تقدیر نه وروسته اکثرخلک دنظر لګیدلو نه مري"[۱] دې نه معلومه شوه چې دنظر لګیدو سره ځینې وخت انسان ناروغ هم شي او په ځینې صورتونوکې دا ناروغي دمرګ سبب هم وګرځي، نور نقصانات ددې نه قیاس کیږي، په حدیث کې دي چې کوم سړی یوشي ته وګوري اوهغه ده ته ډیرښه معلوم شي، نوکه چیرې دی"ماشاءالله لاقوة الابالله"ووایي، نو هغه ته به نظر نه لګیږي.[۲]

دتعویذ او بند شرعي حیثیت

سوال: زموږ په خاندان کې دتعویذ او بندډیر مشور دی او په دغه وجه زما په ذهن کې دا سوال راغی چې ایا په چاباندې تعویذ کولو سره په هغه اثرکیږي؟

۱] وقد اخرج البزار عن حدیث جابر رضی الله عنه بسند حسن ان النبی صلی الله علیه وسلم قال:اکثر من یموت من امتی بعد قضاءالله وقدره بالانفس.(فتح الباری ج:۱۰ ص:۲۰٤،طبع دار نشر الکتب الاسلامیة،لاهور)۔

۲] یذکر عن انس عنه انه قال:ما انعم الله علی عبد نعمة فی اهل ولامال او ولد فیقول:ماشاءالله لاقوة الابالله فیری فیه آفة دون الموت،وقد قال تعالی: ولولا اذ دخلت جنتک قلت ماشاء الله لاقوة الا بالله۔ سورة ۱۸، الکهف: ۳۹، زادالمعاد: ج۲، ص۴۵۶۔ العین حق تصیب المال والآدمی والحیوان ویظهر اثره فی ذلک عرف بالآثار.(رد المحتار ج:٦ ص:۳٦٤)۔

جواب: د تعویذ ،بند اثر کیږي او ضرور کیږي، دهغه حکم هماغه دی کوم چې د جادو دی، ددې کول حرام او کبیره ګناه ده، بلکې دې سره دکفر خطره ده او ما پورته عرض کړی و چې دې سره ضرور اثر کیږي ددې مثال داسې دی چې په یو سړي باندې څوك ګندګي ورواچوي، نو داسې کول، خوحرام اوګناه ده او داډیر ذلیله حرکت دی، خو په چاباندې چې ګندګي اچول شوې ده دهغه کپړې اوبدن به ضرور خرابیږي اودهغه بدبویي به ضرور راځي،دیوشي حرام اوګناه کیدل بیله خبره ده اوددغه ګندګي اثرکیدل فطري شی دی، تعویذ که چېرې دجائز مقصد له پاره وشي، نوجائزدی په دې شرط چې دڅه ګناه او شرك خبره یې نه وي پکې لیکلې، نوددم تعویذ دجواز درې شرطونه دي:

اول: دیوجائز مقصد له پاره به وي ناجائز مقصد له پاره به نه وي.

دویم: دهغه الفاظ به په کفر او شرك باندې مشتمل نه وي او که چېرې په داسې الفاظو باندې مشتمل وي چې دهغه مفهوم معلوم نه وي، نوهغه جائز نه دی.

دریم: هغه به موثر بالذات نه ګڼي.[1]

ایا په حدیث کې د تعویذ د ځوړندولو ممانعت راغلی دی

سوال: په یو دکان کې مې څه کلمات لیکل شوي ولیدل کوم چې لاندې ذکر دي" چاچې په غاړه کې تعویذ ځوړند کړ هغه شرك وکړ" او ورسره یې ذکرشوی حدیث لیکلی و،،**من علق تميمة فقداشرك**،،(مسنداحمد).

عرض دادی چې دا صحیح دي اوکه غلط ؟ دذکرشوي حدیث څه درجه ده که چېرې ددې ذکر چېرته نه وي، نو هم درخواست دی چې په غاړه کې تعویذ اچول څنګه دي؟

۱] عن عوف بن مالک الاشجعی قال:کنا نرقی فی الجاهلیة فقلنا:یارسول الله!کیفا تری فی ذلک؟فقال:اعرضوا علی رقاکم،لاباس بالرقی مالم یکن فیه شرک.(مشکوة ص:۳۸۸،کتاب الطب).وفی المرقاة:ان الرقی یکره منها ما کان بغیر اللسان العرب وبغیر اسماء الله تعالی وصفاته وکلامه فی کتبه المنزلة.......لاباس بالرقی مالم یکن فیه شرک ای کفر.(مرقاة شرح مشکوة ج:٤ ص:۵۰۱،طبع بمبئی).ایضا:قال فی النهایة.....ان ماکان بغیر اللسان العربی وبغیر کلام الله تعالی واسمائه وصفاته فی کتبه المنزلة او ان یعتقد ان الرقیة نافعة قطعا فلیتکل علیها فمکروه وماکان بخلاف ذلک فلا یکره...الخ.(ابوداؤد،حاشیه نمبر۳،کتاب الطب ج:۲ ص:۱۸۶).وانما تکره العوذة اذاکانت بغیر لسان العرب ولایدری ماهو ولعله یدخله سحر اوکفر اوغیر ذلک واما ماکان من القرآن اوشیئ من الدعوات فلاباس به.(ردالمحتار ج:٦ ص:۳٦۳).اجمع العلماء علی جواز الرقی عند اجتماع ثلاثة شروط:ان یکون بکلام الله تعالی او باسمائه وصفاته وباللسان العربی او بما یعرف معناه من غیره وان یعتقد ان الرقیة لاتؤثر بذاتها بل بذات الله تعالی.(فتح الباری ج:۱۰ ص:۱۹۵طبع دار الفکر،بیروت)۔

جواب: دا حديث بالكل صحيح دى، خو دې كې د تعويذ نه مطلق تعويذ نه دى مراد، بلكې هغه تعويذ مراد دى چې د جاهليت په زمانه كې به كيده او په شركيه الفاظو باندې به مشتمل و، پوره حديث لوستلو نه دا مطلب بالكل واضحه كيږي، د حديث ترجمه دا ده:

حضرت عقبه بن عامر جهني رضي الله عنه نه روايت دى چې د رسول الله ﷺ په خدمت كې يوه ډله (د بيعت له پاره) حاضره شوه، نبي كريم ﷺ نهه كسانو سره بيعت وكړ او يو سره يې ونكړ، عرض وشو، اې د الله رسوله! تاسو نهه كسانو سره بيعت وكړ او يو مو پريښوده؟ ويې فرمايل هغه تعويذ اچولى و، دې اوريدو سره هغه سړي تعويذ وشلاو، نبي عليه السلام هغه سره بيعت وكړ او ويې فرمايل: ,, **من علق تميمة فقد اشرك**.، .(مجمع الزوائدص:۱۰۳ج۵).[۱]

ترجمه: چاچې تعويذ واچولو هغه شرك وكړ".

دې نه معلومه شوه چې هر تعويذ مراد نه دى، بلكې د جاهليت تعويذ ترې مراد دى او د جاهليت په دور كې كاهنانو د شيطان د مدد الفاظ ليكل.

تعويذ او بند د صحيح مقصد له پاره جائز دي

سوال: "تعويذ،بند شرك دى" په دې عنوان سره يوه كتابچې كې ډاكټر مسعودالدين عثماني د توحيد روډ كيماړى كراچى نه شائع كړې ده، هغه دا حديث نقل كړى دى: ,,**ان الرقى والتمائم والتولة شرك**، ،(رواه ابوداؤد مشكواة ص۳۸۹).

ترجمه: تعويذ او تونه (جادو منتر) ټول شرك دي، هغه د ځينې واقعاتو او د حديث نه ثابته كړې ده چې قراني ايتونه هم په غاړه كې اچول نه دي پكار په اوبوو غيره باندې دم كول هم نه دى پكار، ددې نه نبي عليه السلام منع فرمايلې ده، دا كار عام طور باندې ټول كوي كه چېرې دا ټول شرك وي، نوبيا دا ټولې خبرې به موږ ته پريښودل وي، تاسو زر تر زره د خپلې رايې نه موږ خبر كړئ ددې له پاره چې عوام ددې نه خبرشي او د شرك په شان لويې ګناه نه بچ شي.

جواب: ډاكټرصاحب غلط ليكلي دي د قراني ايتونو تعويذ جائزدى چې كله دا غلط مقصد له پاره نه وي شوي چې حديث شريف كې چې كوم جادو منتر ته شرك ويل شوي دي، د هغه نه مراد د جاهليت دزمانې رائج شوى منتر مراد دى چې په هغه كې مشركانه الفاظ موندل

۱] عن عقبة بن عامر الجهنى ان رسول الله صلى الله عليه وسلم اقبل اليه رهط فبايع تسعة وامسک عن واحد فقيل له:يارسول الله!بايعت تسعة وتركت هذا؟قال:ان هذا عليه تميمة!فادخل يده فقطعها فبايعه،وقال:من علق تميمة فقد اشرک.(مجمع الزوائد ج:۵ ص:۱۲۳،باب فيمن يعلق تميمة او نحوها،طبع دار الكتب العلمية بيروت)_

کيدل[۱] او د جنياتو وغيره نه به مددغوښتل کيده، قراني ايتونوسره دم کول د نبي عليه السلام او دصحابه وو رضي الله عنهم نه ثابت دي[۲] او د بزرګان دين په معمولاتو کې داخل دي.

د ناجائز کار له پاره تعويذ هم ناجائز دی

اخيستونکي او ورکونکي دواړه به ګنهګاروي

سوال: زمونږ په محله کې يو مولوي صاحب اوسيږي (چې څه وخت مخکې دجومات امام و) نن سبا د دم تعويذ کارکوي اوهغه سره هروخت ګڼ خلک وي، زياتر رش دښځو وي چې دهغوی فرمايشونه څه داشان وي مثلاً: دفلانکي زوی دې مړشي، د فلانکي کاروبار دې بندشي، زما خاوند دې ماته طلاق راکړي، د فلانکي خوابنې دې مړه شي، ايا دا قسم تعويذ کول صحيح دي، په دې کې به څوک ګنهګار وي؟

جواب: جائز کار له پاره تعويذ جائز دی او ناجائز کار له پاره ناجائز دی[۳]، ناجائز تعويذ کې دواړه کونکي برابر ګنهګار دي.

د حق کار له پاره تعويذ ليکل د نياوي تدبير دی عبادت نه دی

سوال: زمونږ يو بزرګ (مشر) دی دهغه خيال دی چې تعويذليکل په شريعت کې جائز نه دي، که هغه دهرکار له پاره وي مثلاً حاجت پوره کول، دکار موندنې په سلسله کې او داسې نور... هغه داهم وايي چې په قران پاک کې چرته هم دا ذکر نشته چې فلانکی ايت وليکه اوپه غاړه کې اچولو سره يامټ باندې تړلو سره دانسان ضرورت پوره کيږي، يوازې دالله تعالی په مدد باندې يقين ساتل پکاردي، خو زماخيال دی چې په تعويذونوکې دالله تعالی داخري کتاب ايتونه ليکل کيږي، دا صحيح دي چې څه خلک ددې غلط استعمال کوي، خو جائزو کارو له پاره خو دا ليکل کيږي.

جواب: قراني ايتونوسره د دم اچولو په احاديثوکې ذکردی، دنبي کريم صلی الله عليه وسلم، صحابه کرامو رضي الله عنهم او وروسته صالحانو دا معمول پاتې شوی دی[۴] تعويذ هم ددې يوشکل دی،

۱]عن عوف بن مالک الاشجعی قال:کنا نرقی فی الجاهلية فقلنا:يارسول الله!کيف ترىٰ فی ذالک؟فقال:اعرضوا علی رقاکم لاباس بالرقی مالم يکن فيه شرک.رواه مسلم.(مشکوة ص:۳۸۸،کتاب الطب والرقی)۔

۲]عن ابی سعيد الخدری قال:کان رسول الله صلی الله عليه وسلم يتعوذ من الجان وعين الانسان حتی نزلت المعوذتان،فلما نزلت اخذهما وترک ماسواهما.رواه الترمذی وابن ماجة.(مشکوة ص:۳۹۰،کتاب الطب والرقی)

۳]الامور بمقاصدها:يعنی ان الحکم الذی يترتب علی امريکون علی مقتضی ماهو المقصود......فلو ان الفاعل المکلف قصد بالفعل الذی فعله امرا مباحًا کان مباحا وان قصد امرا محرما کان فعله محرما.(شرح المجلة ص:۱۸)

۴]وعن النبی صلی الله عليه وسلم انه کان يعوذ نفسه قال رضی الله عنه...[بقيه حاشيه په راروانه صفحه..

ځکه ددې په جواز کې خو شک نشته[۱] خو دتعويذ حيثيت پيژندل ضروري دي، ځينې خلک د تعويذ اثر يقيني ګني دا صحيح نه دي، بلکې تعويذهم من جمله د نورو تدابيرو نه يو علاج او تدبير دى اوددې فائده مند کيدل، نه کيدل دالله تعالى په خوښه موقوف دي، ځينې خلک تعويذ روحاني عمل ګني دا خيال هم داصلاح قابل دى، روحانيت ځان ته شى دى او تعويذ وغيره يوازې دنيوى تدبير او علاج دى ،له دې وجې چې کوم سړى تعويذ کوي، هغه بزرګ ګنل غلط دي، ځينې خلک په دعا باندې دومره يقين نه لري څومره چې په تعويذباندې، دا هم داصلاح قابل ده، دعا عبادت دى اوتعويذ کول هيڅ عبادت نه دى او ديو ناجائز مقصد له پاره تعويذ کول حرام دي.[۲]

په تعويذ باندې معاوضه(شکرانه) اخيستل جائز دي

سوال: ديوجائز ضرورت له پاره يوسړي ته دعا، تعويذ وغيره باندې څه روپۍ طلب کول جائز دي اوکه ناجائز؟ که چېرې يوسړى دعمر او ناروغۍ په لحاظ ضرورت مندکيدو له وجې نه په دعاتعويذ وغيره ورکولو نه وروسته يوازې معمولي معاوضه دځپل حاجت له پاره طلب کړي، نوپه داسې صورت کې به دهغه دعاګانې او دا عمل قابل قبول وي اوکه نه؟

جواب: دعاخوعبادت ده اوددې معاوضه غوښتل غلط دي[۳]پاتې وظيفه اوتعويذ کوم چې د يو دنياوي مقصدله پاره وکړل شي دهغه حيثيت دعبادت نه دى، بلکې ديو دنيوي تدبير او علاج دى، دهغه شکرانه اخيستل او ورکول جائز دي[۴]پاتې دداسې خلکو وظيفې او تعويذونه کار هم کوي اوکه نه؟ دا څه شرعي مسئله نه ده چې دهغه په باره کې څه عرض شي، البته تجربه دا ده چې دا خلک اکثر دکاندارن وي.

تعويذ سره بيت الخلاء ته تلل

سوال: که چېرې د قرآن شريف ايتونه په جامه کې بند شي اوپه غاړه کې واچول شي، نو ايا دلرې کولو نه پرته يوناپاک ځاى ته مثلا بيت الخلاء ته تللى شي اوکه نه؟

.بقيه د تيرمخ]..وعلى الجواز عمل الناس اليوم وبه وردت الآثار.(رد المحتار ج:٦ ص:٣٦٤،فصل فى اللبس)

١]جوزوا الرقية بالاجرة ولو بالقرآن كما ذكره الطحاوى ولانها ليست عبادة محضة بل من التداوى.(رد المحتار ج:٦ ص:٥٧،مطلب تحرير مهم فى عدم جواز الاستئجار على التلاوة والتهليل...الخ)ـ

٢] الامور بمقاصدها.......فلو ان الفاعل المكلف قصد بالفعل الذى فعله امرا مباحا كان مباحا،وان قصد امرا محرما كان فعله محرما.(شرح المجلة ص:١٨،رقم المادة:٢،طبع كوئته)ـ

٣]الاصل ان كل طاعة يختص بها المسلم لايجوز الاستئجار عليها عندنا.(رد المحتار ج:٦ ص:٥٥)ـ

٤]قوله صلى الله عليه وسلم:خذوا منهم واضربوا لى بسهم معكم هذا تصريح بجواز اخذ الاجرة على الرقية بالفاتحة والذكر وانها حلال لاكراهية فيها....الخ.(شرح نووى على مسلم ج:٢ ص:٢٢٤،طبع قديمى).الاجرة على التعوذ والرقية وهى حلال لعدم كونها عبادة.(فيض البارى ج:٣ ص:٢٧٦،طبع رشيديه كوئته)ـ

جواب: داسې ګوتمه چې په هغه باندې دالله پاك نوم یاقراني ایتونه لیکل شوي وي، هغې سره بیت الخلاء ته تلل یې مکروه لیکلي دي.(عالمګیری ص۵۰ج۱ مطبوعه).[۱]

جادو کول ګناه کبیره ده ددې د ختمولو د پاره قرآني ایتونه دي

سوال: ایا دقران او حدیث له مخې جادو برحق دی؟ او ایا دا ممکن دي چې څوك د جادو په زور سره څوک په خرابه لار روان کړي یا داچې څوك دجادو په ذریعه دچا بد وغواړي اوبل په مصیبت او پریشاني کې مبتلا کړي؟ زه دې سلسله کې عرض کول غواړم چې کوم خلک د جادو په حق کیدو باندې دلائل وړاندې کوي هغوی دا وایي چې دا په نبي کریم ﷺ باندې هم چلیدلی و، نو موږ خو معمولي شان بندګان یو او په دې باره کې د سورت (الفلق) حواله ورکوي، تاسو مهرباني وکړئ زموږ رهنمایي وکړئ.

جواب: جادو چلیږي[۲] او ددې اثر انداز کېدل قران کریم کې ذکردي[۳]، خو جادو کول ګناد کبیره ده[۴] او جادو غوښتونکي او کونکی دواړه ملعونان دي، قران کریم کې جادو ته کفر ویل شوي دي ګویا داسې خلکونه ایمان واخیستل شي.[۵]

سوال: کوم حضرات چې په هغه کې بزرګان دین هم شاملیږي او کوم چې د جادو د لرې کولو له پاره تعویذ وغیره ورکوي ایا هغوی ته ورتلل او خپل مشکلات بیانول اوهغوی نه مدد غوښتل دشرك په تله کې راځي؟ که چېرې جواب په هو کې وي، نوپه ناپوهي کې دداسې کونکو له پاره دګناه کفاره څه کېدای شي؟

جواب: د جادو ختمولو له پاره یو داسې سړي ته رجوع کول چې دهغه په ختمولو باندې پوهیږي جائز دي په دې شرط چې هغه دجادو ختمول په جادو اوسفلي عمل سره نه کوي، بلکې دقران په ایتونو سره یې وکړي، دا دشرك په زمره کې نه راځي.[۶]

نقصان رسونکی تعویذ، جادو او منتر حرام دي

سوال: ایا جادو، تعویذ، منترجائزدي اوکه نه، ځکه چې دتعویذونو اثر همیشه کیږي او

۱] ویکره ان یدخل فی الخلاء ومعه خاتم علیه اسم الله تعالی اوشئ من القرآن کذا فی السراج الوهاج. (عالمګیری ج:۱ ص:۵۰)۔

۲]السحر حق عندنا وجوده وتصوره واثره.(الفتاوی الشامیة ج:۱ ص:۴۴)۔

۳]فلما القوا سحروا اعین الناس واسترهبوهم وجاءوا بسحرعظیم، (سورة ۷، الاعراف: ۱۱۶)۔

۴]فعل السحر حرام وهو من الکبائر بالاجماع.(شرح نووی علی مسلم ج:۲ ص:۲۲۱،طبع قدیمی)۔

۵] ولکن الشیٰطین کفروا یعلمون الناس السحر. (البقرة: ۱۰۲)۔

۶] فی الدر المختار:استاجره لیکتب له تعویذا لاجل السحر جاز.قوله لاجل السحر ای لاجل ابطاله والافالسحر نفسه معصیة بل کفر لایصح الاستئجار علیه.(رد المحتار ج:۶ ص:۹۳)۔

انسان ته نقصان رسوي، تعويذ كونكي له پاره اسلام څه سزا ښودلې ده؟

جواب: چاته نقصان رسولو له پاره تعويذ ،جادو اومنتر كول حرام دي[۱] او داسې سړى كه چېرې توبه ونكړي، نو ده ته دمرګ سزا وركول كېداى شي.[۲]

څوک چې جادو يا منتر حلال ګڼلو سره كوي، نو هغه كافر دى

سوال: سړى ياښځه په چاباندې تعويذ ،بند سفلي عمل يا جادو وكړي اودهغه دې عمل سره بل ته نقصان ورسيږي، بيا كه چېرې هغه سړى ددې تكليف نه مړشي، نود الله تعالى په نزدبه ددغه خلكو څه درجه وي، كه هغه په تكليف كې مبتلا وي يا يې انتقال وشي ځكه چې دنن سبا د تورعمل (جادو) رواج زيات په ترقي دى، لهذا مهرباني وكړئ تفصيل سره وليكئ چې دې جادو كونكو او فرمائش كونكوته خپل انجام معلوم شي، الله دې خلكو ته دنيكي هدايت وكړي.

جواب: جادو اوسفلي عمل كول ددې په تر ټولوكبيره ګناه كېدوكې خودهيڅچا اختلاف نشته[۳] خو په دې كې اختلاف دى چې جادو كولوسره سړى كافر كيږي اوكه نه، صحيح داده چې كه چېرې دا حلال وګڼي او كوي يې، نو كافر كيږي اوكه چېرې حرام اوګناه يې وګڼي اوكوي يې، نوكافر نه دى ګنهګار او فاسق دى، په دې كې شك نشته چې داسې سفلي اعمالو سره زړه تورشي، الله تعالى دې مسلمانان ددې افت نه بچ كړي، داهم دامت فقهاوو ليكلي دي چې كه چېرې دچاپه جادو اوسفلي عمل باندې څوك مړ شي، نوداسړى به قاتل ګڼل كيږي.[۴]

د سفلي عملونو نه توبه كول پكار دي

سوال: ماپه ځواني كې سفلي عملونه لوستلي وو، ددې ګناه دلرې كولو له پاره څه كول پكار دي؟

جواب: دا عملونه پرېږده او ددې ګناه نه توبه وكړه.[۵]

۱] فعمل السحر حرام وهو من الكبائر بالاجماع.(شرح نووى على مسلم ج:۲ ص:۲۲۱،طبع قديمى)۔

۲] وجمهور العلماء يوجبون قتل الساحر كما هو مذهب ابى حنيفة ومالك واحمد فى المنصوص عنه،وهذا هو المانور عن الصحابة كعمر وابنه وعثمان وغيرهم.(شرح عقيدة الطحاوية ص:۵۶۹،طبع المكتبة السلفية،لاهور)

۳] السحرحرام بلا خلاف بين اهل العلم اواعتقاد ابا حته كفر.الخ(فتاوى شامى ج:٤ ص:۲٤۰ مطلب فى الساحر)

٤] ثم اختلف هؤلاء هل يستتاب ام لا؟وهل يكفر بالسحر؟ام ايقتل لسعيه فى الارض بالفساد؟وقال طائفة ان قتل بالسحر يقتل والا- عوقب بدون القتل اذالم يكن فى قوله وعمله كفر.(شرح عقيدة الطحاوية ص:۵۶۹،طبع لاهور)۔

۵] قل يٰعبادى الذين اسرفوا على انفسهم لاتقنطوا من رحمة الله، ان الله يغفر الذنوب جميعاً. (الزمر: ۵۳) ايضاً: يٰايهاالذين امنوا توبوا الى الله توبة نصوحاً، عسى ربكم ان يكفر عنكم سيئاتكم ويدخلكم جنّٰت تجرى من تحتها الانهٰر...الخ، (التحريم: ۸)۔

❖ پيريان ❖

....

د پيريانوله پاره رسول

سوال: ويل کيږي چې انسانانوله پاره انسان رسول وي اودا دالله تعالى حکم دى، څنګه چې په سورت بني اسرائيل کې په ايت نمبر۹۵/ ۹۶ کې فرمايي:

ترجمه: اوخلکوته ايمان راوړلوکې هيڅ شى هم منع کونکى نه دى راغلى،کله چې هغوى ته هدايت راغى، خوداچې هغوى وويل چې الله تعالى يوانسان رسول راليږلى دى، هغوى ته ووايه که چيرې په ځمکه باندې فرښتې اطمينان سره ګرځيداى، نوموږ به ضرورهغوى ته له اسمان نه فرښتې رسولان راليږلي وو.

ددې ايت په رڼاکې وضاحت وکړئ چې حديث کې يوځاى کې ذکرراغلى دى چې حضور ﷺ ديوې ډلې سره ملاقات کړى و اوحضور ﷺ هغو ته دپيريانو ډله ويلې وه، ايا حضور ﷺ دانسانانونه پرته دپيريانوله پاره هم رسول و، يادپيريان له پاره پيرى رسول کيدل پکاردي؟

جواب: حضور ﷺ دپيريانوله پاره هم رسول و[۱]، قران کريم کې د پيريانو دحضور ﷺ په دربار کې حاضريدل اوقران لوستل اوايمان راوړل ذکرشوي دي[۲](سورت احقاف). فرښتې دخوراک څښاک او نورو ضرورتونو نه پاکې دي، له دې وجې هغوى دانسانانوله پاره دنبي په طور باندې نه دي راليږل شوې[۳].

د پيريانو له پاره انسان نبي جوړ شوى دى، دپيريانوله پاره د پيري رسول کيدل نه دي نقل شوي.[۴]

۱] الجمهور على انه لم يكن من الجن نبى.......قال البغوى فى تفسير الاحقاف:وفيه على انه عليه السلام كان مبعوثا الى الانس والجن جميعا.(الاشباه والنظائر،احكام الجان ص:۳۲۳طبع قديمى)۔

۲] واذ صرفنا اليك نفراً من الجنّ يستمعون القرآن فلما حضروه قالوا انصتوا فلما قضى ولّوا الى قومهم منذرين.......يٰقومنا اجيبوا داعى الله وامنوا به......،(الاحقاف: ۲۹ تا ۳۱)۔

۳]وقالوا يعنى المشركين(مالهذا الرسول ياكل الطعام)انكروا ان يكون الرسول بشرا ياكل الطعام ويمشى فى الطرق كما يمشى سائر الناس يطلب المعيشة،والمعنى انه ليس بملك ولاملك لان الملائكة لاتاكل،والملوك لاتبتذل فى الاسواق،فعجبوا ان يكون مساويا للبشر لايتميز عليهم بشئ وانما جعله الله بشرا ليكون مجانسا للذين ارسل اليهم.(تفسير زاد المسير ج:٦ ص:٧٣، ٧٤،طبع المكتب الاسلامى،بيروت)۔

٤] جمهور العلماء سلفا وخلفا على انه لم يكن من الجن قط رسول ولم تكن الرسول الامن الانس.......ان رسل الانس رسل من الله تعالى اليهم ورسل الى قوم من الجن ليسوا ....[بقيه حاشيه په راروانه صفحه...

د پیریانو وجود د قرآن او حدیث نه ثابت دی

سوال: ایا پیریان دانسان په جسم کې ننوتلی شي،سره له دې چې پیریان د اور نه پیداشوی مخلوق دی اوهغوی په اورکې اوسیږي او انسان خاکي(دخاورې) مخلوق دی،څنګه چې انسان په اور کې نه شي اوسیدلی، نوپیریان څنګه په خاوره کې اوسیدلی شي،ډیر مفکرین اوماهرین نفسیات دپیریانو وجودپه باره کې اختلاف لري له دې وجې دا مسئله توجه غواړي.

جواب: د پیریانو وجود، خوحق دی، په قرآن کریم او احادیثوکې ددې ذکر ډیرو ځایونو کې راغلی دی[۱] اویوانسان ته دپیري تکلیف رسول هم دقران کریم، احادیثو او دانساني تجربو نه ثابت دي،[۲] کوم خلک چې دپیریانو دوجود نه انکار کوي دهغوی خبره صحیح نه ده[۳]،پاتې دپیریانو په یوانسان کې ننوتل، نواول خوهغه پرته د ننوتلو نه هم مسلط کیدلی شي، بیادهغه په ننوتلوکې څه لرې والی نشته[۴]، د دوی د اور نه دپیدا کېدو دامعنا نه ده چې هغوی پخپله هم اوردي، بلکې ددوی په تخلیق باندې اور غالب دی، څنګه چې انسان د خاورې نه پیدا شوی دی، خو هغه خاوره نه ده.[۵]

...بقیه د تیر مخ]... رسلا عن الله تعالى ولكن بعثهم الله فى الارض فسمعوا كلام رسل الله تعالى الذين هم من بنى آدم وعادوا الى قومهم من الجن فانذروهم والله سبحانه وتعالى اعلم.(آكام المرجان فى غرائب الاخبار واحكام الجان ص:٣٦-٣٤طبع نورمحمد كراچى)۔

۱]وما خلقت الجن والانس الا ليعبدون، (الذاريات: ٥٦). فصل قال الشيخ ابوالعباس ابن تيميةلم يخالف احد من طوائف المسمين فى وجود الجن وجمهور طوائف الكفار اثبات الجن....هذا لان وجود الجن تواترت به اخبار الانبياء عليهم السلام تواترا معلوما.(آكام المرجان فى غرائب الاخبار واحكام الجان ص:٥)۔

۲]الباب السادس والاربعون:فى بيان مايعتصم به من الجن وينذفع به شرهم:وذلک فى عشر حروز(احدها الاستعاذة بالله منه، قال الله جل جلاله واما...الخ سورة ۷ اعراف ۲، وفى الصحيح) فقال صلى الله عليه وسلم: انى لاعلم كلمة لو قالها لذهب عندما يجد:اعوذبالله من الشيطان الرجيم.الثانى قراءة المعوذتين روى الترمذى.....كان رسول الله صلى الله عليه وسلم يتعوذ من الجان وعين الانسان حتى نزلت المعوذتان...الخ.تفصيل دپاره اوګورئ: آكام المرجان ص:٩٥ تا٩٨.الباب فى بيان اخبار الجن يقتلهم سعد بن عبادة...الخ.تفصيل دپاره اوګورئ: آكام المرجان ص:١٣٧پر طبع نور محمد كراچى)۔

۳](قال امام الحرمين)فى كتابه الشامل: اعملوا رحمكم الله ان كثيرا من الفلاسفة وجماهير القدرية وكافة الزنادقة انكروا الشياطين والجن راسا ولا يبعد لو انكر ذلک من لايتدبر ولايتثبت بالشريعة وانما العجب من انكارالقدرية مع نصوص القرآن وتواتر الاخبار واستفاضة الآثار.(آكام المرجان ص:٣،طبع نور محمد كراچى)

٤]انكر طائفة من المعتزلة كالجبائى وابى بكر الرازى.....وهذا الذى قالوه خطا،وذكر ابو الحسن الاشعرى فى مقالات اهل السنة والجماعة،انهم يقولون ان الجن تدخل فى بدن المصروع كما قال تعالى...الخ سورة ۲ بقره ۲۷۵. مزيد تفصيل دپاره اوګورئ: آكام المرجان ص:١٠٧تا١٠٩)۔

٥] اعلم:ان الله اضاف الشياطين والجن الى النار حسب ما اضاف الانسان الى التراب والطين والفخار،والمراد به فى حق الانسان ان اصله الطين وليس الآدمى طينا حقيقة لكنه....[بقيه حاشيه په راروانه صفحه...

د ايمان لرونكوله پاره د پيريانوله وجود منلو پرته بله لاره نشته

سوال: نن سبا زمونږ ځای کې د پيريانو د وجود په باره کې بحثونه کيږي اوتراوسه پورې په دې سلسله کې مذهبي، سائنسي، منطقي اوعقلي نظريات مخې ته راغلي دي دا ټول د نوعيت په اعتبارسره بيل بيل دي، لهذا له مذهبي نظرياتو پرته په نورو باندې يقين کول يا غورکول ذهني پريشاني راپيدا کوي، حالانکې ديومسلمان کيدوپه حيثيت سره زمونږ عقيده پخپل مذهبي نظرياتو باندې د کامل يقين کولو ده، لهذا تاسو مهرباني وکړئ د دلائلو يا د ريښتوني او حقيقي واقعاتو په رڼاکې ياکه چېرې د احاديثو په رڼاکې دپيريانو وجود وي، نو په دې باره کې صحيح صورت حال او نظريه مخې ته راوړئ چې دخلکو ذهنونوته دې باره کې دپيدا کيدونکي کشمکش اوشك شبهې نه نجات ورکړل شي.

جواب: په قرآن کريم کې يوکم ديرش ځايه دپيريانو ذکرراغلی دی اوپه احاديثوکې هم په ډيرو مقاماتو باندې ددې تذکره راغلې ده، له دې وجې کوم خلک چې په قران کريم او محمد ﷺ باندې ايمان لري دهغوی له پاره دپيريانوله منلو پرته بله لاره نشته اوکوم خلک چې ددوی منکر دي، هغوی سره دنفې هيڅ دليل نشته، له دې پرته چې دا مخلوق ددوی دنظرنه غائب دی.[1]

د پيريانو په انسان باندې راتلل له حديث نه ثابت دي

سوال: د قرآن او حديث په رڼاکې وښيئ چې ايا پيريان انسان باندې راتللی شي که چېرې راتللی شي، نوايا دانسان په جسم کې حلول کولی شي، ددې وجه څه ده؟

جواب: د " اکام المرجان فی غرائب الاخبار واحکام الجان" په باب ۵۱ کې ليکل شوي دي چې ځينو معتزله وو له دې نه انکارکړی دی، خو امام اهل سنت ابوالحسن اشعري رحمه الله په مقاله " اهل السنة والجماعة" کې داهل سنت دا مسلك نقل کړی دی چې "هغوی د پيريانو د مريض په بدن کې د داخليدو قائل دي".[2] له دې نه وروسته يې دګڼواحاديثو نه ددې ثبوت ورکړی دی.[1]

...بقيه د تير مخ]... كان طينا كذلک كان نارا فی الاصل،والدليل علی ذلک قول النبی صلی الله عليه وسلم...الخ.(آكام المرجان فی غرائب الاخبار واحكام الجان ص:۱۳ الباب الثالث)۔

۱] پورتنۍ حواله جات اوګورئ)۔

۲] انكر طائفة من المعتزلة كالجبائی وابی بكر الرازی محمد زكريا الطبيب وغيرهما دخول الجن فی بدن المصروع، واحالوا وجود روحين فی جسد مع اقرارهم بوجود الجن،اذلم يكن ظهور هذا فی المنقول عن النبی صلی الله عليه وسلم كظهور هذا الذی قالوه خطا،وذكر ابو الحسن الاشعری فی مقالات اهل السنة والجماعة انهم يقولون ان الجن تدخل فی بدن المصروع كما قال الله تعالی:الذين ....[بقيه حاشيه په راروانه صفحه...

د پیریانو په انسان باندې مسلط کیدل

سوال: ایا د یو انسان په جسم کې چې یو پیری داخل شي هغه پریشانه کولی شي؟ که چېرې يي نه شي کولی، نو بیا اخردې څه وجه ده چې یو سړی چې په هغه باندې د پیري سوری شوی وي (دخلکو مطابق) هغه دداسې ځای ښودنه کوي چیرته چې هغه هیڅ کله نه وي تللی او داسې ژبه وایي چې هغه کله هم هغه نه وي زده کړي، یابیادیو ناآشنا سړي په پوښتنه باندې دهغه دتیرشوي وخت بالکل صحیح حالات او واقعات بیانوي هغه قران شریف بالکل زده کړی نه وي، خو ډیر په رواني سره تلاوت کوي اخر داسې ولې کیږي؟

جواب: د پیریانو په انسان باندې مسلط کیدل ممکن دي او ددې واقعات متواتر دي.[۲]

...بقيه د تیر مخ]... ياكلون الربوا لايقومون الاكما يقوم الذى يتخبطه الشيطان من المس...الخ. (ص:۱۰۷ الباب الحادى والخمسون:فى بيان دخول الجن فى بدن المصروع طبع نور محمد كراچى)۔

۱] قال عبدالله بن احمد بن حنبل قلت لابى:ان قوما يقولون ان الجن لاتدخل فى بدن الانس، قال: يابنى! يكذبون هوذا يتكلم على لسانه،قلت:ذكر الدار قطنى......عن ابن عباس ان امراة جاءت بابن لها الى النبى صلى الله عليه وسلم فقالت:يارسول الله!ان ابنى به جنون وانه ياخذه عندنا غدائنا وعشائنا فسمح رسول الله صلى الله عليه وسلم صدره ودعاله فتفتفه فخرج من جوفه مثل الجر والاسود فعسى.رواه ابو محمد عبدالرحمن الدارمى.. وسياتى ان شاءالله تعالى عن قريب حديث ام ابان الذى رواه ابوداؤد وغيره وفيه قول رسول الله صلى الله عليه وسلم:اخرج عدوالله، وهكذا حديث اسامة بن زيد،وفيه:اخرج ياعدوالله فانى رسول الله!(آكام المرجان ص:۱۰۷ الباب الحادى والعشرون)

۲] انكر طائفة من المعتزلة كالجبائى وابى بكر الرازى محمد بن زكريا الطبيب وغيرهما دخول الجن فى بدن المصروع،واحالوا وجود روحين فى جسد مع اقرارهم بوجود الجن،اذ لم يكن ظهور هذا فى المنقول عن النبى صلى الله عليه وسلم كظهور هذا وهذا الذى قالوه خطا،وذكر ابو الحسن الاشعرى فى مقالات اهل السنة والجماعة انهم يقولون ان الجن تدخل فى بدن المصروع كما قال الله تعالى:الذين ياكلون الربوا لايقومون الاكما يقوم الذى يتخبطه الشيطان من المس...الخ.(ص:۱۰۷ الباب الحادى والخمسون:فى بيان دخول الجن لاتدخل فى بدن المصروع طبع نور محمد كراچى).قال عبدالله بن احمد بن حنبل قلت لابى: ان قوما يقولون ان الجن لاتدخل فى بدن الانس،قال:يابنى!يكذبون هوذا يتكلم على لسانه،قلت:ذكر الدار قطنى......عن ابن عباس ان امراة جاءت بابن لها الى النبى صلى الله عليه وسلم فقالت:يارسول الله!ان ابنى به جنون وانه ياخذه عندنا غدائنا وعشائنا فمسح رسول الله صلى الله عليه وسلم صدره ودعاله فتفتفه فخرج من جوفه مثل الجر والاسود فسعى.رواه ابو محمدعبدالله بن عبدالرحمن الدارمى......وسياتى ان شاءالله تعالى عن قريب حديث ام ابان الذى رواه ابوداؤد وغيره وفيه قول رسول الله صلى الله عليه وسلم:اخرج عدوالله،وهكذا حديث اسامة بن زيد،وفيه:اخرج ياعدوالله فانى رسول الله!(آكام المرجان ص:۱۰۷الباب الحادى والعشرون).وقد وردله اصل فى الشرح وهو ماروواه الامام احمد وابوداؤد وابو القاسم الطبرانى من حديث ام ابان بنت الوازع عن ابيها ان جدها انطلق الى رسول الله صلى الله عليه وسلم يابن له مجنون او ابن اخت له فقال:يارسول الله!ان معى ابنا لى اوابن اخت لى مجنون،اتيتك به لتدعو الله تعالى له،قال: ....[بقيه حاشيه په راروانه صفحه...

د پیریانو ښځوله انساني سړیو سره تعلق

سوال: زموږ کلي ته نژدې یو سړی اوسیږي چې کله هغه وړوکی و، نو هغه باندې به دورې راتللې تردې چې ټول بدن به یې په وینولوند شو، څه مهال وروسته کله چې هغه ځوان شو، نو دورې بندې شوې، څوکاله وروسته هغه سړي وویل چې ماته یوه ښځه پیرۍ راغله چې ډېره ښایسته انجیلۍ وه اوماته یې تعویذ راکړ چې دا تعویذ په سپینو زرو کې بندکړه اوخپل جسم پورې یې وتړه اوچې کله هم زما ضرورت وي، نو دا تعویذ ماچس لګولو سره ګرم کړه زه به حاضریږم.

اوس چې زموږ په کلي او خواوشا کې کله څوك ناروغ شي یاڅه مشکل ورته مخکې شي، نوهغه سړي را وغواړي هغه دماچس تیلی ولګوي اوهغه تعویذګرم کړي، څو منټه وروسته چیلیم را وغواړي او دهغه سترګې ډېرې زیاتې سرې شي، بیادهغه اواز دښځې په شان شي اوپوښتنه کوي چې زما معشوق ته دې ولې تکلیف ورکړی دی، تاته څه تکلیف دی؟

مولانا صاحب! تاسوبه یقین نه کوئ چې لوی لوی اسپیشلسټ ډاکټران چې د کوم مرض تشخیص نه شي کولی دا ښځه پیرۍ (دهغه په وینا) څومنټونوکې د هغه مرض په باره کې معلومات ورکوي چې دا فلانکی مرض دی اودهغه علاج هم بیانوي اکثر خلك ورسره شفاءمومي داسړی ډېر ساده انسان دی اوهغه ته یقینا د دوایانو په باره کې هیڅ علم نشته، چې هغه کله په خاص وخت کې پخپله ژبه (چې دغه وخت دښځې په شان خبرې کوي) وایي،دډېرو مرضونو علاج کیږي.

خو پخپلو سترګو ماداهر څه لیدلي دي مهرباني وکړئ دقران اوحدیث په رڼا کې ددې وضاحت وکړئ چې پورته ذکرشوي واقعات څومره پورې صحیح دي.

...بقیه د تېر مخ]... ائتني به!قال:فانطلقت به اليه وهوفى الركاب فاطلقت عنه والقيت عليه ثياب السفر والبسة ثوبين حسنين واخذت بيده حتى انتهيت به الى رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال:ادنه منى واجعل ظهره مما يليني،قال:فاخذ بمجامع ثوبه من اعلاوه واسفله فجعل يضرب ظهره حتى رايت بياض ابطيه ويقول: اخرج عدوالله!فاقبل ينظر نظر الصحيح ليس ودعا له فلم يكن فى الوقد احد بعد دعوة رسول الله صلى الله عليه وسلم يفضل عليه.فقدورى ابن عساكر فى الثانى من كتاب الاربعين الطوال حديث سامة بن زيد قال حججنامع رسول الله صلى الله عليه وسلم امراة تحمل صبيا لها فسلمت على رسول الله صلى الله عليه وسلم وهو يسير على راحلته ثم قالت:يارسول الله!هذا ابنى فلان والذى بعثك بالحق مابقى من خفق واحد من لدن انى ولدته الى ساعته هذه.حبس رسول الله صلى الله عليه وسلم الراحلة فوقف ثم اكسع اليها فبسط اليهايده وقال هاتيه فوضعته على يدى رسول الله صلى الله عليه وسلم فضمه اليه فجعله بينه وبين واسطة الرحل ثم تفل فى فيه وقال:اخرج ياعدوالله فانى رسول الله!ثم ناولها اياه فقال:خذيه فلن ترين منه شيئا تكرهينه بعد هذا ان شاءالله.الحديث.وفى اوائل مسند ابى محمد الدارى من حديث ابى الزبير عن جابر معناه وقال فيه:اخسا عدوالله انارسول الله!(آكام المرجان ص:۱۱۳،۱۱٤،الباب الثالث والخمسون طبع نورمحمد)۔

جواب: انسانانو باندې د پیریانو اثرات حق دي، په قران او حدیث دواړو کې ددې ذکرشته[۱] او دپیریانو ښځو انسانانو سړیو باندې دعاشق کېدو واقعات هم کتابونو لیکلي دي، له دې وجې کومه کیسه چې تاسو لیکلې ده، هغه لږ هم د تعجب وړ نه ده.[۲]

د ابلیس حقیقت څه دی

سوال: دټولو نه اول سوال دادی چې ابلیس د فرښتو نه دي یاد پیریانو دنسل نه دی؟ ځکه چې زموږ د ځای دځینو خلکو خیال دی چې ابلیس دالله پاك له مقربو فرښتونه و، خو دحکم نه منلو له وجې الله تعالی هغه له خپل دربار نه وویسته ترڅوپورې چې زما خیال دی، نو ابلیس دپیریانونه دی او د عبادت په وجه دفرښتو برابر شو، خو حضرت ادم علیه السلام ته دسجدې نه کولو له وجې لعنتي شو.

جواب: په قران کې دي چې "کان من الجن"[۱] یعنې شیطان د پیریانو نه و، خو دډیر عبادت له وجې په فرښتو کې شماریده چې دتکبر له وجې مردود شو.[۲]

۱] روی الامام احمد فی مسنده من حدیث ابی موسی قال:قال رسول الله صلی الله علیه وسلم:فناء امتی بالطعن والطاعون،قالو:یارسول الله!هذا الطعن قد عرفناه،فما الطاعون؟قال:وجز اخوانکم من الجن وفی کل شهادة ورواه ابن ابی الدنیا فی کتاب الطواعین قال فیه وخز اعدائکم من الجن.(آکام المرجان ص:۱۱۶،الباب الخامس والخمسون). تفصیل دپاره اوګورئ: ملاحظ هو کتاب لهذا کا الباب السادس والخمسون،الباب السابع والخمسون، الباب الثامن والخمسون.ایضا قال رسول الله صلی الله علیه وسلم:ان للشیطان لمة بابن آدم وللملک لمة فاملة الشیطان فایعاد بالشر وتکذیب بالحق،واملة الملک فایعاد بالخیر وتصدیق بالحق،فمن وجد ذلک فلیعلم انه من الله تعالی فیحمد الله تعالی،ومن وجد الاخری فلیتعوذ بالله من الشیطن ثم قرأ:الشیطان یعدکم الفقر ویامرکم بالفحشاء. (آکام المرجان ص:۱۷۹،الباب الرابع بعد المائة)۔

۲] حدثنا القاضی جلال الدین احمد بن القاضی حسام الدین الرازی الحنفی تغمده الله برحمته قال:سفرلی والدی لاحضار اهله من الشرق،فلما جزت البیره الجانا المطر الی ان نمنا فی مغارة وکنت فی جماعة فبینا انا نائم اذا انابشیٔ یوقظنی فانتبهت فاذا بامراة وسط من النساء لها عین واحد مشقوقة بالطول فارتعت،فقالت:ماعلیک من باس، انما اتیتک لتتزوج ابنة لی کالقمر،فقلت لخوف منها علی خیرة الله تعالی ثم نظرت فاذا برجال قد اقبلوا فنظرتهم فاذا هم کهیئة المراة التی اتتنی عیونهم کلها مشقوقة بالطول فی هیئة قاض وشهود فخطب القاضی وعقد فقبلت ثم نهضوا وعادت المراة ومعها جاریةحسناء الاان عینها مثل عین امها وترکتها عندی وانصرفت فزاد خوفی واستیحاشی وبقیت ارمی من کان عندی بالحجارة حتی یستیقظوا فما انتبه منهم احد فاقبلت علی الدعاء والتضرع ثم ان الرحیل فرحلنا وتلك الشابة لاتفارقنی قدمت علی هذا ثلاثة ایام فلما کان الیوم الرابع اتتنی المراة وقالت:کان هذه الشابة ما اعجبتک وکانک تحب فراقها،ای والله!قالت:فطلقها!فطلقها فانصرفت ثم لم ارهمابعد.(آکام المرجان ص:۷۰،الباب الموفی ثلاثین).نیز تفصیل دپاره اوګورئ:آکام المرجان فی احکام الجان،الباب الموفی ثلاثین فی بیان منا کحه الجن،ص:۶۶تا۷۴)۔

ايا د ابليس اولاد شته

سوال: ايا د ابليس اولاد هم شته، كه يوازې دى. نو هغه دومره ډير خلك په يو وخت كې څنګه ګمراه كوي؟ دديې جواب دقران او حديث په رڼا كې راكړئ.

جواب: په قران مجيد كې دي چې دده ال اولادهم شته او دده مددګار هم په ډيرتعداد كې دي[۳]. څنګه چې په يو روايت كې دي چې شيطان داوبو دپاسه خپل تخت اينبى دى اوخپلو ماتحتو ته روزانه هدايات وركوي اوبيا دهرې ورځې كارګذاري هم اوري.[۴]

د همزاد حقيقت څه دى

سوال: دهمزاد شرعي حقيقت څه دى ايا دا رښتيا خپل وجود لري؟

جواب: په حديث كې دي چې دهرانسان سره يوه فرښته او يو شيطان مقرر دي. فرښته هغه ته دخير مشوره وركوي اوشيطان دشرحكم كوي.[۵] ممكنه ده چې همدې شيطان ته "همزاد" وويل شي، كه نه دديې نه پرته دهمزاد هيڅ شرعي ثبوت نشته.

۱] كان من الجنّ ففسق عن امر ربّه. (الكهف: ۵۰)۔

۲] ابٰى واستكبر وكان من الكٰفرين. (البقرة: ۳۴) وايضا:فسجدو الاابليس هو ابو الجن كان بين الملائكة...الخ. (جلالين ص:۸ سورة البقرة).وايضا: ولمن زعم انه لم يكن من الملائكة ان يقول انه كان جنيا نشابين اظهر الملائكة وكان مغمورا بالالوف منهم فغلبوا عليه،(قوله وكان مغمورا) اى مكثورا ومغلوبا بالالوف من الملائكة فغلبوا عليه فتناول امرالملائكة اياه،وصح استثناؤه منهم اى من ضمير فسجدوا استثناء متصلاً لانه تعالى لما غلبهم عليه فسمي الجميع ملائكة لكونه مغلوبا ومستورا بهم كان داخلا فيهم بالتغلب فدخل تحت امرهم.(تفسير البيضاوى مع حاشية شيخ زاده ج:۱ ص:۵۳۱،۵۳۳سورة البقرة آيت:۳٤طبع قديمى)۔

۳]افتتخذونه وذريته اوليآء من دونى وهم لكم عدوّ.....الخ. (الكهف: ۵۰)۔

٤] عن جابر قال:قال رسول الله صلى الله عليه وسلم:ان ابليس يضع عرشه على الماء ثم يبعث سراياه يفتنون الناس،فادناهم منه منزلة اعظمهم فتنة،يجئ احدهم فيقول:فعلت كذا وكذا،فيقول: ماصنعت شيئا !قال ثم يجئ احدهم فيقول:ماتركته حتى فرقت بينه وبين امراته،قال:فيدنيه منه ويقول:نعيم انت!قال الاعمش:اراه قال فيلتزمه.رواه مسلم.(مشكوة ص:۱۸،كتاب الايمان،باب فى الاسوسة)۔

۵] عن ابن مسعود قال:قال رسول الله صلى الله عليه وسلم:مامنكم احد وقد وكل به قرينه من الجن وقرينه من الملائكة...الخ.(مشكوة،باب فى الوسوسة ص:۱۸)۔

❖ رسومات (رواجونه) ❖

....

د وهمونو حقيقت

سوال: دجهالت له وجې دبرصغيرخينې مسلمانې كورنۍ په دې عقيدوباندې يقين ساتي،مثلا: دغوا په خپل ښكرباندې دنيا پورته كول.دماشوم دپيدائښ نه مخكې څه جامه نه ګنډل، دماشوم جامې چاته نه وركول، ځكه چې دشنډې ښځې دجادوكولو په ذريعه باندې ماشوم ته نقصان رسيدلى شي. ماشوم ددولسوبجوپه وخت كې زانګوكې نه اچول، ځكه چې دپيريانوسورى(سايه) پرې كيداى شي، ماشوم ته دماښام په وخت كې پې نه وركول اوكه چېرې ماشوم ته څه ناروغي ولګيږي، نوهغې ته هم دپيريانوسورى(سايه) ويل كيږي اودم دورد اوتعويذونه وغيره ورته كوي اونورې مسئلې وغيره، زه ددې پوښتنه كول غواړم چې اسلام كې ددې خبروڅه وجود شته؟ ايا دا د ايمان دكمزورې خبرې نه دي؟ كه چېرې زموږ ايمان مكمل وي، نو ددې خبرونه خلاصى موندل ګران كارنه دى كيداى شي ستاسو د جواب په وجه باندې دلكونوخلكودكورونونه داجهالت لرې شي او خلك په فضول وهمونوباندې يقين ساتلوپه ځاى باندې خپل ايمان مكمل كړي.

جواب: تاسوچې كومې خبرې ليكلې دي هغه په رښتيا باندې جهالت كې راځي. دپيريانو سورى (سايه) ممكن ده او ځينو خلكو باندې كيږي هم، خو په معمولي معمولي خبرې دپېريانو سورى(سايه) ګڼل غلط دي.[1]

ماشومانوته د توررنګ تارتړل يادرانجوخال پرې لګول

سوال: خلك عام طوردماشومانو له بدنظر نه ساتلوله پاره دتور رنګ تارتړي، ياهغوى باندې د رانجو خال لګوي،ايادا عمل شرعي لحاظ سره صحيح دى؟

جواب: كه چېرې دعقيدې خرابي نه وي، نوجائزدى، مقصدداوي چې بدرنګ كړل شي، نوله نظره نه شي.[2]

۱] واما الجن والشياطين فيخالطون بعض الاناسى ويعاونو لهم على السحر والطلسمات والنير نجات وما يشاكل ذلک.(شرح المقاصد ج:۲ ص:۵۵،طبع دار المعارف النعمانية،لاهور).والعين حق وحقيقتها تاثير المام نفسى الغائن وصدمة تحمل من المامها بالمعين وكذا نظرة الجن.(حجة الله البالغة ج:۲ ص:۱۹٤،طبع مصر)۔

۲] وكل حديث فيه نهى عن الرقى والتمائم والتولة فمحمول على مافيه شرک او انهماک فى التسبب بحيث يغفل عن البارى جل شانه.(حجة الله البالغة ج:۲ ص:۱۹٤،طبع مصر)۔

د لمر تندر نيول او حامله ښځه

سوال: زموږ معاشره کې داخبره ډېره مشهوره ده او اکثر خلک دا صحيح هم ګڼي چې کله سپوږمۍ يالمرتندر ونيسي، نوحمل لرونکې ښځې يادهغې خاوند ته (په هغه شپه ياورځ په کومې باندې چې سپوږمۍ يالمرتندرنيولي وي)له ارام کولونه پرته بل څه نه دي کول پکار، مثلاً که چېرې خاوند د ورځې لرګي کټ کړي اودشپې پرمخ څملي. نوکله چې ماشوم پيداشي، نودهغه دبدن يوه حصه به کټ وي يابه هغه ګوډ وي يابه دهغه لاس وغيره نه وي دقران اوحديث په رڼاکې دديې جواب راکړئ اوداهم بيان کړئ چې هغه شپه ياورځ باندې څه کول پکاردي؟

جواب: حديث کې دې موقع باندې دخيرات اوصدقې کولو، توبې اواستغفار،دلمونځ او دعا کولو حکم دی، دنوروخبروذکرنشته، له دې وجې داشرعي کارګڼل اوکول يې نه دي پکار.[۱]

د لمر يا سپوږمۍ تندر نيولو وخت کې د حمل لرونکو ښاروبود مرۍ نه پرې ويستل

سوال: دلمراوسپوږمۍ دتندر نيولوله کتاب اوسنت په رڼاکې حقيقت څه دی؟ دقران اوسنت په رڼا کې بيان کړئ چې داصحيح دي اوکه غلط چې کله لمرياسپوږمۍ تندر ونيسي، نود حمل لرونکې غوا، ميښې، چېلۍ يانوروښارويو دمرۍ نه رسۍ وغيره ويستل پکاردي، يا دا يوازې وهمونه دي؟

جواب: حديث کې دسپوږمۍ اولمرتندرنيول دالله تعالی داسې قدرتونه بيان شوي دي،چې دهغه په ذريعه باندې الله تعالی خپل بندګان ويرول غواړي اودې موقع باندې دلمونځ، صدقې، خيرات اوتوبې اواستغفارحکم ورکړل شوی دی اوپه سوال کې چې دکوم رواج ذکرشوی دی،دهغه هيڅ شرعي حيثيت نشته.

زموږ په خيال باندې دا وهم دی،کوم چې دهندوانودمعاشرې(ټولنې) نه دلته هم رانقل شوی دی.والله اعلم[۲]

۱] عن عائشة رضی الله عنها انها قالت:خسفت الشمس فی عهد رسول الله صلی الله عليه وسلم فصلی رسول الله صلی الله عليه وسلم بالناس....ثم قال:ان الشمس والقمر آيتان من آيات الله،لايخسفان لموت احد ولا لحياته،فاذا رايتم ذلک فادعوالله وکبروا وصلوا وتصدقوا.(بخاری ج:۱ ص:۱۴۲،باب الصدقة فی الکسوف)

۲] عن ابی موسی رضی الله عنه قال:خسفت الشمس فقام النبی صلی الله عليه وسلم فزعا يخشی ان تکون الساعة، فاتی المسجد فصلی باطول قيام ورکوع وسجود رايته قط يفعله....[بقيه حاشيه په راروانه صفحه...

د اختر د پیسو غوښتلو شرعي حیثیت

سوال: د اختر په ورځو کې چې څوک کورې د اختر پیسې غواړي، د ماشومانو باره کې خونه، غوښې والا کورئ، سبزي والا ته کورئ، زه تاسو نه داپوښتنه کول غواړم چې دې طریقه باندې چې کوم خلک د اختر پیسې اخلي، هغه حرامې دي که د دې څه شرعي حیثیت شته؟

جواب: د اختر پیسې غوښتل خوجائزنه دي[۱] او په خپله خوشالي باندې ماشومانوته، یا خپلو نوکرانو ته یا دځان نه کشرانو ته هدیه ورکړي، نو دېره ښه ده، خودالازم اوضروري ګڼل یې نه دي پکار اونه داسنت ګڼل پکار دي.

د سالګري(تلین) رواج انګریزانو ایجاد کړی دی

سوال: لوړو کورنیواوعام طورباندې درمیانه کورنیوکې هم د ماشومانوسالګري کیږي، ددې شرعي حیثیت څه دی؟ ایادا جائز دي؟ خپل خپلوان اودوستان وغیره را وغوښتل شي، هغوی دځان سره دماشومانوله پاره تحفې وغیره راوړي، ښځې اوسړي دمحرمانو او نامحرموسره په یوهال کې په کرسیوباندې ناست وي، یادیوغټ میزنه ګیرچاپیره ودریږي، ماشوم یوغټ کیک کټ کړي اوبیا لاسونه وپړکول شي اودسالګري مبارکي ورته ورکړي او تحفو سره سره د چای خاص انتظام هم شوی وي.

جواب: دسالګري رواج انګریزانوشروع کړی دی اوکوم صورت چې تاسو لیکلی دی، دې کې ډېرناجائزکارونه یوځای شوي دي.

د سالګري په رسم کې شرکت کول

سوال: یوکس خوپخپله باندې سالګره نه کوي، خودهغه څوک ډېر نژدې خپلوان هغه ته په سالګره کې دشرکت کولودعوت ورکړي، ایا هغه ته شرکت کول پکاردي؟ځکه چې اسلام کې دنورو خلکوپه خوشالیو کې شرکت کولواودعوت قبلولوته ترجیح ورکوي.

جواب: فضول شیانو کې شرکت کول هم فضول دي.

سوال: زه دډې ایم سي زده کونکې یمه، کالج کې چې دکومې انجیلۍ سالګره وي، هغه کالج کې په خلکوباندې ډوډۍ خوري، ایادې ډوډۍ کې شرکت کول پکاردي؟

...بقیه د تیر مخ]... وقال :هذه الآیات التی یرسل الله عزو جل،لاتکون لموت احد ولا لحیاته،ولکن یخوف الله بها عباده،فاذا رایتم شیئا من ذلک فافزعوا الی ذکر الله ودعائه واستغفاره. (بخاری ج:۱ ص:۱٤٥،باب الذکر فی الکسوف،طبع نور محمد کراچی)۔

[۱] عن ابی حرة الرقاشی عن عمه قال:قال رسول الله صلی الله علیه وسلم:الا لاتظلموا!الا لایحل مال امری الابطیب نفس منه.رواه البیهقی.(مشکوة ص:۲٥٥،باب الغصب والعاریة،الفصل الثانی،طبع قدیمی)۔

جواب: فضول شیانو کې شرکت کول هم فضول دي.

سوال: که چېرې شرکت ونه کړو، نو هغه پخپله د چاچې سالګره وي راشي او موږ ته کیک او نور شیان راکړي، نو ایا موږ ته اخیستل پکار دي او که انکار کول پکار دي؟

جواب: که چېرې د غو فضولیاتو کې شرکت مطلب وي، نو خوړل یې پروا نه لري، که نه انکار ورته وکړئ.

سوال: که سالګرې ته تلل مناسب نه دي، نو یوازې د سالګرې تحفه د سالګرې نه مخکې یا وروسته ورکول څنګه دي؟ ځکه چې بیا به خلک وایي چې تحفه یې نه شوه ورکولی له دې وجې رانغلل، حالانکې اسلام، خو پخپله باندې اجازه ورکوي او د نبي کریم ﷺ ارشاد دی، چې یو بل ته تحفې ورکوئ په دې باندې مینه زیاتیږي.

جواب: تحفه ورکول ښه خبره ده، خو د سالګرې له وجې د تحفو ورکول بدعت دي.

سوال: موږ پخپله باندې سالګرې نه کوو، خو که چېرې بل څوک موږ ته د سالګرې تحفه یا کارډ وغیره راکړي، نو هغه قبلول پکار دي او که انکار کول پکار دي؟ او انکار کول بد ښکاري.

جواب: پورته مې لیکلي دي، انکار کول له دې وجې بد ښکاري چې په ذهنونو او زړونو کې انګریزي قانون د ځان له پاره ځای جوړ کړی دی، اسلام او اسلامي تمدن ختم شوی دی.

سوال: کالج کې عام طور باندې د سالګرې د مبارکې له پاره د سالګرې کارډونه ورکول کیږي، ایا دا صحیح دي؟ یو صاحب وایي چې دا صحیح دي، ځکه چې د یو بل په خوشالیو کې د شرکت اظهار دی.

جواب: دا هم د دغه فضول رواج یوه برخه ده، چې د سالګرې خوشالي څه معنا نه لري، نو هغه کې شرکت کول هم هیڅ معنا نه لري.

د کور په بنیاد کې وینه اچول

سوال: مایو پلاټ اخستی دی او زه د هغه جوړول غواړم، ما د هغه د بنیاد کنستلو اراده وکړه، نو ډېرو خپلوانو راته وویل چې د دې په بنیادونو کې چیلی حلالول او د هغو وینه اچول او غوښه یې په غریبانانو باندې تقسیمول ښه خبره ده او ډېر خلک وایي چې بنیادونو کې لړشان سره زر او سپین زر واچوه، که نه روزانه به ناروغ یې، ما چې کوم ځای کې پلاټ اخستی دی، هلته نور هم ډېر کورونه جوړ دي او زیات تر خلکو د چیلی وغیره وینه په بنیادونو کې اچولې ده، ما دې باره کې د خپل استاذنه پوښتنه وکړه، نو هغه وویل چې بنیادونو کې وینه او سره زر یا سپین زر اچول دا ټول د هندوانو رواجونه دي، د دې باره کې ستاسو څه خیال دی؟

جواب: ستاسو استاذ صاحب صحیح فرمایلي دي، د کور په بنیاد کې د چیلۍ وینه یا سروزرو یا سپینو زرو اچولو هیڅ شرعي حیثیت نشته.[۱]

د نوي عیسوي کال راتلو باندې خوشالي

سوال: ایا د نوي عیسوي کال په راتلو باندې خوشالي کول جائز دي؟

جواب: د عیسایانو رواج دی او مسلمانان یې د جهالت له وجې کوي.

دریاب کې د صدقې په نیت باندې پیسې اچول د ګناه ذریعه ده

سوال: د دریاب پلونو باندې تیریدو وخت کې اکثر مسافران په اوبو کې پیسې اچوي، ایا دا عمل د صدقې په شان د مصیبتونو لرې کونکی دی؟

جواب: دا صدقه نه ده، بلکې مال ضائع کول دي، له دې وجې د ثواب کارنه دی، بلکې د ګناه ذریعه ده.[۲]

د غلطو رواجونو ګناه

سوال: موږ د مسلمانانو په فرقه کې یو، زمونږ د کرنې زیاتر خلک کاټهیاوار (ګجراتي) وایي، موږ کې د خپل پلار نیکه په رواجونو او طور طریقو اثر دی، چې د هغه مطابق موږ ډېر پابندي سره په ذکر شویو رواجونو او طریقو باندې عمل کوو، د هغه له وجې موږ ډېر زیات مصروف یو، موږ لمونځ نه کوو، زمونږ ځینې رواجونه داسې دي چې هغه د شپې ناوخته پورې وي، په رمضان کې موږ روژې نه نیسو، زکات ته موږ (وسوند) وایو، فرق دا دی چې روپۍ باندې موږ دوه انې ورکوو، ذکر شوي ټول رواجونو او طریقو ته موږ ګجراتي کې جدا جدا نومونه اخلو، هغو کې د خاصو خاصو نومونه دا دي: مجلس دعا، نادي چاندنی، رات کی مجلس، ګهټ پاټ، جرا، بول اسم اعظم نوراني، فدایي، بخشوني، ستارے جی تسبیحات، پهاړا نیچے بهائیوں کی مجلس وغیره. (دا ټول نومونه ګجراتي کې لیکل شوي دي) تاسو نه پوښتنه دا کول دي چې موږ ټول مسلمانان یو، ایا موږ ته دا رواجونه او طریقې جاري ساتل

۱] سوال: نن صبا چه یو سړې کور جوړوی نو د هغې په بنیادونو کښې چیلي ذبح کړی او د هغې وینه پکښې واچوی او غوښه په خپلو دوستانو او فقراؤ کښې تقسیم کړی آیا شرعی لحاظ سره ددې څه دلیل شته یا نه؟ جواب: په اسلام کښې ددې هیڅ ګنجائش نشته دا د هندوانو او د بت پرستانو عقیده ده اوګورئ: احسن الفتاوی ج۸ ص ۲۲۸، ایضاً: خیرالفتاوی ج۱ص ۸۲، طبع ملتان).

۲] عن ابی ذر عن النبی صلی الله علیه وسلم قال: الزهادة فی الدنیا لیست بتحریم الحلال ولا اضاعة المال...الخ. وفی حاشیة المشکوة عن المرقاة: ولا اضاعة المال ای بتضییعه وصرفه فی غیر محله بان یرمیه فی بحر او یعطیه للناس من غیر تمییز بین غنی وفقیر...الخ. (مشکوة ص: ٤٥٣ حاشیه نمبر ۲، باب التوکل والصبر، الفصل الثانی، طبع قدیمی).

پکاردي ياپرېښودل پکاردي؟ ځکه چې ددې له وجې زموږ عبادتونوکې فرق راځي. اوايامونږ به ددې رسمونوپه وجه باندې ګناه ګارېږو اوکه نه؟

جواب: په يو څوخبروباندې ځان پوه کړئ.

۱. داسلام رکنونونه اداکول اوهغه ضروري ګڼل په هرمسلمان باندې فرض دي اودهغو دپرېښودو په يوحالت کې هم اجازه نشته[۱]،که تاسوياستاسو دخاندان کوم خلک چې اسلامي رکنونه نه اداکوي، هغوی ددې له وجې ډېرسخت ګناهګار دي، اوله دې نه توبه کول پکاردي.

۲. تاسوچې دکوموررواجونوذکرکړی دی،دهغو هيڅ شرعي حيثيت نشته.داشرعي عبادتونه ګڼلو سره اداکول ډېره بده خبره ده.

۳. دکومې مشغولتياله وجې چې فرائض پاتې کېږي،داسې مشغولتياجائزنه ده.[۲]

دې دريوخبروکې ستاسودټولوسوالونوجوابونه راغلل.

د جوړې او نکريزو رواجونه غلط دي

سوال: نن سباد ودونو په محفلونو کې مختلف قسمه رواجونه کول ضروري دي، پته نشته چې دا دکوم ځای نه راغلي دي؟ خوکه چېرې دې نه منع وکړل شي، نوجواب داسې وي چې نوي نوي ملايان، نوې نوې فتوا ، دغو رواجونوکې يورواج داهم دی چې ناوې ته دواده نه يو ځوورځې مخکې دزيړرنګ جوړه وراغوستل کيږي اويوه کونج کې کينول کيږي، دې برخه کې کوم ځای چې ناوې وي هغه پټ کړل شي (په څادروغيره باندې) تردې چې پلار او ورور وغيره نه ترې هم پرده کيږي او پلار او ورور وغيره نه پرده نه کول ډېرزيات بدګڼل کيږي،(که دواده نه مخکې هغه انجيلۍ له پردې پرته کالج ته ولې نه ځي) ددې رواج بنځې ډېرزيات اهتمام کوي اودې ته د: مايون بتهانا: نوم ورکول کيږي، که چرې کمې ورځې يې کينوي، نوډېرزيات اعتراض کوي چې يوازې دوه ورځې يې کينوله؟ ددې شرعي حيثيت څه دی اواياددې اهتمام کول پکاردي ياداباالکل پرېښودل پکاردي؟

جواب: ناوې او زلمی د واده نه مخکې د يواځې کينولو درسم هيڅ شرعي حيثيت نشته، کېدای شي چې کوم سړي داررواج شروع کړی وي،دهغه مقصدداوي چې انجيلۍ ته ديوازې

۱]وفی الحديث الصحيح:ان الله فرض فرائض لا تضيعوها،وحد حدودا فلا تعتدوها،وحرم اشياء فلا تنتهکوها...الخ. (الزواجر عن اقتراف الکبائر ج:۱ ص:۱۲،طبع دار المعرفة،بيروت)۔

۲] ويؤيده قوله صلى الله عليه وسلم فی الحديث الصحيح:اذا امرتکم بشئ فاتوا ما استطعتم واذا نهيتکم عن شئ فاجتنبوه،فاتی بالا ستطاعة فی جانب المامورات ولم يات بها فی جانب المنهيات اشارة الى عظيم خطرها وقبيح وقعها،وانه يجب بذل الجهد والوسع فی المباعدة عنها سواء استطاع ذلک ام لا.(الزواجر عن اقتراف الکبائر ج:۱ ص:۱۲)۔

ناستې. دکم خوراک کولو او کموخبرو کولو. بلکې دخبرونه کولو عادت شي او خسرګنۍ کې ورته څه پریشاني نه وي. په هرحال دا ضروري ګڼل او شرعي محرمانونه پرده کول ډېره بده خبره ده، که غور وکړل شي. نو دارواج دانجیلۍ له پاره دځانته قیدکولو، بلکې د ژوندۍ ښخولو نه کم نه دي. دحیرانتیاخبره ده چې د زړاګانو په زمانه کې دتیارورواجونه او سه پورې دښځوپه زړونوکې موجود دي او چاته ددې دقباحت احساس هم نشته.

سوال: دغه راز یورواج دنکریزو په نوم باندې هم اداکیږي، داسې وي چې یوه ورځ دهلک کوروالا دانجیلۍ کورته نکریزې یوسي او په دویمه ورځ باندې دانجیلۍ کوروالا. دهلک کورته نکریزې وړي، دې رواج کې چې ښځې اوسړي څنګه یوبل سره ملاویږي او څنګه حالات چې هغه وخت کې وي هغه دبیانولونه بهردي، یعنې دانتهایي درجې پورې هغه وخت کې بې حیایي وي او که چیرې وویل شي چې دا رواج دهندوانودی دامه کوئ، نوځینې خلک داارواج په خپل کورکې اداکولوته تیارشي (یعنې دیوبل کورته دتلوضرورت نشته) خوکوي یې ضرور، پیغلې له پردې پرته ګډاګانې کوي او کوم صاحبان چې ځان ته دین دار وایي، دهغوی کورونوکې هم داارواج ضرورکیږي.

جواب: د نکریزو رواج چې د کومو کارونوسره اداکیږي، داهم دجاهلیت د زمانې یادګاردی، دکوم طرف چې پورته اشاره شوې ده اوداتقریب کوم چې په ښکاره باندې ډېرمعصوم ښکاري دډېرو حرامو مجموعه ده، له دې وجې تعلیم یافته ښځوخاص طورباندې دین دارو ښځوته ددې اخلاف احتجاج کول پکاردي اوداباالکل ختمول پکار دي. انجیلۍ ته نکریزي ورلیږل خوبده خبره نه ده، خو دهغو له پاره تقریب کول اوخلکوته دعوت ورکول، دځوانو هلکانواوجینکودشوخ رنګونو جامو اچول اودیوبل مخې ته تلل راتلل دبې حیایي اوبې شرمي انتهاده.

د واده رسمونه د طاقت لرلوسره سره نه منع کول دشریعت له مخې څنګه دي

سوال: دواده رواجونه که چیرې دمنع کولوله قدرت سره سره په خپل کورکې اداکړل شي، نودا څنګه دي؟ یعنې هغه رواجونه بندنه کړل شي، بلکې ناجائزګڼلوباوجودهغه اداکړل شي، نودهغه کس له پاره څه حکم دی؟ اودارواجونه دکوم حدپورې منع کول پکاردي؟ باالکل نه کول پکاردي او که یوازې دومره وویل شي چې داکاربه دې کور کې نه کیږي، کافي دي؟

جواب: دایمان اوچته درجه داده چې بدي په لاس باندې ختمه کړل شي، درمیانه درجه داده چې په خولې باندې ختمه کړل شي او د ټولونه کمزورې درجه داده چې په لاس یاخوله باندې دختمولوطاقت نه وي نوکم نه کم په زړه کې هغه بده وګڼل شي، کوم خلک چې د قدرت لرلو

باوجود داسې حرام کارونه نه منع کوي اونه يې په زړه کې بدګڼي هغوی کې داخرې درجې ایمان هم نشته.[۱]

د واده فلم جوړول اوتصویرونو ویستلوسره هغه محفوظ کول

سوال: په ودونوکې دتصویرونوویستلورواج هم دهرځایات ضروري دی.ددې باوجودچې تصویران ویستل حرام دي، خلک ددې کولونه ځان نه ساتي. تاسونه دامعلومول دي چې کوم تصویران دکم علمي له وجې ویستل شوي دي، دهغه کتل اوځان سره محفوظ ساتل څنګه دي؟ اياهغه سيزل پکاردي اوکه ځان سره يې ساتل پکاردي؟ اوڅوک چې داتصویران ځان سره سنبال ساتي اودهغه دحرمت ثابتيدو باوجود هغه نه سوزوي،دهغه له پاره شریعت کې څه حکم دی؟

جواب: تصویرجوړول، کتل اوکينبودل شرعي طورباندې حرام دي[۲]. تصویرجوړول نه دي پکار او کوم چې دضرورت نه پرته وي هغه ختمول پکاردي اوالله تعالی نه توبه کول پکاردي.

سوال: د تصویرانو ویستلونه پرته (فلم جوړول) يعنې د ویډیو کیمرې په ذریعه باندې تصویر اخیستل څنګه دي؟ ددې جوړول ددې کتل او ددې ساتل څنګه دي؟ که چېرې جوړونکی خپل محرم وي، نوبیاڅنګه دی (یعنې بې پردګي نه وي)

جواب: فلم جوړول هم تصویرویستلوکې داخل دی.داسې تقریب په کوم کې چې داسې حرام کارونه کیږي کوم چې دالله تعالی خفګان اخیستل کیږي،دلعنت قابل دی اودداسې ودونوانجام د کور د خرابیدو نه پرته بل څه نه دی،دداسې کارونونه توبه کول پکاردي.

د عذر له وجې ګوتو نه ټکونه ویستل

سوال: زمااوزمادنوروخویندودګوتو نه د ټکونو ویستلوعادت دی.که چېرې ګینته یوه نیمه ګینته کې ګوتونه ټکونه ونه ویستل شي، نودردکوي اوزمونږ مور موږددې عادت نه سختې سره منع کوي او هغه وايي چې ګوتونه ټکونه ویستل حرام دي. تاسومهرباني وکړئ او ووایئ چې ایاداحرکت کول حرام دی یادشریعت دې باره کې څه حکم دی؟

۱] عن ابی سعید الخدری عن رسول الله صلی الله علیه وسلم قال:من رای منکم منکرا فلیغیره بیده،فان لم یستطع فبلسانه،فان لم یستطع فبقلبه وذلک اضعف الایمان.رواه مسلم.(مشکوة،باب الامر بالمعروف ص:۴۳۶)_

۲]وظاهر کلام النووی فی شرح مسلم:الاجماع علی تحریم تصویر الحیوان وقال:وسواء صنعه لما یمتهن او لغیره فصنعته حرام بکل حال...الخ.(شامی ج:۱ ص:۶۴۷)ایضا عن عبدالله بن مسعود قال:سمعت رسول الله صلی الله علیه وسلم یقول:اشد الناس عذابا عندالله المصورون.متفق علیه.(مشکوة ص:۳۸۵،باب التصاویر)

جواب: ګوتونه ټکونه ویستل مکروه دي اوددې عادت بدکاردی.[۱]

د شپې ګوتونه ټکونه ویستل

سوال: ایاګوتونه ټکونه ویستل ګناه ده؟ ځکه چې زموږ یودوست وایي چې دشپې ګوتونه ټکونه ویستل نه دي پکار،ددې له وجې فرښتې نه راځي،ځکه چې ګوتونه ټکونه ویستل دنحوست نښه ده، نو تاسو ووایئ چې داصحیح دي اوکه نه؟

جواب: ګوتونه ټکونه ویستل مکروه دي.

ایا ګوتونه ټکونه ویستل سپیره دي

سوال: ایاګوتونه ټکونه ویستل سپیره توب دی اوکه دی. نوددې څه وجه ده؟

جواب: اسلام دنحوست قائل نه دی. البته په لمونځ کې ګوتونه ټکونه ویستل مکروه دي اودلمونځ نه بهرهم خوښ عمل نه دی.بلکه فضول کاردی.[۲]

جهلۍ کې پیداشوی ماشوم اودهغه جهلۍ

سوال: ځینې ماشومان که هلکان وي اوکه جینکۍ په یوه جهلۍ کې پیداشي، چې هغې ته برقعه هم ویل کیږي، ځینې ښځې وایي چې دغه جهلۍ وچول پکاردي، ډېره بختوره وي اودې جهلۍ کې چې کوم ماشوم پیداشي هغه هم ډېرخوش قسمته وي دقران اوسنت په رڼاکې بیان کړئ چې دغه جهلۍ ساتل صحیح دي؟ که غورځول یې صحیح دي؟ یایې خښول پکاردي؟

جواب: دغه جهلۍ عام طورباندې خښیږي، ددې دساتلواوددغه ماشوم دخوش قسمتي په قران اوحدیث کې چیرته هم ذکرنشته.

د موردشېدو نه ښښلو دروایت حقیقت

سوال: اولادله پاره دمورد شیدودښښلوکوم روایت چې موږ د ډېروخت نه اورو،دقران اوحدیث په رڼا کې ددې څه اهمیت دی؟ اوحقیقت دادی چې نن سبامیندې دخپلوبچیو پالنه دډبیوپه شیدو باندې کوي، هغوی به څنګه شیدې ښښي؟

جواب: دشېدو ښښلو روایت، خوچېرته زمایه نظرنه دی راغلی، زمایه خیال ددې مطلب دا دی چې د مور دومره غټ حق دی چې انسان دا نه شي اداکولی، دانه چې مورخپل حق معاف کړي.

۱] وفرقعة الاصابع وتشبیکها ولو منتظر الصلاة او ماشیا الیها للنهی....فلو لدون حاجة بل علی سبیل العبث کره تنزیها...الخ.(شامی ج:۱ ص:۶۴۳،مطلب اذا تردد الحکم بین سنة وبدعة)_

۲] ویکره ان یشبک اصابعه وان یفرقع کذا فی فتاوی قاضیخان........والفرقعة خارج الصلاة کرهها کثیر من الناس.(عالمگیری ج:۱ ص:۱۰۶،الفصل الثانی فیما یکره فی الصلاة وما یکره)_

د ماشوم کتنلو پیسې ورکول

سوال: په خرابو رواجونوکې یورواج کوم چې په اکثرکورونوکې موجوددی.دادی چې کله یوکور کې ماشوم پیداشي، نوټول خپلوان یې کتنلوله پاره راځي. خودماشوم کتلونه وروسته په هریوکس باندې لازم شي چې هغه دخپل وس مطابق دجیب نه لوټ راوباسي اودهغه ماشوم په لاس کې یې ورکړي، څه وخت وروسته هغه لوټونه دماشوم مور دبالښت لاندې جمع کړي، داداسماني قانون په شان یو پوخ رواج جوړشوی دی اونن پورې مورِ ددې خلاف کول نه دي لیدلي،کله چې دماشوم دمور ځلوېښتي پوره شي، نودهغه نه وروسته لوټونه شمیرل کیږي او دلوټونو دتعداد مطابق دماشوم د بدقسمتي اوخوش قسمتي باره کې خیال قائمیږي، دې کاروبارکولوله پاره په ډېرو کورنیوکې دماشوم دپیداکیدو ډېرې زیاتې بې صبري سره انتظارکیږي، سوال دادی چې اسلام کې دداسې رواجونو څه ګنجائش موجوددی؟

جواب: دماشوم په پیدائښ باندې هغه ته تحفه ورکول دمشري په شفقت کې راځي، خوداضروري ګڼل اودفرضو اوواجبو درجه ورکول اودادماشوم دنیک بختي اوبدبختي نښه ګڼل غلط او د جاهلیت تصوردی.

داختر د کارډ شرعي حیثیت

سوال: داخترد کارډ رواج دلته دڅه وخت نه شروع شوی دی؟ ددې شرعي حیثیت څه دی؟ ددې په لیکلو، چاپ کولو اوتقسیمولو باندې چې کومې پیسې خرچ کیږي ایادا اسراف نه دی؟ کېدای شي داقبیح رواج هم دغیرملکي اقتدارنښه وي، ځکه چې دقیمتي کاغذ په شکل کې په لکونوروپۍ غیر ملکیانو ته لاړې شي اوغیرملکي تعلیم حاصلونکي طبقه دې کې ډېره برخه اخلي د ودونو دکارډونو په شکل کې خرچ شوې پیسې هم دې کې داخلې دي، ددې کارډونو اخیستونکي ډېرې زیاتې پیسې خرچ کوي، حالانکې مرسل الیه ته هیڅ هم نه ورکول کیږي، یاداخترمبارکي په ساده خط کې نه شي ورکول کېدای؟

جواب: داخوراته معلومه نه ده چې داخترد کارډرواج دکله نه شروع شوی دی؟ خوددې فضول کیدو او اسراف کې هیڅ شک نشته، دغه شان دودونوکارډونه هم فضول دي، ستاسوخیال دقدر قابل دی.

••••••••

❖ وهم پرستي ❖

په اسلام کې د بدفالي تصور نشته

سوال: عام خیال دادی چې که چېرې کله شیدې وغیره توې شي. یا طاق شمارمثلا درې، پنځه اوو وغیره یادا شان د ورځو په باره کې چې په هغو کې نهي (سې شنبه)، بده (چارشنبه) او خالي (هفته) وغیره راځي دابه نه ګڼي په عامه ژبه کې دې ته بدفالي ویل کیږي، نودقران اوحدیث په رڼاکې دبدفالي څه حیثیت دی؟

جواب: په اسلام کې دنحوست (سپیره والي) اوبدفالي هیڅ تصور نشته. دا یوازې وهم پرستي ده، په حدیث کې دبدفالي دعقیدې تردید شوی دی[۱] دټولونه لوی نحوست دانسان خپل بدعملونه او فسق وفجوردي[۲] چې په مختلفو طریقو سره کورپه کور کیږي الاماشاء الله،دا بدعملونه اونافرماني دخدای پاك دقهر او لعنت سبب دي، له دې نه ځان ساتل پکار دي.

اسلام د سپیره توب قائل نه دی سپیره توب د انسان په بدعمل کې دی

سوال: زموږ په اسلام مذهب کې د سپیره والي څه اهمیت دی؟ ځینې خلک پنبه په پنبه کېښودل بده ګڼي، ځینې خلک د ګوتونه ټکونه ویستل سپیره ګڼي، څه خلک اسویلی سپیره ګڼي، څوك وایي چې فلانکی کارپه فلانکی ورځ باندې سپیره دی.

جواب: اسلام د سپیره والي قائل نه دی له دې وجې څه کار یا ورځ سپیره ګڼل غلط دي، که سپیره والی دی، نوهغه دانسان پخپله بدعملي کې دی، پښه په پښه کېښودل جائز دي د ګوتونه ټکونه ویستل نامناسب دي[۳].

اوکه چېرې اسویلی راشي، نو په خله باندې دلاس کېښودلو حکم دی.[۴]

۱]قال رسول الله صلی الله علیه وسلم:لا عدوی ولا طیرة ولاهامة.(مشکوة ص:۳۹۱،باب الفال والطیرة)

۲]قال طئرکم معکم، ائن ذکرتم، بل انتم قوم مسرفون. (یٰس: ۱۹) ای شؤمکم معکم،ای:حظکم من الخیر والشر معکم ولازم فی اعناقکم...الخ.(تفسیر قرطبی ج:۱۵ ص:۱۶،طبع مصر)_

۳]وفرقعة الاصابع تشبیکها...فلو لدون حاجة بل علی سبیل العبث کره تنزیها...الخ.(شامی ج:۱ ص:۶۴۲)_

٤] قال صلی الله علیه وسلم:اذا تثاءب احدکم فلیمسک علی فیه...لخ.(ابوداؤد ج:۲ ص:۳۲۹،طبع سعید)

د نجونو پیدا کیدل سپیره ګڼل

سوال: په کومو کورونو کې چې جینکۍ پیدا کیږي هلته زیات خلک خوشاله نه وي. بلکې رسما خوشاله وي، دهلکانو په پیداکیدو ډیره خوشالي کیږي ایا دا طریقه صحیح ده؟ ځکه چې انجیلۍ وي یاهلك داخودالله پاك خوښه ده. خو دچاچې لورپیدا شوه هغه ته ګویا مصیبت راغی اوهغه سپیره ګڼل ایا مونږ دجاهلیت طرف ته واپس نه ځو؟ کله چې به ژوندۍ لوڼه ښخول کېدلې.

جواب: دهلکانو په پیداکیدو باندې زیاته خوشالي، خویوطبعي امردی، خو داجیلۍ یادهغې مورسپیره ګڼل یاهغې سره دسپکاوي سلوك کول ګناه ده.[۱]

د ښځوله پاره مختلف رنګه جامې اغوستل جائز دي

سوال: زمونږ مشران دځینې رنګونو دجامواوبنګړو(مثلا تور، اسماني رنګ) اغوستلونه منع کوي دوی وایي چې د فلانکي رنګ جامې اغوستلو سره مصیبت راځي دا څومره پورې صحیح ده؟

جواب: دمختلف رنګونو بنګړیو اوجامو استعمال جائزدی[۲] او دا خیال چې دفلانکي رنګ سره مصیبت راځي دایوازې وهم پرستي ده، رنګونو سره هیڅ نه کیږي اعمالوسره انسان دالله تعالی په نظر کې مقبول یا مردود کیږي.[۳]

د میاشتو سپیره والی

سوال: په اسلام کې سپیره والی وغیره نشته، سره له دې چې په یوحدیث کې دصفرمیاشت سپیره ګرځول شوې ده، دحدیث ثبوت دهغه کاغذنه معلوم شو کوم چې په کراچۍ کې په ډیر تعداد سره تقسیم شوي دي؟

جواب: د صفر میاشت سپیره نه ده دې ته خو "صفرالمظفر" او" صفرالخیر" ویل کیږي، یعنې د کامیابۍ او خیر و برکت میاشت، دصفرمیاشته دسپیره والي په باره کې هیڅ صحیح

۱] عن سعد بن مالک ان رسول الله صلی الله علیه وسلم قال:لاهامة ولا عدوی ولاطیرة،وان تکن الطیرة ف شئ ففی الدار والفرس والمراة.رواه ابوداؤد.(مشکوة ص:۳۹۲).وفی المرقاة:والمقصود منه نفی صحة الطیرة علی وجه المبالغة...الخ.(مرقاة ج:٤ ص:٥٢٤،باب الفال والطیرة،الفصل الثانی)۔

۲]وکره لبس المعصفر والمزعفر الاحمر والاصفر للرجال مفاده انه لا یکره للنساء ولاباس بسائر الالوان...الخ. (الدر المختار مع الرد ج:٦ ص:٣٥٨،فصل فی اللبس)۔

۳] ان اکرمکم عند الله اتقکم، (الحجرات: ۱۳) ایضا:عن ابی هریرة رضی الله عنه قال:قال رسول الله صلی الله علیه وسلم:ان الله لا ینظر الی صورکم واموالکم ولکن ینظر الی قلوبکم واعمالکم.رواه مسلم.(مشکوة ص:٤٥٤باب الریاء والسمعة)۔

روايت نشته، په دې سلسله کې چې کومې پرچې دځينو خلکو طرف نه شائع کيږي هغه بالکل غلطې دي.[۱]

په محرم، صفر، رمضان او شعبان کې واده کول

سوال: زموږ په خپلوانو کې دا ويل کيږي چې څو مياشتې داسې دي چې دې کې واده کول منع دي لکه محرم، صفر، رمضان، شعبان وغيره،زه پوښتنه کول غواړم چې دحديث په رڼاکې ووايئ چې دې مياشتو کې شريعت واده جائز ګرځولی دی او که ناجائز، که چېرې ناجائزدی، نوکونکي به ايا ګنهګار وي؟

جواب: شريعت کې هيڅ يوه داسې مياشت نشته چې په هغې کې واده کول منع شوي وي.

د صفر مياشت سپيره ګڼل څنګه دي

سوال: ايا د صفر مياشت خصوصي طورباندې اولنی. ديارلس ورځې چې هغو ته عام طور ديارلس تيزې ويل کيږي دا سپيره ده؟

جواب: دصفر مياشت سپيره ګڼل دجاهليت رسم دی[۲]، مسلمانان خو دا "صفرالمظفر" او "صفرالخير" ګڼي، يعنې دخيراود برکت مياشت.

په شعبان کې واده جائزدی

سوال: زموږ د مشرانو او عامو خلکو وينا ده چې شعبان المعظم د شب برات مياشت ده، له دې وجې په شعبان کې نکاح جائز نه ده واده او ښادي منع دي؟

جواب: بالکل غلط اوبې بنياده خيال دی . اسلام هيڅ يوه داسې مياشت نه ده ښودلې چې په هغې کې نکاح جائز نه وي.

ايا په محرم، صفر کې ودونه کول دغم او تکليف سبب وي

سوال: په محرم، صفر او شعبان کې د شهادت حسين رضي الله عنه او ددې نه پرته لوی دغم واقعات شوي دي، په دې کې واده کول مناسب نه دي .ځکه چې واده دخوشالي سبب دی او ددې

۱] قال رسول الله صلی الله عليه وسلم:لاعدوی....ولاصفر (مشکوة ص:۳۹۲،۳۹۱، کتاب الطب والرقی، باب الفال والطيرة) ولاصفر کانت العرب....قيل کانوا يتشامون بدخول صفر فقال صلی الله عليه وسلم: ولاصفر. (حاشيه نمبر۳،مشکوة ص:۳۹۲،باب الفال والطيرة،اغلاط العوام ص:۴۹ طبع زمزم)۔

۲]قال رسول الله صلی الله عليه وسلم:ولاعدوی....ولاصفر (مشکوة ج:۲ ص:۳۹۱،۳۹۲کتاب الطب والرقی، باب الفال والطيرة) ولاصفر کانت العرب....قيل کانوا يتشامون بدخول صفر فقال صلی الله عليه وسلم: ولاصفر. (حاشيه نمبر ۳،مشکوة ص :۳۹۲،باب الفال والطيرة،ايضاً اغلاط العوام ص:۴۹،طبع زمزم)۔

واقعاتو غم د مسلمانانو په زړونو کې وي.

او مشاهداتو نه ثابته ده چې په دې مياشتو کې شوي ودونه څه نا څه سبب سره د غم او تکليف ذريعه جوړيږي په دې کې د عقيدې څه سوال دی؟

جواب: په دې مياشتو کې واده نه کول په دې عقيده باندې مبني دی چې دا مياشتې سپيرې دي. اسلام د دې نظريې قائل نه دی[۱]، په محرم کې حضرت امام حسين رضي الله عنه شهيد شوی دی، خو له دې دانه لازميږي چې په دې مياشت کې نکاح منع شوه، که نه په هره مياشت کې ديونه يو شخصيت وفات شوی دی چې د حضرت حسين رضي الله عنه نه هم زيات عزتمند و، له دې نه دا لازميږي چې د کال د دولس مياشتو نه په يو کې هم نکاح ونکړل شي او بيا د شهادت مياشت د ماتم او د نحوست مياشت ګڼل هم غلط دي.

د وروکي اختر او لوی اختر په مينځ کې واده کول

سوال: ماله ډېرو خلکو نه اوريدلي دي چې د اخترونو مينځ کې واده کول نه دي پکار، بلکې د لوی اختر نه وروسته واده کول پکار دي، که چېرې واده وشي، نو د واده زلمی او ناوې به د خوشالي ژوند نه تيروي، تاسو راته ووايئ دا صحيح ده که غلطه؟

جواب: بالکل غلطه عقيده ده.[۲]

ايا د سې شنبې او چارشنبې په ورځ رانجه لګول جائز دي

سوال: ما اوريدلي دي چې په هفته کې يوازې پنځه ورځې رانجه لګول جائز دي او دوه ورځې اچول جائز نه دي مثلا د نهي (سې شنبې) او بدهٔ (چارشنبې) په ورځ، ايا دا صحيح ده؟

جواب: د هفتې په ټولو ورځو کې د رانجو لګولو اجازه ده کوم خيال چې تاسو ليکلی دی هغه صحيح نه دی.

د نوروز د اختر له اسلام سره هيڅ تعلق نشته

سوال: په يو ويشتم مارچ چې کوم نوروز لمانځل کيږي ايا په اسلامي نقطه نظر سره د دې څه حقيقت شته ؟ د کراچۍ نه شائع کيدونکې روزنامه (ډان ګجراتي) کې د نوروز "لوی

۱] اغلاط العوام ص:۱۸٤، مهينون کی اغلاط۔

۲] مسئله: په عوامو کښې مشهوره ده چې د دواړو اخترونو مينځ کښې دې نکاح نه شي کولې ځکه چې بيا د ښځې خاوند کور نه جوړيږي نودا د شريعت خلاف خبره ده (اغلاط العوام ص:۱٦٤، نکاح کی اغلاط) په حاشيه نمبر۲ کښې دی : د حضرت عائشه رضی الله عنها نکاح او رخصتي دواړه د دواړو اخترونو مينځ کښې د شوال په مياشت کښې اوشوه او څومره عمده او بهترينه نکاح او د کور جوړوالې د حضرت عائشه رضی الله عنها اوشو. چه د دنيا هيڅ يو ښځې ته دا نعمت دومره نهٔ دې نصيب شوې ايضاً۔

اهميت بيان شوی دی. دقران کريم په حواله سره دې کې ښودل شوي دي چې د ازل نه تراوسه پورې چې څومره اهم واقعات شوی دي هغه ټول په همدې ورځ شوي دي. په دې ورځ لمرته رڼا ورکړل شوه، په همدې ورځ هوا وچليده. په همدې ورځ دنوح عليه السلام کشتۍ په جودي غره باندې ودريده، په همدې ورځ حضرت ابراهيم عليه السلام بتان مات کړل اوداسې نور...، د حديث په رڼا کې د نوروز اعمال هم وښودل شو.

چې په دې ورځ روژه نيول پکار دي، لمبل پکاردي، نوې جامې اغوستل پکار دي، خوشبويي لګول پکار دي اودماسپښين لمانځه نه وروسته څلور رکعته لمونځ د نوروز دوه رکعته نيت سره اداکول پکاردي په اول دوو رکعتونوکې اول رکعت کې دص سورت الحمدنه وروسته لس ځله سورة القدر په دويم کې د الحمد نه وروسته لس ځله سورت اخلاص لوستل پکار دي، په نورو دوو رکعتونوکې په اول رکعت کې د الحمدنه وروسته لس ځله سورة الکافرون اوپه دويم رکعت کې دالحمد نه وروسته لس ځله سورت الناس اولس ځله سورت الفلق لوستل پکاردي، سوال دادی چې اخر د دوو رکعتونو په اول رکعت کې يوسورت لس ځله اوپه دويم رکعت کې دوه سورتونه لس لس ځل ويل اوهغه هم په الټه ترتيب سره يعنې سورت الناس مخکې او سورت الفلق وروسته،ايا دا صحيح ده؟ داخبرې د قران او سنت په حواله سره بيان شوي دي، لهذا تاسوته تکليف درکوم مهرباني وکړئ د جنګ اخبارپه اينده اشاعت کې ددې مسئلې وضاحت وکړئ، ستاسو شکرګزار اواحسان مند به يو،شکريه.

جواب: زمونږ په شريعت کې د نوروز هيڅ اهيمت نشته" ډان ګجراتي"چې څه ليکلي دي هغه صحيح نه دي، دنوروز تعظيم د مجوسيانو او شيعه ګانو شعاردی.[۱]

د شپې جارو وهل

سوال: اوريدلي مودي چې دشپې جارو وهل ګناه ده، ايا کاروباري لحاظ سره د شريعت مطابق د شپې جارو وهل او جارو سره فرش وينځل جائز دي؟

جواب: د شپې د جارو وهلو ګناه ماچېرته هم نه ده ليدلې.[۲]

۱] وفی الخلاصة :من اهدی بيضة الی المجوس يوم النيروز كفر ای :لانه اعانه علی كفره واغوائه اوتشبه بهم فی اهدائه.....وفی مجمع النوازل اجتمع المجوس يوم النيروز فقال مسلم سيرة حسنة وضعوها كفر،ای:لانه استحسن وضع الكفر مع تضمن استقباحه سيرة الاسلام.وفی الفتاوی الصغری:ومن اشتری يوم النيروز شيئا ولم يكن يشتريه قبل ذلک،اراد به تعظيم النوروز كفر،ای:لانه عظم عيد الكفرة...الخ.(شرح فقه الاكبر ص:۲۲۹،فتاوی عالمگيری ج:۲ ص:۲۷۶،۲۷۷)_

۲] اغلاط العوام ص:۲۲۵، متفرق اغلاط)_

د مازدیګر نه وروسته جارو وهل او د پیزار له پاسه پیزار کیښودل څنګه دي

سوال: زمونږ مشران وايي:

(۱) د مازدیګر اذان نه وروسته جارو وهل نه دي پکار، یعنې دديې نه وروسته هیڅ وخت هم جارو وهل نه دي پکار، داسې کول لوسره مصیبتونه نازلیږي.

(۲) د پیزار له پاسه پیزار کیښودل نه دي پکار.

(۳) جارو درول نه دي پکار.

(۴) په کټ باندې څادر په اوږدو خورول نه دي پکار.

جواب: دا ټولې خبرې شرعا هیڅ حیثیت نه لري، ددې حیثیت د وهم پرستۍ دی.[۱]

د وهم پرستي څو مثالونه

سوال: ما اکثر د خپلو مشرانو نه اوریدلي دي چې د شپې په وخت چونټي مه کوئ جارو مه وهئ، نوکونه مه پریکوئ، دنهي (سې شنبې) په ورځ ویښته او نوکونه مه برابروئ دې ټولو خبرو سره نیستي (فقیري) راځي، خوراك نه وروسته جارو مه وهئ، رزق الوزي، زما په پوهه کې دا خبرې نه راځي.

جواب: دا یوازې توهمات دي شریعت کې ددې هیڅ اصل نشته.

الته (چپه) پیزار سمول

سوال: مونږ د ځینو خلکونه اوریدلي دي چې په لاره کې چېرته الته (چپه) پیزا ر پروت وي هغه برابرول پکار دي، ځکه چې " نعوذبالله " له دې نه پورته لعنت ځي، نو ایا دا خبره صحیح ده؟ ددې شرعي حیثیت څه دی، ایا الته پیزار سمول پکار دي؟

جواب: الته (چپه) شی سمول خو ښه خبره ده، خو وړاندې چې تاسو کوم څه لیکلي دي ددې هیڅ اصل نشته یوازې بې بنیاده خبره ده.

استخاره کول حق دي خو فال ایستل ناجائز دي

سوال: ایا د څه کار کولو نه مخکې استخاره کول او فال ویستل شرعي نقطه نظر سره صحیح دي؟

جواب: د سنت طریقې مطابق استخاره، خو مسنون ده په حدیث کې ددې ترغیب راغلی دی[۲]

۱] اغلاط العوام ص:۴۸ شگون اور فال کی اغلاط)۔

۲] عن جابر قال: کان رسول الله صلی الله علیه وسلم یعلمنا الاستخارة فی الامور کلها کما یعلمنا السورة من القرآن، یقول: اذاهم احدکم بالامر فلیرکع رکعتین...الخ. (مشکوة ص:۱۱۶ باب التطوع، الفصل الاول)۔

او فال ويستل جائز نه دي.[۱]

د قرآن مجيد نه فال ويستل ناجائز او حرام دي او دا فال د الله حکم ګڼل غلط دي

سوال: مور څلور خويندې يو پلار مو څلور کاله مخکې وفات شوی دی مور مو ژوندی ده، زه د ټولو نه کشره يم، زمانه مشرانې درې واړه خويندې ناواده شوي دي اهمه خبره داده چې مور د سني (مسلمانانو) کورنۍ سره تعلق لرو، زمور ځينې لرې خپلوان دي چې قاديانيان دي، مور هغوی سره څه خاص تګ راتګ نشته زما د پلار د وفات نه وروسته هغو خلکو زما مشره خور د خپل زوي له پاره وغوښتله زما مورته زمانيا مشوره ورکړه چې په قران پاك کې دالله نه پوښتنه وکړئ، تاسوته يوه خبره کوم چې زما پلار کې ځينې داسې عادتونه و چې دهغه له وجې نه نه يوازې زما مور بلکې مور څلور واړه هم ډيرپريشانه و، مور مې دقرآن مجيدنه دپلار په باره کې پوښتنه وکړه، نو په هغه کې واضح طورباندې جواب و چې" بس دا يو سړی دی چې ده باندې ليونتوب دی وروسته يوخاص وخت (يعنې دده دمرګ تر وخته) پورې دده دحالت انتظار وکړئ". (سورة المؤمنون آيت۲۵).

نوزما پلار ترمرګه پورې صحيح نه شو، په قران کريم کې واضح جواب ملاوشوی و ځکه زمور دټولو پوخ يقين و چې مور ته به يوازې قران پاك صحيح مشوره راکوي، له دې وجې چې کله دا رشته راغله، نو مور په ډيره پريشاني کې دا پوښتنه وکړه چې" مور مسلمانان يو او هلك د غيرمسلمه مور پلار زوی دی له دې وجې لږ شان شک کې يو چې ايامور هغوی ته هو وکړو؟ نوپه قران پاك کې دا جواب راغلی و" اولويه رضامندي او د (جنت) د داسې باغونه چې ددوی له پاره به هغه (باغونو) کې هميشه نعمتونه وي (او) په هغه کې به دوی هميشه هميشه اوسيږي، بيشکه الله پاك سره لوی اجر دی". (سورة التوبه آيت۲۱).

ټولو ته دې جواب لوستلو سره څه تسلي وشوه، خوځينې خپلوانو او پخپله زما خور ددې له وجې انکاري وو چې هغه مسلمان نه دی، له دې وجې مور زياته پريشانه شوې ده اوناروغه شوې ده، مور يوځل بيادقران مجيد نه پوښتنه وکړه، نوتاسو به يقين نه کوئ چې هغه کې واضح طورباندې دا الفاظ و چې" ستاسو مدد بې هغه وخت کړی دی". (سورة التوبه آيت۴۰).

قرآن شريف ځينې وړوکي او ځينې لوی وي او زمور قران شريف وړوکی دی، له دې وجې چې کله صفحه شروع کيږي، نوهمدا الفاظ کوم چې مابيان کړل په بيلوبيلو صفحوباندې

۱] لاياخذ الفال من المصحف.....ونص المالكية على تحريمه.(شرح فقه اكبر ص:۱۸۳،طبع مجتبائى دهلى،ايضا زاد المعاد ج:۲ ص:۳٦٦،ايضا:الفتاوى الحديثية لابن حجر المكى ص:۳۰۷،مطلب انه يكره اخذ الفال من المصحف)۔

ليکل شوي دي،دا تاسو ته زه ځکه بيانوم چې کله تاسو ددې ايتونو ترجمه لولئ، نو کيداى شي چې ستاسو په قران مجيد کې هغه مخکې وروسته وي، تاسو هم مسلمانان يئ او د قران شريف په يو يو حرف باندې ايمان لرئ ماته احساس دى چې تاسو د نورو عالمانو په شان غيرمسلمه بدګڼئ، مونږ ډير پريشانه يو، اوس انکار هم نه شو کولى، ځکه چې مونږ د قران نه پوښتنه وکړه، نو ګويا چې دالله نه مو پوښتنه وکړه اوکه چېرې مو انکار وکړ، نو پته نشته چې الله تعالى به مونږ ته څه سزا راکوي؟ ايا مونږ دقران مجيدنه دپوښتنې کولو باوجود انکار کولى شو، هرکله چې په قران مجيدکې هغه الفاظ راغلي دي کوم چې پورته بيان شوي دي؟

جواب: ستاسو په سوال څوخبرې توجه غواړي هغه بيلې بيلې ليکم:

اول: قاديانيان په اجماع امت سره مرتد او زنديقان دي ديوې مسلمانې انجيلۍ ديوکافر سره نکاح نه شي کيدلى[۱] له دې وجې خپله لورکافرته بالکل مه حواله کوئ که نه ټول عمربه د زنا اوبدکاري ګناه وي اوپه دې ګناه کې به تاسو دواړه مور او لورهم شريک يئ.

دويم:د قران مجيدنه فال کتل حرام اوګناه ده[۲] اودا فال دالله تعالى حکم ګڼل ناپوهي ده، څنګه چې دقران مجيد صفحې مختلفې کېداى شي يوسړى به فال راوباسي، نو يو ايت به راوځي او چې بل يې راوباسي، نوبل ايت به راوځي چې په مضمون کې به د اول ايت نه مختلف وي بيا دا هم کېداى شي چې قران کريم نه فال راوباسي اويوسړى څه کار وکړي اودهغه انجام ښه ونه خيژي، نودقران کريم نه به بدعقيدګي پيداشي چې دهغه نتيجه ترکفرپورې وتلى شي.

په هرحال دامت علماوو دې ته ناجائز اوګناه ويلي دي څنګه چې دمفتي کفايت الله په مجموعه فتاوى"کفايت المفتي" کې دي:

سوال: ديوې انجيلۍ نه څه زيورات (کالي) چا وويستل دخلکو خيال يوسړي طرف ته لاړ او فال دقران مجيد نه وويستل شو اودهماغه سړي نوم راووت په چا چې ګمان کېده، هغه ته چې کله معلومه شوه، نوجمات ته لاړ او دقران شريف څوپاڼې يې وشلولې اوپه هغه يې متيازې وکړې (نعوذبالله) اوويې ويل چې قران مجيد هم دورغ او مولوي هم دروغژن، ايا داسړى په اسلام کې داخلېداى شي اوکه نه؟ او که داخلېداى شي، نو څنګه؟

۱]ولايجوز للمرتد ان يتزوج مرتدة،ولامسلمة،ولاكافرة اصلية،وكذلک لايجوز نكاح المرتدة مع احد،كذا فى المبسوط،ولايجوز تزوج المسلمة من مشرک،ولاكتابى،كذا فى السراج الوهاج.(عالمگيرى ج:۱ ص:۲۸۲)۔

۲]ومن جملة علم الحروف فال المصحف يفتتحونه وينظرون فى اول الصفحة اى حرف وافقه وكذا فى سابع الورقة السابعة....حكموا بانه غير مستحسن وقد صرح ابن العجمى فى منسكه وقال:لاياخذ الفال من المصحف....ونص المالكية على تحريمه.(شرح فقه اكبر ص:۱۸۲،۱۸۳)۔

جواب: په شریعت کې فال ویستل منع دي اوددې دمنع کېدو دوه وجې دي اول خودا چې علم غیب دالله پاك نه پرته هیچا سره نشته. ممکنه ده چې نوم غلط راوځي اوبیاچې دچانوم راوځي خدای مکړه چېرته هغه داسې حرکت ونکړي څنګه چې دې سړي وکړ د شریعت داحکامونه دخلاف ورزي همدا نتیجه ده. کومه چې تاسو ولیده. کوم سړی چې دقران مجید اوعالمانو سره داسې ګستاخي کوي هغه کافردی. خو نه داسې کافرچې چېرته هم اسلام کې داخلېدای نه شي. بلکه نوې توبې سره هغه اسلام کې داخلېدای شي. بیا له پاره فال ویستلو نه دې منع شي. چې فال ویستلو سره نوم ویستونکي ددې سړي په شان پخپله هم او چې دچانوم راوتی و هغه هم ګنهګار نه کړي، په دې سړي باندې توبه کولو نه وروسته دهغه دخپلې ښځې سره تجدیدنکارح لازم ده". (کفایة المفتی ص۱۲۹،ص۹).

دیو بل سوال په جواب کې لیکي:

جواب: د قران مجید نه فال ویستل جائزنه دي. فال ویستل اوپه دې باندې عقیده ساتل دبل کوم کتاب (مثلاً دیوان خافظ یاګلستان وغیره نه هم جائز نه دي، خو دقران مجید نه ویستل، خوسخته ګناه ده چې دې سره ځینې وخت دقران سپکاوی اوبدعقیدګي هم پیدا کیږي. (کفایة المفتی ص۲۲۱،ج۹). یوبل ځای مفتي صاحب لیکي:

"د غله نوم راویستلو له پاره د قران مجید نه فال اخیستل جائز نه دي او داګڼل چې دا دقران مجیدمنل یانه منل دي، غلط دي، له دې وجې دحافظ صاحب داویل چې تاسوقران مجیدمنئ، نو د زیدلس روپۍ ورکړئ ځکه چې قران مجید ته غل ښودلی یې دا هم صحیح نه دي." (ایضاً ص ۲۲۳). ستاسو او ستاسو د مور داناجائزفعل حجت ګڼل غلط او ګناه ده دې نه توبه کول پکار دي.

دریم: ستاسو مور ستاسود پلار په باره کې چې دسورت المومنون ایت نمبر **۲۵** نه چې کوم دا فال راویستلی و"بس دا یوسړی دی چې لیونی شوی دی، دیو خاص وخت پورې (یعنې دمرګ تروخته پورې) دده دحالت انتظار وکړئ".[۱]

قرآن مجید پرانزئ اومخکې وروسته نه به تاسوته معلومه شي چې دا الله پاك دنوح علیه السلام د قوم قول نقل کړی دی چې هغوی به دنوح علیه السلام په باره کې ویلو اوس که چېرې دا قول صحیح دی. نوستاسو دپلار مثال دنوح علیه السلام شو او ستاسو دمورمثال دقوم نوح د کافرانو شو.

ایا تاسو اوستاسو موربه دامثال خپل ځان له پاره خوښ کړي، دخدای فرمان (دکوم سړي په باره کې چې دافقره ویل شوې ده هغه دالله تعالی مقبول بنده دی، زه خو دقران مجید په یویو لفظ باندې ایمان لرم ایا تاسوهم دخدای پاك په دې فرمان باندې ایمان لرئ؟

۱] ان هو الا رجل به جنة فتربصوا به حتی حین. (المؤمنون: ۲۵)_

علوم: اوس ستاسو موږ د کافرهلك په باره کې چې د سورت توبه کوم فال ویستلی دی هغه ته وګورئ د دې نه مخکې ایت کې دایمان لرونکو ذکردی چاچې دنبي کریمﷺ سره هجرت وکړ اوپه خپلو ځانونواومالونوسره يې دالله په لارکې جهاد وکړ.څنګه چې ارشاددی"کوموخلکوچې ایمان راوړه او(دالله له پاره) هغوی وطن پرېښوده اودالله په لاره کې يې خپل مال اوځان سره جهاد وکړ" دهمدوی په باره کې يې فرمایلي دي:

"د دوی رب دوی ته زیری ورکوي دخپل طرف نه د لوی رحمت او دلويې رضامندي او (دجنت) دداسې باغونو چې هغوی له پاره به هغو (باغونو) کې همیشه نعمتونه وي اوهغو کې به دوی همیشه همیشه اوسیږي، بیشکه الله تعالی سره لوی اجردی".[1]

ایا ددنیا کوم عقلمند به دا ایتونه کوم چې دنبي کریمﷺ دزمانې دکامل ایمان لرونکو او د مهاجرینو اومجاهدینو په باره کې نازل شوي، فال ویستلوسره په فاسقانو، بدکارانو اوکافرانو، مرتدینو باندې ونښلوي اودابه دالله فرمان ګڼلوسره دخلکومخکې وړاندې کړي؟ دې پسې ایت کې ارشاد دی:

"اې ایمان لرونکو! خپل پلاران اوخپل وروڼه (خپل) دوستان مه جوړوئ،که چېرې هغه خلک کفر دایمان په مقابله کې (داسې) محبوب وګڼي (چې دهغوی د ایمان راوړلو امیدپاتې نه شي) اوکوم سړی چې ستاسونه دوی سره ملګرتیا ساتي،نوداسې خلک ډیر نافرمانه دي".(سورة التوبه:۲۳).[2]

په دې ایت کریمه کې ایمان لرونکو ته حکم شوی دی چې کوم کافرکفرته په ایمان باندې ترجیح ورکوي که هغه ستاسوهرڅنګه خپلوان وي، که پلار، زوی، ورور ولې نه وي، هغه خپل دوست او ملګری مه جوړوئ.اوهغه سره محبت ، دوستي اوخپلوي مه ساتئ اوتنبیه ورکړل شوې ده چې کوم سړی داسې کوي دهغه نوم به په ظالمانو او نافرمانوکې لیکل کیږي ،اوس ووایئ چې کومو قادیانانو مرتدینو ایمان باندې کفرته ترجیح ورکړې ده او چاچې دقادیان غلام احمد نه (نعوذبالله) "محمدرسول الله" جوړکړی دی، داسې کافرانوته خپله لور او خور ورکولوسره به تاسو دچاپه ډله کې شمار شئ؟ الله تعالی، خو دداسې خلکونوم ظالم ایښی دی، تاسو به دځان له پاره کوم نوم خوښوئ.

۱] اَلَّذِیْنَ اٰمَنُوْا وَھَاجَرُوْا وَجٰھَدُوْا فِیْ سَبِیْلِ اللهِ بِاَمْوَالِھِمْ وَاَنْفُسِھِمْ اَعْظَمُ دَرَجَةً عِنْدَ اللهِ وَاُولٰٓئِکَ ھُمُ الْفَآئِزُوْنَ یُبَشِّرُھُمْ رَبُّھُمْ بِرَحْمَةٍ مِّنْهُ وَرِضْوَانٍ وَّجَنّٰتٍ لَّھُمْ فِیْھَا نَعِیْمٌ مُّقِیْمٌ خٰلِدِیْنَ فِیْھَآ اَبَدًا اِنَّ اللهَ عِنْدَهٗٓ اَجْرٌ عَظِیْمٌ (التوبة: ۲۰ تا ۲۲)_

۲] یٰٓاَیُّھَا الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا لَا تَتَّخِذُوْٓا اٰبَآءَکُمْ وَاِخْوَانَکُمْ اَوْلِیَآءَ اِنِ اسْتَحَبُّوا الْکُفْرَ عَلَی الْاِیْمَانِ وَمَنْ یَّتَوَلَّھُمْ مِّنْکُمْ فَاُولٰٓئِکَ ھُمُ الظّٰلِمُوْنَ (التوبة:۲۳)_

پنځم: ستاسو مور دريم فال دقاديانانو کافرګرځولو باندې وويست اوپه هغه کې دا الفاظ را ووتل "ستاسو مددېې هغه وخت کړې دی".

لږ شان دا پوره ايت ولولئ اووېې ګورئ چې دا دچاپه باره کې دی؟ دا ايت دنبي کريم ﷺ په باره کې دی، دمکې کافرانو نبي عليه السلام دمکې نه ويستلی و دديې حواله ورکولو سره ايمان لرونکو ته الله تعالی فرمايي:

"که چېرې تاسودرسول الله ﷺ مدد نه کوئ، نوالله تعالی دنبي عليه السلام مدد هغه وخت کړی دی چې کله کافرانونبي عليه السلام دوطن نه ويستلی و، هرکله چې په دووکسانو کې يونبي عليه السلام و، څه وخت چې دواړه په غارکې وو، چې کله نبي عليه السلام خپل ملګري ته فرمايل چې: ته هيڅ غم مه کوه يقينا الله تعالی موږ سره دی".[1]

دمکې نه ويستلو والا دمکې کافران وو او څوك يې چې ويستلی و هغه نبي عليه السلام اودهغه د غار ملګری حضرت صديق اکبر رضي الله عنه و، ستاسو مور دفال په ذريعه قاديانانو باندې دا ايت انبنلولو او قاديانان "نعوذبالله" درسول الله ﷺ برابرګرځوي اوتول مسلمانان، چا چې قاديانان غيرمسلمه ګرځولي دي، دمکې کافران جوړوي، دا ستاسو د موردفال نخرې دي اومزه يې داده چې تاسو دقران کريم دمعنا اومفهوم نه دنه خبريدوله وجې سره دا نخرې دخدای پاك فرمان ښيئ، دخدای له پاره ددې خبرونه توبه وباسئ اوخپل ايمان مه بربادوئ اودغه قادياني مرتدته بالکل خپله لورمه ورکوئ ، ځکه چې ماپورته دخدای فرمان نقل کړی دی چې داسې کافرانوسره دوستي اوخپلوي کولو والا ته الله تعالی ظالم او نافرمانه ويلي دي، که چېرې تاسوددې فرمان الهی پرواه ونه کړه اوانجيلی مو قادياني مرتدته ورکړه، نوددې ظلم سزا به تاسوته په دنيااواخرت کې داسې درکړل شي چې ستاسو اينده نسلونه به هم هغه يادساتي.

د لاس نښې (لکيرې) پيژندل او اسلام

سوال: د اسلام له مخې دلاس نښې پيژندل جائزدي اوکه نه؟ ددې زده کول او لاس کتلو سره راتلونکی حال ښودل جائزدي اوکه نه؟

جواب: په دې شيانوباندې اعتمادکول جائزنه دي.[2]

۱] اِلَّا تَنْصُرُوْهُ فَقَدْ نَصَرَهُ اللّٰهُ اِذْ اَخْرَجَهُ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا ثَانِيَ اثْنَيْنِ اِذْ هُمَا فِی الْغَارِ اِذْ يَقُوْلُ لِصَاحِبِهٖ لَا تَحْزَنْ اِنَّ اللّٰهَ مَعَنَا(التوبه: ٤٠)۔

۲] عن حفصة رضی الله عنهاقالت:قال رسول الله: من اتی عرافا فسأله عن شئ لم يقبل له صلوة اربعين ليلة.رواه مسلم.(مشكوة ص:٣٩٣،باب الكهانة،الفصل الاول).وفی فتاوی ابن حجر ان تعليمه وتعلمه حرام شديد التحريم لما فيه من ايهام العوام ان فاعله يشارک الله تعالی فی غيبه.(رد المحتار ج:١ ص:٤٤)۔

د لاس د نښې پېژندلو کتنه خوړل

سوال: په علم نجوم باندې ليکل شوي کتابونه (يامستري) وغيره لوستل او د خلکو لاس کتل او حالات ښودل (پيشګوياني کول) او په دې پېشه باندې ګته کول يو مسلمان له پاره جائز ده؟
جواب: جائز نه ده.[۱]

د ستورو علم

سوال: ايا دستور و علم صحيح او جائز ګڼل کيږي او ايا په دې باندې يقين کولو سره په ايمان خوځه فرق نه پريوځي؟
جواب: دستور و علم يقيني نه دی او بيا دستوري پخپله موثرهم نه دي، له دې وجې دې باندې ديقين کولو نه منع راغلې ده.[۲]

په نجوم باندې عقيده ساتل کفر دی

سوال: مادخپل زوی د واده پيغام يوخپلوان ته ورکړ هغه څو ورځې وروسته جواب راکړ چې ماد علم الاعداد او ستوروحساب ويستلی دی، زه مجبوريم چې دبچيوستوري خپل مينځ کې نه ملاويږي څکه زما دطرفه انکار وګڼي دا معلومول غواړو چې شريعت کې دهغوی دا فعل څومره پورې صحيح دی؟

۱] وقيل الكاهن الساحر والمنجم اذا ادعى العلم بالحوادث الآتية فهو مثل الكاهن وفى معناه الرمال قال القوى نوى والحديث يشمل الكاهن والعراف والمنجم فلا يجوز اتباع المنجم والرمال وغيرهما كالضارب بالحصى وما يعطى هؤلاء حرام بالاجماع كما نقله البغوى والقاضى العياض وغيرهما.(شرح فقه اكبر ص:۱۸۲).قال القاضى رحمه الله:كانت الكهانة فى العرب ثلاثة اضرب احدها يكون للانسان ولى من الجن يخبره بما يسترقه من السمع من السماء وهذا القسم بطل من حيث بعث الله نبينا صلى الله عليه وسلم، الثانى: ان يخبره بما يطرا او يكون فى اقطار الارض وما خفى عنه مما قرب او بعد وهذا لايبعد........والنهى عن تصديقهم والسماع منهم عام، والثالث: المنجمون وهذه الضرب يخلق الله تعالى فيه لبعض الناس قوة مالكن الكذب فيه اغلب ومن هذا الفن العرافة وصاحبها عراف وهو الذى يستدل على الامور باسباب ومقدمات يدعى معرفتها بها وقد يعتضد هذا الفن فى ذلك بالزجر والطرق والنجوم واسباب معتادة وهذه الاضرب كلها تسمى كهانة وقد اكذبهم كلهم الشرع ونهى عن تصديقهم واتيانهم.(شرح نووى على مسلم ج:۲ ص:۲۳۳طبع قديمى)۔

۲] عن قتادة قال:خلق الله تعالى هذه النجوم لثلث،جعلها زينة للسماء ورجوما للشياطين وعلامات يهتدى بها،فمن تأول فيها بغير ذلك اخطاء واضاع نصيبه،وتكلف مالا يعلم.رواه البخارى تعليقا وفى رواية رزين،وتكلف مالا يعنيه ومالا علم له به،وما عجز عن علمه الانبياء والملائكة،وعن الربيع مثله وزادوالله ماجعل الله فى نجم حيوة احد ولا رزقه ولا موته وانما يفترون على الكذب ويتعللون بالنجوم.(مشكوة ص:۳۹۴،باب الكهانة،الفصل الثالث)۔

جواب: په نجوم باندې عقيده ساتل کفر دی.[۱]

په نجوميانو اعتماد کول صحيح نه دي

سوال: اکثر نجوميان وايي چې په کال کې يوه ورځ يو مقرر وخت داسې راځي چې هغه مقرر وخت کې څه دعاهم وغوښتل شي، نو هغه قبليږي اومونږ دا ليدلي دي چې په دې مقرر وخت کې دان پر (بې علمه) خلکو اکثريت په دعاغوښتلو کې مشغول وي. مهرباني وکړئ دا وښيئ چې ايا دعاګانې يوازې په يو مقرر وخت کې او هغه هم په کال کې يوه ورځ قبليږي؟ ايا ددې مطلب دادی چې دکال په پاتې ورځوکې دې دعاګانې ونه غوښتل شي؟

جواب: د اسلام په نقطه نظرسره ځليريشت (۲۴) ګينټوکې يووخت (چې دهغه تعيين نه دی شوی) داسې راځي چې په هغو کې دعا قبليږي[۲] پاتې په نجوم باندې نه زماعقيده ده نه دا عقيده ساتل صحيح ګنم.[۳]

په برجونواوستوروکې ذاتي اثر نشته

سوال: د خپل قسمت حال معلومول يا په اخبارونو وغيره کې چې کوم کيفيات ياحالات ليکل کيږي چې دفلانکي برج والاسره به داوي هغه وي لوستل يامعلومول صحيح دي اوپه دې خبره باندې يقين ساتل چې فلانکي تاريخ باندې د پيدا کيدونکي برج فلانکی دی، دا ګناه ده؟

جواب: دمسلمانانو په نزدباندې نه، خوځوك دچادقسمت صحيح صحيح حال ښودلی شي نه په برجونو اوستورو کې څه ذاتي اثر شته، په دې خبروباندې يقين کول ګناه ده[۴] او داسې خلک هميشه پريشانه وي او وهم پرست جوړشي.

۱] وصناعة التنجيم اتى مضمونها الاحكام والتاثير وهو الاستدلال على الحوادث الارضية باحوال الفلكية........ مناعة محرمة بالكتاب والسنة بل هى محرمة على لسان جميع المرسلين.(شرح عقيدة الطحاوية ص:٥٦٨). وتصديق الكاهن بما يخبره عن الغيب كفر لقوله عليه السلام:من اتى كاهنًا فصدقه بما يقول فقد كفر بما انزل الله تعالى على محمد.....والمنجم اذا دعى العلم بالحوادث الآتية فهو مثل الكاهن.(شرح عقائد ص:١٦٩،١٧٠)_

٢]عن ابى هريرة قال:قال رسول الله صلى الله عليه وسلم:ان الله عتقاء فى كل يوم وليلة عبيدا واماء يعتقهم من النار،وان لكل عبد مسلم دعوة مستجابة يدعوها فتستجاب.(حلية الاولياء ج:٨ ص:٢٥٧)_

٣] فانه اذا القى اليهم ان هذه الآثار تحدث عقيب منير الكواكب وقع نفوسهم انها المؤيرة.(شامى ج:١ ص:٤٤)_

٤]والتنجيم........انا زجر عنه من ثلاثة او جه،احدها انه مضر باكثر الخلق،وثانيها:ان احكام النجوم تخمين محض،وثالثها:انه لافائدة فيه.(فتاوى شامى ج:١ ص:٤٤)_

نجومي ته لاس ښودل

سوال: جناب مولاناصاحب : زموږ د لاس ښودلو ډیرشوق دی.هر کتونکي ته يې ښيو، دا روايئ چې دا خبرې منل پکار دي او که نه؟

جواب: د لاس ښودلو ډیرغلط شوق دی اويوبې مقصده کارهم دئ اوددې ګناه هم ډيره لويه ده[۱] کوم سړی چې دې شوق کې اخته شي، هغه به هميشه پريشانه وي اوددې خلکوپه بې بنياده خبرو کې به ګير وي.

څوک چې د نجومي نه د مستقبل د حال پوښتنه وکړي نو د هغه څلويښت ورځې لمونځ نه قبليږي

سوال: زما يودوست ماته وويل چې دستورو علم لوستلو سره څنګه چې په اخبارونو او رسالو کې ورکړل شوي وي چې ,,داهفته به ستاسوڅنګه تيريږي،، لوستلو سره الله تعالى دهغه سړي څلويښتو ورځوپورې دعانه قبلوي چې کله داخبره ما يوخپل عزيز دوست ته وکړه. نوهغه وويل چې دا ټولې فضول خبرې دي چې الله تعالى ۴۰ ورځو پورې دعانه قبلوي، هسې دستورو په علم باندې خو زه يقين نه ساتم ځکه چې په داسې خبروباندې يقين کولو سره ايمان باندې وبنه لګيږي، نوپه دې سلسله کې وښيئ چې د چانظريه صحيح ده؟

جواب: ددې سوال جواب رسول اللهﷺ ورکړی دی،څنګه چې دصحيح مسلم او مسند احمدپه حديث کې دي چې کوم سړی "عراف" ته ورغی او دهغه نه يې دڅه خبرې پوښتنه وکړه، نودهغه به څلويښت ورځې لمونځ نه قبليږي."(صحيح مسلم ص۲۳۳ج۲).[۲]

د ستورو په ذريعه فال ويستل

سوال: ديوهلك دکوژدې فيصله وشوه، دانجيلۍ کوروالو ټول معلومات هم وکړل چې هلك سهي اونيك دی، بيادانجيلۍ کور والاوو وويل چې موږ به درې ورځې وروسته جواب درکوو دهغې دکورنۍ يومشردی چې دجومات امام هم دی اودانجيلۍ کور والا هرکار دهغه په مشوره کوي دزيارت په ورځ دشپې امام صاحب څه وظيفه وکړه اودجمعې په ورځ يې دانجيلۍ کور والو ته وويل چې ددې هلك او انجيلۍ ستوري نه ملاويږي دلته دې واده ونه کړل شي تاسو موږ دقران اوحديث په رڼا کې دجواب نه خبر کړئ.

۱]عن حفصة رضى الله عنهاقالت:قال رسول الله صلى الله عليه وسلم:من اتى عرافا فساله عن شئ لم يقبل له صلوة اربعين ليلة.رواه مسلم.(مشكوة ص:۳۹۳،باب الكهانة،الفصل الاول)۔

۲]عن صفية عن بعض ازواج النبى صلى الله عليه وسلم قال:من اتى عرافا فساله عن شئ لم تقبل له صلوة اربعين ليلة)

جواب: اسلام دستورو دعلم قائل نه دی، نه په دې يقين ساتي، بلکې په حديث کې ددې ډيره بدي بيان شوې ده[1] هغه مشر که چېرې نيك متشرع وي، نوهغه ته به داستخارې په ذريعه معلومه شوي وي، چې هغه هم يقيني اوقطعي نه ده اوکه چېرې هغه يې دخه عمل په ذريعه معلوموي، نوداجائزنه دي.

په علم الاعداد باندې يقين ساتل ګناه ده

سوال: تاسوپه جنګ اخبارکې ديوصاحب په لاس ښودلو سره قسمت معلومولو باندې چې کوم څه ليکلي دي، زه دهغه نه بالکل مطمئن يم، خو د ابجدو علم او په علم نجوم کې ډير فرق دی، دې علم کې داوي چې دمذکوره سړي نوم دابجدو حساب ديو شمارپه صورت کې مخې ته راوړل شي اوبياچې کله شمارمخې ته راشي، نوپه ابجدپوهيدونکی دغه سړی دهغه دفائدې او نقصان نه خبرول کړل شي،هسې بنيادي خبره خودا ده چې که چېرې دا علم يوازې دعلم زده کولو له پاره واخستل شي او په دې کې که چېرې غلطې خبرې ليکل شوي وي، نوپه هغه باندې يقين ونکړل شي، نوايا دابه هم ګناه وي؟

جواب: په علم نجوم او د ابجدو په علم کې دنتيجې په اعتبارسره هيڅ فرق نشته هلته د ستورو د ګردش اودهغو اوشاع (جمع کيدو او جداکيدو) سره په قسمت باندې دليل نيول کيږي او دلته په حساب دجملوسره اعداد راوباسي اوپه هغه اعدادو سره دليل نيول کيږي، نوپه علم نجوم کې ستوري په انساني قسمت باندې اثرانداز ګڼل کيږي اوپه علم الاعداد کې دنوم دشمار په تاثيراتو په نظريه باندې ايمان ساتل کيږي، اول خو دا شيان موثرحقيقي ګڼل کفردي[2] ددې نه پرته فرضي اتفاقي امور قطعي اويقيني ګڼل هم غلط دي، لهذا په دې علم باندې يقين ساتل ګناه ده،که چېرې فرض کړل شي چې ددې اعتقادي خرابي ويره نه وي، نه په دې سره يومسلمان ته ضرر رسيږي، نه دا قطعي او يقيني وګڼل شي، بياهم زيات نه زيات دا ويل کېدای شي چې ددې زده کول ګناه نه ده، خو ددې شرطونوباوجود ددې فعل په عبث کېدو هيڅ شك شبه نشته[3] دې شيانو طرف ته توجه کولو سره انسان ددين او دنيا په ضروري شيانوتوجه نه شي ورکولی.

١]عن ابن عباس قال:قال رسول الله صلى الله عليه وسلم:من اقتبس علما من النجوم اقتبس شعبة من السحر.(ابو داؤد ج:٢ ص:١٨٩).ايضا ولااتباع قول من ادعى الالهام فيما يخبر به عن الهاماته بعد الانبياء ولا اتباع قول من ادعى علم الحروف المتهجيات لانه فى معنى الكاهن.(شرح فقه اكبر ص:١٨٢،طبع دهلى)

٢]وصناعة التنجيم مضمونها الاحكام والتاثير،وهو الاستدلال على الحوادث الارضية بالاحوال الفلكية.... صناعة محرمة بالكتاب والسنة،بل هى محرمة على لسان جميع المرسلين.(شرح عقيدة الطحاوية ص:٥٦٨،طبع لاهور)

٣]والتنجيم....وانما زجر عنه من ثلاثة اوجه، احدها:انه مضر باكثر الخلق،وثانيها:ان احكام النجوم تخمين محض،وثالثها:انه لافائدة فيه.(فتاوى شاميه ج:١ ص:٤٤)۔

د لاس په کرښو یقین ساتل صحیح نه دي

سوال: د قران او حدیث په رڼا کې د لاس کرښو باندې یقین ساتل پکار دي او که نه.
جواب: د قران او حدیث په رڼا کې د لاس کرښو باندې یقین ساتل صحیح نه دي.[۱]

کونګ او سپیره توب

سوال: که چېرې دیو کور په چت باندې کونګ کیني یا یو سړی کونګ ویني په هغه باندې تباهي او مصیبتونه راتلل شروع کیږي، ځکه چې دا یو سپیره حیوان دی. ددې په مقابله کې دمغرب خلک دا په کورونو کې ساتي، مهرباني وکړئ دا وښیئ چې ایا دا خبره صحیح ده؟
جواب: د سپیره والي تصور په اسلام کې نشته[۲]، خو دا خبره ضروري ده چې کونګ خرابي غواړي چې کله یو قوم یا یو کس دخپلو بدو عملونو په سبب ددې مستحق وي چې په هغه باندې تباهي نازله شي، نو د کونګ اواز دهغه علامه کېدای شي. خلاصه دا چې دکونګ اوازونه دتباهي او مصیبت نه دي، بلکې دانسان بد عملونه ددې سبب دي.[۳]

په واده کې دروازه باندې د تیلو اچولو رسم

سوال: هسې خو زموږ په ټولنه کې معاشرتي ډیرې خرابي دي، خو د واده ښادي په معاملو کې زموږ وهم پرست خلک د حدنه تیرشوي دي، دواده په ورځ چې کله د واده زلمی ناوې کورته راولي، نو د واده زلمی او ناوې ترهغه پورې د کور په دروازه دننه نه شي راتللی ترڅوپورې چې د کور دروازې دواړو طرفونو ته تیل وانه چول شي، له دې نه وروسته ناوې ترهغه پورې هیڅ کار ته لاس نه وروړي چې ترڅوپورې یو خاص قسم خوراك پوخ نه کړي چې په هغه کې ډیر شیان شامل وي زما په خیال دا سراسر وهم پرستي او فضول رسمونه دي، ځکه چې شریعت محمدي ﷺ کې موږ ته دداسې هیڅ رسم او رواج پته نه ملاویږي مهرباني وکړئ، دشریعت په رڼا کې وښیئ چې په اسلامي معاشره کې د داسې رسمونو څه حیثیت دی؟
جواب: تاسو چې د کومو رسمونو ذکر کړی دی هغه بلا شبهې توهم پرستي ده، غالبا دا او ددې قسم نور رسمونه د هندوانو دمعاشرې نه اخیستل شوي دي.

۱] قوله الرمل....وقد علمت انه حرام قطعا....وفی فتاوی ابن حجران تعلمه وتعلیمه حرام شدید التحریم....الخ. (فتاوی شامی ج:۱ ص:۴۴،طبع ایچ ایم سعید کراچی)۔
۲]ان النبی صلی الله علیه وسلم کان لایتطیر من شیء.(مشکوة ص:۳۹۲،باب الفال والطیرة)۔
۳] وَمَا اَصَابَكُمْ مِّنْ مُّصِيْبَةٍ فَبِمَا كَسَبَتْ اَيْدِيكُمْ وَيَعْفُوْا عَنْ كَثِيرٍ(الشوری: ۳۰)۔

د بد نظر نه د بچ کولو له پاره ماشوم ته تور تار تړل یا پرې درانجو خال لګول

سوال: د بچي پیدائښ باندې میندې خپلو بچوته دبدنظرې نه دساتلوله پاره دهغوی په غاړه یا دلاس په مړوندکې د تور رنګ تارونه اچوي یادبچي په سینه یاسر باندې درانجو دتور رنګ نښه لګوي چې ماشوم ته بدنظر ونه لګیږي ایا داسې کول صحیح دي؟

جواب: که ذ اعتقاد خرابي نه وي، نو جائزدي، مقصد دا وي چې بدصورته شي چې نظر پرې ونه لګیږي.[۱]

د لمر پریوتو نه وروسته فورا ډیوه بلول

سوال: دلمر پریوتلونه وروسته فوراً بلف یالالټین لګول ضروري دي اوکه نه؟ اګرچې لږ لږ رڼا هم وي، دځینو خلکو خیال دی چې له رڼا پرته دماښام لمونځ صحیح نه دی، په دې سلسله کې شرعي حکم څه دی؟

جواب: دا وهم پرستي ده ددې هیڅ شرعي حیثیت نشته.

د نهې (سې شنبې) اوجمعې په ورځ جامې وینځل

سوال: اکثر خلک وایي چې دجمعې په ورځ جامې وینځل نه دي پکار، داسې کولوسره رزق (امدني) کې کمی راځي؟

جواب: بالکل غلطه توهم پرستي ده.

لاس ښودلوسره قسمت معلومول ګناه ده او په دې باندې یقین کول کفردی

سوال: لاس کتلو سره چې کوم خلک خبرې ښیي دا څومره پورې صحیح وي؟ او ایا په دې باندې یقین کول پکار دي؟

جواب: داسې خلکوته ورتلل ګناه او ددوی په خبروباندې یقین کول کفردی، د صحیح مسلم په حدیث کې دي چې نبي کریم ﷺ وفرمایل کوم سړی چې یو پنډت. نجومي یاقیافه شناس ته ورشي او دهغه نه دڅه خبرې پوښتنه وکړي، نوڅلویښتو ورځوپورې دهغه لمونځ نه

۱] وکل حدیث فیه نهی عن الرقی والتمائم والتولة فمحمول علی مافیه شرک او انهماک فی التسبب بحیث یغفل عن الباری جل شانه.(حجة الله البالغة ج:۲ ص:۱۹٤ ،طبع مصر)۔

قبليږي[۱]، دمسند احمد او ابوداود په حديث کې دي چې نبي ﷺ د دريو کسانو په باره کې وفرمايل، چې دمحمد ﷺ باندې دنازل شوي دين نه بري دی دوی کې يوهغه دې چې يو کاهن ته ورشي اودهغه دخبرې تصديق وکړي.[۲]

د سترګو رپيدل

سوال: ما اوريدلي دي چې ښی سترګه ورپيږي، نومصيبت راځي اوچپه چې ورپيږي، نو خوشالي حاصليږي تاسو دقران او حديث په رڼاکې ددې مسئلې جواب راکړئ؟

جواب: په قران او حديث کې ددې هيڅ ثبوت نشته، يوازې بې بنياده خبره ده.[۳]

ايا د مازديګر او د ماښام په مينځ کې مړي دوډۍ خوري

سوال: ايادمازديګردلمونځ نه دماښام تر لمانځه پورې خوراك کول نه دي پکار، ځکه چې ما اوريدلي دي چې دې وخت کې مړي خوراك کوي.

جواب: د مازديګر او دماښام په مينځ کې خوړل څښل جائز دي اودې وخت کې دمړيو خوراك کوم چې تاسو ليکلي دي هغه فضول خبره ده.

د وهم پرستي مثالونه

سوال: عام طور زموږ په کورونوکې داوهم پرستي ده چې که چېرې په ديوال باندې کارغه راشي او کيني، نوڅوك راتلونکي وي، پښو سره جارو لګيدل يالګول ښه خبره نه ده، دماښام په وخت کې کور جاروکولوسره د کورنيکي هم لاړه شي. پی(شپدې) تويېدل بده خبره ده، ځکه چې پی دزوی نه زياتې محبوبې وي.

مثال: يوه ښځه ناسته وي خپل بچي ته پی ورکوي، نژدې په نغري باندې پی ګرميږي که چېرې هغه جوش ووهي اوتويې شي، نو زوی لرې وغورځوي او اول پی بچ کړي.

که چېرې څوك اتفاقا ګومنځ وکړي اوپه هغه کې چې کوم ويښته پاتې شي هغه دکور په يوکونج کې وغورځوي اوبياديوې ښځې په هغه باندې نظر پريوځي. نوهغه به ووايي چې چاپه موږ باندې جادو کړی دی.

۱]عن صفية عن بعض ازواج النبی صلی الله عليه وسلم قال:من اتی عرافا فساله عن شئ لم تقبل له صلوة اربعين ليلة.(صحيح مسلم ج:۲ ص:۲۳۳،باب تحريم الکهانة واتيان الکهان)۔

۲] عن ابی هريرة قال:قال رسول الله صلی الله عليه وسلم:من اتی کاهنا فصدقه بما يقول او اتی امراته حائضااو اتی امراته فی دبرها فقد بری مما انزل علی محمد.رواه احمد وابوداؤد.(مشکوة ص:۳۹۳،باب الکهانة)

۳] اغلاط العوام ص:٤٤،طبع زمزم کراچی)۔

دغسې په زړګونو وهم پرستې زموږ په معاشره کې شته، ددې اهمه وجه داده چې زموږ پلارنیکه د ډیرې زړې زمانې نه دهندوانو او سکانو سره پاتې شوي دي. دهغوی رسومات زموږ په ماحول کې هم داخل شوي دي ،دقران او حدیث په رڼا کې ددې اصلاح وکړئ.

جواب: زموږ په دین کې د وهم پرستې او بدفالي هیڅ ګنجائش نشته. تاسو چې څومره مثالونه لیکلي دي دابالکل غلط دي، خو پې دخدای نعمت دی دا د ضائع کیدونه بچ کول اوددې په بیړه سره منډه وهل بالکل صحیح دي، دښځې د سرو ویښتو حکم دادی چې دادی ونه غورځول شي چې چېرته دپردي سړي نظر په دې باندې پرې نه وځي.

پاتې دا هم صحیح ده چې ځینې خلک دښځې د ویښتو په ذریعه جادوکوي[۱] خو دهرچاباره کې دابدګماني کول بالکل غلط دي.[۲]

شیطان د لمانځه نه منع کولو له پاره د جای نماز یو کونج اړول غلط دي

سوال: شیطان مسلمانان دعبادت نه منع کولو له پاره د وسوسو په ذریعه دوکه ورکوي او په خپله عبادت کوي هغه عبادت نه منع کولو له پاره موږ د لمانځه نه وروسته دجای نماز کونج راغونډوو، ددغه راز دعبادت نه دمنع کولو دعمل په باره کې ستاسو څه خیال دی؟

جواب: په دې سوال کې تاسوته دوه غلط فهمي شوي دي، یوه دا چې شیطان نور خلک دعبادت نه منع کوي، خو پخپله عبادت کوي، دشیطان عبادت کول غلط دي عبادت، خودخدای پاك دحکم په ځای کولو نوم دی،سره له دې چې شیطان دالله پاك دحکم دټولونه لوی نافرمانه دی، له دې وجې داخیال چې شیطان عبادت کوي بالکل غلط دی.[۳]

دویمه غلط فهمي داچې مصلی چپه کول دشیطان عبادت نه منع کولو له پاره دي، دا قطعا غلطه ده، دمصلی راړولو رواج له دې وجې دی چې لمونځ نه فارغیدونه وروسته له ضرورت پرته جای نماز خوړپاتې نه شي اوهغه خراب نه شي، عوام چې دا ګڼي چې که چېرې جای نماز چپه نکړل شي، نوشیطان لمونځ کوي دابالکل مهمله اوبې مقصده خبره ده.

د نقصان په وخت دا ویل چې څوك سپیره به مې سهار لیدلی وي

سوال: چې کله یوسړي ته په څه کارکې نقصان وشي اویا په یوکار کې ناکام شي، نوهغه دا جمله وایي چې: معلومه نه ده چې نن سهاروختي مې دکوم سپیره شکل لیدلی و. سره له دې

۱]یدفن اربعة:الظفر والشعر وخرقة الحيض والدم.كذافى الفتاوى العتابية.(عالمگیری ج:۵ ص:۳۵۸)۔

۲] قال ابن عباس وعائشة رضى الله عنهما:كان غلام من اليهود يخدم رسول الله صلى الله عليه وسلم فدبت اليه اليهود فلم يزالوا حتى اخذ مشاطة راس النبى صلى الله عليه وسلم وعدة اسنان من مشطة فاعطاها اليهود فسحروه فيها...الخ.(تفسير ابن كثير ج:٦ ص:٥٨٨،طبع رشيديه كوئته)۔

۳] اغلاط العوام ص:٦٤ طبع زمزم پبلشرز كراچى)۔

چې کله انسان سهاروختي په بستره باندې سترګې پرانزي دټولونه اول هم دخپل کور دیوکس شکل ویني، نوایا د کوریوکس دومره سپیره کېدای شي چې یوازې دهغه په شکل لیدلوسره ټوله ورځ په سپیره والي کې تیره شي؟

جواب: په اسلام کې د سپیره والي هیڅ تصور نشته دا یوازې وهم پرستي ده.

په التېه غابښ راوتوسره بد فالي وهم پرستی ده

سوال: دماشوم غابښونه که چېرې التېه راخیژي، نوخلک وایي چې د نیا کورنۍ یاماماګانو باندې بوج ګرځي، ددې اصل څه دی؟

جواب: ددې هیڅ اصل نشته، یوازې وهم پرستي ده.

د سپوږمۍ یا لمر په تورېدو سره سپوږمۍ یالمر ته څه تکلیف نه رسیږي

سوال: مااوریدلي دي چې کله سپوږمۍ یالمر تورشي، نو دوی ته تکلیف رسیږي، ایا دا خبره صحیح ده؟

جواب: صحیح نه ده، یوازې غلط خیال دی.[۱]

د ښځې ډوډۍ پخولو سره سره خوراک جائز دی

سوال: زمامورواییي چې کله ښځه ډوډۍ پخوي، نو هغې ته حکم دی چې ټولې ډوډۍ پخې کړي لاسونو باندې لګیدلي وړه لرې کړي بیا دې ډوډۍ خوري.

ښځې له پاره جائز نه دي چې هغه ډوډۍ پخولوسره سره خوراك هم کوي، یعنې نیمې ډوډۍ يې پخې کړي او خوراك يې شروع کړ، نو داسې ښځه به جنت ته نه ځي تاسو وښیئ ایا دا خبره صحیح ده.

جواب: ستاسو د مور نصیحت صحیح دی، خو مسئله غلطه ده، ښځې له پاره د ډوډۍ پخولو په وخت هم ډوډۍ خوړل شرعا جائزدي.

د جمعې په ورځ جامې وینځل

سوال: ما اوریدلي دي چې دجمعې او دنهې (سې شنبې) په ورځ جامې وینځل نه دي پکار اوډیرخلک دجمعې په ورځ دلمانځه نه وروسته جامې وینځي اوڅومره پورې داطریقه صحیح ده اودغه راز ډیرخلک چې په سفر کې وي اودهغوی دجمعې په ورځ رخصتي وي، نوهغوی جامې وینځي ، ځکه چې دجمعې نه پرته هغوی ته وخت نه پیداکیږي او دامې هم اوریدلي دي چې هغه خلک دجمعې او سې شنبې په ورځ د دجاموونځلو اجازه ورکوي کوم

۱] اغلاط العوام ص:۲۵۵)_

خلک چې لمونځ کوي. ایا قران پاک کې د دې ذکرشته یا نشته؟

جواب: د جمعې اونهې په ورځ د جامو وینځلو خبره بالکل غلطه ده [۱]

د مازدیګر او ماښام په مینځ کې خوراک څښاک

سوال: اکثرخلک وایي چې د مازدیګر او ماښام په مینځ کې څه خوړل څښل نه دي پکار. ځکه چې د زنکدن په وخت به انسان ته داسې محسوسیږي چې د مازدیګر او ماښام مینځ کې وخت دی او شیطان به د شرابو پیاله څښلو له پاره ورکوي. نوچې کوم خلک د مازدیګر او ماښام مینځ کې د خوراك څښاك عادت وي هغوی به د شرابو پیاله وڅښي او چې د چا عادت نه وي هغوی به د شرابو څښلو نه پرهیز وکړي (دا شان د مازدیګر او ماښام مینځ کې خوراك څښاك نه کولو سره د روژې ثواب موندل کیږي) مهرباني وکړئ د دې سوال جواب د قران او حدیث په رڼاکې راکړئ او دیو مشکل نه نجات راکړئ.

جواب: دا دواړه خبرې غلطې دي، د مازدیګر او ماښام په مینځ کې خوراك څښاك کې هیڅ کراهت نشته.[۲]

پریکړې نوکونه د پښې لاندې راتلل د سترګو رپیدل، د تورې پیشومخې ته تیریدل

سوال: (۱): د مشرانو نه مې اوریدلي دي چې که چېرې پریکړل شوي نوکان د چا د پښو لاندې راشي، نو هغه سړی د دې سړي (چاچې نوکان پریکړي دي) دښمن جوړیږي؟

(۲): جناب ایا د سترګو رپیدل د څه غم یاخوشالي سبب جوړیږي؟

(۳): که چېرې توره پیشومخې ته تیره شي، نوایا وړاندې تلوکې به خطره وي؟

جواب: دا درې واړه خبرې یوازې وهم پرستي ده. شریعت کې د دې هیڅ اصل نشته.[۳]

په ځمکې باندې ګرمې اوبه اچولو سره هیڅ نه کیږي

سوال: په ځمکې باندې ګرمې اوبه وغیره توېول منع دي اوکه نه؟ ځینې خلک وایي چې دا ګناه ده ځمکې ته تکلیف رسیږي.

جواب: یوازې غلط خیال دی.[۴]

---

[۱] اغلاط العوام ص:٤٧ طبع زمزم پبلشرز کراچي)۔

[۲] اغلاط العوام ص:١٩٥)۔

[۳] اغلاط العوام ص:٤٨)۔

[٤] اغلاط العوام ص:٢٥٦ طبع زمزم پبلشرز کراچي)۔

د مالګې په ځمکه غورځيدو سره هيڅ نه کيږي خو قصدا غورځول يې ښه نه دي

سوال: که له چانه مالګه په ځمکه باندې پريوځي (يعنې دپښو لاندې راشي) نو دقيامت په ورځ به يې د سترګو په بڼو ټولوي؟

جواب: مالګه هم دخداى پاك نعمت دى اوپه ځمکه غورځول يې نه دي پکار، خو کومه سزا چې تاسو ليکلې ده هغه قطعا غلطه ده.

د کاڼي د انسان په ژوند باندې اثر کول

سوال: موږ چې کومه ګوتمه وغيره په لاس کوو او په هغه کې خپل نوم دستوري په حساب سره کاڼي کې لګوو، دمثال په طور عقيق، فيروزه اوداسې نور... ايا داد اسلام له مخې جائزدي اوايا دکوم کاڼي په لاس کول هم سنت دي؟

جواب: کاڼي دانسان په ژوندباندې اثرنه کيږي[۱] دانسان اعمال اثرکونکي کيداى شي.[۲]

فيروزه کاڼى د حضرت عمر رضي الله عنه د قاتل فيروز په نوم دى

سوال: لعل، ياقوت، زمرود، عقيق او دټولو نه زيات د فيروزه رنګ ګوتمه په لاس کې اچولو سره ايا حالاتوکې تبديلي راتللى شي او ددې په لاس کول اوپه دې باندې يقين کول جائز دي؟

جواب: د کاڼو په کاميابي اوناکامي کې دخل نشته[۳]. دحضرت عمر رضي الله عنه د قاتل نوم فيروز و[۴]، دهغه دنوم عام کولو له پاره سبايانو (يوه باطله ډله ده) فيروزه دمتبرك کاڼي په شکل کې وړاندې کړو دکاڼو په باره کې دبدبختي اونيك بختي تصور دسبايي خيالاتو شاخسانه ده.

د کاڼو د اثر عقيده ساتل څنګه دي

سوال: اکثرخلک دمختلف نومونو د کاڼو ګوتمې په لاس کړي او ورسره دا هم وايي چې

۱]واما روى فى التختم بالعقيق من انه ينفى الفقر وانه متبرك وان من تختم به لم يزل فى خير،فكلها غير ثابتة على ما ذكر الحفاظ.(مرقاة المفاتيح شرح مشكوة ج:۸ ص:۲۷٤،طبع امداديه)۔

۲] وَمَا اَصَابَكُمْ مِّنْ مُّصِيبَةٍ فَبِمَا كَسَبَتْ اَيدِيكُمْ وَيَعْفُوْا عَنْ كَثِيرٍ (الشورى: ۳۰)۔

۳]واما ماروى فى التختم بالعقيق من انه ينفى الفقر وانه متبرك وان من تختم به لم يزل فى خير فكلها غير ثابتة على ما ذكر الحفاظ.(مرقاة ج:۸ ص:۲۷٤ طبع امداديه)۔

٤]فاتفق له ان ضربه ابو لؤلؤة فيروز المجوسى الاصل الرومى الدار..الخ.(البداية والنهاية ج:۷ ص:۱۳۷طبع ، دارالفكر)

فلانکی کاڼی زماپه ژوند باندې ښه او بداثرکوي اودې سره سره خپلو حالاتو ښه اوبدکولوکې دې کاڼو باندې یقین ساتي، دا وښیئ چې شرعي لحاظ سره په دې کاڼو باندې یقین ساتل اوپه سرو زرو کې لګول څنګه دي؟

جواب: کاڼي دانسان په ژوندباندې نه اثرانداز کیږي دهغه نیک یا بدعمل دهغه د ژوند د جوړولو خرابولو ذمه دار دی، دکاڼو اثرانداز ګڼل دمشرکو قومونو عقیده ده، دمسلمانانو نه ده او د سرو زرو ګوتمه دسړي له پاره حرامه ده.[۱]

د کاڼو اصلیت

سوال: زما ترور د سپینو زرو ګوتمه کې د فیروزه کاڼي لګول غواړي، تاسو مهرباني وکړئ لږ د کاڼو د اصلیت په باره کې وضاحت وکړئ، ددې واقعي څه فائده شته یا دا تولې کیسې دي که چیرې وجودلري، نوفیروزه کاڼی په کوم وخت، کومه ورځ اوپه کوم شي کې لګول مبارك دي؟

جواب: دکاڼو سره انسان نه مبارك کیږي دانسان اعمال هغه مبارك یا ملعون جوړوي، کاڼي مبارك اونامبارك ګڼل دعقیدې خرابي ده، چې توبه ورنه کول پکار دي.

❖ متفرقې مسئلې ❖

....

کافرته کافر ویل حق دي

سوال: ځینې خلک دا وایي چې دنبي کریم دحدیث په رڼا کې یوکافرته هم کافر نه شي ویل کیدای"، ځکه قادیانانوته کافرویل صحیح نه دي، بل دا چې که چیرې څوك یوازې په ژبه باندې کلمه ووایي اودخپل مسلمیت اقرار وکړي.

حالانکې په حقیقت کې دهغه تعلق د قادیانیت یادبل کومې عقیدې سره وي، نوایا هغه سړي ته یوازې زباني کلمه ویلو سره مسلمان ویل کیږي ؟ مهرباني وکړئ دختم نبوت دمسئلې وضاحت په تفصیل سره وکړئ؟

جواب: داسې خو هیڅ یو حدیث نشته چې کافرته به کافر نه شي ویل کیدای، په قران کریم کې ډېر ځایه د"**ان الذین کفروا**""**والکافرون**" "**لقد کفرالذین قالوا**"الفاظ موجود دي، چې ددې نظریې د تردید له پاره کافي شافي دي او دا اصل هم غلط دی چې کوم سړی کلمه ووایي (که څه هم غلام احمدقادیاني "محمدرسول الله" مني) هغه هم مسلمان ګڼئ،دا شان دا

۱] يقول سمعت على ابن ابى طالب يقول:اخذ رسول الله صلى الله عليه وسلم حريرا بشماله وذهبا بيمينه ثم رفع بهما يديه فقال:ان هذين حرام على ذكور متى،حل لاناثهم.(ابن ماجة ص:۲۵۷،شامى ج:٦ ص:۳۵۸)

اصل هم غلط دی چې کوم سړی خپل ځان ته مسلمان وايي اگرچې خدای او رسول ته کنځل کوي، هغه هم مسلمان گڼئ.

صحيح اصول دا دي چې کوم سړی د حضرت محمد رسول اللهﷺ پوره دين مني او د "ضروريات دين" ديوې خبرې نه هم انکار نه کوي، نه له ځانه جوړې شوې غلطې معناوې هغه ته وراغوندي، هغه مسلمان دی[1]، ځکه چې د ضروريات دين ديوې خبرې نه انکار يا دهغه معناو مفهوم ورانول هم کفر دی[2]. د قاديانانو کفر او ارتداد او زنديقيت او د الحاد تفصيلات د علماوو په ډېرو کتابونو کې ليکلي دي، څوك چې زيات اطمينان حاصلول غواړي هغه دې زما رساله "قادياني جنازه" قاديانيوں کی طرف سے کلمه طيبه کی توهين" او " قاديانيوں او دوسرے غيرمسلموں ميں کيافرق هيں" وگورئ. " دفترختم نبوت مسجدباب الرحمت پراني نمائش محمدعلی جناح روډ کراچئ " نه به دا رسالې ملاويږي.

نا اميدي کفر ده

سوال: په اسلام کې نااميدي کفرده، موږ داسې اوريدلي دي او ورسره دا هم چې الله تعالى دهرې ناروغي علاج پيدا کړی دی، موږ گورو چې ځينې ناروغۍ لاعلاجه دي، يوداسې مريض چې ډاکټران يې لاعلاجه وگرځوي، نوښکاره ده چې هغه به نااميده شي، چې کله هغه نااميده شي، نو په اسلام کې به هغه کافرشي؟

جواب: دالله تعالى د رحمت نه نااميدي کفرده[3]، د صحت نه نااميدي کفر نه ده او الله تعالى يقينا چې هرناروغي له پاره علاج پيدا کړی دی، خو د مرگ څه علاج نشته[4] اوس ښکاره ده چې مرض الموت، خو به لا علاجه وي.

متبرك قطعات

سوال: ځينې مسلمانانو وروښو دخپلو کورونو په کمروکې څلور واړو طرفونو ته داسلامي

۱]الايمان:وهو تصديق محمد صلى الله عليه وسلم فى جميع ما جاء به عن الله تعالى مما علم مجيئه ضرورة.(رد المحتار ج:٤ ص:٢٢١)_

٢]والضابط فى التكفير،ان من ردما يعلم ضرورة من الدين فهو كافر.(اكفار الملحدين ص:٨٨)_

٣]والياس من الله تعالى كفر،لانه لاياس من روح الله الا القوم الكافرون.(شرح العقائد ص:١٦٩،طبع خير كثير)

٤]عن ابى هريرة قال:قال رسول الله صلى الله عليه وسلم:ما انزل الله داء الاانزل له شفاء،رواه البخارى.وعن جابر قال:قال رسول الله صلى الله عليه وسلم:لكل داء دواء،فاذا اصيب دواء الداء برا باذن الله.رواه مسلم. (مشكوة ص:٣٨٧).عن ابى هريرة رضى الله عنه سمع رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول فى الحبة السوداء شفاء من كل داء الالسام،قال ابن شهاب السام الموت،والحبة السوداء الشونيز.متفق عليه.(مشكوة ص:٣٨٧)_

کیلنډر (جنتري) قطعات لګولي وي، د دې لګول څنګه دي؟

جواب: متبرك قطعات که چېرې دبرکت له پاره ولګول شي، نوجائزدي، که زینت له پاره وي، نو جائز نه دي، ځکه چې اسماء مقدسه او ایتونه یوازې د کور دزینت له پاره استعمالول د ادب نه خلاف دي.

ایا ځمکې ته د جبرایل علیه السلام راتلل بند شوي دي

سوال: په بیان القران کې د سورت قدر په ترجمه کې ناچیزلوستلي دي چې په لیلة القدر کې سید الملائکه حضرت جبرایل علیه السلام سره د لښکر نه ځمکې ته راکوزیږي او ورسره دبیهقي په حاشیه کې د حضرت انس رضی الله عنه روایت هم ذکردی چې روح الامین راځي، حالانکې "دمرګ منظر" کې دحضورپاك صاحب لولاك صلی الله علیه وسلم په باره کې لیکي چې کله نبي علیه السلام ددنیا نه پرده وکړه اوحضرت عزرایل علیه السلام اجازه واخیسته اوحجرې مبارکې ته داخل شو، نوجبرایل علیه السلام هم راغی اوهغه وویل چې یارسول الله صلی الله علیه وسلم د نورو خبرونه پرته چې اوس زما په ځمکه باندې دا راتلل اخري ځل راتلل دي او زه به ترقیامته پورې ځمکې ته نه راځم، نوعرض دادی چې دې مسئله کې دا تضاد څنګه دی؟

جواب: دې دواړو خبروکې تضادنشته، دحضرت جبرایل علیه السلام وحې راوړل دحضور صلی الله علیه وسلم دوفات نه وروسته بندشول، نورو ضروري کارونوله پاره دهغه علیه السلام راتلل بندنه دي.[۱]

ایا د نیا او مافیها ملعون دي

سوال: د کراچۍ نه خپرېدونکې یوې روزنامې کې یومضمون په عنوان"د رسول الله صلی الله علیه وسلم ارشادات" کې حدیث لیکل شوی و چې دهغه الفاظ لاندې لیکل شوي دي:

"دنیاملعونه ده اودنیاکې چې څه موجود دي، هغه ټول شیان هم ملعون دي".

حدیث سره دانه دي ښودل شوي چې دکوم حدیث نه دا الفاظ نقل شوي دي زما په ناقصه رایه کې دنیا کې ډیر شیان واجب الاحترام دي، مثلا قران پاك، خانه کعبه، بیت المقدس، مدینة النبي صلی الله علیه وسلم اوقابل احترام هستي هم شته، زماسوال دادی چې رسول اکرم صلی الله علیه وسلم چې کوم الفاظ فرمایلي دي دهغه مفهوم څه دی، ایا دا الفاظ په رښتیاهمدا شان دي؟

جواب: دا حدیث په ترمذي اوابن ماجه کې دی، حدیث پوره نه دی نقل شوی، ځکه تاسوته شك پیداشو، پوره حدیث دادی "دنیا ملعونه ده او دې کې چې څه دي هغه هم معلون دي،

---

[۱] تفصیل دپاره اوګوری:بیان القرآن ج:۲ ص:۱۱۱،سورة القد آیت نمبر۴)۔

پرته د الله تعالى د ذكر نه او چې كوم شيان د الله د ذكر سره تعلق لري يا عالم يا طالب علم"[۱] ددې نه معلومه شوه چې دا ټول شيان كوم چې د ذكر الهي ذريعه ده هغه د مذمومې دنيا لاندې نه داخليږي.

ايا "خداى تعالى فرمايي" ويل جائز دي

سوال: ديو پيرصاحب په مخكې ذكر وشو چې "خداى تعالى فرمايي" (فرماتے هيں) (په صيغې دجمعې سره) نو هغه غوسه شو ويې ويل چې داسې ويل پكار دي: "خداى تعالى فرمايي (په مفرد صيغې سره) ځكه چې الله تعالى وحده لاشريك ذات دى او فرمايي (په جمعې صيغې سره) مونږ تعظيما ويلي و او مونږ ته معلومه ده چې خداى تعالى وحده لاشريك دى، دقران او سنت په رڼا كې جواب راكړئ.

جواب: دتعظيم له پاره "الله فرمايي" (الله فرماتے هيں) ويل جائزدي، په قران كريم كې هم الله تعالى دجمع صيغه استعمال كړې ده.[۲]

دالله په ځاى د "خداى" لفظ استعمالول

سوال: صورت حال دادى چې زمايو تره په انډياكې اوسيږي، څه موده مخكې ماپه يو خط كې دلفظ "خدا" استعمال كړى و، (زماخيال دى چې خدا حافظ مې ليكلى و) په دې باندې هغه ماته وليكل چې د لفظ خدا استعمال غلط دى، الله پاك له پاره لفظ خدا نه شي استعماليداى، دهغه په جواب كې ماليكلي و چې زماپه خيال كې(خداى)ليكلو سره هيڅ فرق نه پريوځي، بس زمونږ په ذهن كې دالله تصور مضبوطول پكار دي او كه چېرې دخداى لفظ غلط وي، نو تاج كمپنى چې هغوى قران پاك په ټوله دنيا كې لوستل كيږي"ترجمو كې به دخداى لفظ نه وي، تاسو ته عرض دى چې دقران او حديث په رڼاكې دا وښيئ چې ايا دخداى دلفظ استعمال غلط دى؟

جواب: دالله تعالى له پاره دخداى دلفظ استعمال جائزدي او دپيړيو نه اكابرين ددې استعمال كوي او كله هم چاپه دې باندې انكار نه دى كړى، اوس ځينې خلك پيداشوي دي چې دهغوى په ذهن باندې د عجميت وهم سپوردى، هغوى ته په سمو ساده شيانو كې "عجمي سازش" په نظر راځي، دا ذهن غلام احمدپرويز اودهغه ملګرو پيداكړ او ډيرتعليم يافته شعوري اوغيرشعوري طورباندې دې كې ګيرشول، هم دهغې سلسلې دابحث دى كوم چې

۱] عن ابى هريرة رضى الله عنه ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال:الا ان الدنيا ملعونة ملعون مافيها الاذكر الله وما والاه وعالم او متعلم....رواه ابن ماجة والترمذى.(مشكوة ص:٤٤١،كتاب الرقاق،ايضا ابن ماجة ص:٣٠٢،٣٠٣،كتاب الزهد)_

۲] مثلاً : يٰاَيُّها النَّاسُ اِنَّا خَلَقْنٰكُمْ ......وَجَعَلْنٰكُمْ شُعُوْبًا.....الخ.(الحجرات: ۱۳)_

تاسو کړی دی، په عربي کې د "رب" لفظ معنا مالك اوصاحب ده، ددې ترجمه په فارسي کې په لفظ خدا سره شوې ده، نوځنګه چې دلفظ رب اطلاق له اضافت پرته په غيرالله باندې نه شي کيدای، داشان دخدای لفظ چې مطلق وويل شي، نوددې اطلاق يوازې په الله پاك کيږي په بل چاباندې دخدای اطلاق جائزنه دی.

په غياث اللغات کې دي:

خدا بالضم بمعنی مالک، صاحب چون لفظ خدا مطلق باشد برغير ذات باری تعالی اطلاق نکنند مگر در صورتيکه بچيزی مضاف شود.چون که خدا،وده خدا" [۱]

بيخې همدا مفهوم اوهمدا استعمال په عربي کې درب لفظ دی، تاسوته به معلومه وي چې :الله" خودحق تعالی شانه ذاتي نوم دی چې ددې ترجمه نه کېدای شي اونه کيږي، نوراسماء الهيه صفاتي نومونه دي چې ددې ترجمه په نورو ژبو کې کېدای شي او کيږي، اوس که چېرې دالله پاك دپاکو نومونو نه ديوبابرکت نوم ترجمه په غيرعربي کې وکړل شي او اهل زبان دهغه استعمال شروع کړي، نودهغه دناجائزکېدو اودهغه د استعمال دمنع کيدو اخرڅه وجه کېدای شي؟

اوچې کله دخدای لفظ دصاحب اومالك په معنا سره دی اودرب لفظ دمفهوم ترجماني کوي، نوتاسو ووايئ چې په دې کې دمجوسيت ياعجميت څه دخل دی، ايا په انګريزي کې درب لفظ ترجمه به نه کيږي؟ اواياددې ترجمې استعمال به يهوديت يانصرانيت جوړشي،افسوس دی چې خلک دخپل ناقص معلوماتو په تکيه باندې پخپله رايه کې دومره وړاندې لاړشي چې هغوی ته د اسلام ټول تاريخ تور په نظر راشي اود ځوارلسو پيړيوټول اکابرين ګمراه ياکم نه کم دوکه شوي ګڼي همداخپله رايه به دوی دجهنم کندې ته ديکه کړي الله تعالی دې موږ پخپله پناه کې وساتي.

د الله تعالی نوم هم په تعظيم سره اخيستل پکاردي

سوال: هرمسلمان دحضرت محمد ﷺ نوم ډيرپه ادب اوتعظيم سره اخلي، يعنې دنوم سره ﷺ زياتوي، ليکي ددې په نسبت دالله تعالی نوم دومره ادب اوتعظيم سره نه اخلي، يوازې خدای اوالله ولې وايي؟

جواب: دالله تعالی نوم هم په عظمت سره اخيستل پکاردي، مثلا خدای تعالی،الله جل شانه.[۲]

۱] غياث اللغات ص:۱۸۵)۔

۲] ويستحب ان يقول:قال الله تعالی،ولايقول:قال الله،بلا تعظيم.(فتاوی عالمگيری ج:۵ ص:۳۱۵،کتاب الکراهية،الباب الرابع)۔

سوال: زمونږ یو دوست جمال، چې دخداوندکریم ذکرکوي، نوالله میاں وايي، زمونږ یوبل دوست وايي چې ماپه یوکتاب کې لوستلي دي (چې دهغه نوم ورته یادنه دی) چې الله میاں ویل نه دي پکار، الله تعالی یانوردالله تعالی چې کوم نومونه دي هغه اخیستل پکاردي، ځکه چې دمیاں معنا څه بله ده،تاسودا وښیئ چې کومه صحیح ده چې الله میاں وایو یانه وایو لږ وضاحت وکړئ، ځکه چې مونږ په پرائمري سکولونوکې الله میاں لوستلي دي.

جواب: د "میاں" لفظ دتعظیم دی، ددې معنا اقا، سردار، مالك اود حاكم هم راځي، ځكه الله میاں ویل جائزدي.[۱]

دا ویل غلط دي چې ټول انسانان د الله تعالی بچي دي

سوال: کتاب چې دهغه مولف ایم اې دی، دهغه په صفحه: ۱۸۳ باندې لیکل شوي دي: "ټول انسانان دالله تعالی بچي دي" ایا دا صحیح لیکل شوي دي؟

جواب: نه! داتعبیربالکل غلط دی، په حدیث کې مخلوق ته عیال الله فرمایل شوي دي[۲] "عیال"بچیوته نه وايي، بلکې هغو خلکوته وايي چې دهغوی کفالت دچاپه ذمه وي.[۳]

الله تعالی د زامنو او لونو تقسیم ولې کړی دی

سوال: په سورت نجم ایت ۲۲ کې دي" تاسو دالله له پاره لونه اوځان له پاره زامن خوښوئ، څومره بدتقسیم دی کوم چې تاسو کوئ" خو الله تعالی پخپله داسې تقسیم کوي ایا داتقسیم بد دی، واضح جواب راکړئ.

جواب: دمکې مشرکانوبه فرښتوته دالله تعالی لونه ویلې[۴]، قران پاك كې په مختلفو دلائلو سره ددې تردید کړی دی،دسورت نجم په دې ایت کې ددې تردید داسې شوی دی "چې کوم صنف تاسودخپل ځان له پاره نه خوښوئ هغه دالله له پاره تجویزکوئ ،داڅومره

۱] اوګورئ: فیروز اللغات ص:۱۱۵۳ طبع فیروز سنـــز)۔

۲]عن انس وعن عبدالله قالا:قال رسول الله صلى الله عليه وسلم:الخلق عيال الله،فاحب الخلق الى الله من احسن الى عياله.رواه البيهقي.(مشكوة ص:۴۲۵،باب الشفقة والرحمة على الخلق،الفصل الثالث)۔

۳] وفي حاشية المشكوة:عيال الله:المراد عيال المرء بكسر العين من يعوله ويقوم برزقه وهو ههنا مجاز واستعارة. (حاشيه نمبر ۴ مشكوة ص:۴۲۵).ايضا عيال الرجل:هوالذى يسكن معه ونفقته عليه كغلامه وامراته وولده الصغير.(قواعد الفقه ص:۳۹۵طبع صدف پبلشرز)۔

۴]ثم قال منكرا عليهم فيما نسبوه اليه من البنات وجعلهم الملائكة اناثا واختيارهم لانفسهم الذكور على الاناث بحيث اذا بشر احدهم بالانثى ظل وجهه مسودا وهو كظيم،هذا وقد جعلوا الملائكة بنات الله وعبدوهم مع الله،فقال:ام له البنات ولكم البنون،وهذا تهديد شديد ووعيد اكيد.(تفسير ابن كثير ج:۶ ص:۱۴،طبع رشيديه،كوئته)۔

بدتقسیم دی؟[۱] الله تعالی ځینوته زامن، ځینوته لوڼې او ځینوته دواړه ورکول او ځینې شنډ کول دهغه دکمال قدرت دلیل دی او په دې کې لوی حکمت دی، دچا دحال سره چې څه مناسب وو، هغه معامله یې هغه سره وکړه.[۲]

دالله تعالی په مینه کې ژړل

سوال: حدیث شریف کې دالله تعالی له ویرې نه دژړاه پرزیات فضیلتونه بیان شوي دي، ددوزخ اور په هغه باندې حرام دی اوداسې نور... اودالله تعالی محبت، شوق، غوښتنې اودهغه په جدایي کې دژړاڅه حدیث یافضیلت مودنظرنه نه دی تیرشوی، دنوروخو راته پته نشته، خوچې زه خپل حالت عرض کړم، نوماته ټول ژوند کې دالله تعالی له ویرې نه ژړانه ده راغلې،خو دهغه په یاد، مینه اوذکرپه حالت کې پرته داختیارنه ژړل به هره ورځ و،(د ژړا یوحالت به راباندې راغی) او اوس هغه شان اګرچې نه وي، خوبیاهم هغه حالت راشي، قران پاک اوریدو سره،څه داسې واقعې اوریدو سره، دجدایي او دمحبوب دبې وفایي مضمون اوریدو سره،دخپل حسرت روزنامې کتلوسره، ایادې باره کې هم څه حدیث موجوددی؟

جواب: داخوښکاره خبره ده چې دژړامختلف ډولونه وي، مینې اومحبت کې ژړل اودویرې او رضا له پاره ژړل اوداهم ښکاره خبره ده چې اول ذکرشوې ژړاده وروسته ذکرشوې ژړانه بهترده،کله چې دمفضول فضیلت معلوم شو، نودهغې افضل کیدل به پخپله معلوم شي، مثلاً حدیثونوکې چې دشهیدانوخومره فضیلتونه ذکرشوي دي، دصدیقینودومره فضیلتونه ورکول کیږي، خوټولوته پته ده چې صدیقین دشهیدانونه افضل دي، کوم فضیلتونه چې دشهیدانو دي، د صدیقانو دهغوی نه افضل دي، له دې نه پرته دالله تعالی له ویرې نه ژړا له دې وجې افضل ښودل شوې ده چې دانسان دکمزوري حالت اوناکاري همداتقاضاده، چې هغه دالله تعالی په ویره کې وژاړي، ځکه چې زموږ یوعمل هم دالله تعالی ددربارقابل نه دی، بنده دخپلې بې چارګي له وجې بالکل صفر اوخالي لاس وي، دخطاګانو، غلطیواوګناهونوانباروي، خوددې په مقابله کې یوه نیکي همداسې نه وي، کومه چې دالله تعالی ددربارد شان مطابق وي اودکومې باره کې چې بنده همت وکړي چې دانیکي مې راوړې ده،داسې حالت کې دمینې اومحبت ټولې دعوې ختمې شي اوویرې نه پرته هیڅ نه پاتې کیږي، په احادیثوکې چې دویرې دژړاکوم فضیلتونه بیان کړي دي، په هغو کې ,,والله اعلم،، داحکمت دی چې بنده ته 'ایازقدرخویش به شناس،، باندې نظروي اودعشق اومینې په دعووباندې غرورونه کړي.

۱] لکم الذّکر وله الانثٰی، تلك اذًا قسمة ضیزٰی. (النجم: ۲۱، ۲۲)۔

۲] یهب لمن یّشآء انثاً ویهب لمن یّشآء الذّکور. او یزوّجکم ذکراناً واناثاً، ویجعل من یّشآء عقیماً، انّه علیم قدیرٌ. (الشورٰی: ۴۹، ۵۰)۔

دالټرا ساونډ (تلویزوني معاینې) په ذریعه د مورد خیټې حال معلومول

سوال: قران کریم کې په ډېرځایه ذکرشوي دي چې دځینو شیانوعلم دالله تعالی نه پرته بل چاته نشته، دې باره کې به دسورت لقمان داخري ایتونوحواله ورکړم، چې دهغو مفهوم څه داسې دی چې دیوڅوشیانوعلم دالله تعالی نه پرته بل چاته نشته، هغه کې قیامت راتلل،دباران کېدو علم، سبابه څه کیږي، فصل به څنګه کیږي اودمیندوپه خیټوکې څه دي؟ (هلک ده اوکه انجیلی)

څنګه چې تاسوته پته ده چې نن سبایومشین چې "التړا ساؤنډ مشین، (Altra Sound Machine) ویل کیږي، کوم چې اوس کېدای شي پاکستان کې هم موجودوي، د ډاکټرانو دادعوه ده چې ددې مشین په ذریعه باندې اساني سره دا ویل کېدای شي چې دحمل لرونکي ښځې په خیټه کې څه دي؟ یعنې هلک دی اوکه انجیلی؟ اوډېرو ډاکټرانو داثابت کړي هم دي.

اوس سوال دادی چې دقران اوحدیث په رڼاکې د ډاکټرانو دادعوه ترکومه حده پورې صحیح ده؟ اوددې مشین حقیقت څه دی؟ ایا دا داسلام اوقران خلاف نه دی؟

جواب: دقران کریم دکوم ایت چې تاسوحواله ورکړې ده، هغه کې فرمایل شوي دي چې: الله تعالی ته پته ده چې خیټه کې څه دي، که چېرې الله تعالی دوحې اوکشف په ذریعه باندې چاته دا ووایي، نو دا ددې ایت خلاف نه دي، دغه راز که چېرې دالا توپه ذریعه یا د نښوپه ذریعه باندې معلوم کړل شي، نودابه علم غیب نه وي اوددې ایت خلاف به نه وي،داجواب هغه صورت کې دی، کله چې دالا توپه ذریعه باندې سل فیصده یقین سره معلوم کړل شي، که نه د جواب ضرورت هم نشته، ځکه چې نفي، دیقیني علم اوداسبابونه پرته حاصل شوی علم دی، یوعلم ظني وي اوبل علم د اسبابوپه ذریعه باندې حاصل شوی وي اوکوم علم چې په څه ذریعه باندې حاصل کړل شي هغه ته دغیبوعلم نه ویل کیږي، داددې ایت خلاف نه دی.[1]

دابلیس له پاره سزا

سوال: قران کریم کې ابلیس ته جن ویل شوي دي، چاچې حضرت ادم علیه السلام ته دسجدې کولونه انکارکړی و، چې هغه داورنه جوړ شوی دی اوانسان دخاورې نه جوړ شوی، ابلیس ته دهغه

۱] (الغیب)........وفسر جمع هنا بما لایقع تحت الحواس ولا تقتضیه بداهة العقل،فمنه مالم ینصب علیه دلیل وتفرد بعلمه اللطیف الخبیر سبحانه وتعالی کعلم القدر مثلا،ومنه مانصب علیه دلیل کالحق تعالی وصفاته العلا فانه غیب یعلمه من اعطاه الله تعالی نورا علی حسب ذلک النور فلهذا تجد الناس متفاوتین فیه للاولیاء نفعنا الله تعالی بهم الحظ لاوفر منه.(تفسیرروح المعانی ج:۱ ص:۱۱٤ البقرة آیت:٤ احیاء التراث العربی بیروت)

د نافرماني له وجې ملعون ويل شوي دي او دهغه په عملونو باندې عمل کونکو انسانانو ته ددوزخ ددردناک عذاب خبرورکړل شوی دی.

خويوځاى کې هم نشته چې ابليس له پاره دهغه ددې کارونوله وجې دوزخ کې سزاشته اوکه نه؟ که چېرې شته، نوايا ځوک چې داورنه جوړوي، هغه باندې به ددوزخ څه اثروي؟

جواب: ابليس له پاره سزاپه قران کريم کې ذکرشوې ده[1] دپيريانوپه جوړيدوکې زياته برخه داورده، څنګه چې د انسان په جوړيدوکې زياته برخه دخاورې ده اودخاورې نه جوړيدوباوجود چې څنګه انسان په خاوره باندې خوږيږي، مثلا انسان چې په لوټه ويشتل شي، نوهغه ته تکليف رسيږي، دغه شان دپيريانوداورنه پيداکېدوباوجودبه هغوی ته اورکې تکليف وي.

د سورت دخان ايتونه او د خليج اوسني حالات

سوال: دقران مجيد پنځويشتمې سپارې کې دسورت دخان دايت نمبر۱۲ ترجمه مولانا اشرف علي تهانوي رحمه الله کړې ده، بلکې هغوی شک کې دي، لوبوکې مصروف دي، تاسو دهغوی له پاره دهغې ورځې انتظاروکړئ چې داسمان له طرف نه به په نظر راتلونکي لوږې پيداشي اوهغه به په ټولوخلکوباندې خوره شي، داهم يوه دردناکه سزاده، اې زموږه ربه! موږ نه داعذاب لرې کړې، په حقيقت کې موږمسلمانان يو، دوی ته دهغې نه کله نصيحت ملاويږي، حالانکې هغوی ته بيان کونکي پيغمبر، بياهم دغه خلک کله مني اوهم داوايي چې ورته ښودونکي ليونی دی، موږبه دا عذاب پخپله باندې لرې کړو، ته به بياخپل دې حالت ته راشې، په کومه ورځ باندې به چې موږنيول کوو، هغه ورځ باندې به موږ بدله اخيستونکي يو.

پورته بيان شوي ايتونه کوم چې څوارلس سوه کاله مخکې نازل شوي دي، داوسني خليج صورت حال صحيح طورباندې بيانوي.

نمبر۱: دتيلوقيمتي دولت اسلامي حکمرانان دمسلمانانو او د عوامو سياسي اوفوجي حالت ښه کولو پر ځاى په عيش اوعشرت کې خرچ کوي.

نمبر۲: داسمان طرف نه راتلونکې لوږې کې نوې فوجي سلحه دهرقسمه بم خبرقران مجيدله نن نه څوارلس سوه کاله مخکې ورکړې دی، کوم چې دمسلمانانودغفلت اونااتفاقي له وجې ديودردناکې سزا اوعذاب په حيثيت باندې په موږ مسلط شوی دی.

نمبر۳: اسلامي ملکونوکې دمحمد ﷺ د شريعت نه نفرت کيږي، اوسني دورکې د محمد ﷺ په شريعت باندې عمل کول ليونتوب ګڼل کيږي.

۱] لأملأنّ جهنّم منك وممن تبعك منهم اجمعين. (ص: ۸۵)۔

نمبر٤: که چېرې اوسنی عذاب ختم کړل شي، نوپه غفلت کې دپرتو مسلمانانوسترګې نه غړیږي.

نمبر٥: ددین داسې مخالفو مسلمانانوته ویل شوي دي چې دقیامت په ورځ باندې به تاسونیول کیږئ اوتاسونه به پوره بدله اخیستل کیږي، زماپه نزدباندې دادقران مجیدیوه معجزه ده، چې زموږ په اوسني حالت باندې بالکل صحیح ده، مهرباني وکړئ ددې وضاحت وکړئ، ایامادې ایتونومطلب صحیح اخیستی دی؟

جواب: دکوم عذاب ذکرچې دې ایتونوکې شوی دی، ابن مسعود ﷺ فرمایي چې دغه لوږې به مکه کې اوسیدونکو خلکو ته دلوږې او قحط له وجې په نظرراتله، دهغوی په نزدباندې داواقعه دحضور ﷺ په زمانه کې تیره شوې ده[۱] او ابن عباس ﷺ فرمایي چې: دالوږه به قیامت ته نژدې وخت کې ښکاره کیږي،دکوم ذکر چې په احادیثوکې شوی دی، په هرحال دایت نه دخلیج لوږې مرادنه دي.[۲]

دصبراوبې صبرې معیار

سوال: "بشر الصابرين الذين اذا اصابتهم مصيبة" نه څه مراد دي؟ نن سبا دعلماوو یادمشائخو په وفات باندې په رسالوکې چې کومې مرثیې راځي"کیا نخل تمناکومیرے آگ لگی ہے" یا" کیا دکھاتاہے کرشمے چرخ گردوں ہائے ہائے" او داسې نور... الفاظ صحیح دي،په خیرالقرون کې ددې مثال شته؟

جواب: په قران کریم اواحادیثوکې دصبرحکم او دژړا انګولا نه منع کیدل بالکل ښکاره دي اوداهم ښکاره ده چې په مصیبتونوباندې غمژن کیدل یوطبعي امردی او ددې غم داظهار په طور ځینې الفاظ هم دانسان له خولې نه وځي، اوس وضاحت طلب خبره داده چې دصبر اودبې صبرې معیار څه دی؟ په دې سلسله کې دکتاب او سنت اود اکابرو د ارشاداتو نه چې کوم مفهوم اخستل کیږي،هغه دا دی چې که چېرې دیوې حادثې په موقع داسې الفاظ وویل شي چې په هغه کې دالله تعالی نه شکایت موندل کیږي (نعوذبالله) یاددغې حادثې له وجې

۱]عن ابن مسعود رضى الله عنه......وساحدثكم عن الدخان ان قريشا لما استصحبت على رسول الله صلى الله عليه وسلم وابطئوا عن الاسلام قال:اللهم اعنى عليهم بسبع كسبع يوسف،فاصابهم قحط وجهد حتى اكلوا العظام،فجعل الرجل ينظر الى السماء فيرى مابينه وبينه كهيئة الدخان من الجوع.(روح المعانى،سورة الدخان ج:۲۵ ص:۱۱۷،طبع دار احياء التراث العربى،بيروت،ايضا:تفسير قرطبى ج:۱٦ ص:۱۳۰،ايضا:معارف القرآن ج:۷ ص:۷٦۰،ايضا:تفسير مظهرى ج:۸ ص:۳۷۰)۔

۲] وعن ابن عباس......انه دخان ياتى من السماء قبل يوم القيامة.(روح المعانى،سورة الدخان ج:۲۵ ص:۱۱۸،طبع دار احياء التراث العربى بيروت)۔

ماموارت شرعیه پرېښودل کیږي، مثلا لمونځ یې قضاکړ یا یې څه شرعي منع شوی کار وکړ، مثلاً ویښته ویستل، مخ وهل، نو دا بې صبري ده او که چېرې څه داسې کارنه وي، نو صبرنه خلاف نه دی[1] خیرالقرون کې به هم مرثیې ویل کېدې، مګرپه هماغه معیار، په دې اصولوباندې دنن سبا مرثیې پخپله قیاس کړئ.

د تخلقوا باخلاق الله مطلب

سوال: **تخلقوا باخلاق الله** سلوک(تصوف) کې پکاردي، دالله تعالی په صفاتو کې جبار، قهار، منتقم، متکبر اوداسې نور نومونه هم دي، بیاداهم ویل کیږي چې دالله تعالی په صفاتوکې شریکدل شرک دی اوبل طرف ته دالله تعالی صفتونه خپلول په درجوکې داوچتوالي معیارهم دی.

جواب: دالله تعالی نومونه دوه قسمه دي، یوهغه قسم چې مخلوق ته دهغه څه لږ شان عکس نصیب شي، دغه صفات دخپل طاقت مطابق پخپل ځان کې پیداکول پکاردي، **تخلقو باخلاق الله** نه همدا مراددی، مثلاً روف، رحیم، غفور، ودود وغیره، دویم هغه نومونه دي، چې هغو سره دالله تعالی ذات خاص دی، هلته ددې نومونونه اثراخیستل مقصددی، مثلاً دقهارپه مقابله کې خپل مقهوریت ښکاره کول، دعزیزپه مقابله کې خپل ذلت، دتامه اوغني په مقابله کې دخپل فقر ښکاره کول، دلته به د**تخلقوا باخلاق الله** ښکاره کیدل په کامل شکل کې وي.[2]

د قوم بد خلک به د قوم سرداران شي (څه مطلب؟)

سوال: دقیامت دنښوباره کې دحضور ﷺ یوحدیث دی، چې کله دقوم بد او خراب خلک دقوم سرداران یامشران شي، نوپوه شئ چې قیامت نژدې دی، پاکستان کې عام طورباندې اوازاد کشمیر کې خاص طورباندې ددې پیښوخلک، بدخلک ګڼل کیږي، موچي، درزي،

۱]عن انس قال:دخلنا مع رسول الله صلی الله علیه وسلم علی ابی سیف القین وکان ظئرا لابراهیم فاخذ رسول الله صلی الله علیه وسلم ابراهیم فقبله وشمه ثم دخلنا علیه بعد ذلک وابراهیم یجود بنفسه فجعلت عینا رسول الله صلی الله علیه وسلم تذرفان،فقال له عبدالرحمن بن عوف:وانت یارسول الله!فقال:یاابن عوف!انها رحمة ثم اتبعها باخری فقال:ان العین تدمع والقلب یحزن،ولا نقول الامایرضی ربنا وانا بفراقک یاابراهیم لمحزونون،متفق علیه.(مشکوة ص:۱۵۰)_

۲]قیل تخلقوا باخلاق الله،وذلک فی اکتساب محامد الصفات الالهیة من العلم والبروالاحسان واللطف وافاضة الخیر والرحمة علی الخلق والنصیحة لهم وارشادهم الی الحق ومنعهم من الباطل،الی غیر ذلک من مکارم الشریعة فکل ذلک یقرب الی الله سبحانه وتعالی لابمعنی طلب القرب بالمکان بل بالصفات.(احیاء علوم الدین ج:٤ ص:٣٠٦بیان ان المستحق للمحبة هوالله وحده)_

نایي، جولا، لوهار، ډم، ماشکي، دوبي، ترکان وغیره ،اکثر د پورته بیان شوي حدیث حواله هغه وخت کې ورکول کیږي کله چې د پورته بیان شوي پېشو (کسبونو) والا کې یو کس ته څه اهمه عهده وسپارل شي، نوویل کیږي چې اوس قیامت نژدې دی، فلانکي ته وګورئ هغه څه و او څه ترې نه جوړشو، معلومول داغواړم چې ایاددې حدیث مفهوم همدادی کوم چې عام طورباندې خلک دې نه اخلي یابل څه دی؟ ایارسول الله ﷺ به هم ددې پیشووالا خلک بدګڼل؟ اوایاپه رښتیاباندې دې خلکوته په عملي ژوند کې مخکې تلل نه دي پکار؟ دتاریخ اواحادیثو دمطالعې نه داسې معلومیږي چې ابتدا کې اسلام قبلونکو کې زیاتر هغه خلک وو کوم چې داسلام نه د مخکې معاشرې نه تنګ وو، سردارانو خود اسلام ډېرسخت مخالفت کړی وو اوبیااسلامي معاشره کې غلامانوته هم هغه عزت حاصل شوکوم چې هغوی په خوب کې هم نه و لیدلی، ډېر غلامان کامیاب جرنیلان،ګورنران اوخلیفه ګان شول، اودرسول پاک ﷺ ته تعلیم کې داوچت اوښکته ذات دلرې پورې هیڅ نښه نه موجودیږي، نوبیا دا ووایئ چې دقیامت ښودلو والادې حدیث نه کوم کمینه او رذیل خلک مراددي؟

جواب: دکوم حدیث حواله چې تاسودسوال نه مخکې ورکړې ده دهغه الفاظ دادي.

,,**وسادالقبیلة ارذلهم**،،[1] اودهغه مطلب دادی چې: د قبیلې رذیل انسان به دقبیلې سردار شي، یوبل حدیث کې دي **ان ترى الحفاة العراة رعاء الشاة يتطاولون فى البنيان.**[2] یعنې تاسوبه داسې خلک کوم به چې بربنډ بدن ګرځېدل، چیلې به یې څرولې، هغوی به وینئ چې په غټو غټو کورونو جوړولو باندې فخرکوي، دې احادیثو کې درذیلو اخلاقو والا خلکو سرداران جوړېدل اود ورو بربنډو خلکوته ددولت راتلل دقیامت نښې ښودل شوي دي، کوم خلک چې ددنیا کمینه او مغرور اولاندې خلک ګڼئ (حالانکې د اخلاقو او اعمالو په اعتبار باندې هغوی نیک اوشریف وي) دهغوی ترقي کول دقیامت په نښوکې نه دي داخل.

د رسول ﷺ په ارشاد کې سل حکمتونه وي

سوال: ستاسوجواب راته ورسید، ډېرزیات خفه شوم، تاسو زما یوازې دیوسوال دتسلي جواب راکړی دی، ستاسو شکریه اداکوم.

ماتاسونه سوال کړی و چې سازاوریدل ولې ناجائزدی؟ یا جائزدی؟ تاسو وفرمایل چې دالاتوسره سازاوریدل په شریعت او تصوف کې ناجائزدي، نوستاسومطلب یوازې اویوازې دادی چې ددین ځینې بزرګان کوم چې مونږ اوتاریخ مني، هغوی دشریعت اوتصوف

[1] صحيح مسلم عن ابى هريرة ج:١ ص:٢٩ كتاب الايمان۔

[2] مشكوة عن عمر بن الخطاب ص:١١ الفصل الاول، كتاب الايمان۔

خلاف کارکولو او ما اوریدلي دي چې کوم کس د حضور ﷺ د سنتو خلاف یو عمل هم وکړئ هغه مرشد نه شیطان دی، تاسو هغه ټول بزرګان کوموبه چې دالاتوسره سازونه اوریدل (نعوذبالله) ناجائزکارکونکي ویلي دي؟

۲: محترم علامه صاحب ماسوال کړی و چې تې وي یاددې په شان حرکت کونکي تصویران کتل ولې منع دي؟، نو تاسو جواب راکړ چې حضور ﷺ د تصویرانو ویستلو نه منع فرمایلې ده او جوړونکو باندې یې لعنت فرمایلی دی، نو محترم بزرګه! ددې خبرې، خو موږ ته دمخکې نه پته وه، خو تسلي دخه شي نوم دی؟ ایا ستاسو علم دچادمطمئن کولوله پاره نه شي کېدای؟ داهیڅ جواب نه دی، ماته دومره پته ده چې حضور ﷺ دهریوې خبرې دهغې جوازهم بیان فرمایلی دی او زه هغه جوازمعلومول غواړم.

۳: زما دریم سوال داو چې یو کتاب کې لیکل شوي و، که چېرې چادخپل کوراوچتوالی دیوولس نیم فټونه زیات کړ، نوهغه باندې به دالله تعالی عذاب وي، تاسو جواب کې وفرمایل چې ماته ددې حدیث معلومات نشته اودهغه رسالې ټول روایتونه مستندنه دي مادا پوښتنه نه وه کړې چې هغه مستنددی اوکه نه؟ یا تاسو لوستلی دی اوکه نه؟ ما، خو یوازې دومره پوښتنه کړې وه چې داصحیح دی اوکه نه؟

له دې نه مخکې چې ماکوم خط درلیږلی و، هغه سره دواپسي دډاک ټکټ هم و، خو ماته بې رنګه لفافه ورسیده، په دې باندې زه ډېرخوشحاله شوم، ځکه که چېرې دقیامت په ورځ باندې الله تعالی مانه پوښتنه وکړي چې تادنیانه څه راوړي دي، نوزه به ورته جواب ورکړم چې ددین په عالم باندې قرض پرېښودل دي اودهغې په بدله کې به زه خپله بښنه غواړم اوکه چېرې زماحق اداکول غواړئ، نودهغې له پاره ماتلاش کړئ، څنګه چې تاسو فرمایلي و، چې دخپل باطني راهنمایي له پاره بزرګ پخپله باندې تلاش کړئ.

جواب: ستاسو ارشاد صحیح دی، چې د سنت خلاف کونکي ولې نه شي کېدای، له دې وجې د کومو کومو بزرګانو طرف ته چې دالاتوسره دسازاوریدو نسبت کیږي، یا خو هغه نسبت غلط دی، یا دا چې هغوی به دا جائزګڼل له دې وجې هغوی معذوردي.

۲: دکوم کس تسلي چې درسول الله ﷺ په ارشاد باندې نه کیږي، دهغه تسلي زما په اختیار کې نه ده، دنبي کریم ﷺ په ارشاداتو کې حکمتونه ضروردي او الحمد الله دظرف مطابق راته معلوم هم دی، خو دهغې نه پرته تسلي نه کیدل غلطه خبره ده، الحمدلله که چېرې ماته یو حکمت هم معلوم نه وي، بیا هم درسول الله ﷺ په ارشاد کې سل حکمتونه وي.

۳: کله چې ماته معلومات نشته، نو دصحیح او غلط فیصله څنګه وکړم.

۴: موږ پرې ټکټ لږولی و، کېدای شي غورځیدلی وي، یا غورځول شوی وي، که په یو ټکټ باندې ستاسو خلاصی کېدای شي، نو زه به ډېرزیات خوشاله یم.

ماشوم ته د خوړو پريښودو باره کې د حضور ﷺ د نصيحت روايت له ځانه جوړ شوی دی

سوال: دا حديث صحيح دی او که نه؟ ديوې ښځې واقعه ده چې هغې خپل زوی ته د حضور ﷺ نه نصيحت کول وغوښتل چې دی خواږه خوړل پرېږدي، نبي کريم ﷺ ورته وفرمايل چې دوه ورځې وروسته راشه، هغه ښځه دوه ورځې وروسته راغله، نو نبي کريم ﷺ د هغې زوی ته نصيحت وکړ، د ښځې په پوښتنه کولو باندې حضور ﷺ وفرمايل چې مخکې ما پخپله باندې چيني خوړل کم کړل، بيا مې ورته نصيحت وکړ او کوم عمل چې د ترڅو پورې پخپله نه کوي، نورو خلکو ته د هغې تلقين مه کوئ، مهرباني وکړئ د دې تفصيل او حوالې سره جواب راکړئ، ځکه چې هم دا خبره د حضرت ابوبکر صديق، حضرت عمر، حضرت عثمان، حضرت علي او حضرت اميرمعاويه رضي الله عنهم په حواله باندې هم بيانيږي، د دې واقعې د بيانولو له پاره داخلک وايي چې، صاحبه! لاړشه اول ځان سل فيصده صحيح کړه، بيا موږ ته راځه او داچې، مسلمان ته تبليغ جائز نه دی.

جواب: دا روايت بالکل دروغ دی، کوم چې چا د ځان نه جوړ کړی دی او د حضور ﷺ طرف ته يې منسوب کړی دی، د نورو اکابرينو طرف ته يې منسوب کول هم غلط دي او د دې نه دا نتيجه اخيستل غلط دي چې مسلمانانو ته د ښه کارنه ويل کيږي او د بدو کارونو نه دې نه منع کوي.[1]

د خناس کيسه د ځانه جوړه شوې ده

سوال: نن سبا په ميلاد شريف کې باسواده ښځې څه دا قسم خبرې اوروي چې حضرت حوا عليها السلام ته شيطان راغی چې زما بچي لږ وساته هغې کيناو، نو حضرت ادم عليه السلام راغی، هغه وکتل چې خناس ناست دی هغه دی پريکړ او ټکړې ټکړې يې کړ، ويې غورځولو شيطان راغی او پوښتنه يې وکړه، چې بچی چېرته دی، نو هغه وويل چې موږ هغه پريکړ او او وومې غورځواو هغه اواز کوي خناس خناس ټولې ټکړې جمع شي بچی تيار شي هغه بيا موقعه ګوري او حضرت حوا ته يې حواله کوي، بيا حضرت ادم عليه السلام راځي، نو ګوري چې خناس ناست دی هغه دې پريکړ او وې سوځوي او ايره يې کړي او په هواکې يې والوزوي، شيطان د مخکې په شان راشي اواز وکړي او بچی ژوندی کړي او د ځان سره يې يوسي، بيا چې موقعه بيا مومي حضرت حوا ته يې حواله کړي، داخل حضرت حوا او حضرت ادم عليه السلام هغه پريکړ او

١] عن ابی سعيد الخدری عن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال:من رای منکم منکرا فليغيره بيده فان لم يستطع فبلسانه فان لم يستطع فبقلبه وذلک اضعف الايمان.رواه مسلم.(مشکوة ص:٤٣٦ باب الامر بالمعروف)

وریت یې کړي او دواړه یې اوخوري، بیامیلاد شریف لوستونکې ښځې وایي چې په انسان کې دننه دا هم هغه خناس دی کوم چې په رګ رګ کې پیوست شوی دی ته حدیث وایي اوبیانوي یې مادا حدیث دخپل محترم ورور مولانامفتي محمود صاحب نه چېرته هم نه ده اوریدلې لږ وضاحت وکړئ چې ایا دا صحیح دی یاله ځان نه جوړه شوې کیسه ده.

جواب: دا کیسه بالکل دځان نه جوړه شوې ده، افسوس دی چې اکثر واعظین خصوصا میلاد لوستونکي دا قسم کیسې بیانوي د حضرت انبیاء کرام علیهم السلام په باره کې داسې بې بنیاده کیسې بیانول ډیره سخته ګناه ده، دنبي کریم ﷺ حدیث دی چې "څوك قصدا زماطرف ته څه غلطه خبره منسوب کړي هغه دې دخپل ځان د اوسیدو له پاره جهنم جوړکړي."[۱] له دې وجې واعظینو ته پکار دي چې داسې لغوه اوبې فایدې کیسې نه بیانوي.

حقوق الله او حقوق العباد

سوال: دخدای بنده دالله حق ادا کوي، خو دبندګانو حقونو کې کوتاهي کوي دده ښښنه به کیږي اوکه نه؟ دبندګانو حق که چېرې پوره کوي څه قسمه دخپلې پوهې مطابق کوتاهي نه کوي، خو دالله په حق کې کوتاهي کوي ایا دده مغفرت ممکن دی؟

جواب: رېښتنې توبې سره، خو ټول ګناهونه معاف کیږي[۲] (اوپه رېښتنې توبه کې داهم داخل دي چې دکوموخلکوحق یې ضائع کړی وي هغه دې ادا کړي یادې له هغه نه معافي وغواړي) اوکوم سړی چې پرته له توبې نه مړشي دهغه معامله الله پاك ته سپارل شوې ده، چې هغه یې که پخپل رحمت سره له سزاپرته وبښي یاد ګناهونوسزا ورکړي[۳] دبندګانو حق په دې اعتبارسره زیات سخت دی چې ددې د ادا کولو نه پرته په اخرت کې معافي نه ملاویږي، البته که الله تعالی دچاسره دخصوصي رحمت معامله وکړي اود حق والاته دخپل طرف نه معاوضه ورکړي اوراضي یې کړي، یا د حقوقووالا په خپله معافي وکړي، نوبله خبره ده.[۴]

۱] عن ابن عباس رضی الله عنه قال:قال رسول الله صلی الله علیه وسلم:اتقول الحدیث عنی الاما علمتم،فمن کذب علی متعمدا فلیتبوا مقعده من النار.رواه الترمذی.(مشکوة ص:۳۵ کتاب العلم)۔

۲]ولیس شئ یکون سببا لغفران جمیع الذنوب الا التوبة....الخ.(شرح العقیدة الطحاویة ص:۳۶۸)۔

۳]السبب الحادی عشر:عفو ارحم الراحمین من غیر شفاعة کما قال تعالی...الخ. سورة ۴ نساء:۱۱۶(شرح عقیدة الطحاویة ص:۳۷۰)۔

٤] وان کانت (التوبة)عما یتعلق بالعباد.....وارضاء الخصم فی الحال والاستقبال....الخ.(شرح فقه اکبر ص:۱۹٤، طبع دهلی،ایضا:ارشاد الساری ص:۳،طبع دار الفکر،بیروت)۔

دا د عبادالرحمن صفتونه دي

سوال: ,,وَٱلَّذِينَ لَا يَدۡعُونَ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ وَلَا يَقۡتُلُونَ ٱلنَّفۡسَ ٱلَّتِي حَرَّمَ ٱللَّهُ إِلَّا بِٱلۡحَقِّ وَلَا يَزۡنُونَ......نه تر....يُبَدِّلُ ٱللَّهُ سَيِّـَٔاتِهِمۡ حَسَنَٰتٖ...الخ،، پورې، تاسو فرمايلي دي چې دا ايت د کافرانو باره کې دی او دا ايت د عبادالرحمن باره کې د هرمخکې تللی دی، ,,وَعِبَادُ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلَّذِينَ يَمۡشُونَ.....نه تر.....وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورٗا رَّحِيمٗا ﴿٧٠﴾،، او بيا مخکې هم د عبادالرحمن صفتونه بيان شوي دي، نو په مينځ کې د کافرانو ذکر کوم ځای دی؟
معارف القران کې هم دا ليکل شوي دي، څه چې تاسو فرمايلي دي، خو د اصولو مطابق صفتونه او عيبونه د عبادالرحمن معلوميږي.

جواب: که چيرې د جهالت له وجې دا کارونه شوي وي او بيا هغه **الامن تاب وامن وعمل عملاً صالحاً**. لاندې راتلل، نو د عبادالرحمن په عنوان باندې د هغه به ذکر کيدو او د بنده دا ويل چې دا کافرانو باره کې دي چې بيا وروسته مسلمانان شول، دې دواړو خبرو کې څه تعارض دی؟ صفتونه خو د عباد الرحمن بيانيږي، هغه کې دا ذکر وشو چې شرک نه کوي، قتل نه کوي، زنانه کوي اوله دې نه وروسته ويل شوي دي چې چا د کفر په حالت کې دا گناهونه وکړل، خو بيا وروسته مسلمانان شول او د نيک عملونو په ذريعه باندې يې له هغو نه منع وکړه، نو هغوی هم عبادالرحمن کې شامل دي.[۱]

سوال: الامن تاب په باره کې تاسو فرمايلي دي چې چا د کفر په حالت کې دا گناهونه کړي وي، دې کې يوازې دومره نوره پوښتنه کول غواړم چې د کفر په حالت کې ايت کې د دې صراحت کوم ځای دی؟ د ايمان په حالت کې گناه کونکي، خو هم د توبې له وجې پاک شي.

جواب: درمنثور کې د دې ايت د نازليدو باره کې چې کوم روايتونه نقل شوي دي، د هغه نه دا خبره معلوميږي.

۱] واخرج ابن مردويه عن ابن عباس رضى الله عنهما قال:لما نزلت:والذين لا يدعون مع الله الها اخر الآية اشتد ذلک علی المسلمين فقالوا:ما منا احد الا اشرک وقتل وزنی،فانزل الله:ياعبادی الذين اسرفوا الآية يقول لهؤلاء الذين اصابوا فی الشرک،ثم نزلت بعده:الا من تاب وامن وعمل صالحا فاولئک يبدل الله سيئاتهم حسنت،فابدلهم الله بالکفر الاسلام وبالمعصية الطاعة وبالانکار المعرفة وبالجهالة العلم.(درمنثور فی التفسير المنثور ج:۵ ص:۷۸،۷۹،طبع ايران)_

د عالمانو باره کې يو څو مشکلات

سوال: زه يو څو سوالونه ليکم، دا ټول سوالونه د (تبليغي جماعت، له حقائق او معلومات) کتاب نه اخستل شوي دي، ددې ليکونکى (علامه ارشد القادري) دى.

۱: د ديوبندي ډلې شيخ الاسلام مولانا حسين احمد صاحب ددې فرقې او ددې د مشر محمد ابن عبدالوهاب نجدي باره کې ډېره بدا وحيران کونکي حالات ليکلي دي، هغه ليکي:

"محمد ابن عبدالوهاب نجدي د ديارلسمې پيړۍ په شروع کې د نجد عرب نه ښکاره شو او فاسد خيالات او عقيدې يې لرلې، له دې وجې هغه د اهل سنت والجماعة سره قتل او قتال وکړ او هغوى ته يې په زوربانده د خپلو خيالاتو تکليف رسرلو، د هغوى مالونه يې د غنيمت مال او حلال وګڼل، د هغوى قتلول به يې ثواب او رحمت ګڼه، د محمد ابن عبدالوهاب عقيده وه چې ټول عالمان او مسلمانان کافر او مشرکان دي او د هغوى قتلول او د هغوى نه مال اخيستل حلال او جائز، بلکې واجب دي. (الشهاب ص ۴۲، ۴۳)

او فتاوى رشيديه ج ۱ ص ۱۱۱ کې حضرت ګنګوهي صاحب رحمة الله عليه ديو سوال په جواب کې ليکي: "د محمد ابن عبدالوهاب مقتديانو ته وهابي ويل کيږي، د هغوى عقيدې ډېرې ښې وې، حضرت پوښتنه داده چې د ديوبند شيخ مولوي حسين احمد مدني صاحب رحمة الله عليه د وهابيانو باره کې دومره سختې خبرې ليکلې دي او حضرت ګنګوهي صاحب رحمة الله عليه د هغوى عقيدو ته صحيح وايي، مهرباني وکړئ زما دا پريشاني ختمه کړئ، الله تعالى دې تاسو ته اجر درکړي.

جواب: دواړو د هغو معلوماتو باره کې خپل خيال ښکاره کړى دى کوم چې هغوى ته ملاو شوي دي، هر يو کس د خپل علم مطابق د حکم لګولو پابند دى، بلکې ديو کس خيال د چا باره کې جدا جدا وخت کې جدا جدا کېداى شي، بيا دې کې اختلاف د څه دى؟ له دې پرته د تبليغي جماعت باره کې ددې بحث راوړلو څه مقصد دى؟

۲: فتاوى رشيديه ج ۲ ص ۹ باندې چا پوښتنه کړې ده چې لفظ رحمة للعالمين، يوازې د حضور صلى الله عليه وسلم سره خاص دى او که هر چا له پاره ويل کېداى شي؟

جواب کې حضرت ګنګوهي صاحب رحمة الله عليه فرمايي چې لفظ رحمة للعالمين صفت د رسول الله صلى الله عليه وسلم خاصيت نه دى.

حضرت پوښتنه دا کول غواړم چې موږ اوسه پورې همدا ګڼل او کېداى شي همدا صحيح وي چې دا صفت يوازې د حضور صلى الله عليه وسلم له پاره دى.

جواب: بالکل صحيح چې د رحمة اللعالمين صفت د حضور صلى الله عليه وسلم له پاره دى، خو انبياء او اولياء کرام هم په خپلو خپلو ځايونو باندې رحمتونه دي، همدا حضرت ګنګوهي قدس الله سره، په خپل بيان کې فرمايلي دي، ددې مثال داسې وګڼئ چې سميع او بصير د الله تعالى صفت دى،

خو د انسانانو باره کې فرمایلي دي **فجعلناه سمیعاً بصیرًا**.(سورة ۷۶ الدهر ۲) ایا دانسان سمیع اوبصیرکېدو سره دالله تعالی په صفاتوکې شرک لازم شو؟

۳: مولاناقاسم نانوتوي صاحب په خپل کتاب تحذیرالناس کې لیکلي دي، چې انبیاء کرام دخپل امت نه لوړ مقام والاوي، پاتې شوه دعمل خبره، نوکله ناکله امتي برابرشي، بلکې اوچت هم شي.(تحذیرالناس ص۵)

حضرت پوښتنه داکول غواړم چې نبي باندې خوبه الله تعالی وحې هم رالیږله، کتابونه به پرې هم نازلیدل، الله تعالی سره به یې کلام هم کولو، تردې چې نبي کریم ﷺ خومعراج هم کړی و، بیادنبي په عمل اودامتي په عمل کې ډېرزیات فرق شو، ایاداخبره صحیح نه ده؟

جواب: دحضرت نانوتوي رحمه الله مراد دادی چې دعباداتوپه مقدارکې غیرنبي هم دنبي برابرشو؟ بلکې اکثربه زیات هم شو، مثلا څومره روژې به چې نبي کریم ﷺ نیولې هغومره روژې مسلمانان هم نیسي، بلکې دځینو حضراتودنفلي روژومقدار زیات هم شي، دغه شان لمونځونه ته وګورئ، چې دنبي کریم ﷺ نه دشپې په لمونځ کې د دیارلسو یا پنځلسو رکعتونونه زیات نه دي نقل شوي، خو ځینې بزرګانونه په یوه شپه کې په سوونورکعتونه کول نقل شوي دي، غرض داچې دامتیانو د لمونځونه تعداد دحضور ﷺ دلمونځونو دتعدادنه زیات ښکاري، خوعلم لرونکوته پته ده چې دټول امتیانو لمونځونه دحضور ﷺ دیورکعت برابرهم نه شي کېدای، ددې څه وجه ده؟ ددې وجه داده چې دعلم بالله، ایمان اویقین، خشیت اوتقوا کوم حالت چې حضور ﷺ ته حاصل و،هغه دټول امت نه ډېردی، همدا حضرت نانوتوي رحمه الله بیانوي، چې دانبیاء کرام علیهم السلام اصل کمال علم او یقین دی، کوم چې هغو اکابرینوته حاصل و، که څه هم ظاهري عبادت خو د امتیانو د انبیاء کرامو برابر دی، بلکې دهغوی دعبادتونومقدار د هغوی نه زیات ښکاري،څنګه چې دپورته مثالونونه واضح کړل شوه.

۴: دحضرت تهانوي یومرید مولانا ته لیکلي دي چې مادشپې خپل ځان خوب کې ولیده چې دشهادت دکلمې صحیح اداکولوکوشش کوم، خوهرځل داسې کیږي چې **دلااله الاالله**،نه وروسته اشرف علي رسول الله مې دخولې نه وځي، ددې په جواب کې تهانوي صاحب فرمایي چې ستاماسره ډېره زیاته مینه ده، داهم دهغې نتیجه ده. (برهان فروری ۱۹۵۲ ص ۱۰۷)

حضرت پوښتنه داکول غواړم چې دچاپه مینه کې موږداسې الفاظ اداکولی شو؟

جواب: دچاپه مینه کې داسې کلمه نه شولوستلی اونه دې واقعې کې هغه کس داکلمه لوستلې ده، بلکې غیراختیاري طورباندې دهغه دخولې نه داالفاظ اداشوي دي، هغه خوکوشش کوي چې دا کلمه ونه لولي، خودهغه ژبه دهغه په اختیارکې نه ده اوټولو خلکوته پته ده چې غیراختیاري کارونوباندې مواخذه نشته، مثلا یوکس دبې هوشي په حالت کې

د کفر کلمه ادا کړي، نو هغه ته به کافرنه ویل کیږي او هغه کس ته چې د غلطۍ خبرې له وجې کوم تکلیف رسیدلی دی، د هغه د ختمولو له پاره حضرت تهانوي رحمه الله وفرمایل چې دا حالت د ډېرې مینې له وجې دبې هوشي له وجې پیداشو، غیراختیاري حالت و، له دې وجې هغه باندې مواخذه نشته.

۵: د ملفوظات الیاس مرتب په خپل کتاب کې د هغه د دې دعوې نقل کولو سره لیکي، د الله تعالی ارشاد دی:

کنتم خیرامة اخرجت للناس تامرون بالمعروف وتنهون عن المنکر. په تفسیر کې دي چې تاسو د انبیاء کرامو په شان خلکو له پاره ښکاره شوي یئ. (ملفوظات ص۵۱)

حضرت پوښتنه داده چې ایا د مولانا محمد الیاس رحمه الله دا دعوه صحیح ده؟

جواب: د انبیاء په شان نه مراد دادی چې څنګه په هغو اکابرینو باندې د دین دعوت ذمه داري وه، د حضور ﷺ د ختم نبوت په وجه باندې د هغه ذمه داري په امت باندې راغله، دې کې کومه خبره د واقعي خلاف ده او دې کې څه مشکل دی؟

۶: مولوي عبدالرحیم شاه باړه ټوټي صدربازار دهلي والا، د هغه د کتاب (اصول دعوت وتبلیغ) په اخري صفحه باندې د مولوي احتشام الحسن صاحب کوم چې د مولانا الیاس رحمه الله نسبي ورور او د هغه اول خلیفه دی، د هغه لیک د "انتظار کیجئے" په عنوان باندې چاپ شوی دی، دا لیک هغه خپل کتاب (زندگی کی صراط مستقیم) په اخرکې د ضروري انتباه په نوم باندې چاپ کړی دی، هغه لیکي د نظام الدین د تبلیغ او سنی نظام زما د علم او خیال مطابق نه د قران مطابق دی او نه د حضرت مجدد الف ثاني او حضرت شاه ولي الله محدث دهلوي او نه د عالمانو د مسلک مطابق دی، کوم عالمان چې دې تبلیغ کې شریک دي د هغوی او له ذمه داري داده چې دا کار مخکې د قران او حدیث، د امامانو او عالمانو د مسلک مطابق کړي، زما د عقل او خیال نه ډېره اوچته خبره ده چې کوم کار د حضرت مولانا الیاس رحمه الله په ژوند کې یوازې د "بدعت حسنه، حیثیت لاره، هغه اوس د دین له اصولو پرته اهم کار څنګه ګرځول کیږي؟ اوس خود منکراتو شاملیدو نه وروسته دې ته بدعت حسنه هم نه شي ویل کېدای، زما مقصد یوازې د خپلې ذمه داري پوره کول و.

حضرت مهرباني وکړئ د دې سوال جواب لږ تفصیل سره راکړئ، ځکه چې له دې وجې زه ډېر پریشانه یم، الله تعالی دې تاسو ته د دې بدله درکړي.

جواب: د هغه بزرګ د علم او پوهې مطابق نه دی، خو دا خبره د قران په کوم ایت کې راغلې ده چې د هغه بزرګ علم او پوهه د نورو په مقابله کې حجت دی؟

الحمدلله! د تبلیغ کار چې څنګه د حضرت مولانا الیاس رحمه الله په ژوند کې د اصولو مطابق کیده، نن هم کیږي، په زرګونو نه، بلکې د لکونو انسانو په ژوند کې انقلاب راغی، بې شمیره

انسانانوکې ددين درد، داخرت فکر،دخپل ژوندداصلاح خواهش راغی او ورک شوي انسانان دحضورﷺ په لارباندې دراوستلوجذبه پيداکيږي اودا داسې خبرې دي، کومې چې په خپلو سترګو باندې ليدل کېدای شي، اوس ددې خيراوبرکت په مقابله کې کوم چې په ښکاره په نظرراځي، دتبليغ نه دخفه شوي يوبزرګ علم اوپوه څه قيمت لري؟

اودهغه بزرګ دې کارته بدعت حسنه ويل هم دهغه دعلم اوپوهې قصوردی، ددعوت الی الله کارخوټولوانبياء کرامونه راروان دی، کوم عقل مندبه وي چې هغه به دانبياء **عليهم السلام** کارته بدعت ووايي؟

مادااعتکاف دوران کې دايوڅوالفاظ وليکل، اميدلرم چې ستاسوتسلي به شوي وي،که نه ددې نکاتونوره تشريح هم کېدای شوه، خودهغې له پاره نه وخت شته اونه يې ضرورت شته.

يوه خاصه خبره داکول غواړم چې دکومو خلکو په علم کې کمزوري وي، هغوی ته دهرچا کتابونو د کتلونه پرهيزکول پکار دي، ځکه چې دداسې خلکومقصد، خپلوازې شک پيدا کولو سره دين نه جدا کول وي اعتراضونه په چاباندې نه دي شوي؟ له دې وجې هريو اعتراض دالتفات قابل نه وي.

دا ذوقيات دي

سوال: شيخ عبدالحق محدث دهلوي رحمه الله فرمايي: حضورﷺ پاک ذات الهي اونورانبياء کرام مظهر صفات الهي دي اوعام مخلوق مظهراسماء الهي دي اوحضرت مجددصاحب په خپل خط ۴۵ بنام خواجه حسام الدين کې ليکي: ټول کائنات دالله تعالی دنومونو او صفاتو عکس دی، خودالله تعالی د ذات نه څه عکس شته اونه څه مظهر، دالله تعالی دذات دنياسره هيڅ مناسبت نشته.

جواب: دامنصوص کارونه نه دي، داکابرينوذوق دی اوپه ذوق کې دمشاهدې اختلاف دی، په هرحال دااعتقادي کارونه نه دي.

درايې(نظر) دااختلاف حکم بل دی

سوال: مشهورعربي بزرګ جناب محمدبن عبدالوهاب رحمه الله باره کې دديوبنددحضراتو اصل خيال څه دی؟ اواياهغوی حقيقت نه شي بيانولی؟

۱: دحضرت ګنګوهي رحمه الله خيال دهغه باره کې معتدل دی.(فتاوی رشيديه)

۲: حضرت علامه انورشاه کشميري رحمه الله هغه ته خارجي ويلي دي.

۳: حضرت مدني رحمه الله په الشهاب الثاقب کې ډېرسخت الفاظو کې دهغه ذکرکړی دی اوهغه ته يې ګمراه ويلي دي.

۴: اوس څه وخت مخکې يو کتاب "انکار حيات النبي ﷺ ايک پاکستاني فتنه"، کې (کوم چې د حضرت شيخ الحديث رحمه الله لمسي محمد شاهد صاحب ترتيب کړی دی او هغه يې د حضرت په ويلو باندې ليکلی دی) هم ده محمد بن عبد الوهاب ته شيخ الاسلام والمسلمين ويلي دي.

سوال دا پيدا کيږي چې محمد بن عبد الوهاب څوک و؟ د حضرت گنگوهي رحمه الله د خيال مطابق د توحيد دعوت ورکونکی يا د حضرت علامه کشميري رحمه الله په نظر کې خارجي يا د حضرت شيخ الحديث د خيال مطابق شيخ الاسلام.

او د خپل شيخ او مرشد حضرت گنگوهي نه جدا خيال قائمولونه وروسته ايا د حضرت مدني رحمه الله او حضرت علامه کشميري رحمه الله ته د حضرت گنگوهي رحمه الله د انتساب حق پاتې کيږي او که نه؟ يا حضرت شيخ الحديث، د حضرت مدني رحمه الله نه جدا خيال اختيارولو سره د هغوی سره د ارادت مندي دعوه کولی شي او که نه؟ تسکين الصدور، طبع سوم (مرتبه مولانا محمد سرفراز خان صاحب صفدر) کې د ديوبند حضراتو يو اصول جوړ کړي دي چې د ديوبند د حضراتو خلاف خيال قائمونکو ته به هغوی ته د انتساب حق حاصل نه وي، که څه هم د ديوبند اکابرين د هغوی استاذان هم وي، دې فتوا باندې له نورو پرته ستاسو دستخط هم موجود دی.

جواب: د چاباره کې د فتوا حقيقت د هغه باره کې معلومو حالاتو باندې دی، چاته يې چې څنګه حالات مخې ته راغلل، هغه همغسې خيال ښکاره کړ، د دې په جرح او تعديل کې د محدثينو حضراتو اختلاف دی، دې اختلاف کې چې ستاسو په شان عقل مند سړی ونښلي، د حيرانتيا خبره ده.

د ديوبند اکابرينو سره شرعي مسئلو کې د اختلاف کولو حکم جدا دی او د واقعاتو او حالاتو له وجې د اختلاف حکم جدا دی، د دواړه يو شان ګڼل صحيح نه دي.

سوال: د وخت ضائع کولو له پاره معافي غواړم، خو حضرت! موږ د عالمانو خدمت ګار يو، د ديوبند د اکابرينو نوکران، هغوی خپل 'اسوة، ګڼو، خو کله چې "اسوة،، مجروح وي، نو د غه شان تکليف ورکونکي سوالونه او مشکلات پيدا کيږي، له دې وجې د سختو خبرو معافي غواړم.

جواب: د "اسوة، د مجروح کېدو خبره زما په ذهن کې رانغله او چې ذهن کې تکليف وي، نو ښکاره خبره ده چې انسان تکليف ورکونکې خبرې کولو له وجې به معذوروي.

مدار په حالاتو او واقعاتو باندې وي

سوال: يو بل مشکل په حضرت مولانا عبيد الله سندهي رحمه الله باندې د حضرت مولانا کشميري رحمه الله او حضرت علامه عثماني رحمه الله د کفر د فتوا له وجې پيداشوی دی، ايا د مولانا سندهي رحمه الله خبرې په رښتيا باندې د دې لائق دي؟ اخر د دار العلوم ديوبند مشر مدرس پرې

فتوا ورکړې ده، نو ضرور به څه خبره وي.

جواب: د کفر او تفسيق مسئله کې اصل خبره د حالاتو او واقعاتو وي، امام مسلم رحمه الله چې په امام بخاري رحمه الله باندې کوم رد کړی دی او امام ابوحنيفه رحمه الله باره کې چې امام بخاري رحمه الله څه ليکلي دي، د هغو چاته پته نشته؟ ,,ليست باول قارورة کسرت فى الاسلام،، په شان معلوميږي.

د کومو خلکو چې داسې ذهن وي هغوی ګمراه دي

سوال: ۱: حضور ﷺ چې د دين کوم تعليم ورکړی و، هغه د مسجد نبوي ﷺ په ماحول يعنې جومات کې دننه و او د دې تعليم له پاره حضور ﷺ د جدا مدرسې څه شکل نه و اختيار کړی، ياڅه جدا ځای يې د دې له پاره نه و مقرر کړی، نو بيا نن زموږ په ديني ادارو کې جوماتونه خو ډېر زيات واړه وي، خو د مدرسو عمارتونه ډېر غټ غټ جوړيږي، که چېرې داشی بهتر وای، نو حضور ﷺ به د ټولونه مخکې د دې باره کې سوچ کړی و، سره له دې چې د جومات ماحول ډېر ښه وي، هلته انسان د هر قسمه فضولو شيانو نه بچ کېدای شي.

سوال: ۲: حضور ﷺ چې اصحاب صفه ته کوم تعليم ورکړی و، هغه بنيادي، د ايمانياتو او اخلاقياتو تعليم و، هغوی ته يې ايمان وښود، خو زموږ مدرسو کې چې کوم بنيادي تعليم ورکول کيږي، هغه له دې نه بالکل جدا ښکاري او په خپلو معلوماتو کې د زياتوالي له پاره د دې خبرې وضاحت غواړم، چې حضور ﷺ اصحاب صفه ته کوم قسم تعليم ورکړی و؟

سوال: ۳: زموږ د مدرسو نه چې کوم عالمان حضرات فارغ شي، هغوی کې د دين باره کې هغه فکر او درد نه وي او د حضور ﷺ د طريقو د پاتې کيدو ورسره هغه شان فکر نه وي، کوم چې حضور ﷺ يا نورو صحابه کرامو ﷺ کې موجود و او هغوی خلکو سره په هغې عاجزي او انکساري باندې خبرې نه کوي، څنګه چې زموږ اکابرين، تاسو يا نور چې څنګه بزرګان موجود دي، هغوی يې کوي.

سوال: ۴: که چېرې د دې خط کې ما څه غلطه خبره ليکلې وي، نو د هغه له وجې معافي غواړم، که د دې خط جواب پخپله باندې راکړئ، نو ډېره مهرباني به مو وي.

جواب: ۱: حضور ﷺ زموږ د شيخ د "فضائل اعمال،، نومې کتاب تعليم هم نه دی ورکړی، بيا خو دا هم بدعت شو، ايا تاسو د تبليغ د اکابرينو نه د دې شکايت کړی دی.

جواب: ۲: تاسو ته کوم جاهل ويلي دي چې زموږ مدرسو کې د حضور ﷺ والا تعليم نشته؟ ايا تاسو چېرته مدرسه ليدلې هم ده او په هغه باندې پوه شوی هم يئ؟ يا بس چا نه مو اوريدلي دي او مخکې مو بيان کړل، او رائې ورکړې چې کومه مدرسه ده، د هغې تعليم د نورو مدرسونه اود نورو مدرسو تعليم د رائې ورکړه د مدرسې نه جدا دی؟

جواب: ۳: دا هم تاسو ته کوم جاهل ویلي دي چې د مدرسونه فارغو عالمانو کې درداو د دین له پاره فکر نه وي، زما په خیال تاسو د دین فکر او درد همدې ته وایئ کوم چې تبلیغ کې کیږي.

جواب: ۴: تاسو لیکلي دي که څه غلطه خبره وي، نو معاف مې کړئ، زه پوه نه شوم چې تاسو صحیح خبره کومه لیکلې ده؟

خلک مانه شکایت کوي چې تبلیغ والا د عالمانو خلاف ذهنونه جوړوي او زه همیشه د تبلیغ والا وو ماتړ کوم، خو ستاسو د خط نه ماته پته ولګیده چې خلک څه ډېر غلط نه وایي، ستاسو په شان عقلمند چې هغوی ته د دین پوهه نصیب نه ده، د هغوی ذهنونه په رښتیا باندې د عالمانو خلاف جوړیږي، دا جاهلان یوازې تبلیغ کې وتل د دین کار او د دین فکر ګڼي، د هغوی په خیال کې د دین نورې ټولې شعبې بې کاره دي دا جهالت د کفر حد ته رسیږي، چې د دین نورې ټولې شعبې فضول وګڼل شي، او د دینی مدرسو وجود فضول وګڼل شي، زه دا خپل خیال دلته ضرور ښکاره کول غواړم چې تبلیغ کې وتلو سره چې د کومو حضراتو ذهنونه ګمراه کیږي، د هغوی له پاره تبلیغ کې وتل حرام دي.

زه د دې خط یو فوټو سټیټ مرکز (رائے ونډ) ته هم لیږم چې د هغوی اکابرینو ته هم پته ولګیږي چې ستاسو په شان عقل مند خلک د تبلیغ نه څه حاصلوي؟

د اجتماعي او انفرادي اصلاح اهمیت

سوال: په تېرو کلونو کې زموږ ګاونډي ملک کې یو بهرني طاقت قبضه لګولې ده او وخت په وخت زموږ ملک پاکستان باندې هم حملې کوي د هغوی د ارادونه معلومیږي چې دا طاقت به نور هم د مخکې تلو کوشش کوي او خدای مکړه موږ به د خپلې ازادۍ نه محروم شو، پکار خو دا وه چې موږ د خپل ګاونډې د تبدیلي نه څه سبق حاصل کړی وی او د متوقع خطرې بوی بویولو سره موږ خپلو اعمالو طرف ته توجه کړې وای او د خدای پاک د حکمونو او د نبي کریم ﷺ په طریقو باندې مو عمل کړی وای، په دې کې زموږ د دنیا او اخرت خیر و، خو عام طور چې کوم څه کیږي هغه بالکل بالعکس دي.

زه دلته په سعودي عرب کې مقیم یم موږ سره د هندوستان هندوان هم کارکوي، کله د هغوی سره د هغوی په ملک کې د رشوت، د غلاګانو، ډاکو، اسمګلنګ، ملاوټ او د رغلۍ تذکره کیږي، نو هغوی د خپل ملک حالات بیان کړي او د پاکستان په باره کې پوښتنه کوي یقین وکړئ ریښتیا ویلو سره چې زما د زړه کوم حال وي هغه خدای ته معلوم دی، دا ټولې خرابي دلته ډېرې عامې دي، سره له دې چې د مسلمان او د کافرو د ملک په حالاتو کې واضحه فرق پکار و، خو افسوس داسې نه ده، تاریخ ګواه دی چې کله هم مسلمان د خپل مقصد نه لرې شوی دی، نو تباهي د دوی مقدر ګرځیدلې ده اونن هم زموږ اعمال د ښمن ته اوازونه کوي او خپل طرف ته یې راغواړي.

محترم مولانا صاحب! زما په ذهن کې دا سوال دی چې دې صورت حال باندې نظراچولو سره دیو عام مسلمان څه فرائض دي اوکه چېرې یوعام مسلمان دخپل ګیرچاپیره بدعملونو نه سترګې پټې کړي اویوازې دخپل اخرت په فکرکې ولګیږي، نوایا دادده دنجات له پاره کافي ده؟

جواب: ستاسو سوال ډیرنفیس دی اواهم هم، افسوس دی چې په دې کالم کې په دې باندې د تفصیلي خبروګنجائش نشته، مختصر څونکتې وړاندې کوم که چېرې غوراوتوجه سره یې وګورئ، نوان شاء الله اطمینان به درته حاصل شي.

اول: فرد او معاشره لازم اوملزوم دي نه فرد دمعاشرې نه پرته ژوندتیرولی شي او نه معاشره له افرادو پرته جوړیدای شي.

دویم: فردباندې ځینې انفرادي فرائض اوذمه داري لازمې شوي دي او ځینې اجتماعي اومعاشرتي.

دریم: دټولو ذمه دارو او فرائضو له پاره،که انفرادي وي یا اجتماعي قدرت اوطاقت شرط دی، کوم شی چې دانسان دقدرت اوطاقت نه بهر وي دهغه دی مکلف نه دی.[۱]

څلورم:دټولونه اول انسان له پاره خپل انفرادي فرائض په ځای زاوړلو طرف ته توجه پکار ده[۲](دکوم چې تاسودخپل عاقبت فکر کولو سره تعبیرکړی دی) دې فرائضوکې دعقائدو صحیح کیدل، د اعمالو په ځای اداء کول، د اخلاقو اصلاح،دمعاشرتي حقونو ادا کول، ټول هرڅه راځي که چېرې داسلامي معاشرې افراد په خپل خپل ځای انفرادي اصلاح طرف ته متوجه شي، نوزمایقین دی چې لس کم سل فیصده معاشرتي خرابي به پخپله ختمه شي.

پنځم: دخپلې اصلاح سره سره موږ ته دخپل طاقت مطابق د معاشرې اصلاح طرف ته هم متوجه کیدل پکاردي، کوم ته چې شریعت امربالمعروف او نهي عن المنکر وایي او ددې درې درجې دي:

اول درجه: دطاقت اوقوت په ذریعه بدي بندول دا دحکومت په فرائضوکې شامل دي، خو نن سباحکومتونه د افراد و په ووټونو سره جوړیږي له دې وجې داسې افراد منتخب کول چې پخپله دبدونه ځان ساتي اوحکومتي سطح باندې دبدومنع کولو اودنیکو خورولو صلاحیت لري دعوامو فریضه ده که چېرې هغوی په دې فریضه کې کوتاهي کوي، نو دوی ته به دنیا او اخرت کې ددې سزا ورکول کیږي.

۱] لایکلف الله نفساً الا وسعها. (سوره۲ البقره: ۲۸۶)_

۲] یٰاَیها الذین امنوا علیکم انفسکم....(سورة ۵ المائده: ۱۰۵) یٰاَیها الذین امنوا قوآ انفسکم واهلیکم ناراً.(سورة ۶۶ التحریم: ۶)_

دویمه درجه: په ژبې سره امربالمعروف اونهي عن المنکر دی، ددې شرائط او تفصیلات ډیردي، خو دهغو خلاصه داده چې په ژبه دویلو قدرت وي او دځه فتنې خطره نه وي هلته په ژبې سره دعوت اوتذکره امربالمعروف اونهي عن المنکر فرض دی، خو جګړه اوفسادبه نه کوي، نه به دچاسپکاوی اوبې عزتي کوي، زموږ په دورکې دتبلیغي جماعت" دکارطریقه ددې بهترین مثال دی اودانفرادي اواجتماعي اصلاح دکیمیانسخه ده.

دریمه درجه: بدي په زړه سره بده ګڼل دي چې کله سړی نه په لاس سره اصلاح کولی شي نه په ژبې سره په اصلاح کولوباندې قادر وي، نوپه اٰخري درجه کې په هغه باندې فرض دي چې بدي ووینې اوپه زړه کې پرې غمژن وي، له هغه نه بیزاري اختیارکړي اوداللّٰه تعالی نه دهغه داصلاح دعاوغواړي، که چېرې یوسړی دخپل طاقت او وسعت په دائره کې اوسیدوسره پورته لیکل شوي دستورالعمل باندې عمل کونکی وي، ان شاء اللّٰه چې په اٰخرت کې به د مطالبې نه بري وي اوکوم سړی چې په دې دستور العمل کې کوتاهي کوي هغه نه ددې کوتاهي په اندازه دمطالبې ویره ده اوس وګورئ چې موږ په دې دستورالعمل باندې ترکومه حده پورې عمل کونکي یو.[1]

دبې علمي اوبې عملي دوبال موازنه

سوال: یومسلمان داسې کار پیژني چې دهغه دکولو حکم داللّٰه نبي ﷺ ورکړی دی اویوکار داسې دی چې دهغه دکولو نه منع شوې ده، خو مسلمان سره دپوهې هم په هغه باندې عمل نه کوي، دسوال منشا داده چې ایا یوداسې سړی به زیات ګنهګار وي چې دا ورته معلومه هم وي چې فلانکی کارګناه دی،خو دځه وجې نه بیاهم هغه کوي، یاهغه سړی زیات ګنهګار دی چې دګناه کارپه ناپوهي کې کوي، خو ډیرپه شوق اوذوق سره یې سرته رسوي؟

جواب: اللّٰه تعالی موږ ته دکومو خبرو دکولو اودکوموخبرودنه کولو حکم راکړی دی، ددې پیژندل مستقل فرض دي اوپه هغه باندې عمل کول مستقل فرض دي[2] چاچې ښځې زده کړي نه وي اونه یې د زده کولو کوشش وکړ هغه دوه جرمونه وکړل اوچاچې دشریعت دحکم معلومولو کوشش وکړ هغه یو فرض اداکړ یودهغه په ذمه پاتې شو، غرض دا چې بې علمي

[1] عن ابی سعید الخدری عن رسول اللہ صلی اللہ علیه وسلم قال :من رای منکم منکرافلیغیر بیده،فان لم یستطع فبلسانه، فان لم یستطع فبقلبه وذلک اضعف الایمان (مشکوة ص :٤٣٦، باب الامر بالمعروف، الفصل الاول)۔

[2] قال الحصکفی رحمه اللہ تعالی : واعلم ان تعلم العلم یکون فرض عین،وهو بقدر ما یحتاج لدینه، وفرض کفایة، وهو ما زاد لنفع غیره،وفی تبین المحارم: لا شک فی فرضیة علم الفرائض الخمس،وعلم الاخلاص، لان صحة العمل موقوف علیه وعلم الحلال والحرام. ..الخ. (ردالمحتار ج :١ ص :٤٢،طبع ایچ ایم سعید)۔

مستقل جرم دی او بې عملي مستقل، ځکه دهغه سړي حالت ډير خراب دی کوم چې دشرعي حکم معلومولو ښخي کوشش نه کوي، دويم دا چې کوم سړی د الله او د رسول ﷺ حکم پيژني هغه که چېرې د الله دحکم خلاف کوي، نوکم نه کم خپل ځان به مجرم او ګنهګار خوګڼي، ګناه به ګناه او حرام به حرام ګڼي اوکوم سړی چې په دې نه پوهيږي چې زه د الله پاك حکم ماتوم او دخپل جهل او ناپوهي په وجه سره ګنا ګناه نه ګڼم، نه هغه خپل ځان ګنهګار او مجرم ګڼي، ښکاره ده چې کوم مجرم خپل ځان مجرم نه ګڼي، دهغه حالت له چا ډېر بدتر دی چې ځان مجرم ګڼي او په خپل جرم اعتراف کوي، دريم دا چې کوم سړی ګناه ګناه ګڼي، نوکم نه کم هغه ته به دتوبې او استغفار توفيق خووي اوکېداى شي چې څه وخت هغه ته پخپل حالت پښيمانتيا وشي او هغه د ګناه نه توبه وباسي، خو چې کوم جاهل ته دا معلومه نه وي چې زه ګناه کوم هغه به هيڅ کله هم توبه او استغفار نه کوي اونه دهغه په باره کې دا توقع کېداى شي چې هغه به ددې ګناه نه منع شي، ښکاره ده چې دا حالت د اول حالت نه زيات خطرناك دی، الله تعالى دې هرمسلمان دخپل غضب نه محفوظ کړي.

د زلزلې سببونه څه دي او مسلمان ته څه کول پکار دي

سوال: په کراچۍ کې زلزله راغله ،د اسلامي عقائدو مطابق موږ اوريدلي دي چې زلزله د الله عذاب دی، مهرباني به مو وي که خبر راکړئ چې زلزله څه شی دی؟ واقعي عذاب دی يا دځمکې نه ګيس خارجيږي يا يوه اتفاقي حادثه ده؟ که چېرې دا د الله تعالى عذاب وي، نو موږ ته څه کول پکار دي؟

جواب: د زلزلې څه طبعي اسباب هم شته، کوم چې دطبقات ارض ماهرين بيانوي، خو له دې نه پرته هم زلزله راځي، په هرحال ددې زلزلونه يومسلمان ته عبرت حاصلول پکار دي او اسبابو پيدا کولو والا د الله تعالى اراده ده اوځينې وخت دطبعي اسبابو دعا او استغفار د صدقې اوخيرات او د ګناهونو دپريښودلو اهتمام پکار دی.[1]

د يوسک شاهي استدلال

سوال: په پردي وطن کې سکان موږ ه تنګوي چې ددې سوال جواب دخپلو عالمانو نه واخلئ، سوال دادی چې هرسړی پيدائشي طورباندې سك وي هندو يا مسلمان وروسته جوړول کيږي ، دليل دا وړاندې کوي چې پورتنی ذات (الله تعالى) چې په کوم حالت کې

[1] عن ابى موسى قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: امتى هذه امة مرحومة،ليس عليها عذاب فى الآخرة،عذابها فى الدنيا الفتن والزلازل والقتل.رواه ابوداؤد.(مشكوة ص:٤٦٠).وفى المرقاة:ليس عليها عذاب اى شديد فى الآخرة بل غالب عذابهم انهم مجزيون باعمالهم فى الدنيا بالمحن والامراض وانواع البلايا.(مرقاة شرح مشكوة ج:٥ ص:١٢٩)۔

تاسو رالیږلي يئ تاسو ته هغه ښه ولي نه ښکاري، مختلف قسم تبدیلي ولي کوئ، يعنې ویښته پریکول یا سنت کول او داسې نور...ایا هغه غلط جوړ کړي يئ؟

جواب: دغو خلکوته داجواب ورکوئ چې ماشوم کله پیداشي دهغه غاښونه هم نه وي هغه هم ترې وباسئ اوکه چېرې په چاکې پیدائشي طورباندې نقصان وي چې دهغه له پاره اپریشن ضرورت وي هغه به هم نه کيږي؟

مړ پیدا شوی بچی به اخرت کې ژوندی کيږي

سوال: دیوې مورنه پیداشوی مړبچی به جنت یااخرت کې پورته کيږي؟ ځکه چې ژوندی بچی، خو به ضرور اخرت کې پورته کيږي لږ وضاحت یې وکړئ.

جواب: کوم بچی چې مړپیدا شو هغه به هم پورته کيږي اودخپل مورو پلار شفاعت به کوي[1]

مریخ وغیره باندې انساني ابادي

سوال: ایا د انسانانوابادي دې ځمکې(په کومې باندې چې موږ اوسیږو) نه پرته هم چېرته شته؟ لکه مریخ وغیره ،زمامطلب دادی چې داسلام مطابق داممکنه ده اوکه نه اوکه چېرې شته، نوانبیاء کرام خو یوازې دې ځمکې ته رالیږل شوي دي په کومه باندې چې موږ اوسیږو، که چېرې ممکن وي، نوهغه خلک به حج وغیره څنګه کوي؟

جواب: تاسوددې ځمکې دمخلوقاتوخبره کوئ، که چېرې مریخ او عطارد وغیره باندې انساني مخلوق وي، نوالله تعالی به دهغوی دهدایت اوحج وغیره انتظام هم کړی وي، تاسوهغوی دې معامله کې الله تعالی ته پرېږدئ.

ایا مصیبتونه او تکلیفونه په بد نصیبه خلکو باندې راځي

سوال: زه ذاتي اعتبارباندې دېرزیات خوش قسمته یم، خو ډېر بدنصیبه خلک مې لیدلي دي، د پیدائښ نه ترمرګ پورې بدنصیبه، قران کریم کې دي چې الله تعالی چاته دهغه

---

[1] واذا استبان بعض خلقه غسل وحشر هو المختار.وفی الشرح : قوله وحشر المناسب تاخیره عن قوله هو المختار لان الذی فی الظهیریة والمختار انه یغسل وهل یحشر؟ عن ابی جعفر الکبیر انه ان نفخ فیه الروحه حشر والا لا،والذی یقتضیه مذ هب اصحابنا انه ان استبان بعض خلقه فانه یحشر،وهو قول الشعبی وابن سیرین اهـ ووجهه ان تسمیة تقتضی حشره اذ لا فائدة لها الا فی ندائه فی المحشر باسمه، وذکر العلقمی فی حدیث سموا اسقاطکم فانهم فرطکم الحدیث فقال : بعضهم هل یکون القسط شافعا ومتی یکون شافعا هل هو من مصیره علقة ام من ظهور الحمل ام بعض مضی اربعة اشهر ام من نفخ الروح؟ والجواب ان العبرة انما هو بظهور خلقه وعدم ظهوره کما حرره شیخنا زکریا رحمه الله.(فتاوی شامی ج:۲ ص:۲۲۸) ایضاً :الطفل یجر بابویه الی الجنة. (طبقات الکبری لشافعیه ج :٦ ص:۳۰۹،طبع دار احیاء الکتب العربیة،مصر)۔

دبرداشت نه زيات تکليف نه ورکوي، خوماځينې خلک ليدلي دي چې هغوی دتکليف اومصيبتونونه دومره تنګ شوي دي چې هغوی خودکشي وکړي، اخرداسې ولې وي؟ اوقران کريم کې دي چې چاته دهغه دبرداشت نه زيات تکليف نه ورکول کيږي، نوبياخلک خودکشي ولې کوي؟ ولې پاګلان شي؟ اوکه ځينې ژوندي هم وي، نوپه بدترحالت کې وي، ددې سوال جواب دقران کريم او احاديثو په رڼا کې راکړئ چې د انساني عقل په جواب باندې تسلي نه کيږي، دنياکې ديونه يو ارسطو موجود دی او هريو دخپل عقل مطابق جواب ورکوي او دټولو جوابونه بدل بدل وي، تاسوجواب دقران او احاديثوپه رڼا کې راکړئ، اميددی چې جواب به ضرورراکوئ.

جواب: دقران کريم دکوم ايت حواله چې تاسوورکړې ده، دهغه تعلق شرعي حکمونوسره دی[۱] او مطلب يې دادی چې الله تعالی خپل بندګان دداسې حکم پابندنه جوړوي کوم چې دهغوی دهمت اوطاقت نه بهروي دکوم حدپورې چې دمصيبتونواوتکليفوتعلق دی اګرچې دايت مبارک دهغې باره کې نه دی، خوبياهم داخبره په خپل ځای باندې صحيح ده چې الله تعالی په چاباندې دومره مصيبت نه اچوي کوم چې دهغه دبرداشت نه بهروي، خوځنګه چې بل ځای کې ارشاد فرمايل شوی دی چې:,,انسان کمزوری واقع شوی دی، هغه ته که معمولي تکليف هم ورسيږي، نو هغه چغې وهل شروع کړي اواسمان په سرر واخلي،،[۲] کوم بزدله خلک چې دمصيبتونونه تنګ راتلو په وجه باندې خودکشي وکړي، دهغې وجه دانه وي چې دهغوی مصيبت د برداشت دحدنه زيات و، بلکې هغوی يې دخپلې بزدلي په وجه باندې دبرداشت نه بهرګڼلوسره همت وبايلي، حالانکې که چيرې هغوی لږشان دصبراوهمت نه کارواخلي، نوداتکليف به برداشت کولی شي، غرض داچې انسان باندې داسې مصيبت نه نازليږي کوم چې هغه نه شي برداشت کولی، خو اکثر انسان دخپلې غلط فهمي په وجه باندې دهمت اوقوت نه کاروانخلي، ديوشی دانسان دبرداشت نه بهرکيدل جداخبره ده اود يو شي دبرداشت کولوهمت اوطاقت نه استعمالول جداخبره ده، دې دواړوکې دځمکې اواسمان فرق دی، يو دادی چې يوشی ديوانسان دطاقت نه بهروي اويو د يو انسان يو شی دخپل طاقت نه بهرګڼل دي، که تاسوددې دواړوپه فرق باندې پوه شوئ، نو ستاسو تکليف به ختم شي.

۱] قوله تعالی: لايكلف الله نفسا الا وسعها...سورة۲ بقره: ۲۸۶،، الوسع الطاقة قاله ابن عباس وقتادة ومعناه: لا يكلفها مالا قدرة لها عليه لاستحالته، كتكليف الزمن السعي والاعمى النظر.(تفسير زاد المسير ج:۱ ص:۳٤٦).ايضا: بيان القرآن ج:۱ ص:۱۷۵،تفسيرروح المعانى ج۳ص:۶۹،تفسير قرطبى ج:۳ ص:٤۲۵)

۲] ان الانسان خلق هلوعا،....والهلوع الحريص على ما لايحل له.......قال مقاتل: ضيق القلب والهلع شدة الحرص وقلة الصبر اذا مسه الشر جزوعا لا يصبر...الخ.(تفسير مظهرى ج:۱۰ ص:۶۵)۔

د ټولو جرمونو معافي وغواړئ

سوال: کراچۍ کې نن سبا دالله تعالى عذاب راغلى دى، قران مجيد کې په ډېرځايونو کې په تيروشويو قومونو باندې دعذاب راتلو ذکرموجوددى، کله چې قومونه دالله تعالى نافرماني کوي، نوهغوى باندې عذاب راليږل کيږي، موږ هم نافرمان يواوشپه ورځ دالله تعالى په نافرماني کې مصروف يو، خوديوخوکالوراهيسې موږ اجتماعي طورباندې نافرمانه شوي يو، ديوخوکالوراهيسې مختلف سياسي پارټو دخپلوممبرانونه چندې سره سره فطره، صدقه، زکات اوخيرات وغيره اخستل شروع کړي دي اودهغو څه برخه مستحقو خلکوته او زياته برخه په خپلو خرچو او وسلووغيره اخيستلوباندې خرچ کوي، دکراچۍ هغه خلک کوم چې بهرملک يعني دبۍ، سعودي عرب يامسقط وغيره کې دي، هغوى همدا ښه کارګيلوسره دي کې برخه واخيستله اواوس دې باندې عمل کوي اوږصدقې، زکات او خيرات وغيره له پاره الله تعالى اودهغه رسول ﷺ باقاعده حکمونه واضح کړي دي، دې کارطرف ته عالمانوکله هم توجه نه ده ورکړې، تاسوته خواست دى چې دې باره کې وضاحت وفرمايئ اومخکې شوي عملونوباندې به دتوبې کولوڅه طريقه وي؟ اياهغه زکات، خيرات، صدقه اوفطره وغيره به په دويم ځل ورکول وي؟

جواب: صدقه، زکات، دقرباني څرمنې پيسې که چيرې صحيح ځاى کې خرچ نه شي، نوهغه زکات اوصدقات ادانه شول اودصدقې ثواب نه ورکول کيږي.

ستاسوداخبره صحيح ده چې دڅه وخت راهيسې زکات، صدقې اودقرباني څرمنې نااهله خلکوته حواله کړل شوي دي اوهغوى يې په ډېره بې دردي اوبې پروايي سره خرچ کوي، حديث شريف کې دې ته د قيامت نښې ويل شوي دي، ښکاره خبره ده چې ددې بې احتياطي په وجه باندې به دالله تعالى عذاب نازليږي اوددې نه پرته نورډېرزيات ګناهونه اوبدۍ دي؛ رشوت په څه کې چې موږ خلک اجتماعى طورباندې مبتلاشوي يو، دښځو بې پردګي اوعرياني، ګانې بجانې، ټي وي ډش انټيناپه شان لعنتونه عام دي.

دتوبې او استغفار طريقه داده چې موږ کومو کومو ګناهونو کې مبتلايودهغونه رښتوني زړه سره توبه وکړو اودالله تعالى نه دخپلو ټولوجرمونومعافي وغواړو، خاص طور باندې دفتنې اوفساد نه دځان ساتلوپخه اراده وکړو، دپاکستان عوام دالله تعالى نافرماني کولو سره يوه ښځه خپله مشره جوړه کړې ده، دې نه خاص طورباندې توبه کول پکاردي.

په مورو پلار باندې د لاس پورته کونکي سزا

سوال: که چېرې دچا زوی یالورنه یوکس خپل مورپلار باندې لاس پورته کړي(یعنې ویې وهي)، نوشرعا په دنیاکې اوپه اخرت کې به یې څه سزا وي؟

جواب: د اولاد پخپل مور و پلارباندې لاس پورته کول ګناه کبیره او انتهایي رذیلتوب دی، په دنیا کې دده سزا داده چې هغه به همیشه خوار او ذلیله وي،درزق تنګي،ذهني پریشاني اود زنکدن سختي کې به مبتلاوي اواخرت کې دده سزا داده چې هغه به جنت ته نه داخلیږي، ترڅو چې دخپلو کړو سزا ورته ملاو نه شي، یایې مور و پلار معاف نکړي الله تعالی دې موږ دمور پلار دګستاخي او ددې دبدانجام نه محفوظ کړي.

د موربې ځایه خفګان باندې به نیول نه کیږي

سوال: زما واده دڅوارلس کالوپه عمرکې شوی و، نن اووه ویشت کاله شوي دي پلارمې د واده نه مخکې وفات شوی و، یوازې یو ورور اومورمې ده، په اول کې د کم عمري له وجې دخپلې مورپه خبرو کې راغلم اودخاوند نافرماني مې وکړه، د واده نه لس کاله وروسته فورا ماخپل ځان بدل کړ اودخپل خاوند تابعداره شوم، زما شپږبچي دي، یوهلك اودوه جینکۍ ځوانان دي، پاتې درې واړه دي،ماخپل اولاد مذهبي ماحول کې لوی کړي دي، دوی سي ار پشان لعنت نه ما اونه زما لوښولیدلی دی، زما خاوندنن سبا یوسرکاري عهدې باندې سعودي کې دی، زه دلمانځه پابنده یم زه دالله پاك نه ډېره ویریږم، چې لمانځه ته اودریږم، نودالله تعالی دویرې نه رپیږم،بس دا ویره راسره وي چې چېرته ماته سزا رانکړل شي، ځکه چې دکله نه زه دخپل خاوند هره خبره منونکې جوړه شوې یم، نو مور مې زما نه خفه وي او زماخاوند دهغې هرقسم مددکاو، خو هغه په معمولي خبره باندې یعنې دخپل زوی یااینګور یابل کوم خپلوان په خبروباندې خفه شي اوبدي ردې شروع کړي،ماسره هغې ته په جواب ورکولوباندې هم ویره وي، بچي هم کله خبرې وکړي، نوماته هغه ډېرې خبرې وکړي.

جواب: دمورخو خواهش وي چې زما لور په خپل کور کې خوشاله وي، تعجب دی چې ستاسو دمور رویه ددې بالکل برعکس ده، په هرحال ستادمورخفګان بې ځایه دی، تاسو د خپلې مورسره چې څومره مالي او بدني مددکولی شئ، کوئ یې او دهغې ګستاخي اوبې ادبي بالکل مه کوئ ددې باوجودکه چېرې هغه خفه وي، نوستاسو قصور نه دی ستاسو به انشاء الله په دې باندې هیڅ مواخذه نه وي.

د مورو پلار له مرګ نه وروسته نافرمانه اولاد هغوی له پاره څه وکړي

سوال: د مورو پلار له وفات نه وروسته هغه کومې طريقې دي چې په هغو سره هغوی ته زيات نه زيات ثواب ورسول شي؟

جواب: بدني عبادات او مالي عباداتو سره د ثواب رسول مثلاً: نفلي لمونځ، روژه، صدقه، حج، تلاوت، درود شريف، تسبيحات، دعا او استغفار.

سوال: مورو پلار سره ښه سلوك (چلن) کولو ډېر حکمونه دي، خو که چېرې د مور پلار د ژوند دوران کې اولاد د مور پلار سره ښه سلوك نه کوي او مورپلار مړه شي او بيا اولاد سره د دې خبرې احساس وشي او د هغوی ضمير هغوی ملامته کړي چې زمانه خوډېره لويه غلطي شوې ده، نو بيا هغه کومې طريقې دي چې د اولاد دا کفاره (اداشي او ضمير) زړه يې هم مطمئن شي او مورپلار او الله تعالى دواړه د اولاد نه خوشاله شي او معاف يې کړي.

جواب: په حديث کې دي چې يو سړی د مورو پلار په ژوندکې د مورو پلار نافرمانه وي، خو د مور د مرګ نه وروسته پخپله ناپوهي باندې ورته پښيمانه شي او هغه د مور و پلار د حقونو بدله داد کولو له پاره د هغوی په حق کې برابر دعا او استغفار کوي، تردې چې الله تعالى هغه د مورو پلار فرمانبردارو کې وليکي.

سوال: جناب تاسو په جنګ اخبار کې د يو سوال جواب ورکړی دی چې" يو سړی د مور و پلار په ژوندکې د مورپلار نافرمانه وي، خو د مور و پلار د وفات نه وروسته هغه ته پخپله کم عقلي باندې پښيمانتيا وشي او هغه د مور و پلار د حقونو بدله ادا کولو له پاره د هغوی په حق کې هر وخت دعا او استغفار کوي تردې چې الله هغه د مور و پلار فرمان بردارو کې وليکي". تاسو د يو سوال جواب اسان ورکړ او ورسره داهم چې دا د حديث مطابق دی داخو داسې ده چې يو مالدار سړی دی يو غريب سړی ووژني او د مقتول وارثانو ته قصاص ادا کړي او ځان خلاص کړي، خو د قصاص ادا کولو هم څه شرعي قانون شته، په ژوند خو يې ورته د ارام ژوند ورنکړ او چې مړشو، نو په قبرباندې يې ورته ډيوې بلول شروع کړل، په داسې سجدو سره الله تعالى نه ملاويږي په ژونديې مورو پلار تنګ وساتل او د هغوی نافرماني يې وکړه، هغوی يې درپه درکړل د هغوی حقونه يې ادا نه کړل، پونديې يې وهلې وهلې مورو پلار يې بې ګوروکفن مړه شول او اولاد يې د پلار د يګونه پخوي او الله تعالى يې د اولاد بښنه وکړه مولانا صاحب دا په کوم حديث کې دي تاسو لږ مکمله تشريح وکړئ چې موږهم په دې باندې عمل وکړو حضرت امام حسين رضى الله عنه يې شهيد کړ او يزيد پښيمانه شو، ايا الله تعالى هغه معاف کړ، که چېرې د مور پلار حقونه بس دومره پوره وي، نو بيا مورو پلار دا دعا نه دي غوښتل پکار چې الله دې زموږ اولاد نيك او فرمانبردار جوړ کړي.

جواب: هغه حدیث کوم چې ماپخپل جواب کې ذکر کړی و په مشکوة شریف کې دی اودهغه الفاظ دادي:

عن انس رضی الله عنه قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم ان العبد لیموت والداه اواحدهما وانه لهما لعاق فلایزال یدعولهما ویستغفرلهما حتی یکتبه الله بارا (مشکواة باب البروالصله صفحه ۴۲۱) (رواه البیهقی فی شعب الایمان).

"حضرت انس رضي الله عنه دنبي کریم ﷺ ارشاد نقل کوي چې دیوبنده مورروپلار یایو ددې نه په داسې حالت کې وفات کیږي چې دی دهغوی نافرمان و، دی همیشه هغوی له پاره دعا او استغفار کوي، تردې چې الله تعالی هغه دمورپلار فرمانبرداروکې ولیکي".

دحدیث حواله ورکولونه وروسته زماذمه داري ختمیږي او تاسوچې خپل خدای درکړي عقل سره دکومو شُبهاتواظهارکړی دی ددې جواب ورکول زما په ذمه نه دي، خو ستاسو دخیرخواهي له پاره ځوخبرې عرض کول مناسب دي:

اول : فرض کړئ چې یوهلك دمورروپلار نافرمانه دی، هغوی ته بې حده تکلیف ورکړي ،دهغوی بې ادبي اوبې عزتي کوي او مورروپلار دده په حق کې ذمرګ دعاګانې کوي، لس شل کاله وروسته دیو نیك بنده په صحبت سره یادبل څه وجې نه هغه ته دخپلې غلطي احساس وشي هغه دخپلې دې رویې نه منع شي اوپه سونوتوبه او ندامت دمورروپلارنه دمعافي طلبګارشي اوبیادهغوی داسې خدمت او اطاعت کوي چې دمخکې ژوندکمی هم پوره کړي، مورو پلار دهغه نه راضي شي او دده پاتې ژوند په همدې نیك حالت باندې تیرشي. ووایئ ایا داسړی به دخپل سابقه حالت دوجې نه " دمور پلار نافرمانه" ګڼل کیږي ؟یابه ده ته دمورپلار فرمانبرداره ویل کیږي؟ ښکاره ده چې ددنیا هیڅ یو عقلمند به هغه ته د" مورروپلار نافرمانه " ونه وایي، بلکې دهغه مخکې غلطي به دمعافي لائقه ګڼل کیږي.

دویم : دعامو انسانانو نظر،خودنیوي ژوندپورې محدود وي، خو د انبیاءکرامو علیهم السلام نظرکې ددنیا ژوند بیخي ژوند نه دی، بلکې دژونددتسلسل یوه مرحله ده،مرګ دژونداخري حددی، بلکې دژوند دیودورنه بل دور ته دتلو نوم دی.

دریم : مور و پلار د ژوند په اوله مرحله کې که چیرې د اولاد دخدمت محتاج وي، نو د مرګ نه وروسته هم دخپل مغفرت یا د درجاتو د ترقي له پاره دهغوی اولاد ته ضرورت دی او دا حاجت د دنیاوي حاجت نه ډېر زیات وي، په دې دنیاوي ژوندکې، انسان خپل ضرورتونه څه نا څه طریقې سره پخپله هم پوره کولی شي، دچانه مددهم اخستلی شي اوچاته دخپل زړه غم اورولو سره کم نه کم دزړه بوج سپکولی شي، خو که

خدای مکړه په قبرکې څه تکلیف وي هغه نه پخپله دفع کولی شي، نه چاته د مدد له پاره اواز کولی شي، که چیرې دهغه څه مدد کېدای شي، نو دهغه له پاره دعا او استغفار اود ثواب رسول دي چې هغه لاره الله تعالی پخپل رحمت سره پرانستې ساتلې ده.

ددې درې مقدماتو نه وروسته زه عرض کول غواړم چې کوم زوی لس شلو کلنو پورې مورو پلارته تکلیف ورسوي اوتوبه وکړي اودمور و پلار په خدمت او اطاعت کې ولګیږي دهغه فرمانبردار کېدل، خوستاسو په عقل کې راځي، خو چې کوم سړی دمور و پلار د وفات نه وروسته دخپل ګنهګار مور و پلار له پاره دعا او استغفار، صدقه اوخیرات اوایصال ثواب کوي تردې چې د استغفار او دعا په برکت الله تعالی دهغه دګنهګار مور و پلار ببښنه کوي، مور و پلار دهغه نه راضي کیږي اوالله تعالی دمور و پلار راضي کېدو له وجې هغه دمور و پلار فرمانبردارو کې شماري،دهغه فرمان برداره کېدل ستاسو په خدای درکړي ذهن کې نه راځي، ددې وجه له دې پرته بله څه کېدای شي چې ستاسو نظر یوازې دې ژوندپورې محدود دی او دمرګ سرحدنه پورې غاړه کتلونه معذوره دی، ځه !ددې هم څه باك نه و، خو تعجب له پاسه تعجب خودا چې نبي کریم ﷺ د اطلاع الهي په ذریعه دعالم غیب یوخبرورکوي (کوم چې دعقل او معرفت په معیارباندې سل په سله پوره خیژي) خو ستاسو پخپل محدود عقل باندې دومره ناز دی چې له څه تکلیف پرته په ارشاد نبوي ﷺ باندې اعتراضات شروع کړئ، ایا یوامتي له پاره دخپل معصوم نبي ﷺ له ارشاداتو سره دا سلوك ښکار دی؟

څلورم: جناب تاسو دخپل ذهانت نه ددې حدیث نه دانتیجه هم اخستې ده چې ګویا په دې حدیث کې اولاد ته ترغیب ورکړل شوی دی چې هغوی دې ښه په مړه ګېډه خپل مور و پلار ته تکلیف ورکوي اودهغوی دمرګ نه وروسته دې دعا او استغفار غواړي، حالانکې ددې بالکل برعکس په حدیث کې دمور و پلار دخدمت اواطاعت تعلیم ورکړل شوی دی، تردې چې کوم خلک دخپلې ناپوهي له وجې دمور و پلار په ژوندکې دانیك بختي حاصله نه کړي هغوی به هم نه نامیده کیږي، ځکه چې تراوسه پورې هغوی له پاره دمور و پلار خدمت او دوفادراي لاره پرانستې ده، هغه دا چې دمور و پلار کومې نافرماني هغوی کړې دي، دهغو نه توبه وکړي، پخپله نیك شي او ددعا او استغفار په ذریعه دمور و پلار دبښنې سفارش دالله تعالی په دربار کې وړاندې کړي، دده دتوبې، نیکي اودمور و پلار له پاره دعا او استغفار په برکت سره به دده پخپله هم ښښنه وشي او دده دمور و پلار هم، ګویا دوړاه به دالله تعالی درحمت چینه جوړه شي اوجنت ته به داخل شي.

عرض دا چې په حدیث کې دمور و پلار دفرمانبرداري یو داسې تدبیرښودل شوی دی چې ددوی د وفات نه وروسته هم د دوی د رضاحاصلولو ذریعه ګرځیدلی شي، دې له پاره چې

دا ډول خلک هم نا امیده نه شي، بلکې د ژوند په هره مرحله کې چې همدوی ته هوش راشي، دمور وپلار په راضي کولو اوددوی خدمت په سرته رسولو کې دې کوتاهي نه کوي.

پنځم : دنبي کریم ﷺ کوم مقدس ارشاد چې په پوهه کې رانه شي دهغه په باره کې دطالب علم په حیثیت سره درخواست په شکل سوال کولو کې څه باك نشته، خو دسوال تلفظ مودبانه پکار دی، په ارشاد نبوي ﷺ باندې جارحانه انداز کې سوال کول، څنګه چې ستاسو دخط نه ښکاري، ډیره بې ادبي ده اودا ناکاره دداسې سوالونوجواب نه ورکوي، خو ستاسو رعایت کولو سره مې جواب لیکلی دی، زما د اخلاص او دشفقت نصیحت دی چې اینده کې په داسې انداز سوال کولو نه ځان وساتئ.

د عذاب درجې

سوال: قران پاک کې دهدهد له پاره دغیرحاضري له وجې دسزا په طورباندې داالفاظ راغلي دي، **لاعذبنه عذاباً شديداً اولاذبحنه**، سورت مائده کې دمن اوسلوا په ناشکري باندې هم دالفاظ راغلي دي **فاني اعذبه عذاباًلااعذبه**. اول قول دحضرت سلیمان علیه السلام او دویم دالله تعالی دی، تقریبا یوشان دي اود هدهد اود بني اسرائیلو په جرم کې دځمکې اواسمان فرق دی، دیوې وړوکې مرغۍ له پاره دغذابا شدیدا الفاظ دمبالغې الفاظ ښکاري.

جواب: **عذاباً شديداً اوعذاباًلااُعذّبه احد من العالمين**، کې هم هغه شان دځمکې اواسمان فرق دی، څنګه چې د هدهد اودبني اسرائیلو په جرم کې فرق دی، دشدیدعذاب درجې هم مختلفې وي اوچاته چې عذاب ورکول کیږي، دهغوی حالات هم جداوي، هدهدغریب په پنجره کې یوازې بندول هم شدیدعذاب دی، دانبیاء کرامو علیهم السلام په الفاظوکې مبالغه نه شي کېدای.

هرچا سره ملاوید نکې ښځه

سوال: یوصحابي شکایت وکړچې زماښځه دهرغوښتونکي خواهش پوره کوي، حضور ﷺ وفرمایل هغې ته طلاق ورکړه، صحابي (رضي الله عنه) عرض وکړ، چې زه له هغې نه پرته نه شم اوسیدای، حضور ﷺ ورته وفرمایل: نوبیادهغې نه فائده واخله، داروایت څنګه دی؟ داهم د درایت خلاف معلومیږي؟

جواب: مشکات شریف کې باب اللعان فصل ثاني کې دا دابن عباس رضي الله عنهما نه روایت دی اوددې په رفع او وقف کې اختلاف نقل کولوسره دامام نسایي قول دی لیس ثابت، اګرچې ددې تاویل هم کیدای شي چې 'لاترد ید لابس، نه مراد دادی چې هرچاسره ملاویږي، یا داچې حضور ﷺ ته به داویره پیداشوي وي چې دهغې دمحبت په وجه

باندې به دی په حراموکې مبتلا شي.

د مدرسو او جماتونو د رجسټریشن حکم

سوال: نن سبا چې د دینې مدرسو او جوماتونه (چې د الله تعالی له پاره وقف وي) رجسټرډ کیږي، نو ددې رجسټریشن په وجه باندې ایا د هغو د الله تعالی له پاره د وقف شوي حیثیت پاتې وي؟ ددې رجسټریشن په وجه باندې د وقف په حیثیت باندې څه اثر خو نه غورځیږي؟ دې باره کې راته ددې شکونو جواب پکار دی:

۱ : ایا ددې په وجه باندې د الله تعالی له پاره د وقف حفاظت نور هم زیات شي؟

۲ : ددې په وجه باندې د مسلک حفاظت وشي؟

۳ : ایا د بهرني او دنني شرونو نه هغه اداره او هغه سره تعلق لرونکي محفوظ شي؟

۴ : شورا (یعني رجسټرډ شویو خلکو) ته د اخلاص او توجه سره د کار کولو سهولت ملاو شي؟ او د رجسټریشن د عدم جواز په سلسله کې د یوې فتوا حواله هم ورکول کیږي.

دې باره کې چې کله د حضرت مولانا مفتي محمد جمیل احمد تهانوي صاحب زید مجده جامعه اشرفیه لاهور، مولانا مفتي زین العابدین زیده مجده دارالعلوم فیصل اباد، مولانا مفتي عبدالرؤف صاحب زیده مجده دارالعلوم کراچی، مولانا مفتي ولي حسن ټونکي زیدمجده جامعه علوم اسلامیه علامه بنوري ټاون کراچی، طرف ته رجوع وشوه، نو هغوی دالیکل شوی جواب ورکړ:

د حضرت مفتي احمد جمیل احمد تهانوي صاحب فتوا

سوال: مدرسه مظاهرعلوم سهارنپور زموږ پخوانۍ مدرسه ده، د کومې شورا، مشران ممبران او اکابرین چې د هندوستان عالمان دي، دې وخت کې هم د الله تعالی په فضل باندې ددې مدرسې ممبران اوچت عالمان، دین دار او مالدار سوداګران دي، مدرسه او سه پورې رجسټرډ شوې نه ده، د دیوبند دارالعلوم د فتنې نه وروسته د مدرسې د شورا ممبرانو او مدرسې سره همدردي ساتونکي حضراتو د مدرسې د حفاظت او بهرني او دنني شرونو نه بچ کولو له پاره د مدرسې رجسټرډ کول وغوښتل، د شورا د مجلس باقاعده اجلاس کې (کوم چې د حضرت مولانا انعام الحسن صاحب دامت برکاتهم د ناروغۍ له وجې نظام الدین کې وشو) دا فیصله وشوه چې د مدرسې مظاهرالعلوم شورا دې رجسټرډ کړل شي، د سوسائیټز رجسټریشن ایکټ مطابق د هرې یوې ادارې له پاره درې عهدې ضروري وي، نمبر۱ : صدر، نمبر۲ : سیکرټري، نمبر۳ : خازن، د سیکرټري له طرف نه به د رجسټریشن په دفتر کې د رجسټریشن درخواست جمع کیږي.

حضرت مولانا محمد طلحه صاحب دامت برکاتهم سیکرټري مقرر کړل شو، وروسته د هغه په

دستخط باندې درجسټریشن درخواست جمع کړل شو، چې هغه باندې کارشروع دی پوښتنه کونکي نه دسوسائټیزایکټ باره کې درجسټریشن کونکي ماهرانواو وکیلانونه د رجسټریشن ایکټ اود رجسټریشن کولو دطریقې باره کې معلومات معلوم کړل، هغه تفصیلات هم خط سره دي، دهغې نه اندازه کیږي چې درجسټریشن له وجې دیوې ادارې وقف ته هیڅ نقصان نه رسیږي اونه دې کې دحکومت څه مداخلت شته، بلکې د رجسټریشن نه وروسته اداره دملک دقانون مطابق دهغې حیثیت داسې شي چې په رښتیا دایوه قانوني ادراه ده اوکه چېرې بهرنی یادننی څه شر پیداشي،نودملک دقانون مطابق به دې ته حفاظت حاصل وي، دې حالاتوکې تاسونه غوښتنه ده چې ایادې صورت کې رجسټریشن کول شرعي طور باندې جائزدي اوکه نه؟

پوښتنه کونکی : صغیراحمد لاهور

ازاحقرجمیل احمدتهانوي سابق مدرس مظاهرالعلوم سهارنپور، مفتي خانقاه اشرفیه تهانه بهون حالا مفتي جامعه اشرفیهٔ لاهور،داعرض کوي چې ستاسوپه استفتاء کې یوازې دوه شیان دي، دهغه باره کې تفصیلات دادي:

۱ : رجسټریشن شرعي طورباندې ضروري دی اونه کولوباندې ګناه ده، داخونه شي ویل کېدای، خودې ته ناجائزهم نه شي ویل کېدای، څنګه چې ټولوبیع نامو، هبه نامو، وقف نامو، اقرار نامو او اوس له ډېروخت نه دنکاح نامورجسټریشن جائزدی، خوشرعي طور باندې ضروري نه دی چې دهغه نه پرته هغه شی صحیح نه وي یادهغه نه پرته ګناه وي، نه دی اویوقسمه دحفاظت قانون ضروري دی اود سوونوکلنو پرته له څه نکیرنه د مسلمانانوپه دې باندې عمل دی اود ډېر وخت نه خونکاح ګانو، جماتونو، تنظیمونو، دیني اوغیردیني مدرسو،دفلاحه کار کونکو ادارو رجسټریشن عام دی، کوم چې د حفاظت له پاره یوښه کاردی، خاص طورباندې دې زمانه کې چې د انګریزانو د جمهوریت دوکه کونکو نعرو اوچت اوچت دماغونه دوکه کړي دي، د اکثریت له وجې دوی دحکومت له طرف نه دهغو په مددباندې شخصي قومي، بلکې خدایي وقف شیانوباندې هره ورځ ډاکې اچوي،که چېرې درجسټریشن له وجېددې حفاظت کېدای شي، نو هریوکس باندې دخپل ملکیت اوهر مسلمان باندې دالله تعالی دملکیت یعنې وقف شیانوحفاظت واجب دی، تردې چې ددې په حفاظت کې من قتل دون ماله فهو شهید ته تلوپورې اجازه دی اورجسټریشن دحفاظت ذریعه ده، نویوه درجه کې داضروري دی، خاص طورباندې دې زمانه کې کله چې داسې ډاکې عامې شوي دي، مقدمة الواجب واجب وي، ویلوهم ګنجائش شته، خودحفاظت نورې طریقې هم شته.

دې ته مداخلت فی الدین ویل هیڅ حقیقت نه لري، د سوونوکلنونه ټولوخلکوته د مختلفو شیانودرجسټریشن تجربه کیږي، چې درجسټریشن له وجې دحکومت په نکاح

کې، جومات کې يا بله څه اداره کې نه څه مداخله شته او نه درجسټريشن په قانون کې ددې څه ګنجائش شته او دمخالفينو دمداخلت نه ورکې څه حدپورې حفاظت موجود دی او دا ټولوشيانو کې شته او دټولو څه تجربه هم شته.
۲ :دافتوا ديوڅو وجوهاتو له وجې داعتبار قابل نه ده.
الف : دمدرسې دمفتي اعظم مولانامفتي محمودحسن صاحب ددستخط نه پرته ده، چېرته د ناتجربه کاراونوي کس خيال دی، حقيقت دمفتي اعظم نه معلومېږي.
ب :دستخط کونکوکی څوک دفتوا ماهرنشته،دغه شان دهرکس ناکس په زرګونو دستخطونه داعتبارقابل نه دي.
ج : مولانامحمديحيى پخپله باندې دمدرسې محنت کونکی مدرس دی، دډېروکلنو راهيسې په مدرسه کې کارکونکی دی، هغه وايي چې ماته دسوالونوباره کې هيڅ علم نشته،دا کارونه کوموباندې چې فتوا ورکړل شوې ده، که چېرې صحيح وي، نو مدرسه کې د ډېرو کلنو راهيسې موجودمفتي به ددې نه څنګه بې خبره و؟
د : مفتي محمديحيى صاحب هم داوايي چې پته نشته چې حقيقت کې هم داسې دی اوکه څه نورڅه دي، هغه وويل چې ترڅوپورې دواقعاتوتحقيق ونه شي، فتوا صحيح نه ده، له دې وجې يې ددستخط نه معذوري ښکاره کړه.
ه : يوه خبره هم دثبوت نه پرته نه منل کيږي، ددروغو دعوې دثبوت نه پرته پخپله باندې دروغ شي.
و : دلاهوردهغه افسرنه کوم چې ددې محکمې ماهردی،دهغه تحقيق خط سره دي چې :داسې هيڅ ويره نشته، هيڅ مداخلت نه وي، بلکې دمخالفينو دخطرې نه بچ کول دي، دې نه داخبره ضروري ده، اګرچې که شرعي باندې واجب نه وي، نواحتياطي طورباندې واجب دي او د کالونو د تجربې جدا اوکه چېرې څه ويره وي، نود جدا کېدو کوشش هم ممکن دی، نودوختي مشکلاتونه به حفاظت وي.
ز : دفتوا اصل په څلورونمبروباندې دی.
اول : سيکرټري کېدل دروغ دي، خودې له پاره ددې نه ثبوت اخستل کېدای شي، که چېرې نظام الدين کې دشورا دمجلس اجتماع اودټولوهغه سيکرټري جوړول ثابت کړل شي، نودادفعه به پخپله باندې دروغ شي.
دويم :که چېرې صحيح وي، نوعلم اوتدبرخويوعام مفهوم دی، دې کې ددې قسمونه داخل دي،ددين دعلم مدرسه هم داخله ده، دې ته به دروغ ويل پخپله باندې دروغ وي.
دريم :سوسائټي دانګريزي لفظ دی، دعلم لرونکي نه معلومات کول پکاردي، په ښکاره باندې ديوڅوخلکومجموعه خوده، نوددې په عموم کې دشورا مجلس هم داخل دی، هغې ته ورکول، دهغوی اهتمام ته مدرسه ورکول دي نه دهغوی ذات اواهتمام کې وقف دی،

نوهم وقف ورکول دروغ څنګه شو؟
څلورم :اداره اوسوسائټي په معنا کې دعام اوخاص نسبت دی، عام په هرخاص باندې مشتمل وي، نودروغ څنګه شو؟
بیاهم ددې څلورونمبروپه بنیادباندې څه سوالونه قائم کړل شوي دي:
سوال نمبر۱ جواب دشرعي خلاف ولې دی، کله چې دشورا مجلس دهغه مطابق دی.
سوال نمبر۲ دمداخلت فی الدین امکان، اوس امکان، خوهرکافربلکې هرغیرمتدین حکومت کې په هرمسئله کې وي، اخرحکومت چې دی، بیابه ژوندختم شي.
خو دداسې امکاناتوحقیقت په حکم باندې نه کیږي،
خاص طورباندې تجربې دخلاف اعلان کوي.
سوال نمبر۳ صحیح دی، خودکذب اوملف ثبوت ضروردی،کوم چې دعدالت یاتحکیم نه کیږي.
سوال نمبر۴، که چیرې شرعي ثبوت نه فسق ثابت شي، که ونه موندل شي، نو د دروغو الزام لږونکوته سزاورکول لازم دي.
سوال نمبر۵، کله چې دزید کفر یافسق ثابت شواوتوبه نه کول ثابت شول اومددکونکي کفر یاد کبیره ګناه مدداوتوبه نه کول ثابت شو،ګني دثبوت نه پرته الزام لګونکي باندې تعذیب او تعزیر دی.
جواب: دکوم مفتي صاحب چې دافتواده، اګرچې هغه د اوچتو اوچتو مفتیانواودهغوی دتصدیق نه خالي کیدوله وجې داعتبارقابل نه ده، خوبیاهم هغه د"که چیرې داسې وي، په قیدکې ده، له دې وجې ترڅوپورې چې دسوال خبرې ثابتې نه وي، دافتوانه ده اواذافات الشرط فات المشروط.
ط : دناواقفه حضراتودستخطونه له دې وجې شوي دي چې که چیرې په ربنتیاباندې داسې وي... که چیرې هغه واقعات ثابت نه شو،نودابه نه شي منل کېدای، یوشی هم د اعتبار قابل نه دی.
ی : ترڅوپورې چې ثبوت دعدالت یاتحکیم نه ثابت نه وي،دهغه الزام دتعزیرمستحق دی.
والله اعلم! جمیل احمدتهانوي.

د مفتي زین العابدین فتوا

جواب: رجسټریشن دحفاظت قانوني ذریعه ده اوتقریبا ټول عالمان، بلکې ټول مسلمان امت دې باندې اتفاق کوي، دپوښتنه شوې صورت کې پرته دڅه تردده رجسټریشن کول نبه کاردی، بلکې دمفتي جمیل احمدصاحب تهانوي مدظله العالی مطابق مقدمة الواجب واجب ویلوګنجائش هم شته. فقط: (مفتي) زین العابدین فیصل اباد

د مولانا مفتي عبدالرؤف سکهروي فتوا

حامدًا ومصليًا:

اوسني دورکې رجسټریشن کول دحفاظت يوه قانوني ذريعه ده اودې کې شرعي طورباندې هيڅ قباحت نشته، له دې وجې دمدرسو، جوماتونواودقراني مکتبونوادسې نورو رجسټرډ کول نه يوازې جائزدي، بلکې ښه کاردی اودرجسټریشن له وجې دوقف شي وقف کې هيڅ فرق نه راځي، وقف هماغه شان وقف وي، بلکې دهغه په حفاظت کې نوره هم اضافه وشي،کوم چې شرعي طورباندې پکاردی. والله اعلم!

بنده عبدالرؤف سکهروي ، دارالعلوم کراچی

د مفتي ولي حسن ټونکي رحمه الله فتوا

جواب: ددیني اومذهبي تعلیمي ادراودحفاظت اواستحکام له پاره رجسټریشن مدد کونکی دی اوراتلونکو جګړوفيصله هم پکې کېدای شي. له دې وجې جائز ښکاري، د رجسټریشن نه وروسته پیداکیدونکي خطرې دوهم په درجه کې داخلې دي، له دې وجې يې اعتبارنشته اوهغه کې خپله ازادي موجودوي، له دې وجې رجسټریشن جائزاودلحاظ قابل دی،فقط والله تعالی اعلم!

ولي حسن... دارافتاء جامعة العلوم اسلاميه

علامه بنوري ټاون کراچی ٢٣ صفر١٤٠٢ھ

يادونه :استفتاء دمظاهرعلوم سهارنپورباره کې ده له دې وجې دخپل خيال نه موضرورخبرکړئ.

جواب: ددې اکابرينودتفصيلي جوابونونه وروسته زمادجواب هيڅ ضرورت نه و، خو ستاسوحکم دی، دحکم په تعميل کې يوڅوخبرې عرض کوم:

د رجسټریشن حقيقت دادی چې ديوې ادارې په حيثيت باندې دحکومت له طرف نه د تصديق مهر ولګيږي چې دهغه حيثيت بدل نه شي، دکومې ادارې چې کوم حيثيت وي هغه د رجسټریشن نه وروسته نه يوازې هماغه شان وي، بلکې کوم کس چې دهغې حقيقت بدلول غواړي، دهغه خلاف قانوني کاروايي هم کېدای شي.

دفتنې اوفساددوردی اوډېرې واقعې داسې شوي دي چې غلط خلک ديني ادارې اومدرسې بې وارثه ګڼلوسره هغو باندې قبضه وکړي، کله دادارې مشران په غلطو کارونو باندې مجبورکړي اوکله هم هغه نوم باندې بله اداره شروع کړي، چې دهغه نتيجه د مسلمانانو په حق کې انتشاراوخفګان اودعالمانونه دنفرت نه پرته بله هيڅ نه وي، د اکابرينو له دورنه وروسته اوسه پورې درجسټریشن کولومعامله پرته دخه نکيراواختلاف

نه اوسه پورې شروع ده، او دفتونونه د حفاظت له پاره رجسټريشن کول بې شکه ښه کار دی، بلکې ديو حد پورې ضروري هم دی، داد "تسجيل" يو صورت دی، کوم چې هميشه په اسلامي عدالتونو کې وي او د هغه تفصيلي حکمونه په فتاوی عالمګيري شپږم جلد کې موجود دی، والله اعلم وعلمه اتم واحکم!

د مدرسې د چندې اصول

سوال: محترم! يو څو خبرو باره کې هره ورځ سوچ کوم او هيڅ فيصله نه شم کولی، د حق تلاش کې يم، پخپله د جامعه بنوريه نه فارغ شوی يم او د پشاور يونيورسټي ريسرچ پي ايچ ډي سکالر يم، کلي کې مې د مدرسې بنياد کينبودہ، د هغې له پاره ماخپل کالي ورکړل او مدرسه جوړيږي، يو څو شکونه مې دي، عاجزي سره خواست کوم چې دې مسئلو باره کې څه وکړم؟

سوال: ۱ : د مدرسې له پاره چې کوم فنډ دی يا کوم خلک چې چنده ورکوي، په هغو پيسو باندې د مدرسې له پاره رسيد بک، يا ليټرپيډ وغيره اخستلی شم؟

سوال: ۲ : مدرسې سره د مدد کونکي خلکو اکرام زه د هغو پيسونه کولی شم، مثلا هغوی باندې چای څښل يا ډوډۍ خوړل ؟

سوال: ۳ : مدرسې د پاره خپله جدا لار ده، کومه چې يو نهر باندې تيريږي، ايا هغه نهر باندې د مدرسې په پيسو باندې پل جوړولی شم او که هغه لاريوازې د مدرسې له پاره ده.

سوال: ۴ : في الحال ماته پشاور يونيورسټي کې نوکري پيدا کيږي، خو زما اراده ده چې زه به نوکري نه کوم، يوازې مدرسې کې به سبق ښايم، زه، زما ورونه او زمو ږ پلار (علمي خاندان) ټول يو ځای اوسيږو، هغوی ماسره مدد کوي، زما او زما د ښځې خرچې پوره کوي، که چېرې ماته ضرورت شي، نو زه د مدرسې د فنډ نه ځان له پاره تنخوا مقررولی شم؟ که چېرې کولی يې شم، نو څومره تنخواه جائز ده؟

محترم! داخرت د فکر له وجې هروخت سوچ کوم چې چېرته داسې نه وي چې د دين په نوم باندې کار شروع کړم او هغه زماله پاره د هلاکت ذريعه جوړه شي، له دې وجې به تاسو سره رابطه ساتم چې په صحيح طريقه باندې کار وشي.

جواب: ۱ : جوړولی يې شئ، خو هغه ليټرپيډ د خپل ذاتي استعمال له پاره نه شئ استعمالولئ، يوازې د مدرسې د کارونو له پاره يې استعمالوئ او که چېرې د خپل ذاتي ضروريات له پاره تاسو ته ضرورت وي، نو هغه له پاره جدا ليټرپيډ جوړکړئ او دا هم ضروري ده چې د مدرسې د فنډ هغه پيسې د زکات نه وي.

جواب: ۲ : د مدرسې په عامه چنده باندې داسې نه شی کولئ او که چېرې خاص د هغه

کارله پاره چنده ټوله کړل شوي وي، نوبيا يې کولی شئ.

جواب: ٣ :کولی يې شئ.

جواب: ۴ :تنخواه مقرره ولی شئ اودې له پاره يوڅوعقل منداو ديندار خلک مقررکړئ، چې هغوی سره تاسو مشوره کولئ شئ.

کافرانو او منافقينو سره د سختي معامله

سوال: **ياايها النبي جاهد الكفار والمنافقين واغلظ عليهم،،** حضور ﷺ ددې ايت شريف په اوله برخه باندې مکمل عمل وکړ، خوپه دويمې برخې يعنې منافقانوسره يې دنرمي او شفقت معامله وکړه، په ښکاره باندې داخبره ددې ايت خلاف معلوميږي.

جواب: د کافرانو په مقابله د توري او غشي و او منافقانوسره مقابله دژبې وه، کوم ځای به چې دنرمي ضرورت و، هلته به يې نرمي کوله،که نه سختي، وروسته په روح المعاني کې دي چې يوه ورځ دجمعې په لمونځ کې حضور ﷺ نوم اخيستلوسره منافقان دجومات نه بهرکړل.

قم يافلان فانک منافق، قم يافلان فانک منافق، درئيس المنافقين سره نرمي کول دهغه دزوی زړه ګټل اونورمنافقان داخلاقوپه توره باندې دوهلوپه وجه باندې وه.

په ځينو وجود مفضول عبادت دافضل له عبادت نه اوچت شي

سوال: يوکتاب کې مايوقول لوستلی و،دکتاب اوليکونکي نوم راته يادنه دی، مفهوم يې دا وچې داشراق دلمانځه له پاره دلمر ختلو پورې ناستې نه سيل کول اوتازه هواکې ګرځيدل بهتردي داخبره مابانديې ډېره بده ولګيده، علامه عبدالوهاب شعراني په طبقات الکبری کې ليکلي دي چې شيخ عبدالغفارقوسي رحمه الله دخپل زوی سره ډوډۍ ته ناست و اودحضور ﷺدعادت په اتباع کې يې دکدوټکړې په ګوتوکتل شروع کړل اوهغه يې خوړل شروع کړل، هغه خپل زوی ته وويل چې زويه کدودحضور ﷺ ډېرزيات خوښ و اوهمدغه شان به يې د کدو ټکړې کتلوسره خوړلې، زوی ورته وويل، باباکدوخوزما نه دی خوښ،دې خبرې اوريدو سره هغه ته دومره غيرت راغی چې هماغه وخت يې توره راوخيستله اودزوی سريې دبدن نه جداکړ، سره له دې چې داڅه شرعي خلاف ورزي نه وه، دحضور ﷺ عادت مبارک اختيارول حضور سره دمينې خبره ده، څه شرعي حکم نه دی.

دنفل عبادت يوه طريقه کومه چې حضور ﷺ نه نقل شوي ده دهغې په مقابله کې خپل خيال وړاندې کول اوهغه افضل ښودل، ددې بدي دعالمانونه پټه نه ده، يقينا داقول به ډېرو عالمانواو مشائخوهم لوستلی وي اوليکونکی به هم عالم اوفاضل وي، څومره به ښه و،چې حاشيه کې يې ددې تاويل هم ليکلی وای، چې زما په شان کم عقل خلک په

غلط فهمي کې نه وی مبتلا شوي او د تاويل باره کې څه عرض وکړم يوه واقعه وګورئ !د حضرت عمر فاروق رضي الله عنه لمسي حضرت بلال نه روايت دی چې زما پلار ته عبدالله ابن عمر دا حديث اورولی دی چې :د رسول الله ﷺ حکم دی چې ښځې جوماتونوته د تلو دحق نه مه محرومومئ زما دخولې نه بې اختياره دا الفظ ووتلو چې: زه خو به خپله يهودنه ښځه جومات ته نه پريږدم، دې باندې ماته زما پلار په قهرباندې وکتل او سخت اوازکې يې وويل، تا باندې دې دالله تعالی لعنت وي، زه تاته د رسول الله ﷺ حکم بيانوم او ته دهغه په مقابله کې دا وايې.(جامع البيان العلم وفضله علامه ابن عبدالبر اندلسی) حالانکې ددې ډيرښه تاويل کېدای شواو اوس دهغه تاويل له وجې ښځې جوماتونوته نه ځي، خوخبره هماغه دغيرت اومحبت اوعقيدت ده اوفقيران اودرويشان خودادب اونياز نه ډک وي،دستاسودې باره کې څه خيال دی؟

جواب: تاسوچې څومره واقعات بيان کړي دي، دهغه دې سره تعلق نشته اوددې قول خلاصه داده چې يوعبادت کوم چې منصوص دی او دهغه فضيلت ډيرزيات دی، خودځينو وجوهاتوپه وجه باندې نور شيان له هغه نه اهم شي، دې کې دحضور ﷺ ارشادسره څه مقابله نشته که چېرې هغه باندې ستاسوبيان شوي واقعات اختيارکړل شي اونه دحضور ﷺ په څه قول باندې ردکول دي اودااصول دي چې کله ناکله مفضول عبادتونه دوجوهاتوله وجې افضل شي اوشريعت کې ددې بې شميره مثالونه موجوددي.

د ښځې اصلي ښايست

سوال: مولاناصاحب نن سباهرطرف ته عرياني، فحاشي اوبې حيايي عامه ده، کله په يوعنوان باندې اوکله په بل عنوان باندې دښځې اصل ښايست، شرم اوحياء، عزت اوعصمت تباه کيږي شي، خوددې بې حيايي خلاف هيڅ اوازنه پورته کيږي، تاسوته خواست دی چې دې باره کې دامت رهنمايي وکړئ، ډېره مهرباني به مووي.

جواب: په يوه زمانه کې به شرم اوحيا،دښځواصل ښايست،دانساني معاشرې اوچتوالی، د اسلام پاکيزه معياراوداسلامي معاشرې د اوچتوالي نښه ګڼل کېده، اول خودانسان په فطرت کې عفت، حيااودسترجذبه داخل شوې ده،(دې شرط سره چې فطرت خراب شوی نه وي) بيامسلمانانوته دخپل محبوب پيغمبرحضرت محمد ﷺ بآبائنا هو وامهاتنا وارواحنا. دا ارشادونه هم يادوو.

۱ : څلورشيان دټولورسولانوسنت دي، حيا،دخوشبويي استعمال، مسواک اونکاح. (ترمذي)

۲ : دايمان اوواويابرخې دي، هغو کې دټولونه اوچته برخه لااله الاالله، ويل دي اودټولونه

کمه درجه دلارنه تکلیف ورکونکي شي لرې کول دي اوحیاداایمان یوغټه برخه ده. (بخاري ومسلم)
٣ : حیا کې خیردی. (بخاري ومسلم)
۴ : حیاداایمان برخه ده اوایمان جنت ته بوتلونکی شی دی اوبې حیایي، بې مروتي ده اوبې مروتي دجهنم برخه ده. (مسنداحمد ،ترمذي)
۵:دهردین متیازي خلک وي اوداسلام خلک حیاده. (مؤطامالک،ابن ماجه،بیهقي)
٦ : حیا اوایمان یوبل کې داخل دي،کله چې یواوچت کړل شي، نو دویم پخپله اوچت شي، (یوروایت دادی) کله چې یوپربنودل شي، نودویم هم دهغه سره رخصت شي. (بیهقي)
دانساني فطرت اودنبي کریم ﷺ دتعلیماتودا اثر و چې مسلمانانوکې حیاء،عفت اود پردې عقیده دایمان برخه وه، دحیاء خلاف معمولي کاربه هم سماجي اومذهبي جرم ګڼل کیده، خودمغرب دتهذیب له وجې اوس داحالت دی چې مورته پته هم نشته چې شرم او حیا دځه شي نوم دی؟ دسړیودنظراودښځودحرمت او عزت پهرې ختمې کړل شوي دي، بازارکې ښځې تنګول او بسونوکې دښځوزلفوسره لوبې کول مونږتول ګورو دمابنام نه دکراچۍ لاهور او پنډۍ په بازارونوکې عریاني اوفحاشي دفارس ښارشرموي،دتعلیمی ادارونه د سینماګانو پورې دښځواوسړیو ملاویدل دجنسیت یوطوفان پیداکړی دی، دخاصو نوکریوله پاره ښځې اوسړي بربنډ کتل کیږي، ایا زمونږ دې ګنده معاشره لیدوسره داخبره کېدای شي چې دمحمد ﷺ امت خیرالامم دی، کوم ته چې دټولې دنیاروحاني قیادت ورکړل شوی دی.

زمونږدایمان څه برخه چې دطوفانونونه محفوظه پاتې شوې وه، دهغې باره کې زمونږ دقوم مشران څنګه سوچ کوي؟ دهغه اندازه داخبارددې اطلاع نه وکړئ.

دخانداني منصوبه بندي باره کې دشرم اوحیاپرده ختمه شوه

سینتاګو ۱۲اپریل(اپ پ رائټر) خانداني منصوبه بندي کامیابولوله پاره ضروري دي چې خلکوکې دمنصوبه بندي باره کې دشرم اوحیاپرده ختمولو له پاره اثرکونکي کارونه وشي، داخبره دمور و پلارپه بین الاقوامي کانفرنس کې شوې ده، دغه وخت کې د پاکستان د خانداني منصوبه بندي کمشنرمسټر انورعادل وویل چې دتولیددمنع کولوله پاره دوایانې په پټه باندې استعمالیږي،کومه چې غلطه ده اوداطریقه ختمول پکاردي، هغوی دې نه پرته وویل چې د تولید منع کولوباندې ښکاره طورباندې اومعاشره کې هرځای خبرې کول پکار دي، مسټرعادل دمور و پلار اتم بین الاقوامي کانفرنس ته خطاب کې وویل چې پاکستان کې اکثرخلک دخپل خاندان دغټیدونه منع کولوله پاره د تولید د منع کولو خواهش لري، خوهغوی ددې خبرې نه ویریږي، که چیرې هغوی د خانداني منصوبه بندي په هسپتال کې ولیدل شول، نو وبه شرمیږي، هغوی وویل چې عواموته به

دتولیددمنع کولوهرقسمه اساني اودحمل ختمولو شیان ورکول کیږي «روزنامه جنګ کراچی ۱۸ اپریل ۱۹۸۶ء»

دکوم اهم مقصددکامیابي له پاره چې دشرم اوحیادپردې د ختمولواودایمان او اخلاقو قرباني ورکولوپه دعوت باندې" بین الاقوامي کانفرنس، ته شرف ورکول کیږي، دهغه بدترینو نتیجو باندې هم یونظرواچوئ.

مغربي ښځې له پاره یوه نوې مسئله

هیمبرګ ۱۴ اپریل(پ پ ا) دحمل ختمونکي ګولو له وجې دښځوپه جنسي خواهش کې اضافه کیږي، وروسته په معاشرتي اوسیاسي میدان کې دبرابري حق حاصلولونه وروسته اوس ښځې په جنسي معاملاتوکې هم اخلاقي روایتونه یوطرف ته کولوسره د سړیوپه شان کرداراداکول غواړي، دامسئله نن سبادجرمني ډاکټرانو،سائنس دانانو اود نفسیاتو او جنسیاتو ماهرانو دبحث موضوع ده، دجرمني اوامریکایي تحقیق نه داخبره واضحه شوه چې حمل ختمونکو ګولیواستعمالونکوښځوکې په درې برخوښځو کې جنسي خواهش ډېره زیاته اضافه شوې ده، تردې چې ځینو ښځوکې دجنسي خواهش زیاتیدوله وجې دډاکټرانو طرف ته رجوع کول پیداشوي دي، دامریکه سوسائټي آف پلاننګ سائنس دانان اود جرمني دنفسیاتو اوجنسیاتوماهران په دې باندې متفق دي، دهمبرګ ډاکټرهرټااستهول لیکلي دي چې همدغه وجه ده چې داوسني دور ښځه دځپل خاوندجذبات رااوچتولوله پاره نوې نوې طریقې خپلوي داټول ماهران په دې خبره باندې متفق دي چې هغه ورځ لرې نه ده چې کله به عاشق کیدل اومینه کې مخکې کیدل یوازې دسړیوحق نه وي، بلکې کېداى شي چې ښځې دې میدان کې دسړیونه ډېرې مخکې شي.

پاکستان کې د عریانۍ ذمه دارڅوک دي

سوال: ایا دښځو له پاره هاکي کول، کرکټ کول، ویښته کټ کول اوپه سرتور سربهرته وتل، کلبونو، سنیماګانو یا هوټلونو او دفترونوکې دسړیوسره کارکول،نامحرمو سړیوته لاس ورکول اوبې پردې خبرې کول، دښځودسړیوپه مجلسونوکې بربنډسر شرکت، بربنډ سر اونیمو بربنډو جامواغوستلوسره نامحرم سړیوسره نعت خواني کول،اسلامي شریعت کې جائزدي؟ ایاپه عالمانوباندې واجب نه دي چې هغوی دابدعتونه اوغیراسلامي کردار اداکونکو ښځو خلاف حکومت پابندي باندې مجبورکړي؟

جواب: ددې سوال دجواب نه مخکې دیوې غیرتي مسلماني ښځې خط هم ولولئ،کوم چې زموږ مخدوم حضرت اقدس ډاکټرعبدالحي عارفي مدظله پیداکړی دی، هغه لیکي:

دخلکو داخيال پوخ شوی دی چې دپاکستان حکومت دپردې خلاف دی، داخيال دهغه کوټ له وجې پيداشوی دی چې دحکومت له لوري دحج په موقع باندې دښځوله پاره اغوستل ضروري ګرځول شوي دي،دايوه زبردسته غلطي ده،که چهرې دپيژندګلوله پاره ضروري و، نوښنه برقع اچول پکارو.

دحج کوم کتاب چې حاجيانوته دراهنمايي له پاره ورکول کيږي هغه کې دتصويرپه ذريعه باندې سړی اوښځه داحرام په حالت کې ښودل شوي دي، اول خو تصوير غيراسلامي کاردی، دويم دښځې دتصويرلاندې يوه جمله ليکلوسره دپردې دفرضيت نه انکار شوی دی، هغه تکليف ورکونکې جمله داده چې : که چهرې پرده کوئ، نوپه مخ باندې داسې پرده راولئ چې مخ باندې موکېږه نه لګيږي، داخوصحيح مسئله ده، خوکه چهرې پرده کوئ ولې ليکل شوي دي؟ پرده خوفرض ده؟ بيادچادخوښې اوناخوښې څه سوال دی؟ بلکې پرده مخکې فرض ده او حج وروسته خلاص مخونه، دهغوی دتصويرپه ذريعه باندې اخبارونوکې نمائش،ټي وي باندې نمائش، داټول دپردې دحکمونوخلاف ورزي ده، دفلم په پردې باندې داسلام اواسلامي قانون دومره توهين کيږي اوعالمان يې يوازې تماشې ته ناست دي، هرڅه وينې اودبدې خلاف، بدې ختمولو له پاره دالله تعالی حکمونه بيانولوفرض نه اداکوي،دالله تعالی په فضل اوکرم باندې په پاکستان کې دعالمانو تعداددومره دی چې دملت داصلاح له پاره به هيڅ تکليف نه وي،کله چې څه بدې پيداشي، همغه وخت کې دهغې ختمول پکاردي،کله چې هغه جرړې خښې کړي، نو بيا مصيبت جوړشي،دعالمانوفرض دي چې هغوی امت دبديو نه بچ کړي، خپل کورونه دې ددې وخت عالمان دبديونه بچ کړي،خپل ذات دبدونه لرې وساتي چې ښه اثرپيداشي.

تعليمي ادارې چې کوم ځای کې جوړيږي قوم له پاره جوړيږي غيراسلامي جامو اود غيرپه ژبه کې ابتدايي تعليم قوم له پاره دفائدې په ځای نقصان ورکونکی دی، استاذانو له پاره د اسلامي عقيدو او طريقو اختيارولوسخت ضرورت دی، جينکوله پاره څادر ضروري وګرځول شو، خوپه غاړه کې پروت دی،دڅادرمقصد يوازې هغه وخت کې پوره کيدای شي کله چې بوډۍ ښځې پرده کوي، دماشومانوذهنونونه څادر يوبوج ګڼي، کله چې هغوی ګوري چې استاذه اودهغوی مورپه بازارکې بربنډسراونيمه بربنډو جامو کې دي، نودڅادر بوج ورته نورهم زيات ښکاري، بې پردګي په ذهنونوکې جرړې خورې کړي دي، ضرورت ددې خبرې دی چې دپردې فرضيت واضح کړل شي اوپه غټوالفاظوکې پوسټرونه چاپ اوتقسيم کړل شي او جوماتو، هسپتالونو، تعليمي ادارو او مارکيټونو کوم ځای کې چې ښځې په يووخت کې زيات شمېرسره شريکيږي، شادي هال وغيره هلته د پردې حکمونه اود پردې فرضيت وښودل شي، بې پردګي باندې هماغه ګناه ده کومه چې يوفرض پريښودلوباندې ده، ددې حقيقت نه څوک هم انکارنه شي کولی چې زموږ په

معاشره کې یوکم سل فیصده بدي دبې پردګي له وجې ده او ترڅو پورې چې بې پردګي وي دهغه وخت پورې به بدي هم وي.

راجه ظفرالحق صاحب یوه مبارکه هستي ده، الله تعالی دې هغه دمخالفینو په سیلاب کې ثابت قدم وساتي، امین، تې وي نه دګنده اشتهارونو شور جوړشو،دهاکي د ټیم د دورې منسوخ کېدو له وجې زموږ صحافیان اوکالم نویس حضرات خفه شول.

کوم اخبارچې ګورئ، تاشوبه درقص اونغمواودحسن اوجمال جلوې وینئ،دروح غذا ویلوسره دګانو(سندرو)وکالت کیږي، هسې په نوم عالمان به ټايي اوسوټ ته بین الاقوامي جامې ثابتولو سره خپله پېژنګلوي ختموي، واړه واړه ماشومان دټايي په غاړه کولو سره سکول ته ځي، دژوندیوه شعبه هم داسې نشته کومې کې چې دنوروخلکونقل نه کیږي.

دراجه صاحب یوه قدرمنده هستي هم مخالفت کوي،دې عزت دارې هستۍ ته که چېرې دپردې فرضیت اوفائدې وښودل شي، نوانشاء الله مخالفت به یې دوستي کې بدل شي، ښځه که چېرې یوې سرکاري محکمه کې تعمیري کارداسلامي حکمونوخلاف کولو سره کوي، نوهغه کار زموږ سرې هم کولی شي، بلکې دسرکارپه سرکاري محکموکې دهغوی نوکري دسړیوله پاره تباهي ده، سړي یاخو دبې روزګاري له وجې جرمونه کوي یا ناجائز طریقو باندې بهر ملکونوکې تیندکونه وهي.

بدقسمتي سره دې دورکې چې دښځودبې پردګي کوم سیلاب دی، هغه د ټولو فکر لرونکو له پاره دپریشاني ذریعه ده، مغرب ددې لعنت نتیجه لیدلې ده، هلته معاشرتي نظام ګډوډ شوی دی، دشرم اوحیاغیرت اوحمیت دلغت نه ختم شوی دی اوحدیث پاک کې چې اخري زمانه کې دانسانیت اخري پستي طرف ته دې الفاظوکې اشاره شوې ده چې : هغوی به د څاروو اوخرو په شان دخلکوپه مخکې شهوت پوره کوي، داسې منظرونه هلته لیدل کیږي، دمغرب ابلیس دمغرب ښځه دکورپه ځای باندې دمحفل شمع جوړولوله پاره ده، ازادي نسوان ښائسته نعره اوچته کړه اوکم عقل موروپلارته یې داویلي دي چې پرده د هغوی په ترقي کې بندیز دی، هغوی ته دکورنه بهروتلوسره دژوندپه هرمیدان کې دسړیو سره اوږه په اوږه کارکول پکاردي، ددې له پاره تنظیمونه جوړ شول اوتحریکونه شروع شول، مضمونونه ولیکل شول،کتابونه ولیکل شول او پرده چې هغه دښځودشرم او حیا ننبه،دهغې دعزت اوعفت حفاظت کونکې اودهغې دفطرت غوښتنه وه،هغې باندې د شاته تګ اوازونه وکړل شول، ددې ګنده ابلیسي پروپګنډې له وجې دحوالوردابلیس په جال کې ګیره شوه، دهغې دمخ نه نقاب لرې کړل شو، سرنه یې لوپټه کوزه کړل شوه، د سترګونه یې شرم اوحیاختمه شوه اوهغوی یې بې پردګي او بربنډکولوسره تعلیمي ادارو، دفترونو، اسمبلیانو، کلبونو، سړکونو،بازارونواودلوبومیدانونوته راښکل شوې،ددې مظلوم مخلوق هرڅه لوټ کړل شول، خودابلیس دعریاني اوشهوت جذبه اوسه پورې پوره شوې نه ده.

مغرب دمذهب نه ازاد دی، له دې وجې هلته ښځه دخپل فطر ت نه په بغاوت باندې راضي کول اوازدي ورکول اسان و، خومشرق کې ابليس ته دوه مشکله وو: يو ښځه خپل فطرت سره په جنګ کول اودويم دنبي کريم ﷺ تعليمات، کوم چې دمسلمانانوپه معاشره کې دسوونوکلنو راهيسې موجودوو، ښځه اوټوله معاشره دهغې نه په بغاوت کولو باندې راضي کول وو.

زمونږ بدقسمتي، چې دمسلمان معاشرې واګې دداسې خلکو په لاس کې وې، چې هغوی په: ايمان بالمغرب : کې دمغرب والاوونه دوه قدمه مخکې وو، چې دهغوی تعليم اوتربيت او پالنه خاص دمغرب په ماحول کې شوي وو، چې دهغوی په نزدباندې ددين اومذهب پابندي يوازې يوه بې معنا خبره اوفضول کارو، هغوی نه دالله تعالی نه شرمېدل اونه له مخلوق نه، داخلک دمشرقي رواياتونه منحرف شول اودمغرب په لارباندې روان شول، دټولونه مخکې هغوی خپلې لونړه،انګوراني، ميندې اوخوېندې دپردې دعفت نه بهرکړې اود ګنده نظرونو له پاره يې وقف کړې، دهغوی دنياوي وجاهت اوخوش قسمتي ته کتلوله وجې ددرمياني طبقې نظرونوهم اوپخښيدل او ورو ورو دتعليم، نوکرې اوترقي په بانه باندې هغه ټول شيطاني مناظرپه نظرباندې راتلل شروع شول دکومو تماشه چې مغرب کې شوې وه، دعرياني اوبې پردګې يوداسې سيلاب دی، چې وخت سره نورهم زياتيږي، چې هغه کې داسلامي تهذيب اومعاشرې اوچت محلونه ډوبيږي، دانساني عظمت او شرافت اودښځې دعفت اوحياغرونه پکې بهيږي، الله تعالی ته ښه پته ده چې داسيلاب به کوم ځای کې ودريږي اوانسان به د انسانيت طِرف ته کله واپس شي؟ ښکاري خو داسې چې ترخودالله تعالی پټ لاس دشرددې مشرانونه دنياپاکه نه کړي، ددې سيلاب ددريدو هيڅ امکان نشته، رب لاتذرعلى الارض من الكفرين دياراً، انک ان تذرهم يضلوا عبادک ولايلدوا الافاجرا كفارا!

ترکومه حده پورې چې داسلامي تعليماتوتعلق دی،دښځې ټول وجودفطري طورباندې عورت دی اوپرده دهغې دفطرت اوازدې.

حديث کې دي :

المراة عورة، فاذا خرجت استشرفها الشيطان. (مشكوة ص ۲۶۹ بروايت ترمذی)

ترجمه: ښځه ټول عورت دی، کله چې هغه بهرته وځي، نوشيطان دهغې څارنه کوي.

امام ابونعيم اصفهاني رحمه الله په حلية الاولياء کې داحديث نقل کړی دی:

عن انس قال: قال رسول الله ﷺ ماخير للنساء؟ فلم ندر مانقول. فجاء على رضى الله عنه الى فاطمة رضى الله عنها فاخبرها بذلک، فقالت: فهلاقلت له خيرلهن ان لايرين الرجال ولايرونهن. فرجع فاخبره بذلک. فقال له: من علمک هذا؟ قال: فاطمة! قال انهابضعة منى.

سعيد بن المسيب عن علي رضی الله عنه انه قال لفاطمة: ما خير للنساء؟ قالت: لا يرين الرجال ولا يرونهن فذكر ذلک للنبي ﷺ فقال: انما فاطمة بضعة مني. (حلية الاولياء ج۲ ص۴۰،۴۱)

ترجمه: دحضرت انس بن مالک رضي الله عنه نه روايت دی چې حضور ﷺ صحابه کرامو رضي الله عنهم ته وفرمايل چې ووايئ دښځې له پاره دټولونه بهترڅه شی دي؟ موږ ته ددې سوال جواب نه و معلوم، حضرت علي رضي الله عنه دهغه ځای نه پورته شو او حضرت فاطمه رضي الله عنها ته ورغی اوهغې ته يې دهمدې سوال ذکر وکړ، حضرت فاطمه رضي الله عنها وفرمايل چې تاسوورته داجواب ولې ورنه کړ چې دښځوله پاره دټولونه بهترشی دادی چې هغوی نامحرم سړيوته ونه ګوري اونه څوك نامحرم سړي هغوی ته وګوري، حضرت علي رضي الله عنه بيرته راغی اوداجواب يې حضور ﷺ ته نقل کړ، حضور ﷺ وفرمايل داجواب تاته چابيان کړ؟ عرض يې وکړ، فاطمه رضي الله عنها اخر زما د زړه ټکړه ده کنه.

سعيدبن مسيب رضي الله عنه دحضرت علي رضي الله عنه نه نقل کوي چې هغه د حضرت فاطمه رضي الله عنها نه پوښتنه وکړه چې دښځوله پاره دټولونه ښه شی څه دی؟ ويې فرمايل چې هغه سړيوته نه ګوري اوسړي هغې ته ونه ګوري، حضرت علي رضي الله عنه دا جواب حضور ﷺ ته نقل کړ، نوهغه وفرمايل: په رښتياباندې فاطمه رضي الله عنها زما د زړه ټکړه ده.

دحضرت علي رضي الله عنه داروايت امام هيثمي رحمه الله په: مجمع الزوائد(ج ۹ ص ۲۰۳) باندې د مسند بزارپه حواله باندې نقل کړی دی.

داوسنۍ دورعرياني داسلام په نظرکې دجاهليت اخري حددی، دکومې نه چې قران کريم منع فرمايلې ده او عرياني دزړه اونظردګنده کولوذريعه جوړيږي، له دې وجې دهغو ټولو ښځوله پاره کومې چې بې پردې ګرځي اودهغو سړيوله پاره کوم چې هغوی ته ناپاک نظرونه کوي، ته دحضور ﷺ ارشاددی,,لعن الله الناظر والمنظور اليه... ،،

ترجمه: دالله تعالی لعنت دی په کتونکي باندې اوچاته چې کتل کيږي.

دښځودصحيح ضرورت نه پرته دکورنه وتل، دښځينه شرف خلاف دي اوکه چېرې هغوی ته دکورنه دبهروتلوضرورت راشي، نوحکم دادی چې دهغوی ټول بدن به پټ وي.

د فلمي د نيا له وجې د معاشرې خرابي

سوال: محترم مولاناصاحب السلام عليکم ورحمة الله وبرکاته!

مهرباني وکړئ په دې سوالونوباندې خپله فتوا ورکړئ

پاکستان کې چې په سينماګانو او ټي وي باندې کوم فلمونه ښودل کيږي، هغو کې چې

کوم ایکټران، ایکټرانې، ګډاکونکې، سندرې ویونکې، ساز وهونکې کارکوې، دا ایکټران او ګډاکونکې په څه وخت کې د کنجرانو او میراثیانونه هم زیات دبې شرمې اوبې حیایې کردارونه اداکوې، یوبل ته غاړې ورکوي، یوبل ښکلوي، نیمه بربنډو جامېواغوستلوسره اداکارې کوي اوفلمونوکې فرضې ودونه کوي، کله هماغه ایکټره دهغه مور، کله خور اوکله دښځې کردار ادا کوي، داخلک دې طریقه باندې پیسې ګټلوسره حج ته هم ځي اودوي کې ځینې میلاد او قرآن خواني هم کوي، ښکاره خبره چې مولاینو صاحبانو ته به هم دعوت ورکوي، ددې خلکوپه ذمه باندې دحکومت دطرف نه دانکم ټیکس په لکونوروپۍ هم وي، داخلک دحج نه بیرته راتلوسره بیاهم هغه کردارونه اداکوي.

سوال: ۱ : دا ایکټران، ایکټرانې، ګډاکونکې، لوبې ویونکې اوسازونه وهونکې وغیره کوم چې په دې طریقه باندې پیسې ګټي، ایادهغوی په دغه ګټه باندې حج اوزکات اداکیږي؟ ایا د میلاد او قران خوانې په محفلونوکې هغوی سره شاملیدل، خوراک څښاک وغیره داسلامي شریعت په نزدباندې جائزدي؟

سوال: ۲ : ددې خلکوکردارونه، دبې شرمي اوبې حیايي منظرونه، په فلمونواوټي وي کې ښکاره طورباندې ښودل کیږي، ایا داسلامي شریعت په نزدباندې ددوی جنازه کول اوهغه کې شرکت کول جائزدي؟

سوال: ۳ : ایا د عالمانودافرض نه جوړیږي چې هغوی حکومت مجبور کړي چې په سنیماګانو اوټي وي باندې داسې ګنده او دبې حیايي کردارونه بندکړي؟ اوایا د ښځوپه فلمونو کې کارکول جائزدي؟

والسلام خیراندیش خاکسار محمدیوسف انګلینډ

جواب: دفلمي دنیا کومو کارنامو ذکر چې په لیک کې شوی دی، دهغه ناجائزاوحرام کیدل او ډېرو ګناهونومجموعه کیدل دڅه وضاحت اوتشریح محتاج نه دي، کوم انسان ته چې الله تعالی صحیح عقل اوانساني حس ورکړی وي ،هغه ته پته ده چې ددې شیانورواج دانسانیت زوال اود پستۍ نښه ده، بلکې داخلاقي پستۍ اخري نقطه ده، ددې نه وروسته خالص دحیوانیت درجه ده.

آتجھ کو بتاؤں میں تقدیر امم کیا ہے؟
شمشیر وسناں اول، طاؤس ورباب آخر. (علامه اقبال)

کله چې دې باندې غوروکړل شي چې داشیان دمسلمانانو په معاشره کې څنګه داخل شول؟ اوددې رواج څنګه راغی؟ نو عقل کارپریږدي، یوطرف ته حضور ﷺ، خلفاء راشدین رضي الله عنهم صحابه کرام رضي الله عنهم اودپخوانۍ زمانې مسلمانانوپاک اومقدس ژوند اوهغه معاشره کومې ته به چې ملائک رشک ورکړي، کومه چې اسلام جوړه

کړې وه، بل طرف ته د سنيماګانو، ريډيوګانو او ټي ويانو له وجې زموږ اوسنۍ معاشره، د دواړو پرتله کولونه وروسته داسې ښکاري چې زموږ داوسنۍ معاشرې اسلامي معاشرې سره هيڅ تعلق نشته، موږ دخپلې معاشرې نه دحضور ﷺ يو يو کار او يو يو سنت رخصت کړې دی اودهغو په ځای باندې مو د شيطاني تعليم اودبې دينۍ کارونو ته رواج ورکړی دی، (الحمدلله اوس هم دالله تعالی داسې ډېربندګان شته کوم چې دحضور ﷺ په طريقه باندې ډېرمضبوطي سره قائم دي، خودلته خبره ديوڅوخلکونه بلکې دټولې معاشرې ده) شيطان چې دمسلمانانودمعاشرې دخرابولوله پاره کومې کومې طريقې ايجاد کړي دي، خوکېدای شي ډول اوسازونه، درېډو نغمې، دټي وي او وي سي ار،دشيطان په الاتو کې دټولونه مخکې دي، ددې په ذريعه باندې مسلمان امت ته دګمراه اوملعونو قومونوپه لارباندې د تلوتربيت ورکول کيږي، زموږ"مهذبه معاشره، دې فلمونوته د تفريح نوم ورکوي، کاش !دوی ته پته وای چې ددې تفريح له وجې کومې خطرناکې نتيجې پيدا کيږي؟ مسلمانان په دې تفريح کې مشغول کېدوسره پخپله خپل اسلاميت پورې څنګه خندا کوي او دخپل محبوب پيغمبر ﷺ نسبت نه يې څنګه دلوبوشی جوړکړی دی؟

دې فلمي صنعت سره چې کوم خلک تعلق ساتي، هغوی ټول يوشان نه دي، دوی کې ډېر خلک داسې دي چې دهغوی ضميرهغوی په دې کار نه ملامته کوي اوهغوی خپل ځان قصور وارګڼي اوهغوی سره دا احساس دی چې هغوی دالله تعالی اودخوږ نبي ﷺ نافرمانۍ کې مبتلادي، له دې وجې هغوی په دې ګناهګار ژوندباندې خفه دي داهغه خلک دي د کوموپه زړونوکې چې دايمان څه برخه اودانسانيت حس باقي دی، اګرچې د خپل ايمان د کمزورۍ له وجې هغوی داګناه نه شي پرېښودلی اوددې ګنده ژوندنه د وتلو همت نه شي کولی، خوداهم غنيمت دی چې هغوی خپل حالت صحيح نه ګڼي، بلکې دخپلې ګناه اعتراف کوي اوڅه خلک داسې دي چې دهغوی ضميردابنکاره ګناه بالکل ګناه نه ګڼي اودا دفخر کار ګڼلوسره دې ته ارت اوفن ويلوسره دې باندې نازکوي او دخپل خيال مطابق دادانسانيت خدمت ګڼي، ددې خلکوحالت دمخکې خلکوپه نسبت باندې زيات درحم قابل دی، ځکه چې ګناه هنر او کمال ګڼل ډېرخطرناک حالت دی، ددې مثال داسې وګڼئ چې يوناروغ خوهغه دی، کوم ته چې داپته ده چې هغه ناروغ دی اوهغه اګرچې بدپرهيزه دی اودهغه بدپرهيزي دهغه ناروغي زياتوي، خو بياهم هغه ته دخپلې ناروغۍ پته ده، نوامېدکېدای شي چې هغه به دخپل علاج طرف ته توجه وکړي، ددې په مقابله کې بل هغه ناروغ دی کوم چې په څه ذهني يادماغي ناروغۍ کې مبتلادی، اوهغه خپل ليونتوب صحت ګڼي اوکوم خلک چې په مينه اومحبت باندې هغه دعلاج طرف ته راولي هغه، هغوی پاګلان ګڼي داکس کوم چې خپله ناروغي صحت ګڼي .اودخپل ځان نه پرته دټولې دنياعقل مند خلک احمقان اوپاګلان ګڼي، دده باره کې ويره ده چې دی به

د دې خوش فهمي د ناروغې نه کله هم شفا ونه مومي.
کوم خلک چې فلمي دنیا سره تعلق ساتي، دهغوی ښایسته جامو، دهغوی عیش او عشرت، دهغوی دژوند او چت معیار د حقیقت نه ناخبر خلکو له پاره د ډېر کشش لري، زموږ د ځوانانو هغوی ته خوا ځي او دهغوی په شان د کېدو خواهش کوي، د جامو په شکل صورت کې دهغوی تقلید کوي، خو کاش !چې څوک دهغوی زړونو کې دننه وګوري، چې هغه څومره وران دي، هغوی ته هرڅه حاصل دي، خو د زړه سکون ورته حاصل نه دی، دغه خلک د زړه سکون او خوشالي حاصلولو له پاره د ډېر زیات کوششونه کوي، خود کومې چابي (کیلي) په ذریعه باندې چې د زړه تالي خلاصیږي . هغه دهغوی نه ورکه شوې ده، یو ښکاره لیدونکی کس دهغوی د نعرې" بابربه عیش کوش !که عالم دوباره نیست، د غبطې قایل ګڼي، خو چاته چې حقیقت معلوم دی هغوی دهغوی د زړه خفګان او بې اطمنیانی لیدو سره دا دعا کوي چې اې الله تعالی دا سزا دښمن ته هم مه ورکوه، د کوم جرم چې دنیا کې دا سزا وي، سوچ کول پکار دي چې دهغه سزا به د مرګ نه وروسته څنګه وي؟
نن نه څه وخت مخکې به فلمونه په سنیما ګانو یا خاصو ځایونو کې ښودل کېدل، خو تې وي او وي سي ارډ ګناه جنس دومره عام کړ چې د مسلمانانو هر یو کورنه د سنیما هال جوړ شوی دی، په غټو ښارونو کې به چېرته یو خوش قسمته کور داسې وي چې هغه به د دې لعنت نه محفوظ وي، د ماشومانو فطرت د لوبو تماشو او داسې قسمه شیانو طرف ته طبعي طور باندې رغبت لرونکی دی او زموږ د ښارونو مهذب او سیدونکي د دې خیال سره تې وي ضرور کورته راوړي، که چېرې داشی کورکې نه وي، نو بیا ماشومان پردیو کورونو ته ځي، تې وي ساتل د فخر او مباهاتو یو فیشن جوړ شوی دی ،بل طرف ته د تې وي سوداګرانو د همدردي په طور باندې تې وي په قسطونو باندې ورکول هم شروع کړي دي چې دهغه له وجې درمیانه طبقې، بلکې دغریبانانو هم حوصله افزایي وشوه او حکومت د دې خلکو دخواهش احترام کولو سره نه یوازې د تې وي د بهرنه راغوښتلو اجازه ورکړه، بلکې ځای په ځای یې تې وي سټیشنې هم قائمې کړې، خود دې حوصله ماتونکي هیڅ څوک نشته، دهمدې نتیجه ده چې نن د تې وي او د ریډیو د ګانو نه د الله تعالی کور هم محفوظ نه دی، عامو بسونو او موټرو کې ریکارډنګ قانوني طور باندې منع دی ، خود قانون د حفاظت کونکو په مخکې بسونو او ګاډو کې ریکارډنګ کیږي.

د فلمونو د دې زیاتوالي زموږ نوی نسل برباد کړ، د ځوانانو دین او اخلاق او دهغوی صحت او توانایي د تفریح د دې بت ته قرباني کیږي، ډېر ماشومان د وخت نه مخکې ځوانان شي او دهغوی شهواني جذباتو ته تحریک ملاوشي، کوم چې هغوی په غیر فطري او غلطو طریقو باندې پوره کولو سره د جنسي ناروغیو ښکار شي، د خام ذهن او شرم له وجې هغوی خپل مور و پلار او خپلوانو ته هم نه شي ویلی، دهغوی مور و پلار هغوی معصوم

ګڼلو سره دهغوی نه غافل وي، بيا دښځو بې پردګي، ډول سنګاراودمصنوعي حسن ښکاره کول دې تحريک ته نوره هم ترقي ورکوي، بيا دهلکانواوجينکو ګډوډ تعليم اودهلکانواوجينکوملايدوباقي پاتې کردار ادا کړی دی، راقم الحروف ته روزانه دځوانانوډېرخطونه ملاويږي،دهغه نه اندازه کيږي چې زموږ معاشرې نه دځوانانوله پاره دوزخ جوړيږي، نن به چېرته يوخوش قسمته ځوان وي، چې دهغه صحت به صحيح وي اوهغه به صحيح طريقې سره غټيږي اوهغه به ذهني انتشاراوجنسي خواهشاتونه محفوظ وي، انصاف وکړئ چې دداسې نسل نه دذهني پوهې اوهمت به څه اميدوساتل شي، دکوم چې لس کم سل فيصده خلک دجنسيت په دلدل کې ګيروي، دقوم مشرانوته داچغې وهي.

درميان قعر دريا تختهِ بندم کرده بازميګوئی که دامن ترمکن هشيارباش!

کوم کس چې دې حالاتوباندې فکراوعقل سره غوروکړي، نوهغه به فلمي صنعت اودټي وي لعنت ته دنوي نسل دقاتل خطاب کوي.

داخوهغه خطرناک حالات دي، کوم چې زموږ معاشرې او خاص طورباندې ځوانانو باندې خپل اثرکوي، سوال داپيداکيږي چې اياددې صورت حال اصلاح کول ضروري نه دي؟ ايا نوي نسل ته ددې طوفان اويلانه خلاصې ورکول زموږ ديني، مذهبي اوقومي فريضه نه ده؟ اوداچې د ماشومانو مور و پلار،معاشره کې د اثر لرونکو حضراتو او دقوم مشرانودې باره کې څه فرض جوړيږي؟

زماخيال دی چې ډېروحضراتوته خوددې قومي اومعاشرتي بدي احساس هم نشته، ددې طبقې په نزدباندې دنفس دلذت په مقابله کې، بل نعمت، نعمت نه دی اونه څه نقصان دی، که هغه هرڅومره خطرناک ولې نه وي دهغوی په خيال کې د سترګو، غوږونو او کار روزګار نفساني تقاضې پوره شي، نوبياهرڅه صحيح دي.

ځينوحضراتوته ددې پستی اوبدی احساس شته، خود همت اوعزم دکمزوري له وجې هغوی نه يوازې ددې څه علاج کولی شي، بلکې هغوی خپل ځان دې زمانې ته سپارل خير ګڼي، صاحب! څه وکړو، دې زمانې سره تلل هم پکاردي، دا فقره په ډېرو ژبو باندې ده اودايمان دکمزوري اودهمت اوعزم د کمزوري چغلي خوري، دهغوی په خيال کې ګندګي کې مبتلا کيدل خوبده خبره ده، خوکه معاشره کې ددې رواج عام شي او ګندګي خوړل دشرافت معياروګڼل شي، نوخپل ځان دمعاشرې په نظرکې شريف ثابتولوله پاره پخپله هم هغه شغل کې مبتلاکيدل ضروري دي.

ځينې حضرات ترخپل وسه پورې دې نه ځان ساتي، خوهغوی د معاشرې ددې بدي د اصلاح کولوطرف ته توجه نه ورکوي اونه ددې خلاف دخولې خلاصولوضرورت ګڼي، دهغوی خيال دی چې دا ناروغي بې علاجه ده .اوددې په اصلاح کې لګيدل فضول دي، هغوی باندې دمايوسي داسې حالت دی چې هغوی نه پوهيږي چې څه وکړو او څه نه؟

ځینې حضرات د دې د اصلاح له پاره اواز اوچتوي، خود هغوی د اصلاح کوششونه په صحرا یا شور کې د اواز کولو حیثیت لري.

دراقم الحروف خیال دی اګرچې اوبه له ورخ نه اوښتي دي، اګرچې ټوله معاشره دې سیلاب کې مبتلاشوې ده، اګرچې فساد د مایوسي اخري حدته رسیدلی دی، خواوس هم زموږ د معاشرې اصلاح ناممکنه نه ده، ځکه چې د هرو خلکو دا خیال دی چې د دې حالاتو اصلاح کیدل پکار دي، له دې وجې ټول فکرکونکي خلک که دې طرف ته توجه وکړي، نوموږ دخپل نوي نسل د هر خلک د دې طوفان نه بچ کولو کې کامیابیدای شو، دې له پاره به موږ ته انفرادي او اجتماعي طور باندې یو څو انقلابي کارونه کول وي:

۱ : ټولو مسلمانانو میندو او پلارانو ته به دې خبره ذهن کې ساتل وي چې هغوی خپلو کورونو کې د ریډیو او ټي وي ګانې اورولوسره او فلمي منظرونه ښودلوسره نه یوازې د دنیا او اخرت لعنت اخلي، بلکې پخپله خپل لاسونو باندې د خپل اولاد مستقبل تباه کوي، که چېرې هغوی په الله تعالی او رسول ﷺ باندې رښتونی ایمان لري، که چېرې د هغوی د قبر او حشر په حساب کتاب باندې ایمان وي، که چېرې د هغوی خپل اولاد سره مینه وي، نو د الله تعالی له پاره، د لعنت دا سامان د خپلو کورونو نه وباسئ، که نه هغوی خو به پخپله باندې مړه شي، خو د مرګ نه وروسته به هم د دې ګناه وبال هغوی ته قبرونو کې رسیږي.

۲ : د معاشرې ټول مشران او دردلرونکي حضرات د دې خلاف جهاد وکړئ، محلو او کلیو کې کمیټۍ جوړې کړئ، هغوی دې خپلې محلې او کلي له دې لعنت نه صفا کولو له پاره اثرکونکې طریقې اختیار کړي او د خپلې علاقې خلک دې له دې نه د بچ ساتلو له پاره کوشش وکړي او حکومت نه دې مطالبه وکړي چې زموږ نوي نسل باندې رحم وکړئ او د نوي نسل د پټ قاتل، اډې دې بند کړل شي.

۳ : د ټولو نه غټه ذمه داري د حکومت جوړیږي دا اصول منل شوي دي، که چېرې د حکومت د طرف نه د نیکي رواج پیدا کولو له وجې د ټولو نیکي کونکو برابر ثواب به د حکومت خلکو ته هم ملاویږي او که چېرې د حکومت د څه کار یا مشرې له وجې د بدي څه زواج عام شي، نو هغه بدي کونکو برابر به د حکومت خلک هم هغه ګناه کې شریک وي، که چېرې د ریډیو نغمې، د ټي وي فلمونه او سازونو محفلونه د ثواب کار دی، نو زه حکومت ته مبارکي ورکوم چې څومره خلک د نیکي او ثواب دا کار کوي، د هغوی ټولو په اجر او ثواب کې حکومت شریک دي او که چېرې دا د بدي او لعنت کار دی، نو دې کې هم د حکومت د ټولو خلکو برابر برخه ده، سینماګانې د حکومت په اجازه باندې خلاصیږي او ریډیو او ټي وي یان د حکومت په اجازه باندې د بهر ملکونو نه راځي او د حکومت په مشرې کې دا ادارې کار کوي، کومې چې د خپلو نتیجو په اعتبار باندې د انسانیت قاتلان دي، زه خپل نیکو او د اسلامي مشرانو حکمرانانو نه غوښتنه کوم، چې د الله تعالی له پاره قوم ته د دې لعنتونو نه

خلاصی ورکړئ، که نه د الله تعالی نیول ډېر سخت وي، خاص طور باندې کله چې ملک کې داسلامي نظام بنیادکیښودل کیږي، ضروري ده چې معاشره له دې ګندونو دصفاکولواهتمام وکړل شي، که نه کومه معاشره چې دې ګندګیوکې تر غاړې پورې ډوبه وي، هغې کې داسلامي نظام ترقي کول ممکن نه دي.

۴ : عالمانوحضراتوته خواست دی چې هغوی په خپلوخطبو او وعظونو کې ددې بلا په قباحتونو باندې رڼاواچوي اودټولو جوماتونونه ددې مضمون غورچاڼ حکومت ته ولیږل شي چې پاکستان دې دفلمي صنعت نه پاک کړل شي.

غرض داچې ددې سیلاب مخې ته بندوهلوله پاره، هغو ټولو خلکوته مخکې راتلل پکار دي کوم چې پاکستان د الله تعالی دقهرنه بچ کول غواړي.

ویل کیږي چې دزرګونوخلکو روزګار فلمي صنعت سره تعلق ساتي اوکه چېرې دابندکړل شي، نودا په زرګونوخلک به بې روزګاره نه شي؟ دخلکو دبې روزګاري مسئله بې شکه ډېره اهم مسئله ده، خو دټولونه مخکې داکتل پکاردي چې ایایوڅوخلکو ته دروزګار ورکولوپه بانه باندې ټول قوم دهلاکت کندې ته وغورځول شي؟ اصول دادي که چېرې دیوکس کاروبار دملک اجتماعي مفادوله پاره نقصان ورکونکی وي، نوهغه ته دکاروبارکولواجازه نه ورکول کیږي، د ډاکوانو اوغلوکار وبار بندولوسره هم دځینو خلکوکاروبار متاثره کیږي، نوایاموږ ته دغلا او ډاکې کولواجازه ورکول پکار دي؟ اسمګلنګ هم دزرګونوکسانوپیشه ده، ایاقوم اوملت به دا برداشت کړي؟ دشرابوصنعت اواخیستلو خرڅولواود چرسو پوډرو کاروبار سره هم د زرګونو خلکو روزګاردی، ایاهغوی ته هم اجازه ورکول پکاردي؟ ددې سوالونوپه جواب کې به ټول عقل لرونکي په یوځای اوازکې ووایي کوم خلک دخپل کاروبارله پاره ټولې معاشرې ته نقصان ورکوي، هغوی ته به دڅه بل جائزکاروبار مشوره ورکړل شي، خومعاشرې سره دلوبو کولو اجازه به ورته ورنه کړل شي، بالکل همدغه اصول په فلمي صنعت باندې هم اختیارول پکار دي، که چېرې دادمعاشرې له پاره بدنه ګڼل کیږي، نودادبصیرت او فراست کمزوري ده اوکه چېرې دادمعاشرې اوخاص طورباندې د ځوانانواونوي نسل له پاره بدګڼل کیږي، نوددې عام ضررباوجود دا برداشت کول دحکمت اوعقل مندي خلاف دي.

کوم خلک چې فلمي صنعت سره تعلق ساتي، هغوی ته څه بل روزګارورکول کېدای شي، مثلا سنیماګانې په تجارتي مرکزونو بدلېدای شي، که چېرې غور وکړل شي، نودابه ښکاره شي چې دادفلمونو لوبې ټوکې یوازې دقوم اخلاقي ډانچې نه تباه کوي، بلکې اقتصادي طور باندې هم دملک له پاره خطرناکې دي ،کوم افرادي اومادي قوت چې دې فضول اوبې فائدې ګناهونو کې ضائع کیږي، که چېرې هغه دملک په زرعي، صنعتي، تجارتي اوسائنسي ترقي باندې خرچ شي، نوملک په دې شعبوکې ډېره

ترقي كولى شي، ددې فائده به هغه سره تعلق ساتونكي خلكونه پرته ټول قوم ته رسيږي. غرض داچې كوم خلك فلمي صنعت سره تعلق ساتي، دهغوى صلاحيتونه داسې روزګار كې استعمالېداى شي، كوم چې ددين، معاشرې اودقوم دوجودله پاره فائده وركونكي وي

د تصوير حكم

سوال: هم هغه ورځ باندې تاسودسوال په جواب كې ليكلي و چې تصويرحرام دى اودهغه له پاره تاسودحضرت مفتي محمدشفيع ديوبندي رحمه الله حواله وركړې وه، پوښتنه داكول غواړم كه چېرې تصويرحرام دى، نو زموږ ملك سره سره نوردټېرواسلامي ملكونوپه كرنسي نوټونو باندې تصويران دي، موږ دغه تصوير والا كرنسي نوټ په جيب كې كېښودوسره لمونځونه كوو، ايا زموږ لمونځ قبليږي؟

زموږ دملك اوچت اوچت عالمان سياسي جماعتونوسره تعلق ساتي، هره ورځ په اخبارونو او رسالوكې دهغوى انټرويو راځي، دهغه سره دهغوى تصويران هم چاپ كيږي، خو يو عالم هم اخبارمنع نه كړو چې انټرويوچاپ كړه اوتصويرمه چاپ كوه.

دحج دوران كې دحج ركنونه هم په ټي وي باندې نيغ په نيغانشودل كيږي،اياداهم صحيح نه دى؟ اوكتونكي هم ګناهګاردي؟ اوداهم يوعكس دى، دغه شان بې شميره شيان دي، كوم چې تاسوته هم معلوم دي.

جواب: دې سوال كې يوه بنيادي غلطي ده، هغه داچې يوقانون دى اودويم شى دى قانون باندې عمل نه كېدل، زه خودشريعت قانون بيانوم، زمادې سره هيڅ بحث نشته چې قانون باندې كوم حدپورې عمل كيږي اوكوم پورې نه؟ رسول الله ﷺ تصويرحرام ګرځولى دى او تصوير جوړونكي باندې يې لعنت فرمايلى دى، اوس كه چېرې ټوله دنيادې قانون خلاف ورزي شروع كړي، نودې قانون ته خوشرعي طورباندې غلط نه شي ويل كېداى اوقانون ماتونكي به ګناهګار وي، كوم خلك چې نوټونوباندې تصويران چاپ كوي، اخبارونوكې تصويران چاپ كوي، دحج فلمونه جوړوي، ايادرسول الله ﷺ دمقرر شوي قانون په مقابله كې دهغوى څه كاريا قول حجت كېداى شي؟ كه چېرې نه، نودهغوى دحوالې وركولوڅه معنا شوه؟

ځان پوه كړئ كه دپاكستان مشردى اوكه دسعودي عرب، سياسي ليډروي اوكه عالمان مشائخ،داټول امتيان دي، ددوى قول اوفعل شرعي سندنه دى، چې درسول الله ﷺ په مقابله كې ددوى حواله وركړل شي، دوى ټول كه چېرې امتي جوړيدوسره دحضور ﷺ په قانون باندې عمل كوي، نودالله تعالى په نزدبه ورته ثواب ملاوشي اوكه چېرې يې نه كوي، نودالله تعالى په درباركې به دمجرم په حيثيت باندې وړاندې كيږي، بياالله تعالى كه هغه معاف كوي او كه سزاوركوي، بهرحال ديومجرم قانون ماتول، په

قانون کې نرمي نه پیداکوي، موږ خلک ډېره سخته غلطي کوو، کله چې د الله تعالی دقانون په مقابله کې دفلانکي فلانکي دعمل حواله ورکوو.

دتصویروالانوټ جیب کې کیښودو سره لمونځ نه ماتیږي، دډېرسخت ضرورت نه پرته تصویرویستل جائزنه دی اودحج فلم جوړول اوکتل هم جائزنه دی.

د ښځې حکمراني

سوال: دروزنامه جنګ کراچی په اسلامي صفحه باندې دتیرودریو جمعونه مسلسل (مورخه ۲۷ جنوري، ۳ فروري او ۱۰ فروري ۱۹۸۹ء) دجناب مفتي محمدرفیع عثماني رحمه الله صاحب یوتاریخي مضمون د"عورت بحیثیت حکمران" په نوم باندې چاپ کیږي.

مفتي صاحب دې مضمون کې دقران کریم، احادیثو، امامانو، فقهاوو او عالمانو دقولونو اوحالاتونه داخبره ثابت کړې ده، چې دیواسلامي ملک مشره ښځه نه شي کېدای. سیاست سره تعلق ساتلونه پرته خالص طورباندې اسلامي عقیده ساتلوسره تاسو نه ددې سوال کولوهمت کوم چې داوسني دور حکمران یوه ښځه ده اوقران، حدیث، عالمانو او فقهاوو ددې مخالفت کړی دی، خوبیاهم پاکستانیانویوه ښځه خپله مشره جوړه کولوسره دقران اوحدیث دښکاره حکمونوخلاف ورزي کړې ده، ایاټول قوم به دقران اوحدیث دې حکمونوخلاف ورزي کولوباندې ګناهګاروي اوایاټول قوم ته به ددې عذاب ملاویږي؟ اوزموږ اوسني اسلامي شعائرواوفرائضوباندې به خوځه اثرنه غورزیږي؟

جواب: دالله تعالی، حضور ﷺ اودامت داجماع اوښکاره فیصلې خلاف ورزي کولو باوجود هم ستاسوپه ګناهګارکیدوکې څه شک دی؟ نیغ په نیغه ګناه خوپه هغو خلکو باندې ده، چاچې یوه ښځه د حکومت مشره جوړه کړې ده، خوددې وبال به ټول قوم باندې وي د مستدرک حاکم کې صحیح سند سره دحضور ﷺ ارشادنقل کړی دی:

هلکت الرجال حين اطاعت النساء.(مستدرک حاکم، ج٤ ص٢٩١)

ترجمه: هلاک شول سړي کله چې هغوی دښځې اطاعت وکړ.

اوس داتباهي اوهلاکت پاکستان باندې کوم کوم شکلونو کې نازلیږي؟ ددې انتظاروکړئ.

څاروي خصي کول

سوال: دقرباني له پاره چې کومه چیلی ساتل کیږي، هغه خصي کړل شي، یوازې دې نیت باندې چې ښې طریقې سره غټ شي اوغوښه هم پکې ډېره وي اوخاص طورباندې خرڅونکې خلک یې ډېرخصي کوي، چې په ښه قیمت باندې خرڅ شي، کله یې چې خصي کوي، نو چیلی ډېرې اوچتې اوچتې چغې وهي، نوایاداپه څاروي باندې ظلم نه دی؟

جواب: دڅاروي خصي کول جائزدي اودهغه قرباني هم جائزده، دکوم حدپورې چې ممکن

وي كوشش كول پكاردي چې خاروي ته كم تكليف اورسيږي.

ږيره خريل حرام دي

سوال: تاسو ارشاد وفرمايلو چې ږيره غټول واجب دي او هغه كټ كول ياخريل (كله چې د يو مټي نه كمه وي) شرعي طورباندې حرام اوكبيره ګناه ده:
۱: جناب عالي! ماپاكستان كې دروژې په مياشت كې ډېر حافظان داسې ليدلي دي چې هغوى دتراويح لمونځ وركوي اوږيره خريي.
۲: دټولونه اوچت مثال زموږ دحكيم سعيداحمدصاحب همدرد والا الحاج حافظ دی، لس كم سل كاله عمريې دی، په خپلې رسالې" همدردصحت"، كې اول مضمون قران اود ريم دحديث وي، پخپله ليكي، اياهغوى ته دامسئله نه ده معلومه؟
۳: دلته درياض مقامي خلكوكې ډېرخلك لږه شان ږيره ساتي اووايي چې دامام شافعي رحمه الله اوامام احمدبن حنبل رحمه الله په فقه كې جائزده.
۴: دې مسئلې باندې يوقابل، تعليم يافته ځاسره چې دعربي اوفقې ډكر دی،خبرې وكړې، هغوى هم وويل چې وړه ږيره حرامه نه ده.
مهرباني وكړئ، تفصيل سره جواب راكړئ، چې دپاكستان او هندوستان اكثر مسلمانانو دلته راتلوسره ددوى په ږيرې ساتل شروع كړي، ځكه چې عمرې اوحج كولونه وروسته دلمونځ پابندي هم كوي.

جواب: فاسقان دي،دهغوى په اقتداكې لمونځ كول مكروه تحريمي دي.
۲: داخبره به حكيم صاحب ته معلومه وي چې هغه ته ددې مسئلې پته شته اوكه نه؟
۳: داخلك غلط وايي په يوې فقه كې هم جائزنه دي.
۴: هغه سره ډكري دی، كه يوازې دډګروله وجې علم راتلی، نو دمغرب مستشرقينوسره دهغه نه غټې ډګرئ دي، دې موضوع باندې زماوړوكې شان رساله ده"د ږيرې مسئله،، ضرور ولولئ.

د ښځې د پاره معاش ګټل

سوال: مورخه ۲۰ جنوري ۱۹۹۲ء روزنامه جنګ كې محترمه سلمي احمدصاحبه دكراچي سټاك ايكسچنج نوی منتخب شوي عهديدارانوپه استقباليه كې تقريركې دسورة نساء د ايت نمبر۳۱ حواله وركولوسره وويل چې :ښځه څه ګټي هغه دهغه برخه ده اوسړی چې څه ګټي، هغه دهغه برخه ده، وروسته ښځوته د كاروباركولواجازه شته اوقران كريم كې ددې ايت ترجمه داده چې سړيوله پاره دهغوى دعملونوبرخه ثابت ده اوښځوله پاره دهغوى دعملونوبرخه ثابت ده.

دقران کریم دترجمې چېرته داثابتیږي چې ښځې ښکاره طور باندې کاروبارکولی شي؟ اودهرکس په شان ښځوته به هم دهغوی دعملونوبرخه ملاویږي اوسړیوته به هم دهغوی دعملونو برخه ملاویږي، نومحترمه بیګم سلمي صاحبه دکاروبارمفهوم دکوم ځای نه راویستلو، دې نه مخکې جناب مولاناطاهرالقادري صاحب هم دمرحوم جنرل محمدضیاء الحق صاحب دریفرنډم په زمانه کې دخطاب دوران کې هم داسې ترجمه کړې وه، ځکه چې مرحوم هم په هغه زمانه کې پاک پتن شریف کې تقریرکې دښځواجتماع ته خطاب کې هم داترجمه کړې وه چې ښځې کاروبار کولی شي، ددې تائیدکولوباندې مولانامحترم دشوې دمجلس ممبرجورکړې شو.

تاسو ته ادب سره خواست دی چې تاسومهرباني وکړئ،

دپورته ذکرشوي ایت مبارک صحیح ترجمه چاپ کولوسره امت دنوې مسئلې نه بچ کړئ.

جواب: دلته دوه مسئلې جداجدادي اوله داچې دښځې له پاره د معاش دګټلوڅه حکم دی؟ ما ددې مسئلې وضاحت مخکې هم کړی دی، چې اسلام بنیادي طورباندې دمعاش دګټلو بوجه په سړیو باندې اچولی دی اودښځوخرچې یې دهغوی په ذمه باندې کړې دي، خاص طور باندې دواده نه وروسته دهغوی خوراک څښاک ذمه داري په سړیوباندې اچول شوې ده اودا یو داسې ښکاره حقیقت دی، چې دې له پاره دلیلونه وړاندې کول فضول کاردی، ابلیس چې دمغرب په ښځو باندې کوم غټ ظلم کړی دی، هغه دادی چې دښځو اود سړیو د برابري افسوس ناکې نعرې سره یې ښځه دمعاش ګټلوپه ګاډي کې اچولوسره دسړیو بوجه هغې باندې واچولو اود کومو حضراتوچې تاسوذکرکړی دی هغوی هم ددې مسلک داعیان دي اوددې له وجې چې کومې خرابي مغربي معاشره کې پیداشوی دی، هغه دیومسلماني معاشرې له پاره دپسخیدونه بلکه دشرم قابل دی.

اوځینې صورتونوکې ښځوته دسړیوبوجه اوچتول وي، دداسې ښځودمعاش ګټلو باندې مجبوریدل یواضطراري حالت دی اوکه دخپل عزت، عصمت اونسوانیت حفاظت کولو سره که هغه دشرافت په ذریعه باندې معاش اوګټي، نودهغې اجازه شته.

دویمه مسئله دبیګم صاحبې دقران کریم دایت نه داستدلال ده، ددې باره کې به مختصر طور باندې هم دا ووایم چې ددې ایت دهغې ښځې دعوې سره هیڅ تعلق نشته، بلکې دا ایت دهغې ددعوې نفي کوي، ځکه چې ددې ایت نازلیدل دځینې ښځوپه دې سوال باندې شوی و، چې هغوی دسړیو برابرول نه دي ګېښودل شوي؟ سړیو ته میراث کې دوه چندا برخه ملاویږي، حضرت مفتي محمدشفیع رحمه الله په تفسیرمعارف القران کې لیکي.

"دې نه مخکې ایتونوکې دمیراث حکمونه تیرشوي دي، هغه کې داهم ویل شوي دي چې دمړي په وارثانوکې که سړي اوښځې دواړه وي اودمړي سره یې هم شان خپلوي وي، نوسړي ته به دښځې په مقابله کې دوه چنده برخه ملاویږي، دغه شان نورفضیلتونه

هم د سړيو ثابت دي، حضرت ام سلمه رضي الله عنها يوځل حضور ﷺ ته عرض وکړ چې موږ ته نيم ميراث ملاويږي او نور هم فلانکي فلانکي فرق دی موږ او سړيو کې.

مقصد يې اعتراض کول نه و، بلکې دهغې خواهش وکه چېرې موږ هم د سړيو برابر وو، نو موږ ته به هم دسړيو په شان فضيلتونه حاصل وي، ځينو ښځو دا خواهش ښکاره کړ چې کاش موږ سړي واى، نو موږ به هم دسړيو په شان جهاد کې برخه اخيستله او د جهاد فضيلت به موږ ته هم حاصل و.

يوې ښځې حضور ﷺ ته عرض وکړ، سړيو ته ميراث کې دوه چنده برخه ملاويږي او د ښځې ګواهي هم دسړي نيمه ده، نو ايا عبادتو او عملونو کې به هم موږ ته نيم ثواب ملاويږي؟ دې باندې دا ايت نازل شو، په کومې کې چې د دواړو قولونو جواب ورکړل شوی دی، دحضرت ام سلمه رضي الله عنها جواب ولاتتمنوا سره ورکړل شوی دی او دهغې ښځې د قول جواب للرجال نصيب سره ورکړل شوی دی. (تفسير معارف القران ص ۳۸۸ ج ۲)

خلاصه دا چې ايت شريف کې ويل شوي دي چې دسړيو او ښځو خاصيتونه جدا جدا دي، او دهغوی دکوشش او عمل ميدان هم جدا جدا دی، د ښځو د سړيو او د سړيو د ښځو خپلو کې څه مقابله ده؟ د دې خواهش هم نه دي کول پکار، دقيامت په ورځ به هرکس دهغه دکوشش او عمل نتيجه ملاويږي، سړيو ته به دهغوی دمحنت او ښځو ته به دهغوی د محنت، که سړي وي او که ښځه، څوک به هم دهغوی دمحنت دنتيجې نه نه شي محروم ولی.

بيګم صاحبې چې ددې ايت نه څه مطلب اخيستل غوښتې دی هغه دادی چې د سړيو دنياوي ګټه به هغوی ته ملاويږي او دښځو هغې کې هيڅ حق نشته اودښځو محنت مزدوري دهغوی ده، دسړيو هغې کې هيڅ حق نشته، که چېرې دا مضمون صحيح وي، نو د دينا يو عدالت به هم دښځې دخوراک څښاک ذمه داري په سړي باندې نه اچوله او عدالتونو کې چې د خوراک څښاک باره کې څومره کيسونه دي، هغه ټول خارجول پکاردي، چې دبيګم صاحبې دتفسير مطابق دسړي ګټه دسړی له پاره ده اودښځې په هغې کې هيڅ حق نشته.

استغفرالله ! حيرانتياده چې داسې ښکاره خبره دخلکو په عقل کې نه راځي.

ماشوم که چېرې لاندې راتلو سره مړشي

سوال: زموږ دعلاقې ښځې دشپې بچي ځان سره په يوې بسترې کې اوده کوي، څه داسې واقعات شوي دي چې دښځو دا بچي اکثر دشپې په خوب کې دهغوی لاندې کېدو له وجې مړه شي، نو ددې ځای خلک هغه ښځې دوه مياشتې مسلسل روژې نيولو باندې مجبوروي، دلته مود ډېرو عالمانو نه دې باره کې وپښتنې وکړې، خو صحيح جواب نه محروم يم، له دې وجې تاسو نه دې باره کې صحيح جواب او راهنمايي ضرورت دی.

جواب: که چېرې دښځې نه لاندې کېدو له وجې ماشوم مړ شي، نو دا "قتل خطاء" دی او د

خطا دقتل حکم قران کريم کې منصوص دی، چې يو خوبه ديت واجب وي، کوم به چې د قبيلې خلک دښځې نه دمقتول خپلوانوته ورکوي. دويم داچې دقاتل په ذمه به دوه مياشتې مسلسل روژې نيول لازم وي. داسې ښځوباندې دوه مياشتې مسلسل روژې نيول لازم دي.

دسړي او ښځې په لمونځ کې فرض

سوال: ايادسړي اوښځې په لمونځ کې فرق شته؟ مثلا ښځه په سينه باندې لاسونه تړي او سړی يې په نوم باندې، نبي کريم ﷺ داسې فرمايلي دي چې لمونځ داسې کوئ؟ که چېرې فرمايلي دي، نودکوم حديث نه ثابت دي؟ که سړی په سينه باندې لاسونه وتړي، نودهغه لمونځ به نه کيږي؟ اودسعودي کې خلک حنبلي اوټول ښځې اوسړي په سينه باندې لاسونه تړي، اوشوافع هم په سينه باندې لاسونه تړي، نواياداغلط دي؟

جواب: دښځواوسړيوپه حکمونوکې بې شميره فرقونه دي، دښځې سترجدادی اودسړي جدا، دغه شان ددوی په نورومسئلوکې هم دجزيات فرق دی اوهغه ټولې دقران اوحديث نه اخستل شوي دي.

سوال: رکوع کولووخت کې اورکوع نه پاسيدوسره رفع يدين کوي، دادحديث نه ثابت دي اوکه نه؟ اوکه چېرې منع دي، نوکوم صحيح حديث کې دی؟ څنګه چې خلک وايي چې خلکوبه بتان راوړل او وروسته بيارفع يدين منع کړل شول چې اوس مه کوئ اوچت اواز باندې امين ويل کله منع شوي دي؟ خلک وايي چې وروسته نه به خلک دلمونځ نه تختيدل له دې وجې حضور ﷺ حکم وکړ چې امين په اوچت اوازباندې وايئ اووروسته بيامنع کړل شول، نودصحيح حديث نه بيان کړئ چې داکله منع کړل شوی دی؟

مونږ دڅلوړ پنځو کسانونه پوښتنه وکړه، زه يوجاهل سړب يم، خويقين يوازې په قران اوحديث باندې لرم، له دې وجې تفصيلي مکمل جواب راکړئ، زه تاسوته دخپل رب واسطه درکوم اوکه تاسودخپلې مورپې څښتلې وي، نوزمونږددې سوالونوجواب ضرورراکړئ.

جواب: درفع يدين اوترک يدين دواړواحاديث موجوددي اودصحابه کرامو رضي الله عنهم او تابعينو حضراتو عمل هم ثابت دی، دغه شان دامين مسئله کې هم دواړه قسمه احاديث موجوددي او دصحابه کرامو اوتابعينوعمل هم، کوم اختلاف چې دی هغه په دې کې دی چې دواړوکې کوم صورت افضل دی؟

جواب خوماعرض کړ، خوددې سوال په جواب باندې پوهيدو له پاره هم دعلم ضرورت دې، که چېرې تاسودالله تعالی واسطه اود موردپيوذکرنه وای کړی، نوبيابه هم ماجواب درکولو، ايا زه تاسونه داپوښتنه کوېې شم چې دالله تعالی واسطه ورکول اودچا

د مور دپښوذکرکول په کوم حدیث کې راغلی دی؟ اوایاپه احادیثو کې یوازې درفع یدین اوامین مسئله ده، دانساني اخلاقوباره کې پکې هیڅ هم نه دي راغلي؟

د اصل سوري مفهوم

سوال: دفقهاء کرام رحمة الله علیهم اجمعین یوعبارت دی، بلوغ ظل کل شئ سوی فی زوال، ددې څه مطلب دی؟ اوددې استثناء نه څه مراددي؟

جواب: دنصف النهارپه وخت کې چې دیوشی کوم سوری وي، هغه ته اصل سوری ویل کیږي، مثل اول اومثل دوم حساب کولوسره اصلي سوری مستثنی کېدای شي،مثلا دنصف النهار په وخت کې دیوشي سوری یوقدم و، نودمثل اول ختمیدونه وروسته به دهغه شي سوری دمثل سره یوقدم شمیرل کیږي.

اذان نه مخکې د رواج شوي درود اوسلام لوستلوشرعي حیثیت

سوال: څو ورځې مخکې زمایوکس سره په دې خبره باندې بحث وشو،چې داذان نه مخکې رواج شوی درود اوسلام کوم چې نن سبا دېرزیات عام شوی دی،دابدعت دی اوکه نه، زما موقف داوچې داذان نه مخکې چونکې دحضور ﷺ په زمانه کې درود اوسلام چونکه د حضور ﷺ اوصحابه کرامو رضی اللہ عنہم نه ثابت نه دي، په دې وجه باندې دابدعت دی، اودسنت خلاف دی، اوهغه سړی وویل چې دادرود اوسلام بدعت دی، خوښه بدعت دی،اوددې کونکې ته به اجر اوثواب ورکول کیږي اودخپل موقف دوضاحت له پاره هغه د درمختار اودفقې دڅه کتابونو اود دیوبند دځینو عالمانوعبارتونه مثلاً: د مولانا عبدالشکور لکهنوي رحمه الله دکتاب" علم الفقه، په حواله باندې وویل چې دې بزرگانو هم دې صلوۃ اوسلام ته ښه بدعت ویلي دي، او ددې کول یې داجراوثواب ذریعه لیکلې ده، له دې نه پرته هغه داهم وویل چې مدارس عربیه وغیره هم دنبي کریم ﷺ اوصحابه کرامو رضی اللہ عنہم په زمانه کې نه وې،نو داهم بدعت دي، بیا تاسو مدرسې وغیره ولې جوړوئ، مهرباني وکړئ تاسوددې یوڅو خبروجواب راکولوسره زما او زما دڅه دوستانوپریشانی لرې کړئ،الله تعالی دې تاسوته اجردرکړي.

جواب: درمختارکې داذان نه مخکې دصلوۃ اوسلام ذکرنشته، بلکې داذان نه وروسته ذکر دی، د درمختاردعبارت ترجمه ده :

فائده: داذان نه وروسته سلام ویل ربیع الاخرکې په ۷۸۱ھ کې د سوموارپه شپه باندې د ماخوستن داذان نه وروسته ایجادشو،بیادجمعې په ورځ،بیالس کاله دمابښام نه پرته ټولو مونځونو کې،بیامابښام کې دوه ځله اوداښه بدعت دی.

خو محشي دې ته ناقابل التفات ویلي دي، کوم ځیزچې د حضور ﷺ نه اته سوه

کاله وروسته ایجاد شوی وي هغه دین کې څنګه داخلیدای شي؟
غرض داچې ددرمختارحواله خوهغه بالکل غلطه ورکړې ده، اود مولانا عبدالشکور لکهنوي رحمه الله کتاب" علم الفقه، ماسره نشته. هغه ته ووایئ چې دهغې فوټوسټیټ ماته راولیږي.

حضور ﷺ سره به هیڅ نه پاتې کیدل

سوال: يوطرف ته خودحضور ﷺ دغريبۍ اولوږې په سوونوواقعات اواحاديث موجوددي اوبل طرف ته په کتابونوکې دډېر زيات سامان مثلاً ديريش غلامان، سل چيلۍ، اسونه، خچر، اوښې اوداسې نور... د حضور ﷺ ملکيت ښودل شوي دي، دابن قيم په زادالمعاد اود مولانا تهانوي رحمه الله په نشرالطيب کې ددې پوره تفصيل دی، دا اختلاف څنګه ختميداى شي؟

جواب: حضور ﷺ سره به هيڅ شی نه پاتې کېدل، هرڅه به ډېرزيات راتلل، خوهماغه به تلل هم، زادالمعادیانشرالطیب کې ددې شیانو فهرست دی، کوم چې وخت په وخت دحضور ﷺ په ملکیت کې و، دانه چې هروخت به ورسره و.

سوال: طبقات ابن سعدکې دي چې حضور ﷺ به يو خصي ګډ دټول امت اودخپل ال اولاد له لوري قرباني کاو،دې نه معلومیږي چې هريوکس به قرباني نه کوله.

جواب: قرباني به يې کوله، الفاظ خوماته يادنه دي، تر کومه حدپورې چې ماتهياددي، يوګډ حضور ﷺ قرباني کړ اوويې فرمايل چې دا زمادامت دهغو خلکوله لوري نه دی کوم چې قرباني نه شي کولی، مشکات شريف ص۱۲۷ کې دمسلم په روايت باندې دحضرت عائشه رضي الله عنها نه روايت دی چې حضور ﷺ ګډ ذبح کړ اوويې فرمايل چې اې الله! قبول يې کړه، دمحمد دطرف نه اودمحمد د اولاد دطرف نه اود محمد دامت له طرف نه، يوګډکې دوه کسان هم نه شي شريکېدای له دې وجې دانتيجه اخيستل چې هريوکس به قرباني نه کوله، صحيح نه ده.

دعذرله وجې دعوت نه قبلول سنت پريښودل نه دي

سوال: ديومسلمان دطعام دعوت پرته دځه شرعي عذرنه نه قبلول څنګه دي؟ حضور ﷺ نه دچادعوت نه قبلول ثابت نه دي، بلکې حضور ﷺ به په دعوت باندې خوشالېدو، يودعوت کې حضرت عائشه رضي الله عنها په اصرارکولوباندې شريکه کړه، ديونائي دعوت قبلول هم دحضور ﷺ نه ثابت دي.

جواب: ددعوت قبلول هم دمسلمان په حقونوکې يوحق دی، له دې وجې دعذرنه پرته نه دی پريښودل پکار،خو مختلف قسمه عذرکېدای شي، که چېرې څوک دځه عذرله وجې

معذرت وغواړي، نو هغه به معذوروي، سنت پرېښودونکی به نه وي.

د کوهي یا د سړک ثواب ببښل

سوال: تاسووفرمایل چې بحث ختم، له دې وجې به زه دحکم خلاف نه کوم، خوددې جواب به ستاسوپه ذمه وي چې ددې یوازې غریبانانوباندې خوړلوسره ثواب ببښل کېدای شي؟ نوخلک چې دثواب ببښلوله پاره کوم سړکونه جوړوي، کوهیان کني، دسوري له پاره ونې لګوي، نو ایا هغه هم یوازې غریبانانوله پاره پکاردي، چې ثواب وببښل شي یاچې هرڅوک فقیر اوغني دې نه فائده واخلي، نوثواب به ورته حاصلیږي؟

جواب: داد رفاه عامه کارونه دي اوصدقه جاریه ده اوصدقه جاریې ثواب منصوص دی.

په خاصو شپوکې رڼاګانې کول او جنډې لګول

سوال: ایاد اوو ویشتمې روژې په شپه باندې اود دولسم ربیع الاول په شپه باندې د رڼاګانو او جنډو انتظام کول دثواب کاردی؟

جواب: په خاصو شپوباندې دضرورت نه زیاتې رڼاګانې کولوته فقهاوو بدعت اوفضول خرچي ویلي دي.

مشروباتو باندې دم کول

سوال: دیو څو مسئلو حل دقران اوحدیث په رڼاکې مطلوب دی.

یوکتاب مې له نظرنه تیرشو چې په هغه کې داحدیث مبارک و، ابوسعید خدري رضي الله عنه روایت کوي چې نبي کریم ﷺ دڅښلوشي ته پوکې وركولونه منع فرمایلې ده.(ترمذي) اوس مسئله داده چې په اوبوباندې څه ایت مبارک ویل اودم له پاره پوکی وهل کیږي دغه شان اوبوته پوکی ورکول اوهغه اوبوڅښل جائزدي اوکه نه؟

جواب: په اوبوباندې ددم ممانعت نشته، دساه اخیستلو ممانعت دی، والله اعلم!

د یتیمانو ماشومانو د پالنې حق

سوال: زمادرې لونه اودوه زامن دي اوزماخاوندوفات شوی دی، تیره میاشت زما کشر زوی په عمان کې داوږدې ناروغی نه وروسته په عمان کې وفات شو، دهغه نه دوه زامن اویوه لور پاتې شول، دهغه ښځې ماشومان دځان سره سیالکوټ ته بوتلل اوزه دخپل مشر زوی سره په عمان کې اوسیږم اودوی زمامشرزوی ډېر ایسارکړل مګرهغې خپل درې واړه ماشومان او خپل ټول سامان وغیره یووړ، زمامرحوم زوی دخپلې ښځې په نامه په سیالکوټ کې یو کور جوړکړی و اودهغه ښځه دلته په سکول کې سبق ښئي، زمادکونډې اینګور داحق جوړیږي چې هغه دې ځان ته اوسیږي، هرکله چې زمازوی وایي چې هغه دا

او ددې ماشومان په خپل کورکې ساتلی شي اودهغې ټولې خرچې هم برداشت کولی شي او ډېرپه ښه طریقې سره دهغوی خصمانه کولی شي، دایادلرئ چې زمادمشرزوی هم شپږ ماشومان دي.

سوال: زمادکونډې اینګورپه کورباندې څه حق دی؟

جواب: که ستامرحوم زوی هغه مکان دخپلې ښځې په نامه کړې وي، نوهغه مکان هم دهغې دی اوپه هغې کې دبل هیڅاحق نشته.

سوال: زمامرحوم زوی ته دلته دسرکارله طرف نه ډېرې پیسې ملاوشولې، په هغو روپیوکې زما او زما د دریو لوڼو او زما د مشر زوی څومره حق جوړیږي؟

جواب: په دغه روپوکې (اودمرحوم په تمام ترکه کې) ستا (یعنې دمرحوم دموربي بي) شپږمه برخه ده اودکونډې اتمه برخه ده او پاتې تمام مال دمرحوم دبچیودی، چې بچي یې وي، نودمرحوم دورور او خویندوهیڅ حق نشته.

سوال: که دعدت پوره کیدونه وروسته زمادزوی ښځه بل واده کوي، نوزمادزوی ماشومان به څوک پالي؟ زه خوډېره ضعیفه یم اوڅه دامدني ذریعه مې هم نشته.

جواب: که کونډه داسې ځای کې واده کوي چې دبچیوله پاره نامحرم وي، نوهغې ته به د ماشومانو د پالنې حق نه وي، بلکې دنیا، دترور،..... علی الترتیب حق به وي.

سوال: ایا زما مشرزوی داماشومان ترې غوښتی شي؟

جواب: دجینکو د پیغلیدو نه وروسته او د هلکانو د اوو کالو عمر پوره کېدو نه وروسته اخستی شئ.

سوال: زمادمرحوم زوی دماشومانواوخپله ټوله خرچه کونډه په خپله برداشت کوي اووایي چې زمادمرحوم خاونددرونو اوخویندوهیڅ حق نشته.

جواب: مادرته پورته لیکلي دي چې دمرحوم په مال کې دورور او خوئندوهیڅ حق نشته، د مور شپږمه برخه ده اودکونډې اتمه برخه اوپاتې ټول مال دیتیمانودی، څوک هم چې دا خوري د اور سکروټې به خوري.

یادونه: دماشومانودمال ساتنه دهغوی دمشرتره په ذمه دی مګرهغه دې په خپله نه خوري، بلکې په ماشومانودې خرچ کړي.

د کنټیکټ لینسزپه صورت کې داوداسه مسائل

سوال: نن سبادچشمو(عینکو)په ځای دکنټیکټ لینسز استعمال ډېرعام شوی دی، کنټیکټ لینسز په سترګه کې دننه (دګول تورې برخې له پاسه)ګول کیږي دادپلاسټک په ګول شکل کې وي اودسترګې هغه برخه باندې خورشي اوبیاددې دلګولونه وروسته دنظر

د عينکو د لګولو ضرورت نه پاتې کيږي، داټرانس پيرنټ يعنې شفاف وي اوپه مختلفو رنګونوکې ملاويږي پوښتنه داده مولاناصاحب! چې ايا د لينسز په سترګوکې د موجودګي په دوران کې که دلمانځه له پاره اودس وکړل شي، نو ايا هغه به صحيح وي؟ (دلينسز لګولونه وروسته مخ لاس وينځل کېداى شي) مهرباني وکړئ او د اسلامي نقطه نظر او قواعد او ضوابطو مطابق راته ووايئ چې ايا اودس به صحيح وي اوکه نه؟دويمه خبره داده چې په روژه کې ددې لګولوسره څه نقصان خو نشته ؟ دروژې د ماتيدويامکروه کيدو لږ شان هم احتمال خونشته؟

جواب: دې سره په اودس اوغسل باندې هيڅ اثرنه پريوځي اونه ورسره په روژه کې څه کراهت راځي.

ايا زه په ژوند کې وصيت کولی شم

سوال: زما اراده ده چې دسنت مطابق په خپل ژوندکې وصيت وکړم زمايوازې يوه لورده، بل څه اولاد مې نشته اومور، څلور ورونه يو اوپنځه خويندې مودي کومې چې تولې واده شوي دي زمور، دڅلور وواړو ورونوګټه جداجداده اودپلارله طرف نه ميراث مويوه باراني ځمکه ده چې تراوسه پورې تقسيم شوې نه ده. پاتې هرکس په خپله ګټه دکان يامکان وغيره اخيستى دى کوم چې هريوپه خپل نامه کړي دي اوزمادخپلې ګټې دوه دکانونه اورهائشي مکان دى،په يوکې زه په خپله اوسيږم اودويم مکان مې په کرايه باندې ورکړى دى اويوه داوړوژرنده ده، دکومې قيمت چې تقريبا يولاک شل زره روپۍ دى اوس زماخيال دى چې زه يودکان دخپلې لوراوښځې په نامه کړم اودويم دکان اوژرنده اومکان کوم چې مې په کرايه ورکړى دى په باره کې دخداى له پاره وصيت وکړم چې کوم جومات، مدرسې ته دهغې دخرڅولونه وروسته دهغه قيمت ورکړل شي او زما دباقې ځمکې برخه دې زماورونو او خويندوته ملاوشي ځکه چې زمازوى وغيره نشته څوک به وروسته زماله پاره دعاوغيره وکړي، ددې وجې نه اوس زماپه زړه کې فکروي چې زه دخپل تمام جائداد وصيت وکړم اوددې دنيانه لاړشم اوتمام جائداد دالله تعالى ددين له پاره وقف کړم کومه چې صدقه جاريه جوړه شي اومادعالم نه دوصيت دمسئلې په باره کې پوښتنه کړې وه، هغه راته وويل چې: ته په خپل ژوندباندې خپل جائدادخرڅولى شې اوپه څه ديني مدرسه کې ولګوه، ځکه چې دنن سباورونه وصيت وغيره نه پوره کوي ددې وجې نه ته په خپل ژوند کې داکاروکړه، خومولاناصاحب! دنن سباحالات اجازه نه ورکوي ځکه چې دازما د لسو کلنوګټه ده اوبله څه ذريعه هم نشته چې په هغه سره خپل ژوند تيرکړم اومزدوري هم کولی نه شم ځمکه وغيره هم باراني ده اوڅه باورپرې نشته که زه هغه په خپل ژوندکې خرڅه کړم اوصدقه کړم، نودمحتاجې ويره راسره ده اوس زماعمرڅلويښت دوه څلويښت

کاله دی، تاسو مهرباني وکړئ اوزما رهنمايي وکړئ چې څه وکړم؟اوپاتې زمادورونو وغيره هم الحمدلله ښه حالت دی، محتاج نه دي، صاحب دولت دي، که زه بل څوک خپل وکيل جوړکړم چې ته زما د مرګ نه وروسته داهرڅه خرڅ کړه اوپه ديني کارونوکې يې ولګوه ياڅوک عالم دين خپل وکيل جوړکړم، نوڅنګه به وي؟ ځکه چې په وارثانوباندې مې باورنشته چې هغوی به په خپل لالچ کې وصيت پوره نه کړي، ددې وجې نه تاسو زما جائداد تقسيم کړئ اودوصيت په باره کې راته ووايئ زه به ستاسو ډېر شکر ګزاريم زما وارثان دادي: څلور ورونه، پنځه خويندې، يوه لور، ښځه او زما موربي بي.

جواب: ستاسودخط په جواب کې ځوضروري مسائل ذکرکوم:

۱::تاسودخپل صحت په زمانه کې څه دوکان يامکان ښځې يالورته هبه کولی شئ، نودا شرعا جائز دي مکان يادوکان دهغوی په نامه کړئ اوهغوی ته يې حواله کړئ.

۲::داوصيت کول جائزدي چې زمادمرګ نه وروسته دې دومره مال جوماتونواومدرسوته ورکړل شي.

۳:: وصيت يوازې دمال په دريمه برخه کې جائزدی، ددې نه دزيات وصيت دوارثانو د اجازې نه پرته صحيح نه دی، که چادديمې برخې نه دزياتې وصيت وکړ،نودمال دريمه برخه کې به وصيت نافذيږي ددې نه دزيات به دوارثانوداجازې نه پرته نه نافذکيږي.

۴:: که چاسره ويره وي چې وارث دهغه وصيت پوره نه کړي، نوهغه له پکاردي چې هغه داسې دوه کسان کوم چې متقيان اوپرهيزګارهم وي اوپه مسائلوباندې هم پوهيږي،ددې وصيت دپوره کولو ذمه وارجوړکړي اووصيت دې وليکي اوپه هغه دې ګواه مقررکړي اودګواهانوپه وړاندې دې داوصيت هغوی ته حواله کړي.

۵:: دوفات په وخت کې چې ته دڅومره جائدادمالک يې په هغې کې به په دريمه برخه کې وصيت نافذيږي اودپاتې شوي مال په دريوکې به داسې برخې وي:

۱::دښځې اتمه برخه.۲::دمورشپږمه برخه.۳::دلورنيمه برخه.۴:: پاتې په به په ورونو خويندو کې داسې تقسيميږي چې ورورته به دخورنه دوچنده برخه ملاويږي.

دوهم علاج

سوال: زه دبي اے زده کونکې يم، زموږ کورلږ شان مذهبي دی، لمونځ تقريبا ټول خلک کوي، خودکله نه چې مالمونځ شروع کړی دی په مزه مزه داسې شوې يم چې که چاسره مې پښه ولګيږي، نوفورا يې ووينځم،که چاسره رانه جارو ولګيږي، نوفورا يې ووينځم، که د کمرې دپاکولوله پاره لمده جامه په کمره کې لګيږي، نوزه دهغې نه ځان ساتم، دڅاڅکونه خو ځان داسې ساتم لکه څنګه چې بنده داورنه ځان ساتي، که اوبه په ځمکه باندې پريوتلې او زما جامو څاڅکي ورغلل، نوپايڅې وينځم، چې هروخت مې پايڅې لمدې

وي، څکه چې زموږ کورروکی دی، اخرترکومې پورې بنده په کمره کې پاتې کېدای شي؟ بس دغه زماحالت دی، چې دهغه له وجې کوروالـه ماته ذهني مريضه اودوهم مريضې په نامه يادوي، چې دهغې په وجه ماته سخت تکليف رارسيږي اوزه سوچ کوم چې بيابه داسې نه کوم، خوبياهم داسې کولی نه شم، خيال راځي که جامې مې ناپاکې شوي وي، نو لمونځ به مې ونه شي کوروالـه ماهروخت په اوبوکې دننوتلونه منع کوي چې دهغه له وجې اوس ماته ايګزيماهم شوې ده، خوزه وايم چې په ماباندې دهيڅ قسمه څاڅکی نه پرې وځي، دکوروالا وايي چې زموږ په کورکې څوک ماشوم نشته چې دهغه دمتيازووغيره سره به ستاجامې ناپاکې شي، کله کله چې په دې خبروباندې زه اورتل شم ،نوزړه مې غواړي چې ښځې لمونځ پريږدم اوددې شيانونه ځان خلاص کړم، خوزړه مې نه مني او لمونځ په هيڅ حالت کې پريښودای نه شم، تاسوزمادسوال زر تر زره جواب راکړئ چې ددې ذهني اذيت نه خلاصی ملاوشي.

جواب: لورې! په يوه خبره پوه شه،که دپاکي اوناپاکي مسئله دومره ګرانه وي، څومره چې تاپه ځان باندې اچولې ده، نوددنياکارخانه به بنده شوې وه، ستاپه شان به هرکس بس پايڅو وينځلو باندې لګيدلی و ،داتاته دوهم مرض دی ددې علاج دبراسان دی اوهغه دادی چې د کومو شيانونه تاته دناپاکي فکرلګيدلی وي، دهغو هيڅ پرواه مه کوه اوکله چې ستاشيطان تاته داسې ووايي چې څاڅکي ناپاکه وو، نوشيطان ته وايه چې: ته غلط وايې زه ستاخبره نه منم که تريوې مياشتې پورې دې زماپه وينا باندې عمل وکړ، نوان شاءالله ددې وهم دمرض نه به درته دهميشه له پاره نجات ملاوشي.

ايا نابالغه ماشوما نو ته د شعور راتلو پورې د لمانځه ويلو نه دي پکار

سوال: بې شکه الله تعالی معاف کونکی دی، خوځه خلک خپل نابالغه بچيوته دلمونځ حکم له دې وجې نه کوي چې ماشومان دزړه نه لمونځ نه کوي، نودزوراوزبردستۍ کولوڅه فائده ده؟ کله چې پکې پخپله باندې عقل پيداشي لمونځ کول به شروع کړي، اياداسې ويل صحيح دي؟ اوهغوی پخپله باندې دلمونځ پابند دي.

جواب: دحضور ﷺ دا ارشاد به مواوريدلی وي چې خپلو بچيوته دلمونځ حکم کوئ کله چې هغوی د اووکلنو شي اوبيا پرې په وهلو باندې لمونځ کوئ کله چې هغوی د لسو کلنو شي، ددې حديث نه معلومه شوه چې د زور زبردستۍ کولوهم فائده شته، چې ددې له وجې به ماشومان دلمونځ کولوعادت شي اوکوم حضرات چې دافرمايي چې :کله هغوی کې شعورپيداشي نوپخپله به يې کوي، دهغوی داخبره د يوڅو وجوهاتو په وجه باندې غلطه ده: اول : دادنبي کريم ﷺ دارشادخلاف دی.

دويم : دنياوي کارونواوتعليم کې دغه خلک خپل بچې ازادنه پريږدي،چې کله به دوی کې

عقل پیداشي،نوپخپله به یې شروع کړي، نو معلومه شوه چې داقول ددین نه دبې پروایي له وجې دی.
دریم :کله چې ماشومان دشعورنه مخکې دلمونځ پابندنه کړل شي، نود شعور راتلونه وروسته به هم پابندي نه کوي.
څلورم : ماشومان که دشعورراتلونه وروسته دلمونځ پابندوي اوکه نه، خو مور و پلاربه په خپل فرائضو کې دکوتاهي له وجې ګناهګاروي.

ایا د دنیا اخري سر شته کوم ځای به چې داختمیږي

سوال: زمامسئله داده چې ددنیاڅه اخري حدشته، چې هغه باندې به دنیاختمیږي یانشته؟

جواب: ددنیااخري حدقیامت دی، خودقیامت وخت معلوم نه دی، دقیامت په نښوکې وړې نښې ښکاره شوي دي، په غټونښو کې دحضرت مهدي رضي الله عنه ښکاره کیدل دي، دهغه په زمانه کې به دجال هم ښکاره شي، دهغه دقتلولوله پاره به حضرت عیسی علیه السلام داسمان نه نازل شي، دهغه دوفات نه وروسته به دنیاکې حالات ګډوډشي او د قیامت غټې نښې به ښکاره کېدل شروع شي، تردې چې څه وخت وروسته به دقیامت شپیلی ووهل شي.

د هرطرف نه پریشان انسان ته بد نصیب ویل کیدای شي

سوال: یوانسان چې هغه ته دخپل قسمت په هریوه موقع باندې شکست وي، یعنې یو کس غریب اومفلس هم وي، دعلم شوق یې وي، خوعلم ورته نصیب نه شي، خوشالي کمې وي، غمونه زیات وي، ناروغۍ دهغه سوری جوړشوی وي، مور و پلار او ورونوخویندوپه موجودګۍ کې دمحبت محروم وي، خپلوان هم ورسره ملاویدل نه خوښوي، محنت ډېرکوي اوفائده ورته کمه ملاویږي، ایاداسې انسان دې ویلوباندې مجبوروي چې :یاالله ! څنګه چې زه بدقسمته یم داسې بل څوک نه کړې، دهغه الفاظ دهغه په حق کې څنګه دي؟ اوکه چېرې هغه په خپل تقدیر باندې صبرکوي اوصبرورته نه راځي، نوڅه کول پکاردي؟

جواب: انسان باندې چې کوم بدحالات راځي هغې کې زیات دانسان داعمالوله وجې وي، هغو کې الله تعالی نه ګیله کول ښکاره خبره ده چې فضول کاردی، انسان ته خپل عملونه صحیح کول پکاردي اوکوم کارونه چې غیراختیاري طورباندې راځي، هغو کې دالله تعالی خپل څه غرض نه وي، بلکې دبنده مصلحت پکې وي، هغو کې دې سوچ کولوسره صبرکول پکاردي چې دې کې به دالله تعالی دطرفه زما له پاره څه بهتري وي، دې سره چې الله تعالی کوم بې شمیره نعمتونه ورکړي دهغو سوچ کول هم پکاردي او **الحمدلله علی کل حال** ویل پکاردي.

د ماشوموالي د غلطیو اوس څه علاج دی

سوال: د سلام نه وروسته عرض دی چې ستاسو لیک راته ورسېد، لوستلو سره مې زړه ته اطمینان حاصل شو او اوس زه خپل ځان یو کامیاب انسان ګڼم، ځکه چې تاسو ماته د هغه دردناک حالاتونه د خلاصي وعده راکړې ده، زه به ټول ژوند ستاسو احسان منونکې یم، ستاسو دا عظیم احسان به زه ټول عمر نه هیروم، ماته هدایات راکړئ چې زه خپل ژوند نور کامیاب څنګه جوړ کړم؟ زما په تاسو باندې مکمل اعتماد دی، ځکه چې تاسو زما له پاره د فرښتې په شان انسان یئ.

جواب: السلام علیکم! ستاسو علاج په دې یو څو خبرو کې دی:

۱ :: نابالغي کې چې څه شوي دي هغو باندې تاسو سره هیڅ مواخذه نشته، تاسو دنن نه خپل ځان بالکل پاک او معصوم ګڼئ (یعني د نابالغي په اعتبار).

۲ :: تاسو چې په کوم ګندګیو کې مبتلاوئ، هغو کې یوه هم بې علاجه نشته، د نن نه تاسو مایوسئ پرېږدئ او د خوداعتمادي طرف ته قدم اوچت کړئ.

۳ :: د الله تعالی یو بزرګ بنده سره خپل تعلق جوړ کړئ او خپل هر حال هغه ته بیانوئ او د هغه په مشوره باندې عمل کوئ.

۴ :: د ټولې دنیاد فکرونو نه بې فکره او سیدو سره خپل کارکې مشغول شئ، د څه ناکامي یا شکست خیال ذهن ته مه راولئ.

حضور ﷺ د مکې د فتح کېدو نه وروسته مکه خپل وطن ولې جوړ نه کړ

سوال: حضور ﷺ د مدینې طرف ته هجرت وکړ، خو کله چې د فاتح په حیثیت باندې مکې ته داخل شو، نو هلته یې مستقل طور باندې قیام ولې ونه کړ؟

جواب: مهاجر له پاره خپل اول وطن اختیارول جائز نه دي، که نه هجرت یې باطلیږي.

❖ د اودسه مسائل ❖

د غسل نه مخکې د اودس کولو تفصيل

سوال: ديوقاري د سوال په جواب کې تاسو د غسل او د اودس متعلق ليکلي دي چې د غسل کولو سره اودس کيږي، له دې وجې دغسل نه وروسته د اودس کولوضرورت نشته، لمونځ کولی شئ، بلکې ترځوچې په دې غسل باندې دوه رکعته نه وي شوي په دويم ځل اودس کول ګناه ده.

ما پخپله دامسئله ډير ځل په کتابونوکې لوستلې ده،خو ستاسو په شان دعلم د خاوندانونه ته مې استفاده نه وه کړې او اوسه پورې په شکونو اوشبهاتوکې اخته وم، ستاسوبه احسان وي زمونږ دتسلي له پاره او زماپه شان د نورو لوستونکو دښه کېدو په خاطر ددې مسئلې وضاحت وکړئ.

لکه څنګه چې ستاسو په علم کې ده چې په اودس کې يو ځل د سرځلورمې برخې مسح کول فرض دي،اوس که په يوسړي باندې غسل کول فرض وي، نوهغه به اودس هم کوي،خو يوسړی د پاکوالي په حالت کې غسل کوي، نو ظاهره ده چې هغه به اودس نه کوي، بيا دسر دځلورمې برخې دمسح څه معنی؟اوهغه څنګه يوازې دغسل سره لمونځ کولی شي،يو حديث ستاسو په خدمت کې پيش کوم.

حضرت عائشه رضي الله عنها روايت کوي چې رسول الله ﷺ به دغسل نه وروسته اودس نه کاودغسل نه مخکې به يې چې کوم اودس کړی و هماغه به يې کافي ګڼله.(ترمذی،ابن ماجه،نسائی)

د پورتني حديث نه دا خبره هم ثابته شوه چې رسول الله ﷺ به د غسل نه په مخکې اودس باندې اکتفاء کوله، يعنې اودس به يې ضرورکاو، لهذا دپورتني حديث په رڼاکې بيان کړئ چې پرته داودس نه په غسل سره لمونځ کيږي اوکه نه، سره له دې چې د سرمسح په اودس کې فرض ده؟

جواب: اودس د درې اندامونو د وينځلو اود سر دمسح کولو نوم دی[1]. کله چې انسان غسل وکړي، نوهغه په دې ضمن کې اودس هم وکړ[2]. دغسل نه مخکې اودس کول سنت

---

[1] ففرض الطهارة غسل الأعضاء الثلاثة يعني الوجه واليدين والقدمين...... ومسح الرأس.... الخ. (الجوهرة النيرة ج: ١ص: ۴، کتاب الطهارة،طبع مجتبائي دهلي، ايضاً هدايه ج: ١ ص: ١۶، ١٧ طبع مکتبه شرکت علميه ملتان)

[2] ويقول القاضي في العارضة: لم يختلف أحد من العلماء في أن الوضوء داخل في الغسل...... الخ. (معارف السُنن ج: ١ ص: ٣۶٨، طبع مکتبه بنورية کرا تشي)۔

دي[۱] لکه چې تاسو حديث شريف نقل کړ، خوکه چا دغسل نه مخکې اودس ونه کړ، نوبيايې هم غسل کيږي[۲] او دغسل په ضمن کې به يې اودس هم وشي دمسح مطلب لوند لاس په سر باندې راښکل[۳] کله چې يې په سر باندې اوبه اچولوسره اومونږلو، نو دمسح نه زيات غسل يې وشو، په هرحال د عوامو دا طرز عمل چې هغوی دغسل نه بعد بيا اودس کوي بالکل غلط دی اودس د غسل نه مخکې کول پکار دي چې د غسل سنت اداشي د غسل کولو نه وروسته د اودس کولو هيڅ جواز نشته.[۴]

د غسل کولو نه وروسته اودس غير ضروري دی

سوال: دغسل نه وروسته دځينو خلکونه مو اوريدلي دي چې داودس کولو ضرورت نشته، د قران او احاديثو په رڼاکې جواب راکړئ چې ايا دغسل کولو نه وروسته د اودس نه کولو طريقه صحيح ده او که نه؟

جواب: په غسل کولو سره اودس هم کيږي وروسته د اودس کولو ضرورت نشته.[۵]

يوازې غسل يې وکړ نو ايا لمونځ اداکولی شي؟

سوال: غسل کولو نه وروسته که لمانځه له پاره اودس ونه کړي، نو ايا لمونځ کيږي؟

جواب: په غسل کې اودس هم داخل دی، غسل کولو نه وروسته په دويم ځل د اودس کولو ضرورت نشته، البته که اودس مات شي، نو په دويم ځل اودس کول پکار دي.[۶]

---

[۱] وسنّة الغسل أن يبدأ المغتسل فيغسل يديه و فرجه ...... ثم يتوضأ وضوء ه للصلاة الّا رجليه فيه اشارة الي انه يمسح رأسه وهو ظاهر الرواية و روي الحسن عن أبي حنيفة أنه لايمسح لأنه لا فائدة فيه لأن الاسالة تقدم المسح والصحيح انه يمسحه.......الخ. (الجوهرة النيرة ج: ١ص ١٠، طبع مجتبائي دهلي)۔

[۲] وفرض الغسل المضمضة والاستنشاق وغسل سائر البدن. (هداية ج: ١ ص: ٢٩ كتاب الطهارة)۔

[۳] والمسح اصابة اليد المبتلة العضو..الخ. (شرح الوقاية ج: ١ ص: ٥٥، فرائض الوضوء، طبع ايچ ايم سعيد)

[۴] عن عائشة أن النبي صلي الله عليه وسلم كان لاَ يتوضأ بعد الغسل. قال أبو عيسٰي: هٰذا قول غير واحد من أصحاب النبي صلي الله وسلم والتابعين أن لاَ يتوضأ بعد الغسل. (ترمذي ج: ١ ص: ١٦ باب الوضوء بعد الغسل، طبع دهلي). ايضًا: قال العلامة نوح أفندي: بل ورد ما يدل علي كراهته، أخرج الطبراني في الأوسط عن ابن عباس رضي الله عنهما قال: قال رسول الله صلي الله عليه وسلم: من توضأ بعدالغسل فليس منّا آه تأمل. (ردالمحتار ج: ١ ص: ١٥٨ طبع ايچ ايم سعيد)۔

[۵] ويكره لمن توضأ قبل غسله اعادة الوضوء بعد الغسل لحديث عائشة قالت: كان رسول اللّٰه صلي الله عليه سلم لاَ يتوضأ بعد الغسل الّا ان ينتقض وضوئه......الخ. (الفقه الاسلامي و أدلّته، المطلب الخامس، مكروهات الغسل ج: ١ص: ٣٨٢ طبع دارالفكر بيروت)۔

[۶] عن عائشة رضي الله عنها انّ النبي صلي الله عليه وسلم كان لاَ يتوضأ بعد الغسل. (ترمذي، باب الوضوء بعد الغسل ج: ١ص: ١٦). وأيضًا: فلو أحدث قبله ينبغي اعادته. (حاشية ردالمحتار ج: ١ ص: ٥٨ قبيل مطلب في تحرير الصاع والمد والرطل، طبع ايچ ايم سعيد).

د جمعې د لمانځه د پاره د غسل نه وروسته اودس کول

سوال: د جمعې د لمانځه د غسل نه وروسته اودس کول ضروري دي او که نه؟

جواب: نه! دغسل نه وروسته چې ترڅو اودس مات نه شي، په دويم ځل د اودس کولو ضرورت نشته.[۱]

په اودس کې نيت شرط نه دی

سوال: د اودس کولوله پاره نيت ضروري دی، موږ په کتاب کې لوستلي دي، چې په مخ لاس وينځلو کې هم هغه کار کيږي، کوم چې په اودس کې کيږي، که د اودس نيت ونه کړل شي، نو اودس نه کيږي، بلکې يوازې مخ لاس وينځل شو، له دې نه پرته په اودس کې چې کوم فرائض دي که هغه ترې پاتې شي، نو بيا اودس څنګه وشو؟

جواب: نيت کول په اودس کې فرض نه دي[۲]، که مخ لاس او پښې ووينځل شي او د سرمسح وکړل شي (چې په اوداسه دا څلورشيان فرض دي)، نو اودس به وشي،[۳] خود اودس ثواب به هلته ورکول کيږي چې کله يې د اودس نيت کړی وي.[۴]

له اوداسه پرته يوازې په نيت سره اودس نه کيږي

سوال: په اکثرو ځايونو کې په جوماتونو کې د اوبو انتظام نه وي او بياد اودس له پاره کافي تکليف جوړشي ما اوريدلي دي که يوځای کې اوبه نه وي، نود اودس په نيت کولو سره اودس کيږي، ايا داسې کېدلی شي، که اودس کيږي، نو دهغه نيت به هم داسې وي، لکه څنګه چې موږ د اوبو سره د اودس کولو په وخت کوو؟

---

[۱] عن عائشة رضي الله عنها أنّ النبي صلي الله عليه وسلم كان لاَ يتوضّأ بعد الغسل. (ترمذي، باب الوضوء بعد الغسل ج: ۱ص: ۱۶). وأيضًا: فلو أحدث قبله ينبغي إعادته. (حاشية ردالمحتار ج:۱ ص:۵۸ قبيل مطلب في تحرير الصاع والمد والرطل، طبع ايچ ايم سعيد)_

[۲] وأما النية فليست من الشرائط......فيجوز الوضوء بدون النية. (بدائع ج:۱ ص:۱۷، طبع ايچ ايم سعيد)

[۳] قال تعالي: "فاغسلوا وجوهكم و أيديكم إلي المرافق وامسحوا برء وسكم و أرجلكم إلي الكعبين" (المائدة: ۶). ففرض الطهارة: غسل الأعضاء الثلاثة يعني الوجه واليدين والقدمين .... و مسح الرأس .... الخ. (الجوهرة النيرة ج:۱ ص:۴)_

[۴] قال الحنفية: يسن للمتوضئي البداية بالنية لتحصيل الثواب. (الفقه الاسلامي و أدلّته ج: ۱ ص: ۲۲۵). أيضًا: والنية سُنّة لتحصيل الثواب لأن المامور به ليس الّا غسلاً و مسحًا في الاية ولم يعلمه النبي صلي الله عليه وسلم للأعرابي مع جهله و فرضت في التيمم لأنه بالتراب وليس مزيلاً للحدث بالأصالة. (حاشية الطحطاوي علي مراقي الفلاح ص: ۴۱)_

جواب: یوازې داودس په نیت کولو سره اودس نه کیږي تاسو غلط اوریدلي دي، د شریعت حکم دا دی چې که په یو ځای کې د اودس له پاره اوبه نه وي، نوپه پاکه خاوره دې تیمم وکړل شي[۱]او د اوبو د نه کېدو مطلب دادی چې اوبه کم نه کم یو میل لرې وي، له دې وجې په ښارکې د اوبو د نه موندلو هیڅ وجه نشته. په ځنګل کې داسې صورت پیښېدلی شي.[۲]

د اندامونو درې ځله وینځل سنت دي

سوال: زمونږ د اسلامیاتو استاذ ویلي دي چې د اودس په وخت کې لاس وینځل، غرغره کول، په پوزه کې اوبه اچول وغیره کوم چې درې ځله کیږي، دوه ځله هم وینځلی شئ ایا داخبره صحیح ده؟

جواب کامل سنت درې ځله وینځل دي او اودس دوه ځله وینځلو سره څه چې په یو ځل وینځلو سره هم کیږي، خو په دې شرط چې د ویښته برابر ځای به هم وچ پاتې نه وي.[۳]

په اودس کې هر اندام د دریو ځلو نه زیات وینځل

سوال: د اودس دوران کې هر اندام درې ځله وینځل سنت دي، که یو اندام د اودس دوران کې د دریو ځلو نه زیات ووینځل شي، نو ایا په اودس کې فرق راځي؟

جواب: یو اندام د دریو ځلو نه زیات وینځل مکروه دي او دا د اوبو اسراف دی.[۴]

---

[۱] قال أبو حنیفة رحمه الله: لا طهارة للصحیح الا بالماء أو بالصعید في غیر الأمصار و غیر القري اذا عدم الماء. قال أبوبکر: الأصل فیه قوله تعالي: اذا قمتم الي الصلوة ...... فلم تجدوا ماء فتیمموا صعیدًا طیبًا. (شرح مختصر الطحاوي لأبي بکر الجصاص ج:۱ص: ۱۹۷ کتاب الطهارة، طبع دارالبشائر الاسلامیة،بیروت)

[۲] أما العدم من حیث الصورة والمعني فهو أن یکون الماء بعیدًا عنه و لم یذکر حد البُعد في ظاهر الروایة، وروي عن محمد انه قدّر بالحیل وهو أن یکون میلاً فصاعدًا فان کان أقل من میل لم یجزالتیمم.(بدائع الصنائع ج: ۱ ص:۴۶)_

[۳] عن علي أن النبي صلي الله علیه وسلم توضأ ثلا ثاً ثلا ثاً......... قال أبوعیسي: حدیث علي احسن شيء في هذا الباب و أصح والعمل علي هٰذا عند عامة أهل العلم ان الوضوء یجزي مرة مرة و مرتین أفضل و أفضله ثلاث و لیس بعده شیئ. (ترمذي ج: ۱ ص: ۸، باب ما جاء في الوضوء ثلا ثاً ثلا ثاً). أیضاً: و منها (أي من سنن الوضوء) تکرار الغسل ثلا ثاً فیما یفرض غسله نحو الیدین والوجه والرجلین کذا في المحیط، المرة الواحدة السابغة في الغسل فرض. (عالمگیري ج: ۱ ص: ۷ طبع رشیدیه کوئته)

[۴] عن عمروبن شعیب عن أبیه عن جده قال: جاء أعرابي الي النبي صلي الله علیه وسلم یسأله عن الوضوئ، فاراه ثلا ثاً ثلا ثاً ثم قال: هٰکذا الوضوئ، فمن زاد علي هٰذا فقد أساء و تعدي و ظلم. (مشکوٰة ج: ۱ ص: ۴۷، باب سُنن الوضوء). وفي المرقاة (ج: ۱ ص: ۳۱۷) (فمن زاد علي هٰذا فقد أساء) أي بترک السنّة (و تعدي) أي حدها بالزیادة، (وظلم) أي علي نفسه بمخالفة النبي صلي الله علیه وسلم..... او لأنه أتلف الماء بلا فائدة. أیضًا: وفي الدر المختار:ومکروهه...... و منه الزیادة علي الثلاث فیه تحریمًا لو بماء النهر والمملوک له. و في الشامیة: قوله والاسراف أي بان یستعمل منه فوق الحاجة الشرعیة،....[بقیه حاشیه په راروانه صفحه...

ایا په اوداسه کې د اندامونو د ترتیب خیال ساتل ضروري دي؟

سوال: که په اوداسه کې یو اندام مثلا په پوزه کې اوبه اچول هیر شي او بیا په اخر کې یا پښنو وینځلو نه وروسته درې ځله په پوزه کې اوبه واچوي، نو اودس کیږي؟

جواب: هو! اودس کیږي.[1]

ګڼه ږیره د ننه وینځل فرض نه دي یوازې خلال یې کافي دی

سوال: ایا د اودس کولو په وخت درې ځله خوله وینځلو نه وروسته د ږیرې د منځ د لوندوالي له پاره باربار په لاسو کې اوبه اخیستل ضروري دي؟

جواب: که ږیره ګڼه وي چې د ننه څرمن په نظر نه راځي، نو د هغه د پورته نه وینځل فرض دي او د هغه خلال سنت دی او که ږیره رنګې (رنګړې) وي، نو بیا د ټولې ږیرې لندول ضروري دي.[2]

د زم زم په اوبو سره اودس او غسل کول

سوال: مولانا صاحب! زه په مکه مکرمه کې اوسیږم، د څو ورځو نه مې په دې مسئله باندې زړه کې شک دی مهرباني وکړئ، د دې شرعي حل راته وښایئ ستاسو شکرګزار به یم، مولانا

...بقیه د تیر مخ]... لما أخرج ابن ماجة وغيره عن عبدالله بن عمروابن العاص أن رسول صلي الله مرّ بسعد و هو يتوضأ فقال: ما هذا السرف؟ فقال: أفي الوضوء اسراف؟ فقال: نعم! وان كنت علي نهر جار. حليه، قوله ومنه أي من الاسراف الزيادة علي الثلاث أي في الغسلات مع اعتقاد أن ذالک هوالسنة لما قد مناه أن النهي محمول علي ذالک. (درمختارمع الشامي ج:۱ ص:۱۳۲).و في حاشية الطحطاوي علي مراقي الفلاح ص: ۴۵ (طبع میرمحمد کتب خانه): الاسراف في صبّ الماء، الاسراف العمل فوق الحاجة الشرعية في فتاوي الحجة يكره صب الماء في الوضوء زيادة علي العدد المسنون والقدر المعهود لما ورد في الخبر شرار أمتي الذين يسرفون في صب الماء اه.

[1] شک في بعض وضوئه أعاد ماشک فيه لو في خلاله ولم يكن الشک عادة له و الّا لَا..... الخ. (در مختار مع الشامي ج:۱ ص:۱۵۰قبيل مطلب في ابحاث الغسل)والترتيب في الوضوء سنة عندنا(هداية ج: ۱ ص: ۲۲)

[2] و يغسل .....ماكان من شعر اللحية علي اصل الذقن ولا يجب ايصال الماء الي منابت الشعر الّا أن يكون الشعر قليلاً تبدو منه المنابت كذا في فتاويٰ قاضي خان. (عالمگيري ج:۱ص: ۴، كتاب الطهارة). و يعطي أيضًا وجوب الاسالة علي شعر اللحية لأنه أوجب غسل الوجه وحده بذالک واختلف فيه الروايات عند أبي حنيفة فعنه يجب مسح ربعها و عنه مسح ما يلاقي البشرة وعنه لَا يتعلق بشي وهو رواية عن أبي يوسف و عن أبي يوسف استيعابها وأشار محمد رحمه الله في الأصل الي أنه يجب غسل كله قيل وهو الأصح و في الفتاوي الظهيرية و عليه الفتويٰ لأنه قام مقام البشرة فتحوّل الفرض اليه كالحاجب وقال في البدائع عن ابن شجاع انهم رجعوا عما سويٰ هٰذا كل هٰذا في الكثة أما الخفيفة التي تري بشرتها فيجب ايصال الماء الي تحتها.(فتح القدير ج: ۱ ص: ۹ طبع دار صادر بيروت)۔

صاحب! موږ په پاکستان کې وو، نود زم زم د اوبو له پاره مو دومره مینه وه چې هیڅ نه شو ویلی، اوس هم هغه ده د یو یو څاڅکي شوق لرو، دلته پرې خلک اودس کوي ایا دا جائز دي او که نه؟ د لمانځه له پاره اودس کول جائز دي او که د ادب خلاف دي په تفصیل سره جواب راکړئ؟

جواب: کوم سړی چې پاك وي هغه که یوازې د برکت له پاره په اب زم زم باندې غسل یا اودس کوي، نو جائز دي خود بې اودسه سړي له پاره یا د جنابت والا له پاره په دې اوبو باندې غسل کول مکروه دي د ضرورت په وخت کله چې د زم زم نه پرته نورې اوبه پیدا نه شي د زم زم په اوبو اودس کول جائز دي، خو د جنابت غسل کول په هرحال کې مکروه دي. بلکې د ځینو په قول باندې حرام دي، همدا حکم د زم زم په اوبو باندې د استنجاء کولو هم دی. نقل شوي دي چې ځینو خلکو په زم زم باندې استنجاء وکړه، نو هغوی ته بواسیر ولګېدل، خلاصه دا ده چې زم زم ډیرې د برکت اوبه دي، ددې ادب کول ضروري دي، ددې څښل سبب د خیر او برکت دي او په مخ سر باندې او په بدن باندې اچول یې سبب د برکت دي، خو د نجاست د لیرې کولو له پاره ددې استعمال نا روا دی.[1]

له عبادت پرته په مخکیني اودس باندې دویم اودس کول ګناه ده

سوال: که یو سړي ته د جنابت د غسل حاجت نه وي، یعنې هغه پاك وي هغه یوازې غسل کوي ظاهره ده چې په غسل کولو کې به د هغه بدن د سر نه واخله پښو پورې لوندیږي، په داسې حالت کې هغه پرته د اودس نه لمونځ کولی شي او که نه؟ یاد دې وي چې هغه سړي نه دغسل نه مخکې اودس کړی او نه وروسته، خود سر نه پښو پورې اوبه یې ضرور بیولي دي.

جواب: دغسل کولو سره اودس هم کیږي، له دې وجې د غسل کولو نه وروسته د اودس کولو ضرورت نشته، لمونځ کولی شي[2] بلکې ترڅو چې یې په دې غسل باندې کم نه کم دوه رکعته نه وي کړي، یا بل عبادت چې په هغه کې اودس شرط وي، دویم اودس کول مکروه دي.[3]

---

[1] و يجوز الاغتسال والتوضؤ بماء زمزم ولا يكره عند الثلاثة خلافا لأحمد علي وجه التبرك اي لا بأس بما ذكر الا أنه ينبغي ان يستعمله علي قصد التبرك بالمسح أو الغسل أو التجديد في الوضوء ولا يستعمل الا علي شي طاهر فلا ينبغي أن يغسل به ثوب نجس ولا أن يغتسل به جنب ولا محد ث ولا في مكان نجس و يكره الاستنجاء به و كذا ازالة النجاسة الحقيقة من ثوبه أوبدنه حتي ذكربعض العلماء تحريم ذالک ويقال انه استنجي به بعض الناس فحدث به الباسور(ارشادالساري ص: ۳۳۰، طبع دار الفكربيروت،شامي ج:۱ ص:۱۸۰، ج:۲ ص:۶۲۵،طبع ايچ ايم سعيد)

[2] عن عائشة قالت: كان النبي صلّي الله عليه وسلّم لا يتوضا بعد الغسل. (ترمذي، باب الوضوء ج: ۱ ص: ۳۰)

[3] و مقتضي هذا كراهته وان تبدل المجلس مالم يود به صلاة أو نحوها.... الخ. (شامي ج: ۱ ص: ۱۱۹ مطلب في الوضوء علي الوضوء)۔

سوال: جنګ اخبار کې ستاسو په کالم کې د يو سوال په جواب کې د غسل کولو نه مخکې يا وروسته د اودس نه کولو باوجود په غسل کولو سره اودس کيږي او په هغه سره لمونځ کولی شئ. بلکې د غسل نه وروسته که دوه رکعته ونکړل شي او اودس وکړل شي، نو ګناه ده دا خبره مو په پوهه کې نه راځي. مهرباني وکړئ لږ وضاحت يې وکړئ؟

جواب: دوه خبرو باندې ځان پوه کړه! اول دا چې کله په غسل کې پوره بدن باندې اوبه وبيول شي، نو اودس وشو، په نورو الفاظو کې په غسل کې دننه اودس پخپله داخل دی،

دويمه خبره داده چې تر څو پورې چې دا اودس نه وي استعمال شوی دويم اودس کول مکروه دي او د اودس استعمال مطلب دادی چې په دې اودس باندې کم نه کم دوه رکعته وکړل شي يا يو داسې عبادت وکړل شي چې دهغه له پاره اودس شرط وي مثلاً د جنازي لمونځ او د تلاوت سجده.[1]

سوال: کله چې موږ غسل کوو، نو موږ يوازې انډرويئر (نيکر) استعمالوو، ما د ډيرو خلکو نه پوښتنه وکړه، چې مونږ چې مخکې کوم اودس وکړ هغه کيږي او که نه، نو هريو دا جواب راکړ، چې د غسل نه وروسته دويم اودس کول ضروري دي، که نه. لمونځ نه کيږي

جواب: الله عالم دی تاسو له چانه پوښتنه کړې ده! دچا عالم نه پوښتنه وکړه. د غسل کولو نه وروسته دويم اودس کول څومره چې ماته معلومه ده هيڅ ددين عالم د دې قائل نه دی[2] او دا چې مشهور ده چې دبربنډ کېدو سره اودس ماتيږي او يا په بربنډ حالت کې اودس نه کيږي غلطه خبره ده.[3]

په يو اودس باندې څو عبادتونه

سوال: که اودس يې د قران کريم دلوستلو په نيت وکړ، نو په دې اودس سره لمونځ جائز دی او که نه؟

جواب: اودس يې که د هر مقصد له پاره کړی وي، له دې سره لمونځ جائز دی او نه يوازې

---

[1] ان الوضوء عبادة غير مقصودة لذاتها فاذا لم يودّ به عمل مما هوالمقصود من شرعيته كالصلاة وسجدة التلاوة و مس المصحف ينبغي أن لاَ يشرع تكراره قربة لكونه غير مقصود لذاته فيكون اسرافًا محضًا، و قد قالوا في السجدة لما لم تكن مقصودة لم يشرع التقرب بها مستقلة وكانت مكروهة وهٰذا أولي. (ردالمحتار ج: ۱ ص: ۱۱۹)۔

[2] ويقول القاضي في العارضة لم يختلف أحد من العلماء في ان الوضوء داخل في الغسل..... الخ (معارف السنن ج: ۱ ص: ۳۶۸)۔

[3] بربنډ کيدل اودس ماتونکې نه دې، په دې وجه چا ددې جزء ذکرنه دې کړې، دغسې اوګورئ: فتاوی دارالعلوم ديوبند ج۱ ص۱۳۵، خيرالفتاوی ج۲ ص۵۳)۔

لمونځ، بلکې په دې او داسې سره هغه ټول عبادتونه جائز دي د کومو له پاره چې اودس شرط دی.[1]

په يو اودس سره څو لمونځونه

سوال: زه د مازديګر په وخت کې اودس وکړم او په همدې اودس سره د ماښام او ماسخوتن لمونځونه وکړم، زموږ ګاونډی وايي چې د هر لمانځه له پاره ځانته ځانته اودس کول پکار دي. په دواړو خبرو کې کومه صحيح ده؟

جواب: که اودس مات نه وي، نو په يو اودس باندې ډېر لمونځونه کيږي، د هر لمانځه له پاره اودس ضروري نه دی، که وکړل شي، نو ښه خبره ده.[2]

د پاکي له پاره شوي اودس باندې لمونځ کول

سوال: د پاکوالي له پاره چې کوم اودس کيږي ايا له دې سره لمونځ هم کيږي ؟

جواب: اودس که د هر مقصد له پاره وي په هغه سره لمونځ کول جائز دي.[3]

د قرآن مجيد د تلاوت له پاره شوي اودس باندې لمونځ کول

سوال: که اودس د قرآن مجيد د تلاوت له پاره شوی وي، نو په هغه اودس باندې لمونځ کول جائز دي او که نه؟

جواب: نه يوازې لمونځ، بلکې په دغه اودس باندې د دين اسلام نور ټول عبادتونه ادا کول صحيح دي.[4]

---

[1] والطهارة.......شرعًاالنظافة عن حدث أو خبث........ وحكمها استباحة ما لَا يحل بدونها و سببها أي سبب وجوبها ما لَا يحل فعله فرضا كان أو غير ه كالصلاة ومس المصحف الَّا بها أي بالطهارة. (الدر المختار مع ردالمحتار ج: ١ ص: ٨٣، ٨٤، كتاب الطهارة)۔

[2] عن سليمان بن بريدة عن أبيه قال: كان النبي صلي الله عليه وسلم يتوضأ لكل صلاة فلما كان عام الفتح صلي الصلوات كلها بوضوء واحد ومسح علي خفيه فقال عمر انک فعلت شيئًا لم تكن فعلته؟ قال: عمدًا فعلته. قال أبو عيسٰي...... والعمل علي هٰذا عند أهل العلم أنه يصلي الصلوات بوضوء واحد مالم يحدث وكان بعضهم يتوضأ لكل صلاة استحبابًا وارادة الفضل. (ترمذي ج: ١ ص: ١٠، باب ما جاء أنه يصلي الصلوات بوضوء واحد)۔

[3] والطهارة.......شرعًاالنظافة عن حدث أو خبث........ وحكمها استباحة ما لَا يحل بدونها و سببها أي سبب وجوبها ما لَا يحل فعله فرضا كان أو غير ه كالصلاة ومس المصحف الَّا بها أي بالطهارة. (الدر المختار مع ردالمحتار ج: ١ ص: ٨٣، ٨٤، كتاب الطهارة)۔

[4] والطهارة.......شرعًاالنظافة عن حدث أو خبث........ وحكمها استباحة ما لَا يحل بدونها و سببها أي سبب وجوبها ما لَا يحل فعله فرضا كان أو غير ه كالصلاة ومس المصحف الَّا بها أي بالطهارة. (الدر المختار مع ردالمحتار ج: ١ ص: ٨٣، ٨٤، كتاب الطارة)۔

د اودس له پاسه اودس کونکی که اودس په نيمه کې پريږدي؟

سوال: له مخکې نه يې اودس و، خو د ثواب له پاره يې د لمونځ نه مخکې اودس کول شروع کړل، چې په دې کې جمعه ودريده، چې د هغه له وجې يې اودس په مينځ کې پريښود او په جمع کې شامل شو، ايا په دغه زوړ اودس باندې لمونځ صحيح شو؟

جواب: که زوړ اودس صحيح و، نو لمونځ صحيح شو. [۱]

ايا د جنازې د لمانځه په اودس باندې نور لمونځونه کيږي؟

سوال: کوم اودس چې د جنازې د لمانځه له پاره شوی وي، په هغه سره پنځه وخته لمونځ کيږي او که نه؟

جواب: کيږي، خود جنازې د لمانځه له پاره چې کوم تيمم وکړل شي په هغه باندې نور لمونځونه نه کيږي. [۲]

د غسل پر مهال د اوداسه ماتيدل

سوال: دغسل کولو نه مخکې يې اودس وکړ، خو دغسل دوران کې يې اودس مات شو اودغسل نه وروسته هيڅ لمونځ نه وي (دهيڅ لمانځه وخت رانژدې نه وي)، نو ايا دغسل نه وروسته اودس په دويم ځل کول پکار دي؟

جواب: که داودس نه وروسته يې غسل وکړاوپه هغه باندې د اودس اندامونه په دويم ځل لانده شول، له دې نه وروسته اودس ماتونکی هيڅ شی پيښ نه شو، نو د هغه اودس وشو، لمونځ هم پرې کيږي. [۳]

---

[۱] ايضًا.

[۲] قوله بخلاف صلوة جنازة أي فان تيممها تجوز به سائر الصلوات لكن عند فقدالماء، وأما عند وجود الماء اذا خاف فوتها فانما تجوز به الصلوة علي جنازة اُخريٰ اذا لم يكن بينهما فاصل كما مرّ، ولَا يجوز به غير ها من الصلوات.....الخ. (فتاويٰ شامي ج: ۱ ص: ۲۴۵، قبَيل مطلب في تقديرالغلوة)۔

[۳] اوګورئ تيره شوی حاشيه (عن عائشة أن النبي صلي الله وسلم كان لاَ يتوضأ بعد الغسل....الخ (ترمذي ج: ۱ ص: ۱۶ باب الوضوء بعد الغسل، طبع دهلي). ايضًا: قال العلامة نوح أفندي: بل ورد يدل علي كراهته....الخ (ردالمحتار ج: ۱ ص: ۱۵۸ طبع ايچ ايم سعيد) او وروسته حاشيه (ويكره لمن توضأ قبل غسله اعادة الوضوء بعد الغسل لحديث عائشة......الخ. (الفقه الاسلامي و أدلّته، المطلب الخامس، مكروهات الغسل ج: ۱ص: ۳۸۲ طبع دارالفكر بيروت) او وروسته حاشيه (ويقول القاضي في العارضة لم يختلف أحد من العلماء في ان الوضوء داخل في الغسل..... الخ (معارف السنن ج: ۱ ص: ۳۶۸)۔

په کومه غسل خانه کې چې متیازې وکړل شي په هغې کې غسل

سوال: زموږ په کور کې یوه غسل خانه ده، کوم ځای کې چې موږ ټول غسل کوو او د شپې پورته کېدو سره متیازې هم کوو او ماته لمونځ کول هم وي ایا په دې کې غسل کول جائز دي؟

جواب: په غسل خانه کې متیازې نه دي کول پکار، ددې نه د وسوسې مرض پیدا کیږي[۱] او که په هغه کې چا متیازې وکړې، نو د اودس نه مخکې هغه وینځلو سره پاکول پکار دي.

په کومه غسل خانه کې چې متیازې کیږي، په هغې کې اودس

سوال: په غسل خانه کې موږ لامبو، او د لامبلو دوران کې متیازې هم کوو، ایا هلته اودس کول جائز دي او که نه؟

جواب: په غسل خانه کې متیازې کول پکار نه دي،[۲] که پوخ فرش وي او هغه پاک کړل شي، نو بیا هلته اودس کول جائز دي.

په غسل خانه کې اودس

سوال: زموږ په کور کې دوه غسل خانې دي، چې په هغو کې یو اټیچ باتهـ روم هم دی او کور والا په هغه کې اکثر غسل هم کوي او اودس هم او خلک وایي چې دا کار غلط دی، ځکه غسل او اودس خو طهارت حاصلولو له پاره کیږي، حالانکې په بیت الخلاء کې، خو څه لوستل هم جائز نه دي.

جواب: په دغه غسل خانه کې اودس جائز دی، دعاګانې په هغې کې د داخلېدو نه مخکې لوستل پکار دي.[۳]

په ګرمو اوبو باندې اودس کول

سوال: په ګرمو اوبو باندې اودس کول پکار دي او که نه؟

---

[۱] عن عبدالله بن مغفل رضي الله عنه أن النبي صلي الله عليه وسلم نهي أن يبول الرجل في مستحمه وقال: ان عامة الوسواس منه وقال الترمذي: وقد كره قوم من أهل العلم البول في المغتسل و قالوا: عامة الوسواس منه (ترمذي ج: ۱ ص: ۵)

[۲] عن عبدالله بن مغفل رضي الله عنه أن النبي صلي الله عليه وسلم نهي أن يبول الرجل في مستحمه.... الحديث. (ترمذي ج: ۱ ص: ۵).

[۳] في الدر المختار: والبدائة بالتسمية قولًا و تحصل بكل ذكر ......قبل الاستنجاء وبعده الا حال انكشاف و في محل نجاسة فيسمي بقلبه. وفي ردالمحتار: الظاهر أن المراد أنه يسمي قبل رفع ثيابه ان كان في غير المكان المعد لقضاء الحاجة، والا فقبل دخوله فلونسي فيهما سمي بقلبه ولا يحرك لسانه تعظيمًا لاسم الله تعالي. (الدر المختار مع ردالمحتار ج: ۱ ص: ۱۰۹).

جواب: هيڅ باك نشته.[١]

په ګرمو اوبو باندې اودس کولو کې هيڅ حرج نشته

سوال: د يخني په موسم کې په اکثر جوماتونو کې د ګرمو اوبو اهتمام کيږي ، چې لمونځ کونکي پرې اودس کوي، ايا دغه شان په ګرمو اوبو باندې اودس کول جائز دي؟

جواب: په دې کې هيڅ حرج نشته.[٢]

په کومو اوبو کې چې د بڼو يا پوزې خيرې وغورځيږي، په هغو باندې اودس کول

سوال: که د اودس په اوبو کې د بڼو يو ويښته يا د سترګو چخي، يا د پوزې خيري وغورځيږي، که کم وي يا زيات وي، نو ايا په هغو اوبو باندې اودس کول جائز دي او که نه؟

جواب: اودس جائز دی اوبه ناپاکه نه دي.[٣]

د اودس په دوران کې د اندام د څه برخې وچه پاتې کيدل

سوال: که د اودس دوران کې يو اندام وچ پاتې شي، نو دويم اودس کول پکار دي يا په هغه برخه باندې اوبه بيول کافي دي؟

جواب: يوازې دهغې برخې وينځل کافي دي، خو په هغه وچ ځای باندې اوبه بيول ضروري دي، يوازې لوند لاس تيرول کافي نه دي.[۴]

د اودس نه پاتې شويو اوبو باندې اودس کول جائز دي

سوال: که يو لمونځ کونکی اودس وکړي او د کوم لوښي نه يې چې اودس کړی دی په هغه لوښي کې څه اوبه پاتې شي، په دې پاتې شويو اوبو باندې بل انسان اودس کولی شي او که نه؟

جواب: د اودس نه پاتې شوې اوبه پاکې دي بل سړی يې استعمالولی شي.[۵]

---

[١] (وان تغير) أي الماء (بالطبخ بعد ماخلط به غيره) قيد به لأنه اذا طبخ به وحده و تغير يجوز الوضوء به...... الخ. (البناية في شرح الهدايه ج:١ص:٢١٨ باب الماء الذي يجوز به الوضوء وما لا يجوز، طبع حقانيه). أيضًا: وتوضأ عمر رضي الله عنه بالحميم. (بخاري ج: ١ص: ٣٢ كتاب الوضوء)_

[٢] حواله بالا)_

[٣] قوله عليه السلام: الماء طهور لا ينجسه شيء الّا ما غير لونه أو طعمه أو ريحه. (هداية ج: ١ ص: ١٦، كتاب الطهارة).

[٤] ولو بقيت علي العضو لمعة، لم يصبها الماء فصرف البلل الذي علي ذلک العضو الي اللمعة جاز كذا في الخلاصة. (عالمگيري ج: ١ ص: ٥، كتاب الطهارة، فرائض الوضوء)_

[٥] عن أبي حية قال: رأيت عليا توضأ فغسل كفيه حتي انقا هما ثم مضمض...[بقيه حاشيه په راروانه صفحه..

په مستعملو اوبو باندې اودس

سوال: مستعملې اوبه او غیر مستعملې اوبه چې یو ځای جمع شي او نورې اوبه د اودس له پاره نه وي اومستعملې اوغیرمستعملې برابرې وي مثلاً یو لوټه مستعمل او بله لوټه غیرمستعمل وي، اوس تاسو وضاحت وکړئ چې په دې صورت کې څه وکړو، اودس وکړو که تیمم؟

جواب: مستعملې او غیرمستعملې اوبه که یوځای شي، نو دغالب اعتبار دی. که دواړه برابرې وي، نو احتیاطا به غیر مستعمل مغلوب ګڼل کیږي او په دې باندې اودس کول جائز نه دي.[۱]

یادونه: مستعملې اوبه هغو ته وایي کومې چې د اودس اوغسل کولو په وخت د اندامونو نه وغورځیږي[۲] او دکوم لوښي نه چې اودس کوي داودس یاغسل کولو نه وروسته په هغه کې پاتې کېدونکو اوبو ته مستعملې نه ویل کیږي.

د عذر له وجې په ولاړه اودس کول

سوال: ایا په ولاړه باندې اودس کول جائز دي چې کله په ناسته اودس کولو کې تکلیف وي؟

جواب: په ولاړه باندې اودس کولو کې د څاڅکو لګېدلو احتمال دی، له دې وجې دخپل وس پورې اودس په ناسته کول پکار دي[۳] خو که مجبوري وي، نو بیا په ولاړه باندې اودس کولو کې هم څه باك نشته.[۴]

...بقیه د تیر مخ]... ثلاثاً واستنشق ثلاثًا وغسل وجهه ثلاثا وذراعیه ثلاثًا ومسح برأسه مرة ثم غسل قدمیه الي الكعبین ثم قام فأخذ فضل طهوره فشربه وهو قائم ثم قال: أحببت أن أریكم كیف كان طهور رسول الله صلي الله علیه وسلم.رواه الترمذي والنسائي.(مشكوٰة ص: ۴۶). أیضًا: عن نافع عن ابن عمر أنه قال: كان الرجال والنساء یتوضون في زمان رسول الله صلي الله علیه وسلم جمیعًا.(بخاري ج: ۱ ص: ۳۲، كتاب الوضوء).تفصیل دپاره اوګورئ: شرح مختصر الطحاوي ج: ۱ ص: ۲۳۰،۲۳۱ كتاب الطهارة، طبع بیروت)

[۱] كمستعمل فبالأ جزاء فان المطلق أكثر من النصف جاز التطهیر بالكل والّا لا. (درمختار) وفي الشامیة: قوله: (و الّا لا) أي وان لم یكن المطلق أكثربأن كان أقل أو مساویا لا یجوز.(شامي،كتاب الطهارة،باب المیاه ج:۱ ص: ۱۸۲)

[۲] الماء المستعمل ما أزیل به حدث أو استعمل في البدن علي وجه القربة، ومتي یصیر الماء مستعملًا؟ الصحیح انه كما زال عن العضو صار مستعملًا. (هدایة ج: ۱ ص: ۳۹ الماء المستعمل)۔

[۳] فاداب الوضوء الجلوس في مكان مرتفع تحرزً عن الغسالة واستقبال القبلة. (مراقي الفلاح ص: ۴۲ طبع میر محمد، أیضًا: در مختار مع ردالمحتار ج: ۱ ص: ۱۲۷، مطلب في مباحث الاستعانة في الوضوء بالغیر)۔

[۴] وفي البخاري في روایة ابن عباس رضی الله عنهما: ثم قام الي شن معلقة فتوضأ منها فاحسن وضوء ه ثم قام یصلي ....الخ (ج: ۱ ص: ۳۰' باب قراء ة القرآن بعد الحدث وغیره)۔

په ولاړه په بیسن (آبدان) کې اودس کول

سوال: نن سبا په کورنو کې بیسن لګېدلی وي او خلک بیسن ته په ولاړه باندې اودس کوي. ایا په ولاړه باندې اودس کولو سره لمونځ کېږي؟

جواب: اودس خو په دې طریقه هم کیږي (چې اودس صحیح وي، نو لمونځ به پرې هم صحیح وي)، خو غوره داده چې قبلې ته مخ کولو سره اودس وکړي.[۱]

چې د جامو د خرابیدو ویره وي نو په ولاړه باندې اودس کول

سوال: که په ولاړه باندې سړی اودس وکړي او په ناسته باندې د جامود خراب والي ویره وي، اکثر وختونو کې سړي په ولاړه باندې اودس کوي. نو ایا لمونځ کیږي او که نه؟ ځکه چې په دې ځای کې یوازې شینک سستم (د ولاړې آبدان) دی او د ناستې ځای نشته.

جواب: که د ناستې موقع پیدا نه شي، نو په ولاړه باندې اودس کولو کې هیڅ باك نشته، د څاڅکو نه ځان ساتل پکار دي.[۲]

د قران کریم د جلد سازي له پاره اودس کول

سوال: زه بنیادي طورسره جلد سازیم، زما په دکان کې د هرقسم استېشنري (کتابونو) وغیره جلد ساز کیږي، چې په هغه کې قابل ذکر د قران کریم جلد سازي ده، زما طریقه کار دادی چې د قران کریم د جلد سازي نه مخکې یوازې لاس وینځلو سره جلد سازي کوم، خو د مسلمان په حیثیت زما په زړه کې همیشه دا خبره اوړي راوړي چې د قران کریم په شان د لوی کتاب جلد سازي که په اودس کې وکړل شي، نو ډیر به غوره وي. خو د کار د ډیر والي له وجې نه دا زما له پاره ګرانه ده، په دې موقع باندې دا سوچ کوم چې کوم ځای د قران کریم کتابت طباعت او نور مراحل پای ته رسیږي، نو ایا دا ټول خلک په اوداسه کې دا کارونه کوي، په دې سلسله کې مې د ډیرو خلکو سره مشوره وکړه، نو هغوی وویل، وروره! ته یوازې لمونځ کوه دا څه اهمه مسئله نه ده او نه فرض ده! مهرباني وکړئ زما شبهات ختم کړئ.

جواب: د قران کریم پاڼې پرته د اوداسه نه مسح کول جائز نه دي[۳]، تاسو د ډیرو خلکو سره

---

[۱] ایضاً اوګورئ پورتنئ حواله (وفي البخاري في رواية ابن عباس رضی الله عنهما: ثم قام....الخ (ج: ۱ ص: ۳۰' باب قراء ة القرآن بعد الحدث وغیره)۔

[۲] ایضاً اوګورئ پورتنئ حواله (فاداب الوضوء الجلوس في مکان مرتفع تحرزً ....الخ (مراقي الفلاح ص: ۴۲ طبع میر محمد، ایضًا: در مختار مع ردالمحتار ج: ۱ ص: ۱۲۷) او وړیسی حواله (وفي البخاري في رواية ابن عباس رضی الله عنهما: ثم قام....الخ (ج: ۱ ص: ۳۰' باب قراء ة القرآن بعد الحدث وغیره)۔

[۳] وکذا المحدث لا یمس المصحف الا بغلافه، لقوله علیه السلام: لا یمس القرآن الا طاهر...الخ. (هدایة ج: ۱ ص: ۴۸). ایضا: ولا یمس المصحف لقول الله تعالی: لا یمسه الا المطهرون....[بقیه حاشیه په راروانه صفحه...

مشوره مه کوئ د قران کريم د جلد سازي له پاره د اودس اهتمام کوه. که معذور يئ، نو مجبوري ده. خو دا معمولي او وړه خبره نه ده.

د اودس نه وروسته مخ و لاس وچول

سوال: د اودس کولو نه وروسته په مخ ولاس وچولو سره ثواب کې څوڅه کمی زياتی نه راځي؟

جواب: نه! [۱]

د اودس نه وروسته په اندامونو باندې پاتې اوبه پاکې دي

سوال: يو صاحب دا مسئله بيان کړه، چې د اودس نه وروسته په کور رومال باندې چې لاسونه صفا کړل شي، هغه رومال ناپاکه کيږي، ايا دا خبره صحيح ده؟

جواب: د اودس نه وروسته چې کومې اوبه په اندامونو باندې پاتې شي. هغه پاکې دي. که هغه ته په توليه باندې صفا کړل شي، نو د توليې د ناپاکه کېدو هيڅ وجه نشته. [۲]

د اودس نه مخکې او د ډوډۍ د خوراک نه وروسته مسواک وهل

سوال: د مسواک کولو سره مې د مازديګر اودس وکړ، بيا د ماښام د اودس کولو نه مخکې د مسواک کول ضروري دي؟ حال دا چې د مازدګر او ماښام مينځ کې مو هيڅ نه وي خوړلي؟

جواب: د اودس کولو په وخت مسواک کول سنت دي اګرکه په اودس باندې اودس کول وي، او د خوراک نه وروسته مسواک کول بل سنت دي. [۳]

مسواک وهل د ښځو د پاره هم سنت دي

سوال: ايا د لمانځه نه مخکې په اوداسه کې کې مسواک وهل د ښځو له پاره هم داسې سنت دي څنګه چې د سړيو له پاره وي؟

...بقيه د تير مخ]... وفي كتاب النبي صلى الله عليه وسلم لعمرو بن حزم: وان لا يمس القرآن الا طاهر. (شرح مختصر الطحاوي ج:١ ص:٣٤٥، ايضا: التلخيص الحبير ج:١ ص:١٣١، ج:٤ ص:١٧ حديث نمبر:١٦٨٨)۔

[۱] عن عائشة قالت: كانت لرسول الله صلى الله عليه وسلم خرقة ينشف بها بعد الوضوء. (ترمذى ج:١ ص:٩، باب المنديل بعد الوضوء). ايضا: قوله والمسح بمنديل...... ففي الخانية ولا باس به للمتوضى والمغتسل روى عن رسول الله صلى الله عليه وسلم كان يفعله... الخ. (شامى ج:١ ص:١٣١، مطلب فى التمسح بالمنديل)

[۲] وردبان ما يصيب منديل المتوضى وثيابه عفو اتفاقا، وان كثر (وهو طاهر) درمختار. وفى الشامى (قوله عفو اتفاقا) اى لا مؤاخذة فيه... الخ. (درمختار مع الشامى ج:١ ص:٢٠٠، باب المياه)

[۳] والسواک سنة مؤكدة. (درمختار) وفى التاتار خانية عن التتمة: ويستحب السواک عندنا عند كل صلوة ووضوء وكل ما يغير الفم وعند اليقظة... الخ. (شامى ج:١ ص:١١٤، كتاب الطهارة، قبيل مطلب فى منافع السواک). ايضا: (والسواک سنة).......... وذالک لما روى عنه صلى الله عليه وسلم انه قال: لو لا ان اشق على امتى لا مرتهم بالسواک عند كل طهور. (شرح مختصر الطحاوى ج:١ ص:٣٠١، باب السواک)۔

جواب: مسواك د ښځو له پاره هم سنت دی، خو كه د هغوی ووری د مسواك طاقت نه لري، نو د هغوی له پاره د دنداسې استعمال هم د مسواك قائم مقام دی.خو كه دمسواك په نيت يې استعمالوي.[1]

د اوداسه نه وروسته، د لمانځه نه مخكې مسواك استعمالول څنګه دي؟

سوال: زه دخپلې تروركره رياض ته تلی وم، هلته ما په جومات كې وكتل، چې خلكو په صفونو كې ناست مسواك كولو ،كله چې تكبير ويونكي تكبير وويل، نو هغوی اول مسواك وكړ او پورته شول لمونځ يې شروع كړ كله چې لمونځ ختم شو، نو ما پوښتنه وكړه چې ايا داسې مسواك كول جائز دي؟ نو امام صاحب وفرمايل:دا د رسول الله ﷺ حديث دی چې د لمانځه نه مخكې او د اودس نه مخكې مسواك كوه.زما په خيال د لمونځ نه مخكې د مسواك كولو مفهوم دادی چې كوم خلك د مازديګر او ماښام په مينځ كې په اوداسه كې وي او په دې مينځ كې څه خوري څښي، نو د هغوی له پاره دا حكم دی چې د لمانځه نه مخكې دې خوله كنګال كړي.

جواب: هغه امام صاحب چې د كوم حديث حواله وركړې هغه دا ده:

"لولا ان اشق علی امتی لامرتهم بالسواك عند كل صلوة"

ترجمه:كه ما ته دا ويره نه وی چې زما په امت باندې به تكليف وي، نو ما به هغوی ته د مسواك كولو حكم كړی و.

ددې حديث د راويانو ددې په الفاظو نقل كولو كې اختلاف دی،ځينې حضراتو "عند كل صلاة" الفاظ نقل كړي دي او ځينوددې په ځای,,عند كل وضوء،، نقل كړي دي(صحيح البخاري ۲۵۹/۱۲) يعنې د هر اودس په وخت به مې ورته د مسواك كولو حكم كړی و.[2]

ددې دواړو احاديثو په رڼا كې د امام صاحب په نزد د حديث شريف مطلب دا راوځي چې د هر لمانځه شروع په اودس سره او د هر اودس شروع په مسواك سره د كولو ترغيب

---

[1] وعند فقده(ای السواک..........تقوم.........الاصبع مقامه كما يقوم العلک مقامه للمرأة مع القدرة عليه(درمختار)ای فی الثواب اذا وجدت النية،وذالک ان المواظبة عليه تضعف اسنانها فيستحب لها فعله بحر...الخ. (شامی ج:۱ ص:۱۱۵،مطلب فی منافع السواک). ايضا:وعنها(ای عائشة)قالت:كان النبی صلی الله عليه وسلم يستاک فيعطينی السواک لا غسله فابدا به فاستاک ثم اغسله وادفعه اليه.(مشكوة ج:۱ ص:۴۵باب السواک)۔

[2] قال ابو هريرة عن النبی صلی الله عليه وسلم:لو لا ان اشق علی امتی لامرتهم بالسواک عند كل وضوء.(بخاری ج:۱ ص:۲۵۹.كتاب الصوم)۔

ورکړل شوی دی او د هر لمانځه په وخت کې د مسواک کولو د حکم مقصود دادی چې د هر لمانځه د اودس نه مخکې دې مسواک وکړل شي. د لمانځه په وخت کې دمسواک کولو ترغيب مقصود نه دی، که سړی د لمانځه د ولاړې په وخت کې مسواک وکړي، نو ويره ده چې د غاښونو نه يې وينه راوځي چې په هغه سره به يې اودس مات شي اوکله چې اودس پاتې نه شو، نو لمونځ به يې هم ونه شي. له دې وجې امام ابوحنيفه رحمه الله فرمايي چې د هر لمانځه د اودس نه مخکې مسواک کول سنت دي. دلمانځه په وخت کې مسواک نه شي کولی.

له دې نه پرته مسواک.د خولې د پاکوالي او صفايي له پاره استعماليږي او دا مقصد هغه وخت حاصليږي چې د اودس په وخت مسواک وکړل شي او په اوبو سره په ښه طريقه خوله ښه صفا کړل شي.لمانځه ته د دريدو په وخت کې پرته د اوبو او غرغرې کولو نه تش په مسواک کولو سره د خولې صفايي نه حاصليږي کوم چې د مسواک وهلو مقصد دي.

د سعودي عرب خلک د امام احمدبن حنبل رحمه الله مقلدين دي،دهغوی په نزد په وينه وتلو سره اودس نه ماتيږي. له دې وجې لمانځه ته د دريدلو په وخت مسواک کوي او د حديث شريف همدا مقصد ګڼي.[1]

د سنتو ثواب مسواک وهلو سره ملاويږي

سوال: موږ د عالمانو او ملايانو نه دا خبره اورو. چې مسواک کول د نبی کريم صلی الله عليه وسلم سنت دي، او په دې کې ډير ثواب دی، سوال دادی، چې ايا دا لازم دي، چې د لرګي نه جوړ شوي يو خاص قسم مسواک سره خوله صفا کول ضروري دي. ايا دا کافی نه ده، چې صرف خوله صفا شی، اګر که هرشی ددې مقصد له پاره استعمال کړل شي؟ لکه چې نن صبا خلک برش او ټوټ پيسټ وغيره استعمالوي. ايا ټوټ پيسټ استعمالولو سره د مسواک ثواب نه ملاويږي، هرکله چې مقصد صرف خوله د بدبويي نه صفا کول وي.

جواب: اصل شی خو د مسواک استعمال دی، که هغه نه وي، نو برش وغيره هم د هغه قائم مقام کيدای شی. خو د سنتو ثواب صرف په مسواک سره ملاويږي.[2]

---

[1] فی الدر المختار:والسواک سنة مؤکدة کما فی الجوهرة عند المضمضة وقيل قبلها للوضوء عندنا الا اذا نسيه فيندب للصلاة،وفی رد المحتار:قوله عند المضمضة قال فی البحر:وعليه الاکثر،وهو الاولی لانه اکمل فی الانقاء قوله وهو للوضوء عندنا ای سنة للوضوء وعند الشافعی للصلاة قال فی البحر وقالوا:فائدة الخلاف تظهر فيمن صلی بوضوء واحد صلوات يکفيه عندنا لا عنده،وعلله السراج الهندی فی شرح الهداية بانه اذا استاک للصلاة وبما خرج دم وهو نجس بالاجماع وان لم يکن ناقضا عند الشافعی.(الدر المختار مع الرد المحتار ج:١ص:١١٣وايضا فی البناية فی شرح الهداية ج:١ص:٩٥،٩٦ايضا:اعلاء السنن ج:١ص:٢٩باب السواک)

[2] وفی النهر:ويستاک بکل عودالا الرومان والقصب ،وافضله الاراک ثم الزيتون روی الطبرانی :نعم السواک الزيتون من شجرة مبارکة وهوسواکی وسواک الانبياء....[بقيه حاشيه په راروانه صفحه...

ایا برش او ټوت پیسټ د مسواک د سنت بدل دی؟

سوال: ایا برش او ټوټ پیسټ وهلو سره د مسواك ثواب ورکول کیږي؟ سره له دې چې په برش سره غاښونه په ښه طریقه صفا کیږي یا صرف مخصوص مسواك د رسول اللهﷺ د سنتو د برکتونو د حصول له پاره استعمالول پکار دي؟

جواب: غوره هم داده چې د سنت د ادا کولو له پاره دې مسواك استعمال کړل شي.د برش په استعمال سره د ځینې اهل علمو په نزد د مسواك سنت ادا کیږي او د ځینې په نزد نه ادا کیږي.[1]

د وګ (مصنوعي ویښتو) استعمال او اودس

سوال: که یو سړی د مجبوري له وجې نه په سر باندې د وګ (مصنوعي ویښتو) استعمال کوي، نو هغه سړی د اودس په وخت کې د سر مسح په وګ باندې د پاسه کولی شي یا به هغه وګ لرې کوي او مسح به کوي؟

جواب: د مصنوعي ویښتو استعمال ناجائز دی[2] نه دې په استعمال کې څه مجبوري شته، مسح دې د کوزولو سره پکار ده که په هغو مسح وشوه، نو اودس نه کیږي.[3]

...بقیه د تیر مخ]... من قبلی.(ردالمحتار علی الدرالمختار،مطلب فی منافع السواک ج:۱ص:۱۱۵،خیرالفتاوی ج:۲ص:۵۳،امدادالمفتین ج:۱ص:۲۰).

[1] امدادالمفتین ج:۱ص:۲۰(طبع دارالعلوم کراچی)_

[2] عن ابن عمران النبی صلی الله علیه وسلم قال:لعن الله الوصلة والمستوصلة والواشمة والمستوشمة.متفق علیه.(مشکوة ص:۳۸۱).وفی المرقاة:قوله لعن الله الواصلة ای التی توصل شعرهابشعراخرزورا قوله والمستوصلة ای التی تطلب هذا الفعل من غیرهاوتامرمن یفعل بهاذاک وهی تعم الرجل والمرأة فانث باعتبارالنفس اولان الاکثر ان المرأة هی الآمرة والرضیة قال النووی:الاحادیث صریح فی تحریم الوصول مطلقاوهوالظاهرالمختار وقدفصله اصحابنافقالوا ان وصلت بشعرآدمی فهوحرام بلاخلاف لانه یحرم الانتفاع بشعره وسائراجزائه لکرامته واماالشعرالطاهرمن غیرآدمی فان لم یکن لهازوج ولاسیدفهوحرام ایضا وان کان فثلاثة اوجه اصحهاان فعلته باذن الزوج والسیدجاز وقال مالک والطبری والاکثرون الوصل ممنوع بکل شیءشعرا اوصوف اوخرق اوغیرهاواحتجوا بالاحادیث وقال اللیثی النهی مختص بالشعرفلاباس بوصله بصوف اوغیره وقال بعضهم یجوزبجمیع ذالک وهومروی عن عائشه لکن الصحیح عنهاکقول الجمهور.(مرقاة شرح مشکوة ج:۴ص:۴۶۰،ایضا:شامی ج:۶ص:۳۷۳،نظام الفتاوی ج:۱ص:۳۸)_

[3] لومسحت علی شعرمستعارلایصح،لان المسح علیه کالمسح فوق غطاءالراس ،وهذا لایجزی فی الوضوء.(الفقه الحنفی فی ثوبه الجدید،احکام الطهارة ج:۱ص:۶۹)،وایضافی الشامیة:فلومسح علی طرف ذوابة شدت علی راسه لم یجز.(ج:۱ص:۹۹،ارکان الوضوءاربعة،کتاب الطهارة)_

په مصنوعي ویښتو باندې مسح کول

سوال: ځینې خلک په سر باندې مصنوعي ویښته لګوي، بیا په دغسې حالت کې د اودس دوران کې په هغو باندې مسح کوي او هغه ویښتو سره لمونځ هم ادا کوي. ایا په دې صورت کې مسح کیږي، او ایا په دې صورت کې لمونځ کول جائز دي او که نه؟

جواب: که په سر باندې داسې ویښته لګیدلي وي، چې لرې کولو سره لرې کیږي، نو په هغو باندې مسح نه کیږي، بلکې د هغو لرې کولو نه ورسته په سرباندې مسح کول پکار دي.[1]

د شپې د ویده کیدو په وخت اودس کول غوره دي

سوال: ایا د شپې د ویده کیدو په وخت کې اودس کول غوره دي؟

جواب: هو! غوره دي.[2]

د مسح کولو په وخت کې د شهادت ګوته یا ګټه ګوته ویښتو سره لګیدل

سوال: په اودس کې د مسح کولو په وخت کې که د شهادت ګوته یا ګټه ګوته یا بله یوه ګوته ویښتو سره ولګیږي، نو ایا دې سره مسح صحیح کیږي؟

جواب: په دې کې هیڅ حرج نشته.[3]

که په لاس باندې زخم وي، نو ایا اودس به کوي او که تیمم؟

سوال: که لاس باندې زخم وي، مطلب دا چې چړې وغیره سره زخمي شي، او په هغه زخم باندې پټۍ لګیدلې وي، او اوبه تاوان ورته کوي ،نو ایا اودس به په یو لاس کوي، او که تیمم به کوي؟ په کاڼي باندې تیمم جائز دی، اګر که په هغه باندې دوړه نه وي، ددې څه مطلب دی؟ د تیمم طریقه وښیئ؟ زمونږ د محلې اوبه اکثر بندې شي، او د اوبو د نشتوالي

---

[1] فلومسح علی طرف ذوابة شدت علی راسه لم یجز.(شامی ج:۱ص:۹۹،کتاب الطهارة)، ایضا: ولایجوز المسح علی القلنسوة والعمامة وکذا لومسحت المرأة علی الخمار.(عالمگیری ج:۱ص:۶).نیزحواله بالا.

[2] الثالث مندوب .....للنوم علی طهارة.....لقوله صلی الله علیه وسلم:اذا اتیت مضجعک فتوضاوضوئک للصلاة ...الخ رواه احمدوالبخاری والترمذی عن البراءبن عازب.(الفقه الاسلامی وادلته ج:۱ ص:۲۱۰). ایضا:عن البراءبن عازب قال:قال النبی صلی الله علیه وسلم :اذا اتیت مضجعک فتوضاوضوءک للصلاة ثم اضطجع علی شقک الایمن ثم قل.....فان مت من لیلتک فانت علی الفطرة ...الخ .(بخاری ج:۱ص:۳۸،باب فضل من بات علی الوضوء،کتاب الوضوء)۔

[3] ولومسح بالسبابة والابهام مفتوحتین فیضعهمامع مابینهمامن الکف علی راسه فحینئذیجوز.(عالمگیری ج:۱ص:۵).

په وجه موږ اودس نه شو كولى، له دې وجې نه لمونځ هم نه شو كولى. حالانكه دا ګناه ده، اوس موږ ته ددې احساس شوى دى. لهذا مهرباني وكړئ، د تيمم طريقه او په كوم كاڼي باندې تيمم كول جائز دي، ددې وضاحت وكړئ؟

جواب: كه څوک اودس كونكى وى،يا په يو لاس باندې اودس كولى شي نو اودس كول لازم دي، د زخم په ځاى دې مسح وكړي، او كه په اودس كولو باندې يې طاقت نه وي، نو بيا تيمم جائز دى.[1] په پاک كاڼي باندې تيمم جائز دى، اګر كه په هغه باندې خاوره نه وي،خو كه د كچې خټې لوټه وي، نو بهتره ده[2]. د تيمم طريقه داده، چې په پاكه خاوره باندې به دواړه لاسونه ووهي او بيا به لاسونه وڅنډي، او په مخ به يې راكش كړي، بيا به دوباره دواړه لاسونه په خاوره ووهي او څنډلو نه وروسته به يې په دواړو لاسونو تر څنګلو پورې (د څنګلو سره) راكش كړي،[3] تيمم صرف په هغه صورت كې جائزدى، چې كله د اوبو په استعمال باندې قدرت نه وي، يا اوبه يو ميل لرې وي، په ښار كې تيمم جائز نه دى.[4]

كه په نوكانو كې خاوره، اوړه يا بل شى نښتى وي، نو د اودس حكم

سوال: كه په نوكانو كې د خاورې ذرې يا خاوره يا د ډوډۍ خوړلو په وخت كې د ډوډۍ ذرې وغيره اېښتي وي او د اودس نه وروسته هم هغه انښتې وي، نو ايا اودس كيږي او كه

---

[1] والاصل انه متى امكنه استعمال الماءمن غيرلحوق ضررفى نفسه اوماله وجب استعماله .(عالمگيرى ج:١ص:٢٨).ايضا:ان وجدخادما اى من تلزمه طاعته كعبده وولده واجيره لايتيمم اتفاقا وان وجدغيره ممن لواستعمان به اعانه ،ولوزوجته فظاهرالمذهب انه لايتيمم ايضابلاخلاف .(شامى ج:١ص:٢٣٣باب التيمم).

[2] وبالحجرعليه غباراولم يكن بان كان مغسولا او املس مدقوقا اوغيرمدقوق كذافى فتاوى قاضيخان.(عالمگيرى ج:١ص:٢٧).ويجوزالتيمم عند ابى حنيفة ومحمدبكل ماكان جنس الارض وهوما اذا طبع لاينطبع والايلين ،واذا احرق لايصيررماداً.....كالتراب والرمال الى آخره قدم التراب لانه مجمع عليه.(الجوهرة النيرة ج:١ص:٢٢).

[3] والتيمم ضربتان يمسح ياحداهماوجهه وبالاخرى يديه الى المرفقين لقوله عليه السلام التيمم ضربتان ضربة للوجه وضربة لليدين ينفض يديه بقدر ما يتناثر التراب كيلايصيرمثلة.(هداية ج:١ص:٥٠). ايضا:عن جائزعن النبى صلى الله عليه وسلم فى التيمم:ضربة للوجه وضربة للذراعين الى المفرقين (شرح مختصر الطحاوى ج:١ ص:٤١٧).

[4] ومن لم يجد الماء وهو مسافر او كان خارج المصر وبينه وبين المصر الذى فيه الماء نحو الميل هو المختار فى المقدار.(هداية) (واختيار)ومثله لو كان فى المصر وبينه وبين الماء هذا المقدار،لان الشرط هو العدم،فاينما تحقق جاز التيمم(بحر).عن (الاسرار)اكثر،وفى شرحه:وانما قال خارج المصر لان المصر لا يخلو عن الماء.(اللباب فى شرح الكتاب ج:١ ص:٥٢،٥١،طبع قديمى كتب خانه).ايضا: ويتيمم فى غير الامصار والقرى اذا اعوز الماء.قال ابو بكر:وذالک لقول الله تعالى:فلم تجدوا ماءً فيتمموا صعيدًا طيبًا.(شرح مختصر الطحاوى ج:١ ص:٤١٤باب التيمم).

د خوراک ذرات يا د غوښې ذرې په خوله کې د غاښونو په مينځ کې پاتې شي، نو ايا اودس کيږي؟ او په کچې علاقو کې د اکثرو خلکو د پښو په نوکانو کې خاوره انښتي وي،نو ايا د هغو خلکو اودس او غسل کيږي؟ او که په غاښونو کې د خوراک يا د غوښې ذرې وي، يا په نوکانو کې دننه خاوره يا د خوراک ذرې انښتي وي، نو ايا غسل کيږي؟

جواب: که په نوکانو کې خاوره انښتې وي، نو اودس او غسل دواړه کيږي. [1] خو که اوړه يا بل څه شی وي، چې ځرمنې ته اوبه له رسيدلو نه منع کوي، نو اودس او غسل نه کيږي. [2] که په غاښونو کې څه داسې شی انښتی وي، نو اودس کيږي، او غسل نه کيږي. [3]

مصنوعي لاس سره اودس کول څنګه پکار دي؟

سوال: عرض دادی، چې د مزدورۍ دوران کې زما ګس (چپ) لاس د مړوندنه لږ پورته کټ شوی دی، اوس د پلاستک مصنوعي لاس لګېدلی دی، چې هغه د ويده کيدو په وخت کې لرې کوم، او د کاردوران کې يې لګوم،خو د دغه لاس لګولو او تړلو کې د بل سړي د مدد ضرورت وي، زه په خپله هغه نه شم تړلی، سوال دادی، چې زه اودس څنګه وکړم؟ د پلاستک لاس لرې کولو نه بغير اودس کيږي او که نه؟ مهرباني وکړه، د قرآن اوحديث په رڼاکې څه صحيح طريقه راته وښايه!

جواب: که د پلاستک لاس لرې نه کړای شي، نو ايا د هغه لاندې د لاس هغه حصه چې د هغه لاندې ده، وچې پاتې کيږي؟ يعنې هغې حصې ته اوبه نه رسيږي، که اوبه ورته رسيږي، نو بيا خو د لرې کولو ضرورت نشته، کنه لرې کول يې ضروري دي. [4]

[1] وفى الجامع الصغير:سئل ابو القاسم عن وافر الظفر الذى يبقى فى اظفاره الدرن او الذى يعمل عمل الطين او المرأة التى صبغت اصبعها بالحناء او الصرام او الصباغ،قال:كل ذلک سواءيجزيهم وضوءهم... الخ. (عالمگيرى ج:١ ص:٤،كتاب الطهارة،فرائض الوضوء).

[2] ان بقى من موضع الوضوء مقدار راس ابرة او لزق باصل ظفرة طين يابس او رطب لم يجز.(عالمگيرى ج:١ ص:٤،كتاب الطهارة،الفصل الاول،فرائض الوضوء).

[3] ولو كان سنه مجوفا فبقى فيه او بين اسنانه طعام او درن رطب فى انفه تم غسله على الاصح كذا فى الزاهدى والاحتياط ان يخرج الطعام عن تجويفه ويجرى الماء عليه.هكذا فى فتح القدير والدرن اليابس فى الانف يمنع تمام الغسل.(عالمگيرى ج:١ ص:١٣).ايضا: فى الدر المختار:ولا يمنع ما على ظفر صباغ ولا طعام بين اسنانه او فى سنه المجوف به يفتى وقيل ان صلبا منع وهو الاصح.وفى رد المحتار:اى ان كان ممضوغًا مضغًا متاكدا بحيث تداخلت اجزاؤه وصار له لزوجة وعلاكة كالعجين شرح المنية،قوله وهو الاصح صرح به فى شرح المينة وقال لامتناع نفوذ الماء مع عدم الضرورة والحرج.(رد المحتار على الدر المختار ج:١ ص:١٥٤،مطلب فى ابحاث الغسل).

[4] ان بقى من موضع الوضوء مقدار راس ابرة او لزق باصل ظفره طين يابس او رطب لم يجز.(عالمگيرى ج:١ ص:٤،كتاب الطهارة،الفصل الاول،فرائض الوضوء).

د لاسونو په ګوتو کې خلال کله کول پکار دي

سوال: موږ اکثر خلک ليدلي دي، چې هغوی د ګوتو خلال د سر او د څټ د مسح کولو نه وروسته کوي، تاسو زموږ اصلاح وکړئ!

جواب: د لاس وينځلو په وخت کې خلال کول پکار دی.[1]

❖ په کوموشيانو سره چې اودس ماتيږي ❖

....

د زخم نه د وينې په وتلو باندې د اودس تفصيل

سوال: زما په لاس کې زخم دی او اکثر د وينې څاڅکي راځي، او ډير ځله د لمانځه په حالت کې هم د وينې د راتلو ويره وي،ايا ددې د لوندوالي نه بغير د مسح په صورت کې لمونځ کړم يا کله چې څاڅکي راشي نو اودس تازه کړم؟ تحقيقي ځواب راکولو سره د شکريه موقع راکړئ.

جواب: دلته دوه مسئلې دي :يوه دا چې که زخم ته اوبه نقصان ورکوي، نو تاسو په زخم باندې د وينځلو په ځای مسح کولای شئ.[2]

دويمه مسئله دا ده چې دهغه نه هر وخت وينه راځي او هيڅ وخت نه دريږي ،نو تاسو له پاره د هر لمانځه په پوره وخت کې يو ځل اودس کول کافي دي[3] .او که کله راځي او کله نه ،نو کله

---

[1] عن ابن عباس رضی الله عنهما قال:قال رسول الله صلى الله عليه وسلم اذا توضات فخلل اصابع يديک ورجليک ای اذا شرعت فی الوضوء او اذا غسلت اعضاء الوضوء فخلل اصابع يديک بعد غسلها واصابع رجليک بعد غسلهما وهذا هو الافضل والا فلو اخر تخليل اصابع اليدين الى آخر الوضوء جاز كما دل عليه الواو التی لمطلق الجمع.(مرقاة شرح مشكوة ج:١ ص:٣١٤،باب سنن الوضوء،طبع اصح المطابع بمبئی).

[2] عن جابر رضی الله عنه قال: خرجنا فی سفر فاصاب رجلاً منا حجر،فشجه فی راسه، فاحتلم،فقال لاصحابه: هل تجدون لی رخصة فی التيمم ؟فقالوا: مانجد لک رخصة فی التيمم وانت تقدر على الماء، فاغتسل، فمات، فلما قدمنا على النبی صلى الله عليه وسلم اخبر بذلک، فقال: قتلوه! قتلهم الله،الا سالوا اذا لم يعلموا؟فانما شفاء العی السؤال،انما كان يكفيه ان يتيمم،او يعصب على جرحه خرقة ثم يمسح عليها........قال ابوبكر:هذا الحديث قد دل على معان من الفقة.......ويدل ايضاً على جواز المسح على الجبائر.....الخ(شرح مختصر الطحاوی ج:١،ص:٤٤٣، ٤٤٤، طبع بيروت)ايضاً: وانما يمسح اذا لم يقدر على غسل ماتحتها ومسحه بان تضرر باصابة الماء او حلها.......الخ (فتاوی عالمگيری ج:١،ص:٣٥،الباب الخامس ومما يتصل بذلک المسح على الجبائر،طبع بلوچستان بک ډپو)۔

[3] المستحاضة من به سلسل البول.........او رعاف دائم،او جرح لا يرقاء يتوضؤون لوقت كل صلوة ويصلون بذلک الوضوء فی الوقت ما شآؤا من الفرائض والنوافل..الخ....[بقيه حاشيه په راروانه صفحه...

چې وينه راوځي او وبهيږي، نو تاسو ته دوباره اودس کول پکار دي.[1]

د غاښ په وتلو با ندې کله اودس ماتيږي؟

سوال: که د غاښ نه وينه راځي او اودس هم وي نو ايا اودس ماتيږي؟

جواب: که په دې سره د ويني خوند راځي يا د لاړو رنګ سوروالي ته مائل وي، نو اودس به مات وي که نه مات به نه وي.[2]

د غاښ نه وينه وتلو سره اودس ماتيږي

سوال: د خولې وينځلو په وخت د خولې نه وينه راشي ،وينه حلق ته لاړه نه شي .بلکې د غاښ نه چې راشي زه يې فورا توکرم ، نو ستاسو نه دا معلومول غواړم چې ايا په خوله کې د ويني د راتلو سره اودس ماتيږي او که نه؟

جواب: په وينه وتلو سره اودس ماتيږي په دې شرط چې دومره وينه راوځي چې د لاړو رنګ سوروالي ته مائل شي يا په خوله کې د ويني خوند راشي.[3]

که په پښه کې ازغي تللو سره وينه راوځي ، نو د اودس څه حکم دی؟

سوال: که اودس کولو نه وروسته په پښه کې ازغی لاړ شي،وينه راوتلې نه وي، خوکله چې د تللو له وجې نه په هغې بآندې لاس ووهل شي، نو د وينې يوه نرۍ شان کرښه ښکاره شي، نو ايا اودس ماتيږي؟

جواب: که وينه دومره وه، چې مرلو نه بغير بهيدله. نو اودس ماتيږي، او که دومره نه وه، نو اودس نه ماتيږي.[4]

....بقيه د تير مخ]... (فتاوی عالمگيری ص:٤١، ومما يتصل بذلک احکام المعذور، الفصل الرابع ،وايضاً فتاوی شامی ج:١،ص:٣٠٥، مطلب فی احکام المعذور)۔

[1] شرط ثبوت العذر ابتداء ان يستوعب استمراره وقت الصلوة کاملاً......وشرط بقائه ان لا يمضی عليه وقت فرض الا والحدث الذی ابتلی به يوجد فيه (فتاوی هندية ج:١،ص:٤١ احکام المعذور فصل الرابع)۔

[2] وينقضه دم مائع من جوف او فم غلب علی بزاق حکماً للغالب او ساواه احتياطاً،لا ينقضه المغلوب بالبزاق..........(قوله غلب علی بزاق) ....وعلامة کون الدم غالباً او مساوياً ان يکون البزاق احمر.وعلامة کونه مغلوباً ان يکون اصفر(ردالمحتار علی الدرالمختار ج:١،ص:١٣٩،مطلب نواقض الوضوء، طبع ايم ايچ سعيد)۔

[3] وان خرج من نفس الفم تعتبر الغلبة بينه وبين الريق فان تساويا انتقض الوضوء ويعتبر ذالک من حيث اللون فان کان احمرانتقض وان کان اصفرلاينتقض کذافی التبيين(عالمگيری ج:١،ص:١١،کتاب الطهارة،نواقض الوضوء)۔

[4] لو مسح الدم کلما خرج ولو ترکه لسال نقض، والا لا، کما لو سال فی باطن عين او جرح او ذکر ولم يخرج وفی الشامية (قوله: لو مسح الدم کلما خرج ....الخ) وکذا اذا وضع عليه قطناً او شيئاً آخر حتی

په هوا وتلو سره يوازې اودس کول پکار دي

سوال: زما مسئله داده که يو سړی د لامبلو نه وروسته د لمانځه له پاره لاړ شي او په بي پامي کې د هغه نه هوا خارج شي، نوايا د داسې سړي له پاره استنجاء کول لازمي دي اوکه يوازې اودس دې وکړي؟

جواب: يوازې اودس کول کافي دي،د متيازو يا غټو بولونه بغيراستنجاء کول بدعت دي.[۱]

که د اودس کولو نه وروسته هوا خارجه شي نو اودس به کوي او که تيمم؟

سوال: د اودس کولو نه وروسته که د هوا تللو په وجه اودس مات شي، نو ايا دوباره اوبو سره اودس کول ضروري دي، يا تيمم هم کولی شي؟

جواب: اودس کول ضروري دي، د تيمم اجازه يوازې په هغه صورت کې ده، چې کله په اودس کولو باندې قادر نه وي.[۲]

د اودس دوران کې که هوا خارجه شي، يا وينه راووځي، نو دوباره به اودس کوي

سوال: د اودس کولو په مينځ کې که هوا لاړه شي، يا وينه راووځي، نو اودس دوباره شروع کول پکار دي او که نه؟

جواب: دوباره شروع کول ضروري دي.[۳]

ينشف ثم وضعه ثانياً وثالثاً فانه يجمع جميع ما نشف،فان كان بحيث لو تركه سال نقض، وانما يعرف هذا بالاجتهاد وغالب الظن (ردالمحتار مع الدرالمختار ج:١،ص:١٣٤، ١٣٥، مطلب نواقض الوضوء) ايضاً: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم :الوضوء من كل دم سائل(شرح مختصر الطحاوى ج:١،ص:٣٦٥، طبع دارالبشائر الاسلامية)

[۱] ان الاستنجاء على خمسة اوجه.......الخامس: بدعة:وهو الاستنجاء من الريح (الفتاوى الشامية ج:١، ص:٣٣٦، فصل فى الاستنجاء ،طبع ايم ايچ سعيد) وايضاً: الاستنجاء سنة من كل ما يخرج من السبيلين الا الريح، (وفى شرحه) اعلم ان الاستنجاء على خمسة اوجه......... والخامس بدعة:وهو الاستنجاء من الريح اذا لم يظهر الحدث من السبيلين (الاختيار لتعليل المختار ص:٣٦، باب الانجاس وتطهيرها،طبع دارالمعرفة بيروت)_

[۲] من عجز (مبتدا،خبره،تيمم) عن استعمال الماء المطلق الكافى لطهارته لصلوة تفوت الى خلف لبعده......او لمرض يشتد او يمتد بغلبة ظن........تيمم لهذه الاعذار كلها(درمختار ج:١،ص:٢٣٢، ٢٣٦، باب التيمم) ايضاً: ومن لم يجدالماء ....المراد من الوجود القدرة على الاستعمال حتى لو كان مريضاً او علي راس بئر بغير دلو او كان قريباً من عين وعليها عدو او سبع او حية لا يستطيع الوصول اليه لا يكون واجداً.......الخ (الجوهرة النيرة ج:١،ص:٢٠ باب التيمم،باب ما يوجب الوضوء،الفصل الثالث)

[۳] عن ابى هريرة رضى الله عنه قال:قال رسول الله صلى الله عليه وسلم....[بقيه حاشيه په راروانه صفحه...

كه ګيس (ريح، هوا) خارجه شي، نواودس ماتيږي

سوال: كه دلمونځ كولو دوران كې يا د قرآن مجيد دتلاوت دوران كې هوا خارجه شي، نو هغه اودس پاتې كيږي، او كه بل اودس كول پكار دي؟

جواب: دغه اودس به ختم شي، د قرآن مجيد تلاوت خو بغير د اودس نه هم جائز دى، خو بغير د اودس نه قرآن پورې لاس لګول جائز نه دي.[1]

كله كله د متيازو څاڅكو وتلو سره د اودس حكم

سوال: كه يو سړي ته دا ناروغي وي، چې د هغه نه د متيازو قطرې (څاڅكې) روان وي، هره ورځ نه، بلكې كله كله، نو ايا د داسې سړي لمونځ كيږي؟

جواب: څاڅكو وتلو نه وروسته دې طهارت او اودس وكړي.[2]

كه د متيازو څاڅكې وتل محسوس شي، نو د اودس حكم

سوال: دلمونځ كولو دوران كې كه محسوس شي چې دمتيازو څاڅكې ووتل نو ايا اودس ماتيږي؟

جواب: كه غالب ګمان يې دا وي، چې څاڅكې ووتل، نو اودس مات شو.[3]

په نكسير (د پوزې نه وينه راتللو) سره اودس ماتيږي

سوال: كه د لمونځ كولو دوران كې نكسير (د پوزې نه وينه) راووځي، نو ايا د لمانځه د پريښودلو اجازه شته؟

...بقيه د تير مخ]... لا وضوء الا من صوت او ريح (رواه احمد والترمذى) مشكوة ص:٤٠،باب ما يوجب الوضوء،الفصل الثانى) وعن عمر بن عبدالعزيز عن تميم الدارى رضى الله عنه قال :قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : الوضوء من كل دم سائل رواهما الدار قطنى (مشكوة ص:٤٢)

١] يحرم بالحدث الاصغر ثلاثة امور........مس المصحف كله او بعضه ولو آية، والمحرم هو لمس الآية ولو بغير اعضاء الطهارة لقوله تعالى: لا يمسه الا المطهرون اى المتطهرون وهو خبربمعنى النهى، ولقوله صلى الله عليه وسلم : لا يمس القرآن الا طاهر،ولان تعظيم القرآن واجب، وليس من التعظيم مس المصحف بيد حلها الحدث، واتفق الفقهاء على ان غيرالمتوضى يجوز له تلاوة القرآن اوالنظر اليه دون لمسه، كما اجازوا للصبى لمس القرآن العظيم للتعلم، لانه غيرمكلف (الفقة الاسلامى وادلته ص:٢٩٤، ٢٩٥، المطلب التاسع، طبع دارالفكر دمشق، ايضاً:شرح مختصر الطحاوى ج:١،ص:٣٤٥، طبع بيروت)

٢] ولونزل البول..وخرج الى القلقلة نقض الوضوء(عالمگيرى ج:١،ص:١٠الفصل الخامس فى نواقض الوضوء)

٣] وقال فى شرح السنة معناه (الحديث) حتى يتيقن الحدث.......الخ (مرقاة شرح مشكوة ج:١، ص:٢٧٥، باب ما يوجب الوضوء ،طبع بمبئ) ايضاً: نواقض الوضوء ما يخرج من السبيلين من البول والغائط والريح(عالمگيرى ج:١، ص:٩،كتاب الطهارة،الفصل الخامس ،نواقض الوضوء ايضاً: شرح مختصرالطحاوى ج:١،ص:٤٠٣ طبع دارالبشائر)

جواب: په نکسیرسره اودس ماتيږي[١] په دې وجه دې د اودس کولو نه وروسته دوباره لمونځ وکړي.

د خوږ سترګې نه په اوبو وتلو سره اودس نه ماتيږي

سوال: هغه اوبه چې د سترګو د درد سره راوځي، دهغوڅه حکم دی هغه پاکې دي که پليتې؟

جواب: د خوږ سترګي نه چې کومې اوبه راوځي په هغو سره اودس نه ماتيږي، خو که په سترګه کې دانه وغيره وي او دهغې نه اوبه راوځي، نو په هغو سره اودس ماتيږي[٢] ځکه چې هغه نجسې دي.

❖ په کومو شيانو سره چې اودس نه ماتيږي ❖

....

په ملاسته يا ډډه وهلو سره د اودس حکم

سوال: په ويده کيدو سره خو اودس ماتيږي ايا په ډډه وهلو يا ملاسته سره هم اودس ماتيږي؟

جواب: که په ملاسته يا ډډه وهلو سره خوب رانغی ،نو اودس نه ماتيږي.[٣]

دمېرمنې ښکلولو سره اودس نه ماتيږي

سوال: ما په موطاء دامام مالک رحمه الله کې دي چې د ښځې په ښکلولو سره اودس

---

[١] وقد صرح فی معراج الدراية وغيره بان اذا نزل الدم الى قصة الانف نقض(البحرالرائق ج:١، ص:٦٢،كتاب الطهارة،وكذا فی الشامية،ج:١،ص:١٣٨، مطلب نواقض الوضوء وفی الهندية ج:١،ص:١١ الفصل الخامس فی نواقض الوضوء)ايضاً: والاصل فی وجوب الطهارة بخروج النجاسة ما روى اسماعيل بن عباس......... عن رسول الله صلی الله عليه وسلم قال: اذا رعف الرجل فی صلوته فلينصرف وليتوضا، ولا يتكلم ثم لیبن علی ما مضی من صلوته ......الخ (شرح مختصر الطحاوی ج:١،ص:٣٦٤)۔

[٢] وان خرج به ای بوجع لانه دليل الجرح،فدمع من بعينه رمد او عمش ناقض فان استمر صار ذا عذر مجتبی(قوله ناقض.....الخ(قال فی المنية: وعن محمد اذا كان فی عينيه رمد وتسيل الدموع منها آمره بالوضوء لوقت كل صلوة، لانی اخاف ان يكون ما يسيل منها صديداً فيكون صاحب العذر.......الخ (قوله مجتبی) عبارته: الدم والقيح والصديد وماء الجرح والنفطة وماء البثرة والثدی والعين والاذن لعلة سواءعلی الاصح،وقولهم :والعين والاذن لعلة،دليل علی ان من رمدت عينه فسال منهاماءبسبب الرمد ينتقض وضوءه،وهذه مسئلة والناس عنها غافلون اهـ.(درمختارمع ردالمحتارج:١ ص: ١٤٧،١٤٨،مطلب فی ندب مراعاة الخلاف،فتح القديرج:١ص:١٨٧،طبع دارصادر،بيروت)۔

[٣] والمعانی الناقضة (الی ان قال)والنوم مضطجعا اومتكئا اومستندا الی شیء لوازيل لسقط.(هداية ج:١ص:٢٥ فصل فی نواقض الوضوء).ينقض الوضوء اثناعشرشيئا....اونوم متكئا اومستندا الی شیء لوازيل لسقط...الخ. (الفقه الاسلامی وادلته ج:١ص:٢٨٣،٢٨٤،خلاصة نواقض الوضوءفی المذاهب)۔

ماتيږي ايا دا حنفي مسلک هم دی چې د ښځې ښکلولوسره اودس ماتيږي؟ يا ښځه خاوند ښکل کړي، نو د هغې اودس به مات شي دد شرعي حيثيت څه دی؟

جواب: د احنافو په نزد په بوسه اخستلو سره اودس نه ماتيږي[۱]،خو چې کله مذي خارج شي بيااودس ماتيږي[۲]، حديث په استحباب باندې حمل کيدای شي.[۳]

په جامو بدلولواوخپل ځان ته کتلوسره اودس نه ماتيږي

سوال: اکثره مشرانې زنانه دا وايي چې که د کور د جامو اغوستلو په وخت مو اودس وکړو او بيا ختم قرآن کولو ته ځو يا لمونځ کوو ،نو موږ دې د اودس کولو نه وروسته خپل ځان ته نه ګورو خپل ځان ته کتلو سره اودس ماتيږي.تاسو په دې سلسله کې وضاحت وکړئ!

جواب: د ښځو دا مسئله صحيح نه ده په جامو اغوستلو سره اودس نه ماتيږي او نه خپل ځان ته کتلو سره اودس ماتيږي.[۴]

لوڅ(لوڅ) ماشوم ته کتلوسره اودس نه ماتيږي

سوال: ايا د يو ماشوم په لوڅ(لوڅ) ليدلو باندې اودس ماتيږي؟

جواب: نه! .فتاوی دارالعلوم ديوبند ج۱ ص۱۵۰، طبع انډيا)۔

د لوڅ(لوڅ) تصوير ليدو په اودس باندې اثر

سوال: ايا د چا په لوڅ(لوڅ) تصوير ليدلو باندې اودس ماتيږي؟

جواب: لوڅ تصوير ليدل ګناه ده په دې سره خو اودس نه ماتيږي، خو دوباره اودس کول غوره دي.[۵]

---

[۱] عن عطاء عن عائشة رضى الله عنها ان النبى صلى الله عليه وسلم كان يقبل بعض نسائه ثم يصلى ولا يتوضا رواه البزارواسناده صحيح(اعلاءالسنن ج:۱ص:۱۵۰باب ترک الوضوء من مس المرأة ،طبع ادارة القرآن)

[۲] المذى ينقض الوضوء.(عالمگيرى ج:۱ص:۱۰،الفصل الخامس فى نواقض الوضوء).ايضا:وليس فى المذى والودى غسل وفيهماالوضوء.(هداية ج:۱ص:۳۳،كتاب الطهارة،طبع شركت علمية ،ملتان)۔

[۳] وماوردعنهم من الوضوء فى القبلة ونحوهافمحمول على الندب.(اعلاءالسنن ج:۱ص:۱۱۷طبع ادارة القرآن)

[۴] چونکې دا څيزونه د اودس په ماتونکی څيزونوکښې نه کيدل ښکاره دی په دې وجه د فقهې په کتابونوکښې ددې متعلق څه جزئيه (مسئله) په نظر رانغله، اوګورئ : فتاوى دارالعلوم ديوبند ج۱ ص۱۳۵، كذا فى اغلاط العوام ص۵۳، طبع زمزم)۔

[۵] و مندوب فى نيف وثلاثين موضعا(الى ان قال)وبعدكل خطيئة:قوله وبعدكل خطيئة......وذالک لماورد فى الاحاديث من تكفيرالوضوء للذنوب .(درمختارمع ردالمحتارج:۱ص:۸۹،۹۰مطلب فى اعتبارات المركب التام)

پرتوګ له کونډو پورته کول ګناه ده خو اودس پرې نه ماتيږي

سوال: مونږ عام طور سره د خلکو نه اوريدلي دي چې کله پرتوګ د کونډو نه پورته شي، نو اودس ماتيږي ايا دا خبره صحيح ده؟

جواب: دچا مخکې پرتوګ د کونډو نه پورته کول ګناه ده[1] خو په دې سره اودس نه ماتيږي.

د بدن د يوې برخې په لوڅوالي باندې اودس نه ماتيږي

سوال: ..ما اوريدلي دي چې کله پښه تر پنډۍ پورې لوڅه شي نو اودس ماتيږي، سره له دې چې مونږ خپنې وخت د غسل نه وروسته يا هسې جامې بدلوو، نو ظاهره ده چې پنډۍ لوڅيږي ايا په دې حالت کې اودس ماتيږي؟

جواب: د بدن د يوبرخې په لوڅوالي باندې اودس نه ماتيږي.

په لوڅېدلو يا مخصوص ځای ته لاس وړلو سره اودس نه ماتيږي

سوال: زه په غسل خانه کې لوڅ شوم مکمل اودس مې وکړ، دهغه نه وروسته مې غسل وکړ صابون وغيره مې په ټول بدن ومږلو، لاس مې هم په هر ځای (مخصوص ځای) وواهه، له دې نه وروسته جامو اغوستلو سره بهر راغلم. ايا لمونځ ادا کولی شم ،که جامو بدلولو سره اودس وکړم او بيا لمونځ وکړم؟

جواب: ...اودس وشو دوباره اودس کولو ته ضرورت نشته، ځکه په لوڅېدلو يا خپل بدن ته په لاس وړلو سره اودس نه ماتيږي.[2]

په ځپليو پښو کولو سره بيا اودس نه لازميږي

سوال: اکثر لمونځ کونکي چې کله لمانځه نه فارغ شي، نو ځپليو پښو کولو سره کور ته لاړ شي.لا تر اوسه د هغوی اودس وي چې د بل لمانځه له پاره راشي بغير له نوي اودس نه

---

[1] ځکه چه د سړو ستر ددې ځائې نه شروع کيږي. وينظرالرجل من الرجل سوى مابين سرته الى ماتحت ركبته .(تنويرالابصارمع ردالمحتارج:٦ص:٣٦٤،فصل فى النظروالمس).ايضا:عن عاصم بن حمزة عن على قال:رسول الله صلى الله عليه وسلم :لاتكشف فخذک ولاتنظرالى فخذحى وميت (نصب الراية ج:٤ ص:٦٤٤ حديث نمبر:٧٣١٩). ايضا:عن عمروبن شعيب عن ابيه عن جده قال:قال رسول الله صلى الله عليه وسلم:كل شيء اسفل من سرته الى ركبته عورة.(شرح مختصرالطحاوى ج:١ص:٦٩٧،٦٩٦،كتاب الصلاة)

[2] عشرة اشياء لاتنقض الوضوء،منها(الى ان قال)ومنهامس ذكرودبروفرج مطلقا.(حاشية الطحاوى على المراقى ص:٩٣،فصل عشرة اشياء لاتنقض الوضوء).ايضا:لاينقضه مس ذكرلكن يغسل يده ندباوامرأة وامرد،لكن يندب للخروج من الخلاف لاسيماللامام.وفى ردالمحتار:قوله لكن يغسل يده ندبالحديث من مس ذكرفليتوضااى ليغسل يده جمعابينه وبين قوله صلى الله عليه وسلم هل هوالابضعة منک ،حين سئل عن الرجل يمس ذكره بعد ما توضأ. (الدرالمختارمع ردالمحتارج:١ص:١٤٧،مطلب نوم الانبياءغيرناقض)

لمونځ کوي.مسئله داده چې کله هغوی خپلې پښې په څپليو کې دننه کوي، نو څپلې په ناپاکه ځايونو باندې پريوځي ايا دا ضروری نه ده چې د لمانځه له پاره دوباره اودس وکړي؟

جواب: په څپليو کې دننه نجاست نه وي په دې وجه د اودس نه وروسته په څپليو پښو کولو سره بيا اودس نه لازميږي.

شرمګاه ته په لاس وروړلو سره اودس نه ماتيږي

سوال: يو حديث پاک مو د نظر نه تير شوی دی چې د ذکر په مسح کولو سره اودس ماتيږي (موطا امام مالک رحمه الله)يعنې په لمانځه کې يا هم داسې يا د قرآن کريم د تلاوت په وخت يې مسح کړي ايا هم په ذکرمسحه کولو سره اودس ماتيږي؟ ضرور مو خبر کړئ!

جواب: شرمګاه ته په لاس ور وړلو سره اودس نه ماتيږي[۱]، په حديث کې د اودس حکم يا خو د استحباب په طور دی يا لغوي اودس يعنې د لاس په وينځلو باندې حمل دی.[۲]

په ډوډۍ خوړلو يا لوڅېدلو سره اودس نه ماتيږي

سوال: که يو سړی اودس کولو نه وروسته ډوډۍ اوخوري، نو ايا اودس يې ماتيږي؟ د اودس دوران کې که يو سړی لوڅ شي يا جامې بدلې کړي، نو ايا اودس يې مات دی؟

جواب: په دواړو صورتونو کې اودس نه ماتيږي.[۳]

د سړيو او ښځو د عورت معائنه کولو والا ډاکټر د اودس حکم

سوال: زه د کسب په لحاظ سره ډاکټر يم، د مرض د معلومولو له پاره کله کله زه د مريض د عورت معائنه هم کوم، په مريضانو کې دواړه جنسه مريضان شامل وي، د کار دوران کې د لمونځ وخت هم راځي او موږ د کور نه اودس سره راځو، ايا په داسې صورت کې زموږ

---

[۱] ايضاعن قيس بن طلق بن على الحنفى عن ابيه عن النبى صلى الله عليه وسلم قال:وهل هوالامضغة منه اوبضعة منه.(جامع الترمذى ،باب ترک الوضوءمن مس الذکرج:۱ص:۱۳طبع کتب خانه رشيديه دهلى)۔

[۲] قال ابن اميرحاج:يمکن حمل حديث بسرة على غسل اليدين،وقدتقدم انه يستحب الوضوء للخروج من خلاف العلماء.(حاشية الطحطاوى على مراقى الفلاح ص:۹۳،فصل عشرة اشياءلاتنقض الوضوء).ايضا:ثم حمل الطحاوى الوضوءعلى غسل اليد استحبابا.(مرقاة المفاتيح شرح مشکوة المصابيح ج:۱ص:۲۷۸،باب مايوجب الوضوء،الفصل الثانى طبع بمبئى).ايضا:فانه يمکن التطبيق بينهما بان الامرللاستحباب تنظيفاوالنفى لنفى الوجوب فلاحاجة الى النسخ الصحيح عندى ان الامرللاستحباب کماقال فى الدرالمختار:لکن يندب للخروج من الخلاف لاسيماللامام. (اعلاءالسنن ج:۱ص:۱۱۸،طبع ادارة القرآن کراچى)۔

[۳] حدثنا شعيب عن محمد بن المنکدر قال: سمعت جابر بن عبدالله رضى الله عنهما قال: کان آخر الامرين من رسول الله صلى الله عليه وسلم ترک الوضوءممامست النار.(اعلاءالسنن ج:۱ص:۱۴۵،باب ترک الوضوء ممامست النار)۔

اودس پاتې کیږي؟

جواب: دې سره اودس نه ماتیږي[1] خو د ضرورت نه زیات عورت لوڅول پکار نه دي.[2]

د غسل دوران کې په عورت باندې نظر لګېدو سره د غسل او اودس حکم

سوال: د غسل دوران کې اودس کیږي، خو دې له پاره چې دبدن کومه برخه وچه نه وي پاتې شوي. ټول بدن کتل کیږي، چې په هغه کې عورت هم شامل دی، عموما په هغه باندې هم نظر لګیږي، په داسې صورت کې به اودس پخپل حال پاتې کیږي او که نه؟

جواب: په عورت باندې نظر لګېدو سره اودس او غسل کې هیڅ فرق نه راځي[3]

د جامو بدلولو په اودس باندې اثر

سوال: لوڅېدلو او جامو بدلولو سره په اودس باندې څه فرق پریوځي او که نه؟

جواب: هیڅ حرج نشته.[4]

غیر محرم ته کتلو سره په اودس باندې اثر

سوال: مونږ اوریدلي دي، چې اودس کولو نه وروسته غیر محرم ته کتل منع دي. دې سره اودس ماتیږي، اګر که غیر محرم د لرې نه، یا نژدې نه، یا تصویر کې، یا ټی وی وغیره باندې ووینې، په هر صورت کې اودس په خپل حال نه پاتې کیږي، مهرباني وکړئ، د قرآن او حدیث په رڼا کې تفصیلي ځواب راکړئ، ځکه اودس نه وروسته ټی وي یا اخبار وغیره باندې نظر پریوځي؛ دغه خبره تر کومې پورې صحیح ده؟

جواب: نامحرم ته کتل ګناه ده،[5] خو اودس ور سره نه ماتیږي.

اودس کولو نه وروسته که څه حرام شي ته وکتل شي، نو اودس نه ماتیږي

سوال: که څوک سړی یا ښځه اودس کولو نه وروسته څه داسې شي ته وګوري، چې په اسلام کې حرام وي، یا ښځه بغیر له پردې نه یو سړي ته وګوري، نو ایا د هغې اودس قائم

---

[1] کذافی اغلاط العوام ص:۵۳،طبع زمزم پبلشرز کراچی.

[2] ینظر) الطبیب (الی موضع مرضهابقدرالضرورة).(الدرالمختارج:۶ ص: ۳۷۰کتاب الحظروالاباحة ،فصل فی النظروالنلمس طبع ایچ ایم سعید).

[3] کذافی اغلاط العوام ص:۵۳،طبع زمزم پبلشرز کراچی.

[4] او ګورئ: فتاوی دارالعلوم دیوبند ج۱ ص۱۳۵، طبع اندیا، ایضاً خیرالفتاوی ج۲ ص۵۳ طبع ملتان.

[5] عن بریرة قال:قال رسول الله صلی الله علیه وسلم لعلی :یاعلی !لاتتبع النظرة فان لک الاولی ،ولیست لک الاخرة .(مشکوة ،باب النظر الی المخطوبة ص:۲۶۹).

پاتې کيږي او که نه؟
جواب: اودس نه وروسته د ګناه کار کولو سره اودس نه ماتيږي، خو د اودس نورانيت ختميږي[1]!

ايا تيکرۍ (څادر) ليرې کولو سره اودس ماتيږي؟

سوال: تيکرۍ يا څادر ليرې کولو سره اودس ماتيږي؟
جواب: نه!

په اور پخ شوي يا ګرم شي خوراک سره اودس نه ماتيږي

سوال: زه لمونځ هر وخت ادا کوم او زموږ د ټولو نه لويه مسئله داده چې زه چاي ډيره زيات استعمالوم خلک وايي چې د ګرم شي په خوراک مثلا چاي يا دداسې شي خوراک سره چې په اور پخ شوی وي اودس ماتيږي او دوباره بايد اودس وکړل شي ايا همداسې ده؟
جواب: په اور پخ شوي شي خوراک سره اودس نه ماتيږي[2]

په اوداسه کې چيلم، نسوار، سګريټ، پان استعمالولو نه وروسته لمونځ کول

سوال: موږ ګورو چې زموږ ډير مشران داسې کوي چې د لمانځه له پاره اودس وکړي، لمونځ ادا کړي. له دې نه وروسته سګريټ، نسوار، او چيلم څښي. کله چې د بل لمانځه وخت راشي، نو يوازې دوه درې ځله غرغره وکړي او لمونځ وکړي او تسبيح او وظائف هم کوي. اوس چې کله رمضان د الله پاک په فضل او کرم سره شروع شوی دی په دې کې هم اکثر ګورو چې يو سړی ټوله ورځ روژه نيسي د روژه ماتي نه مخکې اودس وکړي روژه ماته کړي او ددې نه وروسته نسوار سګريټ يا چيلم څښي بيا د غرغرې کولو نه وروسته د ماښام د لمانځه په جمعه کې شامل شي په دې سره خوبه اودس نه ماتيږي؟ په وظائفو کې خوبه خلل نه راځي؟ مهرباني وکړئ ددې اهمې مسئلې نه مو خبر کړئ!
جواب: په چيلم، نسوارو، سګريټو، پان او داسې نورو سره اودس نه ماتيږي[3] خو د لمانځه نه مخکې د بدبويي ليرې کول ضروري دي که د خولې نه د چيلم يا سګريټ بوی ځي، نو لمونځ مکروه کيږي.[4]

---

[1]] کذافی امداد الاحکام ج:۱ص:۲٦٤،طبع دارالعلوم کراچی.
[2]] حدثناشعيب عن محمدبن المنکدرقال:سمعت جابربن عبدالله رضی الله عنهما قال:کان آخرالامرين من رسول الله صلی الله عليه وسلم ترک الوضوءممامست النار.(اعلاءالسنن ج:۱ص:۱٤٥،باب ترک الوضوءمما مست النار)
[3]] کفاية المفتی ج:۲:ص:۳۲۲،طبع دارالاشاعت کراچی)۔
[4]] قوله واکل نحوثوم)ای کبصل ونحوه مماله رائحة کريهة للحديث....[بقيه حاشيه په راروانه صفحه...

د سگريټ څښلو او ټي وي يا ريډيو کتلو اوريدلو په اودس باندې اثر

سوال: په سگريټ څښلو ټي وي کتلو او په ريډيو باندې د موسيقي اوريدلو سره اودس ماتيږي او که نه؟

جواب: په سگريټ څښلو سره اودس نه ماتيږي، خو د خولې نه بدبويي ليرې کول ضروري دي او د گناه په کارونو باندې اودس نه ماتيږي ،خو مکروه کيږي ضرور. په دې وجه دوباره اودس پکار دی.[1]

د آينې يا ټي وي کتلو په اودس باندې اثر

سوال: ايا په آينه يا ټي وي کتلو سره اودس ماتيږي؟

جواب: اينه کې په کتلو باندې خو اودس نه ماتيږي، خو د ټي وي کتل گناه ده او د گناه نه وروسته دوباره اودس کول مستحب دي.[2]

د آينې کتلو، ويښتو رمنځ کولو په اودس باندې اثر

سوال: د اودس کولو نه وروسته آينه کې کتل، او ويښته رمنځ کول جائز دي او که نه؟

جواب: جائز دي.

د ټي وي، ډش او لوڅو تصويرونو کتلو په اودس باندې اثر

سوال: ايا ټي وي، ډش او لوڅ تصويرونه کتلو سره اودس ماتيږي؟

جواب: اودس خو نه ماتيږي، خود ايمان د ماتيدلو خطره ده[3]. الله تعالى دې ددې لعنت نه تاسو او ټول مسلمانان محفوظ کړي.

...بقيه د تير مخ]... الصحيح فى النهى عن قربان آكل الثوم والبصل المسجد.....ويلحق بمانص عليه فى الحديث كل ماله رائحه كريهة ماكولا اوغيره.....وكذلك الحق بعضهم بذلك من بفيه بخراوبه جرح له رائحه.(شامى ج:١ص:٦٦١مطلب فى الغرس فى المسجد)_

[1] ومندوب فى نيف وثلاثين موضعا(الى ان قال)وبعدكل خطيئة.(درمختارمع ردالمحتارج:١ص:٨٩،مطلب فى اعتبارات المركب التام)_

[2] الثالث مندوب :فى احوال كثيرة منهامايالى ......ح.بعدارتكاب خطيئة،من غيبة وكذب ونميمة ونحوها،لان الحسنات تمحوالسيئات،قال النبى صلى الله عليه وسلم :الا ادلكم على مايمحوالله به الخطايا،ويرفع به الدرجات؟ قالوا: بلى يارسول الله صلى الله عليه وسلم !قال:اسباغ الوضوء على المكاره.(الفقه الاسلامى وادلته ج:١ ص: ٢١٠،٢١١، الفصل الرابع ،الوضوءوما يتبعه طبع دار الفكر)_

[3]]وقال:حذيفة:اذا اذنب العبدلكت فى قلبه نكتة سوداء،فاذا اذنب نكت فى قلبه نكتة سوداءحتى يصيرقلبه كله اسود،ويويده قوله السلف:امعاصى بريدالكفراى رسوله باعتبارالماذاوارلت القلب هذا السواد وعمته لم يبق يقبل خيرالقط ،فحينئذيقسوويخرج منه كل رحمة ورافة وخوف ....[بقيه حاشيه په راروانه صفحه...

په اوداسه سړی که سګريټ يا نسوار استعمال کړي، نو ايا اودس يې ماتيږي؟

سوال: يو سړي د لمانځه له پاره اودس وکړ، خوجمعې ته وخت پاتې و، که هغه سګريټ يا نسوار وکاروي، نو ايا د هغه اودس ماتيږي، او که برقرار پاتې کيږي؟

جواب: اودس خو نه ماتيږي،[1] خود لمانځه نه مخکې خوله پاکول ضروري دي. چې د سګريټو او نسوارو بدبويي پاتې نه شي.[2]

په لانځکې (ګوډۍ) کتلو باندې اودس نه ماتيږي

سوال: ايا دلانځکې په کتلو باندې اودس ماتيږي؟ ما اوريدلي دي چې که په اوداسه کې په لانځکې باندې نظر پريوځي. نو اودس ماتيږي ايا دا خبره صحيح ده؟

جواب: لانځکې ته کتلو باندې اودس نه ماتيږي.

نوکاو نوکې که خيري هم وي اودس کيږي

سوال: د کار کولو دوران کې په نوکانو کې خيري ننوځي که موږ د خيريو د پاکوالي نه بغير اودس وکړو ،نو کيږي که نه؟

جواب: اودس کيږي[3] خو نوکان غټول د فطرت خلاف دي.[4]

د غوږ په خيري راويستلو سره اودس نه ماتيږي

سوال: اودس لرونکی کس که د غوږ د پاکوالي له پاره په غوږ کې څه ووهي او د غوږ موم په ګوته ولګيږي او ګوته په خپل کميس باندې پاکه کړي، نو ايا د هغه اودس ماتيږي

...بقيه د تير مخ] فيرتكب ماارادويفعل ماحب، ويتخذ الشيطان وليامن دون الله ويضلله ويغويه ويعده ويمنيه ،ولايرضى من بدون الكفرماوجدله اليه سبيلا(الزواجرعن اقتراف الكبائرج:١ص:١٣طبع دار المعرفة بيروت)

[1] كذافى كفاية المفتى ج:٢ص:٣٢٢،طبع.دارالاشاعت كراچى .

[2] (قوله راكل نحو ثوم)اى كبصل ونحوه مما له رائحة كريهة للحديث الصحيح فى النهى عن قربان آكل الثوم والبصل المسجد........ويلحق بما نص عليه فى الحديث كل ماله رائحة كريهة ماكولا او غيره........ و كذالک الحق بعضهم بذالک من بفيه بخر اوبه جرح له رائحة.(شامى ج:١ص:٦٦١مطلب فى الغرس فى المسجد)

[3]](ولا يمنع)الطهارة..........(ونيم)ودرن ووسخ..........(وتراب)وطين ولو(فى ظفر مطلقًا)اى فى الاصح. (درمختار مع رد المحتار ج:١ ص:١٥٤ فى ابحاث الغسل)_

[4] عن ابى هريرة رضى الله عنه قال:قال رسول الله صلى الله عليه وسلم:الفطرة خمس:الختن والاستحداد وقص الشارب وتقليم الاظفارونتف الابط.متفق عليه .(مشكوة المصابيح،باب الترجل،الفصل الاول ص:٣٨٠طبع قديمى كتب خانه)_

اوکه نه؟ او په کميس باندې چې کوم موم ولګيږي هغه کميس به پاک وي او که نه؟

جواب: د غوږ په خيرې باندې اودس نه ماتيږي، خو که غوږونو نه يې اوبه بهيږي او په غوږو کې د ګوتو وهلو سره په ګوته کومې اوبه ولګيږي، نو اودس ماتيږي[1] او هغه اوبه هم نجسې دي.

په ويښتو برابرولو او نوکانو پريکولو باندې اودس نه ماتيږي

سوال: که اودس لونکی کس ويښته برابر کړي يا د ګيرې خط جوړ کړي يا نوکونه پرې کړي، نو ايا هغه به دوباره اودس کوي؟ زما مطلب دادی چې په ويښتو برابرولو، خط جوړولو يا په نوکانو پرې کولو باندې اودس ماتيږي اوکه نه؟

جواب: په ويښتو جوړولو يا نوکانو پرې کولو باندې اودس نه ماتيږي، په دې وجه دوباره اودس کولو ته ضرورت نشته.[2]

که په سر يا ږيره باندې نکريزې وي نو د اودس حکم

سوال: که يو سړی په سر يا ږيره باندې د نکريزو استعمال کوي ، د نکريزو د وچيدلو نه وروسته ايا دهغو د ليرې کولو نه مخکې يوازې په اودس سره لمونځ ادا کيږي اوکه نکريزې به هم وينځلو سره صفا کوي؟

جواب: د اودس د صحت له پاره د نکريزو ليرې کول ضروري نه دي.[3]

ماشوم ته تي ورکولو سره اودس نه ماتيږي

سوال: که اودس وي او ماشوم ته تی ورکړل شی ، نو ايا اودس پرې ماتيږي؟

جواب: ...نه![4]

---

[1] (كما لا ينقض لو خرج من اذنه)ونحوها كعينه وثديه(قيح)ونحوه كصديد وماء سرة وعين(لا بوجع وان)خرج(به)اى بوجع نقض لانه دليل الجرح...الخ.وفى الشامية:قال فى البحر:وفيه نظر بل الظاهر اذا كان الخارج قيحًا او صديدًا انقض سواء كان مع وجع او بدونه لانهما لا يخرجان الا عن علة.(در مختار مع رد المحتار ج:١ ص:١٤٧،مطلب فى ندب مراعات الخلاف...الخ)۔

[2] (ولا يعاد الوضوء)........(بحلق راسه ولحيته كما لايعاد)الغسل للمحل ولا الوضوء(بحلق شاربه و حاجبه وقلم ظفره).(در مختار مع رد المحتار ج:١ ص:١٠١،مطلب فى معنى الاستنشاق وتقسيمه الى ثلاثة اقسام)

[3] والمعتبر فى جميع ذلک نفوذ الماء ووصوله الى البدن..(كذا فى رد المحتار عن المنية ج:١ ص:١٥٤،مطلب فى ابحاث الغسل).ايضا: والخضاب اذا تجسد ويبس يمنع تمام الوضوء والغسل.(عالمگيرى ج:١ ص:٤)۔

[4] كذا فى فتاوى دارالعلوم ديوبند ج:١ ص:١٣٦،طبع الديا،امداد الاحكام ج:١ ص:٢٦٥،طبع دار العلوم كراچى،امداد الفتاوى ج:١ ص:١٤،طبع مكتبة دار العلوم كراچى۔

غاښ په سپينو زرو ډکولو سره د غسل او اودس حکم

سوال: زيد خپل غاښ په سپينو زرو ډک کړی دی ايا په دې سره د هغه غسل او اودس کيږي سره له دې چې اوبه دننه نه شي تلای؟

جواب: هو غسل او اودس کيږي.[1]

په مصنوعي غاښ لګولو سره اودس

سوال: په مصنوعي غاښ لګولو سره اودس کيږي که د هغه ليرې کول ضروري دي؟

جواب: د ليرې کولو ضرورت نشته اودس ورسره صحيح دی.[2]

د اودس په وخت کې د ښځې سر لوڅېدل

سوال: ايا د اودس کولو په وخت کې د ښځې په سر باندې د ټيکري (لوپټې) اچول ضروري دي؟

جواب: ښځې ته ترخپل وسه پورې سر پټول پکار دي[3] خو ټيکری يې نه وي اودس يې کيږي.

سرخي، پاوډر، کريم لګولو سره اودس

سوال: د ښځې له پاره په نوکانو باندې پالش لګول ګناه ده چې د هغه په لګولو سره اودس نه کيږي او چې اودس نه کيږي نو لمونځ هم نه وي، خو موجوده کريم پاوډر يا سرخي لګول څنګه دي؟ ځکه په دې کې د نوکانو د پالش پشان هيڅ قباحت نشته چې د اودس اوبه دننه لاړې نه شي.

جواب: که په دې کې يو ناپاک شی ګډ شوی نه وي، نو بيا پکې هيڅ باک نشته، خو د نوکانو د پالش په شان سرخي کلکيږي په دې وجه د اودس او غسل له پاره د دې ليرې کول ضروري دي.[4]

---

[1] والصرام والصباغ ما فى ظفر هما يمنع تمام الاغتسال وقيل كل ذلك يجزيهم للحرج والضرورة ومواضع الضرورة مستثناة عن قواعد الشرع كذا فى الظهيرية.(عالمگيرى ج:١ ص:١٣،الباب الثانى فى الغسل). ايضا:الاصول وجوب الغسل الا انه سقط لحرج.(رد المحتار ج:١ ص:١٥٣،مطلب فى ابحاث الغسل). ايضا:ولا يمنع ما على ظفر صباغ ولاطعام بين اسنانه اوفى سنة المجوف به يفتى.(الد رالمختار ج:١ ص:١٥٤،مطلب فى ابحاث الغسل)

[2] ځکه چه مضمضه په اودس کښې سنت ده پس د مصنوعی غاښونو ويستلو نه بغير به هم اودس صحيح وى. الفصل الثانى فى سنن الوضوء..........ومنها المضمضة والاستنشاق والسنة ان يتمضمض ثلاثًا وياخذ لكل واحد منهما ماء جديدًا فى كل مرة وكذا فى محيط السرخسى وحد المضمضة استيعاب الماء جميع الفم.(عالمگيرى ج:١ ص:٦،كتاب الطهارة)_

[3] يرخص للمرأة كشف الراس فى منزلها وحدها،فاولى لها لبس خمار رقيق يصف ما تحته عند محارمها.(رد المحتار ج:١ ص:٤٠٤،مطلب فى ستر العورة)_

[4] نعم ذكر الخلاف فى شرح المنية فى العجين واستظهر المنع لان فيه ....[بقيه حاشيه په راروانه صفحه.]

که په بدن باندې تيل، کريم يا واسلين لګېدلي وي، نو د اودس حکم

سوال: که په بدن باندې تيل، کريم يا واسيلين وغيره لګېدلي وي، نو په هغه باندې اودس کول سهي کيږي او که نه؟ يا مخکې په صابون سره وينځل ضروري دي او که صابون سره هم پوره صفا نه شي، نو په دې صورت کې څه کول پکار دي؟

جواب: تيل لګولو نه وروسته اودس کول صحيح دي، که په بدن باندې داسې شی لګېدلی وي، چې اوبه بدن ته نه پرېږدي، نو د هغه لیرې کول ضروري دي.[1]

په لاسونو او پښو باندې د بليچ لګونکې زنانه اودس او لمونځ

سوال: نن سبا ښځې په خپل مخ، لاسونو او د پښو په ويښتو باندې بليچ لګوي، چې هغه سره دا زياتې ويښته د څرمنې سره يو شان رنګ شي او په نظر نه راځي، پوښتنه دا ده، چې په دغسې حالت کې لمونځ کول جائز دي او که نه؟

جواب: دا شی د اودس او لمانځه نه منع کونکی نه دی.

د لمانځه نه وروسته که په لاس باندې د اوړو وغيره ذرات وويني، نو ايا بيا به لمونځ کوي؟

سوال: که يو سړی د لمونځ ختمولو نه وروسته په لاس يا پښو باندې د اوړو باريکه ذره يا سينټ يا بل څه نامعلومه شی لګېدلی محسوس کړي، نو ايا هغه به لمونځ دوباره ادا کوي، زياتره ميرمنوسره داسې کيږي، د هر لمانځه نه مخکې د ټولو اندامونو خصوصا د نوکانو دننه په غور سره کتلو سره لمونځ ناوخته کيږي، په ځانګړي ډول د ماښام لمونځ.

جواب: که څه شی داسې لګېدلی وي، چې بدن ته اوبه نه پرېږدي، نو اودس نه کيږي. له دې وجې نه لمونځ هم نه کيږي، دوباره ادا کول يې ضروري دي.[2]

...بقيه د تير مخ]... زوجة وصلابة تمنع نفوذ الماء.(رد المحتار ج:١ ص:١٥٤،مطلب فی ابحاث الغسل،طبع ايچ ايم سعيد)۔

[1] قال المقدسی:وفی الفتاوی دهن رجليه ثم توضا وامر الماء علی رجليه،ولم يقبل الماء للدسومة جاز لو جود غسل الرجلين.(شامی ج:١ ص:١٥٤مطلب فی ابحاث).نيز اوګوری : نعم ذکر الخلاف فی شرح المنية فی العجين واستظهر المنع لان فيه لزوجة وصلابة تنمع نفوذ الماء.(رد المحتار ج:١ ص:١٥٤،مطلب فی ابحاث الغسل،طبع ايچ ايم سعيد)۔

[2] لو کان عليه جلد سمک او خبز ممضوغ قد جف فتوضا ولم يصل الماء الی ما تحته،لم يجز لان التحرز عنه ممکن،کذا فی المحيط.(عالمگيری ج:١ ص:٥،الفصل الاول فی فرائض الوضوء).

د خوشبو لګولو نه وروسته اودس جائز دی

سوال: که خوشبو لګېدلي وي، نو اوریدلي مو دي چې اودس نه کیږي؟

جواب: د خوشبو لګولو نه وروسته اودس صحیح دی.

که په لاس باندې ایلفي یا سلوشن لګیدلی وي، نو د اودس شرعي حکم

سوال: زموږ په کار کې د ایلفي سلوشن استعمال کیږي، ځینې وخت کې دا په لاس پورې انښتي وي، او موږ اودس وکړو او لمونځ ادا کړو، وروسته بیا معلومه شي، چې سلوشن لګیدلی دی، او په ګوتو باندې د هغه اثر دی، دې سره اودس او غسل کیږي او که دوباره کول لازم دي؟

جواب: که دغه سلوشن په لاس باندې لګیدلی پاتې شي، نو اودس نه کیږي، له دې وجې نه اودس نه وروسته د هغه لیرې کول ضروري دي والله اعلم.[1]

کنټیکټ لینز لګولو په صورت کې د لمانځه حکم

سوال: نن سبا د نظري چشمو په ځای د کنټیکټ لینز استعمال ډیر عام شوی دی، کنټیکټ لینز د سترګې دننه (دګاټي توري برخې دپاسه) لګیږي، دا د پلاسټک په ګول شکل کې وي، او د سترګې هغه برخه پټوي او بیا ددې د لګولو نه وروسته دچشمو ضرورت نه وي، دا ټرانسپرنټ یعني صفا هم وي او په مختلفو رنګونو کې هم پیدا کیږي، پوښتنه داده مولانا صیب، چې ایا که دا لینز په سترګو کې موجود وي، او سړی د لمونځ له پاره اودس وکړي، نو ایا صحیح کیږي؟ (د لینز اچولو نه وروسته مخ وینځل کیږي، که سترګه کې دننه اوبه هم لاړې شي، نو هیڅ نقصان نه کوي، دا خبره ډاکټران کوي) مهرباني وکړئ، تاسو اسلامي نقطه نظر سره او د اودس د قاعدو مطابق ووایئ، چې ایا اودس صحیح کیږي او که نه؟ دویمه خبره داده، چې په روژه کې ددې د لګولو څه قباحت خو نشته؟ د روژې د ماتیدلو یا مکروه کیدلو څه لږ شان احتمال خو نشته؟

جواب: دې سره اودس او غسل کې هیڅ فرق نه راځي، او په روژه کې هم څه کراهت نه راځي.

سپرې کول او اودس

سوال: د غسل کولو نه یا د اودس نه وروسته په نوکانو پرې کولو او حجامت کولو یا سپرې کولو باندې اودس خوبه نه ماتیږي او لمونځ کیږي اوکه نه؟ ځکه چې په دې کې

---

[1] ځکه چه په دې صورت کې څرمن ته اوبه رسیدل یقیني نه دی: والمعتبر في جمیع ذالک نفوذ الماء ووصوله الی البدن.(کذا في رد المحتار ج:١ ص:١٥٤ مطلب في ابحاث الغسل).

اسپرټ وي او که سپرې ولګول شي، نو ایا اودس کول کافي دي که جامي به هم نورې اغوندي او غسل وشو؟ ځکه د سپرې بوی په ټولو جامو او بدن باندې خور یږي.

جواب: د اودس کولو نه وروسته په ویښتو لیرې کولو یا نوکانو اخستلو باندې اودس نه ماتیږي[1]، هم دغه شان په سپرې کولو سره هم اودس نه ماتیږي خو په سپرې کې ناپاک شی وي او که نه؟ ددې ما تحقیق نه دی کړي ما د معتبر خلکو نه اوریدلي دي چې په دې کې هیڅ ناپاک شی نه وي که دا صحیح وي، نو د سپرې کول جائز دي.

د اودس کولو په وخت د سلام جواب ورکول

سوال: د اودس کولو په وخت او د ډوډۍ په وخت د سلام جواب ورکول ضروري دي او که نه؟ چې کله سلام کونکي ته مسئله معلومه نه وي، نو د اودس کونکي د مشغولتیا په وجه خفه کیدای شي او هغه ته غلط فهمي هم کیدای شي.

جواب: د اودس په وخت سلام کولو او جواب ورکولو کې هیڅ باک نشته[2] د ډوډۍ په وخت سلام کول نه دي پکار او د ډوډۍ خوړونکي په ذمه باندې د سلام جواب واجب نه دی.[3]

د اودس دوران کې خبرې اترې کول او د آذان جواب ورکول

سوال: د اودس دوران کې د اذان جواب ورکول پکار دي او که د اودس دعاګانې لوستل پکار دي؟ او سلام کول یا د هغه جواب ورکول، دنیاوي خبرې کول، ګپ شپ لګول یا د تبلیغ او مسائلو خبرې کول څنګه دي؟

جواب: د اودس دوران کې ضروري خبرې اترې کول او د اذان جواب ورکول جائزدي او ګپ شپ کول بده خبره ده.[4]

---

[1]]ولا يعاد الوضوء............بحلق راسه ولحيته كما لا يعاد الغسل للمحل ولا الوضوء بحلق شاربه وحاجبه وقلم ظفره.(در مختار مع رد المحتار ج:١ ص:١٠١)ــ

[2]]كذا في امداد الاحكام ج:١ ص:٢٥٤،طبع دار العلوم كراچي)ــ

[3]] يكره على عاجز عن الرد حقيقة كآكل او شرعًا كمصل وقارئ ولو سلم لا يستحق الجواب.اهــ(الدرالمختار على هامش رد المحتار ج:٦ ص:٤١٥ كتاب الحظر والاباحة،فصل في البيع،ايضا رد المحتار ج١ ص:٦١٧،طبع ايچ ايم سعيد).ايضا:آداب الوضوء..........عدم التكلم بكلام الناس،بلا ضرورة لانه يشغله عن الدعاء المالور.(الفقه الاسلامي وادلته ج:١ ص:٢٥١،طبع دار الفكر،بيروت)ــ

[4]] ومن آدابه.......عدم التكلم بكلام الناس،بلا ضرورة لانه يشغله عن الدعاء المالور.(الفقه الاسلامي وادلته ج:١ ص:٢٥١،طبع دار الفكر،بيروت)ــ

د اودس کولو نه وروسته مخ اولاسونه وچول

سوال: ايا د اودس کولو نه وروسته په مخ ولاس وچولوسره اودس باقي پاتې کيږي اوکه نه؟
جواب: د اودس نه وروسته رومال (توليه) استعمالول جائزدي[1] په دې سره اودس نه ماتيږي.

❖ د اوبو احکام ❖

....

د سمندراوبه ناپاکې نه دي

سوال: ايا د سمندر په اوبو سره اودس کولو نه وروسته لمونځ کيږي؟ ځکه چې په سمندر کې هر ځناور اوبه ځښي ،نو هغه اوبه پليتيږي.
جواب: د سمندر اوبه پاکې دي[2] د ځناوزو په ځښلو باندې يا په بل څه شي باندې نه ناپاکه کيږي.[3]

د کوهي(څا) د جراثيمو نه ډکواوبو حکم

سوال: زموږ د محلې په جومات کې کوهى وکنل شو دا کوهى څلويښت فټه لاندې وکنل شو، دذې کوهي اوبه موږ ليبارټرى والا ته ليږلې وې چې معلومه شي ايا دا اوبه موږ استعمالولى شو که نه؟ هغوى دا وايي چې په دې اوبو کې جراثيم وغيره دي سره له دې چې د اوبو نه رنګ بدل دى او نه پکې څه بوى وغيره .ايا موږ په دې اوبو سره اودس کولى شو او ځښلى يې شو؟
جواب: په دې اوبو سره غسل يااودس کول ،جامې وينځل اوداسې نور...بالکل صحيح دي[4] شرعا دذې په ځښلوکې هم څه باک نشته،خوکه صحت ته نقصان ورکوي نو بيا دې نه ځښي.

---

[1]]عن عائشة قالت:كانت لرسول الله صلى الله عليه وسلم خرقة ينشف بها بعد الوضوء.(ترمذى ج:١ ص:٩باب المنديل بعد الوضوء).ايضا:ولا باس بالتمسح بالمنديل بعد الوضوء كذا فى التبيين.(عالمگيرى ج:١ ص:٩،الفصل الرابع فى المكروهات،رد المحتار على الدر المختار ج:١ ص:١٣١،مطلب فى التمسح بمنديل)۔

[2]](و)كذا(ماء البحر) الملح لقوله صلى الله عليه وسلم هو الطهور ماؤه الحل ميتته(مراقى الفلاح مع حاشيه الطحطاوى ص:٢٠،كتاب الطهارة،ايضا:هداية ج:١ ص:٣٣،طبع شركت علميه،ملتان)۔

[3]] والماء الجارى اذا وقعت فيه نجاسة جاز الوضوء به اذا لم يرلها اثر لانها لا تستقر مع جريان الماء والاثر هو الطعم او الرائحة او اللون.(هداية ج:١ ص:٣٦،طبع شركت علميه،ملتان)۔

[4]]ځکه چې د دريو صفاتو نه پکې يوصفت هم نه دى بدل شوى. النوع الاول:الماء الطهور او المطلق:هو الطاهر فى نفسه المطهر لغيره،وهو كل ماء نزل من السماءاو نبع من الارض..[بقيه حاشيه په راروانه صفحه..

د چينې بهېدونکې اوبه پاکې دي، سره له دې چې د هغې نه خنزيراوداسې نور.. ځناور اوبه څښي

سوال: دلته تقريبا ديرش ميله ليرې يو د ښکار ځاى دی، چې هلته د چينې اوبه بهيږي. ځنګل دی، چې د هغه اوږدوالی موږ ته معلوم نه دی، اندازه داده چې څلور پنځه ميله دی. دغه ځنګل (د ښکار په ځای) کې خنزيران په ډير دي، يعنې په هغو اوبو کې ګرځي راګرځي او ويده کيږي. خلک ښکار کوي او د هغې چينې اوبه ډيرې زياتې ترخې دي، که څوک مخ لاس په هغو اوبو باندې ووينځي، نو مخ لاس يې سوځي، پوښتنه داده، چې په دغه اوبو باندې سړی اودس کولی شي او که نه؟ يا هغو اوبو سره جامې پليتيږي او که نه؟ دغه اوبه د طهارت له پاره استعمالول څنګه دي؟

جواب: ترڅو پورې چې د اوبو د پليتيدو يقين نه وي، تر هغه وخته پورې به اوبه پاکې ګڼل کيږي.[1]

په کوهي کې متيازو غورځېدو سره کوهی پليتيږي

سوال: که د هلک يا انجلۍ متيازې کوهي ته اوغورځيږي، نو د اسلامي فقه په رڼا کې يې څه حکم دی؟

جواب: کوهی به ناپاک وي او ددې د پاکولو طريقه داده چې دهغه ټولې اوبه راوايستل شي، په اوبو را ويستلو سره بوکه پړی(رسۍ) او د کوهي ديوالونه ټول پاکيږي.[2]

د ګټر د پيپ ګډون او د بد بويه اوبو استعمال

سوال: ډير ځله موږ يو جومات ته لاړ شو او د اودس له پاره نلکه جاري کړو، نو په شروع کې بدبوداري اوبه راځي، اوبه په ظاهره کې صفا ښکاري او هيڅ د رنګ ګډون پکې نه

...بقيه د تير مخ]...مادام باقيًا على اصل الخلقة،فلم يتغير احد او صافه الثلاثة وهى (اللون والطعم والرائحة) ...الخ. (الفقه الاسلامى وادلته ج:١ ص:١١٣، المبحث الرابع، انواع المياه، طبع دار الفكر دمشق)۔

[1] ماء حوض الحمام طاهر عندهم مالم يعلم بوقوع النجاسة فيه.(عالمگيرى ج:١ ص:١٨).قال ابو جعفر:واذا وقعت نجاسة فى ماء فظهر فيه لونها او طعمها او ريحها او لم يظهر ذالک فيه،فقد نجسته،قليلاً كان الماء او كثيرًا،الا ان يكون بحرًا او ماءً حكمه حكم البحر،وهو مالا يتحرک احد اطرافه رايتا فهو نجس لا يجوز استعماله.(شرح مختصر الطحاوى ج:١ ۲۳۹،كتاب الطهارة).

[2] (اذا وقعت نجاسة)ليس بحيوان ،ولومخففة اوقطرة بول اودم.....(فى بئردون القدرالكثير) (ينزح كل مائها) الذى كان فيهاوقت الوقوع ذكره ابن الكمال (بعداخراجه)الااذا تعذركخشبة اوخرقة متنجسة فينزح الماءالى حد لايملأ نصف الدلويطهرالكل تبعا.وفى الشامية (قوله ينزح كل مائها) اى دون الطين لورود الآثاربنزح الماء. (درمختارمع ردالمحتار ج:١ص:٢١١،٢١٢،فصل فى البئر.وايضاً فى حاشية الطحطاوى على مراقى الفلاح ص:٢٢)

وي، خو په اوبو کې بدبويي محسوسيږي، په داسې صورت کې ايا په دې اوبو سره اودس کيږي او که دا اوبه به ناپاکې گڼل کيږي او په دې سره به اودس نه کيږي؟

جواب: د نلکو په ذريعه چې کومې بدبوداره اوبه راځي او بيا صفا اوبه راځي په دې باره کې ترڅو چې د بدبو دارو اوبو حقيقت معلوم شوی نه وي او يا د رنگ او بوی په ذريعه د ناپاکوالي پته و نه لگيږي، تر هغه وخته پورې به ددې د ناپاک والي حکم نه شي لگولی[1] ځکه د اوبو بدبودار کېدل بيل شی دی او ناپاک کېدل بيل شی دی او که تحقيق وشي چې دا اوبه د کندې دي نو د نلکې د پرانستلو نه وروسته به هغه د جاري اوبو په حکم کې وي او پاکې به وي، نو بدبوداري اوبو دې ترې وايستل شي، راتلونکو پاکو اوبو باندې اودس صحيح دی.[2]

ناپاکې (گنده) اوبه صفا کولو سره پاکيږي نه

سوال: نن سبا سائنس دانانو داسې اله ايجاد کړې ده چې د گنده نالو اوبه صفا کوی، په ظاهر کې په هغو کې هيڅ خرابي په نظر نه راځي اوس به دا پليتې وي که پاکې؟

جواب: صفا به شي خو پاکې نه دي په پاک او صفا کې ډير فرق دی.[3]

د ناپاکو څاڅکو والا لوټه پاکول

سوال: که په لوټه کې اوبه ايښودل شوي وي او په هغې باندې څاڅکي شوي وي، نو د پاکولو له پاره که د لوټې د خوښتي نه درې ځله اوبه وبهول شي، نو اوبه به پاکې وي که نه اوبه ترې تويې کړل شي؟

---

[1] ماء حوض الحمام طاهر عندهم مالم يعلم بوقوع النجاسة فيه.(عالمگيری ج:۱ ص:۱۸). قال ابو جعفر: واذا وقعت نجاسة فی ماء فظهر فيه لونها او طعمهما او ريحها او لم يظهر ذالک فيه، فقد نجسته، قليلاً كان الماء او كثيرًا، الا ان يكون بحرًا او ماءً حكمه حكم البحر، وهو مالا يتحرک احد اطرافه بتحريك ما سواه من اطرافه قال ابوبكر: تحصيل الذهب فيه ان كل ما تيقنا فيه جزءًا من النجاسة او غلب ذٰلك فی رأينا فهو نجس لا يجوز استعماله.(شرح مختصر الطحاوی ج:۱ ۲۳۹، كتاب الطهارة)_

[2] وفی النصاب والفتوی فی الماءالجاری انه لاينتجس مالم يتغيرطعمه اولونه او ريحه من النجاسة ،كذافی المضمرات ، واذا القی فی الماء الجاری شیء نجس كالجيفة والخمرلاينتجس.....مالم يتغيرلونه اوطعمه اوريحه (فتاوی عالمگيری ج:۱ ص:۱۷، الباب الثانی فی المياه). الماء الجاری بعدماتغيراحد اوصافه وحكم بنجاسته لايحكم بطهارته مالم يزل ذلک التغير بان يردعليه ماءطاهرحتی يزيل ذلک التغيركذافی المحيط.(فتاوی عالمگيری ج:۱ص:۱۸، الباب الثالث طبع بلوچستان)

[3] والدليل علی تحريم استعمال الماء الذی فيه جزء من النجاسة وان لم يتغيرطعمه اولونه او رائحته، قول الله تعالی: ويحرم عليهم الخبئث ،والنجاسات من الخبائث ،لانهامحرمة.(شرح مختصرالطحاوی ج:۱ص:۲۳۹، ايضا: نظام الفتاوی ج:۱ص:۲۶، طبع مكتبه رحمانيه)_ م.

جواب: يوازې په څاڅکو باندې خو اوبه نه ناپاکه کيږي خو که څاڅکي ناپاک وي، نو اوبه به ناپاکې شي او دهغو د پاکولو طريقه داده چې په هغې دې د پورته نه اوبه واچول شي تر دې چې د ځوښتي او غاړو نه اوبه اوڅاځي بس پاکې به شي.[١]

په سړک باندې دولاړو اوبو د څاڅکو حکم

سوال: د باران نه وروسته عموما اوبه په سړک جمع شي، که د دغو اوبو څاڅکي جامو سره ولګيږي. نو ايا لامبل اوجامې بدلول ضروري دي؟

جواب: دباران څاڅکي دضرورت له وجې معاف دي اوکه هغه اوينځل شي،نو ډيره ښه ده.[٢]

دباران د اوبو څاڅکي

سوال: د باران هغه اوبه کوم چې په سړکونو باندې جمع شي ايا دا نجاست غليظه ده يا خفيفه؟ که د لمونځ کونکي جامو ته ورسيږي، نو د څومره مقدار په موجودګۍ کې لمونځ کونکی لمونځ کولی شي؟

جواب: د باران اوبه چې په سړک باندې وي که دهغو څاڅکي وغورځيږي ،نو دهغه وينځل کافي دي،خو د ضرورت له وجې نه په دې جامو کې لمونځ کول جائز ليکل شوي دي.[٣]

په ټينکۍ که مرغۍ وغيره اوپړسيږي ، نو د څو ورځو لمونځونه به راګرځول کيږي؟

سوال: ..د اوبو په ټينکۍ کې چې يوه مرغۍ اوغورځيږي، مړه شي او اوپړسيږي او د غورځېدلو وخت يې معلوم نه وي، نو د څو ورځو لمونځونه به راګرځول کيږي؟

جواب: په دې کې دوه قوله دي: يوداچې که يو ځناور پړسېدلی ياشړېدلی وي، نو هغه به د درې ورځو ګڼل کيږي او د درې ورځو لمونځونه به راګرځول کيږي. دويم قول دا دی چې کوم وخت پته ولګېده د هغه وخت نه به د نجاست حکم لګيږي، په لومړي قول کې احتياط دی

---

[١] قال الشامي:ان دلوا تنجس فافرغ فيه رجل ماء حتى امتلاءوسال من جوانبه هل يطهربمجرد ذلک ام لا؟ والذى يظهرلى الطهارة.(ردالمحتار ج:١ص:١٩٦،مطلب فى الحاق لحو القصعة بالحوض)ـ

[٢] وقدقال فى شرح المنية:المعلوم من قواعد انمتناالتسهيل فى مواضع الضرورة والبلوى العامة كمافى مسئله آبار الفلوات ونحوهااهـ اى كالعفوعن نجاسة المعذور وعن طين الشارع الغالب عليه النجاسة وغيره ذلک .(ردالمحتار ج:١ص:١٨٩،تنبيه مهم فى طرح الزبل فى القساطل).

[٣] وقد قال فى شرح المنية:المعلوم من قواعد المتنا التسهيل فى مواضع الضرورة والبلوالعامة كمافى مسئلة آبارالفلوات ونحوها اهـ اى كالعفوعن لجاسة المعذوروعن طين الشارع الغالب عليه النجاسة وغيرذلک .(ردالمحتارج:١ص:١٨٩،تنبيه مهم فى طرح الزبل فى القساطل)ـ

او په دويم قول کې اساني ده.[1]

د ناپاک کوهي اوبه استعمالول

سوال: په يو کوهي کې د هر وخت مخکې خنزير غورځېدلو سره مړ شو، چا هم خنزير او اوبه ونه ايستلې ،خو اوس څه مزدوران خامې خښتې جوړوي او دنژدې والي له وجې ددې کوهي اوبه استعمالوي اوس به دا اوبه پاکې وي اوکه نه؟ او ددې اوبو له وجې نه چې په بدن کوم ځاځکې اوغورځيږي ايا بغير له وينځلو او لامبلو نه په هغو کې لمونځ کول ورا دي اوکه نه؟

جواب: دا کوهي چې ترڅو پاک نه کړل شي تر هغو ددې اوبه ناپاکه دي، له دې نه چې کومې خامې خښتې جوړيږي هغه هم ناپاکې دي، ددې د ځاځکو دوينځلو نه بغير لمونځ صحيح نه دی ددې د پاکولو طريقه داده چې د کوهي نه د خنزير وغيره هډوکي را وايستل شي که ټولې اوبه راويستل ګران وي، نو د دوه سوه بوکو نه واخله تر درې سوه بوکو پورې راويستلو سره به کوهی پاک شي.[2]

چې په کوهي کې سړی مړ شی، نو هغه به څنګه پاکيږي؟

سوال: د فقيريو وروړچې دنن نه يې څه موده مخکې کوهي ته ورټوپ کړ اومړشو هغه ذهني مريض و، کله به پرې په ځمکه دوره راغله، اوس به د هغه کوهي اوبه څنګه صفا کيږي؟

جواب: د کوهي ټولې اوبه دې وايستل شي، کوهی به پاک شي، او که د کوهي اوبه دومره زياتې وي، چې د ټولو اوبو ايستل ممکن نه وي، نو د دوو سوو نه تر دريو سوو پورې بوکې دې ترې وايستل شي.[3]

که پنبه د اوبو ټينکۍ ته ولوېږي نو د اوبو حکم

سوال: زما يو وړوکی ورور دی، يوه ورځ هغه په لوبو کې د اوبو ټينکۍ طرف ته لاړ، د هغه پنبه وښويده، او ټينکۍ چې دپاسه پرې سر پروت و، د هغې سر يو طرف ته شو، زما ورور خو د الله په فضل سره بچ شو ،خو د هغه پنبه اوبو ته ورپرېوته او هغه اوبه د څښلو له پاره هم استعماليږي او د اودس له پاره هم، او تاسو ته معلومه ده، چې اکثر پنې د لاندې

---

[1] ويحكم بنجاستها مغلظة من وقت الوقوع ان علم.....(ومذثلاثة ايام.)بلياليها(ان انتفخ اوتفسخ) استحسانا وقالا من وقت العلم فلايلزمهم شيءقبله قال الشامي :وصرح في البدائع بان قولهماقياس وقوله استحسان وهوالاحوط في العبادات آهــ .(ردالمحتارعلى الدر المختار،ج:١ص:٢١٩،مطلب مهم في تعريف الاستحسان)

[2] اذا وقعت نجاسة في بئردون القدرالكثير اومات فيها...الخ ،ينزح كل مائها...الخ ،وان تعذر...الخ ،قيل يفتى بماتين الى ثلاثمائة وهذا ايسر وذاك احوط.(الدر المختارمع ردالمحتار،ج:١ص:٢١١،فصل في بئر)ـ

[3] وان مات في البئر آدمي نزح جميع مافيها وان كانت البئربحيث لايمكن نزحهااخرجوا مقدار ماكان فيها......وهي نزح مائتا دلوالى ثلاث مائة .(هداية ج:١ص:٢٧،طبع شركت علميه ،ملتان).

خوا نه مرداري ، بيت الخلاء ته هم په هغو کې ځي. او بهر لارو کوڅو ته هم، موږه د ټينکۍ تولې اوبه وايستلې او بيا مو دوباره لرې لرې اوبه واچولې. دې له پاره چې ټينکۍ پاکه شي، ايا موږ لره اوبه درې ځله نور اچول ضروري نه و؟ ايا يو شی هغه وخت پاکيږي، چې کله هغه درې ځله په اوبو باندې اوينځل شي؟ ايا دوه ځله اوبه اچولو سره د اوبو ټينکۍ صفا شوه؟

جواب: که د پښې ناپاکه کېدل يقيني وي، نو بيا خو ټينکۍ ناپاکه شوه، او که په هغې باندې يقيني طور سره پليتی نه وي لګېدلي ، نو د پښې غوځېدلو سره ټينکۍ ناپاکه نه شوه[1]

دناپاکه ټينکۍ د پاکولو يوه طريقه خو هغه ده، کومه چې تاسو اختيار کړې ده، يعنې ټينکۍ سره درې ځله وينځل او هر ځل په جامې سره وچول، او يو صورت دادې چې کله ټينکۍ ته اوبه راځي، نو د هغې دپاسه ډهکن (سر) دې خلاص کړل شي، دې له پاره چې اوبه د ټينکۍ دپاسه اوبهيږي، بس پاکه به شي.[2]

❖ د غسل مسائل ❖

....

د غسل طريقه

سوال: مولانا صاحب!زه تاسو نه دا پوښتنه کول غواړم چې زموږ په مذهب کې د غسل څه طريقه ده؟ دا يو مسئله ده چې ددې نه هرې مسلمانې مېرمنې ته ځان خبرول ضروري دي، خو افسوس ډېر کم مسلمانان داسې دي چې هغوی ددې د اهميت او صحيح طريقې نه خبر دي، په دې وجه زه غواړم چې تاسو په خپل کالم کې په دې مسئله باندې رڼا واچوئ! د ځواب راکولو په وخت کې ددې خبرو هم وضاحت وکړئ چې ايا د غسل کولو نه مخکې اودس کول ضروري دي؟ دويم دا چې د غسل کولو په وخت کې ايا د نوم نه لاندې جامه(ټوکر) تړل هم ضروري دي؟ او دريم دا چې د غسل کولو په وخت کومې دعاګانې لوستل پکار دي؟ ايا پنځه واړه کلمې لوستل ضروري دي يا يوازې درود شريف۔ لوستلو سره مقصد پوره کيږي؟ او د غسل کولو صحيح طريقه په اسلام کې څه ده؟

جواب: د غسل طريقه داده چې مخکې دې لاسونه ووينځي او استنجاء دې وکړي ،بيا که

---

[1]]ماء حوض الحمام طاهرعندهم مالم يعلم بوقوع النجاسة فيه .(عالمگيری ج:١ص:١٨،طبع بلوچشتان).

[2]]قال الشامی :ان دلوا تنجس فافرغ فيه رجل ماءحتی امتلا وسال من جوانبه هل يطهربمجرد ذلک ام لا؟والذی يظهرلی الطهارة.(شامی ج:١ص:١٩٦،مطلب فی الحاق نحو القصعة بالحوض).

په بدن کوم ځای کې نجاست لګيدلی وي هغه دې ووينځي. بيا دې اودس وکړي. بيا دې په ټول بدن باندې لږ اوبه واچوي او ودې مږي. بيا دې په ټول بدن باندې درې ځله اوبه واچوي.[1] په غسل کې درې شيان فرض دي:

(١) خوله کې اوبه اچول. (٢) په پوزه کې اوبه اچول. (٣) په ټول بدن باندې اوبه اچول[2] که د بدن يو ويښته هم وچ پاتې شي، نو غسل نه کيږي او انسان به هماغه شان ناپاکه وي. د پوزې او د غوږونو سورو ته اوبه رسول فرض دي[3] که ګوتمه کړه (بنګړي) تنګ وي، نو دهغو خوځول او دهغو نه لاندې اوبه رسول هم ضروري دي که نه غسل نه کيږي[4] ځينې خويندې د نوکانو پالش اونورداسې شيان استعمالوي چې هغه بدن ته د اوبو رسولو نه مانع دي په غسل کې ددې شيانو ليرې کولو سره اوبه رسول ضروري دي ځينې وخت په بې پامې کې په نوکانو کې اوړه پاتې شي دهغو ويستل هم ضروري دي[5] الغرض پوره بدن باندې اوبه بهول او کوم شيان چې بدن ته د اوبو په رسولو کې مانع دي دهغو ليرې کول ضروري دي که نه غسل نه کيږي د ښځو د سر ويښته که کمڅی وي، نو د لندول يې ضروري نه دي بلکې دويښتو بېخونو ته اوبه رسول کافي دي[6] خو که ويښته کمڅی نه وي، نو ټول

---

[1] وسنته ان يبدا المغتسل فيغسل يديه وفرجه ويزيل النجاسة ان كانت على بدنه ثم يتوضاوضوءه للصلاة الارجليه ثم يفيض الماء على راسه وسائرجسده ثلاثا.(هداية ج:١ص:٣٠).ايضا:والغسل من الجنابة والحيض والنفاس ان يبدا فيغسل مابه من الاذى ،ثم يتوضاوضوءه للصلاة ،ثم يفيض الماء على راسه وسائرجسده الفاضة تصل بهاالماء الى شعره وبشره،ولابدفى ذالک من المضمضة والاستنشاق،قال ابوبكراحمد:روى عن النبى صلى الله عليه وسلم انه توضأ وضوءه للصلاة فى غسل الجنابة،ثم افاض الماءعلى راسه وسائرجسده ثلاثاغيررجليه،ثم تنحى فغسل رجليه .(شرح مختصرالطحاوى ج:١ص:٤٠٨،طبع بيروت)۔

[2] وفرض الغسل :المضمضة،والاستنشاق وغسل سائرالبدن ....ولناقوله تعالى :وان كنتم جنبا فاطهروا، امر بالاطهار وهوتطهيرجميع البدن .(هداية ج:١ص:٢٩كتاب الطهارة،طبع شركت علميه،ملتان)۔

[3] (وفرض الغسل غسل فمه وانفه وبدنه لا دلكه ويجب غسل)كل مايمكن من البدن بلاحرج مرة كاذن .(درمختارعلى هامش ردالمحتارج:١ص:١٥١،مطلب فى ابحاث الغسل).وفى شرح مختصرالطحاوى ج:١ ص:٤١٠ وقال على بن ابى طالب رضى الله عنه عن النبى صلى الله عليه وسلم من ترک شعرة من جسدفى الجنابة لم يغسلهافعل بها كذا وكذامن النار،فهذه الاخبارتوجب غسل جميع البدن.ايضا:ولوبقى شىءمن بدنه لم يصبه الماءلم يخرج من الجنابة وان قل اى ولوكان ذالک الشىءقليلالابقدر راس ابرة لوجوب استيعاب جميع البدن.(حلبى كبيرص:٥٠)۔

[4] (ولو)كان خاتمه ضيقانزعه اوحركه)وجوباً.(درمختارعلى هامش ردالمحتارج:١ص:١٥٥،مطلب فى ابحاث الغسل)

[5] نعم ذكرالخلاف فى شرح المنية فى العجين واستظهرالمنع لان فيه لزوجة وصلابة تمنع نفوذالماء.(ردالمحتارعلى الدرالمختار ج:١ص:١٥٤مطلب فى ابحاث الغسل)۔

[6] وكفى بل اصل ضفيرتها اى شعرالمرأة المضفورللحرج.(درمختارعلى هامش ردالمحتارج:١ص:١٥٣مطلب فى ابحاث الغسل)

وينځئ په نبي طريقې سره لندول هم ضروري دي[١]

اوس ستاسو د سوالونو ځواب ليکم:

د غسل نه مخکې اودس کول سنت دي[٢] او که ونکړل شي، نو بيا هم غسل کيږي.

جامه (توکر) تړل ضروري نه دي مستحب دي.[٣]

د غسل په وخت کې دعا يا يوه کامه لوستل ضروري نه دي نه درود شريف ضروري دی، بلکې که په بدن باندې څه جامه نه وي ،نو په دې حالت کې دعا ،کلمه،او درود شريف جائز نه دي.په لوڅ حالت کې دچوپ پاتي کيدو حکم دی په دې حالت کې کلمه لوستل دبې خبره ښځوبدعت دی.[۴]

د مسنون اودس نه وروسته غسل

سوال: لکه څنګه چې معلومه ده چې په غسل کې درې شيان فرض دي:

(١) خوله کې اوبه اچول. (٢) په پوزه کې اوبه اچول. (٣) په ټول بدن باندې اوبه اچول.

او د غسل نه مخکې اودس کول سنت دي.مولانا صاحب!زما پوښتنه ستاسو نه دا ده که يو سړی د غسل نه مخکې اودس وکړي او په خوله کې يې هم اوبه واچولې او په پوزه کې يې هم اوبه واچولې ،خو د اودس نه وروسته د غسل نه مخکې يې نه دوباره غرغره وکړه او نه يې په پوزه کې اوبه واچولې کوم چې فرض دي او هغه دا سوچ وکړ چې دا خو ما په اودس کې کړي دي او په ټول بدن باندې يې اوبه واچولې نو ايا د هغه غسل صحيح دی؟

جواب: کله چې د غسل نه مخکې اودس وکړي او په اودس کې غرغره هم وکړي او په پوزه کې اوبه هم واچوي، نو د اودس نه وروسته دوباره خوله اوپوزه کې اوبه اچول ضروري نه دي غسل يې صحيح دی.

په غسل کې په خوله او پوزه کې اوبه اچول د پاکيدو له پاره شرط دي

سوال: په کوم سړي چې غسل فرض وي او هغه غسل نه کوي يوازې په لمبلو باندې بس والی کوي ايا هغه په لمبلو سره پاکيږي؟

---

[١] اماالمنقوض فيفرض غسل كله اتفاقا.(درمختارعلى هامش ردالمحتارج:١ص:١٥٣ مطلب فى ابحاث الغسل)۔

[٢] يسن فى الاغتسال اثناعشرشيئاً(الى ان قال)ثم يتوضاكوضوئه للصلوة.(حاشية الطحطاوى على مراق الفلاح ج:١ص:٥٦،فصل يسن فى الاغتسال اثناعشرشيئا)۔

[٣] ويستحب ان يغتسل اى والحال انه مستور العورة.(مراقى الفلاح ج:١ص:٥٧،طبع ميرمحمدكراچى)۔

[۴] ويدخل الخلاءبرجله اليسرىٰ ويستعيذبالله من الشيطان الرجيم قبل دخوله وقبل كشف عورته.(مراقى الفلاح مع الطحطاوى ج:١ص:٥١،فصل فيمايجوزبه الاستنجاء).وفى حلبى كبير: وكذا لايقرأ اذا كانت عورته مكشوفة. (ص:٦١ مطلب فى اصح القولين)۔

جواب: غسل لمبلو ته وايي ،خو خوله او پوزه کې اوبه اچول او په پوره بدن باندې اوبه بهول د پاکېدلو له پاره شرط دي.[١]

که په غسل يا اودس کې يو ځاى وچ پاتې شي ، نو د غسل او اودس حکم

سوال: که په غسل او اودس کې څه ځاى وچ پاتې شي، په خوله يا پوزه کې اوبه اچول که هير شي، او وروسته بيا ياد شي، نو ايا هغه باقي پاتې ځاى وينځل او خوله کې اوبه اچول پکار دي، که مکمل اودس او غسل کول پکار دي؟ که يوازې د هغه باقي پاتې ځاى وينځل وي، نو څومره وخت پورې کولى شي چې ووينځي؟

جواب: په غسل کې په خوله او پوزه کې اوبه اچول فرض دي[٢] او په اوداسه کې سنت دي،[٣] او که د غسل نه وروسته ورته راياد شو، چې په خوله يا پوزه کې يې اوبه نه دي اچولي. نو يوازې په خوله او پوزه کې اوبه اچول کافي دي، د دوباره غسل کولو ضرورت نشته دغه شان کې په اودس يا غسل کې څه ځاى وچ پاتې شي، نو يوازې د هغه ځاى وينځل کافي دي، دوباره اودس او غسل کولو ته ضرورت نشته.[۴]

ايا په غسل کې غرغره کول او په پوزه کې اوبه اچول ضروري دي؟

سوال: په غسل کې درې شيان فرض دي: غرغره کول، په پوزه کې اوبه اچول او په ټول بدن باندې داسې اوبه بهول چې د ويښته برابر ځاى هم وچ پاتې نه شي، زما مسئله داده، چې په غسل کې غرغره کولو سره ماته التهى (قى) راځي، زه اوبه مرى پورې نشم رسولى، دويمه مسئله داده، چې که د يخنى د وجې نه پوزه بنده شي، نو د پوزې نرمې حصې ته اوبه رسول مشکل دي، په داسې صورت کې څه کول پکار دي؟

جواب: غرغره او په پوزه کې اوبه اچول دومره په سختى سره نه دي کول پکار، چې تکليف وي، مثلا ګوته لندول او په پوزه کې وهل کافي دي[۵] دغه شان په مرى باندې اوبه تيرول هم کافي دي.[٦]

---

[١]] تقدم تخريجه تحت عنوان:د غسل طريقه ،، ص:١٠٣۔

[٢]](الباب الثانى فى الغسل)(الفصل الاول فى فرائضه)وهى ثلاثة:المضمضة والاستنشاق وغسل جميع البدن.(عالمگيرى ج:١ص:١٣،الباب الثانى فى الغسل).

[٣]](الفصل الثانى فى سنن الوضوء)(ومنهاالمضمضة والاستنشاق)والسنة ان يتمضمض ثلاثاولاثم يستنشق ثلاثا...الخ .(عالمگيرى ج:١ص:٦الفصل الثانى فى سنن الوضوء).

[٤]]ولوترکهااى ترک المضمضة اوالاستنشاق اولمعة من اى موضع کان من البدن ناسياً........ثم تذکرذالک يتضمن اويستنشق اويغسل اللمعة.(حلبى کبيرص:٥٠،طبع سهيل اکي□مى لاهور.

[٥]]وحد المضمضة استيعاب الماءجميع الفم وحدالاستنشاق ان يصل الماءالى المارون ،کذافى الخلاصه.(عالمگيرى ج:١ص:٦الفصل الثانى فى سنن الوضوء).

[٦]]الجنب اذا شرب الماء ولم يمجه لم يضره ويجزيه عن المضمضة ....[بقيه حاشيه په راروانه صفحه...

د غسل په اخرکې خوله وينځل وریاد شي

سوال: يو سړی د جنابت په حالت کې دی او هغه غسل کوي کله چې هغه په ټول بدن باندې اوبه اچوي، نو وروسته هغه ته خوله وينځل او خوله کې اوبه اچول راياديږي او هماغه وخت هغه خوله وينځي او خوله کې اوبه اچوي په دې وخت کې ددې سړي غسل پوره کيږي او که دوباره به غسل کوي؟

جواب: غسل وشو د دوباره غسل کولو ضرورت نشته.[1]

د سنت خلاف غسل سره پاکوالی

سوال: غسل که د سنت طريقې مطابق ونه شي، نو ايا په هغه سره ناپاکي نه ليرې کيږي؟

جواب: که خوله يې ووينځله او په پوزه کې يې اوبه واچولې ،نو پاکوالی حاصل شو .ځکه چې په غسل کې همدا درې شيان فرض دي.[2]

په رمضان کې په خوله اوپوزه کې له اوبو اچولو نه پرته غسل کول

سوال: د رمضان المبارک په مياشت کې د ورځې چا ته احتلام اوشو ،د روژې له وجې نه پوزه کې پورته حصې پورې اوبه نه شي اچولی او نه غرغره کولی شي، د روژه ماتي نه وروسته غرغره کول او په پوزه کې اوبه اچول فرض دي ،واجب دي که مستحب؟ که چا د روژه ماتي نه وروسته غرغره ونکړه او په پوزه کې اوبه وا نه چولې نو ايا هغه غسل چې په ورځ کې يې کړی و کافي دی؟

جواب: غسل صحيح دی،د روژه ماتي نه وروسته غرغره کول يا پوزې کې داوبو اچولو ضرورت نشته.[3]

...بقيه د تير مخ]... اذا اصاب جميع فمه.(عالمگيری ج:١ص:١٣الفصل الاول فی فرائضه).

[1] الجنب اذا شرب الماء ولم يمجه لم يضره ويجزيه عن المضمضة اذا اصاب جميع فمه.(عالمگيری ج:١ص:١٣الفصل الاول فی فرائضه)۔

[2] وفرض الغسل :غسل فمه وانفه وبدنه.(تنوير الابصارمع ردالمحتارج:١ص:١٥١،مطلب فی ابحاث الفصل).ايضاً: الفصل الاول فی فرائضه،وهی ثلاثة:المضمضة والاستنشاق وغسل جميع البدن.(فتاوی عالمگيری ج:١ص:١٣)۔

[3] وليس المبالغة فی المضمضة وهی ايصال الماء لراس الحلق والمبالغة فی الاستنشاق وهی ايصاله مافوق المارن لغير الصائم والصائم لايبالغ فيهماخشية افساد الصوم لقوله عليه الصلاة والسلام:بالغ فی المضمضة والاستنشاق الاان تكون صائماً(حاشية الطحطاوی علی مراقی الفلاح ص:٣٩، الدرالمختار ج:١ ص:١٥١) ايضاً:قوله غسل الفم والانف ای بدون مبالغة فيهافانهاسنة فيه علی المعتمد.(حاشية الطحطاوی علی المراقی ص:١٠٢ ،فصل لبيان فرائض الغسل)

په ولاړه ، ناسته او په خلاص میدان کې غسل کول

سوال: سړیو ته غسل په ناسته پکار دی که په ولاړه؟ دویمه خبره داده چې لوڅ اوکه د څه اغوستلو سره کول پکار دي؟ مثلا لنګ یاپرتوګ اوداسې نور..... ایا د سړي له پاره په خلاص میدان کې لکه انګړیا سړک باندې غسل کول صحیح دي سره له دې چې په هغه ځای باندې نا محرم ښځې ، واړه، لویان او نور خلک تېرېږي؟

جواب: د پردې په ځای باندې جامو ویستلو سره غسل کول جائزدي[۱] او په دې صورت کې په ناسته باندې غسل کول ډېرغوره دي، سړی که په خلاص میدان کې دنوم(ناف) نه واخله تر زنګونونو پورې جامه(ټوکر) وتړي او غسل وکړي ،نو جائزدی[۲] اود نوم نه تر زنګونونو پورې ستر پرانستل حرام دي.[۳]

جا نګي(نېکر) سره غسل یا اودس کول

سوال: دلته دپانسي په وارډ بلکې په ټول جیل کې مورقیدیان دغسل کولوله پاره انډویېر یا کچي(نېکر) اغوندو،ایا غسل کیږي؟ که څه هم د جنابت وي؟ که غسل کیږي ،نو ایا اودس هم وشو؟

جواب: که نېکر یا جانګي اغوستلو سره لاندې اوبه رسیږي او د بدن پټه برخه لنده شي، نو غسل صحیح دی[۴] ،په غسل کې اودس په خپله کیږي، د غسل نه وروسته تر څو چې کم از کم دوه رکعته لمونځ ونکړل شي یا بل داسې عبادت ادا نه شي چې په هغه کې اودس شرط وي، دوباره اودس کول مکروه دي.[۵]

په جاري اوبو کې غوپه وهلو سره غسل

سوال: زما یو دوست وایي : که اوبه ژورې او جاري وي یعنې بهیږي په هغو کې یو ځل غوپه وهلو سره انسان پاکیږي ایا دا خبره صحیح ده؟

---

[۱]]وقیل یجوز ان یتجردللغسل وحده.(مراقی الفلاح مع حاشیة الطحطاوی ص:١٠٦،فصل وآداب الاغتسال هی)

[۲]]وینظر الرجل من الرجل سوی مابین سرته الی ماتحت رکبته.(تنویر الابصارمع ردالمحتارج:٦ص:٣٦٤،فصل فی النظر والمس)_

[۳]]وروی عمروبن شعیب عن ابیه عن جده قال:قال رسول الله صلی الله علیه وسلم: کل شئ اسفل من سرته الی رکبته عورة .....الخ (شرح مختصرالطحاوی ج:١،ص: ٦٩٧،کتاب الصلوة) ایضاً: قال نوح آفندی: لان کشف العورة حرام(ردالمحتار ج:١،ص:٣٣٨،طبع ایم ایچ سعید کراچی)_

[۴]]ویجب ای یفرض غسل کل ما یمکن من البدن بلا حرج مرة (درالمختار مع الردالمحتار ج:١،ص:١٥٢)_

[۵]] فان کان فی مجلس واحد کره قوله فان کان فی مجلس واحد ای ولم یؤد بالاول عبادة شرع التطهیر لها والا فلا یکره (حاشیه الطحطاوی علی مراقی الفلاح ص:٢٣،کتاب الطهارة)_

جواب: صحيح ده! خو خوله وينځل او په پوزه کې اوبه اچول فرض دي.که دا دواړه فرض ادا شي،نو په اوبو کې غوپه کولو سره به غسل وشي[1]

د حيض نه وروسته پاکېدلو له پاره څه پکار دي

سوال: د حيض نه وروسته د پاکېدلو له پاره څه کول پکار دي؟

جواب: بس د نجاست نه صفايي او غسل کول.[2]

ښځې ته د ټولو ويښتو لندول ضروري دي

سوال: ايا د ښځې او د خاوند د حقونو ادا کولو نه وروسته د پاکېدلو له پاره په غسل کې د سر ويښته لندول هم شامل دي که د ويښتو لندولو نه پرته غسل سره ښځه پاکيږي؟

جواب: د سر ويښته وينځل فرض دي،ددې نه پرته غسل نه کيږي. بلکې که يو ويښته هم وچ پاتي شو،نو غسل نه کيږي. پخوا زمانه کې به ښځو د سر ويښته کمڅۍ کول داسې ښځه چې دهغې د سر ويښته کمڅۍ شوي وي دهغې له پاره دا حکم دی که هغه کمڅۍ نه پرانيزي او د ويښتو بېخونو ته اوبه ورسوي، نو غسل يې کيږي[3]، خو که د سر ويښته پرانستي وي لکه چې نن سبايې عامې زنانه ساتي. نو د ټولو ويښتو لندول فرض دي[4]له دې نه پرته ښځه نه پاکيږي.

د پيتلو غاښ سره اودس او غسل صحيح دي

سوال: په ادب سره درخواست دی چې ماته يو سخته مسئله راپېښه شوې ده کومه چې د غور قابله ده هغه دا چې زما په مخامخ دوو پلنو غاښونو کې نيم مات شوي وو،په هغه نيم غاښ باندې ما د پيتلو پوښ (کاور)خېژولی دی،کوم چې د نورو غاښونو په شان مضبوط

1] وفرض الغسل غسل فمه وانفه وبدنه(تنويرالابصار مع ردالمحتار ج:١،ص:١٥١،مطلب فى ابحاث الغسل،عالمگيرى ج:١،ص:١٣،الباب الثانى فى الغسل)ايضاً: والغسل من الجنابة والحيض والنفاس ان يبدا فيغسل مابه من الاذى،ثم يتوضا وضوءه للصلوة ثم يفيض الماء على رأسه وسائر جسده.......ولا بد من المضمضة والاستنشاق قال ابوبكر: روى عن النبى صلى الله عليه وسلم انه توضا وضوءه للصلوة فى غسل الجنابة ثم افاض الماء على راسه وسائر جسده ثلاثاً غيررجليه ثم تنحى فغسل رجليه(شرح مختصرالطحاوى ج:١،ص:٤٠٨)_

2] المعانى الموجبة للغسل(الى ان قال) والحيض لقوله تعالى: حتى يطهرن بالتشديد(هداية ج:١،ص:٣١ فصل فى الغسل)ايضاً حواله بالا)_

3]وكفى بل اصل ضفيرتها اى شعرالمرءة المضفور للحرج(درمختار على هامش ردالمحتار ج:١،ص:١٥٣ مطلب فى ابحاث الغسل)_

4]اما المنقوض فيفرض غسل كله اتفاقاً(درمختار على هامش ردالمحتارج:١،ص:١٥٣مطلب فى ابحاث الغسل)

دي او لیرې کولو سره جدا کیږي نه ،خو ځینې حضرات وایي چې ستا غاښ ته اوبه نه رسیږي نو ستا غسل او اودس صحیح نه دی او له همدې وجې نه دې لمونځ هم صحیح نه دی.

جواب: ستاسو غسل او اودس دواړه صحیح دي.[1]

په سپینو زرو سره د غاښ ډکونکي غسل او اودس

سوال: زید خپل غاښ د سپینو زرو نه ډک کړی دی ایا په دې طریقې سره د هغه غسل او اودس کیږي، سره له دې نه چې اوبه دننه نه ځي؟

جواب: هو! غسل او اودس دواړه کیږي.[2]

په غاښ ډکولو سره په غسل کې رکاوټ نشته

سوال: زما په یوغاښ کې سوری دی چې دهغه په وجه غاښ درد کوي او د خولې نه مي بدبویي هم راځي، زه یې په ډاکټر ډکول غواړم،خو د ځینو خلکو رایه داده چې داسې کولو سره غسل نه کیږي؟

جواب: د ځینو خلکو دا رایه صحیح نه ده د غاښ د ډکولو نه وروسته کله چې مساله د غاښ سره پیوست شي، نو دهغې حکم د اجنبي شي نه پاتې کیږي په دې وجه هغه دِ غسل د صحت مانع نه ده.[3]

که په غاښ باندې د دهات وغیره پوښ وي نو د غسل جواز

سوال: (ستاسو مسائل او دهغو حل) کې زما ستاسو د یو سوال په ورکړل شوي ځواب باندې اعتراض دی سوال دا دی:

سوال: په غاښونو باندې د سرو زرو یا دهغه هم شکل دهاتونو نه جوړ شوی پوښ (کاور) خېژول جائز دي او که نه؟ او په داسې حالت کې د هغه غسل او اودس کیږي او که نه؟

جواب: جائز دي او غسل کیږي.

زما خیال دی چې ستاسو ځواب د جنابت د غسل له پاره غلط دی هو! عام غسل کیدای شي او د جنابت د غسل له پاره خو حکم دا دی چې د شونډو نه د حلق د هرې ذرې پورې اوبه رسول فرض دي،تردې حده پورې که په غاښ کې څه سخت شې انښتی وي چې

---

[1] (و) لا یمنع(ماعلی ظفر صباغ) (و) لا (طعام بین اسنانه) او فی سنه المجوف به یفتی وقیل ان صلبا منع وهوالاصح (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ج:۱،ص:۱۵٤،مطلب فی ابحاث الغسل)ایضاً: الاصل وجوب الغسل الا انه سقط لحرج(ردالمحتار ج:۱،ص:۱۵۳،طبع ایم ایچ سعید)۔

[2] ایضاً۔

[3] ایضاً۔

د هغه په وجه هغه ځای ته اوبه نه وي رسېدلي. نو د جنابت په غسل کې دې داسې شی د غاښونو نه راوباسي او په هغه ځای دې لوند کړي. که نه غسل نه کيږي.خو تاسو خو په غاښ باندې د پوره پوښ خېژولو اجازت ورکړ او د سرو زرو پوښ سره غاښ ته اوبه نه رسيږي او د اوبو د نه رسيدلو په صورت کې به غسل ونه شي او که غسل ونه شي. نو لمونځ هم ضائع کيږي

جواب: تاسو صحيح ليکلي دي.که په غاښونو کې داسې يو شی انښتی وي چې د اوبو په رسېدلو کې مشکل پيدا کوي .نو د جنابت د غسل له پاره دهغه راويستل ضروري دي. که نه غسل نه کيږي. خو دا حکم هغه وخت دی چې دهغه راوېستل له مشقت پرته ممکن وي. خو کوم شی چې داسې پيوست شي چې دهغه وېستل ممکن نه وي مثلا: په غاښونو باندې د سرو زرو يا سپينو زروپوښ داسې کلک شي چې هغه ليرې کيدای نه شي. نو ددې ظاهرې برخې ته به د غاښ حکم ورکول کيږي او ددې د ليرې کولو نه پرته به غسل جائز وي.[1]

فکس لګېدليو غاښونو، يا د مسالې نه ډک شويو غاښونو سره غسل کول

سوال: زما دوه غاښونه مصنوعي دي. که زه دغو غاښونو باندې مساله ولګوم. يا هغه فکس ولګوم. چې بيا دا غاښونه نه شوري اونه بهر ته راوځي . نو ايا وورېو پورې اوبه نه رسېدلو سره سره هم غسل کيږي؟

جواب: په دې صورت کې غسل کيږي.[2]

که په غاښ باندې پوښ لګېدلی وي، نو د غسل او اودس حکم

سوال: زما يو غاښ له دننه نه خالي و .او د هغه په وجه به اکثر وينه راتله، او په لمانځه کې هم راته دغه شکايت و. ما د هغه د پاسه د استيل پوښ د مسالې وغيره په ذريعې سره مضبوط ولګاو. دا خبره معلومول غواړم، چې په دې صورت کې چې اوبه غاښ ته نه رسيږي، ايا غسل او اودس صحيح کيږي؟

جواب: که هغه د پاسه استيل والا غاښ مضبوط وي، نو غسل او اودس دواړه جائز دي.[3]

---

[1] (و) لا يمنع(ماعلى ظفر صباغ) (و) لا (طعام بين اسنانه) او فى سنه المجوف به يفتى وقيل ان صلبا منع وهوالاصح (الدرالمختار على هامش ردالمختار ج:١،ص:١٥٤،مطلب فى ابحاث الغسل)ايضا: الاصل وجوب الغسل الا انه سقط لحرج(ردالمختار ج:١،ص:١٥٣،طبع ايم ايچ سعيد)۔

[2] ايضاً ۔

[3] ايضاً ۔

مصنوعي ويښته او غسل

سوال: نن سبا د ګنجي (پک) د علاج له پاره يوه نوې طريقه ايجاد شوې ده. چې زموږ په ملک کې د څه مودې راسې مشهوره شوې ده. او ډېر مسلمانان د هغه علاج نه ګټه اخلي. پوښتنه داده چې دعلاج له پاره دغه طريقه شرعي طور سره جائز ده او که نه؟ په دې سلسله کې زموږ راهنمايي وکړئ. د دې علاج نوم "بالون سے گنجے پن کا علاج" دی. ددې علاج تفصيل دادی. چې ويښته په يوه نرۍ مصنوعي جهلۍ باندې لګيږي: چې په هغې کې ځای په ځای بې شميره واړه واړه سوري وي. دې له پاره چې خوله دباندې راووځي. او د لامبلو دوران کې اوبه په هغو سوريو کې دننه شي چې د سر څرمن وينځل شي. ذکر شوې جهلۍ. په کومې باندې چې ويښته لګېدلي وي، هغه د کيميايي مادې په ذريعې سره د مريض پاتې ويښتو سره اننبلوي، او مخامخ دغه جهلۍ د مريض په څرمن پورې نه اننبلوي. کوم ځای چې ويښتو سره دغه ويښتو والا جهلۍ اننبلوي. هلته ويښته د مخکې نه تقريبا نيم انچ پورې واړه کوي. بيا همدغو واړه شويو ويښتو سره د کيميايي مادې په ذريعې سره دغه جهلۍ اننبلوي. مخامخ يې څرمنې پورې نه اننبلوي. صورت داسې وي. چې که په سر باندې اوبه واچول شي، نو کوم سوري چې دجهلۍ له پاره جوړ شوي وي. د هغو نه اوبه تېرې شي. او د سر څرمن وينځلو نه وروسته غاړو نه بېرته بهر راوځي. کوم ځای چې جهلۍ يوازې واړه شويو ويښتو پورې اننبتي وي. څرمنې پورې نه.

ددې علاج فائده دا ښودل کيږي. چې که دغه جهلۍ په سر باندې يو ځل ولګول شي. نو تقريبا يوه يوه نيمه مياشت سر پورې لګېدلې وي. د لوبو، غسل يا لامبو وهلو دوران کې د سر نه نه ليرې کيږي، او که څوک يې په خپله ليرې کول غواړي، نو د مذکوره مودې نه مخکې يې نشي ليرې کولای. ځکه چې کومو ويښتو پورې دا اننبلول کيږي، هغه تقريبا په يوه نيمه مياشت کې دومره لوی شي. چې هغه ويښته کټ کيږي. بيا هغه ليرې کيږي او بيا دوباره هغه ويښته واړه کولو نه وروسته دوباره لګول کيږي

۱ اوس پوښتنه داده چې: دغه شان ويښته لګول. د داسې سړي له پاره چې د هغه د سر مخکېنۍ برخې ويښته نه وي. خو دڅټ او غوږونو طرف ته يې خپل ويښته وي، چې په هغو باندې د لمانځه له پاره دی مسح کولی شي، ځکه چې د سر اصل ويښته يا څرمن د څلورمې حصې نه زيات وي. څنګه دي؟

۲ ايادعلاج په مذکوره طريقه کې لګول شويو ويښتو سره. هرکله چې هغه د څرمنې پورې پيوست نه وي لګيدلي، يوازې ويښتو پورې لګيدلي وي. او په سر باندې اوبه اچولو سره هغه اوبه په سوريو کې ننوځي او په اسانۍ سره غاړو ته رسيدلای شي. او دا د غسل دوران کې نه ويستل کيږي. ځکه چې دا يوه مياشت يا يوه نيمه مياشت نه مخکې نه شي ليرې

کولای . په داسې صورت کې فرض غسل پوره کیږي او که نه؟
۳. ایا په داسې صورت کې ددې علاج د هغو شیانو سره مطابقت راوستل کیږي. مثلا په غاښونو باندې پوښ لګول. مصنوعي پښه وغیره لګول. تفصیلی جواب راکړئ. ځکه چې ډیرو مسلمانانو دا علاج اختیار کړی دی. الله تعالی دې تاسو ته جزاء خیر درکړي

جواب: تاسو چې د کومې جهلی ذکر وکړ. ښکاره خبره ده. چې د هغې د سوریو نه خو به اوبه خامخا سر ته رسیږي. خو په دې کې اشکال دادی. چې کوم ویښته د دغې جهلی سره پیوست انښتي دي. هغه به خامخا داسې وي. چې نه هغه د دې جهلی نه لیرې کیدای شي. او نه په غسل کې هغو ته اوبه رسیدای شي. په داسې صورت کې د سرې غسل نه کیږي[۱] او کله چې غسل نه کیږي. نو لمونځ او تلاوت به یې هم صحیح نه وي[۲] او ترکومې چې په اوداسه کې د مسح خبره ده. نو هغه اسانه ده. ځکه چې د دغې جهلی نه اوبه سر ته رسیږي. نو د سر مسح په اسانی سره کیدای شي[۳]

د نکریزو د رنګ باوجود غسل کیږي .

سوال: زمونږ د مشرانو ښځو دا وینا ده چې که د خاصو ورځو پرمهال نکریزي استعمال شي ،نو ترڅو چې د نکریزو رنګ بیول ختم شوی نه وي غسل یې نه کیږي

جواب: د ښځو دا مسئله بالکل غلطه ده. غسل کیږي. دغسل د صحت له پاره د نکریزو د رنګ لیرې کول هیڅ شرط نه دي[۴]

ایا څوک چې وسمه لګوي د هغه غسل کیږي؟

سوال: یو عالم راته وویل. چې څوک ویښتو ته وسمه (رنګ) ورکوي. د هغه د جنابت غسل

۱] ولیس علی المرءة ان تنقض ضفائرها فی الغسل اذا بلغ الماء اصول الشعر.....ولو الزقت المرءة راسها بطیب بحیث لا یصل الماء الی اصول الشعر وجب علیها ازالته لیصل الماء الی اصوله کذا فی السراج(عالمگیری ج:۱،ص:۱۳،الباب الثانی فی الغسل،طبع بلوچستان بک □پو کوئته)

۲] عن ابن عمر رضی الله عنه عن النبی صلی الله علیه وسلم قال:لا تقبل صلوة بغیر طهور ولا صدقة من غلول(ترمذی ج:۱،ص:۲،ابواب الطهارة،طبع دهلی)

۳] (قوله وامسحوا برؤسکم) المسح هو الاصابة.........وان کان بعض راسه محلوقاً فمسح علی غیرالمحلوق جاز وان اصاب راسه ماء المطر اجزاه عن المسح سواء مسحه او لا(الجوهرة النیرة شرح مختصرالقدوری،کتاب الصلوة ص:۳،طبع مجتبائی دهلی) ایضاً: ولا یجوز المسح علی القلنسوة والعمامة وکذا لو مسحت المرءة علی الخمار الا انه اذا کان الماء متقاطراً بحیث یصل الی الشعر فحینئذ یجوز ذالک عن الشعر کذا فی الخلاصة (عالمگیری ج:۱،ص:٦)

٤] وفی الجامع الصغیر سئل ابوالقاسم عن....والمرءة التی صبغت اصبعها بالحناء او الصرام او الصباغ،قال:کل ذالک سواء یجزیهم وضوءهم .....الخ (عالمگیری ج:۱،ص:٤،طبع بلوچستان)۔

چېرې هم نه کېږي، يعنی هغه چېرې هم نه پاکيږي، داسې سړي ته د جومات نه هم ليرې اوسدل پکار دي، ايا دا صحيح ده؟ هغه وويل، چې د ابوداود يو حديث مبارک دی، چې خضاب (وسمه) لګونکی به د جنت د خوشبو نه هم ليرې وي، ايا دا صحيح ده؟

جواب: تاسو چې کومه مسئله ليکلې ده، چې د وسمه لګونکي غسل نه کېږي، دا خو صحيح نه ده.[1] البته توره وسمه لګول جائز نه دي[2] تاسو چې کوم حديث ليکلی دی، هغه صحيح دی [3]

د جنابت غسل کولو پرمهال که اوبو ته ښاڅکي ورولوېږي نوهغه ناپاکه کيږي نه

سوال: يو سړي د جنابت غسل کاو، د غسل اوبه په بالټي (ستل) کې وې، په بدن باندې داوبو اچولو په وخت کې بالټي کې ښاڅکي پرېوتل، نو ايا دې سره د بالټي اوبه پليتې شوې او که نه؟

جواب: نه پليتيږي[4] په داسې توهماتو باندې عمل کولو سره سړی وسواسي جوړيږي.[5]

که په بالټي کې د غسل کولو په وخت کې ښاڅکي پريوځي نود اوبو حکم

سوال: د جنابت نه د غسل په وخت کې که په دوو ستلو کې اوبه وي، يا په يو کې وي او د لامبلو په وخت کې د احتياط سره سره څه ښاڅکي د بالټي په اوبو کې پرېوځي. نو ايا په دې صورت کې اوبه ناپاکه کېږي؟

---

[1] اما اصبغة الوجه والشفتين فلا تمنع وصول الماء لعدم لزوجتها وصلابتها،كاثرالحناء على الكفين والقدمين،والعبرة فى هذه المسائل لنفوذ الماء ووصوله الى البدن(الفقه الحنفى فى ثوبه الجديد ج:١،ص:٦٩،طبع دارالقلم،دمشق)

[2] عن جابر قال:اتى بابى قحافة يوم فتح مكة وراسه ولحيته كالثغامة بياضاً فقال النبى صلى الله عليه وسلم : غيروا هذا بشئ واجتنبوا السواد(مشكوة ص:٣٨٠) وفى المرقاة :قال النووى:فى الخضاب القول واصحها ان خضاب الشيب للرجل والمرءة يستحب والسواد حرام(مرقاة ج:٤،ص:٤٠٨،كذا فى ردالمحتار ج:٦،ص:٧٥٦)

[3] عن ابن عباس قال:قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : يكون قوم يختضبون فى آخرالزمان بالسواد كحواصل الحمام لا يريحون رائحة الجنة (سنن ابى داؤد ج:٢،ص:٢٢٢،باب ماجاء فى خضاب السواد،طبع ايم ايچ سعيد)

[4] وقد صرحوا بان الماء المستعمل على القول بطهارته اذا اختلط بالماء الطهور،لا يخرجه عن الطهورية،الا اذا غلبه او ساواه، اما اذا كان مغلوباً فلا تخرجه عن الطهورية،فيجوزالوضوء بالكل(البحرالرائق ج:١،ص:٧٤،طبع بيروت،وكذا فى ردالمحتار ج:١،ص:١٩٨،طبع ايم ايچ سعيد)

[5] عن ابى كعب عن النبى صلى الله عليه وسلم قال: ان للوضوء شيطاناً يقال له الولهان،فاتقوا وسواس الماء(جامع الترمذى ج:١،ص:٩،باب كراهية الاسراف فى الوضوء،طبع كتب خانه رشيديه دهلى)

جواب: دا احتياط کول پکار دي. چې بالټي ته څاڅکي ورنه شي. خو داسې څاڅکو سره اوبه ناپاکه کيږي نه. له دې وجې نه زيات وهم کول هم پکار نه دي[1]

يوځاى غسل خانه او ليټرين (بيت الخلاء) کې غسل

سوال: نن سبا يو فيشن جوړ شوى دى چې په کورونو کې يو ځاى غسل خانه او ليټرين جوړيږي ،نو ايا په داسې ځاى کې غسل کولو سره انسان پاکيږي؟

جواب: کوم ځاى کې چې غسل کوي که هغه پاک وي او د پليت ځاى نه ورته څريکې هم نه راځي . نو د نه پاکوالي څه وجه ده ! او که هغه ځاى شکي وي ،نو په اوبو سره دې هغه پاک کړل شي. بيا دې غسل وکړي.

په ريل ګاډي کې غسل

سوال: درخواست دى چې د کراچۍ نه لاهور ته د ريل ګاډي په ذريعه راتلو کې د شپې د غسل ضرورت راپيښ شو چې په هغه سره جامې هم خرابې شوې.تاسو وليکئ چې په پاتې سفر کې د فرض لمونځ د ادا کولو څه صورت کيداى شي؟ په ريل ګاډى کې داوداسه اوبه وي دغسل له پاره نه خو اوبه وي اونه غسل کول ممکن وي.

جواب: عام طور سره په ريل ګاډي کې دومره اوبه وي چې غسل پرې وشي.خو که بالفرض د اوداسه له پاره اوبه وي.خو د غسل له پاره نه کافي کيږي. نودغسل له پاره تيمم کولى شئ! خو ددې له پاره دا شرطونه دي

١ ...... د ريل ګاډي هيڅ برخه کې به دومره اوبه نه وي چې فرض غسل پرې وشي.

٢ ...... په لار کې د يوشرعي ميل په انداز استيشن(تم ځاى) نه وي چې په هغه کې د اوبو موجوديت معلوم وي.

٣ ...... د ټرين(ريل ګاډي) په تختو باندې دومره خاوره وي چې په هغې سره تيمم کېداى شي[2]

---

[1] وقد صرحوا بان الماء المستعمل على القول بطهارته اذا اختلط بالماء الطهور،لا يخرجه عن الطهورية،الا اذا غلبه او ساواه، اما اذا كان مغلوباً فلا يخرجه عن الطهورية،فيجوزالوضوء بالكل(البحرالرائق ج:١، ص:٧٤، طبع بيروت،وكذا فى ردالمحتار ج:١،ص:١٩٨،طبع ايم ايچ سعيد)

[2] ومن لم يجد الماء وهو مسافر او خارج المصر بينه وبين المصر ميل او اكثر يتيمم بالصعيد(هداية ص:٤٩،باب التيمم)ايضاً:قال ابوجعفر:ويتيمم فى غيرالامصار والقرى اذا اعوزالماءــ قال ابوبكر:وذالک لقول الله تعالى:فلم تجدوا ماءً فتيمموا صعيداً طيباً(شرح مختصرالطحاوى ج: ١،ص:٤١٤،باب التيمم)ايضاً: وكل شئ يتيمم به من تراب او طين او جص....او ما يكون من الارض سواء ذلک من حجارة او غبارثوب فانه يجزيه فى قول ابى حنيفة قال ابوبكر:وجه قول ابى حنيفة قول الله تعالى: فتيمموا صعيداً طيباً.....الصعيد ،الارض، والصعيد: التراب.......الخ(شرح مختصرالطحاوى ج:١،ص:٤٢٠،طبع بيروت)ــ

که په دې پورتنو شرطونو کې يو هم موجود نه و .نو څنګه چې کيداى شي لمونځ دې وکړي .خو بيا غسل کولو سره د لمونځ راګرځول ضروري دي[1]

د ضرورت نه زياتې اوبه استعمالول مکروه دي

سوال: د ضرورت نه زياتې اوبه استعمالول غلط دي . که څه هم په اوداسه کې وي. نو جناب تاسو دا ووايئ چې ايا د لوى سائز(اندازې) والا څلورو بالټو(ستلونو) سره غسل کول د قران کريم او حديث په رڼا کې صحيح دي او که نه؟ سره له دې چې دغه سړى يو بالټې اوبو سره غسل کولى شي

جواب: دپاکوالي له پاره خو تقريبا څلور سيره اوبه کافي دي.د بدن د صفايي يا يخ والي حاصلولو په نيت زياتو اوبو استعمالولو کې څه باک نشته[2] خوله ضرورت نه پرته زياتې اوبه لګول مکروه دي[3]

په اوبو کې سره زر اچولو سره غسل کول

سوال: زما مشر ورور کور ته راغى او په بالټې کې يې د سرو زرو ګوتمه واچوله او ويې لاميل.له پوښتنې وروسته څرګنده شوه چې په هغه باندې چرمبنکې راغورځېدلې وه، هغه ته مشوره ورکړل شوه چې تاسو تلو سره سم په لوښي کې سره زر واچوئ او غسل وکړئ !که نه تاسو به نه پاکيږئ.نو زه تاسو نه دا معلومول غواړم چې کله د سړي له پاره سره زر استعمالول حرام دي، نو تاسو دا وضاحت وکړئ په هغو اوبو چې سره زر پکې اچول شوي وي غسل کول صحيح دي او که نه؟

جواب: په اوبو کې د سرو زرو شى اچول ګناه خو نه ده .خو هغه ته چا مسئله غلطه بيان کړې ده چې ترڅو مو د سرو زرو شى په اوبو کې نه وي اچولي تاسو به نه پاکيږئ.

د قضاء حاجت او غسل پرمهال به مخ کوم طرف ته اړوي

سوال: دغسل کولو په وخت کوم طرف ته مخ کول پکار دي؟ نن سبا بيت الخلاء او غسل خانه يوځاى وي په داسې وخت کې د غسل خانې له پاره د کوم طرف ته اندازه ولګول شي؟ او د

---

[1] (والمحصور فاقد الطهورين يؤخرها عنده وقالايتشبه)بالمصلين وُجوبافيركع ان وجدمكانايابساوالايومى قائما ثم يعيدكالصوم.(به يفتى واليه صح رجوعه).(درمختارعلى التنويرمع ردالمحتار ج: ۱ص: ۲۵۲ ،مطلب فاقدالطهورين)

[2] وعن انس قال:كان النبى صلى الله عليه وسلم يتوضابالمدويغتسل بالصاع الى خمسة امداد.متفق عليه. (مشكوة ص:٤٨ ،باب الغسل)۔

[3] ويكره للمتوضى ستة اشياء:الاسراف فى الماء.(نورالايضاح ص:٣٤ ،فصل فى المكروهات؛وكره فيه ماكره فى الوضوءإيضا،،ص:٣٩فصل فى آداب الاغتسال).مماوردفى الخبرشرار امتى الذين يسرفون فى صب الماءوفى الدرويكره الاسراف فيه تحريمالوبماءالنهراوالمملوک له.(مراقى الفلاح ص: ٤٥ ،ميرمحمدكراچى)۔

بيت الخلاء له پاره کوم اړخ مقرر دی؟

جواب: د حاجت پوره کولو په وخت کې نه خو قبلې ته مخ کول پکار دي او نه ورته شا کول پکار دي. د حاجت د پوره کولو په وخت کې قبلې ته مخ کول يا شا کول مکروه تحريمي دی[1] د غسل په حالت کې که غسل ببخي لوڅ وي .نو په دې صورت کې د قبلې طرف ته مخ کول يا شا کول مکروه تنزيهي دي بلکې مخ شمال يا جنوب ته کول پکار دي. او که دعورت پټولو سره غسل کوي. نو په دې صورت کې هر طرف ته مخ کولو سره غسل کولی شي[2]

د جنابت په حالت کې په اوداسه ډوډۍ خوړل غوره دي

سوال: د جنابت په حالت کې خوراک. څښاک او د حلال څناور ذبح کول صحيح دي؟

جواب: د جنابت په حالت کې خوراک څښاک او نور داسې کارونه کول چې په هغو کې طهارت شرط نه دی جائز دي. خو د خوراک څښاک نه مخکې استنجاء کول او اودس کول غوره دي. په صحيحينو کې د عائشې رضي الله عنها نه روايت نقل دی

"كان النبى صلى الله عليه وسلم إذا كان جنبا فأراد أن يأكل أو ينام توضأ وضوءه للصلوة". (مشکواه ص ٤٩)

ترجمه: رسول الله صلى الله عليه وسلم به چې کله د جنابت په حالت کې د خوراک څښاک يا ويده کيدو اراده وکړه، نو اودس به يې کاو.

د جنابت په حالت کې د خوراک څښاک اجازت

سوال: له ډيرو ورځو مو اوريدلي دي چې د احتلام نه وروسته يعنی د جنابت په حالت کې د غسل کولو نه مخکې خوراک څښاک کول حرام دي. خو چې کله څه مجبوري وي يعنی اوبه وغيره د غسل له پاره نه وي .نو په داسې حالت کې دې د ډيرې لوږې يا تندې په وخت کې انسان اودس وکړي. په هغه کې غرغره وکړي او پوزې ته دې هم اوبه ورسوي. بيا خوراک څښاک کولی شي؟

جواب: د جنابت په حالت کې د خوراک څښاک کولو اجازت دی. خو له غرغرې پرته خوراک کول مکروه تنزيهي دي او په دې کې لومړی غړپ (کوټ) کول مکروه دي. ځکه دا اوبه د خولې د جنابت په ليرې کولو کې استعمال شوي دي. همدغه شان د لاس وينځلو نه

---

[1] [عن ابى ايوب الانصارى قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: اذا اتيتم الغائط فلاتستقبلوا القبلة ولا تستدبروها ولكن شرقوا او غربوا. متفق عليه. (مشكوة ج: ١ ص: ٤٢، باب آداب الخلاء). ايضا: ويكره تحريما استقبال القبلة والستدبارها. (نورالايضاح ص: ٣٠، فصل فى الاستنجاء)-

[2]] (انه لا يستقبل القبلة) حال اغتساله (لانه يكون غالبا مع كشف العورة) فان كان مستورا فلاباس به. (حاشية الطحطاوى على مراقى الفلاح ص: ٥٧، فصل و آداب الاغتسال هى)-

مخکې خوراک هم مکروه تنزیهي دی[1]

د جنابت په حال کې روژه نیول او خوراک کول

سوال: که سړي ته دغسل ضرورت وي او هغه روژه هم نیسي .نو ایا د غسل نه مخکې روژه نیول جائز دي؟ او په داسې حالت کې خوراک څښاک کول مکروه خو نه دي؟

جواب: مخ لاس وینځلو سره دې خوراک اوڅښاک وکړي او روژه دې ونیسي غسل دې وروسته وکړي د جنابت په حالت کې خوراک اوڅښاک کول مکروه نه دي.[2]

د جنابت په غسل کې تاخیر کول

سوال: ما ستاسو په کالم کې لوستلي و چې د جنابت په حالت کې د خوراک وڅښاک اجازت دی پوښتنه داده چې د جنابت په حالت کې څومره وخته پورې د خوراک وڅښاک اجازت دی؟ او د جنابت په حالت کې څومره پاتې کیدای شي؟

جواب: د جنابت په حالت کې مخ و لاس وینځلو نه وروسته خوراک وڅښاک کول جائز دي[3] خو په غسل کې دومره تاخیر کول چې د لمانځه وخت تیر شي سخته ګناه ده.[4]

ایا د جنابت غسل کولو نه پرته ویده کیدل جائز دي؟

سوال: کور وداني سره د صحبت (جماع)کولو نه وروسته تیمم کول او ویده کیدل صحیح دي. که غسل او اودس کول هم ضروري دي؟

جواب: غسل یا اودس کول غوره دي، له دې نه پرته ویده کیدل هم جائز دي، خوشرط دادی، چې د سحرلمونځ قضا نه کړي، که نه ګناهګار به وي.[5]

په واجب غسل کې تاخیر کول

سوال: که د کور وداني سره صحبت (جماع)کولو نه وروسته سمدلاسه غسل ونه کړای

---

[1] ویکره له قراءة توراة وانجیل وزبورلاقنوت۱۲تنویر.وقال فی الدر:ولا اکله وشربه بعدغسل یدوفم وفی الشامیة.قوله :(بعدغسل یدوفم)اماقبله فلاینبغی لانه یصیرشارباًللماء المستعمل وهومکروه تنزیها،ویده لاتخلوعن النجاسة فینبغی غسلهاثم یاکل .بدائع ،،(ردالمحتارج:۱ص:۱۷۵،مطلب یطلق الدعاء علی مایشمل الثناء،کتاب الطهارة ،کذافی حلبی کبیرص:۶۰،مطلب فی اصح القولین)۔

[2] عن عائشة رضی الله عنها قالت:کان النبی صلی الله علیه وسلم اذا کان جنباً فاراد ان یاکل او ینام توضا وضوءه للصلوة (مشکوة ص:۴۹) باب مخالطة الجنب ومایباح له،الفصل الاول)۔

[3] ویکره له قراءة توراة وانجیل وزبور ولاقنوت ۱۲ تنویرالابصار ولا اکله وشربه بعد غسل یدوفم(درمختار ج:۱،ص:۱۷۵،مطلب یطلق الدعاء علی ما یشمل الثناء)۔

[4] وان اراد ان یاکل او یشرب فینبغی ان یتمضمض ویسغل یدیه(عالمگیری ج:۱،ص:۱۶)

[5] ولا باس للجنب ان ینام ویعاد اهله قبل ان یتوضا وان توضا فحسن(عالمگیری ج:۱،ص:۱۶)

شي. نو څنګه دي؟
د ښځې چې کله سحر ستړکې خلاصې شوې .نو د لمونځ وخت تېرشوی و. لهذا د کور په کار روزګار کې مشغوله شوه. او د ماسپښين نه مخکې يې غسل وکړ. ايا دغه دوران کې خوراک وڅښاک کول يا ډوډۍ پخول صحيح دي؟

جواب: په غسل کې دومره تاخير کول چې لمونځ قضا شي. حرام دي[1]. د غسل نه پرته خولې وينځلو سره خوراک وڅښاک او پخول جائز دي.[2]

په غسل نه کولو کې د دفترې مصروفيت عذر د اعتبار وړ نه دی

سوال: که په يو سړي باندې غسل فرض وي،خو د دفتر هم پرې ناوخته کيږي. په دې صورت کې د دفتر د کار په وخت کې د هغه له پاره په تيمم سره لمونځ کول جائز دي او که نه؟ يا په دې وخت کې لمونځونه پرېږدي ترڅو چې يې غسل نه وي کړی؟

جواب: په ښار کې د اوبو له موجوديت سره تيمم څنګه سهي کيږي ؟ او دا عذر چې دفترته د تلو ناوخته کيږي د اورېدلو قابل نه دی[3] چې کله په دې سړي باندې غسل فرض دی .نو هغه ته د سحر د لمانځه نه مخکې د غسل اهتمام کول پکار دي په غسل کې دومره تاخير کول چې د لمانځه وخت تېر شي سخته ګناه ده.[4]

په غسل او اودس کې شک کول

سوال: د غسل او اودس کولو په وخت کې ډېرې اوبه توی وم او د غسل او اودس د فراغت نه وروسته ډېر زيات شک کوم چې د وينښته برابرځای وچ نه وي پاتې شوی.تاسو دې شک په باره کې څه حل راوښيئ؟

---

[1] قال تعالى: فخلف من بعدهم خلف اضاعوالصلوة واتبعوالشهوات فسوف يلقون غياً الا من تاب،قال ابن مسعود:ليس معنى اضاعوها تركوها بالكلية،ولكن اخروها عن اوقاتها.......وقال تعالى:فويل للمصلين الذين هم عن صلوتهم ساهون ــ قال صلى الله عليه وسلم : هم الذين يؤخرون الصلوة عن وقتها(الزواجر عن اقتراف الكبائر ج:١،ص:١٣٣)ـ

[2] وان اراد ان ياكل او يشرب فينبغي ان يتمضمض ويسغل يديه(عالمگيرى ج:١،ص:١٦)

[3] قال ابوجعفر :ويتيمم فى غيرالامصار والقرى اذا اعوزالماء قال ابوبكر: وذالك لقول الله تعالى:فلم تجدوا ماءً فتيمموا صعيداً طيباً(شرح مختصرالطحاوى ج: ١،ص: ٤١٤،باب التيمم)ـ

[4] اوګورئ تيره شوې حاشيه (قال تعالى: فخلف من بعدهم خلف اضاعوالصلوة .....الخ (سورة: ١٩ مريم: ٥٩ــ ٦٠ قال ابن مسعود رضى الله عنهما ليس معنى اضاعوها تركها بالكلية ولكن اخروها عن اوقاتها وقال تعالى: سورة ١٠٧، ماعون: ٤ــ ٥، قال صلى الله عليه وسلم: هم الذين يؤخرون الصلوٰة عن وقتها...الخ (الزواجر عن اقتراف الكبائر ج:١،ص:١٣٣).

جواب: غسل او اودس د سنت طریقې مطابق کوئ. یعنی درې درې ځله اندامونه وینځئ[۱] ددې نه وروسته شک کول غلط دي اګر که ډیرې وسوسې راځي چې یو وینښته به وچ پاتې شوی وي، خو دا شیطاني خیال ګڼ او ددې هیڅ پرواه مه کوه[۲]

د جنابت د غسل نه وروسته هماغه جامې اغوستل

سوال: دابیان کړئ چې که یو سړي ته د غسل حاجت پیښ شي یا په هغه باندې د جنابت غسل واجب شي، نو ایا هغه له غسل نه وروسته دوباره هماغه جامې اغوستلی شي؟ سره له دې چې هغه جامې مثلاً: سوئټر کمیس او داسې نور...چې په هغو باندې هیڅ نجاست نه وي لګیدلی.

جواب: هو بالکل یې اغوستلی شي.

غسل کولو نه وروسته له ځان وچولو پرته لمونځ کول

سوال: د غسل نه وروسته د سړیو یا ښځو په داسې حالت کې لمونځ کول چې د وینښتو نه اوبه یې څاڅي او بدن هم لوند وي، صحیح دي او که نه؟

جواب: جائز دي.

په جنابت کې نوکونه اخستل او وینښته برابرول مکروه دي

سوال: دا وضاحت هم وکړئ چې نوکونه او وینښته د جنابت په حالت کې اخستل روا دي او که نه؟ په دې کې د وخت یا ځای څه قید شته؟

جواب: د جنابت په حالت کې نوکونه اخستل او وینښته برابرول مکروه دي[۳]، خو که نوکونه یا وینښته د وینځلو نه وروسته واخلی نو مکروه هم نه ده.

په جنابت کې د استعمال شویو جامواو لوښو حکم

سوال: که یو جنب سړی د یو شي استعمال کوي مثلاً: د بسترو، جامو یا لوښو، نو ایا دا شیان به ناپاک وي او که نه؟ ځکه چې د شپې ماته احتلام وشو. ما په دویم ماسپښین غسل وکړ. خو د شپې مې هم هغه وخت ګنډ کې صفا کړه.

---

[۱] واما سنة فهي ان يبداء........ثم يتوضا وضوءه للصلوة ثلاثاً ثلثاً الا انه الا يغسل رجليه حتى يفيض الماء على راسه وسائر جسده ثلثاً ثم يتنحى فيغسل قدميه....الخ(بدائع الصنائع ج:۱،ص:۳٤،طبع ایم ایچ سعید)

[۲] عن ابی کعب عن النبی صلی الله علیه وسلم قال: ان للوضوء شیطاناً يقال له:الولهان،فاتقوا وسواء الماء(ترمذی ج:۱،ص:۹،باب کراهية الاسراف فی الوضوء)_

[۳] حلق الشعر حالة الجنابة مکروه وکذا قص الاظافیر کذا فی الغرائب(عالمگیری ج:۵،ص: ۳۵۸،الباب التاسع عشر فی الختان....الخ کتاب الکراهية)_

جواب: د جنابت په حالت کې خوراک څښاک او نور کارونو جائزدي[١] او د جنب انسان د استعمال سره دا شيان نه ناپاکه کيږي، خو په غسل کې دومره تاخير کول چې د لمانځه وخت لاړ شي حرام او سخته ګناه ده.[٢]

د جنابت په حالت کې ملاقات او د سلام جواب ورکول

سوال: سړی د جنابت په حالت کې د چا سره ملاقات کولی شي؟ او د سلام جواب ورکولی شي او يا سلام اچولی شي؟

جواب: د جنابت په حالت کې د چا سره ملاقات کول، سلام اچول، د سلام ځواب ورکول[٣] خوراک وڅښاک هر څه جائز دي.[۴]

د جنابت په حالت کې حديث، اسلامي واقعه اورول او د الله تعالى نوم اخستل

سوال: مسئله داده چې يو سړی د خپلې ښځې سره ډيره زياته مينه کوي او په دې خبره باندې د الله تعالى ډير شکر ادا کوي. چې هغه ماته داسې نيک سيرته او پاک دامنه ښځه راکړې ده. عموما د شپې په وخت کې هغه بې اختياره او بااختياره د الله تعالى شکر په زړه کې هم او په ژبه هم ادا کوي. خو که د داسې کولو په وخت کې هغه د جنابت په حالت کې وي، يعنې غسل ورباندې فرض شوی وي، خو د هغه د خولې نه بې اختياره د الله تعالى تعريف او د شکريې الفاظ اوځي. نو ايا دا صحيح دی، چې د غسل کولو نه مخکې هغوی د الله تعالى نوم اخلي؟ ايا په داسې حالت کې هغوی يو بل ته څه اسلامي واقعه اورولی شي؟ يا د يو حديث شريف يا د آيت کريمه ترجمه اورولی شي؟

١]قال فى تنويرالابصار: ويكره له قراءة توراة وانجيل وزبور ولاقنوت.وقال فى الدر:ولا اكله وشربه بعد غسل يدوفم (الدرالمختار مع ردالمحتار ج ١،ص:١٧٥،مطلب يطلق الدعاء على ما يشمل الثناء،كتاب الطهارة)

٢] قال تعالى: فخلف من بعدهم خلف اضاعوا الصلوة واتبعوا الشهوات فسوف يلقون غيا الا من تاب،قال ابن مسعود:ليس معنى اضاعوها تركوها بالكلية،ولكن اخروها عن اوقاتها.......وقال تعالى:فويل للمصلين الذين هم عن صلوتهم ساهون ــ قال صلى الله عليه وسلم : هم الذين يؤخرون الصلوة عن وقتها(الزواجر عن اقتراف الكبائر ج:١،ص:١٣٣)ــ

٣]عن ابى هريرة رضى الله عنه قال:لقينى رسول الله صلى الله عليه وسلم :وانا جنب فاخذ بيدى فمشيت معه حتى قعد فانسللت فاتيت الرجل فاغتسلت ثم جئت وهو قاعد،فقال:اين كنت ياابا هريرة؟فقلت له،فقال:سبحان الله!ان المؤمن لا ينجس ــ هذا لفظ البخارى(مشكوة ص:٤٩،باب مخالطة الجنب وما يباح له،الفصل الاول)ــ

٤] واذا اراد الجنب الاكل والشرب ينبغى له ان يغسل يده وفمه ثم ياكل.ويشرب(منية المصلى مع غنية المستملى ص:٦٠،مطلب فى اصح القولين)ــ

جواب: د جنابت په حالت کې تلاوت جائز نه دی. نور اذکار جائز دي [۱]

دغسل پرمهال خبرې اترې

سوال: که يو کس دلوڅ غسل کولو په وخت د چا سره خبرې اترې وکړي .نو غسل به دوباره کوي؟

جواب: په لوڅ حالت کې خبرې نه دي کول پکار[۲] خو د غسل دوباره کولو ضرورت نشته.

ايا سړی لوڅ غسل کولای شي؟

سوال: ستاسو نه پوښتنه داده. چې يو مسلمان سړي ته لوڅ غسل کول جائز دي او که نه؟ او که جائز دي .نو په کوم صورت کې؟ او ايا ددې اطلاق په سړي او ښځه دواړو باندې کيږي؟

جواب: جائز دي، په دې شرط چې بل څوک يې ونهويني.[۳] والله اعلم.

دغسل په وخت کې کلمه لوستل

سوال: ايا د غسل په دوران کې کلمه لوستل جائزدي؟

جواب: که جامې يې وېستلې وي، نو کلمه لوستل صحيح نه دي. [۴]

له نامه نه لاندې ويښته تر کوم ځای پورې اخستل پکار دي

سوال: د نامه نه لاندې(زيرناف) ويښته د کوم ځای پورې اخستل پکار دي. د دې حد د کوم ځای نه کوم ځای پورې دی؟

جواب: د نامه نه واخله د پنډيو دبېخونو پورې او د وړو او غټو متيازو دځای نه ګير چاپيره کوم ځای پورې چې ممکن وي. [۵]

---

[۱] لا تقراء الحائض والنفساء والجنب شيئاً من القرآن......ويجوز للجنب والحائض الدعوات وجواب الاذان ـ(عالمگيری ج:۱،ص:۳۸،طبع بلوچستان)

[۲] ويستحب ان لا يتكلم بكلام معه ولو دعاء اى هذا اذا كان غيردعاء بل ولو دعاءً اما الكلام غيرالدعاء فلكراهته حال الكشف كما فى الشرح(مراقى الفلاح ص:۵۷،ايضاً:عالمگيرى ج:۱،ص:۱٤)ـ

[۳] يغتسل ويختار ما هو استر هذا ماق الوهبانية والقنية....وسواء فى ذالک الرجل والمرءة......الخ وفى الحاشية: ويستحب ان يغتسل بمكان لا يراه فيه احد لا يحل له النظر لعورته لاحتمال ظهورها فى حال الغسل او لبس الثياب (مراقى الفلاح مع حاشية الطحطاوى ص:۵۷) ايضًا:لايستقبل القبلة حال اغتسال له لانه يكون غالبًامع كشف العورة فان كان مستوراً فلا باس به.(حاشية الطحطاوى على مراق الفلاح ص:۵۷،طبع ميرمحمد كراچى)

[٤] ان يسمى قبل الاستنجاء سمى قبل كشف العورة فان كشف قبل التسمية سمى بقلبه ولايحرک بهالسانه لان ذكرالله حال الانكشاف غيرمستحب تعظيماًلاسم الله تعالى.(الجوهرة النيرة ص:۵طبع دهلى).

[۵] والعانة: الشعرالقريب من فرج الرجل والمرأة ومثلهاشعرالدبربل هواولى بالازالةلئلايتعلق به شيءمن الخارج عندالاستنجاءبالحجر.(ردالمحتارج:۲ص:٤۸۱،كتاب الحج ،فصل فى الاحرام)ـ

غير ضروري ويښته څومره موده وروسته صفا کول پکار دي؟

سوال: پوښتنه داده چې غير ضروري ويښته څو ورځې وروسته صفا کول پکار دي؟

جواب: دغيرضروري ويښتوهره هفته صفا کول مستحب دي.ترڅلويښتو ورځوپورې د صفايې وروسته کولو اجازت دی له دې نه وروسته ګناه ده خولمونځ په دې حالت کې هم کيږي.[1]

هره هفته صفايي کول غوره دي

سوال: د نامه نه لاندې ويښتو د څلور واړو طرفو حدونه دکوم ځای نه کوم ځای پورې دي؟

جواب: د نامه نه لاندې د پنډيو تربېخونو پورې او د شرمګاه (مخکې.وروسته) نه يو خوا بل خوا تر کوم ځای پورې چې ممکن وي صفايي کول ضروري دي. هره هفته صفايي کول غوره دي تر څلويښتو ورځو پورې د پريښودلو اجازت دی، له دې نه زياته وقفه منعه ده.[2]

د سينې ويښته په پاکی (بليډ) سره صفا کول

سوال: د سينې ويښته په پاکی (بليډ) يا چړې سره صفا کول روا دي؟

جواب: هو! روادي.[3]

د پنډيو او ورنونو ويښته به پخپله صفا کوي که په نايي باندې

سوال: د ورنونو او پنډيو ويښته په بليډ يا چړې سره يا په نايي جوړول روادي؟

جواب: صفا کولو کې خو څه بدي نشته ،خو ورون په عورت کې داخل دی په نايي صفا کول يې روانه دي.[4]

---

[1] (و)يستحب (حلق عانته وتنظيف بدنه بالاغتسال فى كل اسبوع مرة)والافضل يوم الجمعة وجازفى كل خمسة عشر وكره تركه وراءالاربعين.وقال الشامى :قوله وكره تركه اى تحريماً.(ردالمحتار ج:٦ص:٤٠٦،فصل فى البيع، كتاب الحظروالاباحة)_

[2] ويحلق عانته وينظف بدنه بالاغتسال فى كل اسبوع مرة فان لم يفعل ففى كل خمسة عشريوماً ولايعذرفى تركه وراء الاربعين، فالاسبوع هوالافضل والخمسة عشرالاوسط والاربعون الابعد.(فتاوى هندية ج:٥ ص:٣٥٧ كتاب الكراهية،الباب التاسع عشر).والعانة:الشعرالقريب من فرج الرجل والمرأة ومثلهاشعرالدبربل هواولى بالازالة لئلايتعلق به شىءمن الخارج عندالاستنجاءبالحجر.(ردالمحتار ج:٢ص:٤٨١،كتاب الحج،فصل فى الاحرام)_

[3] ليکن د ادب خلاف دی، وفى حلق شعرالصدر والظهرترک الادب كذافى القنية.(فتاوى هندية ج:٥ ص:٣٥٨، كتاب الكراهية،الباب التاسع عشر)_

[4] ويجوز ان ينظر الرجل الى الرجل الاالى عورته كذافى المحيط.(فتاوى هندية ج:٥ص:٣٢٧، كتاب الكراهية، الباب الثامن).وينظرالرجل من الرجل سوى مابين سرته الى ماتحت ركبته...الخ.(الدرالمختارمع الردج:٦ ص:٣٦٦،فصل فى النظر والمس).عن محمدبن جحش قال: .....[بقيه حاشيه په راروانه صفحه...

پرې شوي ویښته صفا دي

سوال: ما اوریدلي دي چې د بدن ویښته چې کله په بدن وي. نو پاک وي. خود خریلو یا پرېکولو نه وروسته ناپاک شي. که دا صحیح وي، نو بیا د ویښتو پرې کولو نه وروسته که له غسل کولو پرته لمونځ وشي ترڅو جماعت ترې قضاء نه شي. نو ایا په داسې صورت کې لمونځ کیږي؟

جواب: په ویښتو خریلو سره نه غسل واجبیږي او نه اودس ماتیږي[1] پرې شوي ویښته هم پاک دي[2] تاسو غلط اوریدلي دي.

❖ په کومو شیانو باندې غسل واجبیږي ❖

له احتلام نه وروسته غسل

سوال: ...که یو سړی په خوب کې جنب شي، نو ایا په هغه باندې غسل ضروري دی؟ او ایا هغه په دې حالت کې خوراک و څښاک کولی شي؟ که یو شي ته لاس وروړي ،نو ایا هغه به ناپاک وي؟

جواب: ..په خوب کې که انسان جنب شي، نو په هغه باندې غسل فرض دی[3] خو په دې باندې روژه نه ماتیږي[4] چې کله غسل فرض شي ،نو په دې حالت کې خوراک و څښاک کول جائز دي[5] او لاس صفا کولو سره که یو شي ته لاس وروړي ،نو هغه ناپاک کیږي نه.[6]

...بقیه د تیر مخ]... مررسول الله صلی الله علیه وسلم علی معمروفخذاه مکشوفتان فقال: یامعمر اغط فخذیک فان الفخذعورة.(رواه فی شرح السنة.(مشکوةص:٢٦٩،باب النظرالی المخطوبة...الخ)۔

[1]]ولایعادالوضوء.....بحلق راسه ولحیته کمالایعاذ الغسل للمحل.(درمختارمع ردالمحتارج:١ص:١٠١)۔

[2]]وشعرالانسان وعظمه طاهر.(هدایة ج:١ص:٤١،طبع مکتبه شرکت علمیه،ملتان)۔

[3]]وان استیقظ فوجدفی احلیله بللا ولم یتذکرحلما........اذا نام مضطجعاً او تیقن انه منی فعلیه الغسل (ردالمحتارج:١ص:٢٧٠،مطلب فی تحریرالصاع والمد)۔

[4]]فان نام فاحتلم لم یفطرلقوله صلی الله علیه وسلم:ثلاث لایفطرن الصیام: القیء والحجامة والاحتلام. (هدایة ج:١ص:٢١٧،طبع شرکت علمیه،ملتان)۔

[5]]وان اراد ان یأکل اویشرب فینبغی ان یتمضمض ویغسل یدیه.(عالمگیری ج:١ص:١٦،طبع بلوچستان)۔

[6]] عن القاسم بن محمدقال:قالت عائشة:قال لی رسول الله صلی الله علیه وسلم:ناولینی الخمرةمن المسجد، قالت:قلت:انی حائض!ان حیضتک لیست فی یدک.(جامع ترمذی ج:١ص:١٩،طبع دهلی)۔

د کوروالي نه وروسته غسل په ښځه او سړي دواړو باندې فرض دی

سوال: دکوروالي نه وروسته ایا په زنانه باندې هم دجنابت غسل واجب دی؟

جواب: په ښځه او سړي دواړو باندې غسل واجب دی.[1]

په خوب کې ځان ناپاک لیدل

سوال: په خوب کې که یو انسان ځان ناپاک ویني مثلا حیض او داسې نور....نو ایا په دې سره غسل فرض کیږي یا یوازې اودس کولو سره لمونځ کیږي؟

جواب: یوازې په خوب کې ځان ناپاک لیدو سره غسل نه واجبیږي ترڅو چې په بدن باندې څه نجاست نه وي ښکاره شوی.[2]

د انیما د عمل سره غسل نه واجبیږي

سوال: د ایکسرې له پاره د ایکسرې نه مخکې انیما کیږي یعنی د اجابت د طرف نه یوې خاصې نلکۍ سره د مریض کولمو ته اوبه دومره رسیږي چې کولمي ښې د کې شي او اوبه په دې دوران کې بهرته راشي چې په هغو سره د مریض پټې ،جامې وغیره لندیږي، په دې حالت کې مریض غسل خاني ته رسول کیږي ،اوبه داجابت په ذریعه خارجیږي . کیدای شي چې ددې مقصد دکولموصفایي وي.

الف......ایا په دې صورت کې غسل واجب دی؟

ب......که غسل نه واجبیږي، نو د پټو وغیره وینځل او د جامو بدلول ضروري دي؟

ج......که غسل نه واجبیږي، نو ایا په دې حالت کې لمونځ کیږي؟

جواب: د انیما په عمل سره غسل نه واجبیږي[3] خو خارج شوې اوبه چونکه نجسې دي. په دې وجه په جامو او بدن چې کوم نجاست ولګیږي دهغه وینځل ضروري دي[4] د نجاست نه د پاکوالي نه وروسته له غسل پرته لمونځ کیږي.

---

[1] المعاني الموجبة للغسل:انزال المنی علی وجه الدفق والشهوةمن الرجل والمرأةحالة النوم واليقظة والتقاء الختانين من غيرانزال.(هداية ج:١ص:٣١،فصل في الغسل)۔

[2] (لا)يفترض (ان تذكرولومع اللذة)والانزال(ولم ير)على راس الذكر(بللاً)اجماعاً(وكذاالمرأة)مثل الرجل على المذهب.(رد المحتار ج:١ص:١٦٤، مطلب في تحريرالصاع والمد،كتاب الطهارة)۔

[3] ځکه چه دا د غسل واجبونکو نه نه دې لیکن دې عمل سره اودس ماتیږي.....والخارج من السبيلين متفق فيه على انه ينقض الوضوء.(الجوهرة النيرة ج:١ص:٧،طبع بمبئی)۔

[4] يجب على المصلی ان يقدم الطهارة من الاحداث والانجاس.(هداية ج:١ص:٩٢،باب شروط الصلوة..الخ)

د مړې ښځې کولو سره غسل واجب نه دی

سوال: زه د میډیکل کالج زده کوونکې یم چونکه موږ ته د تعلیم دوران کې ډایې سیکشن هم کول وي په دې وجه دا بیان کړئ چې انساني غوښې ته لاس وړولو باندې غسل واجبیږي؟
جواب: نه بلکې د لاس وینځل کافي دي [۱]

د بچي په پیدا کیدو ښځې باندې غسل فرض نه دی

سوال: د ښځې چې کله بچی پیدا شي ایا هماغه وخت غسل پرې واجب دی؟ موږ اورېدلي دي چې کله ښځه غسل ونه کړي. نو دهغې خوراک و څښاک به حرام او ګناه وي، سره له دې چې د کراچۍ په هسپتالونو کې هیڅوک غسل نه کوي؟
جواب: د حایضې او نفاسې ښځې د لاس خوراک کول جائز دي [۲] ترڅو چې هغه پاکه شوي نه وي غسل پرې فرض نه دی او دا خیال بالکل غلط دی چې د بچي د پیدا کېدلو نه وروسته په هماغه ساعت غسل کول واجب دي، بلکې کله چې وینه بنده شي. نو دهغه نه وروسته غسل واجب دی. [۳]

په کومه مېرمن باندې چې د سیلان الرحم بیماري وي هغې باندې غسل واجب نه دی

سوال: زه د الله تعالی په فضل سره بالکل صحت منده یم. خو کله کله او په خاصه توګه د میاشتنۍ ناروغۍ (حیض) شروع کېدو نه څو ورځې مخکې دمېرمنو خاصه بیماری (سیلان الرحم) کې مبتلاء کیږم. نو ایا په داسې حالت کې زه لمونځ کولی شم؟ غسل ضروري دی او که یوازې جامو بدلولو نه وروسته لمونځ کولی شم او دهغه وخت دلمانځه به قضا راګرځوم؟
جواب: له وینې (حیض) شروع کېدو نه مخکې زنانه پاکه وي. سیلان الرحم سره غسل نه واجبیږي، خو جامې ورسره ناپاکه کیږي. له جامو بدلولو نه وروسته لمونځ کول پکار دي. [۴]

---

[۱] څکه چه مړی ته لاس وړلو سره اودس یا غسل نه واجبیږي۔

[۲] ولایکره طبخها ولااستعمال مامسته من عجین اوماء اونحوهما.(ردالمحتار: ۱ص: ۲۹۲، مطلب لوافق مفت بشيء من هذه الاقوال... الخ، کتاب الطهارة)۔

[۳] (وفرض) الغسل (عند) خروج (مني).....(و) عند انقطاع حیض ونفاس.(درمختار علی هامش ردالمحتار ج: ۱ص: ۱۵۹، مطلب في تحریر الصاع والمد والرطل)۔

[۴] والمستحاضة ومن به سلس البول والرعاف.....یتوضون لوقت کل صلوة فیصلون بذلک الوضوء. (هدایة ج: ۱ ص: ۵۰). ایضا: ومن وراء باطن الفرج فانه نجس قطعا ککل خارج من الباطن کالماء الخارج مع الولد اوقبیله. (شامي ج: ۱ص: ۳۱۳، طبع ایچ ایم سعید).

د کوم سړي نه چې مذي اوځي، هغه به څه کوي؟

سوال: د بنده نه د مذي ډېر زيات وځي، چې له شان ذهن مې منتشر شي، نو څاڅکي رانه لاړ شي، چې د هغه له وجې مې جامې هم ناپاکه شي. بنده نه هر ځای د جامو بدلولو موقع نه پيدا کيږي، په دې صورت کې څه کول پکار دي؟

جواب: ددې اسانه طريقه داده، چې څه شي دې اوتړي، مثلا جانگی(نيکر) وغيره او په هغه کې دې مالوچ کيږدي، جامې به نه ناپاکه کيږي، هغه مالوچ دې بدلوي

د متيازو سره د څاڅکو په وتلو باندې غسل واجب نه دی

سوال: د متيازو دوران کې که څو څاڅکي هم خارج شي،نو ايا په دې صورت کې غسل واجب دی؟

جواب: د متيازو دوران کې د څاڅکو وتلو سره غسل نه واجبيږي،ځينو خلکو ته دا ناروغي وي چې د متيازو نه مخکې يا وروسته دشيدو په شکل کې ماده تړې ځي .هغه ته ودي وايي. ددې په وتلو باندې غسل نه واجبيږي.[1]

د اودس يا غسل نه وروسته که د متيازو څاڅکي راشي، نو اودس دې وکړي غسل نه

سوال: که د اودس نه وروسته د متيازو څاڅکي راشي، نو ايا دوباره اودس کول پکار دي؟ د غسل نه وروسته که د متيازو څاڅکي راشي نو ايا دوباره غسل کول ضروري دي؟

جواب: د متيازو په څاڅکو باندې اودس ماتيږي دوباره استنجاء او اودس کول پکار دي[2] د غسل دوباره کولو ضرورت نشته او که غسل نه وروسته دوباره مني ووځي، نو په هغه کې دا تفصيل دی چې که د غسل نه مخکې پروت وي يا يې متيازې کړي وي يا ګرځېدلی وي، نو د دوباره غسل کولو ضرورت نشته او که د کور والي نه يې وروسته فورا غسل کړی وي نه يې متيازې کړي وی نه ګرځېدلی وي، نو دوباره غسل لازم دی.[3]

---

[1] وليس فی المذی والودی غسل.(هداية ج:١ص:٣٣،فصل فی الغسل ،کذافی ردالمحتارج:١ص:١٦٥،مطلب فی تحرير الصاع والمدوالرطل)۔

[2] المعانی الناقضةللوضوءکل مايخرج من السبيلين.(هدايةج:١ص:٢٢،فصل فی نواقض الوضوءوکذافی ردالمحتار ج:١ص:١٣٤،مطلب نواقض الوضوء)۔

[3] ان المجامع اذا اغتسل قبل ان يبول اوينام ثم سال منه بقية المنی من غيرشهوة يعيدالاغتسال عندهماخلافاله فلوخرج بقية المنی بعدالبول اوالنوم اوالمشی لايجب الغسل اجماعاً.(البحرالرائق ج:١ص:١٠٣.کتاب الطهارة)۔

كه د غسل نه وروسته مني يا د متيازو ځاځكي راشي نو ايا غسل كول واجب دي؟

سوال: كه د غسل نه وروسته يا د لمانځه نه وروسته د منيو يا متيازو ځاځكي راشي. نو غسل به شوى وي او كه نه؟

جواب: كه د غسل كولو نه مخكې ويده شوى و. ګرځېدلى و. يا يې متيازې كړي وي. نو دوباره غسل واجب نه دى. او كه د ټولو كارونو نه مخكې يې غسل كړى وي او د منيو ځاځكي راووتل، نو غسل دې دوباره وكړي.[1] خو د ځاځكو له وتلو نه يې مخكې چې كوم لمونځ كړي وو هغه سهي دي[2] او كه د متيازو ځاځكي راغلل. نو غسل واجب نه دى. يوازې اودس كول كافي دي. او په جامه چې كوم ځاى نجاست لګېدلي وي دهغه وينځل كلني دي.[3]

د اوبو نه پيدا كېدو له وجې د تيمم مصلحت

سوال: د اوبو د نه پيدا كېدو په صورت كې تيمم كول روا دي ،په دې كې څه مصلحت دى؟

جواب: زما روره! زموږ له پاره د ټولو نه لوى مصلحت همدا دى چې د الله پاك حكم دى او د الله پاك د رضا ذريعه ده. او قرآن كريم ددې مصلحتونو ته اشاره هم كړې ده د الله پاك ارشاد دى:

الله پاك دا نه غواړي چې په تاسو څه تنګي راولي، بلكې هغه غواړي چې تاسو پاك كړي او په تاسو خپل نعمت پوره كړي چې تاسو شكر اداء كړئ.(سورت مائده: ۶)[4]

ددې مبارک ايت نه معلومه شوه چې الله پاك د اوبو د نه موندلو په صورت كې خاورې پاكونكې جوړې كړې دي. څنګه چې اوبه د انسان بدن پاكوي همدغه شان په اوبو

---

[1]]ايضًا۔

[2]]وفى فتح القدير:وكذالايعيدالصلوٰةالتى صلاهابعدالغسل الاول قبل خروج ماتاخرمن المنى اتفاقاً. (البحرالرائق ج:۱ص:۱۰۳،كتاب الطهارة)۔

[3]] والخارج من السبيلين متفق فيه على انه ينقض الوضوء.(الجوهرةالنيرة ج:۱ص:۷،طبع بمبئى).ايضًا:يجب على المصلى ان يقدم الطهارة من الاحداث والانجاس.(هداية ج:۱ص:۹۲،طبع مكتبه شركت علميه،ملتان)۔

[4]] ما يُرِيْدُ اللهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ وَلٰكِنْ يُرِيْدُ لِيُطَهِّرَكُمْ وَلِيُتِمَّ نِعْمَتَه عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُوْنَ. (سورة:۵، المائدة:۶)

باندې د قدرت نه لرلو په حالت کې په خاوره باندې تیمم پاکونکی دی.شیخ محمود الحسن دیوبندي رحمه الله د خپلې ترجمې په فوائدو کې لیکلي دي
خاوره پاکه ده او د ځینو شیانو له پاره د اوبو په شان پاکونکې هم ده مثلا موزه(د څرمنې موزه)توره او آیینه اوداسې نور... او کوم نجاست چې په ځمکه غورځېدلو سره خاورې شي. هغه هم پاکیږي.او په مخ او لاس باندې د خاورې مږلو کې عاجزي هم ډېره ده کوم چې د ګناهونو په معافي غوښتلو کې اعلی صورت دی. کله چې خاوره ظاهري او باطني دواړه قسمه نجاست لیرې کوي. نو په دې وجه د عذر په وخت کې د اوبو قائم مقام شوه.له دې نه پرته د سهولت او آسانتیا له وجې نه چې په هغې باندې د تیمم حکم مبني دی دا دی چې د اوبو قائم مقام دې داسې شی وټاکل شي چې هغه د اوبو نه پیداکېدو زیات آسان وي ،د ځمکې داسې کېدل ښکاره دي،ځکه چې هغه هرځای کې موجوده ده، بل دا چې خاوره د انسان اصل هم دی او خپل اصل ته رجوع کولو کې د ګناهونو او خرابیو نه بچ کېدل هم دي.کافر به هم غواړي چې په څه طریقه په خاورو کې ګډ شي لکه چې په مخکې آیت کې ذکر شو.(ترجمه شیخ الهند سورت ٤، نساء آیت ٤٣)

تیمم کول کله جائز دي؟

سوال: زموږ د خاندان اکثره زنانه په تیمم سره لمونځ کوي سره له دې چې په کور کې اوبه هم موجودې وي او ښځو ته داسې څه بیماري هم نه وي چې د اوبود رسېدلوسره د نقصان ویره وي،ایا داسې لمونځونه به قبول شي؟ د داسې لمونځونو په باره کې څه حکم دی؟
جواب: د تیمم اجازه یوازې په داسې صورت کې ده چې د اوبو په استعمال باندې قدرت نه وي کوم انسان چې اوبه استعمالولی شي د هغه له پاره تیمم جائز نه دی. نه د هغه لمونځ صحیح دی او د اوبو په استعمال باندې د قدرت نه لرلو دوه صورتونه دي: یو دا چې اوبه نه وي دا صورت عموما په سفر کې پیښیږي .که اوبه یومیل لیرې وي یا کوهی خو شته خو د کوهي نه د اوبو راویستلو څه طریقه نه وي، یا په اوبو باندې څه*خناور ناست وي، یا په اوبو باندې د دشمن قبضه وي او د هغه د ویرې له وجې نه اوبو ته رسېدل ممکن نه وي.نو په دې ټولو صورتونو کې دا سړی ګویا اوبه نه شي موندلی ، هغه په تیمم کولو سره لمونځ کولی شي.[1]
دویم صورت دا دی چې اوبه وي ،خو هغه بیمار وي او په اودس یا غسل سره د مړکېدو یا د یو اندام د خرابېدو یا د بیمارۍ د زیاتېدو ویره وي، خپله د غسل یا اودس

[1] ومن لم يجدالماءوهومسافرالمرادمن الوجودالقدرة على الاستعمال حتى انه لوكان مريضااوعلى راس بئر بغير دلو اوكان قريبامن عين وعليهاعدواوسبع اوحية لايستطيع الوصول اليه لايكون واجدا.(الجوهرة النيرة ج:١ص: ٢٠،طبع بمبئ)

کولو نه معذور وي او بل سړی اودس ورکونکی یا غسل ورکونکی نوي. نو داسې سړی تیمم کولی شي.[1]

کومې ښځې چې ددې عذرونو نه بغیر تیمم کوي د هغوی تیمم څنګه جائز کېدای شي او د طهارت نه بغیر لمونځ څنګه صحیح کېدای شي؟[2]

د تیمم کولو طریقه

سوال: د تیمم کولو طریقه څه ده؟

جواب: د پاکوالي په نیت سره دې خپل دواړه لاسونه په خاوره باندې راکش کړي او بیا دې اوڅنډي او په ښه طریقه دې په مخ راکش کړي چې د یو ویښته برابر ځای هم پاتې نه شي. بیا دې دوباره په خاوره باندې لاس راښکلو سره دواړه لاسونه تر څنګلو پورې اومږي.[3]

د اوبو په موجودیت کې تیمم کول جائز نه دي

سوال: زما یو دوست دی، د لمونځ او روژې ډېر زیات پابند دی. د هغه وینا ده چې ځینې خلک د لمونځ او روژې پابندي ځکه نه شي کولی چې په دې معامله کې ډېر افراط کوي. او بیا په دې باندې په پوره طریقې سره د عمل نه کولو له وجې نه دا پرېږدي. په دې وجه موږ ته له اعتدال نه کار اخستل پکار دي په دې وجه هغه اکثره د شپې په وخت کې تیمم کولو سره لمونځ ادا کوي، د تې وي ډرامو نه چې فارغ شي، نو بیا د ماسخوتن لمونځ ادا کوي او داسې نور... او زما خپل ذاتي خیال دا دی چې موږ فرض ادا کوو. نو هغه دې د پوره لوازماتو سره ادا کړو د هغو ټول شرطونه دې پوره کړو تاسو دې باره کې څه نظر لرئ؟

جواب: ستاسو خبره صحیح ده د اوبو د موجودیت پرمهال تیمم نه دی جائز ، ستاسو د

---

[1] اوكان يجدالماءالاانه مريض الى آخره المريض له ثلاث حالات احداهااذاكان يستضر باستعمال الماءكمن به جددى اوحمى اوجراحة يضره الاستعمال فهذايجوزله التيمم اجماعًا والثانية ان كان لايضره الاالحركة اليه ولايضره الماء كالمبطون وصاحب العرق المدينى فان كان لا يجد من يستعين به جازله التيمم ايضاً اجماعاً ...الخ. (الجوهرة النيرة ج:١ص:٢١)۔

[2] او گورئ: ردالمحتارعلى الدرالمختارج:١ص:٢٢٩،باب التيمم)۔

[3] والتيمم ضربان يمسح باحداهماوجهه وبالاخرى يديه الى المرفقين لقوله عليه السلام:التيمم ضربتان،ضربة للوجه وضربة لليدين،وينفض يديه بقدرمايتناثرالتراب كيلايصيرمثلة ولابدمن الاستيعاب فى ظاهرالرواية لقيامه مقام الوضوء ولهذا قالوايخلل الاصابع وينزع الخاتم ليتم المسح.(هداية ج:١ص:٥٠).ايضاً:وفى شرح مختصر الطحاوى ج:١ ص:٤١٧ عن جابرعن النبى صلى الله عليه وسلم فى التيمم:ضربة للوجه وضربة للذراعين الى المرفقين. ايضاً:(تيمم ....مستوعباوجهه)حتى لوترک شعرة اووترة منخره لم يجز(ويديه)فينزع الخاتم والسوار او يحرک به يفتى(مع مرفقيه) فيمسحه الاقطع (بضربتين)(درمختارعلى هامش ردالمحتارج:١ص:٢٣٧،باب التيمم)

دوست دا وينا خو صحيح ده چې مونږ ته له اعتدال نه کار اخستل پکار دي، خو زمونږ له پاره د اعتدال پيمانه د خپل ځان نه د قانون ايجادلو اجازه نشته چې کوم شي ته زمونږ طبيعت اعتدال وايي بس هغه دې اعتدال وګڼل شي، د اعتدال پيمانه خپله شريعت مطهره ده. په قرآن کريم کې دي

تاسو قصد کوئ پاکې خاورې ته[1] ......تاسو ګورئ چې قرآن کريم د اوبو نه موجوديت د تيمم له پاره شرط شوی دی. دا خو اعتدال شو او کوم سړی چې د اوبو په موجوديت کې له څه عذر نه پرته په تيمم دلمانځه نه ځان خلاص کړي، هغه بې اعتداله کار کونکی دی.

د اوداسه او غسل د تيمم يوه طريقه ده

سوال: ايا د اودس او غسل په تيمم کې څه فرق شته؟ د جنابت د غسل په باره کې ما اورېدلي دي چې په ځمکه باندې به څملي او په ټبي طرف به ورغړي بيا به په ګس طرف ورغړي دا د جنابت حکم دی دا خبره تر کوم ځای پورې صحيح ده؟

جواب: د اودس او غسل په تيمم کې هيڅ فرق نشته[2] د دواړو يو طريقه ده د جنابت د غسل له پاره چې تاسو کومه په ځمکه باندې د ملاستې او د رغړېدلو خبره اورېدلې ده هغه غلطه ده.

تيمم په کوموشيانو سره جائز دی؟

سوال: تيمم په کومو شيانو سره کېداي شي؟ مثلاد سيمنټو والا فرش صفا جامه اوداسې نور.

جواب: تيمم په پاکه خاوره باندې کيږي يا په هغه شي چې د ځمکې له جنس نه وي[3] لرګي، جامه، اوسپنه اوداسې نورو...باندې تيمم نه کيږي، خو که په جامه يا لرګي باندې دوړه پرته وي، نو بيا پرې تيمم جائز دی.[4]

د آئل پينټ (د تيلو د رنګ) والا ديوال باندې تيمم کول

سوال: په کوم ديوال چې آئل پينټ (رنګ) لګېدلی وي، او هغه بيا وچ شوی وي، په هغه باندې تيمم کيږي؟

جواب: نه! جائز نه دی[5]

---

[1] قال تعالی: فلم تجدوا ماءً فتيمموا صعيداً طيباً. (المائدة: ٦)_

[2] والتيمم فی الجنابة والحدث سواء يعنی فعلاً ونية......والصحيح انه لايحتاج الی نية التميز بل اذانوی الطهارة او استباحة الصلاة اجزاءه وکذا تيمم للحيض والنفاس. (الجوهرة النيرة ج: ١ ص: ٢٥، باب التيمم)_

[3] ويجوز التيمم عند ابی حنيفة ومحمد بکل ماکان من جنس الارض کالتراب والرمل..الخ (هداية اولين: ٥١ باب التيمم)

[4] وکذا يجوز بالغبار مع القدرة علی الصعيد عند ابی حنيفة ومحمد لانه تراب رقيق. (هداية اولين ص: ٥١، باب التيمم)

[5] يتيمم بطاهر من جنس الارض کذافی التبيين. کل مايحترق فيصير رماداً....[بقيه حاشيه په راروانه صفحه...

په لرګي باندې تیمم کول

سوال: د تیمم باره کې مسئله داده چې په خاوره باندې کیږي. پوښتنه داده چې که خاوره په یو پاک لرګي باندې لګېدلې وي. یعنی (دوړه) یا په یو پاک پلاستک باندې. یا د چونې په دیوال باندې . یا پلاستک پینټ والا یا ډستمپر والا پاک دیوال باندې دوړه موجوده وي. نو ایا په دې ټولو باندې لاس راښکل او تیمم کول جائز دي؟ یا بیا بله څه طریقه وښیئ . زه د جوړونو (بندونو) په تکلیف کې مبتلاء یم.

جواب: که په لرګي وغیره باندې دومره دوړه جمع شوې وي. چې په هغه باندې ګوته راښکلو سره یوه کرښه جوړیږي، نو په هغو باندې تیمم جائز دی.[١]

په یخنی (سړو) کې د اودس په ځای تیمم کول

سوال: زه په یخنی (سړو) کې اکثر د اودس په ځای تیمم کوم. ځکه چې ماته د جوړونو (بندونو) د درد تکلیف دی، ایا داسې کول صحیح دي؟

جواب: که په ګرمو اوبو باندې اودس کول ممکن وي. نو تیمم جائز نه دی او که ګرمو اوبو سره هم تکلیف زیاتیږي ،نو تیمم جائز دی.[٢]

د وخت د تنګ والي په وجه د غسل په ځای تیمم جائز نه دی

سوال: زید جمعې سره لمونځ کوي، زید ته د سهار د لمانځه نه مخکې د غسل کولو ضرورت دی د زید سترګې هغه وخت خلاصې شوې چې لمر په راختلو ته یوازې پنځلس یا شل منټه پاتې دي، زید که په دومره وخت کې غسل کوي، نو لمونځ ترې قضاء کیږي په داسې صورت کې ایا زید په تیمم کولو سره لمونځ کولی شي؟

جواب: یوازې د وخت د تنګ والي په وجه تیمم کول جائز نه دي غسل کولو سره دې لمونځ وکړي او که وخت ووځي، نو قضاء دې راوړي، خو غوره داده چې اوس دې تیمم کولو سره لمونځ وکړي او بیا دې د غسل کولو نه وروسته قضاء راوړي.[٣]

...بقیه د تیر مخ]... کالحطب والحشیش ونحوهما اومایتطبع ویلین کالحدید والصفر والنحاس والزجاج..... فلیس من جنس الارض.(عالمگیری ج:١ص:٢٦)فیجوزالتیمم بالتراب والرمل.....دون الماء والجص والنورہ والکحل والزرنیخ...الخ.(عالمگیری ج:١ص:٢٦).

[١] ولووضع یدیه علی حنطة اوشعیرفلصق بیدیه غبار.....جانزبه التیمم.(عالمگیری ١ص:٢٧).

[٢] اذاخاف ان توضأان یقتله البرداولیمرضه یتیمم.(عالمگیری ج:١ص:٢٨).

[٣] (لا)یتیمم (لفوت جمعة ووقت)ولووترالفواتهاالی بدل وقیل یتیمم لفوات الوقت قال الحلبی:فالاحوط ان یتیمم ویصلی ثم یعید.(درمختارمع ردالمحتارج:١ص:٢٤٦،باب التیمم)۔

تیمم په مرض کې صحیح دی په کم همتی کې نه

سوال: زه د تنې بې نه همیشه مریضه یم د اګست نه تر اپریل پورې ما ته مسلسل نزله، تبه، زکام او په بدن کې څه نا څه ځای کې درد وي ددې تکلیف په وجه زه د مازدیګر نه د ماسخوتن تر لمانځه پورې تیمم کوم په اسلامي نقطه نظر سره دا طریقه صحیح ده اوکه نه؟

جواب: که اوبه نقصان کوي او په دې سره د مرض د زیاتېدو ویره وي. نو تاسو د اودس په ځای تیمم کولی شئ[۱]. خو یوازې د کم همتی په وجه اودس پرېښودل صحیح نه دي.

د غسل په ځای تیمم کله جائز دی؟

سوال: که غسل واجب شي او د مرض د زیاتوالي یا دناروغېدو ویره وي، نو ایا په داسې صورت کې تیمم کېږي او د غسل له پاره به د تیمم څنګه طریقه وي؟

جواب: هسې وهم ته اعتبار نشته، که د یو سړي په رښتیا سره داسې حالت وي چې هغه په ګرمو اوبو سره هم غسل وکړي، نو د ناروغۍ د زیاتېدو یا دناروغېد غالب ګمان وي، نو هغه ته د غسل په ځای د تیمم کولو اجازت دی.[۲]

او د غسل تیمم داسې دی لکه څنګه چې د اودس تیمم دی.[۳]

چې ډاکټر د مرض تصدیق وکړي نو تیمم دې وکړي

سوال: که یو سړی مریض وي او د غسل کولو سره د مرض د زیاتېدو ویره وي. نو هغه څنګه وکړي؟

جواب: که په رښتیا سره ویره وي او ډاکټرې هم تصدیق وکړي، نو تیمم دې وکړي په دې شرط چې ډاکټر پوه او دین داره وي.[۴]

د غسل له پاره یو تیمم کافي دی

سوال: یو سړی چې څو ورځې مریض وي د هر لمانځه له پاره د اودس کولو نه مخکې د غسل په طور تیمم ضروري دی که یو ځل تیمم کافي دی؟

---

[۱] (ومن عجزعن استعمال الماء لبعده میلاً اولمرض) یشتداویمتد بغلبة ظن...الخ.(درمختارمع ردالمحتار ج:۱ ص:۲۳۲، باب التیمم)۔

[۲] اوکان یجد الماء الا أنه مریض یضره استعمال الماءفخاف بغلبة الظن اوقول حاذق مسلم ان استعمل الماء اشتد او امتد مرضه.....فانه تیمم بالصعید.(للباب فی شرح الکتاب ج:۱ص:۵۲)۔

[۳] والتیمم فی الجنابة والحدث سواء یعنی فعلاًونیةً.(الجوهرة النیرة ج:۱ص:۲۵باب التیمم)۔

[۴] (ومن عجزعن استعمال الماءلبعده میلاًاولمرض)یشتداویمتدبغلبة ظن اوقول حاذق مسلم ولو بتحرک. (درمختارعلی هامش ردالمحتارج:۱ص:۲۳۲،باب التیمم)۔

جواب: دغسل له پاره تيمم يوازې يو ځل کافي دی، ترڅو چې دوهم ځل له پاره دغسل حاجت راپيښ نه شي.

چې په اوبو لګېدو سره له دانو نه وينه راوځي نو تيمم جائز دی

سوال: زما عمر اتلس کاله دی او زما په ټول مخ باندې دانې دي چې په هغو کې وينه او نور دی کله چې زه اودس کوم، نو په مخ باندې اوبو لګېدو سره د دانو نه وينه راځي ايا زه په داسې حالت کې په ټولو وختونو کې تيمم کولو سره لمونځ کولی شم؟

جواب: که تکليف رښتيا دومره سخت وي څومره چې تاسو ليکلي دي او مسح هم نه شې کولی، نو بيا تيمم جائز دی.[1]

د مستعملو اوبو موجوديت کې تيمم

سوال: مستعملې او غيرمستعملې اوبه چې کله يوځای جمع شي اوداوداسه له پاره نورې اوبه نه پيدا کيږي او مستعملې او غيرمستعملې اوبه برابرې وي مثلاً يو لوټه د مستعملو اوبو وي او يوه د غير مستعملو، نو اوس څه حکم دی چې په دې صورت کې څنګه وکړو اودس يا تيمم؟

جواب: مستعملې اوغيرمستعملې اوبه که يو ځای شي، نودغالب اعتبار دی که دواړه برابرې وي، نو احتياطا به غيرمستعملې اوبه مغلوبې ګڼل کيږي او په دې سره اودس صحيح نه دی، بلکې تيمم به کيږي.[2]

په ريل ګاډي کې د اوبو د نه موجوديت په وجه تيمم

سوال: د ريل ګاډي په سفر کې که د اودس له پاره اوبه نه وي او وخت قضاء کيږي، نو څنګه وکړو؟

جواب: که په ريل ګاډي کې اوبه نه وي، نو تيمم کولی شئ، خو شرط دا دی چې د ريل په هيڅ برخه کې هم اوبه نه وي او د يو شرعي ميل دننه د اوبو دموجوديت علم نه وي کوم ځای چې ريل ګاډي دريږي.[3]

---

[1] ولو كان يجد الماء الا انه مريض فخاف ان استعمل الماء اشتد مرضه تيمم. (هداية ج: ١ ص: ٤٩)۔

[2] (فان اختلط رطلان) مثلاً (من الماء المستعمل برطل من المطلق لايجوزبه الوضوء وبعكسه) وهولو كان الاكثر المطلق (جاز) به الوضوء وان استويالم يذكرحكمه فى ظاهرالرواية، وقال المشائخ: حكمه حكم المغلوب احتياطاً. (مراقى على نورالايضاح معه حاشية الطحطاوى ص: ٢٧، كتاب الطهارة)۔

[3] ومن عجزعن استعمال الماء لبعده ميلاً. (تنوير الابصار مع ردالمحتار ج: ١ ص: ٢٣٢، باب التيمم)۔

❖ په موزو باندې مسح ❖

په کومو موزو باندې مسح جائز ده؟

سوال: په کومو موزو باندې مسح کول جائز دي؟

سوال: د یخنې (سړو) په موسم کې اکثر خلک د نایېلون په موزو باندې مسح کوي ما هم د فقه په ځینې کتابونو کې لوستلي دي چې په هر هغه موزه باندې مسح جائز ده چې د هغه نه پښې نه ښکاري، خو ځینې خلک بیا هم مخالفت کوي تاسو د قرآن کریم او سنت په رڼا کې دا بیان کړئ چې په کوم قسم موزو باندې مسح جائز ده؟

جواب: په داسې جرابو باندې مسح جائز ده چې ښې پرېړې (ډبلې) وي او د څه شي د تړلو نه بغیر په هغه کې درې څلور شرعي میله تلی شي. د امام ابوحنیفه رحمه الله په نزد ددې له پاره یو شرط دا هم دی چې په دې جرابو باندې د سړي د ښپلیو په مقدار څرمن هم ختلي وي، که جرابې نرې وي، نو په هغه باندې زموږ په فقهاء کرامو کې د چا په نزد هم مسح جائز نه ده او که پرېړې وي، خو څرمن پرې ختلې نه وي، نو د امام ابوحنیفه رحمه الله په نزد ورباندې مسح جائز نه ده او د صاحبینو (امام ابویوسف او امام محمد) په نزد جائز ده.[1]

هغه موزې چې مسح پرې کېږي څرمن یې پاکه وي

سوال: د موزو په باره کې د احادیثو نه ثابته ده چې په دې باندې دې مسح وکړل شي، مسئله دا ده چې ددې موزو پېته څنګه ولګول شي چې دا د حلال څناورله څرمنې نه جوړې دي که د حرام؟ ایا د حلال او حرام دواړو څناورو د څرمنې په موزو باندې مسح کولو سره او دس کېږي او که نه؟

---

[1] ولایجوزالمسح علی الجوربین عندابی حنیفة الاان یکونامجلدین اومنعلین وقالا:یجوزاذاکان ثخینین لایشفان.(هدایة اولین ص:٦١،باب المسح علی الخفین).ایضاً:واماالمسح علی الجوربین فان کانامجلدین اومنعلین یجزیه بلاخلاف عند اصحابنا وان لم یکونامجلدین ولامنعلین فان کانارقیقین یشفان الماءلایجوزالمسح علیهمابالاجماع اذا کانا ثخینین لا یجوز عند ابی حنیفة رحمه الله وعند إبی یوسف ومحمد رحمهما الله یجوز (بدایع الصنائع ج:١، ص١٠) ایضاً یمکن المشی فیه واذاکان ثخیناً کجوارب الصوف الیوم وبه تبین.ان المفتی به عندالحنفیة:جوازالمسح علی الجوربین الثخینین بحیث یمشی علیها فرسخاً او فاکثر،ویثبت علی الساق بنفسه ولایری ما تحته ولایشف ،واشترط المالکیة کابی حنیفة:ان یکون الجوربین مجلدین.ظاهرهما وباطنهما حتی یمکن المشی فیهما عادةً فیصیر امثل النحف هو محمل احادیث المسح علی الجوربین.(الفقه الاسلامی وادلته ج:١ص:٣٤٤،طبع دارالفکر،دمشق)۔

جواب: څرمن په رنګولو (دباغت) سره پاکیږي[1] او موزې د پاکې څرمنې نه جوړیږي په دې وجه ددې وسوسې ضرورت نشته

❖ حیض او نفاس ❖

[پاکوالي سره متعلق د ښځو مسائل]

....

په لسو ورځو کې راتلونکې وینه به له حیض نه شمېرل کیږي

سوال: په یوې ښځې باندې په میاشت کې شپږ یا اوو ورځې حیض راځي، خو کله کله چې پنځو ورځو تېریدلو نه وروسته سهار، راپورته شي، نو هیڅ وینه نه وي، په دې طریقه هغه غسل وکړي، خو د غسل نه وروسته بیا وینه جاري شي همدغه شان په دویمه ورځ هم کیږي ۴،۵ ګینټې هیڅ نه وي، خو له دې نه وروسته بیا وینه جاري شي، نو پوښتنه داده چې په کومو ورځو کې وقفې وقفې سره وینه راتله دا به په حیض کې شمېرل کیږي یا په استحاض کې؟ یعنې که په یوې ښځې باندې پنځه یا شپږ ګینټې یا کم و زیات وخت وروسته وینه راغله، نو هغه به حیض شمارل کیږي اوکه نه؟ دویم دا چې په هره میاشت کې چې کومې ورځې مقررې دي دهغو مقررو ورځونه وروسته داسې وشي، نو بیاڅنګه حکم دی؟

جواب: دحیض کم نه کمه موده درې ورځې ده او د زیاتې نه زیاته موده لس ورځې ده دحیض د مودې دوران کې چې کومه وینه راشي هغه به حیض شمارل کیږي اګرچې ۳ یا ۴ ګینټې وقفې سره راشي.[2]

---

[1]]وکل اهاب دبغ فقدطهر.(هداية اولين ص: ٤٠،باب الماءالذى يجوزبه الوضوء...الخ)ـ

[2]] باب الحيض...(واقله ثلاثة ايام بلياليها)الثلاث،فالاضافة لبيان العددالمقدربالساعات الفلكية لاللاختصاص.....(واكثره عشرة) بعشرليال،كذارواه الدارقطنى وغيره،(قوله بالساعت).....ثم اعلم انه لايشترط استمرارالدم فيهابحيث لاينقطع ساعة،لان ذلك لايكون الانادرابل انقطاعه ساعة اوساعتين فصاعداً غيرمبطل،كذافى المستصفى بحر،اى لان العبرة لاوله وآخره...الخ.(ردالمحتارمع الدرالمختار ج:١ص:٢٨٤،باب الحيض).ايضاً:اقل الحيض ثلاثة ايام واكثره عشرة ايام.والاصل فيه ماروى عن النبى صلى الله عليه وسلم انه قال:لفاطمة بنت ابى حبيش رضى الله عنها:دعى الصلاة ايام محيضتک.....واقل مايتناوله اسم الايام اذا اطلقت مع ذكرالعدد: ثلاثة ايام واكثره عشرة.(شرح مختصرالطحاوى ج:١ص:٤٨٠،طبع بيروت)ـ

د مايشتنی ناروغی(حيض) نه مخکې او وروسته راتلونکو سپينواوبه سره غسل نه واجبيږي

سوال: سپين څاڅکي چې د هګۍ د سپين والي په شان وي، چې د مايشتنی بيماری له ورځو نه مخکې يا وروسته يوې هفتې پورې يا له دې نه کمو يا زياتو ورځو پورې راځي، نو دې دوران کې يوازې اودس کولو سره لمونځ ادا کيږي؟

جواب: د مايشتني غسل کولو نه وروسته چې کومې سپينې اوبه راځي هغه پليتې دي[1]، خو هغو سره غسل نه واجبيږي. اودس کولو نه وروسته لمونځ کولی شي[2]

د غسل نه وروسته که وينه راشي نو څه کول پکار دي؟

سوال: د حيض نه وروسته که غسل وکړل شي او د غسل نه يوه يا نيمه ورځ وروسته که څه وينه راشي، نو په دې صورت کې يوازې په بدن باندې اوبه تويول کافي دي، يا د سر ويښتو باندې هم اوبهاچول ضروري دي، چې د ناروغی د ورځو تيربدلو يقين وي او د هغې نه وروسته دا حالت کله نا کله راشي. نو ايا دې سره غسل لازميږي او د غسل نه وروسته لمونځ وغيره کيږي؟

جواب: د حيض موده لس ورځې ده، دې دوران کې که دوهم ځل وينه راشي، نو دې سره ښځه ناپاکه کيږي[3] او وينه بنديدلو نه وروسته دوهم ځل غسل واجبيږي[4]

د حيض څو صورتونه او د هغو حکم

سوال: د هفتې د ورځې نه مياشتنی ناروغی پيل او سې شنبې پورې ختمه شوه، ما د جمعې په ورځ ولا مبل او لمونځ مې ادا کړ، اوس دا ووايئ، چې د چهارشنبې او پاشنبې د ورځې لمونځونه به قضا راګرځوم او که نه؟ دا راته ووايئ، چې ناروغی ختمېدلو نه وروسته لمونځ کيږي (اګر چې درې ورځې وروسته ناروغي ختمه شي) يا هغه خاص ورځې

---

[1]]ومن وراءباطن الفرج فانه نجس قطعاً ككل خارج من الباطن كالماءالخارج مع الولداوقبله.(ردالمحتار: ١ ص: ٣١٣،طبع ايچ ايم سعيد).

[2]] وينقضه خروج كل خارج نجس منه من المتوضى الحى معتاداًاولامن السبيلين اولاالى مايطهرثم المرادبالخروج من النسبيلين مجردالظهور.(الدرالمختار: ١ص: ١٣٤).

[3]]ومنهاالنصاب اقل الحيض ثلاثة ايام وثلاث ليال فى ظاهرالرواية هكذافى التبيين واكثره عشرة ايام ولياليهاكذافى الخلاصة.....الطهرالمخلل بين الدمين والدماءفى مدة الحيض يكون حيضاً.(عالمگيرى ج: ١ص: ٣٦). ايضاً:عن عثمان بن ابى العاص وانس بن مالک رضى الله عنهمافى الحيض ان اقله ثلاثة ايام واكثره عشرة ايام ومابعدذالک فهواستحاضة.(شرح مختصرالطحاوى ج: ١ص: ٤٨٣،طبع بيروت).

[4]]ومنهاوجوب الاغتسال عندالانقطاع هكذافى الكفاية.(عالمگيرى ج: ١ص: ٣٩،طبع بلوچستان).

ختميدلو نه وروسته به لامبلو نه وروسته لمونځ ادا کيږي؟ دې باره کې ډيرو ملګرو ته علم نشته، ضرور جواب راکړئ

جواب: د حيض کم نه کمه موده درې ورځې ده. او زيات نه زياته لس ورځې ده[1] عام طور باندې د ښځو د عادت ورځې مقررې وي، مثلا اوو ورځې اوس د وينې د بنديدو يو څو صورتونه کيداى شي:

(۱) وينه د دريو ورځو نه کمه موده کې بنده شي، په دې صورت کې ښځې ته انتظارکول پکار دي، چې څو ورځې وقفې نه وروسته څېرته دوباره شروع نه شي، او که دوبلره راشي. نو د حيض په موده کې به دغه وقفه هم حيض شمارل کيږي.[2] او که د دريو ورځو نه کمه موده کې وينه بنده شي او بيا دوباره رانشي، نو دا حيض نه دى[3]. ددې ورځو لمونځونه به قضا راګرځول کيږي.[4]

(۲) وينه درې ورځې يا زياته راشي، خو د عادت نه مخکې بنده شي، په دې صورت کې ښځې ته عادت پورې انتظار کول پکار دي، که دوباره بيا رانغله، نو د کوم وخت نه چې بنده شوې ده. هغه وخت نه به دغه زنانه پاکه ګڼل کيږي. هغې ته دغومره لمونځ قضا راګرځول پکار دي[5] (۳)وينه په عادت باندې بنده شوه. ددې حکم واضح دى، چې غسل کولو نه وروسته به لمونځ ادا کړي

(۴) د عادت نه زياته شي، په دې صورت کې که لسو ورځو کې دننه بنده شي، نو دا به حيض شمارول کيږي. او دا به ګڼل کيږي، چې عادت بدل شو. او که خداى مه کړه د لسو ورځو نه زياته شي. نو د عادت نه زياتې چې څومره ورځې تېرې شوي دي، هغه به پاکې شمارل کيږي، او د هغو لمونځونو به قضا راګرځوي.[6]

---

[1]]اقل الحيض ثلاثة ايام ولياليهاومانقص من ذلک فهواستحاضة لقوله عليه السلام:اقل الحيض للجارية البکروالثيب ثلاثة ايام ولياليها.....واکثره عشرة ايام والزائداستحاضة.(هداية ج:١ص:٢٦،باب الحيض والاستحاضة).

[2]]الطهرالمتخلل بين الدمين والدماءفى مدة الحيض يکون حيضاً.(عالمگيرى ج:١ص:٣٦).

[3]]اقل الحيض ثلاثة ايام ولياليها.....فمانقص عن ذالک فليس بحيض وهواستحاضة لقوله عليه السلام:اقل الحيض ثلاثة ايام والکثره عشرة ايام.(الجوهرة النيرة ج:١ص:٢٩،طبع بمبئى).

[4]]ودم الاستحاضة الرعاف الدائم لايمنع الصلاة ولاالوطء کذافى الهداية.(عالمگيرى ج:١ص:٣٩).

[5]]لوانقطع دمهادون عادتهايکره قربانهاوان اغتسلت حتى تمضى عادتهاوعليها ان تصلى وتصوم للاحتياط هکذافى التبيين ......انتقال العادة يکون بمرة عندابى يوسف وعليه الفتوى هکذافى الکافى فان رات بين طهرين تامين دمالاعلى عادتهابالزيادة والنقصان اوبالتقدم اوالتاخراوبهمامعاانتقلت العادة الى ايام دمهاحقيقياکان الدم اوحکمياهذا اذالم يجاوزالعشرة.(عالمگيرى ج:١ص:٣٩،طبع بلوچستان).

[6]]لوانقطع دمهادون عادتهايکره قربانهاوان اغتسلت حتى تمضى عادتها....[بقيه حاشيه په راروانه صفحه...

د رحم نه د خارجېدونکې رطوبت حکم

سوال: دمېرمنو د متیازو ،پاخانې اوحیض نه پرته نور فضلات ناپاک دي او که نه؟ یعنی د هغو په بدن یا جامو باندې لګېدلو سره لمونځ کېږي او که نه؟ اودس باقي پاتې کېږي او که نه؟ (د فضلاتو وتلو سره)

جواب: د رحم نه خارجېدونکې رطوبت ناپاک دی. او دې سره اودس هم ماتیږي او جامې ورسره هم ناپاکه کیږي، [1] کومې زنانه ته چې د سیلان الرحم (لیکوریا) بیماري وي. هغه د معذور په حکم کې ده، یعنې په وخت کې دننه یو ځل اودس کول د هغې له پاره کافي ي. او د لمانځه له پاره دې پاکې جامې استعمالوي.[2]

ښځه د حیض په ورځو کې غسل کولی شي

سوال: ..ما اوریدلي دي چې د حیض په ورځو کې ښځې ته غسل نه دی پکار ،ځکه د غسل سره به دا بدن جنت ته نه داخلیږي که د ګرمي له وجې یوازې سر هم ووینځل شي، نو سر به یې جنت ته نه داخلیږي.مسئله داده چې په کم از کم اوو ورځو کې ناپاکي لیرې کیږي او په ګرمي کې اوو ورځې له غسل نه پرته پاتې کېدل ډیر ګران دي تاسو مهرباني وکړئ دا ووایئ چې رښتیا د مجبوري په ورځو کې بالکل غسل نه دی پکار؟

جواب: ښځې ته د حیض په ورځوکې د غسل اجازت دی اودا غسل د یخ والي له پاره دی،د طهارت له پاره نه دی،دا چا بالکل دروغ ویلي دي چې په دې حالت کې غسل کولوسره به بدن جنت ته نه داخلیږي.

د حیض نه د پاکوالي له پاره هیڅ آیت نشته

سوال: ...د حیض نه وروسته د پاکېدلو څه خاص آیت شته؟

جواب: نه! په ښځو کې چې دا مشهوره ده چې فلاني فلاني آیتونه لوستلو سره ښځه پاکیږي

...بقیه د تیر مخ]... وعلیها ان تصلی وتصوم للاحتیاط هکذافی التبیین ......انتقال العادة یکون بمرة عندابی یوسف وعلیه الفتوی هکذافی الکافی فان رات بین طهرین تامین دمالاعلی عادتهابالزیادة والنقصان اوبالتقدم او التاخر اوبهمامعاانتقلت العادة الی ایام دمهاحقیقیاکان الدم اوحکمیاهذا اذالم یجاوزالعشرة.(عالمگیری ج:۱ص:۳۹،طبع بلوچستان).

[1]]ولوزادالدم علی عشرة ایام ولهاعادة معروفة دونهاردت الی عادتهاوالذی زاد استحاضة.(هدایة ج:۱ص:۶۷،باب الحیض والاستحاضة

[2]]ومن وراءباطن الفرج فانه نجس قطعاًککل خارج من الباطن کالماءالخارج مع الولداوقبیه.(شامی ج:۱ ص:۳۱۳،باب الانجاس).

دا خبره بالکل غلطه ده ناپاکه سړی او ښځه په اوبو سره پاکيږي[1] په آيتونو او کلمو سره نه.

دحيض په ورځو کې په کوروالي کولو باندې توبه ، استغفار او صدقه

سوال: ...مونږ اوريدلي دي چې کله په ښځه باندې حيض راشي ،نو خاوند به هغې سره له جماع کولو نه ځان ساتي ځو بيا هم که سړی په خپل ځان باندې قابو ونه شي ساتلی او د هغه نه دا کار وشي ،نو د هغه له پاره څه حکم دی؟ د هغه په نکاح کې څه فرق راځي اوکه نه؟ او دا ګناه کبيره ده که ګناه صغيره؟

جواب: په داسې حالت کې له ښځې سره کوروالی چې هغه دحيض په ورځو کې وي ناجائز . حرام او کبيره ګناه ده توبه او استغفار دې وکړي او که ګنجائش وي نو تقريبا شپږ ګرامه سپين زر يا دهغو قيمت دې صدقه کړي،که نه توبه او استغفار دې کوي، خو ددې ناجائز فعل سره په نکاح کې هيڅ فرق نه راځي [2]

دَ حيض او نفاس په حالت کې سړی د ښځې څومره اندازه مس کولی شي؟

سوال: زيد واده کړی سړی دی، د هغه ښځه د حيض يا نفاس په حالت کې ده. ايا په داسې صورت کې زيد خپلې ښځې ته خپل اندام په لاس کې ورکولی شي او که نه؟ يا دغه شان د هغې په لاس کې انزال کولی شي او که نه؟ دا په داسې وخت کې چې هغه باندې د شهوت غلبه وي. دغه شان ښځې ته د لمس کولو يا په اندامونو باندې لاس راښکلو له پاره ويلی شي او که نه؟ هرکله چې لاس راښکلو سره انزال هم کيږي؟

جواب: د خاوند له پاره په دې حالت کې د ښځې د نوم(ناف) نه تر زنګنو پورې له پردې نه پرته لمس کول جائز نه دي. [3] او ښځې ته د خاوند ټول بدن پورې لاس لګول جائز دي او د

---

[1]]ثبت بالدليل القطعی المجمع عليه ان الطهارة واجبة شرعاً،وان المفروض منها هوالوضوء والغسل من الجنابة والحيض والنفاس بالماء.....واتفق الفقهاءعلی جواز التطهير بالماء الطهور او المطلق وهو ما يسمی،ماء....قال تعالی: وانزلنا من السمآء مآء طهوراً، وينزل عليكم من السمآء مآءل يطهركم به،(الفقه الاسلامی وادلته ج:١ص:٩٢، المبحث الثالث انواع المطهرات)۔

[2]] (و)يحرم بالحيض والنفاس(الجماع والاستمتاع بماتحت السرة الی تحت الركبة).لقوله تعالی:ولاتقربوهن حتی يطهرن،وقوله صلی الله عليه وسلم:لک مافوق الازار،فان وطئهاغيرمستحل له يستحب ان يتصدق بدينار او نصفه ويتوب.(حاشية الطحطاوی علی مراقی الفلاح ص:٧٨،باب الحيض والنفاس والاستحاضة).ايضاً:ان عمر بن الخطاب رضی الله عنه قال:سالت النبی صلی الله عليه وسلم:مايحل للرجل من امراته وهی حائض فقال:مافوق الازار.(شرح مختصرالطحاوی ج:١ص:٤٦٢،طبع بيروت)۔

[3]] للزوج فی حالة الحيض ان يقبلهاويضاجعهاوستمتع بجميع بدنهاماخلابين السرةوالكبة.(عالمگيری ج:١ ص:٣٩). ايضاً:واماالحائض فانه يحرم عليه قربان ماتحت الازار.(شامی ج:٦ص:٣٦٦).

شهوت د غلبې په وخت کې د ښځې په لاس یا نورو د بدن حصو پورې لمس کول جائز دي.[1]

د حیض په ورځو کې د مېرمنې مسح کول

سوال: ایا د حیض په ورځو کې خاوند د خپلې ښځې سره نزدیکت یا د کونډو نه تر نامه پورې مسح کولی شي؟

جواب: د حیض په ورځو کې د خاوند او ښځې خاص تعلق لرل (جماع) سخت حرام دي[2] بلکې د نوم نه تر زنګنو پورې خاوند ته له پردې نه پرته لاس وړل هم جائز نه دي.[3]

په اسلام کې د ښځې له پاره د حیض په ورځو کې رعایت

سوال: د حیض په ورځو کې د ښځې په لاس پخ شوی شی جائز دی او که نه؟

جواب: د جاهلیت په زمانه کې او په خاصه توګه د یهودو په معاشره کې به ښځه د حیض په ورځو کې یو نجس شی ګڼل کېده او دا به په یو کمره کې بنده کړای شوه نه به هغې یو شي ته لاس وروړلی شو نه به یې ډوډۍ پخولی شوه او نه د چا سره ملاویدای شوه[4]. خو د اسلام د اعتدال والا نظام داسې هیڅ شی داسې پرینښود، پرته د لمونځ، روژې، د قرآن کریم د تلاوت او د خانه کعبې د طواف نه باقي ټول کارونه یې دديې له پاره جائز کړل تر دې چې هغه د الله پاک ذکر او درود شریف او نورې دعا ګانې لوستلی شي او وظائف له قرآن کریم نه پرته کولی شي[5]. د حیض په ورځو کې د خاوند او د ښځې د خاص تعلق (جماع) ساتلو اجازه

---

[1] وعبارة الفتح فان غلبته الشهوة ففعل ارادة تسكينها به فالرجاء ان لايعاقب اهزادفی معراج الدراية وعن احمد والشافعی فی القديم الترخيص فيه وفی الجديد يحرم ويجوزان يستمنى بيدزوجته وخادمته اهـ. (ردالمحتار ج:٢ ص:٣٩٩). ايضاً: شرح مختصر الطحاوی ج:١ ص:٤٦٢).

[2] ويسئلونک عن المحيض قل هواذى فاعتزلوا النسآء فی المحيض ولاتقربوهن حتى يطهرن، (البقرة:٢٢٢)ــ

[3] يمنع.....(قربان ماتحت ازار) يعنی مابين سرة وركبة ولوبلاشهوة وحل ماعداه مطلقاً......وفی الشامية (قوله يعنی مابين سرة وركبة) فيجوز الاستمتاع بالسرة ومافوقها والركبة ماتحتهاولوبلاحائل، كذابمابينهمابحائل بغيرالوطء ولوتلطخ دماً. (ردالمحتارمع الدرالمختارج:١ ص:٢٩٢، باب الحيض، مبحث فی مسائل المتحيرة). ايضاً: عن عائشة رضی الله عنها قالت: كان النبی صلی الله عليه وسلم اذاحضت يامرنی فاتزرثم يباشرنی (شرح مختصر الطحاوی ج:١ ص:٤٢٦، طبع بيروت)

[4] (ويسئلونک عن المحيض) اخرج الامام احمدومسلم وابوداودوالترمذی والنسائی وابن ماجة وغيرهم عن انس رضی الله عنه ان اليهودكانوا اذاحاضت المرأة منهم اخرجوهامن البيوت ولم يواكلوهاولم يشاربوهاولم يجامعوهافی البيوت ..الخ. (روح المعانی ج:٢ ص:١٢١) ايضاً: شرح مختصر الطحاوی ج:١ ص:٤٦٤، طبع دارالبشائرالاسلامية، بيروت)

[5] (يمنع صلاة) مطلقاًولوسجدة شكر (وصوما).....وقراءة قرآن ...ولاباس لحائض وجنب بقراءة ادعية ومسها وحملها وذكرالله تعالى وتسبيح.....الخ. (الدرالمختارمع الردج:١ ص:٢٩٣)ــ

نشته،لمونځ روژه هم نه شي کولی، ددې په ذمه د روژې قضاء شته د لمونځ قضاء نشته[1]الغرض په دې ورځو کې د ښځې له پاره ډوډۍ پخول، جامې وینځل او نور د کور خدمات سرته رسول جائز دي[2]

❖ د نفاس احکام ❖

نفاس څه ته وايي؟

سوال: نفاس څه ته وايي؟ ایا دحیض په شان په نفاس کې هم لمونځونه معاف کیږي که وروسته یې قضاء راوړل پکار دي؟ د نفاس نه د پاکېدو طریقه څه ده؟ د نفاس دوران کې که رمضان راشي، نو روژه به نیسي که وروسته به یې قضاء راوړي؟

جواب: د ماشوم د پیدا کېدو نه وروسته چې کومه وینه راځي هغې ته نفاس وايي[3]څنګه چې په حیض کې لمونځ معاف دی همدغه شان په نفاس کې هم لمونځ معاف دی او څنګه چې په حیض کې روژه معاف نه ده همدغه شان په نفاس کې هم روژه معاف نه ده. بلکې وروسته به یې قضاء راوړي[4]

د نفاس د وینې د بندېدو نه وروسته په غسل کولو سره ښځه پاکیږي.

که د چا حمل ضائع شوی وي، نو لمونځ او روژه به کله شروع کوي؟

سوال: په ۱۲ فروری باندې زما تقریبا د یوې نیمې میاشتې حمل ضائع شوی دی. ددې پوره موده خو څلویښت ورځې ده. خو ستاسو نه دا پوښتنه کوم. چې که پنځلس شل ورځې وروسته یاشتنی ناوغی(حیض)رانشي، نو ایا لمونځ او روژه نیول جائز دي؟

جواب: د ستا د سوال په سلسله کې یو څو مسائل د ذکر کولو قابل دي:

(۱) د ماشوم د پیدا کېدو نه وروسته چې کومه وینه راځي هغې ته حیض نه. بلکې "نفاس"

---

[1] (یمنع صلاۃ) مطلقاً ولوسجدۃ شکر(وصوماً) وجماعاً (وتقضیه) لزوماً دونها للحرج. (الدرالمختار ج:۱ ص:۲۹۰،۲۹۱، باب الحیض،مطلب لوافتی مفت...الخ)

[2] ولایکرہ طبخها ولااستعمال مامسته من عجین اوماءاولحوهما.(ردالمحتار ج:۱ص:۲۹۲،باب الحیض ،مطلب لوافتی مفت...الخ)۔

[3] النفاس هودم یعقب الولادۃ...الخ.(عالمگیری ج:۱ص:۳۶).والنفاس هوالدم الخارج عقیب الولادۃ واشتقاقه من تنفس الرحم بالدم اوخروج النفس وهوالولد.(الجوهرۃالنیرۃص:۳۹،باب الحیض)۔

[4] (یمنع صلاۃ)مطلقاولوسجدۃشکر(وصوماً)وجماعاً(وتقضیه)لزومادونهاللحرج (الدرالمختار ج:۱ص:۲۹۰،باب الحیض،مطلب لوافتی مفت...الخ)۔

ويل کيږي.[1] (٢) د نفاس زيات نه زياته موده څلوېښت ورځې ده. او د کم نه کمې مودې له پاره څه حد نشته، که يوه يا نيمه ورځ وينه راشي او بيا بنده شي.نو ښځه دې غسل کولو نه وروسته لمونځ او روژه وکړي[2]

(٣) کوم حمل چې ضائع شي. نو کتل کيږي به چې ايا د ماشوم څه اندام جوړ شوی دی او که نه؟ که يو يا نيم اندام يې جوړ شوی وي، نو د حمل غورځېدلو نه وروسته چې کومه وينه راشي، هغه به نفاس وي، او که هيڅ يو اندام نه وي جوړ شوی.يوازې د غوښې يوه ټوټه وه، نو دا نفاس نه دی، دغې وينې ته که حيض شمارول ممکن وي. نودا حيض دی.که نه استحاض (د ناروغۍ وينه) به شماريږي.[3]

(۴) د ستا په مسئله کې که د ماشوم څه اندام جوړ شوی و. نو دغه پنځلس شل ورځې وينه نفاس دی. نو هرکله چې بنده شوه ته د غسل کولو نه وروسته لمونځ او روژه کولی شې. او که هيڅ يو اندام جوړ شوی نه و، نو ستا چې څومره ورځې د حيض عادت و. هغومره ورځې به حيض شماريږي او باقي د زياتو ورځو وينه به استحاض شماريږي ، په هغو کې تاته غسل کولو نه وروسته لمونځ کول. روژه نيول پکار و. بهرحال.اوس به د هغومره ورځو لمونځونه قضا راوړل پکار وي.

د نفاسي ښځې د لاس خوراک وڅښاک

سوال: د نفاسي ښځې چې ترڅو د نفاس موده پوره شوي نه وي ددې د لاس خوراک وڅښاک د شريعت په نظر کې جائز دی او که نه؟

جواب: جائز دی.[4]

د ناپاکی په حالت کې تی ورکول

سوال: ايا ښځه د ناپاکۍ په حالت کې خپل بچي ته تی ورکولی شي؟ او که ددې له پاره غسل کول ضروري دي؟

---

[1]]النفاس هودم يعقب الولادة.(عالمگيری ج:١ص:٣٦،طبع بلوچستان).

[2]] اقل النفاس مايوحدولوساعة اوكثره اربعون.(عالمگيری ج:١ص:٣٧،٣٨).ايضاً:واكثرالنفاس اربعون يوماًولامقدارلاقله انماهوكان الدم.....عن عثمان بن ابی العاص رضی الله عنه قال:وقت النبی صلی الله عليه وسلم للنفساءاربعين يوماًفاذامضت،اغتسلت وصلت.(شرح مختصرالطحاوی ج:١ص:٤٨٧)كتاب الطهارة).

[3]]سقط ای مسقوط ظهربعض خلقه كيداورجل ولدفتصيربه نفساء...فان لم يظهرله شيءفليس بشيء.والمرئی حيض ان دام ثلاثاً...والاستحاضة ولولم يدرحاله ولاعددايام حملهاودام الدم تدع الصلاة ايام حيضهابيقين ثم تغتسل ثم تصلی كالمعذور.(الدرالمختارمع الردج:١ص:٣٢٠).

[4]] ولايكره طبخهاولااستعمال مامسته من عجين اوماءاونحوهما.(ردالمحتارج:١ص:٢٩٢،باب الحيض،مطلب لوافتی مفت...الخ)۔

جواب: په دې حالت کې ماشوم ته تی ورکول جائز دي[1]. خو غوره داده چې غسل کولو نه وروسته تی ورکړي.

ایا د بچې په پیدائش سره خونه (کمره) ناپاکه کیږي

سوال: ....د بچي د پیدائش نه وروسته مور او بچی چې په کومه خونه (کمره) کې اوسیږي د څلویښتو ورځو نه وروسته هغه ښه صفا کیږي او په هغې کې رنګ روغن کیږي او ترڅو چې داسې نه وي شوي هغه خونه (کمره) ناپاکه وي، سره له دې چې د ښځې د ناپاکوالي د دې کمرې یا کور سره هیڅ تعلق هم نشته. تاسو ددې غیر اسلامی رسم (دود) د قرآن کریم او سنت نه جواب راکړئ!

جواب: پاکوالی ښه شی دی، خو د کوریا خونې د ناپاکوالي تصور غلط او وهم پرستي ده.

دحیض په ورځو کې نکریزي لګول جائز دي

سوال: ....ډیرې مشرانې زنانه دا وایي چې د حیض د ورځو شروع کیدو نه وروسته نکریزي لګول روا نه دي یعنی د حیض په ورځو کې دې نکریزي نه لګوي، ځکه چې د هغه وخته پوري لاسونه نه پاکیږي ترڅو چې هغه نکریزي ختم شوي نه وي او د هغوی وینا دا هم ده که د حیض د شروع کیدو نه مخکې یې ولګوي، نو هیڅ باک نشته. بیا که لګیدلي وي یا نه پاکیږي، دا خبره ترکومه حده سهي ده؟

جواب: ..د ښځو له پاره دحیض په ورځو کې نکریزي لګول جائز دي او دا خیال بالکل غلط دی چې دحیض په ورځو کې نکریزي ناپاکه کیږي.[2]

دحیض دوران کې د اغوستل شویو جامو حکم

سوال: ....دحیض په ورځو کې چې کومې جامې اغوستل کیږي ایا هغو کې له وینځلو پرته لمونځ کیږي اوکه نه؟ او ایا یوازې هغه برخې به په کومو چې ګندګي لګیدلي وي وینځل کیږي اوکه ټول شیان یعنې قمیص، پرتوګ، څادر، سویټر، شال او داسې نور... ټول وینځل پکار دي؟

---

[1]]وان ارادان یاکل اویشرب فینبغی ان یتمضمض ویغسل یدیه.(عالمگیری ج:١ص:١٦).ایضاً:وعن عائشة قالت: کنت ارجل راس رسول الله صلی الله علیه وسلم واناحائض.فیه جوازالمخالطة مع الحائض.....وفی الحدیث دلالة علی طهارة بدن الحائض وعرقها (المرقاة شرح المشکوة ج:٤ص:٤٥٥باب الترجل، ایضاًخیرالفتاوی ج:٢ص:٨٧)

[2]] جنب اختضب واختضبت امراته بذالک الخضاب قال ابویوسف رحمه الله تعالی:لاباس به ولاتصلی فیه وان کان الجنب قدغسل موضع الخضاب فلاباس بان تصلی فیه،کذافی فتاوی قاضیخان(عالمگیری ج:٥ص:٣٥٩)

جواب: دجامې ناپاکه برخه پاکولو سره هغه اغوستلی شي[1] او کومه برخه چې پاکه وي دهغې په اغوستلو کې هيڅ باک نشته.

د ښځې له پاره زېر ناف ويښته په اوسپنې سره ليرې کول غوره نه دي

سوال: ..ايا د ښځې له پاره ترنامه لاندې (زېرناف) ويښته د اوسپنې په شي باندې ليرې کول ګناه دي؟

جواب: د زېرناف ويښتو دليرې کولو له پاره ښځو ته د چونې، پاوډر، صابون اوداسې نورو ...د استعمالولو حکم دی. د اوسپنې استعمالول د هغې له پاره غوره نه دي خو ګناه هم نه ده.[2]

د حيض په دوران کې د استعمال شوي فرنيچر وغيره حکم

سوال: د دې شيانو د پاکولو په باره کې ضرور بيان وکړئ کوم چې مو د حيض په دوران کې استعمال کړي دي.

مثلاً صوفه سيټ، نوې جامې، کټ، يا داسې شی چې هغه په اوبو سره نه پاکيږي؟

جواب: دا شيان په استعمال سره نه ناپاکه کيږي ،تر څو چې پرې څه نجاست نه وي لګېدلی.[3]

دحيض په ورځو کې ښځې ته دقرآن کريم لوستل جائز نه دي

سوال: ...موږ په ماشومتوب کې قرآن کريم نه و لوستلی. په دې وجه اوس يې لولو، زموږ استاذه وايي چې تاسو قرآن کريم دحيض په ورځو کې هم لولئ د سپارې صفحې به ذرته زه اړوم، ځکه چې لوستل کيږي خو په ژبې سره او ژبه پاکه ده.تاسو نه دا پوښتنه ده چې ايا موږ په دې ورځو کې قرآن کريم لوستلی شو؟

جواب: دحيض په ورځو کې د ښځې له پاره د قرآن کريم تلاوت جائز نه دی.همدغه شان په کومې ښځې يا سړي باندې چې غسل فرض وي، د هغوی له پاره هم د قرآن کريم تلاوت جائز

---

[1] (يجوز رفع نجاسة حقيقة من محلها)ولواناءاوماکولاعلم محلهااولا(بماءولومستعملاً)به يفتی وبکل مائع طاهر.(الدرالمختارمع الردج:١ص:٣٠٩)۔

[2] قال فی الهندية:ويبتدئ من تحت السرة ولوعالج بالنورة يجوزکذا فی الغرائب وفی الاشباه والسنة فی عانة المرأة النتف.(شامي ج:٦ص:٤٠٦،فصل فی البيع)۔

[3] ولايکره طبخهاولااستعمال مامسته من عجين اوماءاونحوهما.(ردالمحتارج:١ص:٢٩٢،مطلب لوافتی مفت...الخ)۔

نه دی[1]. ستاسو د استاذې بیان کړې مسئله صحیح نه ده. په دې حالت کې ژبه د خوراک وڅښاک له پاره پاکه وي، خو د تلاوت په حق کې پاکه نه وي. څنګه چې د بې اودسه سړي اندامونه پاک وي. خو تر څو چې يې اودس نه وي کړی د لمانځه له پاره پاک نه وي. دې ته نجاست حکمي وايي، د جنابت، حيض او نفاس په حالت کې ژبه حکما ناپاکه وي او د ذکر تسبيح او دعا کولو په دې حالت کې اجازت شته.[2]

ايا ښځه د حيض په ورځو کې په يادو د قرآن کريم تلاوت کولی شي؟

سوال: ....دحيض په ورځو کې که چېرته دښځې د قرآن آيتونه ياد وي، نو ايا هغه کولی شي چې دا اياتونه ولولي ؟

جواب: دحيض په ورځو کې د قرآن کريم تلاوت جائز نه دی. خو د دعا په طور دقرآن کريم الفاظ لوستلی شي[3] په دې حالت کې حافظې ته پکار دي چې د ژبې د ښورولو نه پرته په ذهن کې ولولي او که يو لفظ هېر کړي، نو قرآن مجيد دې په څه جامه باندې نيولو سره وګوري.[4]

د حيض په ورځو کې حديث يادول او د قرآن کريم ترجمه ليکل

سوال: ...زه د رياض الصالحين جلد اول احاديث لولم او يادوم يې، ايا زه د حيض په ورځو کې هم هغه احاديث لوستلی او يادولی شم؟ او د قرآن کريم د عربي متن د لوستلو او لاس وروړلو نه پرته يوازې اردو ترجمه لوستلی شم او يادولی شم؟

جواب: ..په دواړه مسئلو کې اجازت دی.[5]

---

[1] وليس للحائض والجنب والنفساءقراءةالقرآن.(هداية اولين ص:٦٤،باب الحيض والاستحاضة،ايضادرمختارج:١ ص:٢٩٣).ايضاً:عن ابن عمررضى الله عنهما عن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال:لايقرا الجنب ولاالحائض شيئامن القرآن.(شرح مختصرالطحاوى ج:١ص:٣٤٥).ايضاً:عن على رضى الله عنه قال:ان رسول الله صلى الله عليه وسلم لم يكن يحجبه عن قرآن القرآن شيءليس الجنابة.ايضاً)_

[2] يجوزللجنب والحائض الدعوات وجواب الاذان.(عالمگيرى ج:١ص:٣٨،طبع بلوچستان)_

[3] وان قرامادون الآية وقرائة الفاتحة على قصدالدعاءونحوهاعلى نية الدعاءيجوز.(حلبى كبيرص:٥٧مطلب الغسل فى اربعة سنة)_

[4] وليس لهم مس المصحف الابغلافه.(هداية اولين ص:٦٤،باب الحيض والاستحاضة) يمنع.....قراءة القرآن بقصده ومسه ولومكتوبابالفارسية فى الاصح الابغلافه المنفصل.....الخ. (درمختارج:١ص:٢٩٣) .ايضاً:واماأخذه بالعلاقة اوبغلافه فلاباس به وان كان جنبالانه غيرماس للقرآن كمالوحمل حملاوفيه مصحف جازوان كان جنباً.(شرح مختصرالطحاوى ج:١ص:٣٤٦،طبع بيروت)_

[5] اوګورئ:امدادالفتاوى للتهانوى ج:١ص:٥٠،طبع دارالعلوم كراچى)_

د حیض دوران کې په امتحان کې د قرآني سورتونو ځواب څنګه اولیکو؟

سوال: د قرآن کریم سورتونه په نصاب کې شامل دي په امتحان کې دهغو متن تشریح او د نورو آیتونو حوالې لیکل پکار وي په دې ورځو کې دا لیکل څنګه دي؟

جواب: د ترجمې او تشریح لیکلو اجازت دی، خو د آیتونو متن دې نه لیکي د آیت حواله ورکولو سره دې د هغه ترجمه ولیکي.[1]

ښځې استاذانې په حیض کې د قرآن کریم تلاوت څنګه وکړي؟

سوال: ۱ ښځې د حیض په ورځو کې د قرآن کریم تلاوت کولی شي او که نه؟

سوال: ۲ ځینې استاذانې چې ناظره یا د حفظ تعلیم ورکوي، ایا هغوی په دې وجه چې د ماشومانو د تعلیم نقصان به وي ماشومانو ته د لوستلو له پاره د قرآن کریم تلاوت کولی شي؟ که نه شي یې کولی، نو د تعلیم سلسله به څنګه جاري اوساتل شي؟

سوال: ۳ښځې د حیض په ورځو کې د یو سرې د کیسټ ، ریډیو یا ټي وي نه د قرآن کریم تلاوت اورېدلی شي؟

جواب: ۱د ښځو له پاره د حیض په ورځو کې د قرآن کریم تلاوت او دهغه مسح کول جائز نه دي[2] اګر که د قرآن کریم د یو آیت تلاوت وکړل شي یا دیوآیت نه هم کم، په هرصورت کې د قرآن کریم تلاوت جائز نه دی[3]، خو د قرآن کریم د ځینوآیتونو کوم چې ددعا او ذکرونو په طور لوستل کیږي دهغو د دعا یا د ذکر په طورلوستل جائز دي، مثلا: د خوراک د شروع کولو په وخت بسم الله ویل یا د شکرانې په طور الحمد لله ویل همدغه شان د قرآن کریم هغه کلمات کوم چې په عامو خبرو کې استعمالیږي دهغو ویل هم جائز دي.[4]

جواب: ۲ د قرآن کریم تعلیم ورکونکو استاذانو له پاره هم د قرآن کریم تلاوت او د قرآن کریم مسح کول جائز نه دي، باقي دا چې د تعلیم سلسله به څنګه جاري وساتل شي، ددې له

---

[1] امدادالفتاوی ج:۱ص:۵۰،طبع دارالعلوم کراچی)۔

[2]]ولیس للحائض والجنب والنفساءقراءة القرآن ولیس لهم مس المصحف الابغلافه.(هدایة اولین ص:٦٤، باب الحیض والاستحاضة،ایضاًدرمختارج:۱ص:۲۹۲،۲۹۳،ایضاً:شرح مختصرالطحاوی ج:۱ص:۳٤٥)۔

[3]]ویمنع صلاة....وقراءة قرآن بقصده ومسه...ولاباس لحائض وجنب بقراءة ادعیة ومسها وحملها وذکرالله تعالی وتسبیح (وفی الشامیة)(قوله وقراءة القرآن)اوولودون آیة من المرکبات لاالمفردات لانه جوزللحائض المعلمة تعلیمه کلمة کلمة.....الخ.(فتاوی شامی ج:۱ص:۲۹۳،طبع ایچ ایم سعید)۔

[4]] فلوقصدالدعاءاوالثناءاوافتتاح امر اولتعلیم ولقن کلمة حل فی الاصح.(درمختارج:۱ص:۱۷۲، مطلب یوم عرفة افضل من یوم الجمعة)۔

پاره فقهاوو رحمهم الله دا طريقه ښودلې ده چې هغه دې د قرآن کريم آيت کلمه کلمه، بيل بيل وايي مثلا.......الحمد.......لله.......رب.......العالمين.......دغه شان استاذې له پاره د قرآن کريم هيجايي کول هم جائز دي.[1]

جواب: ۳ د ښځو له پاره دحيض په ورځو کې د قرآن کريم د تلاوت ممانعت خو په احاديثو کې راغلى دى[2] خو د قرآن کريم د اورېدلو هيڅ ممانعت نه دى راغلى. په دې ورځو کې د يو سرې له رېډيو يا کيسټ نه د قرآن کريم تلاوت اورېدل جائز دي.

د حفظ دوران کې د حيض په حالت کې قرآن کريم څنګه ياد کړو؟

سوال: دقِران کريم دحفظ کولو په دوران کې دحيض په حالت کې په څه شي سره دقران کريم پاڼې اړول اويا يادول جائزدي که ناجائز؟

جواب: ښځو له پاره دحيض په ورځو کې د قران کريم تلاوت په ژبه سره کول جائز نه د[3]، که حافظې ته د هېرېدولو ويره وي، نو د ژبې له ښورولو نه پرته دې په زړه کې سوچ کوي په ژبې سره دې نه لولي په څه جامې وغيره سره پاڼې اړول جائز دي.[4]

په حيض کې د قراني ايتونو والا کتاب لوستل او مسح کول

سوال: موږ د دولسم طالباني يو او موږ سره اسلامک استيډيز دى چې په هغه کې د قرآن کريم د شروع دولس رکوع ګانې زموږ په کورس کې شاملې دي، زموږ مشکل دا دى چې الله دې نکړې د امتحان زمانه کې زموږ طبيعت خراب شي، نوموږ د اسلامک ستيډيز کتاب څنګه لوستلى شو؟ ځکه چې په حيض کې دقرآن کريم مسح کول حرام دي اود کتاب د لوستلو نه پرته موږ امتحان نه شو ورکولى، ځکه په کتاب کې پوره تفسير او تشريح وي چې دهغه د لوستلو نه وروسته امتحان ورکول کيږي، نو تاسو ته عرض دا دى چې په دې ورځو موږ څنګه ددې کتاب نه فائده اخستلى شو؟

---

[1] ولقن كلمة كلمة حل فى الاصح.(قوله:ولقن كلمة كلمة)هوالمرادبقول المنية حرفاًحرفاًكمافسره به فى شرحهاوالمرادمع القطع بين كل كلمتين.(الدرالمختارمع ردالمحتار ج:١ص:١٧٢)_

[2] عن ابن عمرعن النبى صلى الله عليه وسلم قال:لاتقرا الحائض ولاالجنب شيئاًمن القرآن.(سنن الترمذى ج:١ص:١٩،باب ماجاءفى الجنب والحائض انهمالايقرآن القرآن)_

[3] وليس للحائض والجنب والنفساء قرأة القرآن.(هداية اولين ص:٦٤،باب الحيض والاستحاضة)_

[4] يجوزللمحدث الذى يقرا القرآن من المصحف تقليب الاوراق بقلم اوعوداوسكين.(البحرالرائق ج:١ص:٣٥١،باب الحيض،ايضاً:شرح مختصرالطحاوى ج:١ص:٣٤٥،٣٤٦)_

جواب: د قرآن کريم الفاظو ته لاس مه وروړئ او د هغه الفاظ په ژبې سره وايئ [1] کتاب ته لاس وروړل او لوستل جائز دي [2]

د حيض په ورځو کې په اسلامي کتابونو کې ليکل شوي قرآني آيتونه څنګه ولولو؟

سوال: په اسلامي کتابونو کې ځای په ځای د حوالو له پاره قرآني آيتونه ليکل شوي دي. که د هغه اردو ترجمه ليکل شوي نه وي، نو په دې حالت کې د قرآني آيت لوستل څنګه دي؟

جواب: د قرآن کريم آيت په زړه کې لوستل جائز دي [3]

د حيض په حالت کې د قرآن کريم او د حديثو دعاګانې لوستل

سوال: د حيض په ورځو کې د قرآن پاک هغه سورتونه د کومو چې روزانه لوستل معمول دي چې کله په يادو ياد وي، نو لوستلی يې شو؟ او روزانه پنځه سوه ځله د درود شريف د لوستلو معمول دی، نو ايا په دې ورځو کې پنځه سوه ځله درود او څه سورتونه په يادو لوستلی شو؟ اوپه عام طور چې کومې وظيفې مثلا د مخ د رڼا له پاره (**الله نور السمٰوات والارض**) په اول او اخر کې د درود سره لوستلی شو؟

جواب: د حيض په ورځو کې د قرآن کريم تلاوت کول جائزنه دي [4]، د قرآن او حديث دعاګانې د دعا په نيت سره لوستلی شئ. د نورو ذکرونو او درود شريف لوستل هم جائز دي [5]

د حيض په ورځو کې ذکر کول

سوال: ښځې د حيض په ورځو کې ذکر کولی شي مثلاً: دريمه کلمه، درود شريف، استغفار، کلمه طيبه او داسې نور...؟

جواب: د قرآن کريم د تلاوت نه پرته هر ذکر کولی شي [6]

---

[1] وليس للحائض والجنب والنفساء قراءة القرآن وليس لهم مس المصحف الابغلافه.(هداية اولين ص:٦٤،باب الحيض والاستحاضة)۔

[2] يفهم جوازه من امدادالفتاوى ج:١ص:٥٠)۔

[3] وليس للحائض والجنب والنفساءقراءة القرآن.(هداية اولين ص:٦٤،باب الحيض والاستحاضة).قراة كول منع دى ولې سوچ كول منع نه دى.وجهه ان القراءة فعل اللسان(الجوهرة النيرة ج١ص:٥٥،باب صفة الصلوة)

[4] لاتقرا الحائض والنفساءوالجنب شيئامن القرآن.(عالمگيرى ج:١ص:٣٨،طبع بلوچستان)۔

[5] وان قرامادون الآية اوقراءة الفاتحة على قصدالدعاءونحوهاعلى نية الدعاءيجوز.(منية المصلى مع غنية المستملى ص:٥٧،مطلب الغسل فى اربعة سنة،ايضاًشرح مختصرالطحاوى ج:١ص:٣٤٦)۔

[6] ويجوزللجنب والحائض الدعوات وجواب الاذان ونحوذالک،كذافى السراجية.(عالمگيرى ج:١ص:٣٨)۔

د حيض په ورځو کې عمليات کول

سوال: که يو عمل د اسلامي مياشتې په اول تاريخ شروع شي او هغه تر ٢١ يا ٤١ ورځو پورې پوره کيږي. نو ايا د حيض په حالت کې هم دا عمل جاري ساتل پکار دي؟

جواب: که عمل د قرآن کريم د آيت وي، نو د حيض په ورځو کې جائز نه دی.[1]

د ښځې د سر نه وتلي ويښتو سره څه وکړو؟

سوال: کله چې يو ښځه سر ږومنځوي، نو ښځې وايي چې د سر ويښته غورځول نه دي پکار. نو ايا دا يو ځای کولو سره په قبرستان کې خښول پکار دي؟

جواب: د ښځو د سر ويښته هم په عورت کې داخل دي او کوم ويښته چې په ږومنځ کې راشي دهغو کتل هم د نامحرم له پاره جائز نه دي[2]. په دې وجه هغه ويښته غورځول نه دي پکار بلکې چېرته خښول يې پکار دي.

❖ د نوکانو د رنګ مسئلې ❖

....

د نوکانو رنګ لګول د کافرانو تقليد دی
پله دې سره نه اودس کيږي، نه غسل او نه لمونځ

سوال: نن سبا پېغلې جينکۍ په دې شک کې اخته دي چې ايا جينکۍ چې دنوکانو رنګ لګوي ددې دپاکولو نه پرته اودس وکړي اوکه د رنګ له پاسه اودس کيږي؟ ډيرې هوښيارې او تعليم يافته جينکۍ او معززې لمونځ ګزارې ښځې دا وايي، چې دنوکانو له رنګ پاکولو نه پرته اودس کيږي.

جواب: د نوکانو متعلق دوه ناروغۍ په ښځوکې خصوصا په پېغلو جينکو کې ډيرې عامې دي. يو د نوکانو دلويولو مرض او دويم دنوکانو درنګ، دنوکانو په لويولو سره د انسان لاس بالکل د ځناورو په شان شي او بيا په هغو کې ګندګي هم پاتې کېدای شي، چې هغه سره په نوکانو کې جراثيم هم پيدا کيږي چې مختلفې ناروغۍ ترې پيدا کيږي. رسول الله ﷺ لس

---

[1]] وليس للحائض والجنب والنفساء قراءة القرآن.(هداية اولين ص: ٦٤،باب الحيض والاستحاضة)۔

[2]](وكل عضو لايجوز النظر اليه قبل الانفصال لايجوز بعده) ولو بعد الموت كشعرعانة وشعر راسها. (الدر المختار ج:٦ ص: ٣٧١، كتاب الحظر والاباحة،فصل فى النظر والمس)۔

شیان په فطرت کې شمار کړي دي په هغو کې یو د نوکانو اخستل هم دي[1] د نوکانو دلویولو فیشن دانساني فطرت خلاف دی، کوم چې مسلمانې ښځې دکافرانود تقلید له وجې نه خپلوي، مسلمانو ښځوته د فطرت خلاف د دې تقلید نه پرهیز کول پکار دي.
دویم مرض د رنګ لګول دي الله پاک د ښځو په اندامونو کې فطري حسن ایښې دی د نوکانو درنګ مصنوعي پرده اغوستل یوازې یو غیر فطري شی دی. بیا په دې کې د ناپاکو شیانو ګډون هم وي هماغه لاسونه په خوراک کې استعمالول د طبعي ناخوښۍ شي دی او د ټولو نه لویه لا دا چې د نوکانو رنګ ترڅو پاک نه کړل شي اوبه لاندې نه شي تلی[2] نه اودس کیږي اونه غسل ،انسان هماغه شان ناپاک وي.کومې تعلیم یافته جینکۍ او معززې ښځې چې دا وایي چې د نوکانو درنګ د پاکولو نه پرته به اودس وشي. هغوی په غلطۍ کې اخته دي، د دې دپاکولو نه پرته انسان نه پاکیږي، نه یې لمونځ کیږي او نه یې تلاوت جائزدی.

د نوکانو درنګ والا مرې ته دې درنګ پاکولو نه وروسته غسل ورکړل شي

سوال: ...که چېرته مرګ راشي. نو هغه ښځه چې د نوکانو رنګ یې لګولی وي، دهغې غسل به څنګه صحیح شي؟

جواب: دهغې غسل صحیح نه دی، په دې وجه رنګ پاکولونه وروسته به هغې ته غسل ورکول کیږي[3]

د نوکانو او شونډو رنګ سره لمونځ کول

سوال: ...څو ورځې مخکې زموږ په کور کې دقران کریم ختم و. په هغه کې څو خپلوانې ښځې راغلې چې په هغو کې څه په فیشن کې پتې وې د فیشن نه مراد په نوکانو باندې رنګ ، په بدن باندې سیري په شونډو باندې رنګ(لپ سټک) وغیره وو، کله چې د لمانځه وخت شو، نو د لمانځه له پاره ودرېدلې کله چې هغوی ته وویل شو. چې دې سره اودس نه کیږي. نو لمونځ به څنګه وشي؟ نو هغوی وویل چې الله پاک نیت ته ګوري. نو ایا مولانا صاحب! د نوکانو رنګ،لپ سټک وغیره سره اودس کیږي؟ ایا د دې ټولو شیانو د استعمال نه وروسته لمونځ کیږي؟ مهرباني به موږ چې په تفصیل سره جواب راکړئ.

---

[1] عن عائشة قالت: قال رسول الله صلي الله عليه وسلم: عشر من الفطرة: قص الشارب........وقص الاظفار.....الخ (سنن ابی داؤد ج١ ص٩ باب السواك من الفطرة)۔

[2] ولو انضمت الاصابع اوطال الظفر فغطى الانملة اوكان فيه ما يمنع الماء كعجين وجب غسل ماتحته. (نورالايضاح ص٣١ فصل فی الوضوء)۔

[3] نعم ذكر الخلاف فی شرح المنية فی العجين واستظهر المنع لان فيه لزوجة وصلابة تمنع نفوذ الماء.(رد المحتار ج:١ ص:١٥٤،مطلب فی ابحاث الغسل،كتاب الطهارة)۔

جواب: الله پاک يوازې نيت ته نه ګوري بلکې دا هم ګوري چې کوم کار وشي دا د هغه د شريعت مطابق هم دی او که نه. مثلا يو سړی بې اودسه لمونځ کوي او دا وايي چې الله پاک نيت ته ګوري، نو دهغه دا وينا به په الله او رسول پورې د ټوکو په معنانه وي او دداسې انسان عبادت، عبادت نه پاتې کيږي. د نوکانو رنګ او لپ سټک وغيره که بدن ته اوبو رسيدلو نه مانع وي، نو اودس بې نه کيږي کله چې اودس ونه شو، نو لمونځ بې هم ونه شو.[1]

د نوکانو د رنګ په موزو باندې قياس کول صحيح نه دي

سوال: کله چې اودس کولو نه وروسته موزه پښو کړل شي، نو د دويم اودس تر وخته پورې د پښو وينځلو ضرورت نه وي. يوازې په جرابو باندې مسح کيږي، همدغه شان که د اودس کولو نه وروسته د نوکانو رنګ ولګول شي، نو د بل اودس په وخت کې دهغې د ليرې کول ضرورت خو نشته؟

جواب: د څرمنې په موزو باندې مسح کول په اتفاق سره جائز دي[2] په جرابو باندې مسح د امام ابوحنيفه رحمه الله په نزد جائز نه ده[3] او د نوکانو رنګ په موزو باندې قياس کول صحيح نه دي، نو څکه چې د نوکانو رنګ لګيدلی وي، نو اودس او غسل نه کيږي.[4]

د نوکانو او د شونډو د رنګ په غسل او اودس باندې اثر

سوال: څنګه چې د نوکانو رنګ لګولو سره اودس نه کيږي که په شونډو نرۍ شان سرخي لګيدلې وي، نو ايا اودس کيږي؟ يا که د اودس نه وروسته ولګول شي، نو ايا لمونځ صحيح دی؟

جواب: د نوکانو رنګ لګولو سره اودس او غسل په دې وجه نه کيږي، چې د نوکانو رنګ بدن ته اوبه رسيدلو ته نه پريږدي[5]، که د شونډو په سرخي کې هم دا خبره وي چې هغه اوبه

---

[1] ولابدمن زوال مايمنع وصول الماء الى الجسد، كطلاء الاظافرونحوها(الفقه الحنفى وادلته ج:١ص٦١،طبع بيروت)

[2] المسح على الخفين جائز بالسنة والاخبار فيه مستفيضة حتى قيل ان من لم يره كان مبتدعًا.(هداية ج:١ ص:٥٦،باب المسح على الخفين،طبع مكتبه شركت علميه،ملتان)۔

[3] ولا يجوز السمح على الجوربين عند ابى حنيفة، الا ان يكونا مجلدين او منعلين.(هداية ج:١ ص:٦١،باب المسح على الخفين)۔

[4] لو كان عليه جلد سمک او خبز ممضوغ قد جف فتوضا ولم يصل الماء الى ما تحته لم يجز لان التحرز عنه ممكن.كذا فى المحيط.(عالمگيرى ج:١ ص:٥،كتاب الطهارة،الباب الاول فى الوضوء)۔

[5] نعم ذكر الخلاف فى شرح المنية فى العجين واستظهر المنع لان فيه لزوجة وصلابة تمنع نفوذ الماء.(رد المحتار ج:١ ص:١٥٤،مطلب فى ابحاث الغسل،كتاب الطهارة) لو كان عليه جلد سمک او خبز ممضوغ قد جف فتوضا ولم يصل الماء الى ماتحته لم يجز لان التحرز عنه ممكن،كذا فى المحيط(عالمگيرى ج:١ص:٥،كتاب الطهارة، الباب الاول فى الوضوء)

ځرمنې ته رسیدلو کې مانع وي، نو د هغې د لیرې کولو نه پرته به غسل او اودس نه کیږي او که هغه د اوبو د رسیدلو نه مانع نه وي، نو بیا غسل او اودس کیږي او که د اودس نه وروسته د نوکانورنګ یا سرخي لګولو سره لمونځ وکړل شي. نو لمونځ کیږي. خوبیاهم له دې څخه ځان ساتل پکار دي.

د نوکانودرنګ نقصانات

سوال: ما د غسل په فرائضو کې لوستلي دي چې په ټول بدن باندې باید اوبه داسې اوبیول شي چې د بدن هیڅ برخه د ویښته برابر ځای هم وچ پاتې نه شي. نن سبا دا خبره په عام فیشن کې راغلي ده چې زمونږ په کورونو کې ښځې په نوکانورنګ لګوي کوم چې ډیر ټینګ وي او په نوکانو باندې هغه کلک شي او همدغه شان ځیني سرې رنګ مالان وي ، چې د بدن په یو برخه باندې یې رنګ پربوځي .نو په اساني سره نه لیرې کیږي په داسې صورت کې هریو که ښځه ده او که سړی دجنابت دغسل سره پاکي حاصلولی شي اوکه نه؟ اسلام ښځې ته دخپل خاوند مخکې دځان ښایسته کولو اجازت ورکړی دی، ایا د نوکانو رنګ لګول جائز دي؟ که ناجائز وي، نودداسې ښځې دلمانځه، تلاوت اودخوراک وڅښاک څه حکم دی؟

جواب: که د نوکانو درنګ کلک شوی وي، نو دهغه د لیرې کولو نه پرته اودس او غسل نه کیږي، همدا حکم د نورو شیانو هم دی کوم چې اوبه بدن ته رسیدلو ته نه پرېږدي[۱]

سوال: که د خاوند د خوشحالولو له پاره د نوکانورنګ ولګول شي او خاوند په نه لګولو باندې سختې کوي، نو د داسې ښځې څه حکم دی؟ که د اسلامي تعلیماتو په رڼا کې د نوکانو رنګ لګول ګناه وي، نو ددې ګناه کولو کې ذمه واري په چا راځي په خاوند یا په ښځه؟ حکومت سره د رسولو ذریعې شته که د هغوی په ذریعه ددې شهرت وشي، نو ځنګه به وي؟

جواب: که د نوکانو درنګ له وجې لمونځ ضائع کیږي اود خاوند سره علم وي اوبیا یې نه منع کوي، نو ښځه او سړی دواړه ګناهګار دي[۲] که د خاوند د خوشحالولو له پاره د نوکانورنګ ولګوي، نو د اودس کولونه مخکې دې هغه لیرې کړي اوبیا دې اودس کولونه وروسته لمونځ وکړي که نه لمونځ یې نه کیږي.

ایا د مصنوعي غاښ او د نوکانو رنګ سره لمونځ صحیح دی؟

سوال: ایا د یو مسلمان سړي یاښځې له پاره د سرو زرو غاښ لګولو سره یا د نوکانو

---

[۱]] ایضا)۔

[۲]]وفیه:قطعت شعر رأسها اثمت ولعنت زاد فی البزازیة وان یاذن الزوج لانه لاطاعة لمخلوق فی معصیة الخالق.(الدر المختار مع الرد المحتار ج:٦ ص:٤٠٧،فصل فی البیع)۔

رنګ لګولو سره غسل کيږي او که نه؟

جواب: د مصنوعي غاښونو سره غسل کيږي دهغو د ليرې کولو ضرورت نشته[۱] خود نوکانو رنګ چې لګېدلی وي، نو غسل نه کيږي ترڅو چې هغه ليرې نه کړل شي.[۲]

د ښځو له پاره کوم قسم ميک اپ جائز دی

سوال: زمونږ ښځې په دې خبره باندې بحث کوي چې انسان د خپلې ښکلا له پاره ميک اپ کولی شي، پوښتنه داده چې د اسلام په رڼا کې دا خبره د ښځو سره ښايي چې هغه د يوې مسلمانې په حيث ميک اپ وکړي . په مېک اپ کې سرخي پاوډر او د نوکانو رنګ داخل دي؟ آيا په داسې حالت کې د وعظ په محفل کې شرکت کول قرآن لوستل او لمونځ وغيره څنګه دي؟

جواب: د ښځې له پاره داسې ميک اپ کول چې په هغه کې د الله پاک د فطري تخليق د بدلولو کوشش وي جائز نه دی. مثلا: خپل فطري او پيدا شويو ويښتو سره د نورو انسانانو ويښته يو ځای کول، خو د انسانانو د ويښتو نه علاوه د نورو مصنوعي ويښتانو لګول جائز دي. له دې پرته که ميک آپ د فطري تخليق نه بدليږي نو بيا په دې صورت کې جائز دی چې ددې ميک اپ سره ښځه د غير محرمو سړيو مخې ته نه ځي، په دې قسمه ميک اپ کې سرخي پاوډر وغيره شامل دي[۳] او د نوکانو رنګ نه دې ځان وساتل شي، ځکه چې د نوکانو

---

[۱]]ويجب اى يفرض غسل كل مايكون من البدن بلا حرج مرة........ولا يجب غسل ما فيه حرج كعين......وعلله بالحرج فسقط الاشكال.وفى الشامية(قوله فسقط الاشكال)اى ان الاصل وجوب الغسل الا انه سقط للحرج.......(ولا يمنع الطهارة ونيم)اى خرء ذباب وبرغوث لم يصل الماء تحته(وحنا)ولو جرمه،به يفتى(قوله به يفتى)صرح به فى المنية عن الذخيرة فى مسالة الحناء والطين والدرن معللاً بالضرورة........فلا ظهر التعليل بالضرورة.(درمختار مع رد المحتار ج:۱ ص:ص؛۱۵۲تا۱۵٤،مطلب فى ابحاث الغسل،وكذا فى الفتاوى العالمگيرية ج:۱ ص:۳۱ فرائض غسل،طبع رشيديه)_

[۲]] ولا يمنع الطهارة مع على ظفر صباغ ولا طعام بين اسنانه او فى سنه المجوف به يفتى،وقيل:ان صلبا منع وهوالاصح.(قوله وهوالاصح)صرح به فى شرح المنية،وقال:لامتناع نفوذالماءمع عدم الضرورة والحرج.(درمع الردج:۱ص:۱۵٤،ابحاث الغسل)_

[۳]]عن ابن عمر رضى الله عنهما ان النبى صلى الله عليه وسلم قال:لعن الله الواصلة والمستوصلة والواشمة والمستوشمة. متفق عليه.وعن عبدالله بن مسعودقال:لعن الله الواشمات والمستوشمات والمتنمصات والمتفلجات للحسن المغيرات خلق الله...الخ. (مشكوة ص:۳۸۱،باب الترجل)وقدفصله اصحابه فقالوا:ان وصلت بشعر آدمى فهوحرام بلاخلاف لانه يحرم الانتفاع بشعرالآدمى وسائراجزائه لكرامته،واماالشعرالطاهرمن غير الآدمى.....فان لم يكن لهازوج ولاسيدفهوحرام ايضا،وان كان فثلاثة اوجه،اصحهاان فعلته باذن الزوج والسيدجاز. (مرقاة شرح المشكوة ج:٤ ص:٤٦۰،باب الترجل، وايضا درمختار مع ردالمحتار ج:٦ ص:۳۷۲،۳۷۳،كتاب الحظروالاباحة،فصل فى النظروالمس)

رنګ د لیرې کولو نه پرته نه اودس کیږي او نه غسل. د نوکانو رنګ لیرې کول دهر اودس له پاره ګران کار دی او هر کله چې د نوکانورنګ لیرې کولو نه پرته اودس صحیح نه دی. نو لمونځ هم صحیح نه دی. د نوکانو رنګ د لعنت نه ځان ساتل لازمي دي.

❖ په پاکوالي او ناپاکوالي کې تلاوت، دعا او اذکار ❖

په جنابت او بې اودسي کې د قرآن کریم تلاوت کول

سوال: د جنابت په حالت کې یا له اوداسه پرته د قرآن کریم تلاوت کول جائز دي او که نه؟

جواب: که یو سړی د جنابت په حالت کې وي، نو نه ورته د قرآن کریم مسح کول جائز دي او نه یې تلاوت او له اوداسه نه پرته لاس وروړل جائز نه دي خو لوستل یې جائز دي.[۱]

د ناپاکوالي په حالت کې د قرآني ایت تعویذ استعمالول

سوال: مونږ اوریدلي دي چې سړی کله ناپاک وي، نو د هغه له پاره د قرآني ایت تعویذ په غاړه کې اچول نه دي پکار دا خبر صحیح ده یا غلطه؟

جواب: په کوم کاغذ چې ایت لیکل شوی وي، د ناپاکوالي په حالت کې د هغه مسح کول جائز نه دي، خو که په جامه وغیره کې نغښتل شوی وي، نو بیا جائز دي. له دې نه معلومه شوه چې د ناپاکوالي په حالت کې تعویذ اچول جائز دي کله چې هغه په جامه کې نغښتل شوی وي.[۲]

د غسل د لازم والي په وخت د کوموشیانو لوستل جائزدي؟

سوال: که غسل لازم وي، نو ایا درود شریف، کلمه طیبه، استغفار وغیره کولی شو؟

جواب: په داسې حالت کې د قرآن کریم تلاوت جائزنه دی، ذکر، دعا درودشریف وغیره ټول لوستل جائز دي.[۳]

---

[۱] وفی الجامع الصغیرجنب اخذ.....المصحف بغلافه لاباس به ولاتاخذهابغیرصرة ولاالمصحف بغیرغلاف ولایقرا القرآن...الخ.ولایکره للمحدث قراءة القرآن عن ظهرالقب...الخ. (خلاصة الفتاوی ج:۱ص:۱۰٤)

[۲] (وقراءة القرآن)بقصده(ومسه).....الابغلافه المنفصل کمامروکذایمنع(حمله)کلوح وورق فیه آیة.(قوله ومسه)ای القرآن ولوفی لوح او درهم اوحائط لکن لایمنع الامن مس المکتوب.(الدرالمختار مع ردمحتار ج:۱ص:۲۹۳)_

[۳] ولاباس لحائض وجنب بقراءة ادعیةومسهاوحملهاوذکرالله تعالی وتسبیح.(درمختارج:۱ص:۲۹۳)_

د قرآني ايتونو او احاديثو والا مضمون مسح کول

سوال: د دين اسلام کتابونو او رسالو کې ځای ځای قرآني ايتونه او حديثونه په کثرت سره ليکل شوي وي، د اسې کتابونه او رسالي بې اودسه مسح کول او لوستل څنګه دي؟

جواب: جائز دي خو قرآني ايتونو سره دې لاس نه لګوي[1]

د پانې والا پان خوړلو سره قرآن کريم لوستل

سوال: د پانې والا پان خوړلو نه وروسته د قرآن کريم لوستل جائز دي او که نه؟

جواب: لوستلې يې شي، خو دبدبويه شي خوړلو نه وروسته تلاوت کول مکروه دي[2]

د غسل د فرض کېدو پر مهال د اسم اعظم وظيفه

سوال: ايا د غسل د فرض کېدو په صورت کې د اسم اعظم يا ديو سورت ورد کول او يا تلاوت کول جائز دي؟

جواب: کله چې غسل فرض وي، نو د قرآن کريم تلاوت جائز نه دی نور اذکار جائز دي[3]

بې اودسه او د خوراک په وخت کې تلاوت کول

سوال: ايا قرآن کريم بې اودسه لوستل جائز دي؟ که د تلاوت په دوران کې اودس وي خو په خولې سره خوراک کوي، نو ايا تلاوت کېږي؟

جواب: بې اودسه تلاوت جائز دی[4] قرآن کريم ته دې لاس نه وروړي[5] خوراک سره تلاوت

---

[1] ويحرم به اى بالاكبر(وبالاصغر)مس مصحف،اى مافيه آية كدرهم وجدار(درمختار)قوله اى مافيه آية ...الخ، اى المرادمطلق ماكتب فيه قرآن مجازامن اطلاق اسم الكل على الجزءاومن باب الاطلاق والتقييد قال: ح لكن لايحرم فى غيرالمصحف الاالمكتوب اى موضع الكتابة كذافى الحيض من البحر...الخ. (ردالمحتار ج:١ص:١٧٣)۔

[2] رجل اراد ان يقرأ القرآن فينبغى ان يكون على احسن احواله يلبس صالح ثيابه ويتعمم ويستقبل القبلة لان تعظيم القرآن والفقه واجب (عالمگيرى ج٥، ص٣١٦) ايضاً قال فى امداد الفتاح وليس السواك من خصائص الوضوء فانه يستحب فى حالات،منها...قراءةالقرآن.(شامى ج:١ص:١١٤،مطلب فى دلالة المفهوم)

[3] لاتقرا الحائض والجنب شيئامن القرآن ويجوزللجنب والحائض الدعوات وجواب الاذان.(عالمگيرى ج:١ص:٣٨)

[4] ذهب الجمهورالى انه يجوزلغيرمتوضئ ان يقرا القرآن ويذكرالله.(بداية المجتهدج:١ص:٣١)۔

[5] هل هذه الطهارة شرط فى مس المصحف ام لا؟فذهب مالك وابوحنيفة والشافعى الى انهاشرط فى مس المصحف(بداية المجتهدج:١ص:٣٠).ايضاً:وفى كتاب النبى صلى الله عليه وسلم[بقيه حاشيه په راروانه صفحه.

کول د ادب خلاف دي.[1]

له اوداسه پرته د قرآن کریم تلاوت کول

سوال: تاسو د یو سوال په ځواب کې فرمایلي دي چې قرآن کریم داوداسه نه پرته نشو مسح کولی او قرآن کریم کې کتل هم بې اودسه منع دي.خو له کتلو نه پرته بې اودسه تلاوت کولی شو، د داسې تلاوت ثواب وي؟

جواب: بې اودسه قرآن کریم ته لاس وروړل منع دي، تلاوت منع نه دی که لاس ته یو جامه ور واغوستل شي یا په چاقو،قلم وغیره باندې پاڼې اړول کیږي ،نو د کتلو سره یې هم لوستلی شي، د تلاوت ثواب به په دې صورت کې هم وي. په ثواب کې کمی زیاتی بیله خبره ده.[2]

له اوداسه پرته درود شریف لوستلی شو

سوال: ...ایا له اوداسه پرته په ګرځېدلو او ناسته پاسته کې د درود شریف وظیفه کولی شو؟ سره له دې چې د الله پاک ذکر، خو په هر حال کې جائز دی ،نو ذکر د حبیب ﷺ هم په هر حال کې جائز کېدل پکار دي. لږ وضاحت وکړئ. ځکه چې ما د خلکو نه اورېدلي دي چې له اوداسه نه پرته درود شریف لوستل نه دي پکار.فرض کړه که د رسول الله ﷺ نوم مبارک راشي اومونږ بې اودسه یو، نو ایا درودشریف به نه وایو؟ حال دا چې د نوم مبارک په اورېدلو باندې خو درود شریف لوستل واجب دي؟

جواب: بې اودسه درود شریف لوستل جائز دي او له اوداسه سره نور علی نور دي.[3]

بې اودسه د الله پاک ذکر کول

سوال: ...یو سړی په دفتر کې ناست دی او بالکل یوازې او فارغ دی، کله کله متیازو وغیره ته هم ځی او لاس په صحیح طریقې سره وینځي، خو مکمل اودس د څه وجې په بنا نه کوي، یا یې غفلت وکړئ، نو په دې حالت کې په فارغ وخت کې ایا هغه د الله پاک ذکر او د

...بقیه د تیر مخ]... لعمروبن حزم:وان لایمس القرآن الاطاهر. (شرط مختصرالطحاوی ج:۱ص:۳٤٥،طبع دارالبشائر،بیروت)۔

[1] رجل اراد ان یقرأ القرآن فینبغی ان یکون علی حسن احواله یلبس صالح ثیابه ویتعمم ویستقبل القبلة لان تعظیم القرآن والفقه واجب،کذافی فتاوی قاضیخان.(عالمگیری ج:٥ص:۳۱٦،طبع بلوچستان)۔

[2] المحدث اذاکان یقرأ القرآن بتقلیب الاوراق بقلم اوسکین لاباس به کذافی الغرائب.(عالمگیری ج:٥ ص:۳۱۷). وایضًا: بالعلاقة اوبغلافة فلاباس به وان کان جنبًالانه غیرماس للقرآن کمالوحمل حملاًوفیه مصحف جازوان کان جنبًا. (شرح مختصرالطحاوی ج:۱ص:۳٤٦،کتاب الطهارة)۔

[3] ولاباس لحائض وجنب بقراءة ادعیة ومسهاوحملهاوذکرالله تعالی وتسبیح.(درمختار ج:۱ص:۲۹۳)۔

رسول الله ﷺ ذکر یا د څه بل څه آیت کریمه ورد کولی شي او که نه؟

جواب: د الله پاک د ذکر له پاره د اودس شرط نه دی ، بې اودسه تسبیحات لوستل جائز دي[1] او په اودس کې ذکر کول افضل دي.

په بیت الخلاء کې کلمه په ژبې سره ویل جائز نه دي

سوال: په بیت الخلاء کې د استنجاء په وخت کې کلمه طیبه لوستل جائز دي او که نه؟

جواب: په بیت الخلاء کې په ژبې سره کلمه طیبه لوستل جائز نه دي.[2]

په بیت الخلاء کې دې دعا په زړه کې ووایي

سوال: که یو سړی په بیت الخلاء کې د داخلېدو نه مخکې دعا او چپه پښه داخلول هیر کړي او دننو تلو سره ورته وریاد شي نو څه وکړي؟

جواب: په ژبې سره دې نه وایي په زړه کې دې ووایي.[3]

د لفظ الله والا امېل (لاکټ) سره لیټرین ته تلل

سوال: داسې امېل چې هغه باندې لفظ الله لیکل شوی وي هغه هر وخت په غاړه کې ساتلو سره غسل خانې وغیره ته تلل جائز دي؟ ایا په داسې کولو سره د الله سبحانه وتعالی د نوم بې ادبي نه راځي؟

جواب: بیت الخلاء ته د تلو نه مخکې د هغه لیرې کول پکار دي.[4]

په میدان کې قضاء حاجت کولو نه مخکې دعا کوم ځای ولوستل شي؟

سوال: په ښارونو کې بیت الخلاء وي، خو په کلیو کې نه وي ،نو په کلیو کې په فراخه ځای کې قضاء حاجت کولو نه وړاندې دعا لوستل پکار دي او که نه؟

---

[1] ایضاً۔

[2] وسننه.....والبداءة بالتسمية قولا.....قبل الاستنجاءوبعده الاحال انكشاف وفى محل نجاسة فيسمى بقلبه(قوله الاحال الكشاف الخ) الظاهر ان المراد انه يسمى قبل رفع ثيابه ان كان فى غيرالمكان المعد لقضاء الحاجة، والافقبل دخوله، فلونسى فيهاسمى بقلبه ولايحرک لسانه تعظيماًلاسم الله تعالى.(ردالمحتارمع الدرالمختار ج:١ص:١٠٩،طبع ايچ ايم سعيدكراچى)۔

[3] اوګورئ تېره شوې حاشيه (وسننه.....والبداءة بالتسمية قولا.....قبل الاستنجاءوبعدالاحال انكشاف وفى محل نجاسة فيسمى بقلبه(قوله الاحال انكشاف الخ) الظاهران المرادانه يسمى قبل رفع ثيابه.....الخ)

[4] ويكره ان يدخل فى الخلاءومعه خاتم عليه اسم الله تعالى اوشيءمن القرآن...الخ(عالمگيرى ج:١ص:٥٠)

جواب: په بیت الخلاء کې د قدم ایښودلو نه مخکې او په ځنګل کې د ستر پرانستلو نه مخکې دعا لوستل پکار دي.[١]

د جنابت په حالت کې نوکان اخستل

سوال: د جنابت په حالت کې که نوکان واخستل شي، نو ایا تر څو چې هغه دوباره غټېږدو نه وروسته وانخستل شي، ترڅو نه پاکیږي؟

جواب: د جنابت په حالت کې نوکان اخستل نه دي پکار، خو دا غلطه خبره ده چې ترڅو هغه بیا غټېږدو نه وروسته نه وي اخستل شوي انسان نه پاکیږي.[٢]

❖ د نجاست او پاکوالي مسائل ❖

....

د نجاست خفیفه او نجاست غلیظه تعریف

سوال: ما د مشرانو نه اورېدلي دي چې د بدن درې برخې ناپاکې وي او یوه برخه پاکه وي، نو هم لمونځ قبلیږي ایا دا خبره صحیح ده؟

جواب: نه! په مسئله باندې خپله پوهېدولو او بل ته ښودوله کې غلطي شوې ده، اصل کې دلته دوه مسئلې ځانته ځانته دي:

یوه دا چې جامې ته نجاست ورسیږي، نو تر کوم حده پورې معاف دی؟ ددې ځواب دا دی چې د نجاست دوه قسمونه دي:

نجاست غلیظه.....مثلا د انسان غټ بول، متیازې، شراب، وینه د ځناورو سوټه او د حرام ځناور متیازې وغیره دا ټول چې کله بهیدونکي وي، نو د یو درهم په اندازه معاف دی او که ټینګ وي، نو د پنځه ماسې وزن برابر معاف دي که ددې نه زیات وي، نو لمونځ نه کیږي.[٣]

---

[١] ویستحب له عندالخول فی الخلاءان یقول:اللهم انی اعوذبک من الخبث والخبائث ویقدم رجله الیسری وعند الخروج یقدم الیمنی...الخ.(عالمگیری ج:١ص:٥٠).فی الدرالمختار:قبل الاستنجاءوبعده الاحال انکشاف.قوله.الاحال الکشاف الظاهران المرادانه یسمی قبل رفع ثیابه ان کان فی غیرالمکان المعدلقضاءالحاجة والا فقبل دخوله فلونسی فیهما سمی بقلبه ولایحرک لسانه تعظیما لاسم الله تعالی.(الدرالمختارمع الردالمحتارج:١ص:١٠٩)۔

[٢] حلق الشعرحالة الجنابة مکروه وکذاقص الاظافیرکذافی الغرائب.(عالمگیری ج:٥ص:٣٥٨)۔

[٣] ومن اصابه من النجاسة المغلظة کالدم والبول من غیرماکول اللحم ولومن صغیرلم یطعم والغائط والخمر..... مقدارالدرهم فمادونه جازت الصلاةمعه،لان القلیل لایمکن التحرزعنه فیجعل عفواً...ثم یروی اعتبار الدرهم من حیث المساحة، وهوقدرعرض الکف فی الصحیح....[بقیه حاشیه په راروانه صفحه...

نجاست خفيفه......مثلاً (د حلال ځناور متيازې) د جامې ځلورمې برخې پورې معاف دی، دجامې دځلورمې برخې نه مراد د جامې هغه برخه ده چې په کومه نجاست لګېدلی وي مثلاً لستونړی به ځانته شميرل کيږي، لمن به ځانته شميرل کيږي او د معاف کيدو مطلب دا دی چې که هم په دې حالت کې يې لمونځ وکړ، نو لمونځ به وشي دوباره د راګرځولو ضرورت نشته[1] خو ددې نجاست ليرې کول او پاکول په هر حال کې ضروري دي.[2]

دويمه مسئله داده که د چا سره پاکه جامه نه وي او د ناپاکه جامې د پاکولو هم څه صورت نه وي. نو ايا دهمدې ناپاکه جامې سره لمونځ کول پکار دي اوکه جامه وېستلو سره لمونځ وکړي؟ ددې درې صورتونه دي.

اول دا چې هغه جامه ځلورمه برخه پاکه ده او ۴/۳ درې برخې ناپاکه ده په دې صورت کې په همدې جامه کې لمونځ کول ضروري دي، په لوڅ حالت کې د لمونځ کولو اجازت نشته.

دويم صورت دا دی چې جامه د ځلورمې برخې نه کمه پاکه وي په دې صورت کې اختيار دی که په دې جامه کې لمونځ کوي يا جامه ليرې کولو سره په ناسته د رکوع او سجدې په اشاره سره لمونځ کوي.

دريم صورت دا دی چې جامه ټوله ناپاکه وي، نو په دې صورت کې د ې دناپاکه جامې سره لمونځ نه کوي، بلکې جامه وېستلو سره دې لمونځ وکړي، خو لوڅ سړي ته په ناسته د لمونځ کولو حکم دی د رکوع او سجدې په ځای دې اشارې سره لمونځ کوي چې تر څو ممکن وي عورت بايد پټ کړل شي.[3]

...بقيه د تير مخ]... ويروى من حيث الوزن،وهوالدرهم الكبيرالمثقال،وقيل فى التوفيق بينهما: ان الاولى فى الرقيق،والثانية فى الكثيف،وفى الينابيع:وهذا القول اصح.(اللباب فى شرح الكتاب ص:٦٨،فصل فى النجاسة المغلظة،طبع قديمى،درمختار ج:١ص:٣١٨)_

[1]]وان اصابه نجاسة مخففة كبول مايوكل لحمه....جازت الصلاة معه مالم يبلغ ربع جميع الثوب.....وقيل ربع الموضع الذى اصابه كالذيل والكم والدخريص.....وفى الحقائق:وعليه الفتوى.(اللباب فى شرح الكتاب ص:٦٨،٦٩، ايضاً: درمختار ج:١ص:٣٢١،٣٢٢)_

[2]] المصلى اذارای على ثوبه نجاسة هى اقل من قدرالدرهم ان كان فى الوقت سعة فالافضل ان يغسل الثوب ويستقبل الصلاة وان كان تفوته الصلاة بجماعة ويجدفى موضع آخرفكذالک وان خاف ان لايجدالجماعة اويفوته الوقت مضى على صلاته،كذافى الذخيرة.(عالمگیری ج:١ص:٦٠،كتاب الصلاة،الفصل الثانى)_

[3]]وصلاته فى ثوب نجس الكل احب من صلاته عرياناً.(حاشية الطحطاوى على المراقى ص:١٣٠).ولوكان مملوا من الدم اوالطاهردون الربع يخيربين ان يصلى عرياناً.(خلاصة الفتاوى ص:٧٨،البحرالرائق ج:١ ص:٢٨٩). وجدثو باربعه طاهر و صلى عاريا لم يجز وان كان اقل من ربعه طاهرا وكله نجسا خير بين ان يصلى عاريا قاعدا بايماء وبين ان يصلى فيه قائماً بركوع وسجود وهو افضل كذا فى الكافى.(عالمگیری ج:١ص:٦٠،كتاب الصلاة)

الغرض تاسو چې کومه مسئله د مشرانو نه اورېدلې ده هغه داده چې د یو سړي سره پاکه جامه نه وي بلکې یوازې داسې جامه وي چې دهغې درې برخې ناپاکه وي او یوه برخه یې پاکه وي، نو هم په دې جامه کې لمونځ کول ضروري دي.

له څومره نجاست سره لمونځ جائز دی؟

سوال: ...که د ګنده اوبو څاڅکي ولګیږي ،نو وینځل یې پکار دي. خو یو صاحب فرمایي چې د یوې روپۍ د سکې هومره ګول مقدار نه دي وینځل پکار.که ددې نه لوی وي نو وینځل یې پکار دي، ځواب راکولو سره مو مشکور کړئ!

جواب: تاسو ته په مسئله پوهېدلو کې غلطي شوې ده. مسئله داده که جامې ته د ګنده اوبو یا د څه بل نجاست څاڅکي لګېدلي وي او په بې پامۍ کې یې لمونځ وکړ، نو دا به ګورو چې که د روپۍ د ګول سکې هومره نښه وه یا ددې نه هم کمه وه. نو لمونځ وشو د هغه د راګرځولو ضرورت نشته او که ددې نه زیات و ، نو لمونځ نه دی شوی،دوباره به راګرځول کیږي. دا مطلب نه دی چې که نجاست لږ وي نو وینځل یې نه دي پکار.[1]

د ډیر وخته پورې د څاڅکو د راتلو د پاکوالي طریقه

سوال: نن سبا د جدید دورپه وجه لیټرین کې د فراغت نه وروسته د اوبو استعمال کیږي او بیا اودس کیږي. خوکله چې متیازې په یو پراخه ځای کې کیږي اوداستنجاء له پاره لوټې استعمالیږي ،نو د کافي وخته پورې د متیازو څاڅکي راځي.نو ایا بیا به په اوبو سره استنجاء کول او اودس کول کافی وي،حال دا چې قوي ګمان دی چې د متیازو څاڅکي به وروسته هم راغلي وي؟

جواب: ...د کوم سړي چې دا مرض وي چې د ډیر وخته پورې د هغه نه څاڅکي ځي د هغه له پاره د اوبو د استعمال نه مخکې په لوټې سره صفایي کول لازم دي کله چې اطمینان اوشي، نو بیا دې په اوبو سره استنجاء وکړي.[2]

هوا سره که نجاست اووځي ، نو د اودس نه مخکې دې استنجاء وکړي

سوال: په لمانځه کې که هوا خارجه شي، نو له طهارت نه پرته دویم اودس کولو سره لمونځ

---

[1] النجاسة ان كانت غليظة وهى اكثرمن قدرالدرهم فغسلها فريضة والصلاة بهاباطلة،وان كانت مقداردرهم فغسلها واجب والصلوة معهاجائزة.(عالمگیری،الباب الثالث فی شروط الصلوة ج:١ص:٥٨)_

[2] فی الدرالمختار:يجب الاستبراءبمشى اوتنحنح اونوم على شقه الايسرويختلف بطباع الناس.قوله يجب الاستبراءالخ هو طلب البراة من الخارج بشيءمماذكره الشارح حتى يستيقن بزوال الاثر.....امانفس الاستبراءحتى يطمئن قلبه بزوال الرشح فهوفرض وهو المراد بالوجوب ولذا قال الشرنبلالى:يلزم الرجل الاستبراءحتى يزول اثرالبول ويطمئن قلبه.(الدرالمختارمع ردالمحتارج:١ص:٣٤٤،٣٤٥)_

جائز دی، که د لمانځه د حالت نه پرته هوا اووځي، نو ایا طهارت واجب دی یا یوازې اودس کولو سره لمونځ کول پکار دي طهارت دې نه کوي؟

جواب: په هوا وتلو سره یوازې اودس لازمیږي ،خو که د هوا سره نجاست وتلی وي، نو استنجاء کول پکار دي.[1]

د ویده کېدو نه وروسته لاس وینځل

سوال: ما په بهشتي زیور(جنتي کالي)کې لوستلي و چې سړی کله د ویده کېدو نه وروسته سحر راپورته شي، نود هغه لاسونه ناپاک وي او هغه له پاره د لاس پاکولو نه پرته هیڅ لوند شي نیول نه دي پکار، پوښتنه داده چې که د سړي لاس په خولې سره لوند وي یا هغه په خوب کې یا په بې هوشۍ کې د بدن داسې برخې ته لاس یوسي چې په خولې سره لوند وي، نو په داسې صورت کې به هم د هغه بدن او لاس ناپاک وي؟ محترمه! په ما باندې خوله ډېره زیاته راځي او خاص طور سره په ویده کیدو کې په یو ډډه ملاسته کې هغه اړخ لوند شي اوس زه چې په خپلو لاسونو چې په خولې سره لوانده وي مخ هم ګروم اوڅادرهم صحیح کوم غرض داچې بدن ، جاموا وبسترې له لاس وړم؟

جواب: تاسو چې د بهشتي زیور(جنتي کالي) د کومې مسئلې حواله ورکړې ده هغه داده:

مسئله.......کله چې یو سړی د ویده کېدو نه بیدار شي، نو ترڅو چې د مړوندونو پورې لاس ونه وینځي تر هغو دې لاس په اوبو کې نه وهي، که لاس پاک وي او که ناپاک وي.....[2]

تاسو د بهشتي زیور په حواله ورکولو کې دوه غلطۍ کړې دي:

یوه غلطي داچې کله سړی د ویده کېدو نه وروسته راپورته شي ،نو د هغه لاسونه ناپاکه وي،حال دا چې د بهشتي زیور پورته ذکر شوې مسئله کې د خوب نه د پورته کېدونکي لاسونو ته ناپاکه نه دي ویل شوي.

دویمه غلطي داده چې د لاس د پاکولو نه پرته یو شی نیول نه دي پکار حال دا چې په بهشتي زیور کې په ذکر شوې مسئلې کې دا لیکلي دي چې که لاس پاک وي که ناپاک، د اوبو په لوښې کې یې اچول نه دي پکار نه دا چې هیڅ شی نیول نه دي پکار.

د ویده کېدو نه مخکې که بدن پاک وي او په خوب کې د جنابت له وجې نه نه وي ناپاکه شوی، نو په خولې راتلو سره نه بدن ناپاکه کیږي او نه د ویده کېدونکي لاس ،خو له خوبه

---

[1] فلایسن (ای الاستنجاء)من ریح.....ولان بخروج الریح لایکون علی السبیل شیء ولایسن منه بل هوبدعته (شامی ج:۱ ص: ۳۳، البحر الرائق ج:۱ ص:۲۵۲)۔

[2] بهشتی زیور ص:۱۱۱، حصه دوم، باب دوم استنجی کا بیان ص:۷، طبع مکتبة العلم)۔

دپورته کېدو وروسته ترڅو چې لاس ونه وينځل شي .داوبو په لوښي کې یې دننه کول نه دي پکار.[1]

د اودس د اوبو څاڅکي ناپاکه نه دي

سوال: موږ اودس نه وروسته جومات ته داخليږو .نو په فرش باندې د اودس د اوبو څاڅکي پرېوځي په دې سره انسان ګناه ګاريږي؟او ايا دا خبره صحيح ده چې دلمانځه په ځای دې د اودس څاڅکي نه غورځيږي؟

جواب: .نه ! دا مسئله صحيح نه ده.د اودس څاڅکي ناپاکه نه دي.[2]

د اودس په څاڅکو سره حوض نه ناپاکه کيږي

سوال: دځينو خلکو نه مو اورېدلي دي چې داودس داوبو څاڅکو نه ځان ساتل پکار دي ځکه چې غورځېدونکې اوبه ناپاکه وي سره له دې چې په ډېرو جوماتونو کې حوضونه وي د اودس کولو په وخت د اودس اوبه په حوض کې غورځيږي په دې صورت کې اوبه ناپاکه کيږي او که نه؟

جواب: ..د حوض نه په اودس کولو کې احتياط کول پکار دي چې څاڅکي په حوض کې ونه غورځيږي، خو په دې څاڅکو سره حوض نه ناپاکه کيږي.[3]

په زکام کې د پوزې نه وتونکې اوبه پاکې دي

سوال: ...د نزلې او زکام په وجه چې کومې اوبه د پوزې نه اوځي هغه پاکې دي که ناپاکې؟ که پاکې دي. نو د کوم دليل لاندې؟ او که ناپاکې دي. نو څه دليل دی؟

جواب: د نزلې او زکام په وجه چې کومې اوبه د پوزې نه بهيږي هغه نجې او ناپاکې نه دي،ځکه چې هغه نه دڅه زخم نه وتلي دي اونه په څه زخم باندې تيريږي،هم داوجه ده چې په دې باندې اودس نه ماتيږي.[4]

---

[1] وسنن الطهارة غسل اليدين قبل ادخالهما الاناء،اذااستيقظ المتوضئ من نومه لقوله عليه السلام:اذااستيقظ احدكم من منامه فلايغمسن يده فى الاناءحتى يغسلهاثلاثاًفانه لايدرى اين باتت يده.(هداية ج:١ص:٣كتاب الطهارة).وعن ابى هريرة رضى الله عنه ان النبى صلى الله عليه وسلم قال:اذا استيقظ احدكم من منامه فلايغمس يده فى الاناءحتى يغسلها ثلاثاً فانه لايدرى اينت باتت يده.(مسلم ج:١ص:١٣٦سنن ابى داودج:١ص:١٥)_

[2] وروى محمدعن ابى حنيفة انه طاهرغيرمطهرللاحداث كالخل واللبن وهذاهوالصحيح،وبه اخذمشائخ العراق وسواءفى ذلك كان المتوضئ طاهراً اومحدثاًفى كونه مستعملاً.(الجوهرةالنيرة ص:١٥،طبع دهلى)_

[3] جنب اغتسل فانتضح من غسله شئ فى انائه لم يفسدعليه الماء.....وكذاحوض الحمام...الخ.(خلاصة الفتاوى ج:١ص:٨)_

[4] ولونزل من الراس فطاهراتفاقاً.وفى التجنيس:انه طاهر كيفماكان وعليه الفتوى (البحرالرائق ج١ ص٣٧)

د پیو (شیدو) رودونکي ماشوم متیازې ناپاکې دي

سوال: د پیو (شیدو) رودونکی ماشوم که په جامو متیازې وکړي، نو هغه جامې وینځل پکار دي که یوازې به په اوبو تویولو سره پاکې شي؟

جواب: د ماشوم متیازې ناپاکې دي په دې وجه د جامو وینځل ضروري دي او د پاکولو له پاره دومره کافي ده چې د متیازو په ځای دومره اوبه واچول شي چې په دومره اوبو سره هغه جامه درې ځله لنده شي.[۱]

ماشوم چې په کوم شي متیازې وکړي هغه پاکېدلی شي؟

سوال: که د خاورې په لوښي باندې ماشوم متیازې وکړي، نو ایا هغه لوښی ضائع کول پکار دي او که نه؟ اکثر دا کتل کیږي چې معمولي غذا باندې ماشوم متیازې وکړي، نو خلک هغه ضائع کړي، خو که خوراک قیمتي وي، نو په وینځلو سره یې وخوري، سره له دې چې متیازې به لازمي د خوراک برخ پورې تللې وي په داسې موقع باندې څه حکم دی؟

جواب: د خاورې لوښی په درې ځله وینځلو سره پاکیږي یعنې چې داسې یې ووینځي چې هرځل د اوبو څڅېدل بند شي[۲] او په کومو خوړوکې چې ماشوم متیازې وکړي د هغو خوراک صحیح نه دی، خو داسې ځای کې اېښودل یې پکاردي چې څه ځناور په خپله راشي او هغه وخوري.

په یو مشین باندې د غیر مسلمو د جامو سره جامې وینځل

سوال: د جامو وینځلو مشین مشترکه طور سره د کمپنۍ د طرفه ملاو شوی دی چې په هغه باندې اکثر غیر مسلم جامې وینځي، که په څه وخت کې یو مسلمان هم په دې باندې جامې وینځي نو ایا د مسلمانانو له پاره په دې جامو کې لمونځ کول جائز دي؟

---

[۱] اما لو غسل فی غدیر او صب علیه ماء کثیرا او جری علیه الماء طهر مطلقا بلا شرط عصر و تجفیف و تکرار غمس هو المختار. (درمختار ج: ۱ ص: ۳۳۳). وفی الشامیة: وان المعتبر غلبة الظن فی تطهیر غیر المرئیة بلا عدد علی المفتی به...الخ. (ردالمحتار ج: ۱ ص: ۳۳۳، مطلب فی حکم الوشم).

[۲] وقدر بتثلیث جفاف ای انقطاع تقاطر فی غیره ای غیر منعصر مما یتشرب النجاسة...الخ. (قوله ومما یتشرب النجاسة) حاصله کما فی البدائع: ان المتنجس اما ان لا یتشرب فیه اجزاء النجاسة اصلاً کالاوانی المتخذة من الحجر والنحاس والخزف العتیق، او یتشرب.....ففی الاول طهارة بزوال عین النجاسة المرئیة او بالعدد علی مامر.....الخ. (ردالمحتار مع الدر المختار ج: ۱ ص: ۳۳۲، کتاب الطهارة، مطلب فی حکم الوشم، ایضاً عالمگیری ج: ۱ ص: ۴۲).

جواب: د غير مسلمو په جامو وينځلو سره خو هيڅ نه کيږي.تاسو کله چې جامې وينځئ ،نو هغه درې ځله په اوبو کې وهلو سره ښې نچوړ کوئ پاکې به شي.[1]

د ډرائي کلينر (دجامو وينځلو مشين) با ندې دوينځل شويو جامو حکم

سوال: دلته چې د ګرمو جامو د وينځلو چې کوم دکانونه او کارخانې دي چې هغو ته ډرايي کلينر (دوبي) وايي چې هغه جامې وينځي،په هغو کې د پيټرولو په شان بهېدونکې ماده اچول کيږي چې هغه جامې وينځي،هغه ماده يو ځل نه وي باربار هم هغي لره صفا کولو نه وروسته دوباره استعمالولي شي يو دوه هفتې وروسته نوي اچول کيږي،په همدې موده کې لس لس ځله په دې مشين کې جامې اچول کيږي،اوس پوښتنه داده چې په دې طريقه به وينځل شِوې جامې پاکې وي که ناپاکې؟ چونکه په دې کې هر قسمه جامې پاکې او ناپاکې ټولې اچول کيږي او دا مشينان کله هم په اوبو نه وينځل کيږي.په دې وجه دا شک راځي چې په دې کې به وينځل شوې ټولې جامې ناپاکې وي،خو د يقين په درجه کې معلومه نه ده چې په دې کې به ناپاکې جامې هم اچول شوې وي؟ جواب په تفصيل سره وليکئ چې دلته دا مسئله د بحث موضوع جوړه شوې ده.

جواب: دا خو ظاهره ده چې په دې مشينانو کې کومې جامې اچول کيږي په هغو کې ډيرې ناپاکې هم وي،پاکې او ناپاکې چې سره يوځاى شي ټولې به ناپاکې شي.او لکه څنګه چې معلومه ده چې د ناپاکوجامو د پاکولو له پاره شرط دادی چې درې ځله په اوبو کې واچول شي اوهرځل ښې نچوړ شي[2] په ډرائي کلينر دکانونو کې په دې تدبير باندې عمل نه کيږي .په دې وجه د هغه ځاى وينځل شوې جامې پاکې نه دي،که هلته د وينځلو ضرورت راشي نو هغه دې په خپله پاکې کړي.

دا خو په هغه صورت کې دي چې ددې کار غالب ګمان وي چې په مشين کې پاکې او ناپاکې جامې ټولې اچول شوي دي،او که د ناپاکو جامو د اچولو غالب ګمان نه وي بلکې يوازې شک او تردد وي، نو بيا حکم دا دی چې په کوم حالت کې تا جامه ورکړې وه په هماغه حالت کې به وي يعنې که پاکه جامه دې ورکړې وه ،نو پاکه به وي او که ناپاکه دې

---

[1] الثوب اذاتنجس وجب غسله ثلاث مرات...الخ.(عالمگيری ج:۱ص:۱۴۳).ايضاً: ان المتنجس اماان لايتشرب فيه اجزاءالنجاسة اصلاً.....اويتشرب فيه قليلاًكالبدن والخف والنعل اويتشرب كثيراً...... واما الثالث، فان كان مما يمكن عصركالثياب فطهارته بالغسل والعصرالى زوال المرئية وفى غيرها بتثليثهما...الخ. (فتاوى شامى ج:۱ص:۳۳۲)_

[2] اوګورئ تيره شوی حاشيه (الثوب اذاتنجس وجب غسله ثلاث مرات...الخ.(عالمگيری ج:۱ ص:۱۴۳). ايضاً: ان المتنجس اماان لايتشرب فيه اجزاء النجاسة اصلاً.....اويتشرب فيه قليلاًكالبدن والخف والنعل اويتشرب كثيراً.....الخ(فتاوى شامى ج:۱ص:۳۳۲)_

وركړي وه نو نـ پاكه به وي.[1]

آيا په واشنګ مشين سره وينځل شوي جامې پاكې وي؟

سوال: ايا په واشنګ مشين سره وينځل شوي ناپاكې جامې پاكيږي؟ او ايا په دې سره لمونځ كيږي؟

جواب: د جامو وينځلو مشين كې د صابون په اوبو كې جامې وينځل كيږي او بيا ددې اوبو په ويستلو سره نوې اوبه اچول كيږي او دا عمل بار بار كيږي تر دې چې د جامو نه صابون اوځي په دې وجه د جامو وينځلو په مشين كې وينځل شوي جامې پاكې دي.[2]

د دهوبي وينځل شوي جامې پاكې دي

سوال: ..دهوبي زمونږ جامې او جاى نماز هم وينځي مونږ ته نه ده معلومه چې هغه يې پاك وينځي يا ناپاك؟ ايا وينځل شويو جامواو جاى نماز باندې درې ځله بسم الله ويل او درې ځله څنډلو سره پاكيږي؟ يا ددې د وينځلو نه وروسته پخپله ددې وينځل پكار دي؟

جواب: ..د دهوبي له لورې وينځل شوې جامې پاكې دي.[3]

ناپاكه جامه يوځل وينځلو نه وروسته په تناب باندې اچولو سره تناب هم ناپاكه كوي

سوال: كه ناپاكه جامې يوازې يوځل نچوړ شي او په تناب باندې واچول شي، نو ايا دغه تناب وغيره ناپاكه كيږي؟

جواب: پورته جواب ذكر شوى دى چې كه ناپاكه شى لوند وي، نو په كوم شي چې كيښودلاى شي هغه هم ناپاكه كوي،داد وهم خبره نه ده،بلكې دپاكي مسئله ده ددې وجې نه پاكول يې ضروري دي[4]

---

[1] القاعدة الثالثة: اليقين لايزول بالشک.....يندرج فی هذه القاعدة قواعدة، منها:قولهم:الاصل بقاءماكان على ماكان،وتتفرع عليهامسائل،منها:من تيقن الطهارة وشک فی الحدث فهومتطهر،ومن تيقن الحدث وشک فی الطهارة فهو محدث...الخ.(الاشباه والنظائرج:١ص:٨٤تا٨٧،طبع ادارةالقرآن كراچی)۔

[2] ثوب نجس غسل فی ثلاث جفان اولی واحدة ثلاثاًوعصرفی كل مرة طهرلجريان العادة بالغسل هكذا...الخ.(عالمگيری ج١ ص٤٢) ايضاً اما لوغسل فی غدير او صب عليه ماءً كثيراً او جری عليه ماء طهر مطلقاً بلا شرط عصر وتجفيف وتكرارغمس هوالمختار...الخ.(درمختارج:١ص:٣٣٣)۔

[3] ايضاً)۔

[4] ان وضع رجله جافة على بساط نجس رطب ان ابتلت تنجست.(عالمگيری ج:١ص:٤٧،كتاب الطهارة).

ايا ناپاکه شی نچوړول ضروري دي؟

سوال: ايادا صحيح خبره ده چې ناپاکه شی د نچوړولو نه پرته زياتو اوبو باندې وينځلو سره پاکيږي؟

جواب: صحيح ده. والله اعلم.[1]

په تيلوکې چې مږه پريوځي نو د پاکولو طريقه يې

سوال: د شپې تقريباً ۱۵ کلو تيلو کې مږه پريوتله او مړه شوه. سحر وليدل شوه. دا تيل په څه صورت کې پاکېداى شي او که نه؟ يا څه ځناور لپاره په خوراک کې استعمالېداى شي او که نه؟

جواب: دا تېل پاکيږي او طريقه يې دا ده چې د تيلو برابر يا ددې نه زيات مقدار کې په کې اوبه واچول شي او په اور باندې کېښودل شي. ترڅو چې اوبه وسوځي او يوازې تېل باقي پاتې شي. همدا عمل چې درې ځله وکړل شي. نو تيل به پاک شي.[2]

د اوسپنې شيانو باندې ګندګي ولګيږي نو څنګه به پاکيږي؟

سوال: د اوسپنې يا د اوسپنې د قسم نور شيان دروازې، کړکيانې. غرض دا چې د اوسپنې نه جوړ شوي څومره شيان هم دي. چې رنګ شوي وي هغه هم او چې رنګ شوي نه وي هغه هم، که په دې باندې ګندګي ولګيږي. نو جامې باندې يا لاس باندې ګرولو سره به پاک شي او که نه؟ دغه شان د لرګي او د پلاسټک شيان؟

جواب: يوازې په مږلو سره نه پاکيږي. خو که لمده جامه پرې څو څو ځله ومږل شي او هرځل جامه پاکولاى شي. نو بيا به پاک شي.[3]

د پلاسټک لوښي هم وينځلو سره پاکيږي

سوال: تاسو ته معلومه ده چې په کراچۍ کې په کثرت سره د پلاسټک لوښي جوړيږي او استعماليږي. موږ دا اوريدلي دي چې کله پلاسټک نجس شي (يعنې يو نجس څاڅکی پکې پريوځي) نو بيا نه شي پاکېدلی. سره له دې چې په ټولو کورونو کې د پلاسټک لوښي او په

---

[1] امالوغسل فی غديراوصب عليه ماءکثيراوجری عليه الماءطهرمطلقابلاشرط عصروتجفيف وتکرار غمس، هوالمختار.(درمختار ج: ۱ص:۳۳۳).

[2] الدهن النجس يغسل ثلاثابان يلقی فی الخابية ثم يصب فيه مثله ماءويحرک ثم. يترک حتی يعلوالدهن فيوخذوينقب اسفل الخابية حتی يخرج الماءهکذاثلاثافيطهر.(عالمگيری ج:۱ص:۴۲).

[3] اذاتنجس مالاينعصربان موه السکين بماءنجس......يموه السکين بالماءالطاهرثلاثا.(عالمگيری ج:۱ص:۴۲،الباب السابع فی نجاسة الاحکام،کتاب الطهارة).

تولو غسل خانو کې د پلاستک بالتي، کپونه او لوټې وغیره استعمالیږي او په غسل خانه کې تاسو ته پته ده چې څاڅکي وغیره ضرور پریوځي.

جواب: دا دکوم عقلمند وینا ده چې د پلاستک لوښي نه پاکیږي؟ څنګه چې نور لوښي په وینځلو سره پاکیږي همدغه شان د پلاستک لوښي هم وینځلو سره پاکیږي

د لوښي د پاکولو طریقه

سوال: که کچه لوښي (منګی) وغیره ناپاک شي یا پاخه لوښي (دیګی یا بالتی) وغیره ناپاک شي، نو څنګه یې پاک کړو؟

جواب: لوښی که پوخ وي که کچه په درې ځله وینځلو سره پاکیږي.[1]

په ګنډګي کې د غورځیدلي ساعت (ګړۍ) د پاکولو طریقه

سوال: ...زما د لاس ګړۍ قیمتي واټر پروپ د شپې نهه بجې په فلش (د غټو بولو په ځای) کې وغورځیدله دقیمتي کیدو په وجه ډېر زیات پریشان او فکرمند شوم سهارنهه بجې جمعدارد فلش نه ګړۍ راویستله، یعني د دولسو ګینټو نه وروسته ګړۍ راویستل شوه، هغه وخت هم هغه په ښه صحیح وخت باندې چلېدله. پوښتنه دا ده چې ددې په وینځلو سره استعمالول روا دی اویا ددې د پاکولو صحیح طریقه څه ده؟ ددې په لاس باندې تړلو سره لمونځ او تلاوت کولی شو؟

جواب: که تسلي وي چې اوبه په ډې کې ننه نه دي تللي، نوبیاځې د پورته نه وینځل کافي دي که نه پرانستلو سره دې ووینځل شي او د اوبو په ځای په پټرولو باندې پاکول هم صحیح دي.[2]

د مالوچواو د فوم د ګدۍ د پاکولو طریقه

سوال: د فوم او د مالوچو ګدۍ څنګه پاکه کړو؟ که د بسترې په طور استعمالولو سره هغه ناپاکه شي، ځکه چې عموما واړه ماشومان په هغې متیازي کوي.

جواب: ..داسې شی چې دهغه نچوړ کول (نښېځل) ناممکن وي دهغه د پاکولو طریقه داده چې هغه دې وینځلو نه وروسته کیښودل شي تردې چې دهغه څاڅکي غورځېدل بند شي، په دې طریقه دې درې ځله ووینځل شي.[3]

---

[1] الخذف الحدیدوالآجرالجدیدوالحصیرالمتخذمن الخلفاءاذاتنجس یغسل ثلاثاًویجفف علی اثرکل مرة وان کان الخذف قدیماًمستعملاًیکفیه الغسل ثلاثاً.(فتاوی سراجیة ص:٦)وایضاً:وان کانت غیرمرئیة فطهارته بالغسل ثلاثاًوالعصرفی کل مرة...الخ.(البدالع الصنائع ج:١ص:٨٨)۔

[2] یجوزتطهیر النجاسة بالماءولکل مائع طاهریمکن ازالتهابه......الخ.(عالمگیریة ج:١ص:٤١)۔

[3] قوله(والا)وان لم یمکن العصر کالحصیرونحوه فیطهربالتجفیف ....[بقیه حاشیه په راروانه صفحه...

قالینه او د فوم ګدۍ به څنګه پاکیږي؟

سوال: ایا قالینه وغیره مثلاً. مالوچ.دفوم ګدۍ وغیره یواځې درې ځله ووینځل شي او قطرې (اوبه) ترینه ونه بهستل شي. نو پاک به شي؟

جواب: قالینه، فوم یا داسې ګدۍ چې د هغه نچوړول مشکل وي دهغه د پاکولو طریقه دا ده چې یو ځل وینځلو نه وروسته کینبودلای شي، چې کله ترینه اوبه ووځي. نودوهم ځل دې ووینځل شي.بیاهم دغه شان دریم ځل او که دنلکۍ لاندې کینبودلای شي او دومره ووینځل شي چې انسان ته اطمینان حاصل شي چې نجاست به ترینه ختم شوی وي،نوبیا هم پاکیږي.[1]

ناپاکه کپړې په لمر وچولو سره نه پاکیږي

سوال: ...ویل کیږي چې نوې یا زړې کپړې د حیض په ورځو کې د استعمال نه وروسته په لمر وچولو سره هم پاکیږي ایا دا خبره صحیح ده؟

جواب: .که ناپاکې شوې وي، نو په لمر وچولو سره هغه نه پاکیږي،که نه ضرورت نشته،ځکه چې د حیض په ورځو کې اغوستونکې کپړې نه ناپاکه کیږي، دهغه کپړې نه پرته په کومې چې نجاست لګېدلی وي.

په لاس باندې چې ښکاره نجاست نه وي نو لوښی نه ناپاکه کیږي

سوال: ...په کوم سړي چې غسل واجب وي که هغه د نجاست ځای او لاس وغیره په صابون سره ښه ووینځي اوله هغه نه وروسته که لاس په یو لوښي کې ووهي یا-په یو لوښي کې ډوډۍ وخوري، نو هغه لوښی ناپاکه کیږي اوکه نه؟

جواب: ..کله چې د هغه په لاس ښکاره نجاست نه وي، نو لوښی به ولې ناپاکه کیږي.[2]

...بقیه د تیر مخ]...کل مرةحتی ینقطع التقاطرولایشترط الیبس...الخ. (مجمع الانھرملتقی الابحرج:۱ ص:٦٠)، عالمگیریة ج:۱ص:٤٢،ومالاینعصریطھربالغسل ثلاث مرات...الخ. ایضا: وقدر بتثلیث جفاف ای انقطاع تقاطرفی غیره ای غیرمنعصرممایتشرب النجاسة.(قوله ای فی غیرمنعصر)ای بان تعذر عصر کالخزف اوتعسر کالبساط.(ردالمحتارمع الدرالمختارج:۱ص:۳۳۲)_

[1]]وما لاینعصر یطھر بالغسل ثلاث مرات والتجفیف فی کل مرة.(عالمگیریة ج:۱ص:٤٢).(قوله والا)وان لم یمکن العصر کالحصیرونحوھا فیطھربالتجفیف کل مرة حتی ینقطع التقاطرولایشترط الیبس...الخ.(مجمع الانھرملتقی الابحرج:۱ص:٦٠).

[2]]ولااکله ومشربه بعدغسل یدوفم (درمختار)(قوله:بعدغسل یدوفم)اماقبله فلاینبغی لانه یصیر شار بالماء المستعمل وھومکروه تنزیھاویده لاتخلوعن النجاسة فینبغی غسلھاثم یاکل.(درمختارمع الشامی ج:۱ص:۱۷۵)

په ناپاکه څاڅکو باندې جامې ناپاکه کیږي

سوال: که پاکې جامې اغوستلو سره ناپاکې جامې ووینځل شي، نو ایا د ناپاکو جامو د څاڅکو سره به پاکې جامې هم ناپاکې کیږي؟

جواب: د ناپاکو څاڅکو سره به جامې ضرور ناپاکه کیږي.[1]

د ناپاکه جامو څاڅکي ناپاک دي

سوال: د جامو وینځلو په وخت کې په مونږ څاڅکې راځي، نو زمونږ جامې پاکې پاتې کیږي او که نه؟ جواب راکولو سره د شکریه موقع راکړئ

جواب: جامې که ناپاکې وي، نو څاڅکې به هم ناپاک وي، په دې وجه یا خو دې د جامو وینځلو په وخت داسې جامې استعمالوي چې د عام استعمال نه وي یا دې ناپاکې جامې اول په احتیاط سره پاکې کړل شي، چې د هغه طریقه داده چې څومره نجاستې لګیدلی وي هغه دې درې ځله ووینځل شي.[2]

د ګنده خلکو سره لګیدو نه وروسته د جامو پاکي

سوال: زه یو کمپونډر یم او زمونږ په علاقه کې د هندوانو اکثریت دی او زه په ډسپنسرۍ کې کار کوم هلته ۹۰% نوي فیصده هندوان خلک راځي او دا قومونه د هندو کیدو سره سره کافي ګنده هم دي، ډسپنسرۍ وړه کېدو په وجه کافي ډکه شي او د هغوئ بدنونه او جامې زما د جامو سره لګیږي ځکه چې زه یو کمپونډر یم په دې وجه کافي د یو ځای کیدو سره کار کیږي په دې وجه تاسو دا بیان کړئ چې ایا زه په هغو جامو کې لمونځ ادا کولی شم او که نه؟ څه حل راته وښیئ ترڅوزه خپلې جامې پاکې وساتلی شم.

جواب: که دهغوی په بدن باندې ښکاره څه نجاست نه وي، نو د هغوی سره ستاسو د ګډون په وجه ستاسو جامې نه ناپاکه کیږي. د څه وسوسې نه پرته په دغه جامو کې لمونځ کوئ.[3]

که دبولو نه وروسته ټشوپیپر (تشناب کاغذ) استعمال شي

نو خولې راتلو سره جامې نه پلیتیږي

سوال: که ټشوپیپر سره اودس وچ شي او استنجا ونه شي او د ګرمي له وجې نه خوله راشي. نو ایاپه دې سره دا جامې ناپاکه کیږي؟

---

[1] ولوكان المنتضح مثل روس المسلة منع كذافى البحرالرائق.(عالمگيرية ج:١ ص:٤٦،الفصل الثانى فى الاعيان النجاسة، كتاب الطهارة، طبع رشيديه)۔

[2] ايضاً پورتنئ حواله)۔

[3] ثياب الفسقة واهل الذمة طاهرة.(در مختار مع الشامي ج:١ ص:٣٥٠)۔

جواب: که په ښې طريقې سره وچوالی حاصل شي .نو خوله راتلو سره جامې نه ناپاکه کيږي.[۱]

غوښې سره د لګېدلې وينې شرعي حکم

سوال: د غوا او د ميښې وينه پاکه وي اوکه ناپاکه ؟ اصل کې زه غوښې اخستلو لپاره لاړ شم. نو د قصاب په دکان کې په ماباندې د وينو واړه واړه داغونه ولګيږي. نو دا جامې پاکې دي اوکه ناپاکه؟

جواب: غوښې پورې چې کومه وينه لګېدلې پاتې شي هغه پاکه وي. دې سره جامې نه ناپاکه کيږي.[۲]

د عيسايي ښځې په لاس سره وينځل شوې جامې پاکې دي

سوال: زموږ د کور دپاکي او د جامو وغيره وينځلو لپاره خادمه يوه عيسايي ښځه ده او بيا جامې هم په مشين کې وينځي. نو ايا دا جامې پاکيږي او ددې اغوستلو سره لمونځ کيږي؟ حالانکه دغه ملازمه په ښکاره طور باندې پاکه وي.

جواب: جامې پاکيږي.

ناپاکه ځای د وچيدلو نه وروسته پاکيږي

سوال: په ځينو کورونو کې بلکې په اکثر کورونو کې واړه واړه ماشومان وي چې ځای په ځای متيازې کوي ايا په داسې صورت کې په دې ځای باندې دويده کېدونکې اوناسته ولاړه لرونکې شخص لمونځ کول صحيح دي؟ دا خبره دې يا ده وي چې هغه ځای په سورې کې وچ شوی وي جواب راکولو سره تسلي راکړئ؟

جواب: ناپاکه ځمکه دوچېدلونه وروسته پاکيږي اودداسې ځای دوچيدلو نه وروسته هلته دکېږې دغوړولو نه پرته هم لمونځ جائزدی. خوکه دطبيعت کرکه راځي. نوهلته دې جامې غوړولوسره لمونځ وکړي.[۳]

سوال: ناپاکه ځمکه وغيره څنګه پاکيږي؟ ځکه چې د پوخ ځای په صورت کې خو به په وينځلو سره پاکه شي .خوکه کچه(خام) ځای وي. نو ددې له پاره څه حکم دی؟

جواب: ځمکه په وچېدلو سره پاکيږي په دې باندې لمونځ کول صحيح دي، خو په دې سره

---

[۱]]ثم اتفق المتاخرون على سقوط اعتبار ما بقى من النجاسة بعد الاستنجاء بالحجر فى حق اذا اصابه العرق من المقعدة لايتنجس.(عالمگيرية ج:۱ ص:۴۸ ،فصل فى الاستنجاء،كتاب الطهارة).

[۲]]لا يفسد الثوب الذى يبقى فى اللحم لانه ليس بمسفوح.(عالمگيرية ج:۱ ص:۴۶).

[۳]] وتطهر ارض......بيبسها اى جفافها ولو بريح وذهاب اثرها كلون وريح لاجل صلاة عليها...الخ.(در مختار مع رد المحتار ج:۱ ص:۳۱۱،باب الانجاس،طبع ايج ايم سعيد)_

تيمم کول صحيح نه دي[1]

د کوم شي چې ناپاکه کېدل يقيني يا غالب نه وي هغه به پاک ګڼل کيږي

سوال: پوښتنه کونکی اکثر ديوې جامې وينځلو په وخت کې په شک کې پريوځي ،وروسته ورته دا خيال راځي چې دا دشک په بنياد وينځل شوې ده همدغه شان که يو شی په حقيقت کې ناپاکه شي نو بيا هم پريشان وي.نو څه کول پکار دي؟

جواب: د کوم شي ناپاکه کېدل چې غالب يا يقيني نه وي هغه به پاک ګڼل کيږي اګر که هر څومره وسوسې راځي دهغه پرواه کول پکار نه دي او د کوم شي په باره کې چې غالب ګمان وي چې دا ناپاک دی هغه پاک کړئ له دې نه وروسته وسوسه مه کوئ.[2]

په پاکوالي کې د شيطان د وسوسې د ختمولو طريقه

سوال: که پوښتنه کونکی يقيني طور سره يو ناپاکه شی ووينځي .خو يو شک يې نه وي ختم چې بل شروع شي په دې وجه پوښتنه کونکی هر وخت پريشانه وي دقرآن کريم اوسنت په رڼاکې وضاحت وکړئ؟

جواب: ددې شک علاج دا دی چې تاسو جامه درې ځله ووينځئ (او جامه دې هر ځل نچوړهم کړل شي) بس پاکه شوه. له دې نه وروسته که شک راشي، نو دهغه هيڅ پرواه مه کوئ.بلکې شيطان په دې وينا وشړئ چې اې مردوده! چې کله الله پاک او د هغه رسول ﷺ دې ته پاک وايي، نو زه ستا د شک اچولو پرواه ولې وکړم؟ که تاسو زما په دې تدبير باندې عمل وکړئ، نو ان شاء الله تاسو ته به د شک او وهم دناروغی نه خلاص شئ.[3]

کومې جامې چې سپي سره ولګيږي د هغو حکم

سوال: نن سبا مسلمانان د انګريزانو په شان سپي ساتي. نو دا سپي که د بدن يا جامو سره ولګيږي. نو ايا هغه ځای ناپاکه کيږي اګر چې د سپي بدن لوند نه وي؟

جواب: کوم خلک چې د شوق نه سپي ساتي د هغوی له پاره د پاک او ناپاک سوال نشته که دا يې ناپاک ګڼل، نو له دې نه به يې نفرت هم.کاوو د سپي د بدن سره که يو جامه يا څه بل شی ولګيږي، نو هغه نه ناپاکه کيږي، چې کله په بدن باندې څه ښکاره نجاست نه وي، که د

---

[1] وتطهر ارض.........بيبسها اى جفافها ولو.بريح وذهاب اثرها كلون وريح لاجل صلاة عليها لا ليتيمم بها لان المشروط لها الطهارة وله الطهورية.(در مختار ج:١ ص:٣١١،باب الانجاس،طبع ايچ ايم سعيد)۔

[2] والطاهر لا يزول طهارته بالشك...الخ.(مجمع الانهر ج:١ ص:٦٢،كتاب الطهارة)۔

[3] اوګورئ تيره شوی حواله)۔

هغه بدن لوند وي او که وچ وي د سپي لاړې چې په کوم شي کې ولګیږي، نو هغه ناپاکې دي او سپی عموما جامو ته خوله وروړي، کومې جامې ته چې سپي خوله ورړه هغه به ناپاکه وي.[۱]

د سپي لاړې ناپاکه دي

سوال: که سپی په لاس یا پښه باندې ژبه تېره کړي، نو ایا بدن به پلیت شي؟

جواب: دسپي لاړې پلیتې او زهرجنې دي . له دې وجې په کوم ځای چې د سپي لاړې پریوځي هغه ځای ناپاکه دی دهغه پاکول لازمي دي.[۲]

ایا وړوکی سپی هم پلیت دی؟

سوال: وړوکی سپی(کوتری) پاک دی او که پلیت دی؟

جواب: د وړوکي او لوی سپي حکم یو دی الله پاک دې تاسو ته د سپي د محبت په ځای دهغه نه نفرت در نصیب کړي.

که پیشو د بدن یا جاموسره ولګیږي نو؟

سوال: زما یوه ملګری دی، زما کور ته راغلی و د پیشو نه تښتیدو سره په کرسی باندې کیناست ما ترې پوښتنه وکړه ولې؟ نو ویې ویل چې پیشو جامو سره ولګیږي، نو ناپاکیږي او لمونځ نه کیږي اوزما نیا وویل چې پیشو که وچه وي نو لمونځ کیدای شي او که لنده وي، نوجامې ناپاکه کیږي تاسو ووایئ د اسلام په رڼا کې ددې باره کې څه حکم دی؟

جواب: د پیشو سره د جامو لګیدو په وجه جامې نه ناپاکه کیږي. که پیشو لنده وي او که وچه وي، خو په دې شرط چې دهغې په بدن څه ښکاره نجاست نه وي لګېدلی.[۳]

د ناپاکې وازدې والا صابون

سوال: د مردار اوحرام ځناورو وازدې والا صابون باندې پاکي حاصلیږي او لمونځونه وغیره صحیح دي او که نه ؟

---

[۱] الکلب اذا اخذ عضو انسان اوثوبه لا یتنجس مالم یظهر فیه اثر البلل راضیا کان او غضبان کذا فی منیة المصلی...الخ.(عالمگیریة ج:۱ ص:۴۸،الفصل الثانی فی الاعیان النجسة،کتاب الطهارة)۔

[۲] وسؤرالکلب والخنزیر وسباع البهائم نجس.(فتاوی عالمگیریة ج:۱ ص:۱۵)وسؤر الکلب نجس ویغسل من ولوغه ثلاثا لقوله علیه السلام:یغسل الاناء من ولوغ الکلب ثلاثا.ولسانه یلاقی الماء دون الاناء فلما تنجس الاناء فالماء اولی،وهذایفیدالنجاسة.(هدایة ج:۱ص:۴۵،فصل فی الاسار،ادلة الحنفیة ص:۷۴،باب سؤرالکلب)

[۳] وسؤر الهرة طاهر مکروه،وعن ابی یوسف انه غیر مکروه،لان النبی علیه السلام کان یصغی لها الاناء فتشرب منه ثم یتوضا منه.(هدایة ج:۱ ص:۴۵،فصل فی الاسار،ایضا:ادلة الحنفیة ص:۷۵،باب سؤر الهرة)۔

جواب: د ناپاکې وازدې استعمال جائز نه دی.خو د داسې صابون استعمالول چې په هغه کې دا وازده اچول شوي وي جائز دی .ځکه چې د صابون د جوړېدو نه وروسته ددې ماهیت بدلیږي.[1]

په بستره باندې پیشو ځملاستل یا پیشوته لاس وروړل

سوال: که په بستره باندې پیشو کینې یاور سره ولګیږي.اکثر خلک پیشو په غیږ کې کینوي. نو ایا له دې جامو سره لمونځ کولای شي؟

جواب: لمونځ کولای شي.[2]

دهغو لوښو استعمالول چې دپاکې خیال یې نه ساتل کیږي

سوال: که په یو کور کې اوو اته کسان وي او په دوی کې د یو اودو کسانو نه پرته څوک هم ناپاکه شیان د شریعت مطابق نه پاکوي. مثلاً جامې.لوښي وغیره هرڅه چې ناپاکه شي. نو د شریعت مطابق یې نه پاکوي. دغه شان ګنده لاسونو سره نلکی .فریج او دروازې وغیره هم نیسي او خلاصوی یې. نوپه داسې صورت کې که ولیدل شي او یا ونه لیدل شي. نو ددوی لوښي او نلکی وغیره د وینځلو اوپاکولونه بغیراستعمالیدای شي اوکه نه؟حالانکې ددې خلکوهروخت هم داحالت دی.

جواب: په داسې وهم کې زیات اخته کېدل نه دي پکار .چېرته چې ښکاره نجاست او پلیتې راشي. نو د هغه نه پرهیز کول پکار دي. زیات وهم کول نه دي پکار

یوه لوټه څو ځله د بولو لپاره استعمالول

سوال: یوې لوټې سره څو ځله وچوالی حاصلول جائز دي؟چې ددې نه وروسته په اوبو باندې هم استنجا وکړل شي؟

جواب: پاکوالی خو اوبو سره حاصل شو.د بولو د بندولو لپاره استعمالېدلی شي.[3]

د میاشو وژلو دوایي که په جامو ولګیږي نو ایا جامې پلیتیږي؟

سوال: په بازار کې چې د میاشو وژلو لپاره کومه دوایي چې پیداکیږي. عام طور چې خلک یې په کورونو کې استعمالوي مثلاً فنس او نورې سپرې وغیره.که دا دوایي د اچولو

---

[1] جعل الدهن النجس فی صابون یفتی بطهارته لانه تغیر والتغیر یطهر عند محمد،ویفتی به للبلوی.(شامی ج:١ ص:٣١٦.باب الانجاس،البحر الرائق ج:١ ص:٣٣٩)۔

[2] ان النبی صلی الله علیه وسلم کان یصغی لها الاناء فتشرب منه ثم یتوضا منه.(هدایة ج:١ ص:٤٥).

[3] الاستنجاء سنة لان النبی علیه السلام واظب علیه ویجوز فیه الحجر وماقام مقامه حتی ینقیه،لان المقصود هو الانقاء فیعتبر ماهو المقصود ولیس فیه عدد مسنون.(هدایة ج:١ ص:٧٩فصل فی الاستنجاء).

په وخت په جامو باندې پريوځي. نو ددې د وينځلو نه پرته لمونځ کيږي؟

جواب: زما خيال دی چې دا ناپاکه نه دي.ددې وجې نه لمونځ کيږي.د نورو علماوو نه تحقيق وکړئ

آئل پينټ چې الکحل په کې وي، د څپلو رنګ په جامو يا ديوال باندې ولګيږي

سوال: که تحقيق کولو سره معلومه شي چې د تيلو پينټ يا د څپلو رنګ کې چې کوم الکحل شامل وي. دا له ناپاکه قسم څخه دي. نو په داسې صورت کې ددې شيانو د استعمالولو څه حکم دی؟ که دا شيان جامو يا ديوال باندې ولګيږي. نو ايا ناپاکه کيږي؟

جواب: که د ناپاکي يقين وي، نو د جامو يا د ديوال په ناپاکه کيدو کې څه شک دی.[1]

د پرفيوم استعمال او د لمونځ اداء کول

سوال: ايا پرفيوم لګولو سره لمونځ کيږي؟حالانکې ما اوريدلي دي چې پرفيوم لګولو سره لمونځ نه کيږي ځکه چې په دې کې الکحل وي.

جواب: ماته ددې مسئلې تحقيق نشته چې په پرفيوم کې څه ناپاکه شی شته او که نه؟له دې وجې نه غوره دا ده چې دا استعمال نه کړل شي يا د نورو علماوو نه دې پوښتنه وکړل شي.

د بهر ملک نه د راوړل شوي لوشن او پيټروليم جيلي لګولو سره اودس کول

سوال: ايا د اودس نه مخکې يا د اودس نه وروسته په مخ يا په نور بدن باندې د بهر ملکونو جوړ شوی لوشن لکه د انګليند وغيره او پيټروليم جيلي وغيره لګولو سره لمونځ کيږي؟ ياد ساتئ چې پيټروليم جيلي ښه پرېږ وي.

جواب: ماته تحقيق نشته چې په دې لوشنونو کې څه ناپاکه شی وي او که نه؟

د ناپاکه لوښي د پاکولو طريقه

سوال: که يو لوښی يا بالټی وغيره يا ډرم چې عام طور په کې خلک اوبه اچوي يا د سيمټو ټينکی وغيره ناپاکه شي. نو څنګه پاکيدلی شي؟

جواب: دا دې هم درې ځله ووينځل شي.[2]

---

[1] القاعدة الثالثة:اليقين لا يزول بالشک.......من تيقن الطهارة وشک فی الحدث فهو متطهر،ومن تيقن الحدث وشک فی الطهارةفهو محدث.(الاشباه والنظائر ص:۸٤تا۸۷).

[2] ومالا ينعصر يطهر بالغسل ثلاث مرات.(عالمگيری ج:۱ ص:۲٤،الفصل الاول فی تطهير الانجاس).

تول شیان ناپاکه ګڼل وهم دی

سوال: زما د غفلت له وجې نه زما د کور ټول شیان ناپاکه شوي دي. وجه داده چې ماته د بولو د قطرو ناروغي وه او د بول کولو نه وروسته به قطرې وتلې، خو ما به لمونځ پابندي سره کاو، کله چې به زما مور جامې وینځلې، نو د کور د نورو خلکو جامو سره به یې زما جامې هم وینځلې او هم په یو بالټې کې به یې درې څله نچوړولو سره وینځلې. ماته معلومه شوه چې دغه شان خو جامې نه پاکیږي، او س صورت حال دا دی چې زما د بدن دننه اندامونه او نلکه، پائپ، د دروازې کنډې، د فریج د دروازې هینډل، سایکل او دهغې چابي، د کور ټولې تالې وغیره ناپاکه شوي دي، وخت وشو چې لمونځونه رانه هم تللي دي، څه صورت راته ووایئ چې بیا پنځه وخته لمونځ شروع کړم او د قرآن تلاوت کولای شم؟ او د کور ټول شیان پاک کړم؟

جواب: تاسو چې کوم صورت ښودلی دی په دې کې ټول شیان او ټولې جامې پاکې دي او تاسو اودس کولو سره لمونځ کولای شی، که قطرې په نظر راځي، نو راځي دې، ترڅو چې د لمانځه وخت وي، نو ستاسو اودس به قائم وي، شیطان ستاسو د پریشان کولو لپاره تاسو ته دا وسوسه اچولې ده. که تاسو په ماباندې اعتماد وي، نو د نن نه خپل لمونځ شروع کړئ. ټول شیان پاک ګڼئ، هیڅ یو شي ناپاک نه دی. والله اعلم![1]

❖ د لمونځ فرضیت او اهمیت ❖

پنځلس کلن هلک یا انجیلی باندې لمونځ فرض دی

سوال: دا خبره په تفصیل سره بیان کړئ چې لمونځ کله فرض کیږي؟ ډیر حضرات دا وایي چې هغه وخت لمونځ فرض کیږي کله چې احتلام وشي له دې نه مخکې لمونځ فرض نه دی.

جواب: لمونځ په بالغ باندې فرض دی که د بالغ کیدو نښې ښکاره شي، نو لمونځ د هغه وخت نه فرض دی خو که څه علامه ښکاره نه شي، نو هلک او انجیلی د پنځلسو کالو عمر پوره کیدو سره بالغ ګڼل کیږي او په کومه ورځ چې په شپاړسم کال کې قدم کیږدي له هغې ورځې نه په هغوی باندې لمونځ روژه فرض ده.[2]

---

[1]]المستحاضة ومن به سلس البول یتوضؤن وقت کل صلاة ویصلون بذلک الوضوء ماشاؤا من الفرائض والنوافل.(عالمګیریة ج:۱ ص:٤١،الفصل الرابع فی احکام الحیض والنفاس والاستحاضة).

[2]] (بلوغ الغلام بالاحتلام والاحبال والانزال).....فان لم یوجدفیهماشیء(فحتی یتم لکل منهماخمس عشرة سنة به یفتی)لقصراعماراهل زماننا.(الدرالمختار،ج:٦ص:١٥٣،فصل بلوغ الاحتلام بالانزال)۔

که د بالغ کېدو کال ورته یاد نه وي نو قضاء لمونځونه او روژې کله نه شروع کړي؟

سوال: په اکثرکتابونوکې مولوستي دي چې لمونځ بالغ کېدو باندې فرض کیږي د هلک اوانجیلۍ دبالغ کیدوعمر په مختلفو کتابونو کې مختلف لیکل شوي دي. یعنې چېرته دولس کاله دی اوچېرته دیارلس کاله، څوارلس کاله ا وچېرته پنځلس کاله دی.ماپه څوارلس یا پنځلس کاله عمرکې لمونځ شروع کړ، تاسودا ووایئ چې ماته د څومره عمر لمونځونه قضاء راګرځول پکاردي؟ ماته یادنه دي چې زه په کوم عمرکې بالغ شوی وم؟

جواب: د هلک او انجیلۍ بالغ کېدل په علامې سره هم کیدای شي(مثلا هلک ته احتلام وشي یا په انجیلۍ باندې حیض راشي)که د پنځلسو کالو نه مخکې د بالغ کېدو علامې ښکاره شي، نو په هغوی باندې به د بالغ کېدو حکم جاري کیږي او که یوه علامه هم ښکاره نه شي، نو د پنځلسو کالو په عمر کې به هغه بالغ ګڼل کیږي او په هغوی باندې به لمونځ روژه وغیره فرائض لازم وي.[1]

که چا د بالغ کېدو نه وروسته هم په لمونځ روژه کې سستي کړې وي اوس هغه توبه کولو سره د لمونځ او روژې قضاء راوړی شي او هغه ته دا یاد نه وي چې هغه کله بالغ شوی و؟ نو د هلک له پاره حکم دا دی چې هغه دې ددیارلسم کال د شروع نه د لمونځ روژې قضاء راوړي.ځکه چې د دولسو کالو هلک بالغ کیدلی شي او د انجیلۍ له پاره حکم دا دی چې هغه دې د نهو کالو پوره کېدلو او د لسم کال د شروع نه مخکې د لمونځ او روژې قضاء راوړي.ځکه چې د نهو کالو انجیلۍ بالغه کیدای شي.[2]

د لمونځ پرېښودنکي ته کامل مسلمان نه شي ویل کېدای

سوال: یو سړی ټول کال لمونځ نه کوي، نو هغه ته کامل مسلمان ویل کیږي چې هغه د جمعې او اختر لمونځ هم نه کوي؟

جواب: که دا سړی په الله پاک او رسول ﷺ باندې ایمان لري، نو داسې سړی مسلمان خو دی ،خو کامل مسلمان هغه ته نشي ویل کېدای چې د لمونځ په شان اهم او بنیادي رکن پرېښودلو په وجه سخت ګناهګار او بدترین فاسق دی[3] په قرآن او حدیث کې د لمانځه په پرېښودلو باندې سخت وعیدونه راغلي دي.[4]

---

[1]] ایضاً_

[2]] (وادنی مدته له اثناعشرقسنة ولهاتسع سنین)هوالمختار، درمختار مع الشامی ج:٦ص:١٥٤)_

[3]](تارکهاعمداًمجانة)ای تکاسلاًفاسق.(الدرالمختار ج:١ص:٣٥٢،کتاب الطهارة)_

[4]] ماسلککم فی سقر.قالوالم نک من المصلین...الآیة.(المدثر:٤٢،٤٣) ....[بقیه حاشیه په راروانه صفحه...

د لمونځ پریښودونکي حکم

سوال: زه په دې خبره نه پوهیږم چې د لمونځ پریښودونکي له پاره د اسلام څه احکامات دي؟ څوک وایي چې هغه کافر کیږي او څوک وایي چې هغه نه دی کافر. ما اورېدلي دي چې د امام مالک رحمۃ اللہ علیہ او امام شافعي رحمۃ اللہ علیہ په نزد به داسې سړی قتل کیږي ایا دا رښتیا ده؟ او همدغه شان ما اوریدلي دي چې عبدالقادر جیلاني رحمۃ اللہ علیہ په دې باره کې دا وایي چې داسې سړی دې ووژل شي او د هغه لاش دې په کشکولوسره د ښار نه بهر وغورځول شي ایا دا هم حقیقت دی؟ هسې د ډیرو خلکو نه ما اورېدلي دي چې دی د هغه وخته پورې نه کافر کیږي تر څو چې هغه په خپله ژبه دا ونه وایي چې زه لمونځ نه کوم یعنې که هغه په ژبې سره داسې ووایي چې زه لمونځ نه کوم. نو کافر کیږي که نه ؟که هغه لمونځ کوي او که نه کوي هغه نه کافر کیږي مسئله داده که هغه نه کافر یا مرتد کیږي. نو د هغه د قتل حکم ولې ورکول کیږي؟ سره له دې چې په قرآن کریم کې هم د چا قتل ته جائز نه دي ویل شوي.مهرباني وکړئ ماته د امام مالک رحمۃ اللہ علیہ، امام شافعي رحمۃ اللہ علیہ، امام احمد رحمۃ اللہ علیہ، امام ابوحنیفه رحمۃ اللہ علیہ او شیخ عبدالقادر جیلاني رحمۃ اللہ علیہ چې د لمونځ د پریښودونکي له پاره کوم صحیح صحیح احکامات دي بیان کړئ سره د حوالې ډیره مهرباني به مو وي.

جواب: دا لمونځ پریښودونکی که د لمانځه د فرضیت نه منکر وي، نو په اتفاق د ټولو مسلمانانو کافر او مرتد دی.(خو که نوی مسلمان شو او هغه ته دفرضیت علم نه و یا په یو داسې ځای کې اوسیږي چې هغه دفرضیت نه جاهل پاتې شو په دې صورت کې به هغه ددې د فرضیت نه خبرولی شي که ویې مني خو صحیح ده که نه مرتد او واجب القتل به وي)او کوم سړی چې دفرضیت قائل دی خو د سستوالي له وجې نه هغه لمونځ نه کوي،نو د امام ابوحنیفه رحمۃ اللہ علیہ امام مالک رحمۃ اللہ علیہ امام شافعي رحمۃ اللہ علیہ او په یو روایت د امام احمد رحمۃ اللہ علیہ کې هغه مسلمان خو دی ،خو بدترین فاسق دی او د امام احمد نه یو روایت دا دی چې داسې سړی مرتد دی.هغه ته دې درې ورځې مهلت ورکړل شي که لمونځ یې شروع کړ، خو صحیح ده که نه د ارتداد په وجه دې قتل کړل شي او د مسلمانانو په قبرستان کې دې هغه نه دفن کیږي . دهغه احکام د مرتدینو دي.

د امام مالک رحمۃ اللہ علیہ او امام شافعي رحمۃ اللہ علیہ په نزد او د امام احمد رحمۃ اللہ علیہ د یو روایت مطابق اګر چې لمونځ پریښودونکی مسلمان دی، خو ددې جرم سزا یعنې د لمانځه د پریښودلو سزا قتل ده خو که دې سړي توبه وکړه. هغه ته دې درې ورځې مهلت ورکړل شي او د لمانځه د پرېښودلو نه دې ورته د توبې حکم وکړل شي.که توبه وکړي. نو د هغه نه به د قتل سزا لیرې

...بقیه د تیر مخ]...وعن بریدة قال:قال رسول الله صلى الله علیه وسلم:العهدالذی بیناوبینهم الصلاة،فمن ترکهافقد کفر.(مشکوة ج:۱ص:۵۸،کتاب الصلوة،الفصل الثانی)۔

شي که نه هغه به قتل کړل شي او د قتل نه وروسته به د هغه جنازه کیږي او هغه به د مسلمانانو په قبرستان کې دفن کیږي. الغرض که لمونځ پریښودونکي توبه ونکړه. نو ددې امامانو په نزد د هغه سزا قتل ده. او دامام ابوحنیفه رحمة الله علیه په نزد به لمونځ پریښودونکی نه قتلیږي، بلکې هغه به همیشه په قید کې ساتل کیږي او روزانه به کوړې (دورې) ورکول کیږي تر دې چې هغه د لمونځ د پریښودولو نه توبه وکړي ددې مذاهبو تفصیل د فقه شافعي کتاب شرح مهذب (ج۳ ص ۱۳)[1] او د فقه حنبلي کتاب المغني (ج۲ ص ۲۹۸ مع شرح الکبیر)[2] او د فقه حنفي کتاب فتاوی شامی (ج۱ ص ۳۹۲)[3] کې دي، کوم خلک چې د لمونځ د پریښودونکي د قتل حکم ورکوي د هغوی دا استدلال دی چې دا ډیر لوی جرم دی ددې نور هم ډیر دلائل دي. د شیخ عبدالقادر جیلاني رحمة الله علیه د کتاب کتلو موقع نه ده پیداشوي .خو هغه د امام احمد رحمة الله علیه مقلد دی او ما پورته ولیکل چې د امام احمد رحمة الله علیه په یو روایت کې دا سړی مرتد دی او د هغه سره دې د مرتدینو په شان معامله وکړل شي په دې وجه که شیخ عبدالقادر جیلاني رحمة الله علیه دا لیکلي وي چې لمونځ پریښودونکی دې دفن نه شي بلکې په رانښکلو سره دې د مرداري په شان هغه په یو کنده کې واچول شي، نو د هغه د مذهب د روایت عین مطابق خبره ده.

---

[1] (فرع) فی مذاهب العلماء فیمن ترک الصلاة تکاسلاً مع اتقاد وجوبها، فمذهبنا المشهور ماسبق انه یقتل حداً ولا یکفر وبه قال مالک والاکثرون من السلف والخلف، وقالت طائفة یکفر ویجری علیه احکام المرتدین فی کل شیء وهو مروی عن علی بن ابی طالب وبه قال ابن المبارک واسحاق بن راهویه وهو اصح الروایتین عن احمد، وبه قال منصور الفقیه من اصحابنا کماسبق، وقال الثوری وابوحنیفة واصحابه وجماعة من اهل الکوفة والمزنی لایکفر ولایقتل بل یعزر ویحبس حتی یصلی واحتج لمن قال بکفره بحدیث جابر رضی الله عنه قال: سمعت رسول الله صلی الله علیه وسلم یقول: ان بین الرجل وبین الشرک والکفر ترک الصلاة. (شرح مهذب ج:۳ص:۱۶، فرع فی مذاهب العلماء، طبع دارالفکر)

[2] ومن ترک الصلاة وهو بالغ عاقل جاحداً لها اوغیر جاحد دعی الیها فی وقت کل صلاة ثلاثة ایام فان صلی والاقتل وجملة ذالک ان تارک الصلاة لایخلوا اما ان یکون جاحداً لوجوبها اوغیر جاحد فان کان جاحداً لوجوبها نظر فیه فان کان جاهلاً به وهو ممن یجهل ذالک کالحدیث الاسلام والناشیء ببادیة عرف وجوبها وعلم ذالک ولم یحکم بکفره لانه معذور فان لم یکن ممن یجهل ذالک کالناشیء من المسلمین فی الامصار والقری لم یعذر ولم یقبل منه ادعاء الجهل وحکم بکفره لان ادلة الوجوب ظاهرة فی الکتاب والسنة والمسلمون یفعلونها علی الدوام فلایخفی وجوبها علی من هذا حاله ولایجحدها الاتکذیبًا لله تعالی ولرسوله واجماع الامة وهذا یصیر مرتداً عن الاسلام، حکمه حکم سائر المرتدین فی الاستتابة والقتل ولااعلم فی هذا خلافًا. (المغنی ج:۲ص:۲۹۸، باب الحکم فیمن ترک الصلاة)

[3] وقال اصحابنا فی جماعة منهم الزهری: لایقتل بل یعذر ویحبس حتی یموت اویتوب، قوله عندالشافعی یقتل وکذا عند مالک واحمد، وفی روایة عن احمد وهی المختارة عند جمهور اصحابه انه یقتل کفرا وبسط فی الحلیة. (ردالمحتار ج:۱ص:۳۵۲، ۳۵۳، کتاب الصلاة)

که د مصروفیت له وجې نه د لمانځه وخت لاړشي یا جماعت لاړشي نو څه حکم دی؟

سوال: د غفلت له وجې نه لمونځ پریښودل د مسلمان د شان نه خلاف او ډیر د نقصان کار دی،هم د اخرت په لحاظ سره او هم د دنیا په لحاظ سره. اوس سوال دا دی چې د مصروفیت له وجې نه د لمانځه وخت تیر شي یا د جماعت وخت تیر شي، نو دواړه یوشی دي یا په کې فرق شته؟

جواب: په دواړو کې فرق دی، دجماعت سره لمونځ کول سنت مؤکددي، دادعذر نه پرته پریښودل ګناه ده[۱]او لمونځ قصداً پریښودل ددې نه زیاته لویه ګناه ده. په حدیث شریف کې ددې نه په کفر سره تعبیر شوی دی.[۲]

ایا لمونځ پریښودونکي ته د ایمان تازه کول ضروري دي؟

سوال: یو سړی د ډیر وخت نه لمونځ نه کوي، تردې چې د جمعې مبارکې لمونځ هم نه کوي، ایا دې سړي ته د ایمان نوي کول ضروري دي؟فرض کړه چې دې د مسلسل شپږو میاشتو نه لمونځ پریړدي.

جواب: پنځه وخت لمونځ فرض دی او ددې پریښودل لویه ګناه ده او د ټولو ګناهونو.... غلا،زنا وغیره نه زیاته بدترینه ګناه ده، نو کوم سړی چې لمونځ نه کوي که دی لمانځه ته فرض وایي، دلمونځ پریښودل ګناه او خپل ځان ګناهګار او مجرم ګڼي، نو دا سړی مسلمان دی او د ایمان د تازه کولو ضرورت ورته نشته، خو دخپل کار نه توبه کول پرې لازم دي او که دا سړی خپل کار ګناه نه ګڼي،نه ځان مجرم او ګناهګار ګڼي. نو دا سړی د ایمان نه خارج شو[۳] او په ده باندې د توبې کولو سره سره د ایمان تازه کول هم لازم دي او دې سره سره د نکاح تازه کول هم ضروري دي.[۴]

---

[۱]]ان صلاة الجماعة واجبة على الراجح فى المذهب اوسنة موكدة فى حكم الواجب كمافى البحر وصرح وابفسق تاركها وتعزيره،وانه ياثم.(شامى ج:۱ص:۴۵۷،مطلب كل صلاة اديت مع كراهة التحريم تجب اعادتها).

[۲]]وقال محمدبن نصر المروزى قال اسحاق صح عن النبى صلى الله عليه وسلم:ان تارك الصلاة كافر،وكان راى اهل العلم من لدنه صلى الله عليه وسلم ان تاركهاعمدامن غيرعذرحتى يذهب وقتها كافر.(الزواجر عن اقتراف الكبائر ج:۱ص:۱۳۸،الكبيرة السابعة والسبعون،تعمدتاخير الصلاة عن وقتها...الخ).

[۳]]وان انكر بعض ماعلم من الدين ضرورة كفربها.(شامى ج:۱ص:۵۶۱).الصلوة فريضة محكمة لايسع تركها ويكفر جاحدها كذافى الخلاصة.(عالمگیری ج:۱ص:۵۰،کتاب الصلاة،طبع رشديه).

[۴]]مايكون كفراً اتفاقاً يبطل العمل والنكاح.(شامى ج:۴ص:۲۴۷،باب المرتد).

د لمونځ پرېښودلو وبال

سوال: زموږ په خاندان کې ځو نژدې خپلوان داسې دي چې د اخلاقو په لحاظ سره ډېر اوچت دي. حقوق العباد هم ادا کوي.خوش اخلاقه هم دي .خو د لمونځ په شان اهمه فريضه نه ادا کوي او د هغوی په ذهنونو کې ددې لمانځه څه تصور هم نشته چې لمونځ هم کول پکار دي (د جمعې مبارکې او د اخترونو نه پرته) په نوروالفاظو کې مطلب دا چې لمونځ ددې خلکو لپاره څه اهمه درجه نه لري. حالانکې مسلمانان دي او په الله تعالى او رسول باندې ايمان لري.سوال دا دی چې:

۱: دداسې خلکو په دنيوي ژوند باندې د لمونځ د نه کولو څه اثر پرېوځي؟

۲: دوی به په اخرت کې د کومې درجې ګناهګار ګڼل کيږي؟

۳: او ايا د دوی غوره اخلاق. خوش اخلاقي او ظاهري خوشحالي ددې خبره ضمانت ورکوي چې الله تعالى دداسې خلکو نه خوشحاله دی؟

جواب: لمونځ د اسلام د ټولو نه اهم ترين رکن دی. په حديث شريف کې دي چې يو وفد د نبی کريم صلى الله عليه وسلم په خدمت کې حاضر شو او ويې ويل چې: موږ اسلام قبلوو، خو لمونځ به نه کوو، روژه به نه نيسو او جهاد به نه کوو" نبیّ کريم صلى الله عليه وسلم وفرمايل چې "دا خو منظور ده چې روژه نه نيسئ او جهاد نه کوئ خو دا منظور نه ده چې تاسو لمونځ نه کوئ، ځکه چې په هغه دين کې څه خير نشته چې په کوم دين کې لمونځ نه وي"[۱] صحابه کرامو عرض وکړ چې يا رسول الله! تاسو دوی ته د روژې نه نيولو او د جهاد دنه کولو اجازه څنګه ورکړه؟ ويې فرمايل "چې مسلمانان شوي وای ،نو بيا به يې روژې هم نيولې او جهاد به يې هم کاوو"

لمونځ د دين ستن ده، چا چې لمونځ قائم کړ، نو هغه دين قائم کړ او چا چې لمونځ پرېښود، نو ده دين ونړاو[۲]، په مسلمانانو باندې په ټولو فرائضو کې لوی فرض پنځه وخته لمونځ کول دي.[۳]

---

[۱] عن عثمان بن ابي العاص:ان وفدثقيف لماقدمواعلى رسول الله صلى الله عليه وسلم انزلهم المسجدليكون ارق لقلوبهم فاشترطوا عليه ان لايحشروا ولايعشروا ولايجبوا،فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم:ان لاتحشروا ولاتعشروا ولاخيرفي دين ليس فيه ركوع.(سنن ابي داود ج:۲ص:۷۲،باب ماجاءفي خبرالطائف).

[۲] الصلاةمن جملةمايستقيم به الايمان لانهاعمادالدين فمن اقامهافقداقام الدين ومن تركهافقدهدم الدين. (عمدة القاري ج:۵ص:٦،باب قول الله تعالى منيبين اليه...الخ،كتاب مواقيت الصلاة)

[۳] ثم الصلاة اهم من سائر العبادات لشمول وجوبها وكثرة تكررها وكونها حسنةفي عينها ثم هي مستلزمة للايمان اذلاصحة لهابدونه.(حلبي كبيرص:٤).

لمونځ پريښودل د کافر کار دی

سوال: په احاديثو کې راځي چې چا يو لمونځ په قصد سره پريښود هغه کفر وکړ؟ تاسو مهرباني سره دا بيان کړئ چې د کفر نه مراد الله مه کړه انسان کافر شو. يا دا کفر څه دی دا د پريښودل شوي لمونځ نه وروسته يې بل لمونځ وکړ. نو په مينځ کې يې چې کوم وخت تير کړ. په هغه کې د کفر په حالت کې و حال دا چې چا يو ځل کلمه طيبه وويله هغه ته کافر ويل نه دي پکار.

جواب: کوم سړی چې د اسلام ټولې خبرې صحيح ګڼي او د دين ټول ضرورياتو کې د رسول الله ﷺ تصديق کوي د اهل سنت په نزد به هغه د يوې ګناه په وجه هم کافر نه شي ګڼل کېدای. په دې حديث شريف کې چې د کوم کفر ذکر شوی دی هغه کفر اعتقادي نه دی. بلکې کفر عملي دی د حديث شريف نژدې مفهوم دا دی چې دې سړي د کفر کار وکړ. يعنې لمونځ پريښودل د مومن کار نه دی په دې وجه چې کله يو مسلمان يو لمونځ پريږدي. نو هغه د کافرانو کار وکړ. د دې مثال داسې دی لکه چې چا ته نشيي وويل شي دا مطلب نه وي چې دا په حقيقت کې نشيي دی بلکې دا چې هغه د نشايانو په شان کارونه کوي هم دغه شان کوم سړی چې لمونځ نه کوي هغه اګر چې کافر نه دی. خو د هغه دا عمل د کافرانو په شان دی.[1]

ايا د لمونځ پريښودونکي نور د خير عملونه قبليږي؟

سوال: ځينې حضرات داسې دي چې د غريبانانو مدد کوي زکات ورکوي په هره طريقه د غريبانو مدد کوي صله رحمي کوي. خو کله چې هغوی ته وويل شي چې روژه لمونځ هم کوه. نو وايي دا هم فرض عبادت دی ايا د لمونځ پريښودونکي دا عملونه به قبليږي؟

جواب: د شهادت د کلمې نه وروسته د اسلام د ټولو نه لوی رکن لمونځ دی. پنځه وخته لمونځ ادا کولو نه لويه نيکي نشته او دلمانځه د پريښودلو نه لويه ګناه نشته. زنا غلا وغيره لوی لوی ګناهونه دي. خو دلمانځه د پريښودلو د ګناه سره برابر نه دي. کوم سړی چې لمونځ نه کوي که هغه د خير نور کارونه کوي. نو موږ خو دا نه شو ويلی چې د هغه دا عملونه به نه قبليږي. خو د لمانځه د پريښودلو ګناه دومره لويه ده چې دا عملونه د هغه مخ نيوی نه شي کولی .د دې حضراتو دا وينا چې دا هم فرض عبادت دی صحيح ده. خو لوی فرض خو لمونځ دی د دې د پريښودلو څه جواز دی؟[2]

---

[1] (فمن تركها فقد كفر)اى اظهر الكفر وعمل عمل الكفر.(مرقاة ج:۲ص:۲۷۶).وايضًا:ان الايمان اذا كان عبارة عن التصديق والاقراربنبغى ان لايصيرالمؤمن المقرالمصدق كافرابشيءمن افعال الكفروالفاظه.(شرح عقائدص:۱۰۹، مبحث الكبيرة،طبع مكتبه خير كثير،آرام باغ كراچى)۔

[2] او ګورئ:الزواجرعن اقتراف الكبائر.(ج:۱ص:۱۳۷،طبع بيروت) ....[بقيه حاشيه په راروانه صفحه...

كوم سړى چې د فرض لمونځ اجازه نه وركوي د هغه ملازمت جائز نه دى

سوال: زه په يو داسې ځاى كې د دكانداري مزدوري كوم په كوم ځاى كې چې ماته د غرمې د دولسو بجو نه د شپې ترلسو بجو پورې ډيوټي (وظيفه) كول دي دا دكان يو وړوكى شان كريانه سټور دى، ددې ډيوټي (وظيفه) دوران كې د ځلورو لمونځونو وخت راځي او مالك ماته د لمانځه وقفه نه راكوي، ددې مجبورۍ په وجه د شپې لس بجې د چوټي نه وروسته دلمونځونو قضاء راګرځوم. مهرباني وكړئ د قرآن او سنت په رڼا كې دا خبره بيان كړئ چې ايا زما دا لمونځونه به قبول شي؟ كه نه قبليږي، نو بيا ماته څه لار ونښيئ؟

جواب: داسې سړى چې د فرض لمونځ اجازه نه وركوي د هغه سره ملازمت جائز نه دى.[1]

الله پاك غفور او رحيم ګڼلو سره د لمونځ پرېښودو نكي سزا

سوال: ځيني خلک د څه عذر نه پرته لمونځ پريږدي او بيا په لوبو بې كاره خبرو، كارونو او نورو مصروفياتو كې مشغول وي، كله چې هغوى ته ووايې چې دلمونځ په پرېښودلو باندې الله پاك نا راضه كيږي او د الله پاك عذاب نازليږي، نو دوى جواب وركوي چې د الله پاك ذات غفور او رحيم دى موږ به معاف كړي په دې وجه هيڅ فرق نه پريوځي، ددوى داخبره څنګه ده؟

جواب: الله پاك بيشكه چې غفور او رحيم دى خو د داسې غفور او رحيم نافرماني چې كله داسې په زړورتيا سره كيږي او نافرماني كونكي ته په خپل حالت باندې شرمنده ګي هم نه ورځي، نو د هغه قهر هم نازليدلاى شي، ديو حديث مفهوم دى چې كوم سړي پنځه وخته لمونځ ادا كړ، د قيامت په ورځ به د هغه له پاره نور هم وي د هغه په ايمان باندې به دليل هم وي او د هغه د نجات ذريعه به هم وي او كوم سړى چې ددې پابندي نه كوي نه به د هغه له پاره نور وي نه به د هغه په ايمان باندې دليل وي نه به د هغه د نجات سبب وي د هغه حشر به د قارون فرعون هامان او ابى بن خلف (لعنهم الله) سره وي.[2] (الله پاك دې ټول مسلمانان د

...بقيه د تير مخ]...ايضًا:عن ابن مسعودرضى الله عنه قال:سالت النبى صلى الله عليه وسلم:اى الاعمال احب الى الله تعالى؟ قال: الصلوة لوقتها (الحديث). مشكوة ص:۵۸).وفى الحديث دليل على ماقاله العلماءمن ان الصلوةافضل العبادات بعد الشهادتين. (مرقاة ج:۲ص:۲۷۰)_

[1] قال رسول الله صلى الله عليه وسلم:لاطاعةلمخلوق فى معصيةالخالق.(مشكوةص:۳۲۱).وعن النبى صلى الله عليه وسلم على المرءالمسلم السمع والطاعةفيمااحب وكره الاان يامربمعصية،فان امره بمعصيةفلاسمع ولاطاعة.(مسلم ج:۲ص:۱۲۵،باب وجوب طاعةالامراءفى غيرمعصية)_

[2] عن النبى صلى الله عليه وسلم انه ذكرالصلوةيومافقال:من حافظ عليهاكانت له نوراًوبرهاناًونجاةيوم القيامة،ومن لم يحافظ عليهالم تكن له نوراًولابرهاناًولانجاة،وكان يوم القيامة مع قارون وفرعون وهامان وابى بن خلف.(مشكوة ص:۵۹)_

خپل غضب نه په خپله پناه کې وساتي! ›خلاصه دا چې د شيطان مکر او دوکه ده چې ته گناه کوه الله پاک غفور او رحيم دی هغه به دې په خپله وبښي،د مؤمن شان خو دا وي چې هغه به د الله پاک د احکامو پابندي کوي د گناهونو نه به ځان ساتي او بيابه د الله پاک د رحمت او مغفرت اميد ساتي لکه چې موږ په دعاء قنوت کې وايو!...**نرجوا رحمتک و نخشیٰ عذابک...** ‹يا الله موږ ستا د رحمت اميد ساتو او ستا د عذاب نه ويريږو›

لمونځ فرض دی او ږيره واجب ده په دواړو باندې عمل لازم دی

سوال: يو سړی لمونځ نه کوي په دې صورت کې يې ږيره پريښودله ايا ثواب به ورته ورکول کيږي ؟ لمونځ کولو والا يو سړي چې هغه ږيره نه ده پريښودلې ايا هغه ته به د لمانځه ثواب ورکول کيږي؟ يو سړی چې هغه ږيره پريښودلې وه اوس يې وخريله خو اوس لمونځ هم کوي ايا هغه ته به ثواب ورکول کيږي؟

جواب: لمونځ کول فرض دي او د هغه پرېښودل گناه کبيره او د کفرکار کول دي، ږيره ساتل واجب او د هغه وړول يا خريل گناه کبيره ده[1] مسلمان ته پکار دي چې د ټول فرائضو او واجباتو پابندي وکړي او د خپل قبر او اخرت له پاره د زياتو نه زياتې نيکۍ ذخيره‹ جمع› کړي ځکه چې د مرگ نه وروسته نيکي نه کيږي او دا هم ضروري ده چې حرام او ناجائزه او د گناه د کارونو نه پرهيز وکړي او که څه گناه ترې وشي، نو فورا دې توبه کوي، دالله پاک نه دې معافي غواړي او په استغفار کولو سره دې دهغه مخ نيوی کوي چې د هغه اخرت برباد نه شي،الغرض مسلمان د اخرت د لارې مسافر دی په هغه لازم دي چې ددې لارې له پاره توښې جمع کولو کې حريص وي او د لارې کګلېچونو او ازغنو نه لمن بچ ساتلو سره ووځي.

اوس که يو سړی څه نيک کار کوي او څه بد، نو په قيامت کې به د عدالت په تله کې د هغه د نيکيو او گناهونو تول کيږي،که د نيکيو تله درنه وه، نو کامياب به وي او که الله پاک مه کړه که د گناهونو تله درنه شوه، نو دذلت، ناکامۍ، رسوايۍ او بربادۍ سره به مخ شي،مگر دا چې د الله پاک رحمت د چا لاس ونيسي[2]. ددې تقرير سره ستاسو د سوال او ددې شان نورو سوالونو حل معلوم شو.

د لمونځ پريښودونکي سره کار کول

سوال: زه د يو داسې سړي سره کار کوم چې لمونځ نه کوي، بلکې د جمعې هم نه کوي ايا د

---

[1]]واخذ اطراف اللحية والسنة فيها القبضة.....ولذايحرم على الرجل قطع لحيته.(الدرالمختارمع ردالمحتار ج:٦ ص:٤٠٧،فصل فى البيع).واما الاخذمنهاوهى دون ذلک كمايفعله بعض المغاربةومخنثةالرجل فلم يبحه احد. (الدرالمختار مع ردالمحتار ج:٢ص:٤١٨،مطلب فى الاخذمن اللحية)_

[2]]فامامن ثقلت موازينه،فهوفى عيشة راضية،وامامن خفت موازينه،فامه هاوية،(القارعة:٦،٩)_

داسې سړي سره کار کول جائز دي؟

جواب: کار خو د کافر سره هم کیږي، هغه سړی که مسلمان وي، نو هغه ته د لمانځه ترغیب ورکول پکار دي تاسو هغه په څه بانه باندې دیو نیک مسلمان صحبت ته بوځئ په دې سره به ان شاء الله هغه لمونځ گزار شي.

په لمونځ قائمولو او لمونځ کولو کې څه فرق دی؟

سوال: په قران کریم کې الله پاک ارشاد فرمایلی دی چې لمونځ قائم کړئ او سره ددې چې زموږ ملایان صاحبان او علماء همیشه داسې وایي چې الله پاک فرمایي چې لمونځ کوئ. نه قران کریم داحکم ورکوي او نه زموږ د رسول اللهﷺ حدیث دی چې دهغه نه دا خبره ثابته شي،تاسومهرباني وکړئ او دا خبره واضحه کړئ چې په لمونځ کولو او قائمولو کې څه فرق دی؟

جواب: د لمونځ قائمولو نه مراد دا دی چې لمونځ د ټولو شرطونو او ادابو سره ښه په اخلاص او توجه او خشوع او خضوع سره ادا کول[1] ،هم دې ته زموږ په ژبه کې لمونځ کول وایي. لمونځ قائمولو او لمونځ ادا کولو یو مفهوم دی. دوه نه دي،کله چې د لمونځ ادا کولو یا لمونځ کولو لفظ وویل شي،نو مراد ترې قائمول وي.

د لمانځه له پاره د مصروفیت با نه باطله ده

سوال: اسلام ځوارلس سوه کلن پخواني دین دی. په هغه زمانه کې د خلکو ضروریات ډیر کم وو مصروفیات یې هم کم وو فارغ وخت به خلکو سره و. پنځه وخته لمونځ ادا کول د هغوی له پاره معمولي خبره وه، خو اوس حالات بالکل مختلف دي ژوند ډیر مصروف شوی دی، که لمونځ یوازې سهار او ماښام وکړل شي، نو په دې باره کې به تاسو څه وایئ؟ ځکه چې د شپې د ویده کیدو نه مخکې او سهار د دفتر تللو نه مخکې یا د نورو کارونو نه مخکې دوه وختونه لږ وزگار وي چې په هغه کې انسان د زړه نه الله پاک یادولی شي.

جواب: پنځه وخته لمونځ فرض دی[2] او ددې چې کوم وختونه مقرر دي په هغه کې هیڅ

---

[1]]قال ابن عباس رضی الله عنهما:ویقیمون الصلاة ای یقیمون الصلاة بفروضها.وقال الضحاک عن ابن عباس رضی الله عنهما: اقامة الصلاة اتمام الرکوع والسجود والتلاوة والخشوع والاقبال علیها فیها،وقال قتادة: اقامة الصلاة المحافظة علی مواقیتها ووضوئها ورکوعها وسجودها،وقال مقاتل بن حیان: اقامتها المحافظة علی مواقیتهاواسباغ الطهور فیها واتمام رکوعهاوسجودهاوتلاوة القرآن فیهاوالتشهدوالصلوةعلی النبی صلی الله علیه وسلم فهذا اقامتها.(تفسیرابن کثیرج:۱ص:۱۵۸،طبع مکتبه رشیدیه)_

[2]]عن عبادةبن الصامت قال:قال رسول الله صلی الله علیه وسلم:خمس صلوات افترضهن الله تعالی من احسن وضوءهن وصلاهن لوقتهن واتم رکوعهن وخشوعهن کان له علی الله عهدان یغفرله،ومن لم یفعل فلیس له علی الله عهدان شاءغفرله وان شاءعذبه.رواه احمدوابوداودوروی مالک والنسائی نحوه.(مشکوة ص:۵۸،کتاب الصلاة)

بدلون نه شي کېدلی[1]، د مصروفیت بانه کول باطله خبره ده، د سوال له انداز نه معلومېږي چې د سائل په نزد د رسول الله ﷺ شریعت یوازې د هغه د زمانې د خلکو له پاره و، د وروسته خلکو له پاره نه دی، دا خیال کفر ته نژدې دی، نن سبا وخت کې خلک په تفریح باندې دوستانو سره په ګپ شپ باندې او په ډوډۍ وغیره باندې ګېنټې خرچ کوي هغه وخت هغوی ته خپل مصروفیت یاد نه وي اخر د مصروفیت ټوله نزله په لمونځ باندې ولې راغورځول کېږي؟ او په وخت کې کم وخت ورکول یوازې د لمانځه له پاره ولې دي؟

ایا لومړۍ د اخلاقو سمول پکار دي بیا لمونځ؟

سوال: نن سبا د خلکو خیال دادی چې لومړۍ دې اخلاق درست شي، بیا لمونځ کول پکار دي؟

جواب: دا خیال درست نه دی، بلکې خپله د اخلاقو د صحت له پاره لمونځ کول ضروري دي او دا د شیطان جال دی چې هغه د عبادت نه د منع کولو له پاره داسې ګډې وډې خبرې ښيي مثلاً دا وايي چې تر څو اخلاق نه وي صحیح شوي د لمونځ څه فائده؟ او شیطان ته پوره یقین دی چې دا سړی به تر مرګه پورې خپل اخلاق صحیح نه کړي، دلمونځ نه به د همیشه له پاره محروم وي، حال دا چې ښه خبره داده چې سړی دې د لمانځه پابندي هم کوي او ورسره دې د اخلاقو د اصلاح کوشش هم کوي د لمونځ پرېښودلو سره د اخلاقو اصلاح څنګه کېدای شي؟

د تعلیم له پاره د مازدیګر لمونځ پرېښودل صحیح نه دي

سوال: زه پنځه وخته لمونځ کوم اوس په کالج کې داخله اخستونکی یم د کالج وخت داسې دی چې زه د مازدیګر لمونځ نه شم کولی، ایا زه همیشه د ماښام د لمانځه سره د مازدیګر لمونځ ادا کړم؟ ایا ماته به هغومره ثواب راکول کېږي؟

جواب: په حدیث کې دي له چا نه چې د مازدیګر لمونځ قضاء شو، ګویا دهغه اهل و عیال او کور لوټ کړل شو او د کور ټول خلک یې هلاک شول[2]، په دې وجه د لمونځ قضاء کول خو صحیح نه دي، اوس یا خو په کالج کې د لمانځه په خپل وخت باندې د کولو اهتمام کوئ یا لعنت وکړئ په داسې تعلیم او داسې کالج باندې چې په هغه سره لمونځ برباد شي.

د مطلب د پوره کېدو نه وروسته لمونځ روژه پرېښودل ډېره غلطه خبره ده

سوال: جناب په ډېرو دوستانو کې دا خبره د بحث لاندې راغي چې زموږ څه دوستان چې

---

[1]]ان الصلوة کانت علی المؤمنین کتٰبا موقوتا.(البقرة:١٠٣)_

[2]](الذی تفوته صلاة العصر کانما وتر اهله وماله) زاد ابن خزیمة فی صحیحه قال مالک: تفسیره ذهاب الوقت. والنسائی: من الصلاة صلاة من فاتته فکانما وتر اهله وماله یعنی العصر. (الزواجر عن اقتراف الکبائر ج:١ ص:١٣٤)_

کله په څه مصیبت کې اخته شي. نوفورا الله پاک یادکړي اوکله چې دهغوی مطلب پوره شي. نوبیا لمونځ پریږدي.

زه او زما ډیر دوستان وایي چې انسان دې لمونځ روژه ادا کوي، خو د فرضو په درجه کې، نه دا چې مصیبت راشي اویا یو کار کې ګیر شو، نو لمونځونه شروع او کله چې کار وشي، نو بیا الله هیر شي. زه او زما دوستان هم څه داسې دي کوم چې لمونځونه نه کوي. خلک موږ ته وایي چې تاسو لمونځ کوئ فلانی کار به مو وشي یا مثلاً یو دوو دوستانو ویزه نه ورکول کیږي د سعودي عرب او نور خلک هغوی ته وایي چې لمونځ کوي او الله ته دعا کوئ ستاسو ویزه به راشي، خو زه او زما دوست وایي چې یوازې د ویزې له پاره لمونځ کول یعنې د لالچ له پاره د الله پاک دربار کې حاضریدل او کله چې کار وشي، نو لمونځ پریښودل صحیح نه دي ایا همداسې ده؟

جواب: ددنیوي غرض له پاره لمونځ ادا کول او روژه نیول او د کار د کېدلو نه وروسته بیا پریښودل ډیره غلطه خبره ده او ددې نه غلطه خبره دا ده چې سړی د خپل حاجت او ضرورت په وخت کې هم الله پاک ته رجوع ونکړي، لمونځ،روژه او نور عبادتونه یوازې د الله پاک حق ګڼلو سره کول پکار دي، که تنګسیا وي که فراخي وي په هر حال کې کول پکار دي، یوازې د دنیوی فائدو له پاره نه دي ساتل پکار، بلکې د اخرت ښه کېدو او د الله د رضا کېدو له پاره کول پکار دي.الغرض ستاسو او ستاسو د دوستانو دا نظریه خو صحیح ده چې یوازې د دنیوي مشکل د حل کولو له پاره لمونځ روژه ادا کول او د مشکل د حل کېدو نه وروسته پریښودل غلط دي،خو دا صحیح نه ده چې په مشکل وخت کې دې هم الله پاک ته رجوع ونکړای شي.

ایا څه داسې معیار شته چې په هغه سره د لمانځه د قبلېدو علم وشي؟

سوال: ایا څه داسې معیار شته چې په هغه سره عوامو ته معلومه شي چې زموږ لمونځ مقبول دی او زموږ رب زموږ نه راضي دی؟

جواب: لمونځ د پوره شرطونو او مطلوبه خشوع او خضوع سره ادا کولو نه وروسته دالله پاک د رحمت نه امید کیږي چې الله پاک به یې قبول کړي.

لمونځ قائمول د اسلامي حکومت لومړی ذمه واري ده

سوال: ایا د اسلامي نظام نفاذ دلمانځه دقائمولو نه پرته ناممکن نه دی؟

جواب: د لمانځه نه پرته د اسلامي نظام تصور هم نه شي کیدای.

سوال: ایا چې کوم حکومت خپل ځان ته اسلامي وایي د هغوی لومړی فرض دلمانځه حکم کول او په دې باندې د سزا د قانون د نافذول نه دي؟

جواب: لومړی فرض هم دا دی.

سوال: که حکومت داسې نه کوي، نو سبا به په قيامت کې ددې ټولو لمونځ پرېښودنکو بوج د چا په سر وي؟

جواب: بوج خو به د لمونځ پرېښودونکو په سر وي ،خو د لمانځه د قيام له پاره د نظام نه قائمولو سزا به حکومت ته ورکول کيږي.که الله پاک يې په خپل کرم باندې معاف کړي، نو د هغه کرم دی.

د لمانځه په وخت کې په کاروبار کې مشغولېدل حرام دي

سوال: يو سړی دکان کوي يا هر څه کاروبار چې کوي کله چې اذان کيږي، نو لمونځ نه کوي يا يې د جماعت سره نه کوي، نو هغه دلمونځ په وخت کې کاروبار کول څنګه دي؟ او دلمانځه په وخت کې چې کومه ګټه راځي هغه حلاله ده که حرامه؟

جواب: ګټه خو حرامه نه ده، خو په کاروبار کې داسې مشغولېدل چې لمونځ قضاء شي يا د جماعت اهتمام نه کول حرام دي.

ايا ږيره خريلی لمونځ کونکی د بل کس لمونځ صحيح کولای شي؟

سوال: ايا لمونځ کونکی د خپل لمونځ کونکي ورور په لمانځه کې غلطي صحيح کولای شي.اګرچې دی ږيره خريلی وي؟

جواب: د لمانځه نه بهر(چې په لمانځه ولاړ نه وي) ورته لمونځ ښودلی شي او د غلطي اصلاح يې هم کولای شي او د ږيره خريلو ګناه به په خپل ځای وي.

ايا په اولنيو امتونو هم لمونځ فرض و؟

سوال: په امت محمديه باندې لمونځ فرض شو، خودحضوراقدس نه مخکې پيغمبرانو خپلو امتونو ته د الله تعالی د وحدانيت او د الله تعالی د عبادت تلقين کړی و او چا چې د هغوی خبره ومنله، نو هغوی به د الله تعالی عبادت څنګه کاوو؟يعنې موږ چې کوم لمونځ کوو دا لمونځ به هغوی هم کاوو؟ ياهغوی به څه لوستل؟ څنګه عبادت به يې کاوو؟

جواب: تفصيل خويې معلوم نه دی.خو دومره معلومه ده چې لمونځ په هغوی باندې هم فرض و، په وختونو او د لمانځه په طريقه کې اختلاف کيدای شي.[۱]

---

[۱] ولم تخل عنهاشريعة مرسل اى عن اصل الصلاة.قيل الصبح صلاةآدم،والظهرلداود، والعصر لسليمان، والمغرب ليعقوب،والعشاءليونس عليهم السلام،وجمعت فى هذه الامةوقيل غيرذلک.(شامى ج:۱ص:۳۵۱،کتاب الصلاة).

د ترغيب په نيت سره خپل لمونځ نورو خلکو ته اورول

سوال: زه الحمدلله پنځه وخت لمونځ پابندي سره کوم، زه خپلو دوستانو ته د خپل لمونځ يوازې په دې نيت وايم چې کيداى شي دا خلک هم زما د لمونځ په ليدلو کتلو سره لمونځ شروع کړي، ايا دې نيت سره ګناه خو نشته؟

جواب: نه بلکې د ثواب کار دى.[1]

څلويښت ورځې داول تکبير نيونکى کچېرته يوه ورځ په کور کې جماعت وکړي نوايا ورځې به پوره شي؟

سوال: څلويښت ورځې تکبيراولى باندې چې کوم فضيلت دى،اوس که دې دوران کې د يو سړي نه جماعت لاړ شي او کورته راشي خپلو زامنو سره جماعت سره لمونځ ادا کړي يا جومات کې دوه درې ملګري د جومات په يو ګوټ کې جماعت سره لمونځ وکړي يا په سر لمونځ کې د رکوع نه لږ وړاندې امام سره شريک شي، نو ايا ده ته د تکبيراولى والا د څلويښت ورځو فضيلت حاصل شو؟

جواب: کيداى شي چې الله تعالى ورته پوره اجر ورکړي، خودڅلويښت ورځو د تکبيراولى د ثواب د سر نه نيت کول پکار دي.

که په لمانځه کې خشوع نه وي نوايا د لمونځ کولو فائده شته؟د خشوع پيدا کولو طريقه

سوال: نن سبا داسې خلک پيدا شوې دي، وايي چې اصل مقصد خو په زړه کې د الله تعالى نوم نقش کول دي،که په زړه کې د الله تعالى نوم نقش نه وي، نو د لمانځه،روژې او د زکات هيڅ شي فائده نشته. له دې وجې نه ځينې خلک وايي چې د خشوع خضوع نه پرته لمونځ کول بې کاره دي او ډېر خلک له دې وجې نه پريشان دي چې د خشوع والا لمونځ خو مونږ ته نصيب نه دى، نو لمونځ ولې وکړو؟

جواب: په لمانځه کې د خشوع خضوع اهتمام خامخا کول پکار دي،اکابر حضرات فرمايي چې ددې اسانه طريقه داده چې د لمونځ شروع کولو نه مخکې دا سوچ وکړل شي چې زه الله

---

[1] عن ابى هريرةقال:قلت:يارسول الله صلى الله عليه وسلم!بيناانى فى بيتى فى مصلاى اذ دخل على رجل فاعجبنى الحال اللتى رآنى عليها، فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم:رحمک الله ياابا هريرة!لک اجران اجر السر واجر العلانية.رواه الترمذى.(مشکوةص:۴۵۴،باب الرياءوالسمعة،الفصل الثانى).

تعالی ته درېږم، څنګه چې به په قیامت کې د الله تعالی په وړاندې زما وړاندې کېدل وي.بیا چې په لمانځه کې کوم الفاظ لولي، نو هغه دې سوچ سوچ سره لولي، که کله خیال غلط شي، نو بیا دې متوجه شي،ددې مطابق دې عمل وکړي. نو انشاء الله د لمانځه ثواب به ورکول کیږي،او په ورو ورو به ورته د خشوع خضوع حقیقت هم پیدا شي.

۲: په زړه کې د الله تعالی نقش قائمول هم د نبی علیه السلام د طریقې مطابق لمونځ،روژې او نورو عبادتونو سره حاصلیدای شی.د لمونځ او روژې وغیره نه پرته په زړه کې نقش څنګه قائمېدای شي؟ نو کوم شی چې د الله تعالی د نوم د نقش کولو ذریعه ده،هغه ته بیکاره ویل ډېره لویه غلطی ده.

۳: په لمانځه کې د خشوع وخضوع حاصلولو طریقه خو ما پورته لیکلې ده،لمونځ دې په جمعې پابندي سره وکړل شي او ممکن حد پورې دې د خشوع خضوع اهتمام هم وکړل شي، خو لمونځ خامخا کول پکار دي.که خشوع وخضوع حاصل وي او که نه،د بزرګانو وینا ده چې د لمانځه پابندي کوئ. نواول به عادت جوړشي،بیابه عبادت جوړشي،نود خشوع حاصلولو طریقه هم لمونځ کول دي.

د ډاکټر مریض په خطرناک حالت کې پرېښودل او لمانځه ته تلل

سوال: څه خلک وایي چې په هسپتال کې کار کوونکي ډاکټرانوته یا سټاف والو لپاره د ډیوټي دوران کې د لمونځ ادا کول ضروري نه دي، ځکه چې ځینې وخت کې د مریض ژوند په خطره کې وي او انسانیت بچ کول د لمانځه نه غوره دي، دې سره سره دا خلک دا هم وایي چې که د ډیوټي دوران کې یو سړی لمانځه ته لاړ شي او دې دوران کې مریض وفات شي، نو ددې ذمه داري به په چا باندې وي؟

جواب: د کوم ډاکټر یا نورې عملې ډیوټي چې د لمانځه په وخت کې وي، نو د هغوی د لمانځه لپاره ددې په بدل کې څه بل انتظام پکار دی. مریض په نازک حالت کې پرېښودل او لمانځه ته تلل خو رښتیا صحیح نه دي. خو دداسې صورت حال لپاره بل څه انتظام کول هم فرض دي.[1]

مریض ته لمونځ ولې معاف نه دی، حالانکې سرکاري ډیوټي نه ریټائرډ(متقاعد) کس ته پنشن ورکول کیږي؟

سوال: د جدید ذهن مطابق دیوشک جواب ورکول ضروري دي، مثلاً: یو کس ووایي چې د حکومت یو سرکاري ملازم معذور شي، نو د سرکار له طرفه ورته معاوضه ورکول کیږي او

---

[1] القابلة لو اشتغلت بالصلاة تخاف موت الولدجازلهاان تؤخرالصّلاة عن وقتها وتؤخر بسبب اللص ونحوه، كذا في الخلاصة.(عالمگیری ج:۱ص:۵۱،کتاب الصلاة،طبع رشیدیه).

چې ریټائرډ (متقاعد) شي. نو پنشن ورکول کیږي. دا د الله تعالی قانون عجیبه دی چې مریض ته لمونځ معاف نه دی او معذور ته د فدیه ورکولو حکم هم ورکول کیږي؟

جواب: د الله تعالی قانون صحیح دی، پوښتنه کوونکي ته د معذور په مطلب باندې پوهېدلو کې غلطي شوې ده. دلمانځه په باره کې قانون دادی چې کوم کس درېدلی نه شي. نو هغه دې لمونځ په ناسته باندې وکړي او چې کوم کس یې په ناسته باندې هم نه شي کولای. نو هغه دې د سر په اشاره سره لمونځ وکړي او چې اشاره هم نه شي کولای. نو دا کس معذور دی[١] او که په دې معذوریت کې مړ شو. نو ده ته به نیمه تنخواه نه ورکول کیږي. بلکې پوره تنخواه به ورته ورکول کیږي.

او دروژې په باره کې قانون دادی چې کوم کس په روژه نیولو باندې قدرت لري. نو هغه به روژه نیسي او څوک چې په روژه نیولو باندې قادر نه وي. نو د روژې بدل (فدیه) به ادا کړي[٢] او چې کوم کس په دې باندې هم قدرت نه لري، نو هغه معذور دی، دده مواخذه به نه کیږي بلکې پوره پوره ثواب به ورکول کیږي.[٣]

د پوښتنه کوونکي غلطې داده چې هغه مطلق مریض معذور ګڼلی دی، حالانکې مطلق مریض د هیڅ یو حکومت په قانون کې هم معذور نه وي. معذور هغه دی چې د ټولو اسانتیاوو باوجود هم په کار کولو باندې قدرت نه لري او دالله تعالی په قانون کې معذور سړي ته نیم پنشن نه ورکول کیږي، بلکې د معذورتیا د ورځوهم ورته پوره پوره اجروثواب ورکول کیږي.[٤]

د تهجد لمونځ لپاره الارم ګړی لګول

سوال: که د یو سړي خوب سخت (ژور) وي، نو هغه د تهجد لمونځ ته د بیداریدو لپاره الارم ګړی وغیره لګولی شي اوکه نه؟

جواب: بالکل یې لګولی شي، بلکې لګول یې ضروري دي.

---

[١] وان عجزالمریض عن القیام.....یصلی قاعداًیرکع ویسجد.....فان لم یستطع الرکوع والسجود.....اومی برأسه..... فان لم یستطع الایماءبرأسه لاقاعداً ولامستقیماً ولامضطجعاً اخرت الصلاة...الخ.(حلبی کبیر ص:٢٦١، الثانی القیام، طبع سهیل اکیدمی لاهور).

[٢] والشیخ الفانی الذی لایقدرعلی الصیام یفطرویطعم لکل یوم مسکیناًکمایطعم فی الکفارات. (هدایة ج:١ص:٢٢٢،باب مایوجب القضاءوالکفارة).

[٣] لونذرصوم الابدفضعف عن الصوم لاشتغاله بالمعیشةله ان یفطرویطعم لانه استیقن ان لایقدرعلی قضائه فان لم یقدرعلی الاطعام لعسرته یستغفرالله ویستقیله.(فتح القدیرج:٢ص:٨٣،فصل ومن کان مریضاًفی رمضان).

[٤] عقبةبن عامرالجهنی رضی الله عنه یحدث عن النبی صلی الله علیه وسلم قال:لیس من عمل یوم الاوهویختم فاذامرض المومن قالت الملائکة:یاربنا!عبدک فلان قدحبسته،فیقول الرب تعالی:اختمواله علی مثل عمله حتی یبرأ اویموت.(مستدرک حاکم ج:٤ص:٣٠٩،کتاب الرقاق).

د یوې میاشتې لمونځونه په درې ورځو کې ادا کول

سوال: که زه د یو میاشت لمونځونه په دریو ورځو کې پوره کړم او باقي ورځو کې دنیا ته لګیا شم نو ایا دا صحیح ده؟

جواب: چې د لمانځه وخت وي، نولمونځ به فرض شي[۱]د وخت نه مخکې لمونځ څنګه صحیح کیدای شي؟یا دیوې میاشت لمونځونه په دریو ورځو کې څنګه ادا کېدای شي؟[۲]

د سرکاري ډیوټي دوران کې لمونځ کول څنګه دي؟

سوال: یو سرکاري ملازم دی او هغه د ډیوټي دوران کې لمونځ وکړي، نو دده په لمانځه کې خوبه فرق نه راځي؟یعنې دده لمونځ کیږي او که نه؟ ځکه چې دی د حکومت په نګراني کې دی او دا سړی دده وخت مزدوري اخلي؟

جواب: په کومه اداره کې چې دی ملازمت کوي، هغه خلکو ته په خپله پکار دي چې ملازمانو ته د لمانځه لپاره وخت ورکړي. په ملازمت سره لمونځ نه ساقطیږي،که د ادارې له طرفه د لمانځه لپاره وخت نه ورکول کیږي،نو بیا هم د ملازمت په وختونو کې لمونځ کول ضروري دي[۳] البته؛که د ادارې له طرفه د لمانځه لپاره وخت ورکول کیږي، په هغه کې ملازم سستي وکړي او لمونځ ونکړي او د کار په وخت کې لمونځ وکړي، نو دا کار صحیح نه دی، په دې صورت کې لمونځ خو به وشي خو دا طرز د کار کولو صحیح نه دی.

په نابالغ باندې د لمونځ نه فرض کېدو باوجود د سختې حکم ولې دی؟

سوال: په قرآن پاک کې حکم دی چې په هر"بالغ"سړي او ښځې باندې پنځه وخت لمونځ فرض شوی دی،خو په مبارکو حدیثونو کې ماشومانو ته د اوو کلنی نه د لمانځه د تاکید او د لس دولس کلنی په عمر کې د لمونځ نه ادا کولو په صورت کې سزا هم ښودل شوې ده، زما سوال دا دی چې هرکله پرې لمونځ فرض شوی نه دی، نو بیا سختي او د سزا ورکول څنګه کېدای شي؟

جواب: ستاسو وینا صحیح ده چې په نابالغ کس باندې لمونځ فرض نه دی، خو داخیال کول ستاسو غلط دي چې کوم شی فرض نه وي، نو په هغه باندې دې سختی نه کیږي، مور او پلار ماشومان په داسې ډیرو کارونو باندې وهي چې هغه فرض او واجب نه وي،بیا په نابالغ

---

[۱]]ان الصلوة كانت على المؤمنين كتاباًموقوتاً،(النساء:۱۰۳).

[۲]]لان الوقت كماهوسبب لوجوب الصلاةفهوشرط لادائها......حتى لايجوز اداءالفرض قبل وقته...الخ.(بدائع الصنائع ج:۱ص:۱۲۱،فصل فى شرائط الاركان،طبع ايچ ايم سعيد).

[۳]]عن النواس بن سمعان قال:قال رسول الله صلى الله عليه وسلم:لاطاعةلمخلوق فى معصية الخالق.رواه فى شرح السنة.(مشكوة ص:۳۲۱،كتاب الامارة والقضاء،طبع قديمي).

باندې لمونځ فرض خو نه دی .خو دعادت جوړولو لپاره د دوی په مور پلار باندې دا فرض دی چې دوی ته لمونځ وښیي او د اندازې مطابق پرې سختي وکړي، له دې وجې نه د موراو پلار په ذمه د خپلو فرضو پوره کول لازم دي، وجه دا ده چې که بلوغ پورې دی دلمانځه او نورو عبادتونوسره عادت نه شي، نو د بلوغ نه وروسته به هم د لمانځه پابندي نه کوي، له دې وجې نه حکم شوی دی چې د بلوغ نه مخکې مخکې بې د لمانځه عادتي کړئ.[۱]

د اوو کلونو یا لسو کالو په عمر کې که لمونځ لاړشي نو ایا قضا پرې وکړل شي؟

سوال: زه وایم چې د اوو کلونو په عمر کې لمونځ فرض کیږي او که د لسو کلونو په عمر کې ماشوم لمونځ ونکړي، نو دده وهل پکار دي او زما د خاوند وینا ده چې"لمونځ بالغ کېدو سره فرض کیږي،داوو کلونو حکم ددې لپاره دی چې ماشوم یا ماشومه لمونځ زده کړي او ورو ورویې عادت جوړشي. په داسې صورت کې که دچانه لمونځ پاتې شي، نو ددې قضا نشته او که د خوب یا د ستړیا له وجې نه لمونځ پاتې شي، نو ګناه پرې نشته، دلمونځ قضا د بالغ کېدو نه وروسته فرض کیدو باندې ده.ایا زما د خاوند خیال صحیح دی؟

جواب: ستاسو د خاوند خیال صحیح دی چې لمونځ په بالغ کیدو سره فرض کیږي،په نابالغ باندې لمونځ فرض نه دی، خو په حدیث شریف کې حکم دی : کله مو چې ماشومان د لسو کلونو شي، نو په لمونځ نه کولو باندې یې ووهئ (او دا وهل د لاس په ذریعې سره پکار دي. په لرګی سره نه دي پکار او د دریو ډبونه زیات وهل هم پکارنه دي) له دې وجې نه که دعادت کولولپاره پرې قضا وکړل شي، نودا صحیح ده.[۲]

که د لمانځه په قبولیت کې د چا شک وي نو څه وکړي؟

سوال: که یو سړی پوخ لمونځ کونکی دی او دا ګمان یې وي چې زما فلاني فلاني لمونځو قبول شوي نه دي، نو دی به څه کوي؟ او په کومو کومو لمونځونو کې چې ورته شک وي، نو د هغو لمونځو قضا به کوي او که نه ؟

---

[۱]]هي فرض عين على كل مكلف.....وان وجب ضرب ابن عشرعليهابيدلابخشبة لحديث مروا اولادكم بالصلاة وهم ابناءسبع واضربوهم عليهاوهم ابناءعشر.(الدرالمختارمع الردج:۱ص:۳۵۲،كتاب الصلاة).

[۲]]هي فرض عين على كل مكلف.....وان وجب ضرب ابن عشرعليهابيدلابخشبة لحديث مروا اولادكم بالصلاة و هم ابناءسبع واضربوهم عليهاوهم ابناءعشر،(قوله بيد)اى ولايجاوزالثلاث.(ردالمحتارعلى الدرالمختارج:۱ص:۳۵۲).

جواب: که د لمانځه فرض يا واجب ترينه پاتې شوي وي، نوقضاء دې راوړي [1]،که نه نشته .[2]

ايا د خويندو ورونو له پاره د روزي ګټونکي په ذمه لمونځ نشته؟

سوال: يو کس وويل چې که د خويندو ورونو لپاره روزي ګټلو لپاره څوک لاړ شي، نو لمونځ فرض نه دی؟

جواب: دا خبره بالکل غلطه ده. لمونځ خو خاص د جهاد په حالت کې هم معاف نه دی او شريعت ددې طريقه دا ښودلې ده چې يو جماعت دې لمونځ وکړي او بيادې دويم جماعت وکړي،دې له پاره چې په جهاد کې نقصان هم ونه شي او د لمانځه فريضه هم ساقط نه شي،چې هرکله د جهاد لپاره لمونځ معاف نه دی. نو د يو کس لپاره د روزي ګټلو لپاره به څنګه لمونځ معاف شي؟[3]

❖ د لمانځه وختونه ❖

د وخت نه مخکې لمونځ کول صحيح نه دي

سوال: څنګه چې د وخت تېريدو نه وروسته قضاء لمونځ کيږي همدغه شان د وخت نه مخکې لمونځ کيږي اوکه نه؟

جواب: د لمونځ د صحت له پاره يو شرط دا دی چې دهغه لمونځ وخت داخل شوی وي، بيا چې کوم لمونځ په وخت کې دننه وکړل شي هغه خو ادا شو او کوم چې د وخت د وتلو نه وروسته وکړل شو هغه قضاء شو او کوم چې د وخت نه مخکې وکړل شو هغه نه اداء شو او نه قضاء بلکې د سره لمونځ نه دی شوی.[4]

---

[1]]من فرائضهاالتي لاتصح بدونها...الخ صفة كاشفةاذلاشيءمن الفروض ماتصح الصلاةبدونه بلاعذر.(شامي ج:١ص:٤٤٢)وهاواجبات لاتفسدبتركهاوتعاد وجوبافي العمد والسهو ان لم يسجدله وان لم يعدهايكون فاسقاً.(الدرالمختارج:١ص:٤٥٦،باب صفة الصلاة).

[2]]لان الفرض لايتكرر.(ردالمحتارعلى الدرالمختارج:٢ص:٦٤،مطلب في تعريف الاعادة).

[3]]واذا اشتد الخوف جعل الامام الناس طائفتين طائفةالى وجه العدو وطائفة خلفه كذافي القدوري.(عالمگيری ج:١ص:١٥٤،الباب العشرون في صلاةالخوف،كتاب الصلاة).

[4]] ومنهاالوقت لان الوقت كماهومسبب لوجوب الصلاةفهوشرط لادائها.....حتى لايجوز اداءالفرض قبل وقته...الخ.(بدائع الصنائع ج:١ص:١٢١،فصل في شرائط الاركان)_

د سحر، ماسپښین، مازدیګر، ماښام او ماسخوتن وخت څو پورې وي؟

سوال: زه ستاسو نه د لمونځونو د وختونو په باره کې پوښتنه کول غواړم چې د سحر لمونځ لمر راختلو سره قضا کیږي. د ماسپښین لمونځ درې بجو پورې وي. د مازدیګر وخت څومره وي؟ما د مولانا محمد عاشق الهي صاحب بلندشهري په کتاب "شپږ خبرې" کې لوستي دي چې: "د لمر ډوبیدلو نه وروسته تقریباً یو نیم ساعته پورې د ماښام وخت وي، داچې مشهوره ده چې د لمر ډوبیدو نه وروسته لږ هم تاخیر وشي، نو قضاء کیږي، صحیح خبره نه ده." او د ماسخوتن وخت د شپې لس بجو پورې وي، مهرباني وکړئ زموږ غلطي راته په ګوته کړئ چې لمونځونه څۀ وخت قضا کیږي (د ګړۍ (ساعت) د وخت مطابق)؟

جواب: د سحر وخت د صبح صادق نه تر لمر راختلو پورې دی[١]. د ماسپښین وخت د لمر دزوال نه تر هغه وخته پورې دی چې د هر شي سایه (سیوری) د هغه شي برابر شي (او د ځینې حضراتو د قول مطابق چې د هغه شي سایه د هغه شي دوچنده شي)[٢] دا وخت بدلیږي رابدلیږي. له دې وجې نه چې په جوماتونو کې د لمونځونو کومې نقشې لګیدلې دي، نو په هغه کې روزانه کتل پکار دي. د مازدیګر وخت د ماسپښین د وخت ختمیدو نه ترلمر ډوبیدو پورې دی، خو د مازدیګر په لمانځه کې دومره تاخیر کول چې لمر کمزوری او زیړ شي، نو دا مکروه دی[٣]، د ماښام وخت یو ساعت او شل دقیقې وي، خو بغیر د څه وجې نه د

---

[١] وقت الفجرمن الصبح الصادق...الی طلوع الشمس...الخ.(عالمگیری ج:١ص:٥١،کتاب الصلاة،الباب الاول فی المواقیت).ایضاً:روی فی حدیث جابروابی موسی وغیرهمارضی الله عنهم ان النبی صلی الله علیه وسلم صلی الفجرحین طلع الفجرفی الیوم الاول،وصلاهافی الیوم الثانی حین کادت الشمس تطلع،ثم قال للسائل:الوقت فیمابین هذین،وفی حدیث عبدالله بن عمرو رضی الله عنه ان النبی صلی الله علیه وسلم قال:وقت الفجرمالم تطلع الشمس.(شرح مختصرالطحاوی ج:١ص:٤٩١،٤٩٢،کتاب الصلاة).

[٢] ووقت الظهرمن الزوال الی بلوغ الظل مثلیه سوی الفی.کذافی الکافی وهوالصحیح هکذافی محیط السرخسی...الخ.(عالمگیری ج:١ص:٥١،کتاب الصلاة،الباب الاول فی الموقیت ومایتصل بها).ایضاً:اذا زالت الشمس فقددخل وقت الظهر،قال ابوبکر:وذالک لقول الله تعالی:اقم الصلوة لدلوک الشمس.وروی ان الدلوک الزوال،وروی الغروب وهوعلیهاجمیعاً.(شرح مختصرالطحاوی ج:١ص:٤٩٢،کتاب الصلاة).

[٣] ووقت العصرمن صیرورةالظل مثله غیرفی الزوال الی غروب الشمس.(عالمگیری ج:١ص:٥١،کتاب الصلاة، الباب الاول فی المواقیت).ویستحب تاخیرالعصرفی کل زمان مالم تتغیرالشمس...الخ.(عالمگیری ج:١ص:٥٢). ایضاً:عن ابی هریرة رضی الله عنه قال:قال رسول الله صلی الله علیه وسلم:ان للصلاة اولاوآخر،وان اول وقت الظهرحین تزول الشمس،وان آخر وقتهاحین تدخل وقت العصر.(شرح مختصر الطحاوی ج:١ص:٤٩٨کتاب الصلاة). وعن ابی هریرة رضی الله عنه عن النبی صلی الله علیه وسلم و آخر وقت العصر حین تصفر الشمس (ایضاً: ج١، ص٤٩٩ کتاب الصلوة)

ماښام په لمانځه کې تاخیر کول مکروه دي[۱] او د ماسخوتن وخت بغیر د څه کراهت نه نیمې شپې پورې دی او د نیمې شپې نه ترد صبح صادق پورې بیا مکروه دی[۲]. ښځو لپاره هر لمونځ په اول وخت کې کول مستحب دي.[۳]

د اذان نه څومره وخت وروسته لمونځ کېدلای شي؟

سوال: داذان نه څومره وخت وروسته لمونځ کول پکار دي؟ مهرباني کولو سره د ټولو لمونځونو وخت راته په دقیقواوساعتوکې ووایئ، نوغوره به وي.د"مثل"نه څه مراددی؟ ددې وضاحت هم وکړئ.

جواب: که مؤذن غلط شوی نه وي او هغه دوخت نه وړاندې اذان نه وي کړی، نو د اذان نه فورا وروسته هم لمونځ کول صحیح دي، په جوماتونو کې د لمونځونو د وختونو نقشه ځوړنده (اوایزانه) وي،هغه دې راواخستل شي او دې وکتل شي، ځکه چې روزانه وخت بدلیږي رابدلیږي. د"مثل"نه مراد دادی چې د هر شي سیوری د هغه برابر شي

د اذان نه فورا وروسته په کورکې لمونځ کول

سوال: لمونځ کونکی که ځانته په کور کې لمونځ کول غواړي. نو د اذان کېدو سره د لمانځه وخت کیږی اوکه نه؟ د اذان نه څومره وقفې نه وروسته لمونځ شروع کړل شي؟ دغه شان خو به هغه لمونځ ګزار په جومات کې د لمانځه د ادا کیدو نه مخکې لمونځ وکړي، داسې څه ضروري حکم خو نشته چې د اذان نه څه وقفه وروسته دې لمونځ شروع کړل شي یا چې څنګه اذان ختم شي لمونځ کیږي؟

جواب: په کور کې ځانته لمونځ کول د ښځو نه پرته یوازې د معذورو خلکو له پاره جائز

---

[۱]]ووقت المغرب منه الی غیبوبة الشفق...الخ.(عالمگیری ج:۱ص:۵۱،کتاب الصلاة).ویستحب تعجیل المغرب فی کل زمان کذافی الکافی.(عالمگیری ج:۱ص:۵۲).ایضاً:عن ابی هریرة رضی الله عنه عن النبی صلی الله علیه وسلم قال:ان اول وقت المغرب حین تسقط الشمس.(شرح مختصرالطحاوی ج:۱ص:۵۰۰،کتاب الصلاة).وعن عبدالله بن عمرو رضی الله عنه عن النبی صلی الله علیه وسلم انه قال.......ووقت المغرب مالم یسقط نورالشفق.(شرح مختصرالطحاوی ج:۱ص:۵۰۳،کتاب الصلاة).

[۲]]ووقت العشاءوالوترمن غروب الشفق الیٰ الصبح کذافی الکافی.(عالمگیری ج:۱ص:۵۱،الباب الاول فی المواقیت).ویکره اداءالعشاءبعدنصف اللیل،هکذافی البحرالرائق.(عالمگیری ج:۱ص:۵۳).ایضاً:قال ابوجعفر: واذا خرج وقتها،تلاه وقت العشاءالآخرة،لماروی عن النبی صلی الله علیه وسلم انه صلاهافی الیوم الاول بعد ماغاب الشفق، وآخروقتهاطلوع الفجر،وذالک لانه قدروی ان النبی صلی الله علیه وسلم انه صلاهابعدنصف اللیل،وروی بعدثلث اللیل،وهماصحیحان جمعیاً.(شرح مختصرالطحاوی ج:۱ص:۵۱۰،کتاب الصلاة).

[۳]]کان اولی للناس ان یصلین فی اول الوقت لانهن لایخرجن الی الجماعة.(شامی ج:۱ص:۳۶۷).

دی[۱]،له عذر نه پرته د جومات جمعه پريښودل کبيره ګناه ده[۲] که د دې خبري اطمينان وي چې اذان د وخت نه مخکې نه دی شوی، نو په کور کې لمونځ کونکی د اذان نه فورا وروسته لمونځ کولی شي بلکې که وخت شوی وي او هغه ته دا معلومه وي چې وخت داخل دي. نو د اذان نه يې مخکې هم کولی شي. خو چې اذان د وخت د دخول نه څه وخت وروسته و شي [۳]

د سهار لمونځ د سرخي په وخت کې کول

سوال: د سهار لمونځ په اخير وخت کې کله چې ښه رڼا شي چې د مشرق په طرف سرخي په نظر راشي کول او جمعه ورکول جائز دي او که ناجائز؟

جواب: د سهار لمونځ د لمر راختلو نه مخکې له کراهت پرته کول جائز دي، خو د امام ابوحنيفه رحمه الله په نزد د سهار لمونځ په داسې وخت کې کول افضل دي چې د لمر راختلو نه مخکې يو بله جمعه د سنتو مطابق کېداى شي.[۴]

د سهار جمعه لمر راختلو نه نيمه ګېنټه مخکې مناسب ده

سوال: د سهار جمعه لمر راختلو نه مخکې څومره وخت مخکې کول غوره دي؟ کوم چې د سنتو لمونځ ګزارو په جمعه کې د شرکت سبب هم شي او په لمانځه کې د نقصان نه وروسته په دويم ځل د لمانځه دراګرځولو وخت هم وي، په تفصيل سره موخبر کړئ اود الله پاک له بندګانو سره احسان وکړئ؟

جواب: دسهار لمونځ د لمرراختلو نه دومره وخت مخکې کول پکار دي چې د فساد په صورت کې لمونځ په مسنوني طريقې سره په دويم ځل اداء شي، ددې له پاره د لمرراختلو نه مخکې د نيمې يا پاو کم يوې ګېنټې اندازه کيږي.[۵]

---

[۱] فالجماعة انماتجب على الرجال العاقلين والاحرار القادرين عليهامن غيرحرج فلاتجب على النساء والصبيان...الخ.(بدائع ج:۱ص:۱۵۵،فصل فى بيان من تجب عليه الجماعة)_

[۲] قال فى شرح المنية:والاحكام تدل على الوجوب من ان تاركهابلاعذريعزر وتردشهادته،ويأثم الجيران بالسكوت عنه.(ردالمحتارج:۱ص:۵۵۲،باب الامامة)_

[۳] لان الاذان للاعلام بدخول وقت الصلاة والمكتوبات هى المختصةباوقات معينة.(بدائع الصنائع ج:۱ص:۱۵۲)

[۴] والمستحب للرجل الابتداءفى الفجرباسفار،والختم به هو المختاربحيث يرتل اوبعين آية ثم يعيده بطهارة لو فسد(درمختار)وفى الشامية تحت قوله(باسفار)والحاصل ان هذا الاسفار ان يمكنه اعادة الطهارة ولومن حدث اكبر كمافى النهروالقهستانى واعادة الصلاة على الحالة الاولى قبل الشمس.(درمختارمع الشامى ج:۱ص:۳۶٦)

[۵] اوګورئ تيره شوى حاشيه (والمستحب للرجل الابتداءفى الفجرباسفار،والختم به وهو المختار....الخ)_

د صبح صادق نه وروسته وتر او نفلونه كول

سوال: ځينې خلک وتر لمونځ له تهجدو سره كوي دا بيان كړئ چې د سهار اذان كېدونكى وي، نو په هغه وخت كې دتهجدلمونځ او وتر كولى شو اوكه نه؟ سره له دې چې د سهار جماعت د اذان نه نيمه ګينټه يا څلويښت منټه وروسته كيږي؟

جواب: دوتر لمونځ دتهجد په وخت كې صحيح دى، بلكې چا ته چې د تهجدو په وخت كې د ويښېدلو پوره يقين وي د هغه له پاره د تهجدو په وخت كې وتر كول ډېر غوره دي[۱] دوترلمونځ د صبح صادق نه مخكې كول ضروري دي د سهار كېدلو نه وروسته د وترلمونځ قضاء شو او كله يې چې د صبح صادق نه مخكې ونكړي، نو دوترلمونځ د صبح صادق نه وروسته او د سهار د لمانځه نه مخكې كول ضروي دي، خو د صبح صادق نه وروسته تهجد كول يا بل څه نفل كول جائز نه دي.[۲]

د صبح صادق نه د لمر راختلو پورې نفل لمونځ كول منع دي

سوال: د سهارلمانځه دوه ركعته سنت ادا كولو نه وروسته كه جعمې ته وخت لږ زيات پاتې وي، نو څه خلک په جومات كې نفلونه وغيره چې دهغه تعداد مقرر نه دى يوازې د وخت د پوره كولو له پاره كونكې په نظر راځي ايا دا كار صحيح دى چې د سهار د سنتو او فرضو تر مينځه نور څه نفل لمونځونه وكړل شي؟

جواب: د صبح صادق نه وروسته د سهار د سنتو نه علاوه نور نفلونه كول ممنوع دي قضاء لمونځ كيږي، خوهغه دې هم دخلكو مخكې نه كوي.[۳]

كه د ماسخوتن لمونځ پاتې شي نو د سهار د اذان نه وروسته دې وكړل شي

سوال: مخكې به له مانه كله كله دماسخوتن لمونځ قضاشو، نومابه دسهار داذان نه وروسته اول د ماسخوتن لمونځ وكړ بيا به مې د سهار لمونځ وكړ، ددې صحيح تعداد راته ياد نه دى اوس چې هركله ماته معلومه شوه چې د سهار د اذان نه وروسته اول د ماسخوتن قضا لمونځ كول پكار نه دي، بلكې اول د سهار لمونځ ادا كول پكار دي، دناپوهې له وجې نه چې ما

---

[۱]]ويستحب فى الوترلمن يالف صلاة الليل ان يوخرهاالى آخرالليل لقوله عليه السلام من طمع ان يقوم آخرالليل فليوترآخره فان صلاة الليل محضورة.(الجوهرةالنيرة ج:۱ص:۵۰،كتاب الصلاة،طبع حقانيه،ملتان)۔

[۲]] ويكره ان يتنفل بعدطلوع الفجرباكثرمن ركعتى الفجرلان النبى صلى الله عليه وسلم لم يزدعليها......فلقدمنع عن تطوع آخريفى جميع الوقت كالمشغول همالكن صلوة فرض آخرفوق ركعتى الفجرنجاز ان يصرف الوقت اليه...الخ.(الجوهرة النيرة ج:۱ص:۸۴،كتاب الصلاة،باب الاوقات التى تكره فيهاالصلاة،طبع حقانيه)۔

[۳]] ايضاً۔

کوم لمونځونه د ماسخوتن د سهار داذان نه وروسته کړي دي. له هغو سره څه وکړم؟

جواب: خدای مه کړه چې دماسخوتن لمونځ دې نه وي کړی. نودسهار د اذان نه وروسته اول د ماسخوتن لمونځ وکړئ. له دې نه وروسته د سهار ستاسو اولنی عمل صحیح دی.[1]

د سهار لمانځه لپاره د پورته کېدلو طریقه

سوال: زه د سهار نه پرته ټول لمونځونه په وخت باندې کوم او هیڅ یو لمونځ نه پرېږدم. خو زما یوازې یوه کمزوري ده چې زه د سهارلمانځه لپاره نه شم پورته کېدلی. ترڅوچې یو کس راویښ کړی نه یم. ما ډیر زیات کوشش وکړ. خو زه په وخت باندې نه شم پورته کېدلی. ناوخته راویښېږم . زماڅخه لمونځ قضا شي.خو ماته پرې ډیر خفګان او دردوي. داسې طریقه راته وښیئ چې زه په وخت باندې لمونځ وکړم.

جواب: طریقه دا ده چې:

۱: د ماسخوتن نه وروسته فورا ویده کیږئ.

۲: د پورته کېدو له پاره الارم ګړی لګوئ.

۳: د یوکس ته ووایئ چې هغه داذان په وخت تاسو ویښوي.

۴: چې په کومه ورځ ددې تدبیرونو باوجود هم لمونځ درنه قضا شي، نو هغه ورځ د جرمانې په طور څلور رکعته نفل د اشراق په وخت کې وکړئ او ناشته مه کوئ.

د سهار د سنتو په مینځ کې د لمر راختل

سوال: که د سهار په وخت د لمانځه نیت تړلو نه وروسته د لمر راختلو وخت شروع شي او مونږ ته دا خبره د سلام دګرځولونه نه وروسته معلومه شي. نو ایا زمونږ دا لمونځ به وشي؟ او که د سنت لمونځ کولو نه وروسته د لمرراختلو وخت شروع شي او له دې نه وروسته فرض لمونځ کوو، نو ایا دا لمونځ به وشي اوکه نه؟ او د لمر راختلو وخت څومره دی؟

جواب: که د سهار لمانځه دوران کې لمر راوخیږي. نو لمونځ به فاسد شي[2] داشراق وخت کیدلو په وخت به یې په دویم ځل کوئ، چې کله د لمر زیړوالی ختم شي او لمر صفا او روښانه شي، نو د اشراق وخت شي. په لمرخاته کې دلمر لومړی غاړه ښکاره کیدلو سره دلمر

---

[1]]الترتیب بین الفائتة والوقتیة وبین الفوائت مستحق کذافی الکافی.(عالمگیری ج:۱ص:۱۲۱،کتاب الصلاة).

[2]]وکذا لایتصور اداءالفجرمع طلوع الشمس عندنا،حتی لوطلعت الشمس وهوفی خلال الصلاة تفسدصلاته عندنا. (بدائع الصنائع ج:۱ص:۱۲۷،کتاب الصلاة،فصل فی بیان شرائط الارکان).ایضًا:اول وقت الفجراذاطلع الفجر الثانی وهوالمعترض فی الافحقق وآخروقتهامالم تطلع الشمس.(هدایة ج:۱ص:۸۰).ایضًا: ثلاث ساعات لاتجوز فیها المکتوبة ولاصلاة الجنازة ولاسجدة التلاوة:اذاطلعت الشمس حتی ترتفع...الخ (عالمگیری ج:۱ص:۵۳،کتاب الصلاة، الباب الاول،الفصل الثالث)۔

راختلو وخت شروع کيږي.

د سهار لمونځ د لمر راختلو نه څومره وخت مخکې کېداى شي؟

سوال: په اخباراتو کې د لمر راختلو او ډوبيدو وخت ليکل شوى وي. مثلاً که د لمر راختل په ۱۲ ۲ باندې وي، نو ايا مونږ به لمونځ د ۱۲ : ۲ پورې کولاى شو؟

جواب: د لمر راختلو له وخت نه مخکې مخکې يې ختم کړئ

ايا په مکروه وختونو کې د لمونځ کوونکي لمونځ د قبليدو قابل دى؟

سوال: په مکروه وختونو (د لمر راختلو، لمر غورځېدو او د ورځې نيمايي) کې اکثر ناپوهه حضرات لمونځ شروع کړي. نو ايا د دوى لمونځ قبليداى شي؟

جواب: دشريعت دحکم نه خلاف چې کوم کاروکړل شي، نو هغه څنګه قابل قبول کيداى شي. والله اعلم[1]

د لمانځه مکروه وختونه

سوال: د لمر راختلو، د ورځې په نيمايي او لمر ډوبيدو په وخت کې لمونځ کول مکروه دي، دا مکروه وخت څومره وخت وي؟ يعنې په نقشو کې دليکل شوي وخت نه وروسته څومره وخت پورې لمونځ کول مکروه دي؟

جواب: د لمرراختلونه وروسته چې ترڅو لمر زيړوي لمونځ دې نه کوي. تقريباً پنځلس دقيقه وقفه ضروري ده. دلمر ډوبيدو نه مخکې چې کله لمر زيړ شي، نو مکروه وخت شروع شي او په نقشو کې چې د زوال کوم وخت ليکل شوى وي له دې نه پنځه شپږ دقيقې وړاندې او وروسته لمونځ کول پکار نه دي.[2]

د سهار د لمانځه نه مخکې او وروسته څومره وخت مکروه دى؟

سوال: د سهار د لمانځه نه وروسته چې کوم شل منټه مکروه وي هغه کوم دي؟ د لمر د لومړۍ رڼا راختلو نه مخکې شل منټه يا له دې وخت نه پوره لمر راختلو پورې شل منټه؟ د مثال په طور باندې د موسمياتو محکمه وايي چې سبا به شپږ بجې لمر راخيږي، نو مکروه

---

[1] ثلاث ساعات لاتجوزفيها المکتوبة ولاصلاة الجنازة ولاسجدة التلاوة: اذاطلعت الشمس حتى ترتفع، وعند الانتصاف الى ان تزول، وعنداحمرارهاالى ان تغيب. (عالمگيرى ج: ۱ ص: ۵۲، کتاب الصلاة، الفصل الثالث)

[2] ثلاث ساعات لاتجوزفيهااللمکتوبة.... اذاطلعت الشمس حتى ترتفع، وعندالانتصاف الى ان تزول، وعند احمرارها الى ان تغيب. (عالمگيرى ج: ۱ ص: ۵۲ کتاب الصلاة، الباب الاول، الفصل الثالث).

شل منټه به کوم وي؟ د شل منټه کم شپږو نه واخله تر شپږو بجو پورې یا د شپږو بجو نه تر شل منټه د پاسه شپږو پورې؟ مهرباني وکړئ. ددې سوال ځواب د موسمیاتو د محکمې د وخت په حوالې سره راکړئ چې د صبح صادق او صبح کاذب په حوالې سره جواب پوره په پوهه کې نه راځي او بیا دا تردد هم وي چې کېدای شي زموږ اندازه غلطه وي ځکه چې د موسمیاتو محکمه روزانه د لمر راختلو وخت ښيي په دې وجه که تاسو دا جواب راکړئ چې د هغو د ښودل شوي وخت نه شل منټه مخکې وخت مکروه وي یا فورا وروسته. نو زما خیال دی چې دا خبره به زموږ په ناقص عقل کې ښه راشي؟

جواب: د سهار لمانځه نه وروسته د لمر راختلو پورې نفل لمونځ کول صحیح نه دي[۱] قضاء لمونځ سجده تلاوت او د جنازې لمونځ جائز دی[۲].د سهار لمونځ نه تر لمر راختلو پورې وخت، خو مکروه نه دی خو په دې وخت کې نفل لمونځ کول مکروه دي، کله چې د لمر سترګه راښکاره شي د هغه وخت نه واخله دلمر تر زېړوالي پورې (تقریبا شل یا پنځلس منټه مکروه دي) په دې کې فرض، نفل، سجده تلاوت او د جنازې لمونځ ټول منعه دي او د قرآن کریم تلاوت، ذکر او تسبیح درود شریف په دې وخت کې جائز دي، ستاسود سوال مطابق که د موسمیاتو محکمه داا علان کوي چې نن به شپږ بجې لمرراخیژي، نو د شپږو بجو نه تر شل منټه او شپږو بجو پورې به ټول وخت مکروه وي.

د اشراق د لمانځه وخت کله وي؟

سوال: زموږ په جوماتونو کې اکثر د اشراق په لمانځه باندې جګړه وي ځه حضرات د لمر راختلو نه پنځه منټه وروسته لمونځ کوي او ځه اعتراض کوي د هغوی وینا ده چې پوره لمر پنځلس منټه وروسته راخیژي په دې وجه پوره پنځلس منټه وروسته د لمانځه وخت وي تاسو دا بیان کړئ چې د اشراق د لمانځه وخت د لمر راختلو نه څومره وخت وروسته شروع کیږي او ترڅو پورې وي؟

جواب: د لمر راختلو نه وروسته ترڅو چې لمر زیړ وي، لمونځ مکروه دی او د لمر زیړوالی په مختلفو موسمونو کې زیات او کم کېدای شي، په عامو موسمونو کې په پنځلس شل

---

[۱] اتفق العلماءعلى ان ثلاثة من الاوقات منهى عن الصلاةفيهاوهى وقت طلوع الشمس ووقت غروبها،ومن لدن تصلى صلاة الصبح حتى تطلع الشمس(بداية المجتهدج:۱ص:۷۳،الفصل الثانى من الباب الاول،طبع مكتبه علميه لاهور)

[۲] تسعة اوقات يكره فيها النوافل ومافى معناهما لاالفرائض هكذا فى النهاية والكفاية فيجوز فيها قضاء الفائتة وصلاة الجنازة وسجدة التلاوة كذا فى فتاوى قاضيخان.....منها ما بعد صلاة الفجر قبل طلوع الشمس هكذافى النهاية والكفاية. (عالمگيرى ج:۱ص:۵۲،۵۳، كتاب الصلاة، الفصل الثالث فى بيان الاوقات التى لاتجوز فيها الصلاة)۔

منته کې ختم شي. په دې وجه دومره وقفه ضروري ده. کوم خلک چې پنځه منټه وروسته لمونځ شروع کوي هغوی غلط کار کوي. خو په ځینې موسمونو کې لس منټه وروسته زیړ والی ختم شي. په اصل کې اعتبار د زیړ والي ختمېدو ته دی.[1]

په رمضان المبارک کې د سهار لمونځ

سوال: په حیدراباد کې پیشمنی تقریبا څلور بجې ختمیږي. دلته په یو جومات کې تقریبا څلورنیمي بجې لمونځ کیږي. خو د څه خلکو اعتراض دی چې په دې وخت کې تیاره وي له دې وجې نه په دې وخت کې لمونځ کول جائز نه دي. خو د دې جومات والا وایي چې لمونځ په صحیح خالت کې کول پکار دي او لمونځ د لرې رڼا لګېدو پورې یا خو څه خلک ویده شوي وي یا په پرکالي کې وي له دې وجې زر لمونځ کول صحیح دي.

جواب: په صبح صادق باندې د پیشمنې وخت ختمیږي او د سهار لمانځه وخت شروع شي[2] په رمضان المبارک کې د لمونځ ګزارو د رعایت له پاره د سهار لمونځ عموما زر کیږي[3]. په هرحال د صبح صادق نه وروسته د سهار لمونځ صحیح دی. د رڼا خورېدل د لمانځه له پاره شرط نه دي.

د نصف النهار (ورځې نیمایي) او د زوال وخت

سوال: د ورځې نیمایي او د زوال وخت څومره وي؟

جواب: د ورځې نیمایي هغه وخت ته ویل کیږي چې کوم وخت لمر بالکل په سر ولاړ وي او

---

[1] وكره تحريمامع شروق قوله مع شروق ومادامت العين لاتحارفيها،فهى فى حكم الشروق،كماتقدم فى الغروب ان الاصح كمافى البحراقول:ينبغى تصحيح مانقلوه عن الاصل للامام محمدمن انه مالم ترتفع الشمس قدر رمح فهى فى حكم الطلوع،لان اصحاب المتون مشواعليه فى صلوة العيدحيث جعلواول وقتهامن الارتفاع،ولذاجزم به هنافى الفيض ونورالايضاح.(ردالمحتار،كتاب الصلاة ج:١ص:٣٧١،طبع ايچ ايم سعيد). وذكرفى الاصل مالم ترتفع الشمس قدررمح فهى فى حكم الطلوع واختار الفضلى ان الانسان مادام يقدر على النظرالى قرص الشمس فى الطلوع فلاتحل الصلاة فاذاعجزعن النظرحلت وهومناسب لتفسير التغير المصطلح كماقدمناه.(البحرالرائق ج:١ص:٢٦٣)_

[2] وقت لفجرمن الصبح الصادق الى طلوع الشمس لحديث امامة اتانى جبريل عندالبيت.......ثم صلى الفجرحين بزق الفجروحرم الطعام على الصائم..الخ.(البحرالرائق ج:١ص:٢٥٧،كتاب الصلاة)_

[3] فلو اجتمع الناس اليوم ايضاًفى التغليس لقلنابه ايضاً،كمافى المبسوط السرخسى فى باب التيمم انه يستحب التغليس فى الفجروالتعجيل فى الظهراذا اجتمع الناس،قال رحمه الله تعالى بعداسطر.....ولعل هذاالتغليس فى رمضان خاصةوهكذاينبغى عندنااذا اجتمع الناس وعليه العمل فى دارالعلوم ديوبندمن عهدالاكابر.(فيض البارى على صحيح البخارى،كتاب الصلاة،باب وقت الفجرج:٢ص:١٣٥،١٣٦،طبع خضر راه بک دپو ديوبند هند)_

کله چې لمر د مغرب په طرف روان شي. نو د ورځې نيمايي ختم شو. دې ته "زوال" وايي[1]. له دې وجې نه د زوال نه څو دقيقې يعنې اوو اته دقيقې وړاندې لمونځ نه شي کولای. والله اعلم

د نصف النهار نه څه مراد دي؟

سوال: د لمانځه په مکروه وختونو کې يو وخت د استواء هم دی، په دې وخت کې د لمانځه نه منع راغلې ده علماء کرام د دې وخت متعلق فرمايي چې د زوال کوم وخت چې په نقشو کې، ورکړل شوی دی له دې نه پنځه منټه مخکې او پنځه منټه روسته لمونځ منع دی. خو شرعي، دائمې جنتري (مرتبه قاري شريف احمد صاحب مدظله العالی) کې چې د دې حديث په تشريح کې کوم وخت مقرر شوی دی هغه تقريبا څلويښت منټه دی، د دې په وضاحت کې قارې صاحب فرمايي چې د لمر راختلو نه تر لمر غوړځېدلو پورې چې څومره وخت دی د هغه برابر دوه برخې کړئ د لومړۍ برخې په ختم باندې شروع د نصف النهار شرعي ده. همدغه شان د لمر راختلو نه تر لمر غوړځېدلو پورې چې څومره وخت دی د هغه برابر دوه برخې کړئ د لومړۍ برخې په ختمېدو باندې ابتدا د نصف النهار عرفي يا حقيقي ده او په دې باندې د لمر وخت ختمېدو سره د ماسپښين وخت شروع کيږي په دې خپل تحقيق باندې د دارالعلوم ديوبند فتوا (چې د هغه اصل د قاري صاحب سره موجود دی) هم په تايد کې پيش کړل شوې ده، چې د هغه خلاصه په لاندې ډول ليکل شوې ده:

له دې عبارت نه معلومه شوه چې د ضحی کبری او لمر د زوال په مينځ کې د لږو درجو فاصله ده، دواړه يعنی (ضحوه کبری او زوال شمس) يو نه دي، د نصف النهار شرعي قطر د سهار د حصې نيمايي برابر دی د صبح صادق نه تر لمر راختلو پورې چې څومره ګېنټې وي د هغه نيمه د شرعي ورځ نيمه ده، هغه د لمر د زوال نه مخکې وخت دی. له دې وجه چې د دې دوه وختونو مينځ کې لمونځ وکړل شي. نو په دې کې اختلاف دی. ځکه چې د زوال په وخت کې د لمانځه نه منع راغلې ده. له دې وخت نه کوم وخت مراد دی؟ عين د زوال وخت يا ضحی کبری نه وروسته د زوال پورې وخت مراد دی؟ شامي په دې باندې بحث کړی دی. له دې نه وروسته ليکي نصف النهار خو په حديث کې راغلی دی او چونکه په حديث کې د ....الی الزوال.... قيد لګيدلی دی په دې بنياد باندې د نصف النهار نه ضحی کبری مراد کړل شوی

---

[1] فی الدرالمختار: وكره تحريمه...... صلاة مطلقاً...... مع شروق...... والسواء... الخ. وفی ردالمحتار: قوله واستواء التعبير به اولى من التعبير بوقت الزوال لان وقت الزوال لاتكره فيه الصلاة اجماعًا بحر عن الحلية: اى لانه يدخل به وقت الظهر كما مر وفی شرح النقاية للبرجندی: وقدوقع فی عبارات الفقهاء ان الوقت المكروه هو عند انتصاف النهار الى ان تزول الشمس ولايخفى ان زوال الشمس انما هو عقيب انتصاف النهار بلافصل. (ردالمحتار ج:۲ ص:۳۷۱ ايضاً عالمگيری ج:۱ ص:۵۲، كتاب الصلاة، الفصل الثالث فی بيان الاوقات التی لاتجوز فيها الصلاة)

دی. دي ته نصف النهار شرعي وايي چې د صبح صادق نه شروع کيږي. هم دا حديث اصل دی بې بنياده شی نه دی هم دغه شان په عمدة الفقه کې د کتاب الصوم په صفحه ۲ باندې د نيت په بحث کې نصف النهار عرفي ته د استوا وخت ويل شوی دی او نصف النهار شرعي ته ضحی کبری. دغه شان خو په نصف النهار شرعي او عرفي کې کافي وخت معلوميږي کوم چې کم او زيات ۴۵ منټه جوړيږي. دحق او صواب نه مو خبر کړئ چې د نصف النهار نه پنځه منټه مخکې او پنځه منټه وروسته لمونځ منع دی يا نصف النهار شرعي او عرفي په مينځ کې وخت؟ هم په دې ضمن کې دې يوه خبره دا بيان کړل شي چې د جمعې په ورځ د زوال وخت نه وي، په دې کې حق او صواب يعنې صحيح مسئله څه ده؟ نفلونه،صلاه التسبيح وغيره په څومره وخت کې نه دی کول پکار؟ ځينې علماء د جمعې په ورځ عين د زوال په وخت د نفلونو اهتمام کونکي ليدل شوي دي

جواب: نصف النهار شرعي نه مراد يا د ضحی کبری نه لمر دزوال پوري د لمونځ د منع کيدلو قول علامه شامي د قهستاني په حوالې سره د خوارزم اماماتو ته منسوب کړی دی[1] خو په احاديث مبارک او د امت د مشرانو په ارشاداتو کې غور کولو سره معلوميږي چې دا قول معتمد نه دی صحيح او معتمد قول هم دادی چې د نصف النهار عرفي په وخت لمونځ ممنوع ده. هغه وخت چې لمر د خط استوا سره تيريږي او دا ډير مختصر شان وخت دی، دلمانځه په نقشو کې چې کوم د زوال وخت ورکړل شوی دی ددې په پنځه منټه مخکې وروسته کې توقف کول پکار دي.دلته د دارالعلوم ديوبند لومړی مفتي مولانا عزيزالرحمن عثماني رحمه الله فتوا نقل کوم:

سوال:(۷۳) د چاشت وغيره نفلونه په دولس بجې کې کول صحيح دي اوکه نه ؟ او په اسلامي جنتري کې د زوال يا د قضاء لمونځ وخت څلريشت منټه د پاسه دولس بجې (۱۲:۲۴) ليکل شوی دی.

جواب: د زوال په وخت نفلونه وغيره هيڅ هم نه دي کول پکار او نه په داسې وخت کې نفلونه وغيره کول پکار دي چې د زوال وخت د لمانځه په مينځ کې وشي، دکومې کړئ مطابق چې د زوال وخت ۱۲:۲۴ دی. دهغه مطابق که دولس بجې نفل يا قضاء لمونځ داسې وکړی چې د زوال نه مخکې مخکې هغه ختم کړی، نو دا جائز دي.خو کله چې د زوال وخت نزدې شي، نو هغه وخت دې هيڅ لمونځ نه شروع کوي چې داسې وو نه شي چې د لمانځه په مينځ کې څه وخت زوال راشي فقط.(فتاوی دارالعلوم ديوبند مکمل و مدلل ج۲ ص۲۹)

---

[1]]وعزالى القهستانى القول بان المراد انتصاف النهارالعرفى الى ائمة ماوراءالنهر،وبان المراد انتصاف النهارالشرعى وهوالضحوةالكبرى الى الزوال الى ائمة خوارزم.(ردالمحتار ج:۱ص:۳۷۱، مطلب يشترط العلم بدخول الوقت)_

د مفتي صاحب ددې فتوا نه معلومه شوه چې د لمانځه په منع کيدلو کې د ضحى کبرې او نصف النهار شرعي هيڅ اعتبار نشته. بلکې عين د زوال وخت اعتبار دى کوم نه چې نه د استوا وخت يا نصف النهار حقيقي وايي.

د جمعې په ورځ د نصف النهار په وخت کې لمونځ کول د امام ابوحنيفه رحمة الله عليه او امام محمد رحمة الله عليه په نزد هم هغه شان ناجائز دي څنګه چې په عام ورځو کې ناجائز دي.خو د امام ابويوسف رحمة الله عليه نه په يو روايت کې ددې اجازت نقل شوى دى.کوم خلک چې د جمعې په ورځ د نصف النهار په وخت کې لمونځ کوي غالبا هغوى به د امام ابويوسف رحمة الله عليه په قول باندې عمل کونکي وي، خو په فقه حنفي کې راجح او معتمد د امام ابوحنيفه رحمة الله عليه او امام محمد رحمة الله عليه قول دى له دې وجه احتياط هم په دې کې دى چې د جمعې په ورځ هم د استوا په وخت په لمونځ کولو کې توقف وکړل شي[1] والله اعلم بالصواب!

د زوال د وخت تعريف

سوال: د لمونځ کولو مکروه وخت يعنې د زوال په باره کې د خلکو مختلف خيالات دي.

۱......زوال يوازې د يو منټ يا دوه منټو له پاره وي.

۲......زوال شل يا پنځويشت منټه وي.

۳.......د جمعې په ورځ زوال نه وي.

۴......د زوال له پاره احتياطا اته، لس منټه کافي دي.

جواب: د وخت په نقشو کې چې يې کوم د زوال وخت ليکلى وي، د هغه مطلب دا وي چې ددې نه وروسته لمونځ جائز دى په زوال کې خو زيات منټونه نه لګيږي.خو احتياطا د نصف النهار نه پنځه منټه مخکې او پنځه منټه وروسته د لمانځه نه بنديدل پکار دي،دامام ابويوسف رحمة الله عليه په نزد د جمعې په ورځ د نصف النهار په وخت کې لمونځ کول صحيح دي او د امام ابوحنيفه رحمة الله عليه په نزد مکروه دي. د امام ابوحنيفه رحمة الله عليه قول د دليل په اعتبار ډير قوي دى او احتياط هم پکې ډير دى څکه هم په هغه باندې عمل دى.[2]

---

[1]]واما الكلام على النهى عن الصلاة فى نصف النهار فمذهبنا اطلاق النهى للحديث المذكور فى المتن واما ما ورد من استثناء يوم الجمعة فقد رواه الشافعى رحمه الله قال.......عن ابى هريرة رضى الله عنه ان رسول الله صلى الله عليه وسلم نهى عن الصلاة نصف النهار حتى تزول الشمس الايوم الجمعة،(مسند الشافعى ص:۳۵)به قال الشافعى و ابويوسف رحمهما الله من ائمتنا.(اعلاء السنن ج:۲ص:۵۱،كراهة الصلاة عند الاستواء)

[2]] وذهب الشافعى الى ان وقت الزوال مكروه الايوم الجمعة،وذهب الجمهور الى انه مكروه مطلقا. (اعلاء السنن ج:۲ ص:۵۱،ردالمحتار:۱ص:۳۷۲، مطلب يشترط العلم بدخول الوقت)_

د شپې دولس بجې د زوال تصور غلط دی

سوال: د سندھ په اکثرو علاقو کې د خلکو دا عقيده ده چې څنګه د ورځې دولس بجې د زوال وخت وي، همدغه شان د شپې دولس بجې هم د زوال وخت وي. که چېرته يو مړی وشي، نو يوازې دا نه چې د زوال په وخت کې د جنازې لمونځ نه کېږي . بلکې داسې هم کېږي چې د مړي د دفن کولو له پاره قبرستان ته ورسيدل هلته په رسيدلو رسيدلو کې د ورځې يا د شپې دولس بجې شوې، نو مړی خښوي هم نه، هم هلته په ناسته باندې د زوال د وخت د تيريدلو انتظار کيږي او بيا وروسته مړی دفن کيږي .مهرباني وکړئ او دا خبره بيان کړئ چې ايا د شپې دولس بجې هم د زوال وخت وي؟ او د زوال په وخت د کومو کومو کارونو د کولو ممانعت دی؟

جواب: د زوال وخت د ورځې وي او د شپې نه وي[1] د شپې په هيڅ حصه کې د لمونځ او سجدې ممانعت نشته. خود ماسخوتن لمونځ د نيمې شپې نه وروسته کول مکروه دي[2]، د شپې په دولس بجې د زوال تصور غلط دی او په ورځ کې هم د زوال وخت دولس بجې ګڼل غلط دي، ځکه چې د مختلفو ښارونو او مختلفو موسمونو په لحاظ سره د زوال وخت مختلف وي او بدليږي.

په مکه مکرمه کې او د جمعې په ورځ هم زوال وي

سوال: ايا دا صحيح ده چې په خانه کعبه کې د زوال وخت کله هم نه راځي او عبادت کله هم نه بنديږي؟ او په عامو ځايونو کې د جمعې په ورځ زوال نه وي؟

جواب: د زوال په وخت (او هم دغه شان نور مکروه وختونو کې)لمونځ مکروه دی. که مکه مکرمه کې وي يا غير د مکې مکرمې نه او که د جمعې ورځ وي او که نه وي،د امام شافعي او د نورو ځينو امامانو په نزد تحيه الوضوء او تحيه المسجد هر وخت جائز دی همدغه شان د جمعې په ورځ د زوال په وخت کې دوه رکعته جائز دي[3] ددې خلکو په ليدو سره زموږ

---

[1]]زوال الشمس:هوميلهاعن كبدالسماءاى وسطهابحسب مايظهرلناالى جانب المغرب.(قواعدالفقه ص:۳۱۵،حرف الزاء،طبع صدف پبلشرز كراچى)_

[2]]والتاخيرالى نصف الليل مباح.......فيثبت الاباحة الى النصف والى النصف الاخيرمكروه لمافيه من تقليل الجماعة.(هداية ج:۱ص:۸٤،كتاب الصلاة)_

[3]]ثلاث ساعات لاتجوزفيهاالمكتوبة ولاصلاة الجنازةولاسجدة التلاوة اذطلعت الشمس حتى ترتفع وعندالانتصاف الى تزول وعنداحمرارهاالى ان تغيب...الخ.(عالمگيرى ج:۱ص:۵۲).ايضاً:فان حديث النهى صحيح رواه مسلم وغيره فيقدم بصحته،واتفاق الائمة على العمل وكونه حاظراً،والذامنع علماوناعن سنةالوضوءوتحية المسجدوركعتى الطواف ولحوذالك فان الحاظرمقدم على المبيح.(تنبيه)علم مماقررناه المنع عندناوان لم اره مماذكره الشافعية من اباحة الصلاة فى الاوقات المكروهة....[بقيه حاشيه په راروانه صفحه...

خلک هم په مکروه وختونو کې لمونځونه شروع کوي دا زموږ د شرعي مسائلو نه دنه خبرېدلو نتیجه ده

د ماسپښین لمونځ په یوه بجه اوشل منټه

سوال: زموږ په محله کې یو جومات دی چې په هغه کې د ماسپښین لمونځ د تېرو لسو کلونو نه په شل منټه د پاسه یو بجه ادا کیږي ایا د ماسپښین دا وخت صحیح دی یا په دې کې بدلون هم کول پکار دي؟

جواب: د زوال نه وروسته د ماسپښین وخت شروع کیږي[1] په یخني (سږو) کې د ماسپښین لمونځ زر کول او په ګرمي کې وروسته کول افضل دي[2]، که ستاسو په جومات کې د لمونځ ګزارو په مصلحت سره لمونځ په یوه بجه اوشل مینټه کیږي، نو هیڅ باک نشته او که د ګرمي په موسم کې له دې نه لمونځ ګزارو ته تکلیف رسیږي، نو وروسته کول یې پکار دي

د اصلي سیوري (فئ الزوال) نه څه مراد دي؟

سوال: د فقهاوو کرامو رحمهم الله اجمعین یو عبارت دی "بلوغ ظل کل شئ مثلیه سوی فئ الزوال" د دې څه مطلب دی؟ او د دې استثناء نه څه مراد ده؟

جواب: بالکل د ورځې په نیمايي وخت کې چې د کوم شي سایه (سیوری) وي دیته سایه اصلي وايي. د مثل اول او د مثل دویم حساب کولو سره به ترینه سایه اصلي مستثنی شي، مثلاً خاص د ورځې په نیمايي وخت د یو شي اصلي سایه یو قدم وه. نو د مثل اول د ختمېدو لپاره به د یو شي سایه یو مثل د یو قدم سره شمارېږي.[3]

...بقیه د تیرمخ]..فی حرم مکة استدلالا بالحدیث الصحیح:یابنی عبدمناف الاتمنعوا احدطاف وان جوزوا نفس الطواف بهذا البیت وصلی ایة ساعة شاءمن لیل اونهار فهو مقید عندنا بغیر اوقات الکراهة،لماعلمته من منع علمائناعن رکعتی الطواف فیهاوان جوزوانفس الطواف فیها.......وقدقال اصحابنا ان الصلاةفی هذه الاوقات ممنوع منهابمکة وغیرها آهـ ورایت فی البدائع ایضاًمانصه:ماوردمن النهی الابمکة شاذلایقبل فی معارضة المشهور،وکذا روایة استثناء یوم الجمعة غریب فلایجوزتخصیص المشهوربه اهـ (ردالمحتار ج:۱ص:۳۷۲)

[1]]عن ابی هریرة رضی الله عنه قال:قال رسول الله صلی الله علیه وسلم:ان الصلاة اولا وآخراً،وان اول وقت صلاة الظهرحین تزول الشمس، وآخر وقتها حین یدخل وقت العصر.(جامع الترمذی،ابواب الصلاة ج:۱ص:۳۹ طبع سعید).ایضًا:ووقت الظهرمن زواله:ای میل ذکاءعن کبدالسماءالی بلوغ الظل مثلیه وعنه مثله.......سوی فی الزوال.(الدرالمختار،کتاب الصلاة ج:۱ص:۴۲۵،طبع رشیدیة)۔

[2]]عن ابی ذررضی الله عنه قال:اذن مؤذن النبی صلی الله علیه وسلم الظهر،فقال:ابردا ابردا! او قال: انتظر! انتظر !او قال شدة الحرمن فیح جهنم،فاذا اشتد الحرفابردواعن الصلاة،حتی رائنافی ءالتلول.(صحیح بخاری، کتاب مواقیت الصلاة ج:۱ص:۷۶،طبع قدیمی)۔

[3]]وطریق معرفة زوال الشمس وفئ الزوال ان تغرزخشبة مستویة فی ارض..[بقیه حاشیه په راروانه صفحه..

د ګرمي په موسم کې د ماسپښین اخري وخت

سوال: د ګرمي موسم مثلاً نن سبا په ګرمي کې دماسپښین دلمانځه ادا کولو اخري وخت کوم دی؟

جواب: د ماسپښین وخت د حضرات صاحبینو په نزد یو مثل ختمېدو پورې دی او د امام صاحب په ظاهر روایت کې د دوو مثلونو ختمېدو پورې دی. دا وخت بدلېږي رابدلېږي له دې وجې نه په جوماتونو کې چې کومې نقشې لګېدلي وي، نو په هغه کې یې روزانه ګورئ.[۱]

د ماسپښین لمونځ یوه نیمه بجه کول پکار دي یا دوه نیمې بجې؟

سوال: کوم سړی چې دجمعې لمونځ پرېږدي او وایي چې دا په اول وخت کې دی او تاخیر سره لمونځ وکړي، دده په باره کې څه حکم دی؟زموږ په جوماتونو کې د ماسپښین لمونځ یوه نیمه بجه کېږي، نول مقتدیان دې وخت کې لمونځ کوي، خو یو کس دی چې هغه دوه یا دوه نیمې بجې راشي او لمونځ وکړي او وایي چې اول وخت دا دی، ددې په باره کې شرعي حکم څه دی؟

جواب: لمونځ په صحیح وخت باندې کول پکار دي،عام طور باندې د ماسپښین لمونځ یوه نیمه بجه کېږي . دګرمي په موسم کې لږ تاخیر سره لمونځ کول پکار دي.**والله اعلم**![۲]

د سیورې یو مثل کېدلو سره د مازدیګر لمونځ کول

سوال: د مازدیګر لمونځ د احنافو په نزد د هر شي دوه مثله کېدو سره کول پکار دي که یو سړی په خپل ملک یا بل ملک کې په یو داسې امام پسې د جماعت لمونځ کوي چې هغه یې د یو مثل نه وروسته کوي، نو ایاهغه پسې د جماعت لمونځ وکړي یا جماعت پرېږدي او چې کله دوه مثله شي، نو بیا یې ادا کړي؟ په دې صورت کې به د جماعت د پرېښودلو ګناه خو به نه وي؟

...بقیه د تیر مخ]...مستویة فمادام الظل فی الانتقاص فالشمس فی حد الارتفاع واذا اخذ الظل فی الازدیاد علم ان الشمس قدزالت فاجعل علی رأس الظل علامة فمن موضع العلامة الی الخشبة یکون فیئ الزوال فاذا ازدادعلی ذالک وصارت الزیادة مثلی ظل اصل العودسوی فیئ الزوال...الخ.(عالمگیری ج:۱ص:۵۱،کتاب الصلاة،الباب الاول فی المواقیت ومایتصل بها).

[۱]]وقت الظهرمن زواله.....الی بلوغ الظل مثلیه وعنه مثله وهوقولهما.قوله الی بلوغ الظل مثلیه هذا ظاهر الروایة عن الامام نهایة،وهوالصحیح.بدالع.(شامی ج:۱ص:۳۵۹،مطلب فی تعده علیه الصلاة والسلام قبل البعثة)

[۲]]عن ابی هریرة رضی الله عنه قال:قال رسول الله صلی الله علیه وسلم:اذا اشتد الحرفابردواعن الصلوة،فان شدة الحرمن فیح جهنم.(ترمذی ج:۱ص:۲۳،باب ماجاءفی تاخیرالظهرفی شدة الحر،طبع دهلی).

جواب: د احنافو په نزد هم دوه قوله دي، یوقول دادی چې په دوه مثله کې د مازدیگر لمونځ صحیح دی[۱]،که په یو ځای کې د مازدیگرلمونځ دوه مثله نه مخکې اداء کیده.نوهلته لمونځ دجماعت سره کول پکار دي د دویم مثل په انتظار کې د جماعت پریښودل جائز نه دی[۲]

د لمر ډوبېدو په وخت کې د مازدیګر لمونځ

سوال: یو سړي د یوخاص کارله وجې د مازدیگر لمونځ په وخت ونکړ او لمر غورځېږي(حال دا چې د لمر پریوتلو په وخت سجده کول ناجائز دي)دهمدې ورځې د مازدیگر لمونځ کول جائز دی اوکه نه؟ سره له دې چې دا سړی د ترتیب خاونددی. په یو کتاب کې لیکلي دي چې هم ددې ورځې د مازدیگر لمونځ یې کاو او یو رکعت یې وکړ بیا لمر پریوتلو، نو لمونځ یې کیږي، موږ ددې ګډوډي نه خلاص کړئ؟

جواب: هم د دغې ورځې د مازدیگر لمونځ به یې وشي او د تاخیر په وجه دا سړی سخت ګناهګار دی په حدیث کې دي:

،، تلک صلاة المنافق یجلس یرقب الشمس حتی اذا اصفرت وکانت بین قرنی الشیطان قام فنقر اربعالایذکر الله فیها الا قلیلا ،،(رواه مسلم، مشکواة ص:۶۰)

ترجمه:دا د منافق سړي لمونځ دی چې ناست دی د لمر انتظار کوي تر دې چې دا لمر زیړ شي او د شیطان د دوه ښکرو تر منځه راشي او دی پورته شي څلور ټونګې ولګوي او په دې کې د الله پاک ذکر ډېر کم وکړي.

او دا هم یاد ساتل پکار دي چې کله وخت تنګ شي، نو هم فورا لمونځ کول پکار دي دا خیال نه دي کول پکار چې اوس خو وخت ډیر کم دی اوس به یې قضاء کولو نه وروسته بل لمانځه سره وکړو ځکه چې د لمانځه قضاء کولو ډیر سخت وبال دی.

وروسته په حدیث شریف کې دي:

《الذی تفوته صلاة العصر فکأنما وتر اهله و ماله》(مشکواة ص ۶۰ بروایت بخاری و مسلم)

ترجمه: د کوم سړي نه چې د مازدیگر لمونځ قضاء شي ګویا د هغه کور او مال ټول هلاک شو.

په یو بل حدیث کې دي:

---

[۱]]وقت الظهر اذا زالت الشمس......وآخر وقتها عند ابی حنیفة اذا صار ظل کل شیءمثلیه سوی فیء الزوال وقالا اذا صار الظل مثله وهو روایة عن ابی حنیفة رحمه الله.....واول وقت العصر اذا خرج وقت الظهر علی القولین.(هدایة ج:۱ص:۸۱،کتاب الصلاة)_

[۲]] الجماعة سنة مؤکدةلقوله علیه السلام:الجماعة من سنن الهدی لایتخلف عنهاالامنافق.(هدایة ج:۱ص:۱۲۱)_

﴿من ترک صلاة العصر فقد حبط عمله﴾ (مشکوٰه ص ۶۰ بروایت بخاری)

ترجمه: چا چې د مازدیګر لمونځ پرېښود، د هغه نیک عمل برباد شو.

ډېر خلک په دې مسئله کې کوتاهي کوي که له څه وجې نه په لمانځه کې تاخیر راشي، نو هغه قضاء کړي خصوصا که د ماښام په لمانځه کې لږه تیاره زیاته شي، نو دا د قضاء کولو نه وروسته د ماسخوتن د لمانځه سره کوي دا ډېر لویه غلطي او کوتاهي ده.

د ماسخوتن لمونځ د ماښام نه یوه یا نیمه ګنټه وروسته نه کیږي

سوال: د ماسخوتن لمونځ د مجبوري په حالت کې که څه کار وي، نو د ماښام نه نیمه ګنټه وروسته ادا کیدای شي او که نه؟ څه ګناه خو نشته؟

جواب: د ماښام نه یو ګنټه وروسته یا نیمه ګنټه وروسته د ماسخوتن وخت نه وي او د وخت نه مخکې لمونځ جائز نه دی، یعنې لمونځ نه ادا کیږي، د لمر غوځېدو نه وروسته د مغرب طرف ته چې ترڅو سرخي باقي وي تر هغه پورې د ماښام وخت دی په دې کې د ماسخوتن لمونځ صحیح نه دی او کله چې سرخي ختمه شي، خو د اسمان په غاړو باندې سپین والي باقي وي د امام ابوحنیفه رحمه الله په نزد په دې وخت کې هم د ماسخوتن لمونځ نه کیږي بلکې د سپین والي د غائب کیدو انتظار ضروري دی او د صاحبینو (امام ابویوسف رحمه الله او امام محمد رحمه الله) په نزد د اسمان د غاړو په سرخي ختمیدو باندې د ماسخوتن وخت شروع کیږي په دې وجه د احتیاط خبره خو داده چې د ماسخوتن لمونځ د سپین والي د ختمیدو نه وروسته وکړل شي، خو د سرخي د ختمیدو نه وروسته هم د صاحبینو په قول کې ګنجائش شته.[1]

د ماښام لمونځ تر کومه وخته پورې کیږي؟

سوال: اوس څو ورځې مخکې د بس په ذریعه د کراچۍ نه حیدراباد ته لاړم، په دې دوران کې د ماښام وخت شو، یعنې لمر ډوب شو، ما څه انتظار وکړ چې کیدای شي ډرایور پخپله بس ودروي چې لمونځ وکړم، خو کله چې ما ولیدل چې هغه بس نه دروي، نو ما ډرایور ته وویل بس ودروه لمونځ کول دي، خیر هغه د ډېرې نرمۍ نه کار واخست او بس یې ودراو، دا پوښتنه ده چې په دې انتظار کې تقریبا د لمر د غورځېدو نیمه ګنټه وشوه او موږ لمونځ وکړ اوس ټولو مسافرو په دې خبره باندې ضد کولو چې دا لمونځ قضاء شو، څومره چې ماته

---

[1] ووقت المغرب منه(ای من غروب الشمس)الی غیبوبة الشفق وهوالحمرة عندهماوبه یفتی هکذافی شرح الوقایة. وعندابی حنیفة الشفق هوالبیاض الذی یلی الحمرة هکذافی القدوری.وقولهمااوسع للناس،وقول ابی حنیفة رحمه الله احوط،لان الاصل فی باب الصلاةان لایثبت فیهارکن ولاشرط الابمافیه یقین کذافی النهایة ناقلاًعن الاسرارومبسوط شیخ الاسلام.(فتاوی عالمگیریة ج:۱ص:۵۱،کتاب الصلاة،الباب الاول فی المواقیت ومایتصل بها)۔

معلومه ده، نو د ماښام دلمانځه وخت يوه ګنټه او پنځلس منټه دي او بيا هم چې کله ما د مسئلې تحقيق کول وغوښتل، نو معلومه شوه چې ترڅو د شفق سرخي وي د ماښام وخت وي په دې زمانه کې چې موږ خلک په شفق نه پوهيږو. نو دا سرخي څه وګڼو؟ تاسو مهرباني وکړئ او ددې خبرې وضاحت د اخبار په ذريعه وکړئ چې د لمر د غورځېدو نه وروسته څومره وخته پورې لمونځ کيږي؟ زما مطلب د نيمې ګېنټې پورې، د پاوکم ګېنټې پورې. يا يوې ګېنټې پورې دی؟

جواب: دلمر ډوبېدو نه وروسته د اسمان په کنارو چې کومه سرخي وي هم دې ته شفق وايي. ترڅو چې د اسمان په کنارو سرخي وي(او دا وخت پاو باندې يوې ګېنټې پورې څو وي کم او زيات هم کيدلی شي)دهغه پورې د ماښام لمونځ کيږي. په عوامو کې چې مشهوره ده چې لړه تياره شي، نو وايي د ماښام وخت ختم شو. اوس يې د ماسخوتن سره وکړه. دماښام په لمانځه کې قصدا تاخير کول مکروه دي[1] خو که د څه مجبوري په وجه په کې تاخير وشو، نو د شفق د غائب والي نه مخکې يې ضرور کول پکار دي[2]، که نه لمونځ به قضاء شي او د لمانځه قصدا قضاء کول کبيره ګناه ده.[3]

د ماسخوتن لمونځ د ويده کيدلو نه وروسته ادا کول

سوال: زمامورسهارډيره وختي پورته کيږي، په دې وجه يې سترګې ډيرې زر ورشي اواکثرهغه د ماسخوتن لمونځ د څه خوب پوره کولو نه وروسته لس يولس بجې ادا کوي او اوريدلي مو دي چې کله د ماسخوتن د لمانځه نه مخکې خوب راشي او بيا ويده کيدو سره د ماسخوتن لمونځ وکړي. نو لمونځ نه قبليږي

جواب: د ماسخوتن د لمانځه نه مخکې ويده کيدل مکروه دي او په حديث کې په دې باندې بد دعا راغلې ده:

عمرفاروق رضي الله عنه فرمايي: **فمن نام فلا نامت عينه، فمن نام فلا نامت عينه، فمن نام فلا نامت عينه.**

ترجمه: کوم انسان چې د ماسخوتن د لمانځه د کولو نه مخکې ويده شو الله دې وکړي چې د هغه سترګي ويدې نه شي(دري ځله يې دا بد دعا وکړه)

---

[1]]ويستحب تعجيل المغرب لان تاخيرهامكروه.(هداية ج:١ص:٨٣،كتاب الصلاة)_

[2]](قوله والمغرب منه الى غروب الشفق)اى وقت المغرب من غروب الشمس الى غروب الشفق...الخ.(البحرالرائق ج:١ص:٢٥٨،كتاب الصلاة،طبع دارالمعرفة،بيروت)_

[3]] قال تعالى:فخلف من بعدهم خلف اضاعوا الصلاة واتبعوا الشهوات فسوف يلقون غيًاالامن تاب (سورة١٩، مريم: ٥٩) ،قال ابن مسعود:ليس معنى اضاعوها تركوها بالكلية ولكن اخروهاعن اوقاتها. (الزواجرعن اقتراف الكبائر ج:١ص:١٣٣)_

بیا هم که انسان ویده شي او پورته کېدو نه وروسته لمونځ وکړي، نو بیا یې هم لمونځ کېږي.

د ماښام او ماسخوتن لمونځ په یو وخت کول

سوال: سعودي عرب خصوصا د نجد په علاقه کې چې کله هم باران کېږي یا یو ورځ د سخت مسلسل باران په وجه اکثر په جوماتونو کې د ماښام د لمانځه سره سره د ماسخوتن لمونځ هم کوي په داسې صورت کې موږ خلک څه وکړو؟ ایا په دې وخت کې د جماعت سره یو ځای شو او بیا یې د ماسخوتن په وخت کې راوګرځوو، په دې صورت کې چې دا کوم لمونځ د وخت نه مخکې ادا شوی دی په نفلو کې شمېرل کېږي؟

جواب: زموږ په نزد د باران د عذر له وجې نه د ماښام لمونځ سره د ماسخوتن لمونځ کول صحیح نه دي، تاسو د ماسخوتن لمونځ په خپل وخت کې کوئ. کوم جماعت چې د وخت نه مخکې کېږي په هغه کې مه شریکېږئ.[1]

د ماسخوتن د فرضو نه وروسته د سنتو او وترو افضل وخت

سوال: د ماسخوتن د فرضو نه وروسته د سنتو او د وترو له پاره افضل وخت کوم یو دی؟

جواب: سنت دې د فرضو نه وروسته ادا کړل شي او په وترو کې غوره داده چې که تهجدو ته د راپورته کېدو یقین یې وي، نو د تهجد لمانځه نه وروسته دې وتر وکړي او که یقین یې نه وي، نو د ماسخوتن د سنتو نه وروسته یې کول ضروري دي.[2]

د سفر دوران کې دوه لمونځونه یو ځای کول

سوال: ایا د سفر په دوران کې د یو وخت د لمانځه سره د دویم وخت لمونځ ادا کېږي؟

جواب: د دوه لمونځونو جمع کول زموږ په نزد جائز نه دي، بلکې هر لمونځ په خپل وخت باندې کول لازمي دي. خو د سفر په صورت کې داسې کېږي چې لومړی لمونځ د هغه لمونځ په اخر وخت کې وکړل شي او روستی لمونځ د هغه په اول وخت کې وکړل شي، په دې طریقه دواړه لمونځونه به ادا خو شي په خپل وخت کې خو په اعتبار د صورت به جمع شي[3] او که لومړی لمونځ دومره وروسته کړل شو چې وخت یې ووځي، نو لمونځ قضاء شو او که روستی

---

[1] ولا يجمع بين الصلاتين فى وقت واحد لا فى السفر ولا فى الحضر بعذر ما ماعدا عرفة والمزدلفة كذا فى المحيط. (فتاوى هندية ج:١ ص:٥٢، كتاب الصلاة، الباب الاول، الفصل الثانى فى بيان فضيلة الاوقات)۔

[2] ويستحب......تاخير......الوتر الى آخر الليل لمن يثق بالانتباه، ومن لم يثق بالانتباه او ترقبل النوم، هذا فى التبين. (فتاوى عالمگيرى ج:١ ص:٥٢، كتاب الصلاة، الباب الاول، الفصل الثانى فى بيان فضيلة الاوقات)۔

[3] (وقوله وعن الجمع بين الصلاتين فى وقت بعذر) اى منع عن الجمع بينهما فى وقت واحد بسبب العذر للنصوص القطعية بتعيين الاوقات......واما ما روى من الجمع بينهما فمحمول على الجمع فعلاً، بان صلى الاول فى آخر وقتها والثانية فى اول وقتها...الخ. (البحر الرائق ج:١ ص:٢٦٧، كتاب الصلاة، قبيل باب الاذان)

لمونځ مو دومره مخکې کړ چې اوسه پوره د هغه وخت نه وو داخل شوی، نو هغه لمونځ نه ادا کيږي او دهغه په دويم ځل کول به ضروري وي

په هوايي سفر کې د وختونو دفرق په لمونځ او روژه باندې اثر

سوال: زمونږ دخپلوانو په دې مسئله کې اختلاف دی چې يو سړی په پاکستان کې د سهار، ماسپښين، مازديگر اوماښام لمونځونه په کراچۍ کې وکړي او د ماښام نه وروسته هغه په هوايي جهاز کې کيناست او په يوه گنټه کې يا دوه يا پنځه يا لس گنټې کې يو داسې ملک ته ورسيدکوم ځاى چې دماسپښين د لمانځه وخت و، همدغه شان د روژې به څه صورت وي؟

جواب: لمونځ خو وشو کوم چې هغه کړی دی دويم ځل کولو ته ضرورت نشته او روژه به هغه وخت ماتوي کله چې په هغه ملک کې د روژه ماتي وخت وي.[١]

د مازديگر او د سهار د طواف نه وروسته د نفلونو وخت

سوال: د طواف نه وروسته دوه رکعته نفل واجب دي،ايا له سهار اومازديگر وروسته دوه رکعته فورا ادا کول جائز دي اوکه نه؟ دا وخت مکروه دی يا حرام؟ په دې کې د طواف دوه رکعته کول جائز دي اوکه نه؟

جواب: د مازديگر او د سهار نه وروسته چونکه نفل کول ناجائز دي،لهذا د مازديگر او د سهار نه وروسته دې دوه رکعته دطواف لمونځ نه کوي،بلکې د لمر د ډوبېدو نه وروسته او د ختلو نه وروسته دې کوي دا وخت مکروه دی او په دې کې د طواف دوه رکعته کول هم جائز نه دي.[٢]

د بې وخته نفل کولو کفاره استغفار دی

سوال: ما اوس لمونځ شروع کړی دی تقريبا يو کال وشو ستاسو په دعا باندې په پابندي سره يې ادا کوم ما ته د مکروه وختونو علم نه و، ما د بې علمي په وجه په غلطۍ سره د مازديگر نه وروسته نفل ادا کړل کوم چې د نفلو له پاره منع وخت دی اوس ما د کتابونو

---

[١] فلو غربت ثم عادت هل يعود الوقت بالظاهر نعم(قوله الظاهر نعم).......قلت:على ان الشيخ اسماعيل ردما بحثه فى النهرتبعاً للشافعية،بان صلاة العصر بغيبوبة الشفق تصر قضاء ورجوعها لا يعيدها اداء،وما فى الحديث خصوصية لعلى....قلت ويلزم على الاول بطلان صوم من الفطرقبل ردها وبطلان صلاته المغرب لوسلمنا عود الوقت بعودها للكل،والله تعالى اعلم(ردالمحتار على الدر المختار ج:١ ص:٣٦٠،٣٦١،مطلب لو ردت الشمس بعد غروبها)

[٢] (قوله ركعتى طواف)ظاهره ولو كان الطواف فى ذلک الوقت المكروه ولم اره صريحاً ويدل عليه ما اخرجه الطحاوى....فقال:نهى رسول الله صلى الله عليه وسلم عن صلاة بعد الصبح حتى تطلع الشمس وعن صلاة بعد العصر حتى تغرب الشمس ثم رايته مصرحاً به فى الحلية وشرح اللباب.(رد المحتار ج:١ ص:٣٧٥)

مطالعه وکړه او ستاسو د کالم هم مطالعه کوم. که د بي علمی په وجه داسې وشي، نو ددې کفاره څه ده؟ زما رهنمایي وکړئ

جواب: ددي کفاره سوا د استغفار نه هیڅ نشته.

د دوه وختونو لمونځونه یو ځای کول صحیح نه دي

سوال: ایا په باران کې یا د بل څه عذر په وجه دوه لمونځونه یو ځای کولی شو؟

جواب: په سفر کې د ماسپښین او مازدیګر او ماښام او ماسخوتن د لمونځونو جمع کولو کې ډیر احادیث روایت شوي دي او د ابن عباس رضی الله عنه یو روایت دا هم دی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم بغیر د سفر نه بغیر د ویرې او بغیر دباران نه دوه لمونځونه یو ځای وکړل، ددې قسمه ټول احادیث زموږ په نزد په دې باندې محمول دي چې د ماسپښین لمونځ یې د هغه اخر وخت نه وروسته کړ او د مازدیګر لمونځ یې په اول وخت کې ادا کړ، همدغه شان د ماښام لمونځ یې په اخر وخت کې وکړ او ماسخوتن لمونځ یې په خپل اول وخت کې ګویا هر یو لمونځ په خپل خپل وخت کې ادا شو. د باران په وجه د دوه لمونځونو جمع کول په هیڅ صحیح حدیث کې زما له نظره نه دي تیر شوي، علامه شوکاني رحمه الله هم په نیل الاوطار کې په دې باندې سخت رد کړی دی.[1]

ماسپښین او مازدیګر، ماښام او ماسخوتن یو ځای کول

سوال: ایا موږ د ماسپښین او مازدیګر او ماښام او ماسخوتن لمونځ یو ځای کولای شو؟ د ځینې عالمانو نه مې اوریدلي دي چې د ماښام د لمانځه نه پنځلس دقیقې وروسته د ماسخوتن، او ماسپښین سره د مازدیګر لمونځ هم کیدای شی. ددې لمونځونو د وختونو په

[1]] وما روى من الحديث فى خبر الآحاد فلا يقبل فى معارضة الدليل المقطوع به مع انه غريب ورد فى حادثة تعم بها البلوى ومثله غير مقبول عندنا ثم هو مؤول وتاويله انه جمع بينهما فعلاً لا وقتاً بان اخر الاولى منهما الى آخر الوقت ثم ادى الاخرى فى اول الوقت ولا واسطة بين الوقتين فوقعتا مجمعتين فعلا كذا فعله ابن عمر رضى الله عنه فى سفر وقال هكذا كان بنا يفعل رسول الله صلى الله عليه وسلم دل عليه ما روى عن ابن عباس رضى الله عنه عن النبى صلى الله عليه وسلم جمع من غير مطر ولا سفر وذالک لا يجوز الا فعلاً...الخ. (بدائع الصنائع ج:١ ص:١٧٢). ايضا:وعن الجمع بين الصلاتين فى وقت بعذر)واما ما روى عن الجمع بينهما فى وقت واحد فمحمول على الجمع فعلاً بان صلى الاولى فى آخر وقتها والثانيه فى اول وقتها...الخ.(البحر الرائق ج:١ ص:٢٦٧، كتاب الصلاة،قبيل باب الاذان).قال الحافظ ايضا ويقوى ما ذكر من الجمع بينهما الصورى ان طرق الحديث كلها ليس فيها تعرض لو قت الجمع فاما ان يحمل على مطلقها فيستلزم اخراج الصلاة عن وقتها المحدود بغير عذر واما ان يحمل على صفة وخصوصة لا تستلزم الاخراج ويجمع بها بين مفترق الاحاديث فالجمع الصورئ اولى والله اعلم...... فالاولى التعويل على ما قدمنا من ان ذالک الجمع صورى بل القول بذالک متحتم لما سلف.(نيل الاوطار ج:٣ ص:٢٦٥-٢٦٨،باب جمع المقيم لمطر او غيره)_

باره کې جواب پکار دی چې د لمر حرکت سره ددې لمونځونو وختونه څه دي؟د حج دوران کې هم ماسپښین او مازدیګر لمونځونه یو ځائ ادا کیږي

جواب: په قرآن کریم کې دي "**ان الصلوة کانت علی المؤمنین کتاباً موقوتاً**" (النساء:١٠٣)یعنی بیشکه لمونځ په مؤمنانو باندې فرض کړې شوې دې په مقرره وختونو باندې.

که یو سړی د ماسخوتن لمونځ د صبح صادق نه مخکې وکړي یا د ماسپښین لمونځ د څاښت په وخت کې وکړي یا د ماښام لمونځ د مازدیګر په وخت کې وکړي، نو دده لمونځ نه کیږي،دغه شان د مازدیګر لمونځ په ماسپښین کې کول یا د ماسخوتن لمونځ د ماښام په وخت کې کول چې د ماسخوتن وخت داخل نه وي ، نه صحیح کیږي.

البته په احادیثو کې د ماسپښین اومازدیګر اود ماښام او ماسخوتن د یوځای کولو دا صورت ښودل شوی دی چې د ماسپښین لمونځ په آخري وخت کې او د مازدیګر لمونځ په اول وخت کې وکړل شي،دواړه لمونځونه په خپل خپل وخت کې وکړل شو ، خو دا صورةً جمع شو ،دغه شان د ماښام لمونځ په آخري وخت کې او د ماسخوتن لمونځ په اول وخت کې وکړل شي، نو په دې صورت کې هم دواړه لمونځونه په خپل خپل وخت کې وکړل شو ،خو صورةً جمع شو ،چې کله سړي باندې په سفر کې بیړه وي ،نو د جمع بین الصلوتین دا صورت ښودل شوی دی.[١]

ماسپښین و مازدیګر یوځای او ماښام وماسخوتن یوځای کول

سوال: دلته د سعودي خلک په سفر کې د ماښام او د ماسخوتن لمونځ یوځای کوي،سنت او وتر نه کوي ،نو ایا د ماسپښین او مازدیګر لمونځ او د ماښام او ماسخوتن لمونځ یوځای کول جائز دي یا نه؟

جواب: زموږ په نزد هر لمونځ په خپل وخت باندې ادا کول ضروري دي،که د وخت نه مخکې ادا شي ،نو لمونځ به نه کیږي او که د وخت نه وروسته وشي ،نو دا به قضاء وي.[٢]

په یو وخت پنځه لمونځونه ادا کول

سوال: زه داسې ځای کې کار کوم چې هلته زه د ماسپښین لمونځ د څه مجبوری له وجې نه نه شم کولی ،لهذا زه پنځه وخته لمونځ په یو وخت کې کوم،دا صحیح دی؟

جواب: پنځه وخته لمونځ په یو وخت کې کول صحیح نه دي،یوازې د ماسپښین لمونځ که

---

[١] ولا جمع بین فرضین فی وقت بعذر سفر ومطر خلافاً للشافعی،وما رواه محمول علی الجمع فعلاً لا وقتاً،فان جمع فسد لو قدم الفرض علی وقته وحرم لو عکس ای اخره عنه...الخ.(الدر المختار ج:١ ص:٣٨٢).

[٢] ان الصلوة کانت علی المؤمنین کتبا موقوتا (النساء:١٠٣).لا یجوز اداء الفرض قبل وقته...الخ.(بدائع الصنائع ج:١ ص:١٢١،فصل فی شرائط الارکان).

نه شي كولی ،نو د كار په ختمېدو باندې يې كوئ او كوشش كوئ چې هررنګ ممكن وي چې د ماسپښين لمونځ په خپل وخت كې وكړل شي كه نه بل څه ملازمت(نوكري) تلاش كړئ.[1]

په كوموو ختونو كې نفل لمونځ منع دی؟

سوال: تحية الوضوء د كوم لمانځه په وخت كې مكروه ده ضرور بيان كړئ ما د لمانځه په كتاب كې لوستلي دي چې په كوم وخت كې نفل لمونځ كول مكروه دي په هغه وخت كې تحية اوالؤضوء كول نه دي پكار خو زه دا بيا هم نه پيژنم چې كوم وخت تحيه الوضوء ادا كړم او كوم وخت يې نه ادا كوم؟ زه پنځه وخته اودس كوم خو دا معلومه نه ده چې د كوم لمانځه نه وروسته تحية الوضوء ادا كړم؟

جواب: تحيه الوضوء او تحيه المسجد دواړه نفل لمونځونه دي او نفل لمونځونه په دې وختونو كې مكروه دي:

١......د صبح صادق نه وروسته داشراق تروختته پورې

٢......د مازديګر د لمانځه نه وروسته تر لمر غورځېدو پورې

٣......د نصف النهار په وخت كې

٤......د صبح صادق نه وروسته د سهار د سنتو نه پرته نور نفلونه مكروه دي.[2]

د تهجدو لمونځ د شپې دوه بجې كول

سوال: ما ته د تهجدو د لمانځه ډير زيات شوق دی،او اكثر زه دا لمونځ د شپې دوه بجې اداكوم د رمضان په مياشت كې دپيشمني په وخت كې دالمونځ كېدلی شي اوكه نه؟ (دصبح صادق داذان نه مخكې)

جواب: د صبح صادق نه مخكې د تهجدو وخت دی.[3]

د تهجدو وخت

سوال: زما مسئله دا ده چې د ماسخوتن لمونځ كولو نه وروسته ويده شم. ٣:٤٠ باندې بيداره شم، پورته شم اودس وكړم او د قرآن پاك تلاوت كوم. ترڅو چې اذان شوی نه وي، نو

---

[1] ان الصلوة كانت على المؤمنين كتبا موقوتا (النساء:١٠٣).

[2] واما الذى يرجع الى الوقت فيكره التطوع فى الاوقات المكروهة.....فثلاثة اوقات احدها: ما بعد طلوع الشمس الى ان ترفع وتبيض،والثانى عند استواء الشمس الى ان تزول،والثالث عند تغير الشمس وهو احمرارها واصفرارها الى ان تغرب...الخ.(بدائع الصنائع ج:١ ص:٢٩٥،فصل فى بيان ما يكره من التطوع)_

[3] وندب صلوة الليل.....خصوصا آخره وهو السدس الخامس من اسداس الليل وهو الوقت الذى ورد فيه النزول الالهى.(حاشية طحطاوى على مراقى الفلاح ص:٢١٧فصل فى تحية المسجد)_

تلاوت کوم.مولانا صاحب!ماته دا ووايئ چې دا صحيح ده؟زما خاوند په مدينه منوره کې دی او زه يواځې اوسيږم.د دړېو مياشتو نه بس دغه شان د شپې ويښه اوسيږم.وجه زما ذهن ته نۀ راځي،مهرباني وکړئ او ماته ووايئ چې ايا دا د زوال وخت خو نه دی؟

جواب: دا خو ډير زيات مبارک وخت وي.الله تعالى دې په دې وخت کې هرمسلمان ته د پورته کېدلو توفيق نصيب کړي

سوال: ماته د تهجد کولو وخت وښيئ.د کوم وخت نه کوم وخت پورې وي؟او په دې کې څه لوستل کيږي؟

جواب: د نيمې شپې نه وروسته د صبح صادق پورې د تهجدو وخت وي[١]، دې وخت کې چې څومره نفل هم وکړل شي[٢] ،نو هغو ته تهجد ويل کيږي.کم از کم څلور،او زيات نه زيات دولس رکعته نفل کول سنت دي.ددې نه زيات چې څومره کولی شي ،نو خپله خوښه يې ده.[٣]

د روژې ماتولو نه لس دقيقې وروسته جمعه کول

سوال: يو مولانا صاحب د ماښام د اذان(روژه ماتي)نه لس دقيقې وروسته جمعه کوي،چې سړی په کې يوازې آرام سره خوراک وکړي.د ماښام په لمانځه کې دومره قدرې تاخير کول پکار دي؟ ايا د دوی دا عمل صحيح دی؟

جواب: د روژې ماتولو نه وروسته خو د لسو دقيقو وقفه وي.د روژه ماتي نه وروسته په لمانځه کې دومره تاخير کول پکار دي چې روژه دار خلک په لمانځه کې شريک شي.[٤]

په رمضان کې د اذان وختونه

سوال: زموږ د جومات امام صاحب فرمايي چې د روژې د ماتولو په وخت کې اذان نه دي

---

[١] دتيرشوی مخ حاشيه ``وندب صلوة الليل......الخ،، اوګورئ!

[٢] واقل ما ينبغى ان يتنفل بالليل ثمان ركعات كذا فى الجوهرة،وفضلها لا يحصر،قال تعالى:فلا تعلم نفس ما اخفى لهم من قرةاعين.(طحطاوى على مراقى الفلاح ص:٢١٧،فصل فى تحية المسجد).

[٣] ان ابن عباس اخبره ان بات عند ميمونة وهى خالته.......قام رسول الله صلى الله عليه وسلم الى شن معلقة فتوضا فاحسن الوضوء........ثم صلى ركعتين ثم ركعتين، ثم ركعتين، ثم ركعتين، ثم ركعتين، ثم اوتر، ثم اضطجع حتى جاءه المؤذن فقام فصلى ركعتين ثم خرج فصلى الصبح.(صحيح بخارى ج:١ ص:١٣٥، باب ما جاء فى الوتر).وفى رواية:ان صلوته بالليل خمس عشرة ركعة.........وفى اخرى سبع عشرة.........كان يصلى صلى الله عليه وسلم سبع عشرة ركعة من الليل...الخ.(معارف السنن ج:٤ ص:١٣٣ بيان اكثر صلاته بالليل واقل ماثبت).

[٤] والظاهر ان السنة فعل المغرب فوراً وبعده مباح الى اشتباك النجوم فيكره بلا عذر.(شامى ج:١ ص:٣٦٨).

کول پکار، بلکې لس منټه وروسته اذان کوئ. ځکه په دې وخت کې د ماښام وخت نه وي او دا هم فرمايي چې د پیشمنی د بندولو په وخت کې هم د اذان ضرورت نشته ځکه په کراچۍ کې د سحر د لمانځه وخت که شل منټه د پاسه څلور بجې وي. نو د اذان وخت به شل منټه کم پنځه بجې داخليږي. که د دې نه مخکې يو اذان وشو نو هغه اذان نه دی شوی.

جواب: د روژه ماتي په وخت د اذان وخت وي اذان فورا کول پکار دي، د پیشمنی د وخت ختمېدلو نه وروسته د اذان وخت کيږي. خو د پیشمنی د اخر وخت نه وروسته څو منټه احتیاط کول پکار دي.

د جُمعې او د ماسپښين د لمونځونو افضل وخت

سوال: په قرآن مجيد کې ارشاد دی چې هر لمونځ دې په اول وخت کې وکړل شي او په قرآن کريم کې د هر لمانځه وخت ښودل شوی دی. زموږ په اکثرو جوماتونو کې نن سبا د ماسپښين لمونځ او د جمعې لمونځ درې نيمې بجې کيږي او په ځينو جوماتونو کې په لس منټه کم درې بجې کيږي په قرآن او سنت کې ناوخته لمونځ کونکو له پاره د سزا وعيد دی، تاسو دا بيان کړئ، چې د ماسپښين لمونځ ناوخته کول څنګه دي؟ او دا هم چې ايا په حديث پاک کې د ناوخته لمونځ متعلق څه راغلي دي؟

جواب: د امام ابوحنيفه رحمه الله په نزد د ماسپښين لمونځ په يخنۍ کې وختي کول او په ګرمۍ کې لږ تاخير سره کول افضل دي[1]، خو جمعه هميشه په خپل اول وخت کې کول سنت او دې کې تاخير کول خلاف سنت دي، او که د مثل اول ختمېدلو نه وروسته د جمعې لمونځ وشو، نو د مفتی به قول مطابق جمعه نه ده ادا شوې او تاسو چې دا ليکلي دي چې په قرآن کريم کې ارشاد دی چې هر لمونځ دې په اول وخت کې وکړل شي. دا ارشاد تاسو کوم ځای لوستلی دی؟ داسې په خپله پوهه کې راغلي مفهوم ته قرآن کريم ته په قطعيت سره منسوبول ډېر زړه ورتوب دی.[2]

---

[1]]ويستحب تاخير الظهر في الصيف وتعجيله في الشتاء،هكذا في الكافي.(عالمگيرى ج:۱ ص:۵۲)_

[2]] عن ابن عباس رضى الله عنه قال:قال رسول الله صلى الله عليه وسلم:من قال في القرآن برايه فليتبوأ مقعده من النار.وفي رواية:من قال في القرآن بغير علم فليتبوا مقعده من النار.رواه الترمذى.(مشكوة ص:۳۵،كتاب العلم)_

❖ د جومات مسائل ❖

....

ټول جوماتونه د الله پاک کورونه دي

سوال: ایا جوماتونه د الله پاک کورونه نه دي؟ یوازې د سجدې په وجه مسجد نوم کیښودل شوی دی، یوازې بیت الله د الله کور دی؟

جواب: کعبې شریفې ته بیت الله وایي او نور جوماتونو ته هم د الله کورونه ویل صحیح دي یو حدیث کې دي:

,,**ان بیوت الله تعالیٰ فی الارض المساجد وان حقاً علی الله ان یکرم من زاره فیها**،، (طب،عن ابن مسعود)

ترجمه:......بیشکه په ځمکه د الله پاک کورونه جوماتونه دي او د الله پاک په ذمه حق دي چې کوم سړی دې ته د الله پاک د زیارت له پاره ځی د هغه اکرام وکړي.

په یو بل حدیث کې دی: ,, **ان عمار بیوت الله هم اهل الله**،،(عبد بن حمید)

ترجمه:....بیشکه د الله پاک د کورنو آبادونکي خاص خلک دي.

دا دواړه احادیث په جامع صغیر جلد اول صفحه(۹۰،۹۱) کې راغلي دي او په دې کې یې جوماتونو ته د الله پاک کورونه ویلي دي.

غیر مسلم خپلې عبادت ګاه باندې د مسجد نوم نه شي ایښودلی

سوال: ایا یو غیر مسلم خپلې عبادت ګاه تعمیر کولو سره د هغې نوم مسجد ایښودلی شي؟

جواب: د مسجد معنی په لغت کې د سجدې ځای ده او د اسلام په اصطلاح کې د هغه ځای نوم دی کوم چې د مسلمانانو د لمانځه له پاره وقف شوی وي.

ملا علي قاري رحمة الله علیه د مشکوة په شرح کې لیکي: **والمسجد لغة محل السجود و شرعاً المحل الموقوف للصلاة فيه.**(مرقاه المفاتیح ج۱ ص ۴۴۱ مطبوعه بمبئ)

ترجمه:......مسجد په لغت کې د سجدې د ځای نوم دی او د اسلامی شریعت په اصطلاح کې هغه مخصوص ځای دی کوم چې د لمانځه له پاره وقف شي.

مسجد د مسلمانانو د عبادت ګاه نوم دی

د مسجد لفظ د مسلمانانو د عبادت ګاه سره مخصوص دی.ددې وجې نه په قرآن کریم کې د مشهورو مذهبونو د عبادت خانو ذکر کولو سره یې مسجد د مسلمانانو عبادت خانه مقرر کړې ده: ﴿ وَلَوْلَا دَفْعُ اللّٰهِ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَّهُدِّمَتْ صَوَامِعُ وَبِيَعٌ وَّصَلَوٰتٌ وَّمَسٰجِدُ يُذْكَرُ فِيْهَا اسْمُ اللّٰهِ كَثِيْرًا ﴾ (الحج:٤٠)

ترجمه:...... او که الله پاک د یو بل په ذریعه د خلکو زور نه ماتولی. نو د راهبانو خلوت خانې،د عیسایانو کلیساوې او د یهودیانو د عبادت ځایونه.او د مسلمانانو جوماتونه چې په هغو کې د الله پاک ذکر په کثرت سره کیږي، رنګ شوي به وو.

ددې آیت لاندې مفسرینو لیکلي دي چې **صوامع** نه د راهبانو خلوت خانې د **بیع** نه د نصارو ګرجي(کلیساوې) د **صلوٰة** نه د یهودانو عبادت خانې او د **مساجد** نه مراد د مسلمانانو عبادت خانې دي.

امام ابوعبدالله محمد بن احمد القرطبي رحمه الله (المتوفی ۶۷۱) په خپل مشهور تفسیر احکام القرآن کې لیکلي دي:

و ذهب خصيف الى ان القصد بهذه الاسماء تقسيم متعبدات الامم.فالصوامع للرهبان،والبيع للنصارى،والصلوات لليهودى،والمساجد للمسلمين.(ج۱۲ ص ۷۲ مطبوعه دارالکتاب العربی القاهره)

ترجمه: امام خصيف رحمه الله فرمايي چې ددې نومونو د ذکر کولو نه مقصود د عبادت خانو تقسیم دی. د صوامع نه د راهبانو د بیع نه د نصارو د صلوات نه مراد د یهودیانو او مساجد د مسلمانانو د عبادت خانو نوم دی.

او قاضي ثناء الله پاني پتي رحمه الله (المتوفی ۱۲۲۵ھ)تفسیر مظهري کې ددې نومونو د ذکر شوې تشریح د ذکر کولو نه وروسته لیکي **ومعنى الآية:لولا دفع الله الناس لهدمت.......في كل شريعه نبي مكان عبادتهم فهدمت في زمن موسى الكنائس،وفي زمن عيسى البيع والصوامع وفي زمن محمد ﷺ المساجد.** (مظهری ج۶ ص ۳۳۰ مطبوعه ندوه المصنفين دهلی)

ترجمه:..... د آیت معنی داده چې که الله پاک د خلکو زور نه ماتولی. نو د هر نبي په شریعت کې چې کومه عبادت ګاه وه هغه به راغورځول شوې وه ،د موسی علیه السلام په زمانه کې کنیسی د عیسی علیه السلام په زمانه کې ګرجي او خلوت خانې او د محمد ﷺ په زمانه کې به جوماتونه راغورځول شوي وي.

همدا مضمون په تفسیر ابن جریر ج۹ ص ۱۱۴ تفسیر نیشاپوري برحاشیه ابن جریر ج ۹ ص ۷۳ تفسیر خازن ج ۳ ص ۲۹۱ تفسیر بغوي ج ۵ ص ۵۹۴ برحاشیه ابن کثیر او تفسیر روح المعاني ج ۱۷ ص ۱۲۴ وغیره کې موجوددي.د قرآن کریم ددې آیت نه او د مفسرین کرام ددې تصریحاتو نه واضحه ده چې مسجد د مسلمانانو د عبادت ګاه نوم دی او دا نوم د نورو قومونو او مذهبونو د عبادت ګاهونو نه د بیلتون له پاره ایښودل شوی دی.همدا وجه ده چې د اسلام د ابتدا نه تر دې وخته پورې دا پاک نوم د مسلمانانو د عبادت ګاه نه پرته د هیڅ غیر مسلم د عبادت ګاه له پاره نه دی استعمال شوی. د مسلمانانو دا قانوني او اخلاقي فرض دې چې د هغوی نه یو غیر مسلم فرقه خپل عبادت ګاه ته دا نوم ورنکړي.

جومات د اسلام شعار دی

کوم شی چې د یو قوم سره مخصوص وي هغه د هغوی شعار وي. دهغوی د پیژندګلوي یوه خاصه علامه ګڼل کیږي ،مسجدهم د اسلام خصوصي شعاردی یعنې په یوکلي ،ښار یامحلې کې د جومات موجودیت دهغه ځای د اوسېدونکو په اسلام باندې علامه ده امام الهند شاه ولی الله محدث دهلوي رحمه الله (المتوفی۱۱۷٤ھ) لیکلي دی:

فضل بناء المسجد وملازمته انتظار الصلاة فیه ترجع الی انه من شعائر الاسلام وهو قوله صلی الله علیه وسلم اذا رایتم مسجدا او سمعتم موذناً فلا تقتلوا احدا وانه محل الصلاة و معتکف العابدین و مطرح الرحمه و یشبه الکعبه من وجه.(حجة الله البالغة مترجم ج۱ ص ۴۷۸ مطبوعه نور محمد کتب خانه کراچی)

ترجمه:.....په جومات جوړولو او هغه ته د حاضریدلو او هلته د لمانځه د انتظار کولو د فضیلت سبب دا دی چې جومات د اسلام شعار دی. رسول الله ﷺ فرمایي:کله چې تاسو په یوه آبادۍ کې جومات وینئ یا هلته د موذن اذان واورئ نو څوک هم مه قتل کوئ.(یعنی په یو کلي کې د جومات او اذان کېدل ددې علامه ده چې د هغه ځای اوسیدونکي مسلمانان دي)او جومات د لمونځ ځای او د عبادت کونکو د اعتکاف مقام دی هلته د الله پاک رحمت نازلیږي او هغه په یو طریقې سره د کعبې په شان دی.که د فوج شعار غیر فوجي ملګري له پاره کول جرم دی او د جج شعار د یو بل سړي دله پاره استعمالولو اجازه نشته.نو یقینا د اسلام شعار هم د یو غیرمسلم له پاره د خپلولو اجازت نه شي کېدلی. مثلا که غیر مسلمو ته د اسلام د شعار مثلا د جومات جوړولو او د اذان اجازت ورکړل شي. نو د اسلام شعار به ختم شي او د مسلمان او د کافر فرق به ختم شي.د اسلام او کفر ښنې بیلولو له پاره دا خبره ضروري ده چې مسلمانان د کافرانو شعار خپل نه کړي هم دغه شان دا هم لازمي ده چې غیر مسلمو ته د اسلام د یو شعار د خپلولو اجازت ورنکړل شي.

د جومات جوړول عبادت دی او کافر د دې اهل نه دی

او دا هم چې د جومات جوړول یو اعلی ترین اسلامی عبادت دی او کافر د دې اهل نه دی، ځکه چې په کافر کې د جومات د جوړولو اهلیت نشته نو په دې وجه د هغه جوړ شوی عمارت جومات نشی کېدلی. د قرآن کریم صفا صفا ارشاد دی: ﴿ مَا كَانَ لِلْمُشْرِكِيْنَ اَنْ يَّعْمُرُوْا مَسٰجِدَ اللّٰهِ شٰهِدِيْنَ عَلٰٓى اَنْفُسِهِمْ بِالْكُفْرِ ۭ اُولٰۗىِٕكَ حَبِطَتْ اَعْمَالُهُمْ ښ وَفِي النَّارِ هُمْ خٰلِدُوْنَ ﴾ (التوبه:۱۷)

ترجمه:..... مشرکانو له پاره حق نشته چې هغوی د الله جوماتونه جوړ کړي په داسې حال کې چې هغوی په خپلو ځانونو باندې د کفر ګواهي ورکوي د دې خلکو عملونه برباد شوي دي او په دوزخ کې به همیشه او سیږي.

په دې آیت کې څو شیان د توجه قابل دي اول خو دا چې په دې کې یې مشرکان د جومات د تعمیر د حق نه محروم کړل ولې؟ یوازې په دې چې هغوی کافران دي، **شٰهدین علی انفسهم بالکفر**. او هیڅ یو کافر د جومات د جوړولو اهل نه دی ګویا قرآن کریم دا فرمایي چې د جومات جوړولو او د کفر په مینځ کې منافات دی دا دوه شیان په یو وخت کې نه شي جمع کېدلی، کله چې هغوی د خپلو کفریه عقیدو اقرارکوي، نو ګویا هغوی پخپله دا خبره تسلیموي چې هغوی د جومات د جوړولو اهل نه دي او نه هغوی ته د دې حق حاصل دی.

امام ابوبکر احمد بن علی الجصاص الرازي الحنفي (متوفی ۳۷۰ه) لیکي:

عمارة المسجد تکون بمعنیین، احدهما زیارته والکون فیه، والاخر ببنائه و تجدید ما استرم منه، فاقتضت الایة منع الکفار من دخول المسجد و من بنائها و تولی مصالحها والقیام بها لانتظام اللفظ لامرین. (احکام القران ج ۳ ص ۸۷ سهیل اکیډمی لاهور)

ترجمه:........ د یعنی د جومات د آبادولو دوه صورتونه دي

یو دا چې د جومات زیارت کول او په هغه کې اوسیدل او کیناستل.

دویم دا چې دا تعمیر کول او د وران شویو شیانو اصلاح کول، دا آیت د دې امر تقاضا کوي چې په جومات کې نه یو کافر داخلېدلی شي او نه د هغه متولي، باني او خادم کېدلی شي، ځکه چې د آیت الفاظ ظاهري او باطني دواړو تعمیرونو ته شامل دي.

دویم......په خپل ځان باندې د کفر د ګواهي ورکولو مطلب دا نه دی چې هغوی خپل کفر مني او پخپله خپل ځان ته کافر وایي ځکه په دنیا کې هیڅ کافر خپل ځان ته د کافر ویلو له پاره تیار نه دی بلکې د دې آیت مطلب دا دی چې هغوی د داسې عقیدو ښکاره اعتراف کوي کومو ته چې اسلام د کفر عقائد وایي یعنې د هغوی د خپلو کفریه عقائدو اظهار کول د هغوی خپل ځان ته د کافر ویلو قائم مقام دي.

دریم......د قرآن کریم په دې دعوه باندې هیڅ کافر ته پخپله کفریه عقیده باندې پاتې کېدلو سره د جوماتونو د تعمیر حق نه دی حاصل. دا پوښتنه کیږي چې کافر د مسجد د جوړولو د حق نه ولې محروم دی؟ په بله جمله کې ددې خبرې ځواب دی **اولئک حبطت اعمالهم** یعنې د دوی عملونه برباد دي، چونکه په کفر سره د انسان ټول نیک عملونه برباد او ضائع کیږي په دې وجه کافر نه یوازې د جوماتونو د تعمیر بلکې د هیڅ عبادت اهلیت نه لري، دا د کفر دنیوي خاصیت و او مخکې یې د هغوی د اخروي خاصیت بیان کړی دی **وفی النار هم خالدون:** چې کافران به د خپل کفر له وجې د همیشوالي د جهنم مستحق دي. په دې وجه د هغوی د عبادت او اطاعت د الله پاک په نزد هیڅ قیمت نشته. دا آیت په دې مسئله کې قطعي نص دی چې غیر مسلم کافر د جوماتونو د جوړولو اهل نه دي، په دې وجه هغوی ته د جوماتونو د جوړولو هیڅ حق حاصل نه دی، په دې باره کې د مفسرینو کرامو ځینې وضاحتونه لاندې لیکل کیږي.
امام ابوجعفر محمد بن جریر الطبري (المتوفی ۳۱۰ھ) لیکي

یقول ان المساجد انما تعمر لعبادة الله فیها، لا للکفر به فمن کان بالله کافرا فلیس من شانه ان یعمر مساجد الله.. (تفسیر ابن جریر: ج ۱۰ ص ۹۳ مطبوعه دار الفکر بیروت)

ترجمه:.....الله پاک فرمایي چې جوماتونه خو ددې له پاره جوړیږي چې په هغه کې د الله پاک عبادت وشي، د کفر له پاره خو نه تعمیریږي، کوم سړی چې کافر وي د هغه دا کار نه دی چې د الله پاک جوماتونه جوړ کړي.

امام عربیت جارالله محمود بن عمر الزمخشري (**المتوفی ۵۲۸ھ**) لیکي.

والمعنی ما استقام لهم ان یجمعوا بین امرین متنافیین عمارة متعبدات الله مع الکفر بالله و بعبادته و معنی شهادتهم علی انفسهم بالکفر ظهور کفرهم ..... (تفسیر کشاف ج ۲ ص ۲۵۳)

ترجمه:......مطلب دا دی چې د هغوی له پاره په هیڅ طریقې سره صحیح نه ده چې هغوی دوه متنافي خبرې جمع کړي چې یو طرف ته د الله پاک جوماتونه هم جوړوي او بل طرف ته په الله او د هغه په عبادت باندې کفر هم کوي او د هغوی په خپل ذات باندې د کفر د ګواهي نه مراد د هغوی کفر ښکاره کول دي.

امام فخر الدین رازي (المتوفی ۶۰۲ھ) لیکي:

,,قال الواحدي: دلت علی ان الکفار ممنوعون من عمارة مسجد من مساجد المسلمین ولو اوصی بها لم تقبل وصیته..... (تفسیر کبیر ج ۱۶ ص ۷ مطبوعه مصر)

ترجمه: واحدي فرمایي: دا آیت ددې مسئلې دلیل دی چې کافرانو ته د مسلمانانو په جوماتونو کې د هیڅ قسمه تعمیر اجازت نشته او که یو کافر ددې خبرې وصیت وکړي، نو د

هغه وصیت به نه قبلیږي.
امام ابو عبدالله محمد بن احمد القرطبی (المتوفی ۶۷۱ هـ) لیکي
فیجب اذا علی المسلمین تولی احکام المساجد و منع المشرکین من دخولها...
(تفسیر قرطبی ج۸ ص۸۹ دار الکتب العربی القاهره)
ترجمه:.....په مسلمانانو باندې دا فرض دي چې هغوی د جوماتو د انتظام متولي خپله شي او کفار او مشرکین هغه ته د داخلېدلو نه منع کړي.
امام محي السنه ابو محمد حسین بن مسعود الفراء البغوي (المتوفی ۵۱۶ هـ) لیکي:
اوجب الله علی المسلمین منعهم من ذالک لان المساجد انما تعمر لعبادة الله وحده فمن کان کافرا بالله فلیس من شانه ان یعمرها فذهب جماعة الی ان المراد منه العمارة من بناء المسجد و مرمته عن الخراب فیمنع الکافر منه حتی لو اوصی به لا یمتثل و حمل بعضهم العمارة ههنا علی دخول المسجد والقعود فیه. (تفسیر معالم التنزیل للبغوی ج۳ ص۵۵ برحاشیه خازن مطبوعه علمیه مصر)
ترجمه:....الله پاک په مسلمانانو باندې واجب کړې ده چې هغوی کافران د جوماتو د آبادولو نه منع کړي، ځکه چې جوماتونه یوازې د الله پاک د عبادت په خاطر جوړیږي، کوم سړی چې کافر وي د هغه دا کار نه دی چې هغه جوماتونه تعمیر کړي د یو جماعت قول دی چې د تعمیر نه مراد معروف تعمیر دی، یعني جومات جوړول او د هغه د بیکاره یا خراب ځای مرمت کول، کافر به ددې عمل نه منع کیږي، که هغه ددې د وصیت کولو سره مړ شو، نو نه به پوره کیږي. او ځینو عمارت دلته په جوماتو کې په داخلېدلو او په دې کې په ناسته باندې محمول کړی دی.
شیخ علاء الدین علي بن محمد البغدادي الخازن (المتوفي ۷۲۵ هـ) په تفسیر خازن کې ددې مسئلې نور هم تفصیل کړی دی.
مولانا قاضي ثناء الله پاني پتي (المتوفی ۱۲۲۵ هـ) لیکي:
فانه یجب علی المسلمین منعهم من ذالک لان المساجد الله انما تعمر لعبادة الله وحده فمن کان کافر بالله فلیس من شانه ان یعمرها (تفسیر مظهری ج ٤ ص ١٤٦ ندوه المصنفین دهلی)
ترجمه: په مسلمانانو باندې لازمه ده چې کافران د جوماتو د تعمیرنه منع کړي، ځکه جوماتونه خو د الله پاک د عبادت له پاره جوړیږي، کوم سړی چې کافر دی هغه ددې اهل نه دی.
او شاه عبدالقادر دهلوي (المتوفی ۱۲۳۰ هـ) ددې آیت لاندې لیکي:
او علماء کرامو لیکلي دي که کافر جومات جوړ هم کړي، نو هغه منع کړئ. (موضح القران)
ددې تصریحاتو نه دا خبره بالکل واضحه شوه چې الله پاک کافرانو ته دا حق نه دی ورکړی چې هغوی جوماتونه جوړ کړي او دا چې هغوی داسې جرات وکړي، نو د هغوی منع

کول په مسلمانانو باندې فرض دي

د جوماتونو جوړول یوازې د مسلمانانو حق دی

په قرآن کریم کې چې کوم ځای دا فرمایل شوي دي. چې کافران د جوماتونو جوړولو اهل نه دي هلته یې دا تصریح هم کړې ده چې د جوماتونو د جوړولو حق یوازې مسلمانانو ته حاصل دی. ارشاد دی. ﴿ اِنَّمَا يَعْمُرُ مَسٰجِدَ اللّٰهِ مَنْ اٰمَنَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَاَقَامَ الصَّلٰوةَ وَاٰتَى الزَّكٰوةَ وَلَمْ يَخْشَ اِلَّا اللّٰهَ فَعَسٰٓى اُولٰٓئِكَ اَنْ يَّكُوْنُوْا مِنَ الْمُهْتَدِيْنَ۝ ﴾ (التوبه ۱۸)

ترجمه:...... د الله پاک جوماتونه خو هغه خلق آبادوي کوم چې په الله پاک باندې ایمان لري. لمونځ کوي. زکات ورکوي. او د هغه نه پرته د بل چا نه نه ویریږي. داسې خلک امید دی چې هدایت والا وي.

په دې آیت کې چې د کومو صفتونو ذکر فرمایل شوی دی، هغه د مسلمانانو ښکاره صفات دي، مطلب دا چې کوم سړی په پوره دین محمدي ﷺ باندې ایمان لري او د دین د هیڅ یوې برخې نه منکر نه وي. هم هغه ته د جوماتونو د تعمیر حق حاصل دی. غیر مسلم فرقې چې تر څو د دین اسلام ټولې خبرې نه وي منلي د جوماتونو د جوړولو د حق نه به محروم وي.

د غیر مسلمو جوړ کړی مسجد، مسجد ضرار، دی

د اسلام په څوارلس سوه کاله دور کې کله هم یو غیر مسلم دا جراءت نه دی کړی چې خپله عبادت خانه د جوماتونو په نوم جوړه کړي خو د رسول الله ﷺ په زمانه کې ځینو غیر مسلمو د اسلام په جامه کې خپل ځانونه مسلمانان ښکاره کړل او د جوماتونو په نوم یې یو عمارت جوړ کړ. کوم چې د مسجد ضرار په نوم سره مشهور دی رسول الله ﷺ ته د وحې په ذریعه د هغوی د کفر او نفاق خبر ورکړل شو، نو رسول الله ﷺ فورا د هغه د رنګولو حکم وکړ، د قرآن کریم لاندې آیت د دې واقعې متعلق دی.

﴿ وَالَّذِيْنَ اتَّخَذُوْا مَسْجِدًا ضِرَارًا وَّكُفْرًا وَّتَفْرِيْقًاۢ بَيْنَ الْمُؤْمِنِيْنَ وَاِرْصَادًا لِّمَنْ حَارَبَ اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ مِنْ قَبْلُ ؕ وَلَيَحْلِفُنَّ اِنْ اَرَدْنَآ اِلَّا الْحُسْنٰى ؕ وَاللّٰهُ يَشْهَدُ اِنَّهُمْ لَكٰذِبُوْنَ۝ لَا تَقُمْ فِيْهِ اَبَدًا ؕ..... الى قوله..... لَا يَزَالُ بُنْيَانُهُمُ الَّذِىْ بَنَوْا رِيْبَةً فِىْ قُلُوْبِهِمْ اِلَّآ اَنْ تَقَطَّعَ قُلُوْبُهُمْ ؕ وَاللّٰهُ عَلِيْمٌ حَكِيْمٌ۝ ﴾ (التوبه ۱۰۷: ۱۱۰)

ترجمه: او کومو خلکو چې جومات جوړ کړی دی چې اسلام او مسلمانانو ته نقصان ورسوي او کفر وکړي او د ایمان والا ترمینځه اختلاف پیدا کړي او د الله او د هغه د رسول ﷺ خلاف یوه مورچه جوړه کړي او دا خلک به ډیر قسمونه خوري چې موږ د نیکۍ نه پرته د بل شي اراده نه وه کړې او الله پاک ګواهي ورکوي چې دا خلک دروغژن دي تاسو په دې کې هیڅ کله قیام مه کوئ...... د هغوی دا عمارت کوم چې هغوی جوړ کړی دی همیشه به د

هغوی د زړه ازغی وي، خوداچې د هغوی زړونه ټوټې ټوټې شی بیشکه الله پاک عالم او حکمت والا دی.

ددي آيتونو نه په واضحه طريقې سره معلومه شوه چې:

الف...د يو غير مسلمې ډلې د اسلام په نوم جوړ شوی جومات ته به مسجد ضرار ويل کيږي.

ب... د غير مسلمو منافقانو د جوړ شوي جومات د تعمير مقاصد به دا خبرې وي:

۱...اسلام او مسلمانانو ته ضرر رسول.

۲..د کفر د عقيدو خپرول.

۳...دمسلمانانوپه جماعت کې اختلاف جوړول او انتشار پيدا کول.

۴....د الله او د هغه د رسول ﷺ د دښمنانو له پاره يوه اډه جوړول.

جواب: چونکه د منافقانو دا خفيه منصوبې د برداشت قابل نه وي په دې وجه حکم وشو چې داسې په نوم جومات را وغورځول شي ټولو مفسرينو او سيرت ليکونکو دا خبره ليکلې ده چې د رسول الله ﷺ په حکم باندې مسجد ضرار را وغورځول شو او هغه وسوځول شو[1] د مرزايي منافقانو جوړ کړی په نوم جوماتونه هم مسجد ضرار دي ،او هغه هم ددې سلوک مستحق دي کوم څه چې رسول الله ﷺ د مسجد ضرار سره کړی و.

کافر ناپاک او په جومات کې د هغه داخليدل ممنوع

داخبره هم خاص اهميت لري چې قرآن کريم کفارو او مشرکينو ته د هغوی د ناپاکه او ګنده عقائدو په بنياد باندې نجس ويلي دي،او ددې معنوی نجاست سره دهغوی د ګندګۍ تقاضا داده چې جوماتونه د هغوی د وجود نه پاک وساتل شي د الله پاک ارشاددی:

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِنَّمَا ٱلْمُشْرِكُونَ نَجَسٌ فَلَا يَقْرَبُواْ ٱلْمَسْجِدَ ٱلْحَرَامَ بَعْدَ عَامِهِمْ هَٰذَا﴾ (التوبه:۲۸)

ترجمه:اې دايمان والو! مشرکان ناپاک دي، هغوی دې ددې کال نه وروسته د مسجد حرام خوا ته هم رانشي.

له دې ايت نه معلومه شوه چې د کافر او مشرک جومات ته داخليدل منع دي.

امام ابوبکرجصاص رازي رحمه الله (المتوفي ۳۷۰ھ)ليکي:

---

[1]]فلما رجع الى رسول الله صلى الله عليه وسلم من سفره........فقال انطلقا الى هذا المسجد الظالم اهله،فاهدماه واحرقاه فخرجا سريعين حتى اتيا بنى سالم بن عوف وهم رهط مالک فقال:مالک لصاحبه:انظرنى حتى اخرج لک بنار من اهلى فدخل الى اهله فاخذ سعفاً من النخل فاضغل فيه ناراً ثم خرجا يشتدان حتى دخلاه وفيه اهله فاحرقاه وهدماه وتفرقوا عنه ونزل فيهم من القرآن ما نزل...الخ.(تفسير روح المعانى ج:۱ ص:۱۸ التوبة آيت:۱۰۷ طبع احياء التراث العربى)

اطلاق اسم النجس على المشرک من جهة ان الشرک الذی يعتقده يجب اجتنابه كما يجب اجتناب النجاسات والاقذار فلذالک سماهم نجسا،والنجاسة فی الشرع تنصرف على وجهين احدهما نجاسة الاعيان والاخر نجاسة الذنوب،وقد افاد قوله:انما المشركون نجس،منعهم عن دخول المسجد الا لعذر اذ كان علينا تطهير المساجد من الانجاس.

(احكام القران ج ۳ ص ۱۰۸ مطبوعه سهيل اكيډمی لاهور)

ترجمه:....په مشرک باندې د نجس اطلاق په دې بنياد و شو چې د کوم شرک چې هغه اعتقاد ساتي دهغه نه پرهيز کول داسې ضروري دي لکه د نجاستونو او د ګندګو نه. په دې وجه يې هغوی ته نجس وويل او په شرع کې د نجاست دوه قسمونه دي. يو د بدن نجاست دويم د ګناه نجاست او د الله پاک ارشاد **انما المشركون نجس**،وايي چې کفار به جومات د داخليدلو نه منع کيږي، خو چې څه عذر وي ځکه چې په مسلمانانو باندې لازمه ده چې جوماتونه د نجاست نه پاک وساتي.

امام محي السنه البغوي(المتوفي ۵۱۲هـ) په معالم التنزيل کې ددې ايت لاندې ليکي:

وجملة بلاد الاسلام فی حق الكفار على ثلاثه اقسام احدها الحرم فلا يجوز للكافر ان يدخله بحال ذميا كان او مستامنا بظاهر هذه الايه،وجوز اهل الكوفة للمعاهد دخول الحرم،والقسم الثانی من بلاد الاسلام الحجاز فيجوز للكافر دخولها بالاذن،ولكن لا يقيم فيها اكثر من مقام السفر،وهو ثلاثه ايام،والقسم الثالث سائر بلاد الاسلام يجوز للكافر ان يقيم فيها بذمة او امان،ولكن لا يدخلون المساجد الا باذن مسلم...(تفسير بغوی ج ۳ ص ۶۳ مطبوعه علميه مصر)

ترجمه:....او د کافرانو په حق کې ټولې اسلامي علاقې په درې قسمه دي يو حرم مکه شريفه. کافر ته په دې کې داخليدل په هيڅ حال کې هم جائز نه دي،که هغه د يو اسلامي ملک اوسيدونکي وي يا يې امن راوړی وی،ځکه چې د ايت د ظاهر هم دا تقاضا ده او د کوفې علماوو د ذمي له پاره داخليدل جائز کړي دي او دويم قسم حجاز مقدس يعنې مدينه طيبه ده د کافر له پاره په اجازت سره حجاز مقدس ته داخلېدل جائز دي،خو د درې ورځو نه زيات به هلته د پاتې کيدلو اجازت نه وي او دريم قسم نور اسلامي ملکونه دي په هغه کې د کافر مقيم کيدل جائز دي په دې شرط چې، ذمي وي يا يې امن راوړی وي. خو هغوی د مسلمانانو جوماتونو ته بغير د مسلمانانو د اجازت نه نه شي داخليدلی.په دې سلسله کې دوه شيان خاص طور سره د غور قابل دي اول دا چې په ايت کې خاص طور سره د مشرکانو حکم ذکر شوی دی. خو مفسرينو ددې ايت لاندې د عامو کافرانو حکم فرمايلی دی، ځکه د کفر نجاست ټولو کافرانو ته شامل دی. دويم دا چې د کافر جومات ته داخليدل صحيح دي اوکه

نه؟ په دې مسئله کې اختلاف دی، د امام مالک رحمة الله عليه په نزد هيڅ جومات ته د کافر داخليدل جائز نه دي، د امام شافعي رحمة الله عليه په نزد د مسجد حرام نه پرته نورو جوماتونو ته د کافر داخليدل د مسلمانانو په اجازت سره جائز دي او د امام ابوحنيفه رحمة الله عليه په نزد د ضرورت په وخت هر جومات ته داخليدلی شي(روح المعانی ج ۱۱ ص ۷۷)[1] خو د يو کافر د يو جومات جوړونکی، متولي يا خادم کېدل د چاپه نزد هم جائز نه دي. د نجران د عيسايانو يو وفد په ۹ هجري کې د رسول الله صلى الله عليه وسلم په خدمت کې حاضر شو رسول الله صلى الله عليه وسلم هغوی د جومات په يو اړخ کې ديره کړل او په مسجد نبوي کې هغوی خپل لمونځ هم وکړ.

حافظ ابن قيم رحمة الله عليه (المتوفي ۷۵۱ھ) په دې واقعه باندې تبصره کولو سره ليکي:

فصل فى فقه هذه القصة ففيها جواز دخول اهل الكتاب مساجد المسلمين وفيها تمكين اهل الكتاب من صلاتهم بحضرة المسلمين وفى مساجدهم ايضا. اذا كان ذالک عارضا ولا يمكنوا من اعتياد ذالک. (زاد المعاد ج ۳ ص ۶۳۸ مطبوعه مكتبه المنار الاسلاميه كويت)

ترجمه:......دا فصل دی ددې قصې د فقه په بيان کې له دې واقعې نه ثابتيږي چې د اهل کتابو د مسلمانانو جوماتونو ته داخليدل جائز دي او دا چې هغوی له پاره د مسلمانانو په موجودګی کې د خپل عبادت موقع ورکړل شي او د مسلمانانو په جوماتونو کې هم، چې دا يو عارضي صورت وي خو هغوی ته به ددې موقع نه ورکول کيږي چې دا خپل مستقل عادت جوړ کړي.

او قاضي ابوبکر بن العربي (المتوفي ۵۷۳ھ) ليکي: **دخول ثمامة رضى الله عنه فى المسجد فى الحديث الصحيح، ودخول ابى سفيان رضى الله عنه فيه على الحديث الاخر كان قبل ان ينزل: يآايها الذين امنوا انما المشركون نجس فلا يقربوا المسجد الحرام بعد عامهم هذا. فمنع الله المشركين من دخول المسجد الحرام نصا، ومنع دخول سائر المساجد تعليلا بالنجاسة ولوجوب صيانة المسجد عن كل نجس وهذا كله ظاهر لا خفاء به.**

(احكام القران ج۲ ص ۹۰۲ مطبوعه دار المعرفه بيروت)

ترجمه:......د ثمامه رضی الله عنه جومات ته داخليدل او د دويم حديث مطابق د ابوسفيان رضی الله عنه جومات داخليدل ددې ايت د نزول نه مخکې واقعه ده چې اې د ايمان والو! مشرکان پليت دي، دوی

---

[1]] والحاصل ان الامام الاعظم يقول بالمنع عن الحج والعمرة ويحمل النهى عليه ولا يمنعون من دخول المسجد الحرام وسائر المساجد عنده، ومذهب الشافعى........انه لا يجوز للكافر ذميا كان او مستامنا ان يدخل المسجد الحرام بحال من الاحوال.......ويجوز دخوله سائر المساجد عند الشافعى عليه الرحمة، وعن مالک كل المساجد سواء فى منع الكافر عن دخولها. (روح المعانى ج: ۱۰ ص: طبع دار احياء التراث العربى)۔

دې کال نه وروسته مسجد حرام ته رانژدې نه شي. الله پاک مشرکان مسجد حزام ته د داخليدلو نه منع کړل او د نورو جوماتونو نه يې په دې وينا سره منع کړل چې هغوی ناپاکه دي او چونکه جومات د نجاست نه پاک ساتل ضروري دي د کافرانو د ناپاک وجود نه به هم دا پاک ساتل کيږي او دا ټول ظاهر دي په کوم کې چې لږ پټوالی هم نشته.

منافقان دې د جوماتونو نه وويستل شي

سوال: کوم سړی چې د مرزايانو په شان عقيده لرلو نه وروسته هم د اسلام دعوه کوي هغه د اسلام په اصطلاح کې منافق دی او د منافقانو په باره کې دا حکم دی چې هغوی دې د جوماتونو نه وويستل شي په حديث کې دي چې:

رسول الله ﷺ د جمعې په ورځ د خطبې له پاره ودريد او ويې فرمايل: اې فلانيه! جګ شه له دې ځای نه اوځه ځکه چې ته منافق يې. اې فلانيه! ته هم جګ شه ته منافق يې، په دې طريقه رسول الله ﷺ ۳۲ شپږ ديرش کسان د جومات نه وويستل جناب عمر رضي الله عنه په راتلو کې لږ ناوخته کړې. هغه په هغه وخت کې راغی کله چې دا منافقان د جومات نه ووتل، نو هغه دا خيال وکړ چې کېدای شي د جمعې لمونځ شوی وي او خلک د لمونځ نه فارغ کېدو نه وځي، ځو کله چې جومات ته راغی، نو معلومه شوه چې اوسه پورې لا لمونځ نه دی شوی مسلمانان لا ناست دي، يو سړي ډير په خوشحالي جناب عمر رضي الله عنه ته ووېل اې عمر! مبارک شه الله پاک نن منافقان ذليل او رسوا کړل او رسول الله ﷺ هغوی له جومات نه وويستل. (تفسير روح المعانی ج ۱۱ ص ۱۰)[۱]

له دې حديث نه معلومه شوه چې کومه غير مسلمه فرقه منافقانه طريقې سره د اسلام دعوه کوي هغوی د جومات نه ويستل د رسول الله ﷺ سنت دي.

د منافقانو مسجد، مسجد نه دی

سوال: فقهاء کرامو وضاحت کړی دی چې د داسې خلکو حکم د مرتد دی په دې وجه نه خو دوی ته د جومات جوړولو اجازت ورکول کيږي او نه د دوی جوړشوي جومات ته د جومات نوم ورکول کيږي.

---

[۱] عن ابن عباس رضی الله عنهما قال: قام رسول الله صلى الله عليه وسلم يوم جمعة خطيباً فقال: قم يافلان! يافلان فاخرج فانک منافق، اخرج يافلان! فانک منافق، فاخرجهم باسمائهم ففضحهم ولم يک عمر بن الخطاب شهد تلک الجمعة لحاجة كانت له فلقيهم وهم يخرجون من المسجد فاختبا منهم استحياء انه لم يشهد الجمعة وظن ان الناس قد انصرفوا واختباواهم منه وظنوا انه قد علم بامرهم فدخل المسجد فاذا الناس لم ينصرفوا فقال له رجل: ابشر يا عمر! فقد فضح الله تعالى المنافقين اليوم فهذا العذاب الاول والعذاب الثانی عذاب القبر. (روح المعانی ج: ۱۱ ص: ۱۱ طبع دار احياء التراث العربی)۔

شيخ الاسلام مولانا محمد انور شاه کشميري رحمه الله ليکلي دي: **ولو بنوا مسجدا لم يصر مسجدا. ففي تنوير الابصار من وصايا الذمي وغيره و اصحاب الهوى اذا كان لا يكفر فهو بمنزله المسلم في الوصية وان كان فهو بمنزلة المرتد....**(اکفار الملحدين طبع جديد ص ١٢٨)

ترجمه:......که داسې خلک جومات جوړ کړي، نو هغه به جومات نه وي، په تنوير الابصار وصايا او ذمي وغيره بحثونو کې دي چې د ګمراه فرقو ګمراهي که د کفر حد ته نه وي رسيدلې، نو بيا خو په وصيت کې د هغوی حکم په شان د مسلمان دی او که د کفر حد ته رسېدلې وي، نو په شان د مرتد دی.

د منافقانو د مسلمان کيدلو شرط

دلته داوضاحت هم ضروري دی چې د يو ګمراه فرقې د اسلام دعوه کول يا اسلامي کلمه ويل ددې امرضمانت نه دی چې هغه مسلمانان دي، بلکې ددې سره دا هم ضروري ده چې هغوی د خپلو ټولو هغو عقائدو نه کومې چې د مسلمانانو خلاف دی د توبې اعلان وکړي.

حافظ بدرالدين عيني رحمه الله په عمدة القاري شرح د صحيح البخاري کې ليکي **يجب عليهم ايضا عند الدخول في الاسلام ان يقروا ببطلان ما يخالفون به المسلمون في الاعتقاد بعد اقرارهم بالشهادتين.**(ج ٤ ص١٢٥ مطبوعه دارالفکر)

ترجمه: دهغوی په ذمه دا هم لازم دي چې په اسلام کې د داخلېدو په وخت دتوحيداو رسالت د شهادت نه وروسته د هغو ټولو عقائدو او نظريو د ابطال اقراروکړي کومې چې هغوی دمسلمانانو خلاف لرلې.

او حافظ شهاب الدين ابن حجر العسقلاني فتح الباري شرح صحيح البخاري کې د اهل نجران د قيصې لاندې ليکي:

وفي قصة اهل نجران من الفوائد ان اقرار الكافر بالنبوة لا يدخله في الاسلام حتى يلتزم احكام الاسلام(ج ٨ ص ٩٣ دارالنشرالکتب الاسلاميه لاهور)

ترجمه:......د اهل نجران د قصې نه د نورو مسائلو نه پرته يو مسئله دا هم معلومه شوه چې د يو کافر د طرفه رسول الله صلی الله عليه وسلم د نبوت اقرار هغه په اسلام کې نه داخلوي ترڅوچې يې د اسلام احکام قبول کړي نه وي.

علامه ابن عابدين شامي رحمه الله ليکی: **,,لا بد مع الشهادتين في العيسوى من ان يتبرا من دينه....،،**(ردالمحتار ج١ص٣٥٣ مطبوعه ايچ ايم سعيد کراچی)

ترجمه:......د عيسوي فرقې د مسلمانېدلو له پاره د شهادتين اقرار سره دا هم ضروري ده چې د خپل مذهب نه د براءت اعلان کړي.

له دې وضاحتونو نه ثابته شوه چې يو فرقه به هم تر هغه وخته پورې مسلمانه نه ګڼل کيږي چې تر څو چې هغه د اهل اسلام د عقائدو د صحت او د خپلو عقائدو د ابطال اعلان ونکړي، که نه که هغه د خپل کفر عقيده صحيح ګڼي او د مسلمانانو عقائد غلط ګڼي. نو د هغه حيثيت د مرتددې او هغه ته د خپلې عبادت ګاه د تعمير اجازت د جومات په حيثيت ورکول ناجائز دي.

د يو غير مسلم د جومات په شان عبادت خانه جوړول

اوس يو سوال باقي پاتې کيږي چې ايا يو غير مسلم د خپلې عبادت ګاه (چې د جومات په نوم هم نه وي) شکل او هيئت د جومات په شان جوړولی شي؟ ايا هغه ته دا اجازت ورکول کيږي چې هغه په خپله عبادت خانه کې د قبلې اړخ ته محراب جوړ کړي، مينار جوړ کړي په هغه کې منبر کيږدي او هلته د اسلام په معروف طريقه باندې اذان کوي؟

ددې ځواب دادی چې هغه ټول کارونه کوم چې عرفا او شرعا د مسلمانانو د جوماتونو پورې خاص دي هيڅ يو غير مسلم ته دهغه د خپلولو اجازت نه شي ورکول کېدای، په دې وجه که د يو غير مسلم عبادت ګاه د جومات په وضع او شکل باندې تعمير کړې وي مثلا په هغه کې دقبلې طرف ته محراب هم وي مينار او منبرهم وي. هلته اسلامي اذان او خطبه هم کيږي. نو په دې سره به مسلمانانو ته دوکه او ګډوډي راځي هر کتونکی به دا جومات ګڼي سره له دې چې د اسلام په نظر کې د غير مسلم عبادت ګاه جومات نه دی. بلکې د شيطانانو د جمع کېدلو ځای دی.[1] (شامي ج ١ ص ٣٨٠ مطلب تکره الصلاة فی الکنيسة مطبوعة ايچ ايم سعيد کراچي.البحر الرائق ج ٧ ص ٢١٤ مطبوعه دارالمعرفة بيروت)

شيخ الاسلام حافظ ابن تيميه رحمه الله (المتوفي٧٢٨هـ) نه پوښتنه وشوه. چې ايا د کافرانو د عبادت ځايونو ته بيت الله ويل صحيح دی؟ په ځواب کې يې وفرمايل.

ليست بيوت الله و انما بيوت الله المساجد،بل هى بيوت يكفر فيها بالله وان كان قد يذكر فيها،فالبيوت بمنزلة اهلها واهلها كفار،فهى بيوت عبادة الكفار.....

(فتاوى ابن تيميه رحمه الله ج ١ ص ١١٥ دارالقلم بيروت)

---

[1] (تنبيه)يؤخذ من التعليل بانه محل الشياطين كراهة الصلاة فى معابد الكفار لانها ماوى الشياطين كما صرح به الشافعية،ويؤخذ مما ذكروه عندنا،ففى البحر من كتاب الدعوى عند قول الكنز:ولا يحلفون فى بيت عباداتهم،فى التاتار خانية يكره للمسلم الدخول فى البيعة والكنيسة،وانما يكره من حيث انه مجمع الشياطين لا من حيث انه ليس له حق الدخول اهـ.(شامى ج:١ ص:٣٨٠،مطلب تكره الصلاة فى الكنيسة،وايضا:البحر الرائق ج:٧ ص:٢١٤)_

ترجمه:...دا د الله کورونه نه دي د الله کورونه جوماتونه دي دا خو هغه ځايونه دي کوم ځاى کې چې کفر کيږي اګر چې په دې کې ذکر هم کيږي. د کورونو هم هغه حکم وي کوم چې د هغه د جوړونکو وي ددي جوړونکي کافران دي دا د کافرانو عبادت کورونه دي.

امام جعفر محمد بن جرير الطبري(المتوفي ۳۱۰ھ) د مسجد ضرار په باره کې نقل کوي:

.. عمد ناس من اهل النفاق فابتنوا مسجدا بقبا ليضاهوا به مسجد رسول الله صلى الله عليه وسلم...... (تفسير ابن جرير ج ۷ ص ۲۵ مطبوعه دارالفكر بيروت)

ترجمه:....په منافقانو کې څه خلکو دا حرکت وکړ چې په قباء کې يې يو جومات جوړ کړ چې په هغه سره يې مقصود دا وو چې هغوى ددې په ذريعه د رسول اللهﷺ د جومات سره مشابهت وکړي.

له دې نه ثابتيږي چې کومو خلکو منافقانه طريقې سره مسجد ضرار جوړ کړى وو د هغوى مقصد همدا و چې خپل هسې په نوم جومات د مسلمانانو د جوماتونو سره مشابه جوړولو سره مسلمانانو ته دوکه ورکړي دغيرمسلمو کومې عبادت خانې چې د جومات په شکل وي هغه مسجد ضرار دى او دهغه راغورځول لازمي دي ددې نه پرته فقهاء کرامو وضاحت کړى دى چې د اسلامي ملکونو د غير مسلم اوسيدونکو لباس او شکل او صورت به د مسلمانانو نه بيل وي(دا مسئله د فقه اسلامي په هر کتاب کې د باب احكام اهل الذمه د عنوان لاندې موجود ده)

او عمر بن الخطابؓ چې د شام د ملک دعيسايانو سره کومه عهدنامه ليکلې وه دهغې پوره متن امام بيهقي رحمه الله په سنن الكبرى (ج۹ ص ۲۰۲)او كنزالعمال(ج ٤ ص ٥٠٤) جديدطبع کې د **حديث نمبر**: ۱۱۴۹۳ لاندې ليکل شوى دى دهغه يوه جمله دلته نقل کوم:

ولا نتشبه بهم فى شئ من لباسهم من قلنسوة ولا عمامة ولا نعلين ولا فرق شعر ولا نتكلم بكلامهم ولا نكتنى بكناهم...

ترجمه:......او موږ به د مسلمانانو په لباس او د هغوى په وضع قطع کې د هغوى مشابهت نه کوو نه په ټوپۍ کې نه په پټکي کې نه په څپليو کې نه د ويښتو په ږمنځولو کې او موږ به د مسلمانانو په خبرو او د هغوى په اصطلاحاتو خبرې نه کوو اونه به دهغوى کنيت خپلوو.

اندازه وکړئ! چې کله لباس وضع قطع ټوپۍ پټکى او د ښپو څپلو او د سر په لاړ کې د کافرانو د مسلمانانو سره مشابهت روا نه کړل شو. نو اسلام دا څنګه برداشت کولى شي چې غير مسلم کافر خپل د عبادت ځايونه د مسلمانانو د مسجد په شان جوړ کړي؟

د جومات قبلې ته مخ کیدل د اسلام شعار دی

پورته عرض و شو چې جومات د اسلام دلویې شعار دی. د جومات صفتونو او خصوصیاتو باندې که ځانته ځانته غور و شي، نو معلومه به شي چې په دې کې یو یو شی هم مستقل طور سره د اسلام شعار دی مثلاً: قبلې ته مخ کول واخلئ.د دنیا په ټولو مذهبونو کې دا خصوصیت یوازې اسلام ته حاصل دی چې ددې اهم ترین عبادت لمونځ کې بیت الله شریف ته مخ کول دي ،هم دا وجه ده چې رسول اللهﷺ قبلې ته مخ کول د اسلام خصوصي شعار مقرر کولو سره هغه سړي ته کوم چې زمونږ قبلې ته مخ کولو سره لمونځ کوي د مسلماني علامه ښودلې ده:

،،من صلى صلاتنا و استقبل قبلتنا و اكل ذبيحتنا فذالك المسلم الذى له ذمة الله وذمة رسوله فلا تخفروا الله ذمته...(صحيح البخارى ج ۱ ص ۵۶)

ترجمه:...څوک چې زمونږ په شان لمونځ کوي زمونږ قبلې ته مخ کوي زمونږ حلاله خوري دا سړی مسلمان دی د چا له پاره چې د الله او د هغه د رسولﷺ ذمه ده د الله ذمه مه ماتوئ.

ښکاره ده چې ددې حدیث مقصد دا نه دی چې یو سړی دې د الله او د هغه د رسول منکر وي د قرآن کریم قطعي ارشادات دې دروغژن ګڼي او د مسلمانانو نه دې بیل عقائد ساتي. بیا به هم هغه ددې درې کارونو په وجه مسلمان کیږي؟ نه ! بلکې د حدیث مطلب دا دی چې لمونځ، قبلې ته مخ کول او د حلالې معروفه طریقه یوازې د مسلمانانو شعار دی کوم چې د هغه وخت د مذهبونو نه بیل ساتل شوي وو، هیڅ یو غیر مسلم ته دا حق نه دی حاصل چې د کفر د عقیدې ساتلو باوجود زمونږ دا شعار خپل کړي.

حافظ بدرالدین عینيؒ ددې حدیث په شرح کې لیکي:

،،واستقبال قبلتنا مخصوص بنا...،، (عمدة القارى ج۲ ص ۲۹۶)

ترجمه:...او زمونږ قبلې ته مخ کول مونږ سره خاص دی.

حافظ ابن حجرؒ لیکي: **وحكمة الاقتصار على ما ذكرمن الافعال ان من يقر بالتوحيد من اهل الكتاب وان صلوا واستقبلوا و ذبحوا لكنهم لا يصلون مثل صلوتنا ولا يستقبلون قبلتنا و منهم من يذبح لغير الله و منهم من لا ياكل ذبيحتنا والاطلاع على حال المرء فى صلاته واكله يمكن بسرعة فى اول يوم بخلاف غير ذالک من امور الدين.**(فتح البارى ج۱ص۴۱۷ مطبوعه دارالنشرالکتب الاسلامیه لاهور)

ترجمه:......او په ذکرشوو کارونو باندې د اکتفاء کولو حکمت دادی چې په اهل کتابو کې کوم خلک د توحید قائل وي هغوی اګر چې لمونځ هم کوي د قبلې استقبال هم کوي او ذبح

هم کوي. خو هغوی نه زموږ په شان لمونځ کوي نه زموږ د قبلې استقبال کوي او په هغوی کې ځینې د غیر الله له پاره ذبح کوي زموږ حلاله نه خوري او د انسان حالت د لمونځ کولو او د خوراک کولو نه فورا په لومړۍ ورځ پیژندل کیږي.د دین په نورو کارونو کې دومره زر اطلاع نه کیږي.په دې وجه یې د مسلمانانو درې ښکاره علامې ذکر کړې دي.

او شیخ ملا علي قاري رحمة الله علیه لیکي **انما ذکره مع اندراجه فی الصلاة لان القبلة اعرف.اذ کل احد یعرف قبلته وان لم یعرف صلاته ولان فی صلاتنا ما یوجد فی صلاة غیرنا واستقبال قبلتنا مخصوص بنا...**(مرقاة المفاتیح ج ١ ص ٧٢ طبع بمبئ)

ترجمه:......په لمانځه کې قبلې ته مخ کول خپله راځي. خو دا یې بیل ذکر وفرمایل ځکه چې قبله د اسلام د ټولو نه ښکاره علامه ده. ځکه چې هر سړی خپله قبله پیژني اگر که لمونځ نه پیژني او په دې وجه هم چې زموږ د لمانځه ځینې شیان د نورو مذهبونو په لمونځونو کې هم موندل کیږي. خو زموږ قبلې ته مخ کول یوازې زموږ خصوصیت دی.

له دې تشریحاتو نه واضحه شوه چې قبلې ته مخ کول د اسلام اهم ترین شعار دی او د مسلمانانو معروف ترین علامه ده هم په دې بنیاد د اهل اسلام لقب اهل قبله مقرر شوی دی. کوم سړی چې د اسلام د قطعي متواتر او کلکو عقائدو خلاف بله عقیده ساتي هغه په اهل قبله کې نه دی داخل.نه هغه ته قبلې د مخ کولو اجازت کیږي.

محراب د اسلام شعار دی

د جوماتو د کیدلو له پاره څه خاص شکل او وضع نه ده لازمه شوي. خو د مسلمانانو په عرف کې څو شیان د جومات د خاصې علامې په طور معروفې دي. یو په دې کې د جومات محراب دی کوم چې د قبلې د طرف مقرر کولو له پاره تجویز شوی دی.

حافظ بدر الدین عیني رحمة الله علیه په عمدة القاري کې لیکي:

ذکر ابوالبقاء ان جبریل علیه الصلاة والسلام وضع محراب رسول الله صلی الله علیه وسلم مسامة الکعبة وقیل کان ذالک بالمعاینة بان کشف الحال و ازیلت الحوائل فرءی رسول الله صلی الله علیه وسلم الکعبة فوضع قبلة مسجده علیها..

(عمدة القاری شرح صحیح البخاری الجزء الرابع ص ١٢٦ طبع دارالفکر بیروت)

ترجمه:...او ابوالبقاء رحمة الله علیه ذکر کړې دي چې جبریل علیه السلام کعبې ته مخامخ رسول الله صلی الله علیه وسلم له پاره محراب جوړ کړ او وویل شو چې دا د معائنې په ذریعه وشو.یعنې د رسول الله صلی الله علیه وسلم مخکې پردې لیرې کړل شوې او صحیح حال په رسول الله صلی الله علیه وسلم باندې ښکاره شو. رسول الله صلی الله علیه وسلم د کعبې په لیدلو باندې د خپل جومات د قبلې اړخ مقرر کړ.

له دې نه د دوه خبرو وضاحت وشو اول دا چې د محراب ضرورت د قبلې د تعین له پاره دی چې لمونځ ګزار محراب ته کتلو سره د قبلې اړخ معلوم کړي.دویم دا چې کله د مسجد نبوي تعمیر وشو هم هغه وخت نه د محراب نښه هم ولګول شوه.که جبرایېل علیه السلام دهغه ښودنه کړې وي یا رسول الله ﷺ د کشف په ذریعه خپله دهغې تجویز کړی وي.
خو دا محرابونه کوم چې غنبې خیتې والا وي چې نن سبا په جوماتونو کې د قبلې طرف ته وي ددې ابتداء خلیفه راشد عمر بن عبدالعزیز رحمه الله هغه وخت کړې وه چې کله هغه د ولید بن عبدالملک په زمانه کې د مدینې طیبې ګورنر و(وفاء الوفاء ص۵۲۵ وما بعد)دا د صحابه کرامو او تابعینو دور و او د هغه وخت نه تر اوسه پورې په جومات کې محراب جوړول د مسلمانانو شعار دی.

په فتاوی قاضي خان کې دي،،**وجهة الكعبة تعرف بالدليل،والدليل فى الامصار والقرى المحاريب التى نصبتها الصحابة والتابعون رضى الله تعالى عنهم اجمعين فعلينا اتباعهم فى استقبال المحارب المنصوبة**...(البحرالرائق ج۱ص۲۸۵ مطبوعه دارالمعرفه بيروت)
ترجمه:.....اوقبلې ته مخ د څه علامې نه معلومېږي او په ښارونو او ابادیو کې د قبلې اړخ هغه محرابونه دي کوم چې صحابه کرامو او تابعینو رضوان الله علیهم اجمعین جوړ کړي دي په جوړ شویو محرابونو کې په موږ د هغوی تابعداري لازمه ده.
یعني دا محرابونه چې کوم د مسلمانانو په جوماتونو کې د صحابه کرامو او تابعینو د وخت نه راروان دي په اصل کې د قبلې د اړخ د پیژندګلوي له پاره دي او پورته ذکر شو چې قبلې ته مخ کول د اسلامي امت شعار دی او محراب د قبلې د اړخ د علامت په طور د جومات شعار دی په دې وجه د یو غیر مسلم په عبادت ګاه کې د محراب کېدل د یو اسلامي شعار بې عزتي ده. له دې نه پرته دغه د محراب والا عبادت خانو ته کتلو سره به هر سړی هغه جومات ګڼي او دا د اهل اسلام سره دوکه ده. لهذا ترڅو چې د غیر مسلمو یوه ډله د مسلمانانو ټولو عقائدو منلو سره د مسلمانانو په جماعت کې داخل نه شي تر هغه پورې به د هغوی د جومات په شکل جوړه کړې عبادت خانه د دوکې او مکر بدترینه اډه ده. چې دهغه نړول په مسلمانانو باندې لازم دي د امت فقهاء کرامو لیکلي دي چې که یو غیر مسلم بې وخته اذان کوي، نو دا په اذان پورې خندا کول دي.

ان الكافر لو اذن فى غير الوقت لا يصير به مسلما لانه يكون مستهزئا....(شامی ج۱ص۳۵۳ شروع د کتاب الصلاة طبع ایچ ایم سعید کراچی) **ترجمه**:.....کافر که بې وخته اذان وکړي، نو هغه په دې نه مسلمانیږي ځکه چې هغه په اصل کې ټوکې کوي.

همدغه شان د يو غير مسلمې ډلې د خپلو كفريه عقائدو باوجود د اسلامي شعائرو نقل كول او خپله عبادت ګاه د جومات په شكل جوړول، په اصل كې د مسلمانانو په اسلامي شعائرو پورې ټوكې كول دي او دا ټوكې مسلمانان نه شي برداشت كولی!

اذان

په جومات كې اذان د لمانځه د دعوت له پاره كيږي، رسول الله ﷺ چې كله مدينې طيبې ته تشريف راوړ، نو مشوره وشو چې لمانځه له پاره د اعلان كولو څه صورت تجويز كول پكار دي، ځينو حضراتو د جرس ټنګولو تجويز وكړ رسول الله ﷺ په دې وينا سره دا خبره رد كړه چې دا د نصاراوو شعار دی، دويم تجويز وشو چې بوق (باجه) دې وغږول شي رسول الله ﷺ دا هم قبوله نه كړه چې دا د يهوديانو عادت دی، دريم تجويز د اور د بلولو وشو، رسول الله ﷺ وفرمايل دا د مجوسيانو طريقه ده، دا مجلس په دې خبره پای ته ورسيد چې د لمانځه په وخت كې به يو سړی اعلان كوي چې جماعت تيار دی، له دې نه وروسته صحابه كرامو ته په خوب كې د لمانځه طريقه وښودل شوه، كومه چې هغوی د رسول الله ﷺ په خدمت كې وړاندې كړه او د هغه وخت نه په مسلمانانو كې دا اذان دود شو. (فتح الباري ج۲ ص ۲۲۰ مطبوعه لاهور)[1]

شاه ولي الله محدث دهلوي رحمة الله عليه په دې واقعه باندې بحث كولو سره ليكي:

وهٰذه القصة دليل واضح على ان الاحكام انما شرعت لاجل المصالح وان للاجتهاد فيها مدخلا، وان التيسير اصل اصيل، وان مخالفة اقوام تمادوا فى ضلالتهم فيما يكون يطلع بالمنام والنفث فى الروع على مراد الحق لكن لا يكلف الناس به ولا تنقطع الشبهة حتى يقرره النبى صلى الله عليه وسلم واقتضت الحكمة الالهية ان لا يكون الاذان صرف اعلام وتنبيه بل يضم مع ذالك ان يكون من شعائر الدين بحيث يكون النداء به على رؤس الخامل والتنبيه تنويها بالدين ويكون قبوله من القوم آية انقيادهم لدين الله.. (حجة الله البالغه ج۱ ص ۴۷۴ مترجم)

ترجمه:...... دا واقعه د څو مسائلو واضح دليل دی:

۱: دا چې دا احكام شرعيه د خاصو مصلحتونو په بنياد باندې مقرر دي.

---

[1] لما كثر الناس ان يعلموا وقت الصلاة بشيء يعرفونه........عن عطاء عن خالدعند ابى الشيخ ولفظه فقالوا لو اتخذنا ناقوسا،فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم ذاک للنصارى،فقالوا:لو اتخذنا بوقا فقال:ذاک لليهود،فقالوا:لو رفعنا ناراً،فقال:ذاک للمجوس.(فتح البارى ج:۲ ص:۸۰).وفى حديث ابن عمر........قال عمر:اولا تبعثون رجلا ينادى بالصلاة؟فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم:يا بلال!قم فناد بالصلاة.(ايضا ج:۲ ص:۷۷)۔

۲: دا چې د اجتهاد هم په احکامو کې دخل شته.
۳: دا چې په احکام شرعيه کې اسانتيا ته کتل ډير لوی اصل دی
۴: دا چې ددين په شعائرو کې د هغه خلکو مخالفت ،چې په خپله ګمراهي کې ډير مخکې تللي وي، شارع ته مطلوب دی.
۵: دا چې د نبي نه بغير هم يو انسان ته په ذريعه د خوب يا القاءفي القلب د الله پاک د مراد خبر کېدلی شي. خو هغه نور خلک په دې باندې نه شي مکلف کولی او نه په هغه سره شک ليرې کيږي،ترڅو چې رسول اللهﷺ دهغه تصديق ونکړي او د الله پاک د حکمت تقاضا وشوه چې اذان دې يوازې خبر نه وي، بلکې ددې سره دې هغه ددين په شعائرو کې هم داخل وي چې د ټولو خلکو مخکې اذان کول ددين د لوی والي ذريعه وي او د خلکو دا قبلول د الله پاک ددين د تابع کېدلو علامه شي.
د شاه صاحب رحمه الله ددې عبارت نه معلومه شوه چې اذان د اسلام لوی شعار دی او دا چې اسلام په دې شعار کې د ګمراه فرقو د مخالفت لحاظ ساتلی دی.فتح القدير ج ۱ ص ۱۲۷ فتاوا قاضي خان او البحر الرائق صفحه ۲۵ وغيره کې وضاحت شوی دی چې اذان کول ددين اسلام شعار دی[1].فقهاء کرامو چې کوم ځای د مؤذنينو شرائط شمار کړي دي هلته يې دا هم ليکلي دي چې مؤذن به مسلمان وي.

،،واما الاسلام فينبغي ان يکون شرط صحة فلا يصح اذان کافر على ایُ ملة کان... (البحر الرائق ج۱ ص ۲۷۹ مطبوعه دارالمعرفه بيروت) **ترجمه**:...د موذن د مسلمان کېدلو شرط هم ضروري دی د کافر اذان صحيح نه دی که د هر مذهب وي.
فقهاء کرامو دا هم ليکلي دي چې مؤذن که د اذان په دوران کې مرتد شي، نو بل سړی دې اذان وکړي:

ولو ارتد المؤذن بعد الاذان لا يعادوا وان اعيد فهو افضل...کذا في السراج الوهاج.واذا ارتد في الاذان فلأولى ان يبتدى غيره وان لم يبتدى غير واتمه جاز کذا في فتاوى قاضي خان..

(فتاوى عالمکيری ص: ۵٤ مطبوعه مصر)

ترجمه:..که مؤذن د اذان کولو نه وروسته مرتد شي، نو د اذان دويم ځل کولو ضرورت نشته، خو که بيا وکړل شي. نو افضل دی او که د اذان دوران کې مرتد شو، نو غوره ده چې بل سړی بېرته له سر نه اذان شروع کړي. خو که بل سړي باقې اذان پوره کړ، نو بيا هم جائز ده.

[1] لان الاذان من اعلام الدين.(البحر الرائق ج:۱ ص:۲٦۹،وايضا:في فتح القدير ج:۱ ص:۱٦۷)۔

د جومات مناره

د جومات يو خاصه علامه چې ټولو ته ښه ښکاري هغه مناره ده.د منارې ابتداء هم د صحابه کرامو او تابعينو د زمانې نه وشوه. په مسجد نبوي ﷺ کې د ټولو نه مخکې خليفه راشد عمربن عبدالعزيز رحمة الله عليه مناره جوړه کړه.(وفاالوفاء ص٢٢٥)جناب مسلمه بن مخلد رضي الله عنه جليل القدر صحابي دی هغه د جناب معاويه رضي الله عنه په زمانه کې د مصر ګورنر و هغه د مصر په جوماتونو باندې د منارې جوړولو حکم وکړ.(الاصابه ج٣ ص٤١٨)[1]د هغه وخت نه تر اوسه پورې په څه نا څه شکل باندې د مسجد مناره ضروري ګڼل کيږي، د جومات مناره د دوه فائدو له پاره جوړيږي.يو دا چې په اوچت ځای باندې اذان وشي. امام ابوداود په دې باندې يو مستقل باب قايم کړی دی **الاذان فوق المناره**....

حافظ جمال الدين الزيلعي په نصب الرايه کې د جناب ابو برزه اسلمي رضي الله عنه قول نقل کړی دی:

من السنة الاذان فی المنارة والاقامة فی المسجد....(ج١ ص ٢٩٣ مطبوعه مجلس علمي هند)

ترجمه: اذان په مناره باندې کول او اقامت په جومات کې کول سنت دي.

د جومات د منارې دويمه قاعده دا وه چې د منارې په ليدلو باندې به ناواقف انسان ته د جومات د جومات کيدو علم وشي.ګويا دا د جومات معروف ترينه علامه ده چې په دې کې د قبلې په طرف محراب وي .منبر وي مناره وي هلته اذان کيږي په دې وجه د يو غير مسلم په عبادت خانه کې ددې شيانو موندل د اسلامي شعار بې عزتي ده او هر کله چې قاديانيان قانوني طور سره غير مسلم منل شوي دي او په هغوی د خپل ځان مسلمان ښکاره کولو باندې پابندي(بنديز) لګيدلې دی. نو د هغوی له پاره جومات يا د جومات په شان عبادت خانې جوړولو او هلته د اذان او اقامت کولو بالکل اجازت نشته.زمونږ د اقتدار خاوندانو او د عدليې دا فرض دی چې غير مسلم قاديانيان د اسلامي شعائرو د استعمال نه منع کړي او د مسلمانانو فرض دي چې هغوی په پوره شدت او قوت سره پرې دا مطالبه ومني. الله پاک دې دا ملک د منافقانو د هر شر نه محفوظ وساتي.

بغير د اجازت نه د غير مسلم په ځای کې جومات جوړول نا جائز دي

سوال: يو ځمکه چې د غيرمسلم وي، هغه دا ځمکه يومسلمان سړي ته حواله کړه چې ځو پورې زه دخپل وطن نه بيرته نه يم راغلی ددې ښه ساتنه وکړه.دې مسلمان سړي د هغه په ځمکه باندې جومات يا مدرسه جوړه کړه او اوس هغه غير مسلم بياخپل ځای ته راغلی دی

[1] مسلمة بن مخلد........الانصاری الخزرجی.......وقال محمد بن الربيع،ولی امرة مصر وهو اول من جمعت له مصر والمغرب وذلک فی خلافة معاوية......وقال ابن السکن:هو اول من جعل علی اهل مصر بنيان المنار.(الاصابة تمييز الصحابة ج:٣ ص:٤١٨،طبع دار صادرمصر،حرف الميم،القسم الاول)۔

او هغه په خپله ځمکه باندې جومات او مدرسه جوړه ولیده. نو هغه مسلمان سړي ته یې وویل چې زما په ځمکه کې دې ولې خیانت کړی دی؟ په دې ځمکه دې جومات او مدرسه جوړه کړې ده. زه به دا دواړه راغورځوم. ایا په شریعت کې دې غیرمسلم ته دا اجازه شته چې دا جومات او مدرسه ورانه کړي؟

جواب: د مالک د اجازت نه بغیر جومات یا مدرسه جوړول صحیح نه دي. دې غیر مسلم ته حق دی چې هغه د خپلې ځمکې نه جومات او مدرسه وران کړي او مسلمانان که دا مدرسه او جومات برقرار ساتل غواړي. نو غیر مسلم ته دې د هغه قیمت ورکړي او په رضامندي سره دې ترې دا ځای واخلي.[1]

قبضه شوي ځای باندې د جومات تعمیر

سوال: د جومات انتظامیه د حکومت له اجازې پرته په یوه دفتر یا اداره باندې قبضه وکړي او هغه هم په جومات کې شامل کړي. نو ایا هغه به قبضه شوی ځای ګڼل کیږي؟ او هلته لمونځ کیږي او که نه؟

جواب: په قبضه شوي ځای باندې جومات خو نه شي جوړیدلی، ترڅو چې مالک د هغه ځای اجازت ورنکړي د حکومت په یو دفتر یا اداره باندې قبضه کولو سره هغه په جومات کې شاملول هم قبضه ده. خو کومې علاقې چې د خلکو د ضرورتونو له پاره خالي پرتې وي .هلته جومات جوړول جائز دي د حکومت فرض دي چې د خلکو ضرورت ته کتلو سره هلته جومات جوړ کړي.[2]

د پارک، سکول او ډېران (ګندګي) په ځای کې جومات جوړول

سوال: اکثر موږ لیدلي دي چې کوم ځای خاص طور سره چېرته خالي ځای موجود وي .که هغه د حکومت ملکیت وي یا پارک وي یا سکول او ډېران لپاره خاص شوی وي. نو د سازش په بناء باندې پټ په پټه هلته د یو جومات تعمیر شروع شي. دیوالونه او منبر وغیره په کې تعمیر کړل شي، بیا له دې نه وروسته پرې اعتراض کول هسې ځان ته کار کتل دي.

جواب: په ناجائزځائ او د بل چا په ملکیت کې د اجازت نه بغیر د جومات د جوړولو اجازت

---

[1] فان شرط الوقف التابید والارض اذا کانت ملکا لغیره فللمالک استردادها.وامره بنقض البناء...الخ.(فتاوی شامی ج:٤ ص:٣٩٠.کتاب الوقف مطلب مناظرة ابن الشحنة مع شیخه العلامة قاسم فی وقف البناء)۔

[2] (وارض مغصوبة او للغیر).......وتکره فی ارض الغیر.......الا اذا کانت بینهما صداقة او رای صاحبها لا یکرهه فلا باس.(شامی ج:١ ص:٣٨١.مطلب فی الصلاة فی الارض المغصوبة...الخ)۔

نشته.دې سره سره د جومات په تعمیر کې حلال مال خرچ کول پکار دي.[۱]

په ناجائزه قبضه شوې ځمکه باندې د جومات تعمیر او په هغه کې د لمانځه حکم

سوال: یو جومات چې د هغه تعمیر په یوداسې ځای باندې شوی وي چې د یوې کونډې ښځې ملکیت دی او دا ښځه دغه ځای جومات ته د ورکولو لپاره بالکل تیاره نه ده. په غصب او زبردستۍ سره د دغې ښځې په ځای باندې جومات تعمیر شوی دی. داسې صورت کې متعلقه جومات کې لمونځ کول څنګه دي چې د هغه تعمیر په ناجائزه ځای باندې شوی وي؟

جواب: د یوې کونډې ښځې په ځای باندې قبضه کول.دا غصب دی[۲] او څومره خلک چې په دې جومات کې لمونځ کوي هغوی ټول ګناهګار دي،د جومات لمونځ کونکو ته پکار دي چې دا ښځه په قیمت ورکولو سره راضي کړي، نو بیا به دا لمونځ صحیح وي.

د جومات د پراخوالي لپاره سرکاري ځمکه قبضه کول

سوال: که د جومات د صحن د پراخولو لپاره اته.لس فټ سرکاري ځمکې باندې د اجازې نه پرته قبضه وشي، نو په دې توسیعي ځمکه کې لمونځ کیږي او که بیرته ددې ځمکې ورکرځول ضروري دي؟

جواب: که دا ځمکه د عامو خلکو د فائدې لپاره پرته وه لکه د لوبو میدان وغیره. نو د خلکو په فائدو کې جومات د ټولو نه زیات مقدم دی.له دې وجې نه د اهل محله په رایه سره دا د ضرورت په قدر جومات کې شاملول صحیح دي.سرکاري اجازت ضروري نه دی او متعلقه سرکاري ادارې ته ددې منظوري ورکول پکار دي.[۳]

د شرعي جومات تفصیل

سوال: تاسو په ۱۲ فروري روزنامه "جنګ"کې د جومات د منتقل کولو متعلق ارشاد فرمایلی دی چې:"د یو ځای نه بل ځای ته جومات منتقل کول صحیح نه دي.کوم ځای کې

---

[۱] واما شرائطه.......فمنها الملک وقت الوقف...الخ.(عالمگیری ج:۲ ص:۳۵۳)،فان شرط الواقف التابید والارض اذا کانت ملکاً لغیره فللمالک استردادها وامره بنقض البناء.(شامی ج:٤ ص:۳۹۰،طبع ایچ ایم سعید، مطلب مناظرة ابن الشحنة مع شیخه العلامة قاسم فی وقف البناء).

[۲] ایضا تیری شوی دوه حاشیې ـ

[۳] مسجد بنی علی سور المدینة قالوا لا یصلی فیه لان السور حق العامة وینبغی ان یکون الجواب علی التفصیل ان کانت البلدة فتحت عنوة وبنی مسجد باذن الامام جازت الصلاة فیه لان للامام ان یجعل الطریق مسجداً فهذا اولی.(عالمگیری ج:۱ ص:۱۱۰،کتاب الصلاة،الباب السابع،الفصل الثانی).

چې يو ځل شرعي جومات جوړ شو،نودا دقيامته پورې جومات دی" خوتاسو د لفظ "شرعي" وضاحت ونه کړ، په کراچۍ کې ډير زيات جوماتونه او خصوصاً په مضافاتي علاقو کې د اهل سنت ډير زيات جماتونه په سرکاري او نيمه سرکاري ځمکو باندې جوړ شوي دي،ما خو يو داسې جومات هم ليدلی دی چې د يو سرکاري ملازم په پلاټ باندې د هغه د اجازې نه پرته جوړ شوی،هغه غريب د ملازمت په سلسله کې اسلام اباد ته بدل شوی و او هلته تللی و او چې کله ډيره موده وروسته له ريټائرډ کېدو نه وروسته بېرته راغی،نو په خپل پلاټ باندې يې جومات ولاړ وليد ،د تفصيل ضرورت نشته،ستاسو په خيال کې ايا دا هم شرعي جومات دی،که نه دی؟ نو بيا په دې جومات کې لمونځ کول څنګه دي؟

په يوه مضافاتي علاقه کې يوځو کاله وشو چې همدغه شان ناجائز جومات ليرې شو،متعلقه خلکو يو عالم دين طرفته رجوع وکړه، نو وې فرمايل: جومات ناجائزه جوړول خو پکار نه دي، خو که جوړ شو، نو بيا دې وي،ايا په دې ځواب سره په دغه عالم دين کې د حق خبرې د جرات کولو کمی په نظر نه راځي چې هغه د مصلحت نه ډک جواب ورکړ، دچا په ځمکه باندې که هغه د چا ذاتي ملکيت وي يا سرکاري او نيمه سرکاري اداري ملکيت وي،حق خبره خو دا ده چې بغير د اجازت نه جومات جوړول پکار نه دي، په تاريخ کې خو موږ دا لوستلي دي چې نبی کريم صلی الله عليه وسلم د نبوي جومات جوړولو لپاره هم معاوضه ورکړې وه، حالانکې هغه ځمکه د دوو يتيمانو وه او خلکو د معاوضې نه بغير ځمکه د جومات جوړيدو لپاره پيش کړه، خو نبي کريم صلی الله عليه وسلم اصرار وکړ او د جومات معاوضه يې ادا کړه،اوس به تاسو دا نه وايئ چې دغه ځمکه خو د يتيمانو ملکيت و، له دې وجې نه نبي عليه السلام د هغه په معاوضې ادا کولو باندې اصرار وکړ،ايا تاسو د يو جومات مثال ورکولای شئ، چې نبی عليه السلام يا د هغه خلفاء راشدينو د چا په ځمکه باندې د هغوی د اجازت نه بغير قائم کړی وي؟

جواب: ما د"شرعي جومات "قيد ددې لپاره لګولی و چې د چا په ذاتي ملکيت باندې جوړ شوی "هسې په نوم جومات "ددې نه مستثنی کړل شي،اوس ددې د شرعي حکم تفصيل ليکم:

۱: کوم ځايونه چې حکومت د عامو خلکو لپاره پريښي وي ،يعنې هغه د اهل محله د ضرورتونو لپاره وي، نو په داسې ځايونو کې چې کوم جوماتونه جوړ شي د هغه حکم دا دی چې رسمي طور باندې د حکومت نه اجازه اخستل پکار دي او که هلته واقعي جومات ضرورت وي. نو د حکومت متعلقه افسرانو ته پکار دي چې فوراً ددغه جومات منظوري ورکړي،که دا افسران منظوري ورنکړي او اهل محله هلته په جومات کې لمونځونه شروع کړي. نو دا به"شرعی جومات "وي،ځکه چې دا ځای د اهل محله د ضرورتونو لپاره دی او د جومات کېدل د اهل محله د ټولو ضرورتونو نه لوی ضرورت دی.

۲: ځيني ځايونه داسې دي چې حکومت د اهل محله د ضرورتونو لپاره نه ،بلکې د حکومت د ضرورتونو لپاره پريښي وي او دا داسې ځای وي چې حکومت ددې په بدل کې بل ځای پيدا کولای هم نه شي، نو په داسې ځای باندې د اجازې نه پرته جومات جوړول جائز نه دي، بلکې مخکې د حکومت نه اجازه اخستل ضروري دي.

۳: ځيني ځايونه د خاصو محکمو ملکيت وي. په داسې ځايونو باندې د جومات جوړولو لپاره ددغې محکمې نه اجازه اخستل ضروري دي.

۴: ځيني ځايونه د يو سړي ذاتي ملکيت وي(که هغه کس مسلمان وي يا غيرمسلم)داسې ځای کې جومات جوړول يوازې په دې صورت کې صحيح دي چې دغه سړی دا ځای د جومات لپاره وقف کړي يا ترينه د جومات لپاره واخستل شي .که د مالک د اجازې نه پرته په دغه ځای کې جومات جوړ شو(لکه څنګه چې تاسو په سوال کې ليکلي دي)، نودا شرعاً جومات نه دی او په دې کې لمونځ کول هم جائز نه دي، د ځمکې مالک ته حق حاصل دی چې دغه عمارت،کوم چې د" جومات" په نوم باندې ولاړ دی، وران کړي، غرض دا چې د" جومات" مقدس نوم باندې د نورو خلکو ځمکې غصبول بالکل جائز نه دي.[1]

په پردۍ ځمکه باندې جومات جوړول

سوال: زه يو ريټائرډ(متقاعد)سرکاري ملازم يم،په ريټائرډ منټ کې چې کومې روپۍ ماته راکړل شوې.ما هغو باندې يو پلاټ اخيستی و.زما درې لونړه دي.چې په هغوی کې د يوې لور د واده معامله ده. زما په پلاټ باندې څه خلکو ناجائز قبضه کړې ده. زه هغوی ليرې کول غواړم ځکه چې ما ددغه پلاټ په يو کمپنۍ باندې د خرڅولو اراده کړې ده. د پوليس څه افسران د سابقه سرکاري ملازمت له وجې نه زما تعلق دار دي. له دې وجې نه دغه ناجائز قابضين ددغه ځای نه ليرې کول څه لويه مسئله نه ده.

مسئله اصل کې دا ده چې دغه خلکو د نژدې جومات باوجود زما په پلاټ باندې يو جومات جوړ کړی دی که زه دوی ددغه ځای نه ليرې کول غواړم. نو هغوی دې مسئلې ته مذهبي رنګ ورکوي او د ځای د خالي کولو نه انکار کوي.

۱: ايا په يو ذاتي او شخصي ملکيت باندې له اجازې پرته جومات جوړول جائز دي؟

۲: که زه دغه خلک د طاقت په ذريعې سره ليرې کړم، نو دا جومات بايد څنګه شي؟کومې کمپنۍ سره چې زما معاهده شوې ده هغوی هلته يو رهائشي منصوبه جوړول غواړي،دغو

---

[1] واما شرائطه......ومنها الملک وقت الوقف،حتی لو غصب ارضا فوقفها ثم اشتراها من مالکها ودفع الثمن اليه او صالح علی مال دفعه اليه لاتکون وقفا.(عالمگيری ج:۲ ص:۳۵۳،کتاب الوقف،الباب الاول)،ايضا:کل يتصرف فی ملکه کيف شاء،لان کون الشیء ملکا لرجل يقتضی ان يکون مطلقاً فی التصرف فيه.(شرح المجلة لاتاسی ج:۴ ص:۱۳۲،المادة:۱۱۹۲).

خلکو جومات دومره غلطې طریقې سره جوړ کړی دی چې دا منصوبه په کې هیڅ شان سره نه شي کېدای

محترمه:زما ټول مال ودولت دغه پلاټ دی.د لور واده نژدې راروان دی او دا مسئله زیاتیږي. مهرباني وکړئ تاسو ته انتهائي عاجزانه درخواست دی چې د قرآن اوحدیث په رڼا کې ددې مسئلې فوري حل تلاش کړئ

جواب: کوم واقعات چې تاسو لیکلي دي که دا صحیح وي. نو کوم جومات چې د غیر په ملکیت کې جوړ کړل شي دا جومات نه دی. له دې وجې نه د څه تکلف نه پرته دغه خلک تاسو لیرې کولای شئ او دا جومات هم لیرې کولای شئ[1].دې خلکو ته په دې جومات جوړولو سره ثواب نه ورکول کیږي.بلکې په پردي مال باندې د قبضه کولو له وجې نه به دا خلک په عذاب کې مبتلا وي ترڅو چې دوی د دې خپل کار نه توبه کړې نه وي.[2]

د وارثانو د رضامندی نه بغیر کور په جومات کې شاملول

سوال: زما والد صاحب په خپل ژوند کې کور واخست، پرېښودل شوی جایېداد مو د حکومت نه په فارم کې د والد صاحب په نوم کړ، ټول قیمت یې زما د تنخواه نه ادا کړ. والد صاحب وفات شوی دی.بلدیه د جایېداد د خطرناک کېدو له وجې نه د ورانولو حکم ورکوي. د والد صاحب د وفات نه څلورکاله وروسته مو د بلدیې نه نقشه پاس کړه اوپه دویم ځل یې تعمیر کوو.چې په هغه کې زما او زما د کشر ورور روپۍ خرچ کیږي،والد صاحب د وفات کیدو په وخت دوه ماشومان هلکان او دوه جینکۍ پرېښې دي،ما او زما ورور یې پالنه وکړه او د ودونو وغیره اخراجات هم برداشت کوو. اوس د ټولو نه کشر ورور او خویندې مطالبه کوي چې کور خرڅ کړئ او زموږ حصه راکړئ. نژدې جومات هم زیرتعمیر دی. جومات والا غواړي چې دا کور په جومات کې راشي. جومات والا زما د ورور او د خویندو ملګرتیا زبردستی باندې کوي، پیسې هم ورکوي او ورته وایي چې رشوت درکولوسره به هم کور په جومات کې شاملوو.لکه څنګه چې مو په جومات باندې ناجائزه او زبردستی سره قبضه کړې ده او حال دا دی چې په کور کې زما مور.بو ورور او زما واړه اوسیږي زه خو د ۱۹۴۷ء نه په دې کور کې اباد یم.

جواب: دا کور ستاسو د والد صاحب په نوم و.له دې وجې نه دا د ټولو وارثانو ځای دی په دې باندې چې کوم نوی کور جوړ شوی دی هغه یوازې د هغه چا دی چا چې دا کور جوړ کړی

---

[1] واما شرائطه...فمنها الملک وقت الوقف.(عالمگیری ج:۲ ص:۳۵۳).ایضا:والارض اذا کانت ملکا لغیره فللمالک استردادها وامره بنقض البناء(ردالمحتارج:٤ ص:۳۹۰،کتاب الوقف،مناظرة ابن الشحنه مع شیخه)

[2] عن سعید بن زید قال:قال رسول الله صلی الله علیه وسلم:من اخذ شبرًا من الارض ظلماً فانه یطوقه یوم القیامة من سبع ارضین.متفق علیه.(مشکوة ص:۲٥٤،باب الغصب والعاریة،طبع قدیمی کتب خانه).

دی له دې وجې نه د ځای چې کوم قیمت دی په هغه کې دې وارثانو ته حصه ورکړل شي. که تاسو دا کور جومات ته په خوشحالۍ سره ورکړئ، نو دا به ستاسو لپاره صدقه جاریه وي، په زبردستۍ سره کور اخستل او په جومات کې شاملول صحیح نه دي.

د جومات د ضروریاتو له پاره خرچه کول هم صدقه ده

سوال: که د هر زیارت په ورځ باندې په جومات کې پیسې ورکړل شي، نو ایا دا صدقه ده؟ صدقه خو هغه چا ته ورکول کیږي چې غریب وي(زه خو انجیلۍ یم ما ته غریب خلک نه دي معلوم او نه زه د کور نه اوځم په دې وجه یې جومات کې ورکوم)ایا دا صحیح ده او ددې ثواب شته؟

جواب: کوم شی چې د الله پاک د رضا له پاره ورکړل شي هغه صدقه ده په دې وجه د جومات د خرچو له پاره څه خرچه کول هم صدقه ده د صدقې کولو څه خاصه ورځ نشته که د کل په ورځ یې ورکوئ د زیارت په ورځ یا په یو بله ورځ.[1]

د سټه (جوارئ) کاروبار پیسې په جومات کې لګول

سوال: مسئله داسې ده چې یو سړی د شلو کالو نه دسټه(قمار) په شان سپیره او غیر اسلامي کاروبار کوي کوم چې د علاقې اود علاقې نه بهرتول خلک پیژني، دې صاحب د جومات د تعمیر او مرمت له پاره شل زره روپۍ په طور د ډالۍ ورکړي چې د جومات مشرانو ته معلومه ده چې ددې ورکونکي سړي د معاش ذریعه صرف او صرف د سټه کاروبار نه حاصله شوې ګټه ده.ددې نه پرته د هغه د ګټې هیڅ ذریعه نشته بیا هم د جومات انتظامیه دا ناجائزه پیسې د جومات په جوړښت او مرمت کې لګوي، نو غرض دا دی چې په داسې پیسو سره جوړ شوي جومات کې به د لمونځ کولو شرعي حیثیت څه وي؟ په تفصیل سره جواب راکړئ الله پاک دې ستاسو همیشه ملګری او مددګار وي آمین.

جواب: دا شرعا جومات دی او په دې کې لمونځ هم جائز دی .خو له علم سره غلطې پیسې د جومات په تعمیر کې لګونکي خلک ګناه ګار دي هغوی ته توبه کول پکار دي.[2]

جومات د جوړونکي نوم ته منسوبول

سوال: زموږ په محله کې یو جومات دی دا ډیره مخکې خبره ده چې یو سړي چې اوس مړ دی د جومات د جوړولو له پاره خپله ځمکه ورکړې وه هسې خو ددې جومات نوم سبحاني

---

[1] الصدقة:هی العطیة التی تبغی بها المثوبة من الله تعالی.(التعریفات الفقهیة فی قواعد الفقه لمفتی عمیم الاحسان ص:٣٤٨،طبع صدف پبلشرز کراچی)۔

[2] قال تاج الشریعة:اما لو انفق فی ذالک مالا خبیثاً او مالا سببه الخبیث والطیب فیکره لان الله تعالی لا یقبل الا طیب فیکره تلویث بیته بما لا یقبله.(رد المحتار ج:١ ص:٦٥٨،مطلب کلمة لا باس)۔

مسجد دی ،خو د هغه پسماندګان دا جومات د هغه سړي په نوم سره یادوي.او باقاعده دې جومات ته د هغه سړي د نوم سره تړل غواړي.یعنی د هغه په نوم د جومات نومول غواړي. ترڅو پوري چې زما د عقل تعلق دی ما تر نن ورځې پورې نه دي اورېدلي چې یو جومات د چا په نوم باندې نامدار شوی وي،ځکه چې جومات خو د الله پاک کور دی،د چا ملکیت خو نه دی. اوس پاتې شو د هغه سړي تعلق چا چې د جومات د تعمیر له پاره ځای ورکړی و. نو د هغه اجر خو به الله پاک ورکوي،د قرآن او سنت په رڼا کې موږ ته دا بیان کړئ چې ایا دا خبره صحیح ده؟ که صحیح نه وي نو ایا په دې جومات کې لمونځ کول صحیح دي؟

جواب: د جومات نسبت یو سړي طرف ته د باني په حیث جائز دی، په دې کې هیڅ باک نشته ،خو چې کله جوړونکي مرحوم خپله خپل ځان ته نسبت کول نه دي خوښ کړي. نو د هغه پسماندګانو ته هم داسې کول نه دي پکار.

د جومات حیثیت بدلول صحیح نه دي

سوال: زموږ په ځای کې جومات په یو داسې ځای کې دی چې هلته لمونځ ګزار ډیر کم راځي،زموږ د کمیټۍ دا اراده ده چې هغه له دې ځایه دسړک لوري ته یوړل شي،او دا ځای په مدرسه بدل کړي ،د قرآن او حدیث او فقه په رڼا کې جواب راکړئ؟

جواب: کوم ځای کې چې باقاعده جومات جوړ شي،هغه به همیشه جومات وي دهغه حیثیت بدلول صحیح نه دي.[1]

جومات شهید کول

سوال: تحصیل ماتلي نه لس کلومیټره لیرې حکومت بارن اسټاپ باندې د مرادواه په نوم باندې یو نهر ویستلی دی ددې نهر په غاړه باندې یو طرف ته یو وړوکی جومات راځي، ټیکدار کنده کړې ده چې په هغې سره د مرادواه د جومات د غاړې نه ځلور پنځه فټه(په واه کې) دننه راغلې ده. انجینر او ټیکدار وایي چې دا جومات راوغورځوئ او ددې خاوره په یو روان نهر کې اوغورځوئ.خو هلته چې کوم دټریکټر والا کنده کوي هغوی وایي چې موږ به د شرعي مسئلې د پوښتنې نه وروسته جومات ته لاس اچوو ،تاسو نه پوښتنه داده چې څنګه انجینر او ټیکدار وایي هغسې صحیح ده او که دغه کچه جومات هلته پریښودل پکار دي نو څنګه؟

جواب: جومات که کچه وي او که پوخ دهغه یا دهغه دیوې برخې لیرې کول او هغه ځای

---

[1] فلا یعود میراثا ولا یجوز نقله ونقل ماله الی مسجد آخر سواء کانوا یصلون فیه اولا وهو الفتوی حاوی القدسی واکثر المشائخ علی قول ابی یوسف ورجح فی فتح القدیر قول ابی یوسف بانه هو الاوجه.(رد المحتار ج:٤ ٣٥٨، کتاب الوقف مطلب فیما لو خرب المسجد او غیره. (البحرالرائق ج٥ ص:٣٥٨)۔

په یو بل ځای کې استعمالول جائز نه دي[1]. ټیکدار او انجینر صاحبانو ته پکار دي چې نهر کوږ کړي او د جومات په ړنګولو یې اوباسي که نه ټول خلک به کوم چې په دې کار کې شریک دي د الله تعالی د کور د ورانولو په وجه ګناه ګار وي او څنګه چې هغوی د الله پاک کور وران کړ الله پاک به د هغوی کورونه وران کړي[2]

د یو جومات آبادولو له پاره دویم جومات راغورځول جائز نه دي

سوال: یو پخوانی جومات چې د څلورو طرفو نه د ونو او باغونو نه ډک دی، علاقه ډیره ګرمه ده، ګرمي د برداشت نه بهرده. تر دې چې مقتدیانو وویل چې موږ به په ګرمي کې لمانځه ته نه راځو جومات یو طرف ته لویږي هم نه، نو ایا د سلو قدمونو په فاصله باندې بل جومات جوړول جائز دي او که نه؟ که جائز وي. نو ظاهره ده چې په دواړو جوماتونو کې جمعه نه کیږي، نو بیا پخوانی جومات راوغورځوو یا یې بند کړو؟

جواب: یو جومات د بل جومات له پاره په قصد راغورځول صحیح نه دي، خو بل جومات دې ذکرشوی ضرورت له پاره جوړیږي، خو دې د آبادولو له پاره لومړی جومات راغورځول صحیح نه دي[3]

جومات بل ځای ته منتقل کول صحیح نه دي

سوال: یوجومات و، محلې والاوو هلته ډیر وخت لمونځونه وکړل، بیا هغه شهید کړل شو او وراندې دویم ځای کې جومات جوړ شو، اوس چیرته چې اول جومات آباد و هلته سکول جوړ شوی دی، نو داسې کول جائزدي؟ څینې وخت کې حکومت په کچه آبادیو کې سړک جوړکړي. نو په مینځ کې جومات راشي، نو ایا جومات ددغه ځای نه لیرې کول او دغلته سړک ته لار ورکول جائز دي؟

جواب: **جومات** د یو ځای نه بل ځای ته منتقل کول صحیح نه دي. چې یو ځل شرعي جومات

---

[1]] ولو خرب ما حوله واستغنى عنه يبقى مسجدًا عند الامام،والثانى ابدًا الى قيام الساعة، وبه يفتى. درمختار. (قوله عند الامام والثانى)فلا يعود ميراثًا،ولا يجوز نقله ماله الى مسجد آخر،سواء كانوا يصلون فيه اولا،وهو الفتوى حاوى القدسى واكثر المشائخ عليه.(فتاوى شامى،كتاب الوقف،مطلب فيما لو خرب المسجد او غيره ج:٤ ص:٣٥٨،طبع ايچ ايم سعيد،البحر الرائق ج:٥ ص:٢٧٢،طبع دار المعرفة بيروت)_

[2]] ومن اظلم ممن منع مساجد الله ان يذكر فيها اسمه وسعى فى خرابها اولئك ما كان لهم ان يدخلوها الا خائفين لهم فى الدنيا خزى ولهم فى الاخرة عذاب عظيم (البقرة:١١٤)_

[3]] ولو خرب ما حوله واستغنى عنه يبقى مسجدًا عند الامام،والثانى ابدًا الى قيام الساعة وبه يفتى حاوى القدسى. وفى الشامية قوله عند الامام والثانى الامام والثانى فلا يعود مرااثًا ولا يجوز نقله ونقل ماله الى مسجدًا آخر، سواء كانوا يصلون فيه اولا وهو الفتوى حاوى القدسى واكثر المشائخ عليه مجتبى.(فتاوى شامى ج:٤ ص:٢٧٢،كتاب الوقف،فصل فى احكام المساجد)

جوړ شو .نو هغه قيامت پورې جومات دی.دا په بل يو مصرف کې استعمالول ګناه ده.[١]

د نوي جومات له وجې نه زوړ جومات شهيد کول

سوال: په ګارډن ويسټ کې جيلاني جومات له ډېرشو کالوراهيسې قائم دی.د جمعة المبارک او د اخترونو لمونځ هم په کې کيږي.حکومت آبادي ختمه کړه او سړک يې پراخ کړ. خو جومات يې په خپل حال باندې باقي وساته.اوس جومات سره متصل فليټ او دکانونه جوړيږي،او يو طرفته نوی جومات هم جوړيږي.ځيني خلک ددې جومات ختمېدل او نوي جومات ته منتقل کېدل غواړي،ايا مخکېنی جومات شهيد کول او نوي جومات ته منتقل کېدل صحيح دي؟دا جومات ختم کړل شي؟

جواب: چې کله يوځل يوځای کې جومات جوړ شي. نو هغه هميشه لپاره جومات وي.اوس دغه ځای وقف دی، په دې باندې د مالکانه تصرف حق باقي نه دی.له دې وجې نه په دې ځای کې کور جوړول،دکان جوړول يا يو بل شي کې استعمالول صحيح نه دي.دغه شان دا جومات شهيد کول يا ددې جومات حيثيت ختمول هم جائز نه دي.[٢]

د مسافرو د ضرورت په خاطر دويم جومات جوړول

سوال: يو کلی چې تقريباً په ځلويښتو کورونو باندې مشتمل دی،په هغه کې يو جومات د ډيرزيات وخت نه قائم دی او مستقل لمونځ کونکي په کې زيات نه زيات پنځه کسان دي.اوس د کلي والو خيال دی چې زوړ جومات د کلي په مينځ کې دی،هلته مسافرو ته په لمونځ کولو کې تکليف وي،له دې وجې نه د کلي په غاړه باندې بايد دويم جومات جوړ شي. د دويم جومات د جوړولو نه وروسته به زوړ جومات وران شي،ايا په دې صورت کې نوی جومات جوړول جائز دي؟ که جومات جوړ هم شي، نو په دې صورت کې د جمعة المبارک او د تراويحو وغيره لمونځ کوم ځای وکړل شي؟

---

[١] ولو خرب ما حوله واستغنى عنه يبقى مسجدًا عند الامام،والثانى ابدًا الى قيام الساعة وبه يفتى حاوى القدسى. وفى الشامية قوله عند الامام والثانى فلا يعود ميراثًا ولا يجوز نقله ماله الى مسجد آخر سواء كانوا يصلون فيه اولا وهوالفتوى حاوى القدسى واكثرالمشائخ عليه،مجتبى(فتاوى شامى ج:٤ص:٣٥٨،كتاب الوقف، مطلب فى مالو خرب المسجد او غيره، البحرالرائق ج:٥ ص:٢٧٢،كتاب الوقف،فصل فى احكام االمساجد).

[٢] ولو خرب ما حوله واستغنى عنه يبقى مسجدًا عند الامام،والثانى ابدًا الى قيام الساعة وبه يفتى حاوى القدسى. وفى الشامية قوله عند الامام والثانى فلا يعود ميراثًا ولا يجوز نقله ماله الى مسجد آخر سواء كانوا يصلون فيه اولاوهوالفتوى حاوى القدسى واكثرالمشائخ عليه،مجتبى.(فتاوى شامى ج:٤ص:٣٥٨،كتاب الوقف، مطلب فى مالو خرب المسجد او غيره، البحرالرائق ج:٥ ص:٢٧٢،كتاب الوقف،فصل فى احكام االمساجد).

جواب: که د نوي جومات ضرورت وي، نو جوړول یې صحیح دي[۱]،خو زوړ جومات معطل کول د وبال سبب دی[۲] د تراویحو لمونځ په دواړو جوماتونو کې کیدای شي او دجمعې لمونځ په یوه کې هم نه کیږي ،ځکه چې په وړوکي کلی کې دجمعې لمونځ نه کیږي.[۳]

د کارخانې د جومات شرعی حیثیت

سوال: زه چې په کومه کارخانه کې ملازم یم،دا جومات تقریبات د ۱۹۷۲ءنه جوړ شوی دی او باقاعده په کې پنځه وخته لمونځ او د جمعې مبارکې لمونځ هم کیږي انتظامیې والو یو امام صاحب هم د لمانځه لپاره مقرر کړی دی،اوس مسئله دا ده چې په کارخانه کې د تعمیراتو کار کیږي چې د هغو مخې ته جومات هم راغلی.د کارخانې د انتظامیې دا اراده ده چې د موجوده جومات دا ځای هم یو شعبه جوړه کړل شي او جومات دویم ځت ته منتقل کړي.ستاسو نه پوښتنه داده چې د کارخانې والا دا لومړنی جومات شهید ولای شي او ددې په ځای څهٔ شعبه جوړول جائز دي ؟ځکه چې موږ اوریدلي دي چې د جومات ځای د قیامت پورې جومات وي.دا ځای بل څه مقصد لپاره استعمالول جائز نه دي

جواب: که د کارخانې مالکانو ددې جومات د جوړېدو په وخت باقاعده ددې د جومات کیدو نیت کړی وو او د جومات په حیثیت سره یې خلکو ته د لمونځ کولو اجازت ورکړی وو ،نو دا بدلول جائز نه دي ځکه چې کوم ځای جومات لپاره وقف شي ،نو هغه قیامت پورې جومات وي او چاته هم ددې د حیثیت د بدلولو اختیار نشته[۴] او که دا ځای د جومات

---

[۱] فی الدر المختار:اراد اهل المحلة نقض المسجد وبناءه احکم من الاول ان البانی من اهله المحلة لهم ذالک والا لا...الخ.وفی ردالمحتار:واما اهلها فلهم ان یهدموه ویجددوا بناءه یفرشوا الحصیر ویعلقوا القنادیل لکن من مالهم لا من مال المسجد.(ردالمحتار ج:٤ ص:٣٥٧،کتاب الوقف،مطلب فی مالو خرب المسجد).

[۲] ولو خرب ماحوله واستغنی منه یبقی مسجدًا عند الامام والثانی ابدًا الی قیام الساعة وبه یفتی.(الدر المختار مع ردالمحتار ج:٤ ص:٣٥٨).ایضا:قال الله تعالی:انما یعمر مساجدالله من امن بالله والیوم الاخر،الآیة،العمارة تتناول البناء........وتتناول ما استرم منها وکنسها وتنظیفها وتنویرها بالمصباح وتعظیمها واعتیادها للعبادة والذکر...الخ.(حلبی کبیر ص:٦١٠،فصل فی احکام المسجد، طبع سهیل اکیدمی).

[۳] لا تصح الجمعة الا فی مصر جامع او فی مصلی المصر ولا تجوز فی القری لقوله علیه السلام:لا جمعة ولا تشریق ولا فطر ولا اضحی الا فی مصر جامع.(هدایة ج:١ ص:١٦٨،باب صلاة الجمعة).

[۴] ویزول ملکه عن المسجد والمصلی بالفعل وبقوله جعلته مسجدًا عند الثانی وشرط محمد والامام الصلاة فیه...الخ.وفی ردالمحتار:قوله بالفعل ای بالصلاة فیه ففی شرح الملتقی انه یصیر مسجدًا بلا خلاف.........حتی انه اذا بنی مسجدًا واذن للناس بالصلاة فیه جماعة فانه یصیر مسجدًا.(ردالمحتار ج:٤ ص:٣٥٦،کتاب الوقف)

لپاره وقف شوی نه وي. بلکې یوازې د لمونځ کولو لپاره خاص شوې و لکه څنګه چې په کورونو کې یوځای د لمانځه لپاره خانګړی کیږي ،نو دا شرعاً جومات نه دی او په دې باندې د جومات احکام نه جاري کیږي.له دې وجې نه دلته اعتکاف کول صحیح نه دي او جنب سړي(چاته چې د غسل حاجت وي) ته دلته راتلل جائز دي[۱] او دلته د لمونځ کولو ثواب د جومات د لمانځه د ثواب برابر نه دی

اوس دا بحث پاتې شو چې د کارخانې مالکانو دا د جومات لپاره وقف کړی وو او که نه؟نو ددې خبرې فیصله د یو څو خبرو وضاحت سره معلومیدی شي.اول دا چې کله د کارخانې نقشه منظور شوه نو ایا په دغه نقشه کې " جومات "ښکاره شوی و؟ که په نقشه کې دغه ځای کې د " جومات "ننبه ښکاره شوې وي ،نو دا ددې خبرې علامه ده چې مالکانو دغه ځای کې د جومات جوړولو نیت کړی وو.

دویمه دا چې هرکله دلته جومات جوړ شو ،نو ایا د انتظامیې له طرفه دا اعلان او اظهار شوی وو چې دا شرعي جومات نه دی، بلکې صرف د لمونځ کولو لپاره دا ځای خوښ شوی دي او دا چې بیا څه وخت کې ددې په ځای بل ځای هم خوښیدای شي.که داسې څه اعلان او اظهار نه وي شوی. بلکې باقاعده دا د جومات په شکل کې جوړ شوي وي.دلته خطیب او امام مقرر شوی وي.د پنځوېشت کالو نه باقاعده په کې د جمعې او جماعت اهتمام کیږي. نو دا ددې خبرې دلیل دی چې مالکانو ددې ځای د جومات د جوړولو نیت کړی وو او اوس دوی ته ددې جومات د بدلولو او دا ځای په بل څه مصرف کې د استعمالولو هیڅ حق نشته.

دریم دا چې د رمضان المبارک په آخري عشره کې دغه ځای کې اعتکاف کیده او که نه؟که دغه ځای کې اعتکاف کیده یا په دې دومره وخت کې یو کال هم اعتکاف شوی وي او مالکانو دلته د اعتکاف نه ممانعت نه وي کړی. نو دا ددې خبرې واضح دلیل دی چې دا شرعي جومات دی، ځکه چې دا خو کېدای شي چې د اهل محله د غفلت له وجې نه دلته اعتکاف نه وي شوی، خو دا نه شي کیدای چې د جومات نه پرته یوبل ځای یعنې غیر جومات کې اعتکاف وکړل شي.

خلاصه دا چې په جومات کې د اعتکاف کیدل ددې جومات د شرعي کیدو دلیل دی.خو په یو جومات کې د اعتکاف اهتمام نه کېدل ددې د جومات نه کېدو دلیل نه دی. مګر دا که د مالکانو له طرفه اعلان او اظهار و شي چې دا شرعي جومات نه دی. لهذا دلته دې اعتکاف نه کیږي.

---

[۱] ولو اتخذ فی بیته موضعًا للصلوة فلیس له حکم المسجد اصلا.(حلبی کبیر ص:۶۱۴طبع سهیل اکیدمی).

ددې دلیلونو په رڼا کې دا خبره معلومیږي چې دا جومات شرعي حیثیت سره جوړ شوی و. لهذا اوس انتظامیه دا حق نه لري چې ددې جومات حیثیت بدل کړي او ددې جوماتِ ځای په بل څهٔ مصرف کې استعمال کړي.[1]

نوي جومات جوړولو سره لومړي جومات ته قفل (تاله) لګول صحیح دی

سوال: د ایرپورټ مرکزي جامع مسجد چې څه موده مخکې جوړ شوی دی دې سره متعلق دهغه حیثیت د جناب نه معلومول ذي امید دی چې ددې جومات متعلق تاسو خپله رایه شائع کولو سره د ایر پورټ اوسیدونکو رهنمايي وکړئ.د برصغیر هند وپاک(هندوستان او پاکستان)د تقسیم نه وروسته یو کلب په جومات بدلولو سره د لمونځ ځای جوړ شو ،دې نه وروسته چت اچولو سره جومات تعمیر شو.د شپږ دیرش کالو نه په دغه جومات کې پنځه وخت لمونځ سره د جمعې لمونځ ادا کیده.په ۱۹۸۳ء کې د قطر یو شیخ صاحب څو لاکهه روپۍ خرچ کولو سره د پخواني جومات په خوا کې تقریبا دوه ګزه په چار دیوارۍ کې دننه د بل جومات تعمیر شروع کړ.شیخ صاحب ته چې د جومات انتظامیې څنګه مشوره ورکړه هغوی هم هغسې اوکړل اوس صورت حال دا دی چې لومړي جومات ته تاله واچول شوه او په نوي جومات کې لمونځونه ادا کیږي ډیرو خلکو د جومات انتظامیې ته دا مشوره ورکړې وه چې کم از کم د پخواني جومات انګړ دې په دې نوي جومات کې داخل شي چې څه شرعی مسئله اوچته نه شي،خو د انتظامیې د سترګو پټولو په وجه دوه جوماتونه یو بل ته مخامخ دي د لومړي جومات متعلق کله کله اوریدل کیږي چې دا به مدرسه جوړیږي ،في الحال پخواني جومات ته تاله لګیدلې ده دلته نن سبا د ایرفورس والا په ایرپورټ باندې کنټرول دی او د جومات سیکرټري اصل حالات د ایرپورټ انتظامیې ته نه وايي او په دومره لوی جومات کې څوک عالم قصدا نه ساتي.چې ددې ځای خلکو ته د اصل خبرې پته و نه لګیږي.تاسو ته ډیر په ادب سره درخواست دی چې جناب دې د نوي جومات شرعی حیثیت واضح کړي.واضحه دې وي چې د پی آیي اے والا نوی جومات ددې نه بالکل جدا دی دا جومات د سړک په غاړه دی او محکمه د ښار د خلکو سره تعلق لري.

جواب: کوم ځای ته چې شپږ دیرش کاله مخکې د جومات حیثیت ورکړل شوی و او په هغه ځای کې باقاعده جمعه او د جماعت لمونځ ادا کیده دهغه پرېښودل ددې جومات حیثیت

---

[1] في الدر المختار:ولو خرب ماحوله واستغنی عنه یبقی مسجدًا عند الامام والثانی ابدًا الی قیام الساعة وبه یفتی،وفی الشامیة فلایعود میراثًا ولایجوزنقله ونقل ماله الی مسجد آخر.(شامی ج:٤ ص:٣٥٨،کتاب الوقف)

ختمول او د څه بل مقصد له پاره استعمالول په هيڅ طريقې سره هم جائز نه دي.بلکې ګناه ده.تاسو چې کوم واقعات ليکلي دي،که صحيح وي. نو زوړ جومات په نوي جومات کې داخلول پکار دي کوم ځاى کې چې يو ځل جومات جوړ شي هغه به ترقيامته پورې جومات وي د هغه حيثيت نه شي بدلېدلی.[1]

د تعميري نقص په وجه چې په يو طرف کې لمونځ کونکي ډير کم وي نو لمونځ مکروه دی

سوال: موږ ته نژدې يو جومات دی چې هغه داسې جوړشوی دی چې د امام ښي اړخ ته مقتديان د اندازې مطابق څلويښت پنځوس کسان وي او چپ(ګس) اړخ ته يوازې څلور پنځه کسان وي دا لمونځ کيږي که نه؟

جواب: مکروه دی.[2]

قبرونو ته نژدې جومات کې لمونځ کيږي

سوال: جومات ته نژدې قبرونه دي په مينځ کې يې څه فاصله نه وي يوازې يو ګز ديوال وي، نو په داسې جومات کې لمونځ کيږي او که نه؟

جواب: لمونځ صحيح دی ،په قبرستان کې لمونځ کول منع دي[3]خو که داسې جومات وي چې هغه ته نژدې قبرونه وي، نو بيا لمونځ منع نه دی.[4]

....الحمد لله دويم جلد ختم شو...

---

[1] قال ابو يوسف هو مسجد ابدًا الى قيام الساعة لا يعود ميراثًا ولا يجوز نقله،ونقل ماله الى مسجد آخر سواء كانوا يصلون فيه اولا،وهو الفتوى كذا فى الحاوى القدسى.وفى المجتبى واكثر المشائخ على قول ابى يوسف ورجح فى فتح القدير قول ابى يوسف بانه الاوجه.(البحر الرائق ج:۵ ص:۲۷۲،كتاب الوقف،فصل فى احكام المساجد،طبع دار المعرفة بيروت،وايضا ردالمحتار ج:٤ ص:۳۵۸،كتاب الوقف،طبع ايچ ايم سعيد)_

[2] وينبغى للامام ان يقف بازاء الوسط فان وقف فى ميمنته الوسط او ميسرته فقد اساء لمخالفة السنة.(فتاوى عالمگيرى ج:۱ ص:۸۹، الباب الخامس فى الامامة،الفصل الخامس فى بيان مقام الامام والماموم)_

[3] عن ابن عمرقال:نهى رسول الله صلى الله عليه وسلم ان يصلى فى سبعة مواطن فى المزبلة والمجزرة والمقبرة وقارعة الطريق وفى الحمام وفى معاطن الابل وفوق ظهر بيت الله.رواه الترمذى وابن ماجة.(مشكوة ص:۷۱،كتاب الصلاة)_

[4] قال محمد رحمه الله:اكره ان تكون قبلة المسجد الى المخرج والحمام والقبر.......وهذاكله اذا لم يكن بين المصلى وبين هذه المواضع حائط او سترة اما اذاكان لا يكره ويصير الحائط فاصلاً(عالمگيرى ج:۵ ص:۳۱۹)

د احادیثو جلیل القدر کتاب آثار السنن
للامام النیموی رحمة الله علیه مبسوط او مدلل پښتو شرح

توضیح السنن

مولانا عبدالقیوم حقانی

پښتو ترجمه
دارالترجمه و کمپوزنګ سنټر
عبدالغنی پلازه محله جنګی پېښور

مکتبه رشیدیه
قصه خوانی بازار محله جنګی پشاور 091-2580074
سردار پلازه اکوړه خټک نوشهره

مَنْ لَمْ يَعْرِفِ الْمَنْطِقَ فَلَا ثِقَةَ لَهُ فِي الْعُلُوْمِ (غزالی رحمۃ اللہ علیہ)

تحقیقاتِ نعیمی

پښتو

شرحِ قطبی

تالیف

حضرت مولانا نعیم احمد مدظلہ

استاذ جامعہ خیر المدارس ملتان

ژباړن

مولانا لائق زادہ حقانی

ناشر

مکتبہ رشیدیہ

جی ٹی روڈ سردار پلازہ اکوڑہ خٹک ضلع نوشہرہ

۰۳۴۴-۹۰۸۴۲۹۳

التحقيقات التامة لحل الامور العامة

مصنف

شيخ الحديث مولانا عبدالحق صاحب
الكندهائي الهزاروى

ناشر

جدید مکتبہ رشیدیہ

قصہ خوانی بازار محلہ جنگی پشاور 091-2580074

د اول جلد اجمالي فهرست

ايمانيات او عقائد، دتقدير مسائل، محاسن اسلام، نبي كريم ﷺ نور دي كه بشر، عقيده حيات النبي، انبياء كرام سره ملاقات، دمعراج مسائل، په خوب كې نبي كريم ليدل، صحابه او صحابيات، حضرت حسين او يزيد، داجماع او تقليد مسائل، دسنت او بدعت تعريف، مروجه ميلاد، اصلاح مفاهيم، د ډارون نظريه اعتقاد او اسلام

د دويم جلد اجمالي فهرست

دكفر، شرك او د ارتداد تعريف او احكام، قادياني فتنه، كافرانو سره تعلقات، دختم نبوت عقيده او دعيسىٰ ؑ نزول، دقيامت نښې، دگناهونو نه توبه، دبرزخ حالات، دجنت بحث، تعويذ كول او جادو، پيريان، رسومات او رواجونه، په اسلام كې دفال مسائل، متفرق مسائل، داودس مسائل دغسل مسائل، د اوبو احكام، دتيمم مسائل، دموزو مسائل، دحيض او نفاس مسائل، دنوكانو د رنگ كولو مسائل، بغير د اوداسه نه دعا او اذكار كول، دنجاست مسائل، دمانځه مسائل، دجماعت مسائل.

د دريم جلد اجمالي فهرست

دجماعت متعلق باقي مسائل، دآذان او اقامت مسائل، دمانځه شرطونه، دمونځ ادا كولو طريقه، دلاؤډ سپيكر مسائل، دصف جوړولو مسائل، د امام مسائل، دمقتدي مسائل، په كوركې مونځ كول، دمانځه نه پس دعا او اذكار، دمسبوق اولاحق مسائل، دنبځو دمانځه مسائل، دمعذور احكام، د وترو مونځ، دسنت مونځ ادا كول، دمسافر مونځ، دجمعې مونځ

د څلورم جلد اجمالي فهرست

دخطبو متعلق باقي مسائلې، داخترونو د مونځ مسائل، دتراويحو مسائل، نفلي مونځونه دسجده تلاوت مسائل، دمانځه متفرق مسائل، اوراد او وظائف، دمړي حكمونه، د اندامونو پيوندكاري، دجنازې مونځ، دقبرونو زيارت، ايصال ثواب كول، دقرآن كريم فضائل او مسائل، دروژې فضائل او مسائل، د رويت هلال مسائل، د اعتكاف مسائل، دتكبيرات تشريق مسائل

د پنځم جلد اجمالي فهرست

دزكاة مسائل، دعشر مسائل، دصدقه فطر مسائل، دنظر مسائل، نفلي صدقه، دفقيرانو متعلق مسئلې، دحج او عمرې فضيلت او فرضيت، په حرامو پيسو حج كول، دعمرې مسائل، دحج بدل مسائل، دمحرم نه پرته حج كول، دقربانۍ مسائل، دحاجي دقربانۍ مسائل، مدينې منوره ته حاضري، دعقيقې مسائل، دنېكاح مسائل، دترخي، لري او د هگو حكم، دسپي ساتلو مسائل

د شپږم جلد اجمالي فهرست

دكوژدن مسائل، دنكاح طريقه، شرعي مهر، دطلاق مسائل، د واده نه مخكې طلاق، د طلاق اقسام، خلعه كول، دحاملې طلاق، دظهار مسائل، دنكاح دتنسيخ مسائل، طلاق نه انكار كول، دعدت مسائل، داولاد تربيتي حق، غيرمسلمو سره كاروباركول، معاملاتو كښې دهوكه كول، ذخيره كول، بيانه وركول، دحصو كاروباركول، دمضاربت مسائل، كور، زمكه او دكان په كرايه وركول

د اووم جلد اجمالي فهرست

دكور او ځمكې په كرايه وركولو باقي مسئلې، دقسطونو كاروبار، دقرض مسئلې، امانت، رشوت، داخستلو او خرڅولو متفرق مسئلې، معاملات، دسود حكم، دبينك نه سود اخستل، دسود دې پيسو مصرف، دبينك نوكري، دبيمه كمپنۍ مسئلې، جواري (قمار) كول، د بانډ حكم، كمېشن، دميراث مسائل، لونه له ميراث محرومول، دوصيت مسائل، دجهاد او شهد حكمونه، دسياست مسائل

د اتم جلد اجمالي فهرست

دپردې مسائل، اخلاقيات، سلام او مصافحه، د تعليم مسائل، ددين تبليغ مسئلې، د تصوف مسائل، دخوب حقيقت او تعبير، دنومونو سره متعلق مسائل، دږيرې مسائل، جسماني وضع قطع، دجامو متعلق مسائل، دخوراک او څكاك شرعي احكام، لوبې كول، موسيقي او گډا، فلم كتل، د تصوير حكم، خانداني منصوبه بندي، د نعتونو متعلق مسائل، دمور پلار او خپلوانو سره تعلقات